Digitized by Google

NAZIONALE
BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
152
L
51

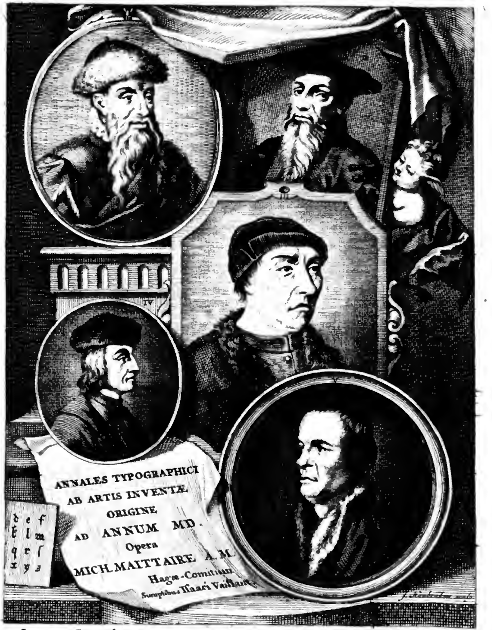
152
L.
51.

Digitized by Google

~~P. C. Bibl. Gen. B 3~~ (VI

Digitized by Google

Digitized by Google

I Joannes Gutemberg. II Joannes Fauſtus. III Laurentius Costerus. IV. Aldus Manucius. V Joannes Frobenius.

Digitized by Google

ANNALES TYPOGRAPHICI

AB

ARTIS INVENTÆ ORIGINE

AD ANNUM MD.

Operâ

MICH. MAITTAIRE A. M.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

HAGÆ-COMITUM.

Apud ISAACUM VAILLANT.

M. DCC. XIX.

Digitized by Google

152. L.51

Digitized by Google

HONORATISSIMO VIRO DOMINO

THOMÆ HERBERTO

COMITI PEMBROKIÆ

ET

MONTIS-GOMERICI &c.

NOBILISSIMI PERISCELIDIS

ORDINIS EQUITI

S. D.

MICHAEL MAITTAIRE.

POſtquam binos de rebus Typographicis Commentarios in unâ urbe unâque Typographorum gente coarctatos edidiſſem; me ſenſim cepit inexplebile terminos angustiores egrediendi deſiderium: Artisque imaginem vix ſatis adumbrâſſe parvi ducens, ſtatui totam illam, quanta eſt, contemplari; inventique tam nobilis originem, progreſ-

Digitized by Google

ſum, incrementa penitiùs exquirere. Cùm verò uberem materiæ copiam, implicitas divortiorum ambages, & ſemotas à notitiâ communi minutias Hiſtoriographis aut non omnino aut leviùs animadverſas expendam; mihi negotium operoſius temere ſuſcipienti cenſuram ab omnibus justam gravémque vehementer metuo. Confitenti utique ignosci poſſe non deſpero; qui primâ rei facie illectus in eam ſtatim impetu ferventis animi tam concitato miſi me præcipitem, ut nec difficultatem viribus infirmis inſuperabilem prævidere, neque pedem referre licuerit.

Quoniam igitur mihi veniam, opusculo præſidium alicunde orare oportet; Tuam, VIR NOBILISSIME, imploro fidem: nullum, quo me tuear, Tuo validius & oportunius occurrit patrocinium. Quamvìs enim in re antiquariâ & litterariâ nemo familiariùs verſatus ſit, nemo poſſit æquiùs cenſorem agere; id tamen mite tibi innatum eſt ingenium, quod tyrones (quales ſunt, ſi tecum conferantur, non pauciſſimi) gaudet docere magìs quàm arguere. Proprio præterea quodam jure tuam ſibi libellus hic pollicetur gratiam. Tu primùm ſtimulos addidiſti: in frequentibus, quæ tecum nunquam habui, quin inſtructior abirem, colloquiis ſæpius me ſubmonuisti, unde lucubrationibus meis plurimum momenti & lucis accederet: crebrò tua, quod neſcio an in ullâ aliâ repererim, ſuggeſſit bibliotheca: ad Te & ad hanc facilis ſemper patuit aditus. Ea placidæ frontis & naturæ ſingularis benignitas tuam temperat dignitatem, ne illius ultro illecebris invitatos hujus authoritas absterreat.

Si

DEDICATIO.

Si eſſet in epiſtolâ, COMES ILLUSTRISSIME, perorandi locus, quàm amplus hìc ſe campus daret ad laudem viri tot variis Rei-publicæ muniis honorificè perfuncti! Sed eorum, quæ ſupra meum captúmque & præſens inſtitutum longè ſita ſunt, ſatagere non expedit, nec decet.

Liceat interim mihi (cui nihil æquè inviſum eſt, ac, cujusquam demerendi cauſâ, venali linguâ pennâve loqui aut ſcribere, quod non ſentiam) intimos pectoris ſenſus depromere, &, quid me potiſſimum ad tuæ amicitiæ culturam duxerit, aperire. Obſequium illud non priſca nobilitas, non longa titulorum pompa, clarúsque natalium ſplendor expreſſerunt: ſed inhærens animo verè liberali, & generoſo virtus ullis partibus ſervire turpiter neſcia; idem inconcuſſus & ſibi usque constans ſolidæ mentis tenor; omnium, quibus fortuna magna & potens ſua plerumque tradit mancipia, vitiorum averſatio; firma morum incorruptorum probitas; univerſa rerum, quæ virum in ſuo ſummum genere ornant, peritia; inſigne erga litteras & litteratos ſtudium: infracta adhuc cum ſano corpore & mente (JUVENALI olim viſa *in nobilitate prodigio par*) ſenectus; *vitæ*, qualem CATONIS fuiſſe perhibet LUCANUS, *ad ſupernas leges directæ* conſcia. Hæc tibi Tua ſunt, non tuæ Fortunæ dona; hæc omni præconio ſuperiora, altum admirantis ſilentium potiùs quàm inanem verborum apparatum exigunt.

Quod ſupereſt, ſine hoc quantulumcumque opus-

culum ſub Tui Nominis auſpiciis prodire, publicum grati clientis pignus & monumentum. Id ſi tuo ſteterit judicio, aliunde non erit, quod me teneat ſollicitum. Vale, DOMINE PRÆSTANTISSIME: Te tuæ Patriæ Deus Opt. Max. diu ſoſpitet.

Londini. 6to. *Cal. Nov.* 1718.

L E C-

Digitized by Google

LECTORI S.

NIhil æquè, Lector, mihi diſplicet, quàm verboſior libri titulus, epiſtola, aut præfatio. Ille operis hujus & authoris ignobilis tenuitati, hæ patroni & lectorum dignitati minùs conveniunt. Hàc equidem ſuperſediſſem lubens absque pauculis, quæ præfari me neceſſariò oportebat.

Diu eſt, quum in privatum uſum librorum catalogum per annorum ſeriem à primà Typographiæ origine ad noſtra tempora deductum mihi conſcripſeram. Hunc amicus meus *Paulus* Vaillant, bibliopola non ignotus, homo cordatus ſummæ'que in eo negotio induſtriæ ac peritiæ, & de me ſæpius multis modis optimè meritus, ubi vidiſſet, optare cœpit, ut hujus argumenti nonnihil publicaretur; ſuadere, ut, quod mihi ſoli deſtinaveram, imprimi paterer; polliceri ſuis id omne ſumptibus ſe procuraturum. Rem ſtatim (utpote genio meo in hujusmodi ſtudia mihi jam dudum familiaria ſatìs prono convenientem, non ſinè doctorum, quos opus inchoatum continuandi authores habui, virorum hortatu) avidè amplexus, hunc tandem otii mei fœtum, rudem quantumvìs & impolitum ſuóque parenti ſimilem, candidi lectoris fidei & benevolentiæ permitto.

Quod libri titulum attinet; utinam propoſito munere tam bene me defunctum poſſem credere, quàm titulum rei à me tentandæ aptum mihi videor elegiſſe! Multum enim abeſt, ut huic materiæ pro ubertate ſuà & varietate multiplici tractandæ parem vix quenquam in tantà librorum & bibliothecarum co-

piâ

Digitized by Google

pià vel maximè verſatum, nedum me (ſi aliis in hôc litterarum genere exercitatis collatus fuero) prorſus tyronem, arbitrer. Horum tamen, qui quædam huc ſpectantia prælibaverunt, lucubrationibus, aliiſque, quæ & domi & foris conquirere licuit, ſubſidiis inſtructus, quicquid in ſchedis distraxeram, collegi; redegi in annorum ordinem, quò meliùs laceræ iſtæ laciniæ cohærerent: & hoc Annalium Typographicorum tentamen potiùs quàm Annales Typographicos edidi.

Annalibus ſingulos librorum catalogos ſtatis intervallis ſic interpoſui, ut hiſtoriæ præcedenti catalogus proximè ſequens reſpondeat. Ad infimas paginarum oras authorum librorúmve ipſorum loca ad illuſtrandas eorum editiones idonea aliáque notatu digna adjeci.

Librorum in his pars maxima oculatam fidem ex bibliothecis, quas publicas privatáſve conſului, acceperunt: reliqui catalogorum Scriptorúmque melioris notæ, quorum nomina ubique ſuis in locis inſerui, teſtimonio nituntur.

Libros, qui momenti forſan levioris, argumentíve futilis aut frivoli fuiſſe ſeverioribus humaniorum litterarum fautoribus videbuntur, complures infarcire ſæpe ſum coactus; ſinè quorum notitià aut alicujus typographi nomen aut impreſſionis annus locúſque ignoraretur. Multijuga tamen rerum, quæ in latè patenti litteraturæ campo occurrunt, ratio; & penè infinita ſtudiorum, quæ eadem neque omnibus nec omni tempore placere ſolent, varietas evincit, pauciſſimos ex veteribus illis libros eſſe, quos quaſi prorſus inutiles abjici oporteat. Injurià negligimus ſæpe aut præterimus, quicquid ad præſens conducere propoſitum non putamus; idem poſtea, cùm iiſdem in ſtudiis ex alio in aliud fiat viciſſitudo ac mutatio, aut cùm ad alia ſe converterit animus, deſideramus, & fruſtra requirimus: & alicubi poteſt nodus incidere, qui ſolvi non queat niſi libro vindice, qui hactenus pro vili & in nullo loco habebatur.

Publicam Regiæ Societatis Londini Bibliothecam perluſtravi, quam magno rariorum & antiquiorum editionum numero

paucæ

Digitized by Google

paucæ æquant, ſuperant pauciſſimæ. Humanitatem miram, quâ Pariſiis Bibliothecas, Regiam inprimis, adeundi copia mihi data eſt, ſilentio diſſimulare non poſſum: neque in Annalibus viros illos in Angliâ & dignitate & doctrinâ illustres tacebo, qui litterarias ſuas mihi gazas aperuerunt.

Capitalium uſus in horum Annalium Catalogis primam mihi cognitam aut Libri editionem aut Typographi Urbíſque mentionem indicat.

Eam in nonnullis vocibus Orthographiam, quæ aut aliquando vitioſa, aut recentioris ſcripturæ conſuetudini minùs conſentanea videtur, retinendam tamen duxi, eò quòd antiquæ illius ætatis Scriptoribus magìs placuiſſe eam animadverterem. Porrò variam in aliquibus iiſdem vocabulis, Propriis præcipuè, ſive pronuntiatu aſperioribus ſeu à Teutonicà plurimùm origine profectis orthographiam induxit ipſorum ſæpe Typographorum authoritas.

Quoniam autem hujus, quod molitus ſum, Operis ea eſt natura, ut tantùm ſe extendat, quantùm univerſa res litteraria; nunquámque igitur omnibus adeò partibus numeríſque expleri poſſit, quin multa indies ex locuplete illo ac inexhausto penu depromi queant nova & nondum vel paucis adhuc comperta; ſtatutum habeo, quicquid deinceps in meam notitiam perveniet, cum lectore φιλοβίβλῳ ſubinde communicare, meóſque Annales, prout ſeſe dederit occaſio, repertis augere.

Litteratos porrò omnes enixè oratos velim, hosce mihi conatus operà ſuâ adjuvent, ut, iis amicè monentibus, quodcunque erratum aut omiſſum ſenſero, illud corrigam, hoc ſuppleam: debitáque ſemper ac publica meis monitoribus à me referetur gratia.

Denique cùm hi Annales uno Volumine non potuerint comprehendi, plurimáque, dum Opus ſub prelo urgetur, innotescant; lectorem moneo, expectet, non modò ingens, quod unà cum Indicibus neceſſariis in horum tractatuum finem rejicietur, Supplementum; ſed & totius Operis, quàm potero,

* * accu-

Digitized by Google

accuratam (ſecundæ enim plùs ſapiunt curæ) recognitionem ; & frequentium , quæ meæ cùm inſcitiæ ac incuriæ tum à distante procul prelo abſentiæ condonabit æqui lectoris clementia, erratorum expurgationem.

Vale , lector ; & in deviis flexuoſi itineris anfractibus ſæpiſſime aberranti ignosce.

E R R A T A.

EX multis, quæ relegenti occurrerunt, erratis gravioribus, plurima in ſubſequenti tabulâ correxi; leviora, quæ'que ad vocum ſtigmata aut proſodias tantùm ſpectant, nec lectorem morantur, omiſi. Reliqua, quæ mea partim indiligentia, partim ignorantia præterivit, eruditum & candidum lectorem pro ſuâ benevolentia condonaturum ſpero.

Numerus prior paginam, poſterior lineam indicat. n. notas ad imam paginam ſignificat.

Pag.	*lin.*	
4.	n. 4.	*lege* infirmè
5.	31.	ALTERI
8.	17.	gradu
11.	n. 9.	*[illegible]*
23.	22.	[illegible]
27.	19.	1465. SUBLA-
36.	2.	aliæ Nationes
47.	36.	tentanda
49.	n. 10.	judicé
50.	35.	*noſtra*
52.	32.	MICHAELE
63.	n. 27.	*expoſitio*
66.	n. 2.	JOHANNES *de Spirâ* CIC. EPISTOL. à ſe editas
67.	n. 9.	*poteras dux,*
72.	3.	Epitome
73.	n. 11.	recenſerem;
74.	6.	ſcientiarum
84.	14.	*dele* ANTONIUS BARTELEMÆUS
97.	n. 27.	*Quas inter*
101.	n. 11.	*Vindelicor.*
113.	1.	Juſtiniani
118.	n. 10.	pag. 38.
119.	19.	*BONHOMME*
134.	11.	Coloniæ.
Ibid.	14.	& Nicolai Triveth:
139.	35.	ZANIS
142.	n. 12.	*Plurimum*
Ibid.	n. 18.	Amerbachius,
144.	27.	JENSON
145.	16.	muneribus
155.	14.	Agrippinenſis
158.	n. 8.	*Rheno*
160.	3.	Italica
175.	2.	*oppidi*
184.	18.	Demetriique

Pag.	*lin.*	
188.	22.	*lege* CAPCASA
189.	n. 26.	profundis
193.	n. 3.	nemini —— idoneo —— inſtructo
195.	3.	ulli
197.	15.	GULIELMUM
199.	8.	*dele* ANTONIUM
202.	6.	*JOANNIS*
204.	n. 2.	*Illuſtris*
205.	3.	Aquinatis
Ibid.	n. 7.	*Modoetienſem*
207.	18.	Phænomen.
211.	16.	Vindelic.
228.	15.	parœcia,
Ibid.	25.	præcurriſſe.
237.	22.	dedi
238.	n. 3.	quo
240.	2.	quaternionum
Ibid.	13.	THEOPHRASTI
241.	n. ult.	Pſalterio *Græco*
244.	n. 4.	Oedipo
247.	3.	Quaternionum.
249.	3.	*πεντάδιον,*
Ibid.	n. 22.	*βιβλίον,*
252.	n. 17.	*Hippolytum*
253.	n. 21.	*condita, quod vel*
254.	n. 32.	*undequaque*
256.	n. 7.	*ſit*
259.	n. 40.	*Per quos hiſtorias*
260.	n. 9.	*Fundis*
261.	n. 27.	*βασιλίδα*
263.	16.	ISOCRATIS
269.	10.	COLOMESIUS
Ibid.	15.	*Φιλαυτίας,*
284.	11.	*grandis* ab OVID. lib. 3. Triſt. *cubitum longa* à PLAUT.
Ibid.	n. ult.	*dele Græcos authores c. 6.*

E R R A T A.

Pag.	lin.	
285. n.	2.	*lege emend. Græcos authores. c. 6.*
297.	5.	*Opera,*
298.	13.	*infallibili.*
299. n.	14.	Animalium hiſtoriam
302.	16.	*precibus*
Ibid. n.	16.	*aliena pericula*
303. n.	5.	facile ſit.
305.	7.	BARTHELOT:
306. n.	7.	; Hujus mentio. 1494.
312. n.	10.	*re non oportet.*

Pag.	lin.	
318.	13.	*dele lineas* 14. & 15. & in not. (f) *confeſſio* uſque ad *oportere.*
319.	7.	*lege* collectæ
320.	18.	Patav.
331.	26.	Aphrodis.
348.	23.	ZENOBII
368.	22.	*ejus, ut diutius*
380. n.	11.	*ſpatia.*

ANNA-

Digitized by Google

ANNALES
TYPOGRAPHICI.

ANnales Typographicos ſcripturus mihi videor univerſam totius Rei litterariæ Hiſtoriam moliri : opus equidem eruditis omnibus gratum & laudabile , ſed difficile & arduum ; cuique pro ipſius dignitate & amplitudine tractando ac peragendo ingenioli mei vires exiguas & anguſtas ſatis ſcio nunquam pares futuras. Haud tamen omnino imparatus ad hanc provinciam accedo , in quâ rectè adminiſtrandâ quantum laboris ſit exhauriendum , mihi jam dudum meditatum eſt ; etſi, Poëtâ teſte, * *qui ſua pondera metitur*, *ferre poſſit* , tanto minùs ſub ponderibus , queis meos humeros ſuppoſui , illa quàm gravia ſint, hi quàm debiles, minimè neſcius, animum deſpondeo. In eâ arenâ memet antea præmenſus plùs ſemel exercui,& nonnihil de Typographicis rebus in STEPHANORUM celebriorúmque aliquot Typographorum PARISIENSIUM Hiſtoriâ prælibavi. Nunc non intrà unius ævi regníve terminos Artem nobiliſſimam publico omnium ætatum regionúmque bono natam concludere ſtatui : ſed illam , quaqua patet per totos orbis eruditi fines, ſpectandam exponere; & à primâ uſque origine, quacunque longè latéque ſtirpem propagavit, ad noſtra propè tempora deducere. Ignoſcet interim mihi candidi Lectoris benevolentia, ſi in itinere nondum calcato & longiſſimo ceſpitaverim ſæpius, aut aberraverim duce & face præviâ deſtitutus. Id aliquantulum utique laudis , ſicubi bene ; aut ſolatii, quoties malè iter propoſitum inſtituerim , mihi forſan fuerit, quòd, ſi ultrà non datur , prodierim tenus , & (neſcio an juſto audaciùs) præiverim. Erit aliquando , utì & ſpero & percupio , qui pluribus & majoribus adjumentorum copiis inſtructus, Bibliothecarum in variis EUROPÆ partibus hinc indè ſparſarum ſupellectili curioſâ locupletatus, familiari frequentíque virorum doctorum conſuetudine uſus, plenâ totâque lampade hos , quibus meam hanc exilem faculam prætuli , illuſtret Annales , expleat lacunas , elucidet dubia , omnibus demum numeris opus abſolvat ; quod homo privatus & ignobilis , in obſcurâ inopis Muſêi umbrâ abditus , informe , lacerum & imperfectum reliqui.

Reſpublica Litteraria non minùs varias, quàm ROMANA, experta eſt vices; diverſas hæc & illa ætates habuit. AUGUSTO imperii clavum

* MARTIAL. Lib. 12. Epigr. 89.

Digitized by Google

vum tenente, toto orbe pacato, robuſta tum quædam fuit litterarum æquè ac regni maturitas; ſuus artibus & ſcientiis conſtitit juventæ vigor, & honos patrocinii; ad id demum culmen & imperium & litteræ pervenerant, ut deeſſet, quò ulteriùs progrederentur. Sed nihil difficilius, quàm diu in ſummo apice conſiſtere. Ab Augusto Cæsare paulatim per gradus lapſa eſt cùm imperii, tum litterarum majeſtas, donec tandem utraque per Imperatorum inertiam & Litteratorum inopiam conſenuit. Quàm atra per longum annorum ſpatium ignorantiæ nox Europæ incubuerit, quàm craſſa in ſolidæ eruditionis locum ſucceſſerit barbaries, quàm ſtupidum & Arcadicum pecus Muſarum pulſarum ſedem occupaverit, ſanus nemo eſt, cujus animus meminiſſe non horreat. Tenebras adeò profundas & jamdiu inveteratas diſcutiendi ſpes affulgebat minima, niſi opacæ, quâ litteræ miſerè afflictæ penitus mergebantur, caligini ſolem Θεὸς quidam ἀπὸ μηχανῆς immitteret. Rebus tandem deſperatis Deus auxilium attulit; reducéſque ſolis radii cœlum & diem, quem nigræ nubes eripuerant, mortalibus attonitis reſtituerunt. Litteris reditum poſtliminio parantibus viam ſtravit & aperuit demiſſa quaſi cœlitus in commune generis humani ſubſidium TYPOGRAPHIA. Unus antea forſan altérve, & hi quidem rari, in vaſto ignorantiæ gurgite nantes apparebant, qui litterarum amore excitati obſtantia ſibi impedimenta labore improbo vigiliſque induſtriâ vix eluctari conarentur; ſed hactenus irritus paucorum, ad quos res redierat, adversùs torrentem conatus opem ferè plusquam humanam poſtulabat. Græcæ ignorabantur aut prorſus negligebantur litteræ; hinc manaverat horrida in Latinis balbuties: optimi veteres, qui tanto malo remedium ſoli adhibere poterant, deſiderabantur Authores, quorum vel neſciebantur nomina; & opera ſitu & pulvere cooperta ſæpe in angulis jacebant ignota, ſæpe mercibus vilibus amiciendis inſerviebant. Hinc manuſcriptorum Codicum penuria; ſicubi qui occurrerent, aut apud legendi imperitos nullo erant in pretio, aut à peritis, cùm fortè noſceretur pretium, nonniſi multo ære redimendi. Bibliothecas quidem celeberrimas & copioſas viri multi olim docti & opulenti inſtituerant. Sed quotocuique ad hos theſauros patebat aditus? Ecquis auro vel argento color, niſi uſu ſplendeat? Ecquod in lucernis ſepulchralibus beneficium? Quò congeſta tot & involuta diſciplinarum Volumina, ſcriniis incluſa, niſi in diſcentium manus veniant? Præterea unius, ubi unica quædam alicujus Authoris reconduntur Exemplaria, Bibliothecæ, ſi quo interierit caſu, unde reſarcietur damnum? * Millia ferme Voluminum ſeptingenta à Ptolemæis Regibus collecta, omnia priore bello Alexandrino incenſa ſunt; unóque momento multorum annorum, ſumptuúmque

periit

* Polyd. Vergil. de Invent. Lib. 2. cap. 7.

periit labor. Quàm repentina & improviſa clades auri montibus non reparanda! At quæ una tantam ruinam ſublevare & ſupplere potuiſſet, nondum nata erat TYPOGRAPHIA: Ars illa ingenioſa, quâ non alia unquam extitit cæteris Artibus promovendis & quibuscunque rebus peragendis utilior: novum ſcribendi genus, ubi ſolers unius ſcribæ manus mille linguarum, mille calamorum officium implet: mirum hoc characterum mobilium artificium, quo litteræ è ſuis ſingulæ cellulis evocatæ & quaſi animatæ ita ſimul conſpirant, ut ſeſe tam facilè & citò in quotvis Exemplaria multiplicent. * *Tantum uno die ab uno homine litterarum imprimitur, quantum vix toto anno à pluribus ſcribi poſſet. Unde adeò diſciplinarum omnium magna librorum copia ad nos manavit, ut nullum ampliùs ſuperfuturum ſit opus, quod ab homine quamvìs egeno deſiderari poſſit.* Ignota tot ab ultimâ usque Mundi antiquitate ſapientibus viris litterarum ratio! quæ præteritæ ſimul ætati ac futuræ conſulit, tam felicia utriusque exercens commercia, ut ne ſit illa huic ignota, illius hæc ignara: quam qui primus excogitavit, eo, qui eas & earum figuram adinvenerat, vix minor habeatur. Divinum certè inventum! quod æterna illa Mens, cujus vis per artus infuſa molem agitat, quâ agitante caleſcimus, quæ omnium Artium & Scientiarum notitiam menti humanæ inſinuaverat, ſuggeſſit, ut eædem Artes & Scientiæ per hominum inertiam multis jam retro ſæculis intermortuæ non modò reviviſcerent, ſed ad ſeram poſteritatem cœleſtium horum Codicillorum authoritate conſignatæ & tabulis legatæ deſcenderent, & ab interitu deinceps vindicarentur. Vereor autem, ne Typographicæ Artis admiratione raptus in ejus laudibus, ad quas pro dignitate dicendas meæ vires non aſſurgunt, jam diutius, quàm par erat, lectorem moratus ſim. Ad id, quod inſtitueram, properandum eſt, & in Typographices originem primùm inquirendum.

Typographiæ originem disquirenti haud adeò facile eſt primam illius epocham figere. Bona plurima ſentimus, quorum prima ignoramus initia: NILI, qui arenâ ÆGYPTUM fœcundat, fontes occultantur. In re tamen quantumvis incertâ, licet in medium proferre, quantum animi conjecturâ colligere poſſumus. Cavere interim oportet, ne Artis primùm excogitatæ tempus cum ejusdem poſtea productæ & foras emiſſæ tempore confundatur. Non enim tota ſimul nata eſt, ſed ſuccrevit paulatim per partes; diúque, dum formabatur, quaſi in utero delituit, donec tanti momenti fœtus, quem enitendo nonniſi plures anni ſufficiebant, in lucem maturus tandem ederetur. Tantæ erat molis rem fundare litterariam.

Plerique bonæ fidei [1] Scriptores id ferè conſentiunt, anno circiter

* POLYD. VIRGIL. de Invent. L. II. c. 7.

[1] Lege MALINKROT. p. 8, 10, 13, 71, &c. MENTEL. de ver. orig. Typograph p. 6. &c. inſcriptio tamen COSTERI

ter 1440. de Arte illâ primùm cogitatum; eámque tum mente ſolâ conceptam penſitatámque, omni deinde inſtrumentorum, quæ opus eſſent, ſupellectile comparatâ, per varios annorum non paucorum conatus, poſt multas ſubinde abortiones, & eluſa nonnunquam, ad ſucceſſum aliquando feliciorem perducta tentamina, ematuruiſſe tandem; &, poſtquam ſe ex his involucris expediiſſet, anno 1457. aſſiduo labore & conſtanti induſtriâ obſtetricantibus, exortam fuiſſe. [1] Quicquid ante hunc annum impreſſorum librorum à quibusdam venditatur, non temerè admittendum eſt in Artem Typographicam. Hæc hujusmodi multa opera ad Artem aliam referenda ſunt, Sculpturam ſcilicet, jam diu cognitam & uſu creberrimo frequentatam: quam utì Typographicæ adinveniendæ (quum humani ingenii ſit mos aliam rem ex aliâ cogitare) anſam dediſſe non ægre negaverim, ita ab eâ differre prorſus affirmo, quantum characteres mobiles, quibus hæc, à fixis, quibus illa utitur, diſcrepant. Si rectè æſtimetur, quæ fuerit difficultas, quantum laboris & tædii, in fundendis tot typorum ſeparatorum Alphabetis, quot ſatis eſſent ad excudenda illa librorum, [2] qui ante & paulò poſt annum 1460. prodierunt, ingentia volumina; in explorandâ porrò eorum jungendorum & digerendorum in diſtinctas voces cum juſtis linearum interſtitiis ratione; aliiſque, quæ ad operis cultum & nitorem neceſſaria viderentur, procurandis: Si editionum non modò in chartâ ſed [3] pergameno peractarum examinetur elegantia: Si obſervetur inſuper inventores primos id clàm habuiſſe, omnéſque ſecreti conſcios, [4] religione etiam jurisjurandi interpoſitâ, excluſiſſe, ideóque vastæ molis Opera perpaucis operariis fuiſſe

ri infrà notata præfert annum 1430. & Boxhornius affirmat Costerum anno 1420. prima hujus jeciſſe fundamenta, Rabbinico teſtimonio infirmì nixus. Conſule Malinkrot. p. 72. & la Caille. p. 6, 7. & Joly dans ſon Voyage de Munster. p. 125, 126. &c.

1 Lege quid de [Catholicon] Vocabulario à Trithemio citato, Donato, & Josephi Scaligeri Pſalterio, aliſque hujusmodi ſcribit Chevillerius, p. 6, 7, 19, 20, 21, 22, 23. Hujusmodi enim opera tabulis imprimebantur, non typis mobilibus excudebantur; & Ars illa non verè Typographica, ſed ſigillaria potiùs vocanda eſt, quæ diutiſſimè mundo innotuit, quâque Sinenses uſos memorant Hiſtorici. Malinkrot. p. 2. ex Angel. Rocch. citat hæc: *Typographica ars, quæ dicto in regno exercetur, diſtat à noſtrâ. Ea enim non habet characteres ex plumbo ac ſtanno conflatos, quibus utuntur noſtrates, ſed in tabulis inſculptos, quales nos interdum effingimus, cùm figuras in tabulis ligneis vel laminis æreis incidendas curamus.* Vide la Caille. p. 6, 7, 8. Sed (utì notat Chevill. p. 8, 9.) Biblia primum fuit Typographiæ perfectæ opus, quamvìs annus ſit incertus; & antecedit, quicquid anno notatum prodiit. Quod quidem conſtat ex Chronici Hirsaug. loco infrà allato.

2 Durand. Rational. 1459. Bibl. vulg. 1462.

3 Durand. Rational. & Bibl. vulgat. & Cicer. Offic. 1465. & Justinian. Inſtitut. 1468. &c. Chartam Pergamenam adhiberi, ut faciliùs pro Manuſcriptis venderentur, putat la Caille p. 9.

4 Malinkrot. p. 14. ex Munster. Et p. 22. ex Henric. Pantaleon. *Litteras in ſacculis clauſis ſecum in officinas ferebant, ac dum abeunt, auferebant* &c.

Digitized by Google

fuiſſe concredita : tantum abeſt, ut quis ſuſpicetur Typographiæ inventæ annum 1440. ab Anno 1457. quo prima ejus opera vulgari cœperunt, longiùs removeri; ut potiùs mirum ſit ab inventione rudi ad uſum tam promptum, ab inchoato vix tyrocinio ad exercitia tam luculenta, ab ipſis incunabulis ad ætatem penè firmam tam celeriter & ſenſim feſtinâſſe; quaſi eodem, quo nata eſt, tempore videri adulta voluiſſet.

Ab inventionis origine ad ejus locum & ipſius Inventores tranſeundum eſt. Origini tenebras offuderat diuturnum, quo ſua tentamenta primi Artifices celaverant, ſilentium. Opinionum de loco & Inventoribus varietatem peperit æmulatio, qualis olim HOMERI patriam incertam reddiderat. Inventi tam utilis & ingenioſi gloriam Urbes quædam aliis invidentes, unicam hanc ſuis civibus laudem ut aſſererent, ſuos omnes nervos contendebant, ſingulæ hiſtoricos nactæ fautores, qui eam genti, cui favebant, argumentis aſtruere conarentur.

HARLEMUM, HOLLANDIÆ Urbs, ſuo LAURENTIO JOANNI, cognomento Æditiuo, ſeu juxta alios COSTERO cum ipſius genero THOMÂ PETRO Artis inventionem vendicat, aſtipulantibus [1] ADRIANO JUNIO, PETRO SCRIVERIO, MARCO ZUERIO BOXHORNIO, aliíſque maximè BATAVIS Scriptoribus, & inſcriptionibus his ſub COSTERI effigie ad ejuſdem domum duabus appictis.

MEMORIÆ SACRVM
TYPOGRAPHIA
ARS ARTIVM OMNIVM
CONSERVATRIX
HIC PRIMVM INVENTA
CIRCA AN. CIↃ CCCCXL.

[2] VIRO CONSVLARI
LAVRENTIO COSTERO HARLEMENSI,
ALTERO CADMO
ET ARTIS TYPOGRAPHICÆ
CIRCA ANNVM DOMINI M. CCCCXXX.
INVENTORI PRIMO
BENE DE LITTERIS AC
TOTO ORBE MERITO
HANC Q. L. Q. C. STATVAM,
QVIA ÆREAM NON HABVIT PRO MONVMENTO,
POSVIT CIVIS GRATISSIMVS.

1 MALINKROT. cap. 3. LA CAILLE, p. 5, 6. CHEVILL. p. 2.

2 De Anni differentiâ lege; quod ſuprà dictum eſt ad Pag. 3. Numer. 1.

Hujus cauſæ defenſores id ſcilicet comminiscuntur, quendam ex COSTERI operarum miniſtris (JOANNEM FAUSTUM ſiniſtre innuit JUNIUS) hero infidum, inſtrumentorum ſupellectile convaſatâ ipſis CHRISTI Natalium Vigiliis, AMSTELODAMUM primò, dein COLONIAM AGRIPPINAM, indè MOGUNTIAM confugiſſe.

In aliam itur ſententiam à [1] JACOBO Carmelitâ & [2] JACOBO MENTELIO, qui totam ſolámque laudem ARGENTINAM ad JOHANNEM MENTELIUM transmovent, fulti authoritate ARGENTINENSIS Chronici, ubi legitur, Anno 1440. *Typographiam* Strasburgi *inventam à* Johanne Mentelio, *cujus famulus* Johannes Gensfleich *vocatus*, *& ille* Moguntinenſis, *cum* Johanne Gutembergio, *populare ſuo*, *ſe ſocians*, *qui jam de Arte quidpiam ſubodorabatur*, *ſecreta*, *quæ à patrono fuerat expiscatus*, *detexit*; *eos*, *cùm impune* Argentorati, *ubi eſſet Inventor*, *nomen conſequi non poſſent*, Moguntiam *profectos*. Additur præterea [3] JOHANNEM GENSFLEICH oculorum tandem damno perfidiæ pœnas exolviſſe, & JOHANNEM MENTELIUM Equitem & Patritium à Cæſare, mercedis loco, adjectis novis inſignibus condecoratum.

Neglectis his duabus ſententiis, neoterieis utpote & ex præjudicio ac invidiæ malignitate ortis, in aliam illis longè antiquiorem & univerſis prioris ætatis Typographieæ Arti coævæ ſuffragiis nixam conſenſerunt turba [4] Authorum & [5] Chronicorum maxima; quam ſententiam ipſis explicabo verbis, [6] quibus in Chronieo HIRSAUGIENSI à TRITHEMIO, Anno 1514. biennio ante ſuam mortem, ſeripto repræſentatur.

[7] *His temporibus in civitate* Moguntinâ Germaniæ *prope* Rhenum, *& non in* Italiâ, *ut quidam falſò ſcripſerant*, *inventa & excogitata eſt Ars illa mirabilis & priùs inaudita imprimendi & characteriſandi libros per* Johannem

1 CHEVILL. p. 3.

2 In Libro de verâ Typographiæ origine. p. 6.

3 MENTEL. p. 58, 102. Attamen p. 54. ex WIMPHELENGIO affert (uti etiam MALINKROT p. 16.) JOANNEM GENSFLEICH *ex ſenio cæcum fuiſſe*. p. 56. Nomen GENSFLEICH Wimphelengius ANSICARUM Latinè reddit.

4 Lege MALINKROT. c. 2. & 4. CHEVILL. p. 2.

5 Chronic. SPANHEIMENS. Et HIRSAUG. & COLONIENS. MALINKROT. p. 7. & 37.

6 CHEVILL. p. 4, 5.

7 TRITHEMIUS in Chronic. SPANHEIM. & HIRSAUG. utitur hâc verborum formulâ *his temporibus*, quaſi de anno non ſatìs certus. CHEVILL. pag. 5. Idem CHEVILLERIUS p. 8. & MALINKROT. p. 37. Ex Chronic. COLONIENS. afferunt hæc. *Ars hæc Typographica inventa omnium primùm in* Germaniæ *urbe* Moguntiâ *eſt ad* Rhenum *circa annum* 1440. *& ab eo anno donec ſeriberetur* 1450. *inventioni ejus eorúmque*, *quæ ad illam pertinent*, *opera impenſa fuit*; *eóque anno*, *qui Jubilæus fuit*, *cœptum fuit libros imprimere*: *primúsque qui excuderetur liber*, *Biblia fuere Latina*, *impreſſáque ea ſunt ſcripturâ grandiori*, *quali hodie Miſſalia ſolent imprimi.*

nem Guttenberg *civem* Moguntinum; *qui, cùm omnem penè ſubſtantiam ſuam pro inventione hujus Artis expoſuiſſet, & nimiâ difficultate laborans jam in iſto jam in alio deficeret, jámque propè eſſet, ut deſperatus negotium intermitteret, conſilio tandem & impenſis* Joannis Fuſt *æquè civis* Moguntini, *rem perfecit incœptam. Imprimis igitur Characteribus Litterarum in tabulis ligneis per ordinem ſcriptis, formiſque compoſitis, Vocabularium,* Catholicon *nuncupatum, impreſſerunt: ſed cum iisdem formis nihil aliud potuerunt imprimere, eò quòd Characteres non fuerunt amovibiles de tabulis, ſed inſculpti, ſicut diximus; poſthæc inventis ſucceſſerunt ſubtiliora, inveneruntque modum fundendi formas omnium* Latini *Alphabeti litterarum, quas ipſi matrices nominabant, ex quibus rurſum æneos ſive ſtanneos Characteres fundebant ad omnem preſſuram ſufficientes, quos priùs manibus ſculpebant: & revera, ſicuti ante* 30 *ferme annos ex ore* Petri Opilionis de Gernsheim *civis* Moguntini, *qui gener erat primi Artis Inventoris, audivi, magnam à primo inventionis ſuæ hæc Ars impreſſoria habuit difficultatem. Impreſſuri namque Bibliam, priusquam tertium compleſſent in opere quaternionem, plusquam* 4000 *florenorum expoſuerunt.* Petrus *autem memoratus* Opilio *tunc famulus, poſtea gener, ſicut diximus, Inventoris primi* Joannis Fuſt, *homo ingenioſus & prudens, faciliorem modum fundendi characteres & Artem, ut nunc eſt, complevit. Et hi tres imprimendi modum aliquandiu tenuerunt occultum, quo usque per famulos, ſinè quorum miniſterio Artem ipſam exercere non poterant, divulgatus fuit in* Argentinenſes [1] *primò, & paulatim in omnes Nationes. Et hæc de impreſſoriâ mirâ ſubtilitate dicta ſufficiant, cujus Inventores primi cives* Moguntini *fuerunt. Habitabant autem primi tres Artis impreſſoriæ Inventores,* Joannes *videlicet* Guttenberg, Joannes Fuſt & Petrus Opilio *gener ejus* Moguntiæ *in domo* Zum-Jungen *dictâ, quæ deinceps usque in præſens Impreſſoria nuncupatur.*

Denique ſi omnia hæc paulo attentiùs animadvertamus, plura certè reperientur, de quibus tres ſententiæ modò allatæ conveniunt, quàm de quibus litigant. Nulla de primo inventionis anno differentia: tum de loco nulla eſt, quin MOGUNTIÆ primùm Ars (nihil antè aliud quàm embryo fœtúsque informis) membris ſuis omnibus expreſſa in lucem exierit, eámque tres illi ſuprà memorati ibidem poſt Annum 1450. exercuerint, controverſia. De FAUSTI furto & perfidiâ ità ambiguè & (quod minimè Hiſtoricum decet) ſuſpicioſè ſcribit JUNIUS, ut magìs velle id credi, quàm probare, videatur. Ipſum ARGENTINENSE, quo JACOBUS MENTELIUS JOANNIS MENTELII partes tuetur, Chronicon diſertè aſſerit, JOHANNEM GUTEMBERGIUM jam de Arte quidpiam ſubodoratum, antequam JOHANNES GENSFLEICH MENTELII arcana ei detexiſſet. Rixan-

1 ARGENTINA tamen (quantum ſcio) non fuit prima urbs, unde poſt MOGUNTIAM libri cuſi prodierunt.

Rixantur autem, ac in eo diſputant, hi ARGENTINÆ à MENTELIO, illi HARLEMI à COSTERO de [1] litteris in tabulas inſculpendis potiùs quàm per mobiles fuſileſque typos excudendis cogitari cœptum. Et per me licet diſputent, donec libri proferantur antiquiores, quàm qui exſtant MOGUNTIÆ excuſi, quíque Urbem [2] MOGUNTINAM à Deo ſingulari hôc dono dignatam cæteríſque terrarum Nationibus prælatam fuiſſe gloriantur, nemine interim quicquam tunc, cùm maxime (ſi id falſum foret) oportuit, uſpiam refragante, aut ullam litem de plagii injuriâ ſibi illatâ intendente; ex quibus certum eſt, GUTEMBERGIUM, FAUSTUM & OPILIONEM Arti in lucem prodeunti MOGUNTIÆ manum ultimam & coronidem impoſuiſſe, & absque his, quicquid & COSTERUS & MENTELIUS aut tentârunt aut tentâſſe dicuntur, parum admodum proficere potuiſſe.

JOHANNES GUTEMBERGIUS [3] ARGENTINÆ natus, quo fuerit ordine, nobilíne an ignobili, ambigitur. [4] Sunt, qui in equeſtris dignitatis gradus collocant: [5] alii aurificem credunt. Et hunc ſanè, ſi natura noluerit, Ars potuit nobilitare. ARGENTINÂ MOGUNTIAM migravit; Et MOGUNTINÂ civitate donatus ibi fixit ſuarum fortunarum ſedem; meruítque hanc, [6] quâ ipſius domus anno 1507. inſignita eſt, inſcriptionem.

JOANNI GVTTEMBERGENSI
MOGUNTINO, QUI PRIMUS OMNIUM
LITTERAS ÆRE IMPRIMENDAS INVENIT,
HAC ARTE DE ORBE TOTO BENE MERENTI,
YVO VINTIGENSIS
HOC SAXUM PRO MONUMENTO POSUIT.

PAULUS Pater (in ſuâ *De* Germaniæ *miraculo*, *Typis Litterarum*, *Diſſertatione*; quæ GEDANI anno 1709. edita in 4. proſtat LIPSIÆ apud

1 MALINKR. p.29. LA CAILLE, p.6.

2 Lege poſtea ſubſcriptiones librorum à Typographis illis MOGUNTINIS excuſorum.

3 MELCH. ADAM. in *Vit.* German. *Philoſ.* & LA CAILLE, pag.8. & MENTEL. p. 19. ex WIMPHELING. *Primus* Gutembergius *impreſſoriam Artem* Argentinæ *invenit*, *indè* Moguntiam *veniens eandem feliciter complevit.* ANTONIUS WOOD, Antiquarius OXONIENSIS, ſcribit eum habuiſſe duo nomina, TOSSANI & CUTHENBERGI. Eum erraſſe in deſcribendâ Typographiæ origine probat CHEVILLERIUS p.24,25. MELCH. ADAM. in loc. citat. ad margin. *Sunt qui* Petrum Gutemberg (uti PAULUS LANGIUS in MALINKROT. p. 15.) *ſunt qui* Jacobum *nuncupant*; (uti SIMON MAIOLUS in MALINKROT. p. 73.)

4 MALINKROT. pag. 78. MELCH. ADAM.

5 MENTEL. pag. 6. ex Chronic. ARGENTINENS. Et quid obſtat, quin aurifex equeſtri loco ortus fuerit.

6 LA CAILLE, p.9.

Digitized by Google

apud Jo. FRIDER. GLEDITSCH & filium) ſcribit [*p.* 9.] *in nobili* Argentorato, *Mathematici* Regiomontani *conſilio*, *memoranda hæc auſa* Johannem Gutembergium *ſuſcepiſſe*, *inſumptâque magna pecuniæ vi (erat enim perdives) tentâſſe primùm ibidem rem variis experimentis*, *ab anno nimirum* 1440. *poſtea verò circa annum* 1450. *in vicinam* Moguntinenſem *Civitatem commigrâſſe*, *atque ope* Johannis Fauſti, *qui &* Fuſtus *itémque* Gensfleich *dicitur*, *feliciter tandem perfeciſſe*. Et [*pag.* 4.] THEODORI ZWINGERI PETRÍque RAMI authoritate ſe tuetur: quos MALLINKROTIUS (*in ſuâ Diſſertatione*, p. 75.) notat *deceptos loco ex* Purbachii *tabulis malè intellecto*, *quæ non dicunt ab ipſo* REGIOMONTANO, *ſed tempore ejus novam hanc imprimendi Artem fuiſſe tentatam*.

JOHANNES [1] FUST ſive [2] FAUSTUS, ortu Civis MOGUNTINUS, in Arte promovendâ adjutor GUTEMBERGIO [3] poſt immenſos ſumptus in eam rem factos penè fracto & animum propè deſpondenti commodè ſubvenit; vetuítque, ne id, quod tam feliciter excogitatum tam magno pretio ſteterat, & ex quo, ſi ſuccederet, tanta & tam publica futura eſſet utilitas, eventu ſperato fruſtraretur. Itaque cum GUTEMBERGIO conſilia ſua conſociavit, communicavit impenſas, [4] typósque ſingularios, præcipuum artificii inſtrumentum, [5] ex ligno primitus factos, ex ære primus efformavit.

[6] *In exercendâ hâc novâ Arte Operis quibusdam uſus eſt* Fauſtus, *in quibus fuit* Petrus Schoeffer Gernsheimenſis, [7] *Clericus diœceſis* Moguntinæ; *qui*, *cùm Heri ſui inſtitutum percepiſſet*, *magno illius Artis ſtudio incenſus eſt*, *&*, *quia ingenio valebat*, *animum ad illam amplificandam adjecit*, *ac ſingulari Dei inſtinctu rationem inivit*, *quâ characteres matrici*, *ut vocant*, *inciderentur*, *& ex eâ funderentur. Alphabeto hôc modo inciſo*, *characteres indè fuſos Hero ſuo oſtendit*, *quibus ille usque adeò exhilaratus eſt*, *ut ei protinus filiam unicam* [8] Chriſtinam *deſponderet*, *ac paulò pòſt in uxorem*

1 Sic vocatur in ſuorum Librorum ſubſcriptionibus.

2 Sic Latinè appellatur. JOANNIS FAUSTI agnatus JACOBUS FAUSTUS Aurifaber Conſulem egit MOGUNTIÆ anno 1462. MALINKROT. in additiuncul. ad pag. 73. *Typographices reperterem* Gutembergium *alii*, *alii* Fauſtum *conſtituunt*, *alii utrumque conjungunt*. MALINKROT. pag. 73. Præterea eſt, qui illum facit hujus miniſtrum; alii hunc illius adjutorem ſtatuunt, quorum quidam addunt Cooperatorem JOHANNEM MEDINBACHIUM, (uti MELCH. ADAM.) quidam JOHANNEM GENSFLEICH. MALINKROT. p. 74. 14.

3 Lege Chronic. HIRSAUG. priùs citatum.

4 MALINKROT. p. 80.

5 Idem ibid. Et MELCH. ADAM. *deinde ex orichalco*, *tandem ex ſtanno*.

6 MALINKROT. pag. 78. ex SALMUTHO.

7 Sic vocatur in ſubſcriptione editionis DURANDI 1459. Quidam eum appellant IVONEM SCHOEFFER. MALINKROT. pag. 20, 22, 36. Quidam hunc PETRUM Artis inventorem ſcribunt; nonnulli corruptè GERNESUM, aut GESNERIUM nominant; ſunt, qui ei patriam non GERNSHEMIUM HASSIACÆ ditionis oppidum, ſed AUGUSTAM manifeſto errore tribuunt. MALINKROT. p. 74.

8 MALINKROT. p. 15. Lege etiam poſtea ſubſcriptionem edition. Breviar. TRITHEM. Hiſtor. Ann. 1515.

Digitized by Google

rem daret. Quamvìs autem etiam in hôc genere characterum aliqua difficultas oborta eſſet, propterea quod materia mollior eſſet, quàm ut preſſuræ reſiſtere poſſet, tamen mox ejusmodi mixtura inventa fuit, quæ vim præli aliquandiu ſuſtinere potuit.

[1] Atramenti impreſſorii inventionem SCHOEFFERO alii, alii GUTEMBERGIO tribuunt. Sic collatis ſinguli ſymbolis junctísque omnes unà copiis hi Triumviri Rei Typographicæ naviter curandæ incubuerunt, donec diſſidium inter GUTEMBERGIUM FAUSTÚMque peperit nimia lucri, quâ nulla potentior in odiis inter conſortes & amicos conflandis cauſa eſt, aviditas. De hôc diſſidio facit mentionem [2] HENRICUS SALMUTH, qui in iis, quæ ad GUTEMBERGIUM ſpectant, à [3] Chronico HIRSAUGIENSI diſſentit.

[4] *Eodem tempore* Moguntiæ *commorabatur* Johannes Gutembergius *honeſtis parentibus natus, qui proximè* Fauſti *ædes habitabat. Hic cùm animadvertiſſet inſignem hanc Artem Typographicam, non ſolùm omnium ore paſſim celebrari, ſed etiam admodum lucroſam eſſe, familiaritatem cum* Fauſto *contraxit, &, quia opulentus erat, pecuniam ei ad ſumptus neceſſarios obtulit. Quod* Fauſto *minimè ingratum fuit, quandoquidem comperiebat ſumptus, quos in eam Artem faciebat, quotidie creſcere, & tunc opus chartâ Pergamenâ imprimendum ſub manibus habebat. Quapropter cum* Gutembergio *convenit & pactus eſt, ut quicquid in illud opus impenderetur, communi utriusque lucro vel damno cederet. Quoniam verò* Fauſtus *plus inſumpſerat, quàm* Gutembergius *neceſſitatem poſtulâſſe arbitrabatur, hic dimidiam ſuam partem exſolvere detrectavit; quâ ex re cùm lis orta eſſet, alter alterum* Moguntiæ *in jus vocavit, ubi partibus auditis pronunciatum fuit: Si* Johannes Fauſtus *interpoſito juramento affirmare poſſet, omnem pecuniam, quam mutuam ſumpſiſſet, in commune opus erogatam, non autem in proprios uſus converſam fuiſſe;* Gutembergium *ad ſolvendum obligatum eſſe. Cui ſententiæ* Fauſtus *paruit, ſicut ex archetypo inſtrumenti, quod etiamnum supereſt, & anno* 1455. 6. Nov. *à* Johanne Ulrico Helmospergero *Notario eâ de re confectum fuit, liquidò demonſtrari poteſt. Unde evidenter apparet* Gutembergium *nequaquam Artis Typographicæ Inventorem & primum Authorem eſſe, ſed aliquot annis poſt quam ea inventa fuiſſet, à* Johanne Fauſto *in conſortium adſcitum, pecuniam ei ſuppeditaſſe. Cùm igitur* Gutembergius *ad ſumptus refundendos damnatus fuiſſet, & ex eo ſimultates inter illum &* Fauſtum *magìs exarſiſſent, ille autem interea Artem vidiſſet & didiciſſet, ſiquidem inter tot Operas, quæ ad illam excudendam requiruntur, fieri non potuit, ut ea diutius occultaretur, quod etiam Deus procul dubio noluit,* Moguntiâ Argentinam *ſe contulit, quò aliquot ex Operis ſecum attraxit. Poſt illud diſſidium alii quoque, qui apud* Fauſtum *Artem illam didicerant,* eum

1 MALINKROT. pag. 80.
2 Idem p. 76.
3 Vide priùs.
4 MALINKROT. p. 76.

Digitized by Google

eum deſeruerunt, & Francofurtum *atque in alia loca ſe receperunt*, *cùm præſertim anno* 1462. Moguntia *capta & priſtinâ ſuâ libertate privata fuiſſet: quo factum eſt*, *ut hæc præclara Ars omnibus innoteſceret*, *& publici uſûs fieret.*

Non igitur mirum eſt Libris poſt illud diſſidium editis JOHANNIS FAUSTI & PETRI SCHOEFFERI tantùm nomina, excluſo (qui ſocietatem iis renunciaverat) GUTEMBERGIO, imprimi. Hi enim duo, ſocer & gener, opus inſtitutum MOGUNTIÆ unà continuaverunt usque ad annum 1466. junctis ſuis nominibus, prætérquam in Libro CATHOLICON, ubi quamvìs eorum omittantur nomina, [1] nequaquam tamen dubitatur, quin ab eis excuſus fuerit.

De Bibliis anno 1462. editis [2] WALCHIUS memoriæ tradidit, quòd ex HENRICI SCHORI *Belgæ*, Præpoſiti SUBURGENSIS, ore acceperit, FAUSTUM quendam (*qui & ipſe antequam in vulgus Artificium emanaret*, *atque in occulto adhuc teneretur*, *non ſegniter* Moguntiæ *laborabat*) *cùm Bibliorum Sacrorum à ſe impreſſis aliquot voluminibus*

1 CHEVILL. p. 15. at MENTELIUS pag. 60. affirmat eſſe *probabile hoc divortium non ante* 1460. *annum accidiſſe*, quo Liber CATHOLICON prodiit: *in* cujus *ſubſcriptione* (*cùm unà edendo huic libro incubuiſſent* Gutemburgius, Gensfleichius, *&* Fauſtus, *cui ſuberat ſuus tunc fortè* Scœfferus, *ut ſi induſtriam illi contuliſſent*, *hic miniſtrâriit impenſas*) *nec horum nec illorum diviſim nominis mentio facta eſt*; *ſed loci tantùm*, *ubi opus excuſum eſt*, *ne qua ſcilicet invidia inter ſe anſa malè præberetur.* Hæc verò mera MENTELII ſuſpicio minimè movet. Cur enim anno 1459. in DURANDI *Rationali*, FAUSTUS & SCHŒFFERUS ſua inſeruerunt nomina, GUTEMBERGIUM neglexerunt? His regerit MENTELIUS p. 67. ſe ab ornatiſſimis ac lectionis multijugæ hominibus audiviſſe, à Librariis ibi erratum fuiſſe, eóſque pro M.CCCC.LXI. perperam repoſuiſſe M.CCCC.LIX. Vide quæſo MENTELII in opinione falſâ obſtinati ipſiúsque hominum ornatiſſimorum hallucinationem manifeſtam! Annus enim illius Libri exprimitur non numeralibus litteris, ſed diſertis verbis *milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo nono.* Quin porrò ſi & hic error MENTELIO condonetur, quid regeret ad Codicem Pſalmorum anno 1457. editum, ubi FAUSTI & SCHŒFFERI nomen exprimitur, GUTEMBERGII reticetur? Nullum ſupereſt jam, quò ſe recipiat, ſuffugium niſi id (p. 57.) quòd GUTEMBERGII aut GENSFLEICHII nomina non æquè ac FAUSTI ac SCHŒFFERI ſubſcribantur, quia *illi pauperrimi erant*, *hi divites.* Inanes profectò hæ ſunt nugæ; quas qui obtrudit, non tam argumentari quàm cavillari, Lectorique non perſuadere, ſed imponere videtur. Cavillationes hujuſmodi ineptæ ſunt perabſurdiores & *ἀνοητώτερα* (ut MENTELII verbis utar) quàm quod ipſe ex TRITHEM. Hiſtor. Breviar. citat pag. 63. *Retinuerunt* Joannes Fuſt *&* Petrus Schœffer *hanc Artem in ſecreto*, *omnibus miniſtris ac familiaribus eorum*, *ne illam quoquomodo manifeſtarent*, *jurejurando adſtrictis*: *quoad tandem anno* 1462. *per eoſdem familiares in diverſas terrarum provincias divulgata haud parvum ſumpſit incrementum.* Hoc *perabſurdum &* *ἄτοπον* eſſe ſcribit MENTELIUS, quia (ait) *quis* Joannem Gutembergium, *quicum &* Fauſto *litis conteſtationem fuiſſe vel annos ſolidos quatuor ante* [1459.] *denarrat* Salmuthus, *eandem vulgare prohibuit interim temporis*? At verò non eſt controverſia, an aut GUTEMBERGIUS aut quiſpiam alter potuerit Artem vulgare, ſed an revera vulgata fuerit, ante annum 1462. Certè MENTELIUS nullos Libros ante hunc annum alibi quam MOGUNTIÆ excuſos protulit.

2 CHEVILL. p. 16. & MENTEL. pag. 69, 70, 71.

Digitized by Google

nibus inſtructus eſſet, Pariſios *cum ſuis exemplaribus ac novo hôc fœtu contendiſſe, quæſtum illic ut faceret. Ac poſtquam priore tempore unicum Bibliorum exemplar, quod totum membranâ conſtabat, & impigri ac ſolertis alicujus ſcribæ ſeu bibliographi manus aſſiduo labore poſt longum tandem tempus abſolutum reddiderat, quadringentis aut quingentis coronatis væniſſet:* Fauſtum *ſexaginta magìs tolerabili pretio ſua ſingula coronatis vendidiſſe. Ac primò non mediocris animos hominum admiratio ſubibat, qui factum eſſet, ut ſingula ità ſibi exactè exemplaria reſponderent, ut in tanto litterarum numero, orationis longiſſimâ ſerie, ac diſtinctionis immutatione, ne unicum Iota per totum librum aut minimus apex variaret, qui in alio codice non compareret; ſed per omnia certiſſimè ſibi & paginæ, certo item ac debito ſuo loco conſtarent, nec hujus rei rationem capere potuerunt. Cunctantibus porrò ſpectatoribus atque emptionem protrahentibus ſuorum quædam exemplariorum quinquaginta* Fauſtus *coronatis conceſſit: —— tandem quadraginta coronatis proſtituit —— Et multò etiam minoris permiſit. Cùm verò qui primò mercati erant, ſequentibus ſe multo viliori pretio, tandem etiam minimi venditos à* Fauſto *libros percepiſſent; atque imprimis de hôc exarandi literas artificioſo compendio quodam certiores fierent, ——* à Fauſto *deceptos ſe clamabant. Itaque libros ſuos quidam venditori referentes pecuniæ reſtitutionem urgebant -- & Artifici moleſti erant: ut cùm* Moguntiam Pariſiis *reverſus* Fauſtus *eſſet, adeò & illic urgeretur, ut qua ſe ſalvaret*, Argentinam Moguntiâ *tranſire neceſſum habuerit* &c.

Hoc verò aliter ab aliis traditur; [1] nempe FAUSTUM multa illorum Bibliorum exemplaria, pleraque in membranâ, Capitalibus literis & limbulis aureis manu ductis ornata, LUTETIAM attuliſſe, pro manuſcriptis vendidiſſe; emptores Codicum numero attonitos magiæ FAUSTUM accuſâſſe; eum MOGUNTIAM reverſum, cùm ſe ibi in tuto non fore animadverteret, migrâſſe ARGENTINAM; & ab eo ibidem JOANNEM MENTELIUM Artem Typographicam edoctum: interim tamen PARISIENSIS Curiæ edicto, FAUSTUM omni periculo liberatum.

At ſi crimen intentatum Curia diſſolverit, MOGUNTIÂ ARGENTINAM ſe ſurripiendi quæ erat cauſa? MOGUNTIÆ jam Artem tutus ab anno 1457. ad 1462. exercuerat, & innotuerat. Aut cur crederet ſe ARGENTINÆ ſecuriorem fore? Hæc mihi veriſimilia non fiunt; nec ſatìs conſtat de ejus fugâ, poſtquam LUTETIÂ MOGUNTIAM redierit, nam annis 1465, & 1466. MOGUNTIÆ Libros excudiſſe certum eſt.

An FAUSTUS ultra annum 1466. aut vixerit, aut Artem exercuerit, adhuc incertus ſum. PETRUM SCHŒFFERUM uſque ad 1479. ſuperſtitem fuiſſe convincunt Libri ſub ſolo ejus nomine editi; exceptis

1 LA CAILLE. pag. 12.

Digitized by Google

tis Hieronymi Epiſtolis anno 1470. à Petro Schœffero, Conrado, & Johanne Fausto [1] Fausti primi filio impreſſis.

Inter complures, quos Honoratiſſimus Pembrokiæ Comes in ſuâ exquiſitiſſimâ Bibliothecâ inſpiciendi copiam perhumanè (ut ſolet omnia) mihi fecit, Libros haud facilè parabiles, nec alibi ubivis obvios, quatuor vidi venerandæ & rariſſimæ antiquitatis: de quibus Vir ille prænobilis, qualéſque ex eodem ordine omnes eſſe optandum foret, humanitatis politioris cultor & patronus, gravi & ſubtili cum judicio diu differere mecum dignatus eſt; ex cujus habito ſuper illis rebus colloquio me multum profeciſſe gratus profiteor. Quatuor illos Libros, à perpaucis viſos, quorum meminerunt pauciſſimi, notitiam admodum leviſſimam, partim imperfectam, partim non omnino veram dederunt, ab oculato teſte ſibi ſpeciatim deſcribi, quàm potero accuratè, diligenter ac dilucidè, Lector curioſus non forſan indignabitur. Ne autem ullam in hôc negotio fraudem ſibi fieri quiſpiam conqueratur, æquum eſt me primùm, quicquid à nonnullis de hâc quæſtione Scriptoribus, breviter quantumvìs & dubiè, memoriæ paſſim traditum colligere licuit, ipſis eorum verbis fideliter proponere; deinde quæ ex attentâ ac ſæpius iteratâ ipſorum Librorum inſpectione aut pro certis affirmare aut conjecturâ conſequi poſſum, ſubjicere; totius denique controverſiæ cenſuram Lectoris arbitratu agendam permittere.

Voyage fait à Munſter, *par M.* Joly *Chanoine de* Paris, *avec quelques Lettres de M.* Ogier *Preſtre & Predicateur. Imprimé à* Paris 1670. 8°. p. 127.] Monſieur de Malinkrot, Doyen de Munster, fit voir à Monſieur Ogier & à moy le 25. Novembre 1646. deux petits Livres in folio, *l'un de l'Ancien & Nouveau Teſtament*, & l'autre de *l'Apocalypſe*, où il y avoit des figures en taille de bois, & dedans & deſſous icelles des vers, qui étoient imprimez en lettres *Gothiques*; avec des portraits de Laurens Coster au commencement, où il eſt dit, que ces vers & figures ſont des Années 1428. 1430. & 1440. Mais Monſieur de Malinkrot nous dit en même temps, qu'il tenoit, que les premieres feuilles de ces Livres-là y avoient été adjoutées.

Hadrianus Junius *in* Batav. *capit.* 17.] „ Laurentius Joannes pinaces totas figuratas additis characteribus ex- „ preſſit. Quo in genere vidi ab ipſo excuſa adverſaria, operarum „ rudimentum, paginis ſolùm adverſis, haud opiſthographis. Is Liber „ erat vernaculo ſermone ab Authore conſcriptus anonymo, titulum „ præferens, *Speculum noſtræ ſalutis*; in quibus id obſervatum fuerat

 „ inter

[1] Mentel. pag. 79.

„ inter prima Artis incunabula--utì paginæ adverſæ glutino commiſſæ „ cohæreſcerent, ne illæ ipſæ vacuæ deformitatem afferrent. Juniúsque *ibidem ſcribit ſe* id accepiſſe à ſenibus auctoritate gravibus, & „ reipublicæ adminiſtratione claris, quíque à majoribus ſuis ita acce- „ piſſe graviſſimo teſtimonio confirmârunt.

Petrus Bertius *in Comment. rer.* Germanic. *Lib.* 3. p. 613.] „ Oſtendit nobis nuper P. Scriverius citatum à nobis alibi *Speculum ſalutis*, non Belgicè ſed Latinè editum, primum magnæ Artis rudimentum, cujus paginæ glutine commiſſæ fuerant, ut videri „ poſſent opiſthographæ. Sed attentiùs conſideranti facilè apparuit, „ non collectas fuiſſe litteras ſingulas digeſtáſque in vocem, vocem „ in verſus, verſus plures in paginam; ſed ſingulas paginas ſingulis „ tabellis ligneis expreſſas fuiſſe, imaginibus litteríſque extantibus & „ prominentibus, ſicut ſigillis & ectypis ſolent imprimi notæ rerum „ materiâ molliori, & ut ex Libris ad nos evectis è Sinâ apparet, „ Sinenses Libros ſuos adornare; quæ res, ut affinitatem aliquam „ cum Arte typographicâ hodiernâ habet, ita multùm adhuc à per- „ fectione Artis remota eſt. Nec negabunt Moguntini, quin ea „ ſaltem laus Harlemensibus noſtris debeatur. Quis autem non „ videt facilius fuiſſe ingenioſis hominibus & ad res præclaras inve- „ niendas natis ex tali rudimento progredi ulteriùs, & ad conceptam „ animo perfectionem ſuperatis impedimentis eniti, quàm protinus „ conſummata omnia reddere, & primo actu abſoluta?

Naudé *dans ſon Addition à l'Hiſtoire de* Louïs XI. *imprimée à* Paris 1630. *in* 8. *& réimprimée à* Bruxelle 1713. *pag.* 117.] „ Bertius „ maintient, que le *Speculum ſalutis* ne fut pas imprimé avec des cha- „ racteres ſeparez, mais ſur de grandes pages de bois, qui étoient „ toutes d'une piece, qui eſt tout juſtement le contraire de ce qu'en „ avoit aſſeuré Junius. *Et pag.* 119. Mais j'eſtime, que le *Speculum ſalutis*, ni aucun autre Livre, n'a jamais été imprimé avec ces „ planches de bois gravées depuis un bout juſqu'à l'autre ſans diſtinc- „ tion des lettres ni des mots. En quoi je me ſervirai premierement „ de l'Authorité de Junius, qui dit tout le contraire, & ſeconde- „ ment de la façon des characteres, qui pour être ſemblable à l'écri- „ ture de main, fort preſſez & entremeſlez de quelques ſyllabes, les „ lettres deſquelles étoient liées & moulées enſemble, ont deçû & de- „ çoivent encore tous les jours ceux, qui ne les contemplent de près, „ & avec grande attention & diligence. Ainſi M. G. homme de rare „ & excellente doctrine, & de tres-ſubtil & profond jugement, m'aſ- „ ſuroit, il y a quelque tems, d'avoir vû en la Bibliotheque de Sedan un certain Volume compoſé de la ſorte, quoi que j'aye ſçû „ depuis avec toute aſſûrance, que c'eſt le Livre des *Offices de* Ciceron imprimé l'an 1466.

Ma-

MALINKROT. *de Ort. & Progreſſ. Artis Typogr.* 1639. *p.* 52.] „ In illo utriusque teſtimonia differunt, quòd JUNIUS vernaculâ, „ BERTIUS verò Latinâ Linguâ *Speculum* illud conſcriptum eſſe di- „ cunt. *Et p.* 61. *Speculum* illud *ſalutis* quod unicum ſupereſſe vendi- „ tant, quale ſit, divinare, qui non vidimus, nequaquam poſſumus; „ ideóque ejus rei fidem penès auctores manere patimur. Conceſſo ta- „ men illud apud SCRIVERIUM, non quale JUNIUS deſcripſit, „ qui de hôc pro reliquâ ſuâ, id eſt malâ fide retulit, etiam nunc ſu- „ pereſſe, unde tamen ſcire poſſunt LAURENTII ſui & non alte- „ rius illud opus eſſe? Quibus argumentis, indiciis, conjecturis, quæ „ aliquid fidei mereantur, nobis probabunt & perſuadebunt, illud „ ipſum *Speculum* hodiernâ Typographiâ prius & antiquius eſſe? Certè „ quæ hactenus de illo prodita ſunt, tale quid, cui tutò & ſinè de- „ ceptionis periculo acquieſci poſſit, nil cantant.

BOXHORNIUS *in Diſſertatione de Typogr. invent. ann.* 1641. 4to. *ſic reſpondet* MALINKROTIO.] „ Videturne tibi aliquid obſtare, „ quominus utrâque linguâ id Opus potuerit vulgari? Extat *Latinum* „ in Bibliothecâ etiam meâ ſimilis *Speculi* monumentum, ad cujus „ ſpectaculum totius Academiæ noſtræ, & exterorum omnium, ac „ tuos oculos nunc invito. *Et idem p.* 42. *affirmat erràſſe* BERTIUM, „ *quòdque* Belgicum *eſt illud* SCRIVERII *exemplar*.

CORNELIUS *à* BEUGHEM *in Incunabul. Typogr. Ann.* 1688. *p.* 65.] „ Spiegel onſer behoudeniſſe geprent tot HARLEM 1441. „ Synde alleen een ſyd druc, om ſo t'ſamen te kleven. Quidam id „ *Belgicè*, alii *Latinè* ſcriptum fuiſſe perhibent.

Hiſtoire de l'Imprimerie & de la Librairie par JEAN *de* LA CAILLE. *Ann.* 1689. *p.* 8.] „ BERTIUS dit, que PETRUS SCRI- „ VERIUS lui avoit fait voir ce *Speculum ſalutis*, dont il y a un ſem- „ blable en la Bibliotheque des CELESTINS de PARIS, que m'a „ fait voir le R P. BECQUET Bibliothequaire.

Origine de l'Imprimerie de Paris *par* ANDRÉ CHEVILLIER. *Ann.* 1694. *p.* 281.] „ Le *Speculum ſalutis* eſt, dit-on, en deux manieres, „ en *Flamand* & en *Latin*. Les *François* peuvent ſe diſpenſer d'aller en „ *Hollande* voir, dans la Bibliotheque de BOXHORNIUS, celûi, qui „ eſt en *Latin*. Il y en a un Exemplaire dans la Bibliotheque des „ R. R. P. P. CELESTINS de PARIS. J'en ai auſſi un * qui „ m'appartient. C'eſt un petit in fol. de 63. feuillets marquez & im- „ primez d'un côté ſeulement, où ſont repreſentez les Myſteres de nôtre

* Il étoit dans la Biblioth. de feu M. de BALLESDENS, amateur connu des Antiquitez. Les Libraires ne ſçûrent point, que ce fut un Livre rare & curieux: ils le mirent dans un paquet coté 99. & priſé 4. l. Paſſant un jour par le quai de la *Tournelle*, je le trouvai ouvert ſur une table, qui ſervoit de montre à une Boutique, & l'achetai auſſi-tôt.

Digitized by Google

„ nôtre ſainte Foi par 58. Eſtampes ; ſous chacune on voit deux co-
„ lonnes de *Latin* rimé en lettre *Gothique* : le tout fort mal taillé & fa-
„ briqué, ſans aucun nom d'Auteur ni d'Imprimeur, ſans aucune
„ marque ni de Ville ni d'Année d'Impreſſion. Il y a une Préface de
„ cinq feuillets, qui commence ainſi :

Proemium cujuſdam incipit novæ Compilationis,
Cujus nomen & titulus eſt, Speculum humanæ ſalvationis.

„ Les *Allemands* en gardent auſſi une Copie dans la Bibliotheque de
„ NUREMBERG. JEAN SAUBERT, à la p. 116. de ſon Hiſtoi-
„ re de cette Bibliotheque, cite trois anciens Ouvrages, qu'on y voit,
„ d'Impreſſion faite par l'Art de Gravûre, c'eſt-à dire, à la maniere
„ CHINOISE. *Quæ ligno inciſa ſunt, huc non refero, v. g. Libellum*
„ *fabularum & ſimilitudinum, qualis eſt D.* HARTLIEBI *Libellus*
„ Germanicus. *Itémque* Speculum morientium. Speculum ſalutis. *Et*
„ *id genus alià.*

„ Tout eſt incertain de ce Livre. On ne peut point aſſûrer, qu'il
„ ſoit imprimé en *Hollande* plûtôt qu'en *Allemagne*, à *Harlem* plûtôt
„ qu'à *Mayence*, par LAURENS COSTER plûtôt que par JEAN
„ FAUST. —— Il n'eſt pas même certain, qu'il ſoit imprimé par ta-
„ bles gravées. Je l'ai dit pages 20, & 23. après quelques perſonnes,
„ qui le croyent & * un Libraire qui l'a écrit. Mais depuis j'ai fait
„ voir les deux Exemplaires enſemble, celui qui eſt aux *Celeſtins*, &
„ celui que j'ai, à un Imprimeur, à un Fondeur, & à un Graveur,
„ qui eſtiment, que l'impreſſion en a été faite par des lettres de me-
„ tail, fondües & mobiles. Si on dit, que celui, qui eſt en *Flamand*,
„ n'a pû être imprimé qu'en *Hollande*, JEAN SAUBERT rapporte
„ auſſi un Livre ancien imprimé en Langue *Allemande* par tables gra-
„ vées ; —— il faudra donc dire par la même raiſon, qu'il n'a pû
„ être imprimé qu'en *Allemagne*. Ce ſont deux Imprimeries à la ma-
„ niere *Chinoiſe* dans deux differens Païs. Quelle raiſon a-t-on par le
„ *Speculum* pour aſſurer, que celle de *Hollande* eſt plus ancienne que
„ celle d'*Allemagne* ? On voit qu'on ne peut rien établir par ce
„ Livre.

Ex teſtimoniis modò allatis ; JUNIUS & NAUDÆUS, quicquid de *Speculo ſalutis* noverunt, videntur ab aliis duntaxat accepiſſe. BERTIUS affirmat ſe apud SCRIVERIUM vidiſſe SPECULUM *Latinè*, non *Belgicè*, editum ; BOXHORNIUS contrà aſſerit *Scriverianum* Exemplar fuiſſe *Belgicum*, ſéque in ſuâ Bibliothecâ *Latinum* poſſidere. MALINKROTIUS anno 1639. fatetur ſe adhuc neutrum vidiſſe ; ſed anno 1646. duos in folio Libellos oſtendit, unum *antiqui & novi Teſtamenti* (quem fuiſſe credo *Speculum ſalutis* ; *Belgicé*ne an *Latinè* non con-

* Hiſtoire de l'Imprimerie & de la Librairie, pag. 8.

Digitized by Google

conſtat) alterum *Apocalypſeos.* CORNELIUS à BEUGHEM Belgici *Speculi* titulum profert, veri tamen incertus. *Latinum* JOANNES DE LA CAILLE & ANDREAS CHEVILLIER in CELESTINORUM Bibliothecâ inſpexerunt, hic in ſuâ etiam habuit; & in NURIBERGENSI, teſte SAUBERTO, extare ſcripſit.

Expoſitis jam, quæ alii protulerunt; reſtat, ut quod mihi oculato teſti de his Libris fuit obſervatum, referam. In his duo quæque folia, quoniam altera tantùm ſingulorum pagina impreſſa eſt, agglutinantur, ut videri poſſint opiſthographa. Nullum comparet temporis, loci aut opificis indicium. Donec manifeſtius aliquid & certius detur, conjecturâ utendum eſt. Quod tempus ſpectat, videntur Libris utrâque paginâ impreſſis antiquiores, non modò quòd characteres ſint minùs artificioſè formati; ſed etiam quòd ſit veriſimile (ut Ars nulla vix uno tentamine poteſt perfici) excogitatores Typographiæ primos à noto ſigillorum tabularúmque uſu unam duntaxat folii paginam, deinde poſt paulò à nummorum imitatione utramque imprimere didiciſſe. Porrò typorum, quibus ſolitariæ imprimebantur paginæ, informium materia prorſus eſt lignea, non metallica: pluréſque authores credunt typos ligneos æreis aut ſtanneis priores fuiſſe.

De loco & opifice, incertiora adhuc ſunt omnia. Si pro MOGUNTIÂ pronuncietur, non multum hærendum erit de opificibus, tribus ſcilicet illis antea celebratis: aut tempore; quod anno 1457. (quo primum, juxta receptam hactenus à pleriſque opinionem, integræ Typographiæ opus per JOHANNEM FUST & PETRUM SHOEFFER elaboratum prodiit) fuerit fortè vetuſtius; opus enim minùs perfectum oportet perfectiori præiviſſe. Sin autem cui ARGENTINA plùs placeat, aut (quam cur duarum malim, poſtea aperiam) HARLEMUM; GUTTENBURGIUS, quem quidam ARGENTINAM migrâſſe, potior vero (de quâ deinceps diſſeram) authoritas HARLEMI conſediſſe affirmat, hæc prima ſuæ Artis molitus eſt rudimenta; non quidem ante annum 1455. quo accidiſſe fertur inter ipſum FAUSTÚMque diſſidium (quæ ipſi fuit migrandi cauſa) neque forſan multò poſt 1457. quo perfectior innotuerat imprimendi ratio.

Nequaquam editionis vetuſtatem elevat neglecta anni, urbis aut typographi nota: editiones enim plurimæ, quæ procul dubio inter primitivas habentur, his notis extant deſtitutæ; quas tamen aut ex obſervatâ characterum ſimilitudine aut ex aliis quibuſdam circumſtantiis deprehendere ſolemus.

Quatuor illorum Librorum Primus folio verſo incipiens, averſo deſinens, quadraginta ſex paginas complectitur; quæque pagina figuras malè tornatas, cum argumentis eaſdem per ſententiolas typis fixis expreſſas explicantibus, tabulis ligneis inciſas. Hæ tabulæ Sancti JOANNIS Evangeliſtæ hiſtoriam repræſentant. Quarum primæ inſculpun-

Digitized by Google

tur hæc verba ; *converſi ab idolis per prædicationem* JOHANNIS Druſiana *& cæteri*: ſecundæ ; *S.* JOHANNES *baptiſans*, Druſiana, *cultores idolorum expilantes Sacra ejus* : tertiæ ; *Trahamus* JOHANNEM *ad præfectum, qui Deorum culturam adnichilavit* ; *S.* JOHANNES Romam *mittitur, ac* DOMITIANO *Imperatori crudeliſſimo Chriſtianorum perſecutori præſentatur*: quartæ ; *Hic per novam Sectam Deorum noſtrorum evacuavit culturam* ; *Truditor in dolium ferventis oleæ* : Quintâ, JOHANNES in Inſulam PATMON relegatur ; ſequentibus, viſiones ejus Apocalypticæ exhibentur ; quædam poſtea ejuſdem miracula, qualia, mulier à mortuis ſuſcitata, templum DIANÆ eo orante confractum, ipſe illæſus venenum bibit ; ultima tabula habet ſepulchrum, cum hâc inſcriptione, *Hic eſt homo, de quo Dominus dixit ad* PETRUM, *ſic volo eum manere, donec veniam. In ſepulchro nichil niſi manna inventum eſt, quod usque hodie ſcaturire cernitur.*

Secundus Liber, dictus vulgò *Speculum ſalutis*, at veriùs (uti ex præfatione liquet) *Speculum humanæ ſalvationis* ; *Latinâ* Lingua conſcriptus ; poſt quinque paginarum præfationem, quinquaginta ſex præterea continet paginas, quibus notabiles Veteris & Novi Teſtamenti Hiſtoriæ mutuò inter ſe & cum Ethnicis comparatæ evolvuntur. Quæque pagina oculis ſiſtit binarum hiſtoriarum figuras binis tabellis quadratis per columnam junctis ligneis inciſas cum brevi argumento ſub ſingulis tabellis per characteres fixos intrà tabellas incluſos declarato : binas etiam ſub tabellis columnas, unamquamque viginti quinque verſuum rhythmicorum characteribus ligneis mobilibus excuſorum, quibus figurarum ſenſus explicatur. Ad paginæ plerumque calcem, columnis ſingulis ſubjicitur locus Authoris ſive Sacri ſeu Profani, unde hiſtoria deprompta eſt, typis itidem mobilibus & ligneis excuſus. Tabellarum priorum hæc ſunt argumenta, *Caſus* LUCIFERI | *Deus creavit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam*: proximarum ; *De omni ligno Paradiſi comedetis* | *Nequaquam moriemini, ſed eritis ſicut Dii ſcientes bonum & malum*: tertiarum ; *Mulier decepit virum, ut ſecum comederet* | *Angelus expulit eos de Paradiſo gladio ignito*: quartarum ; *Hic* ADAM *operatur terram in ſudore vultûs ſui* | *Arca* NOE: quintarum ; *Hic annunciatur ortus* MARIÆ | *Rex* ASTYAGES *mirabile vidit ſomnium*: ſextarum ; *Hortus concluſus, fons ſignatus* | BALAAM *pronunciavit ortum* MARIÆ *in Stellâ*: ſeptimarum ; *Nativitas glorioſæ Virginis* MARIÆ | *Egredietur virga de radice* JESSE &c. &c. Ultimarum ; *Regnum cælorum ſimile eſt decem virginibus* | *Manus Domini ſcripſit in pariete.*

Hæc ſatìs ad ſpecimen tabellarum & Argumentorum ; rhythmicorum etiam verſuum ſpecimen aliquod exhibendum. E. G. Tabellis tertiis verſus hi ſubjiciuntur rhythmici, quales illis temporibus conſcribere Monachi Poeſeos rudes conſueverant.

In

In præcedentibus audivimus, quomodo Deus hominem honoravit;
Conſequenter audiamus, quomodo homo ſeipſum viſitavit.
Homo, cùm in honore eſſet, non intellexit:
Ejectus eſt, quia contra Deum Creatorem ſe erexit.
Ejectus eſt de Paradiſo voluptatis
In hanc vallem miſeriæ & paupertatis.
&c. &c. &c.
Mundus ergo iſte videtur eſſe tanquam ſambucus;
Cujus flos eſt pulcher, ſed amarus fructus.
Sic pulchra videtur mundi delectatio;
Sed fructus ejus eſt æterna damnatio.
Mundus etiam iſte traditori convenienter comparatur,
Per quem Chriſtus oſculo doloſè tradebatur.
Tale ſignum mundus dat Dæmonibus,
Quale Judas dedit Jeſu-Chriſti cuſtodibus.
&c. &c. &c.

Ad paginæ ſecundæ calcem ſub columnâ utrâque excuditur vox GENESIS: ſic & quartæ: quintæ, ex unâ parte, LUCÆ *primo cap.* ex alterâ, TROGUS POMPEIUS *Lib. prim.* ſextæ, ex unâ parte, CANTICORUM *IIII. capitello*; ex alterâ, NUMERI *XIII. capitello*: ſeptimæ, ex unâ parte, *Hiſtoria* LOMBARDICA *in libro ſententiarum diſtic. VIII.* ex alterâ, NUMERI *VIII. cap.* Et ſic de cæteris.

Tertius Liber idem, quod ſecundus, nomen præfert; eandem habet formam, parem paginarum numerum, ipſiſſimas eaſdem figuras cum *Latinis* argumentis tabulis ligneis iiſdem inciſas; idem prorſus per omnia: niſi quòd Prologi & explicationis Textus, in ſecundo, ſermone rhythmico *Latinè* expreſſus; in tertio *Belgicè* in proſam converſus, excudatur.

De tribus illis Libris ſatis jam mihi videtur dictum: accedo tandem ad quartum, cujus mentionem qui fecerit, præter * SAUBERTUM, hactenus novi neminem. In hôc itidem, ſicut in prioribus, altera tantùm foliorum ſingulorum pagina imprimitur, & bina in unum agglutinantur folia. Libri titulus eſt, *Ars moriendi*; paginæ ſunt viginti duæ; quarum duæ priores præfationem continent, conſtat altera triginta, altera viginti novem Lineis. Reliquæ Angeli mali boníque de morituri animâ certamen, illum nempe in vitia impellentem, hunc contrà hortantem & ſuſtentantem exhibent. Ut verò curioſo Lectori gratum faciam, paginas Libri rariſſimi ſingulas breviter deſcribere non gravabor.

* Eum enim puto (*Hiſtor. Biblioth.*) NORIBERG. p. 116. loco antea citato) non alium Librum, quàm hunc, velle, cùm *Speculum morientium* nominat.

1. *Ars Moriendi.*

Quamvis ſecundum philoſophum Tertio ethicorum omnium terribilium mors corporis ſit terribiliſſima, morti tamen animæ nullatenus eſt comparanda teſte Auguſtino qui ait, majus eſt dampnum in amiſſio ne unius animæ quam mille corporum: teſte etiam Bernardo qui dicit, totus iſte mundus ad unius animæ precium eſtimari non poteſt &c.

2. —— —— —— —— *Unde notandum, quod morituri graviores habent temptationes quam unquam prius habuerunt. Et ſunt quinque, ut poſtea patebit, contra quas angelus ſuggerit eis quinque bonas inſpirationes, ſed ut omnibus iſta materia ſit fructuoſa, & nullus ab ipſius ſpeculatione ſecludatur, ſed inde mori ſalubriter diſcat, tam literis tantum l̄rato deſervientibus quam imaginibus laico & literato ſimul deſervientibus cunctorum oculis objicitur. Quæ duo ſe mutuo correſpondentes habent ſe tanquam Speculum in quo præterita & futura tanquam præſentia ſpeculantur. Qui ergo bene mori velit, iſta cum ſequentibus diligenter conſideret.*

3. Pagina in tabellâ ligneâ depictum ſiſtit Cacodæmonem ægro decumbenti inſtantem, cúmque ſollicitantem ſententiis hujusmodi, *fac ſicut pagani, interficias teipſum.*

4. Ex adverſo idem, quod tertia figuris expreſſerat, argumentum verbis declarat. viz.

Temptatio Diaboli de fide.
Ex quo fides eſt totius ſalutis fundamentum &c. *Ideo Diabolus* —— *hominem in extrema infirmitate* —— *ad deviandum ab ea inducere laborat dicens. Tu miſer in magno ſtas errore* &c.

5. Bonum Angelum in tabellâ repræſentat ægro adſiſtentem & ſalubria ejus auribus Conſilia inſtillantem, viz. *Sta firmus in fide*; ac Diabolos de ſuis, quæ malè ſibi ceſſerant, technis conquerentes ſic, *fruſtra laboravimus. Victi ſumus.*

6. idem quoque argumentum explanat; viz.

Bona inſpiratio Angeli de fide.
Contra primam temptationem Diaboli dat Angelus bonam inſpirationem dicens. O Homo, ne credas peſtiferis ſuggeſtionibus Diaboli &c.

7. in

7. in tabellâ Diabolum inducit moribundo inſuſurrantem hæc ; *effœminatus es: perjurus es: ecce peccatum: occidiſti: avare vixiſti.*

8. Quid tabella præcedens ſignificet, exponit ; viz.

Temptatio Diaboli de
Deſperatione.
Secundò, *Diabolus* &c.

9. Angelum depingit auxiliantem, JESUM Crucifixum, MAGDALENÆ PETRíque pœnitentiam, cum hâc ſententiâ, *nequaquam deſperes*; Diabolum *victoriam ſibi eſſe nullam* dolentem.

10. *bona inſpiratio Angeli contra deſperationem* qualis ſit, oratione dilucidat.

11. Diabolum delineat homini in extremis laboranti inſultantem cum contumeliis híſce, *ecce quantam pœnam patitur. Quam bene decepi eum.*

12. Eſt *Temptatio Diaboli de impatientia. Tertio* &c.

13. Angelum pingit ægri oculis CHRISTUM & Cœli gaudia oſtendentem ; ac Diabolum deſpondentem ſéque *labores amiſiſſe* clamantem.

14. *bonam Angeli inſpirationem de patientia* complectitur.

15. effigiem dat Diaboli ægroto male conſulentis ſic, *gloriare ; Tu es firmus in fide ; coronam meruiſti ; exalta teipſum ; in patientia perſeveraſti.*

16. *Temptatio Diaboli de vana gloria* quibus verbis concipiatur, docet. *Quarto* &c.

17. Figurat Angelum ægri animo inculcantem, ut *humilis ſit*, quódque *puniantur Superbi* ; ac Diabolum *ſe victum* dicentem.

18. *bonam inſpirationem contra vanam gloriam* Angelus quibus rationibus fulciat, fuſiùs explicat.

19, 20, 21, 22. in Libro, quem vidi, deſunt ; liquet enim cùm ex præfatione ipſâ, tum ex temptationum bonarúmque inſpirationum, quas deſcripſi, ordine quintam hìc ultimámque inter Diabolum & Angelum Luctam deſiderari, quatuor paginis, (utì præcedentes) quarum duæ figuras, duæ argumenta demonſtrent, expreſſam.

Non mihi (ſpero) ſuccenſebit Lector, quòd his quatuor Libris paulo forſan diutius immoratus ſim. Hæc enim cùm fuerint prima Artis Typographicæ naſcentis tentamina, paucis quidem nota & paucioribus viſa ; mihi fuit perſuaſiſſimum, inſtituti mei rationem id neceſſariò poſtulare, ut ea neutiquam diſſimularem.

Quatuor horum primus mihi videtur reliquis antiquior ; eò quòd in illo tam vocum quàm figurarum characteres tabulis inſculpantur ; in his autem, licèt figuræ cum ſuis argumentis ſint etiam tabulis inſculptæ, reliqua tamen planè appareant typis mobilibus ligneis excuſa.

Latino SPECULO *Belgicum* puto ſucceſſiſſe ; non tam quòd in illo Textus ipſe, in hôc Interpretatio mera contineatur ; quàm quòd eadem figurarum, quas eſſe in utroque eaſdem obſervavi, argumenta in *Belgico Latina* retineantur.

Vocum character, tam inſculptus quàm excuſus, *Gothicus* eſt ; litterarum compendiis crebriſque juxta Manuſcriptorum conſuetudinem nexibus impeditus, ideóque lectu difficilis ; facie atrâ, craſſâ, confuſâ, quæque ligneam, ex quâ conficitur, refert materiem : in cujus locum venit poſtea metallum fuſile, ex quo confecti typi ſubtiliores erant & luculentiores.

Operæ pretium eſt commemorare, per quos gradus ab infantiæ incunabulis paulatim crevit Ars Typographica. Primùm nihil aliud erat quàm rudis & informis in ligneis tabulis ſculptura. Poſtea typi ſejuncti & mobiles ex ligno fabricati. Hactenus verſa tantùm pagina imprimebatur, duæque in unum folium ſolebant glutine committi. Denique SCHŒFFÉRO excogitante typi introducti ſunt fuſiles ; & utrâque paginâ imprimi cœptum.

In Regiâ PARISIORUM Bibliothecâ vidi * Librum in 4to. anni, Typographi, locíque indiciis deſtitutum, hôc titulo, *Liber regulæ paſtoralis* GREGORII *Papæ ad* JOHANNEM *Archiepiſcopum* RAVENNENSEM : cujus initio hæc ipſâ GABRIELIS NAUDÆI manu ſcripta hìc inſerere erit operæ pretium.

> Hìc duo, ſi neſcis, vitulinæ gloria frontis
> Sculpta *Maguntinum* demonſtrant cornua *Fauſtum*.
>
> GABR. NAUDÆUS.

LECTORI
GABRIEL NAUDÆUS.

Spectandæ vetuſtatis monumentum hoc affirmo tibi, benevole Lector, ex eorum eſſe numero, quæ à JOAN. FAUSTO *rudibus adhuc Chalcographiæ ab eo primùm &* Moguntiæ *excultæ incrementis aut veriùs tentamentis prodierunt, ut ex inculto charactere, eóque nondum ſuis diphthongis inſtructo ac paginis ſibi invicem malè ſubjectis ac cohærentibus liquet. Quoniam verò Artem hanc penès ſe tantùm eſſe volebat, nomen propterea ſuum (minimè appoſuit) ac nequidem loci aut temporis ſignum nota cuiquam eſſe voluit : donec inſtructâ tandem officinâ ſeu librariâ ſeu chalcographicâ & ejuſmodi tentamentis factus audacior*, Durandi *Epiſcopi* Mimatenſis *Rationale Divinorum Officiorum anno* 1459. *Catholicon* 1460. *& Biblia* 1462. *publicæ commoditati venalia exhibuit.*

Idem

* Hujus meminit CHEVILLIER, pag. 10.

Idem Naudæus in ſecundo ſuorum Epigrammatum * Libro hoc habet:

Ratio cognoſcendi Libros editos à Joanne Fausto Moguntino, *inter Artis ab ipſo primùm inventæ & excultæ rudimenta.*

His duo ſi neſcis teneris impreſſa papyris,
Artificum ſigno, vitulinæ cornua frontis;
Grandia Chalcographi referunt miracula *Fauſti*,
Qui primus calamis Libros tranſcripſit ahenis,
Atque ſuâ terris mirum decus intulit Arte.

De cornibus vitulinis, quæ vir doctiſſimus Librorum à Fausto impreſſorum monet eſſe Κεϱτήϱιον, liceat mihi adhuc dubitare, cui plurimos ejus impreſſionis Libros attentè evolventi nota illa papyro impreſſa neutiquam ſe dedit videndam; & ſicubi comparere videretur, cornuum figura adeò erat confuſa & indiſtincta, ut facilè poſſet pro aliâ quâvis accipi. Præterea illius, de quo ſuprà agit Naudæus, Libri character, quantumvis incultus, non tamen idem eſt, qui in Typographiæ tentamentis & initiis ferè uſurpabatur, ſicut ex Libris quatuor ſuprà memoratis, & aliis à Fausto excuſis conſtat. Diphthongi etiam quòd ibi negligantur, aut loci temporiſve ſignum omittatur, non eæ ſunt Typographicorum tentaminum priorum notæ; diu enim poſt Typographiam exerceri cœptam diphthongos neglectos & Typographorum ſæpe Urbiúmque nomina omiſſa, nemo eſt vel minimè in rebus illis verſatus, qui neſciat. In re dubiâ nec per ſe ſatis perſpicuâ diſertè quicquam ſi affirmarem, imprudentis juxtà eſſet & imperiti. Si autem conjiciendi, & à tanto viro diſſentiendi detur venia, illum Librum circa ann. 1470. quo Typographia Parisiis cœpit innoteſcere, excuſum putaverim.

Antiquiſſimam editionem memorat † Chevillerius, cujus locum integrum hìc inſerere, licèt prolixum, non tamen ſuperſedebo, ne quicquam, quod ad antiquitatem Typographicam pertinet, omiſiſſe videar.

„ De toutes les Impreſſions, qui ſe trouvent dans quelque Biblio-
„ theque, la plus ancienne eſt celle des Sermons *De Sanctis* de Leo-
„ nard de Udine: elle fut faite l'année 1446. Jean Gode-
„ froy Olearius, Miniſtre *Lutherien* dans l'Egliſe de Sainte
„ Marie de Hal en Saxe, rend témoignage qu'on garde cette
„ ancienne Impreſſion dans la Bibliotheque de cette Egliſe-là. Voici
„ les paroles qui ſe liſent à la page 291. de ſon Livre *De Scriptoribus*
„ *Eccleſiaſticis*, qu'il fit imprimer ſous ce titre, *Abacus Patrologicus*,
„ l'année 1673. à Jena *in* 8. Leonardus de Utino *Ord. Præd.*

* Pag. 52. edit. Seb. & Gabr. Cramoisy 1650. in 8.
† Origine de l'Imprimerie, pag. 11, 12.

Digitized by Google

„ *Præd.........* *Ejus Sermonum* de Sanctis *Liber ſub ipſa Typographicæ*
„ *Artis incunabula anno* 1446. *impreſſus, absque tamen loci mentione, habetur in Bibliothecâ Templi* MARIANI *noſtri* HALL. *Confer. dn.' parentis* Halygraph. *Appendice Tit.* I. *B. Sermones ejusdem* Quadrageſimales & Dominicales *anno* 1479. *prodierunt.* Cet Autheur a écrit ſon Livre dans la même Ville, où on garde cette Edition. *Scribebam & vovebam* HALÆ SAXONUM *die* 14. *Auguſti* 1673. Ce ſont ſes termes dans l'Epitre Dédicatoire au Prince GEORGE Duc de SAXE. On voit qu'il produit encore pour témoin ſon pere GODEFROY OLEARIUS, qui fit l'Hiſtoire de la Ville de HAL, intitulée *Halygraphia Topochronologica*, imprimée, dit LIPENIUS, dans ſa *Bibliotheque Philoſophique* pag. 630, à LIPSIC l'année 1667. *in* 4to. OLEARIUS ne marque point en quelle forme eſt le Livre, ſi c'eſt *in folio*, ou *in* 4to. ni quel eſt l'Imprimeur. Quelques Autheurs, ſous ſon témoignage, ont cité cette Edition, comme HALLEVORDIUS dans ſon Livre *Bibliotheca Curioſa*, imprimé *in* 4to. à FRANCFORT 1676. page 239. GEORGE KONIG dans *Bibliotheca vetus nova.* ALTDORFII, *in fol.* 1678. page 467. Mr. BEUGHEM dans ſa liſte qu'il appelle, *Incunabula Typographiæ*, page 146.

„ Une Edition ſi remarquable par ſon antiquité, merite bien, que quelque curieux d'ALLEMAGNE la voye, & nous en donne une nouvelle aſſurance, en la décrivant plus en particulier, que n'a fait OLEARIUS; d'autant plus que ſi la datte en eſt indubitable, elle détruit certainement l'opinion des Autheurs, qui ont écrit que l'Imprimerie ne fut inventée qu'en l'année 1450. ou du moins qu'elle n'a point été pratiquée avant cette année-là; comme JEAN AVENTIN, la *Chronique de* COLOGNE citée ci-deſſus, NICOLAS SERARIUS, & quelques autres, qui ont fixé ſon origine à des Années poſterieures. Et pour ne rien diſſimuler, il me reſte un doute touchant cette Impreſſion. LEONARD DE UDINE vivoit en ITALIE en l'année 1445. au rapport d'ANTOINE POSSEVIN dans ſon *Apparat*, auroit-il eu aſſez de credit en ALLEMAGNE, pour y faire imprimer ſes Sermons par un nouvel Art, qui étoit encore caché, & connu tout au plus de cinq ou ſix perſonnes? Il faudroit ſçavoir, ſi ce n'eſt point un Manuſcrit copié en l'année 1446. Il eſt aiſé de s'y tromper; les écritures à la main & les premieres impreſſions, étoient beaucoup ſemblables; ou ſi OLEARIUS n'a point deviné l'année de cette Impreſſion par des conjectures ſeulement. Peut-être que l'année, qui eſt marquée ſur le Livre, eſt celle, en laquelle l'Auteur acheva la compoſition de ſes Sermons, & non point celle de l'Impreſſion.

Dabo

Digitized by Google

Dabo jam tibi, Lector, quod in votis habuit CHEVILLERIUS; unde editio tantæ vetuſtatis ſpecie venerabilis teſtimonio novo certior fiat & notior. Vir quidam litterarum peritus & in Librorum, quibus ſuam Bibliothecam quotidie auget, delectu faciendo diligentiſſimus, (ut ſæpe mecum ſolet amicè, quicquid rarum ipſi obvium fuerit, communicare) dum AQUISGRANI peregrinabatur, ibi in *Regularium* Cœnobio vidit Librum ſupra memoratum, in fol. ex quo deſcripſit hæc, quæ in Libri ipſius fine adjiciuntur;

„ Expliciunt Sermões aurei de Sanctis per totũ
„ annum, quos compilavit mḡr Leonardus de
„ Utino ſacre theologie doctor ordinis fratrum
„ predicator. Ad inſtanciam & complacentiam
„ magnifice civitatis Utinenſis ac nobilium vi-
„ rorum ejuſdem. M CCCC XLVI. in vigilia b̄tiſſimi
„ p̄ris noſtri Dominici ɔfeſſoris. Ad laudeʒ & gl'aʒ
„ Dei omnipotentis & totius curie triumphantis.

Libri ipſius character impolitus & rudis; abbreviaturiſque frequentibus adeò refertus, ut ejus lectio nequaquam ſit, quàm illorum MOGUNTIÆ annis 1459. & 1460. excuſorum, facilior.

Ingenuè equidem fateor, omnibus, quæ de Typographiæ originibus à pleriſque bonæ fidei Scriptoribus memoriæ tradita ſunt, maturè perpenſis & exploratis, me difficillimè adduci poſſe, ut credam anno 1446. Artem fuiſſe adhuc ſuis numeris & partibus ſatis perfectam, ullúmve Librum utroque paginæ latere mobilibus typis impreſſum prodiiſſe. Me enim minimè movet character rudis & abbreviaturis impeditus, qui diu poſt Typographiam excultam, imò poſt 15. centuriam apud Typographos non ignobiles permanſit. Præterea ex ipſo verborum, quæ in ſubſcriptione continentur, ſtylo colligo & conjicio Sermones illos à LEONARDO DE UTINO ann. 1446. fuiſſe *compilatos* quidem & in ordinem voluminum relatos, non autem excuſos.

Habeo Librum impreſſum, in quo hæc legitur ſubſcriptio excuſa:

„ De arte dictandi tres libri expliciunt: editi
„ a magiſtro engbarto dę leydis ut ei in mẽtem
„ verba venere Anno dñi milleſimo quadringẽ
„ teſimo quinquageſimo quarto. Sexta decima di
„ e menſis Aprilis.

Eidem Libro adjicitur *Tractatus quidam per egregium magiſtrum engbelbertum de elegantia*, *compoſitione*, *dignitate dictatus*; in cujus fine legun-

D tur

tur hæc, *Gerardus Leeu impreſſit*: ex quibus mihi perſuaſum eſt illum Librum ann. 1454. fuiſſe *editum*, non impreſſum, cum Gerardus Leeu (de quo poſtea) nondum Artem exerceret.

Anglia maturè admodum excepit Typographiam; quæ poſtquam Moguntiæ & Harlemi forſanque Argentinæ innotuiſſet, in hanc Inſulam, Rege & Archiepiſcopo Cantuariensi adnitentibus, fœliciter advecta eſt, & Oxonii ante annum 1460. inſtituta. In gloriam certè Oxoniensi ceſſit Academiæ, quòd omnium prima excoluerit hanc Artem; quæ, tanquam Palladium cœlitus demiſſum, litteras ab interitu non tantùm revocaret, ſed etiam in poſterum vindicaret. Ne verò id credar temerè affirmâſſe, & opinione falſâ aut dubiâ nixus tantum honorem ad Academiam, cujus beneficio, quantulum id cunque eſt, quod in Litteris profecerim, me debere ſemper gratus agnoſcam, immeritò detuliſſe; expediam, quibus adducar rationibus: præmiſſiſque quæ Antonius à Wood [*in Hiſtor. & Antiquit. Univerſit.* Oxon. *Anno* 1674. *pag.* 226.] ſcripſit falſa quædam, multa incerta nimis & nullo teſtimonio confirmata, graviori Authoritate rem communiam.

„ Artem Typographicam vel Moguntiaci vel Harlemi
„ invenit Tossanus quidam, Johannes Cuthenbergus
„ aliter appellatus, anno Dom. 1459. cujus immenſam expendens uti-
„ litatem Thomas Bourchier Archiepiſcopus Cantua-
„ riensis nihil antiquius habuit, quàm ut Anglis communi-
„ candam procuraret, atque ejus proinde ſuaſionibus impulſus Hen-
„ ricus VI. Robertum Tournour (is Regi tunc tempo-
„ ris à veſtimentis ſive Robis erat) Marcis mille, quarum trecentas
„ contulerat Archiepiſcopus, inſtructum Harlemiam, ubi ſcili-
„ cet prædictus Cuthenbergus Artem hanc novam exercebat,
„ amandavit; ille autem Gulielmum Caxtonum, civem
„ Londinensem & cum Batavis commercium habentem,
„ ſibi in ſocium periculi ac laboris aſcivit. Tournourus, ita-
„ que diſſimulato quis eſſet, cum Caxtono nomen ſuum ac mer-
„ caturam palàm profitente, primò Amstelodamum, dein
„ Lugdunum contendit, neque enim Harlemiam proficiſci
„ auſus eſt, quòd Oppidum illud quæſtui ſuo metuens advenas perplures
„ in Arte illâ explorandâ deprehenſos carceri mancipâſſet. Abſumptâ
„ tandem maximâ dictæ pecuniæ parte, Regi per litteras ſignificavit
„ Tournourus ſe demandatum negotium penè confeciſſe; & ac-
„ ceptis pòſt paulò Marcis quingentis, artificem quendam inferiorem
„ Fredericum Corsellis nuncupatum, nummis verò ſol-
„ licitatum, induxit, ut perſonam nocte intempeſtâ indutus clàm au-
„ fugeret, &, conſcenſâ nave eam in rem paratâ, Londinum
„ trajiceret. Cæterùm minùs commodum videbatur Artem excuſo-

„ riam

„ riam LONDINI exerceri, ſed potiùs OXONIAM deduci placuit; id hortante Archiepiſcopo, qui Cancellarius utique noſter „ tunc temporis fuerat; unde Artifex iſte transfuga OXONIAM „ transmiſſus eſt, cuſtodiente illum vigilum manu ſatis validâ, ne, „ antequam promiſſa præſtaret, furtim ſeſe ex ANGLIâ ſubtraheret. „ Atque hunc in modum decem priùs annis Artem Typographicam „ OXONIENSES exercuimus; quàm in quocunque alio EUROPÆ „ loco innoteſceret, HARLEMUM ſi excipias, &c, quæ cum Oppido illo de ipſâ Artis inventione contendit, MOGUNTIAM; tametſi haud ita multò pòſt, ut nobiliſſima hæc Ars magis propagaretur, WESTMONASTERII etiam prælum inſtruebatur, necnon „ ad S. ALBANI, quin & WIGORNIÆ aliíſque Monaſteriis; excudendis argumenti Theologici & Medicinalis codicibus. Libros „ autem Juris vetitum erat typis mandare.

Hæc quidem Antiquarius noſter OXONIENSIS: in quibus eum à vero plus ſemel aberrâſſe jam adnotavit CHEVILLERIUS. Ars enim Typographica ante annum 1459. inventa eſt, neque decem annis OXONII priùs quàm in alio (præter HARLEMUM & MOGUNTIAM) loco tractata; quod conſtat ex LACTANTIO anno 1457. SUBLACI, & CICERONIS Epiſtolis anno 1467. ROMÆ excuſis.

In reliquis, quæ ad TOURNOURI CAXTONíque profectionem attinent, quoniam Antiquarius nullâ aliâ præterquam ſuâ Authoritate ea fulcit, fidem his faciam ex authentico Codice manuſcripto, cujus meminit RICHARDUS ATKYNS Armiger decennio, antequam ANTONIUS ſuas ederet Antiquitates. Illum RICHARDI ATKYNS Libellum mihi impertivit PEMBROKIANUS Comes, de cujus ſingulari humanitate in litterariâ re promovendâ nunquam poſſum ſatìs pro illius meritis dicere. Ex eo autem Libello non pauca quædam excerpta ac mutila, ſed integrum eodem, quo ſe habet, ſermone locum apponam; unde Lectori liberum ſit ANTONII interpretationem (quam hujus loci eſſe puto) conferre, & totam quæſtionem decidere.

„ *The original and growth of Printing; collected out of Hiſtory and the* „ *Records of this Kingdom; wherein is alſo demonſtrated, that Printing appertaineth to the Prerogative Royal; and is a flower of the Crown of* „ ENGLAND. *By* RICHARD ATKYNS *Eſq. By order and appointment of Mr. Secretary* MORICE. LONDON. 1664. 4to. [p 2.] „ Concerning the time of bringing this excellent Art into ENGLAND, and by whoſe expence and procurement it was brought; „ modern Writers of good reputation do moſt erroneouſly agree together. Mr. STOWE in his *Survey of* LONDON (pag. 404.) „ ſpeaking of the 37. year of King HENRY the 6th. his reign, which „ was Ann. Domini 1459. ſaith, that the noble ſcience of Printing

„ was about this time found in GERMANY at MAGUNCE by „ one CUTHENBERGUS a Knight; and that WILLIAM CAXTON of LONDON, Mercer, brought it into ENGLAND about „ the year 1471. and firſt practiſed the ſame in the Abby of St. PETER at WESMINSTER. With whom Sr. RICHARD BAKER in his *Chronicle* (pag. 284.) agrees throughout. And Mr. HOWELL, in his *Hiſtoricall Diſcourſe of* LONDON *and* WESTMINSTER (pag. 353.) agrees with both the former in the time, „ perſon, and place in general; but more particularly declares the „ place in WESTMINSTER to be the Almory there; and that „ ISLIP, Abbot of WESTMINSTER, ſet up the firſt Preſs of „ Book-printing, that ever was in ENGLAND. [pag. 3.] I ſhall „ now make it appear they have miſtaken. —— A Book came into „ my hands printed at OXON. *Anno Dom.* 1468. [*cujus Libri mentio ſuo loco fiet poſtea in Catalogo*] which was three years before any of „ the recited Authors would allow it to be in ENGLAND —— And „ the ſame moſt worthy Perſon, who truſted me with the aforeſaid „ Book, did alſo preſent me with the Copy of a Record and Manuſcript in LAMBETH-Houſe, heretofore in his cuſtody, belonging to the See, and not to any particular Archbiſhop of CANTERBURY; the ſubſtance whereof was this, (though I hope for „ publique ſatisfaction, the Record it ſelf, in it's due time, will appear.)

„ THOMAS BOURCHIER, Archbiſhop of CANTERBURY, „ moved the then King (HEN. the 6th.) to uſe all poſſible means for „ procuring a Printing-mold (for ſo 'twas there call'd) to be brought „ into this Kingdom. The King (a good man, and much given to „ works of this nature) readily hearkned to the motion; and taking „ private advice, how to effect his deſign, concluded it could not „ be brought about without great ſecrecy, and a conſiderable ſum „ of money given to ſuch perſon or perſons, as would draw off ſome „ of the work-men from HARLEM in HOLLAND, where JOHN „ CUTHENBERG had newly invented it, and was himſelf perſonally at work. 'Twas reſolved, that leſs than one thouſand Marks „ would not produce the deſir'd effect; towards which ſum the ſaid „ Archbiſhop preſented the King three hundred Marks. The money „ being now prepared, the management of the deſign was committed to Mr. ROBERT TURNOUR, who then was of the roabs „ to the King, and a perſon moſt in favour with him of any of his „ Condition. Mr. TURNOUR took to his aſſiſtance Mr. CAXTON, „ a Citizen of good abilities, who trading much into HOLLAND „ might be a creditable pretence, as well for his going, as ſtay in „ the *Low-Countries.* Mr. TURNOUR was in diſguiſe (his beard and

„ hair

Digitized by Google

„ hair ſhaven quite off) but Mr. CAXTON appear'd known and publique. They having received the ſaid ſum of one thouſand Marks went firſt to AMSTERDAM, then to LEYDEN, not daring to enter HARLEIN itſelf; for the Town was very jealous, having impriſoned and apprehended divers perſons, who came from other parts for the ſame purpoſe. They ſtaid, till they had ſpent the whole one thouſand Marks in gifts and expences: ſo as the King was fain to ſend five hundred Marks more, Mr. TURNOUR having written to the King, that he had almoſt done his work; a bargain (as he ſaid) being ſtruck betwixt him and two HOLLANDERS, for bringing off one of the workmen, who ſhould ſufficiently diſcover and teach this new Art. At laſt, with much ado, they got off one of the under-workmen, whoſe name was FREDERICK CORSELLS (or rather CORSELLIS) who late one night ſtole from his fellows in diſguiſe into a Veſſel prepared before for that purpoſe; and ſo the wind, favouring the deſign, brought him ſafe to LONDON. 'Twas not thought ſo prudent to ſet him on work at LONDON: but by the Archbiſhop's meanes (who had been Vice-Chancellor and afterwards Chancellor of the Univerſity of OXON) CORSELLIS was carried with a guard to OXON; which guard conſtantly watch'd to prevent CORSELLIS from any poſſible eſcape, till he had made good his promiſe in teaching how to print. „

„ So that at OXFORD Printing was firſt ſet up in ENGLAND, which was before there was any printing-Preſs or Printer in FRANCE, SPAIN, ITALY, or GERMANY (except the City of MENTZ) which claimes ſeniority, as to printing, even of HARLEIN itſelf, calling her City, *Urbem* MOGUNTINAM *Artis Typographicæ inventricem primam*, though 'tis known to be otherwiſe, that City gaining that Art by the brother of one of the workmen of HARLEIN, who had learnt it at home of his brother, and after ſet up for himſelf at MENTZ.

„ This Preſs at OXON was at leaſt ten years, before there was any printing in EUROPE, except at HARLEIN and MENTZ, where alſo it was but new born. This Preſs at OXFORD was afterwards found inconvenient, to be the ſole printing-place of ENGLAND, as being too far from LONDON and the Sea. Wherefore the King ſet up a Preſs at St. ALBAN'S, and another in the Abby of WESTMINSTER; where they printed ſeverall Books of Divinity and Phyſick; for the King (for reaſons beſt known to himſelf and Council) permitted then no Law-Books to be printed; nor did any Printer exerciſe that Art, but onely ſuch as were the King's ſworn ſervants; the King himſelf having the price

„ and emolument for printing Books. —— By this meanes the Art „ grew ſo famous, that *Anno prim.* RICH. 3. *c.* 9. when an Act of „ Parliament was made for reſtraint of Aliens from uſing any handi- „ crafts here (except as ſervants to Natives) a ſpecial *Proviſo* was „ inſerted, that ſtrangers might bring in printed or written Books to „ ſell at their pleaſure, and exerciſe the Art of Printing here, not- „ withſtanding that Act: ſo that in the ſpace of 40. or 50. years by „ the indulgence of EDW. the 4th. EDW. the 5th RICH. the 3d. „ HENR. the 7th. and HENR. the 8th. the ENGLISH proved ſo „ good proficients in printing, and grew ſo numerous, as to furniſh „ the Kingdom with Books; and ſo ſkilfull, as to print them as well „ as any beyond the Seas; as appeares by the Act of the 25. HEN. 8. „ *cap.* 15. which abrogates the ſaid *Proviſo* for that reaſon. And it „ was further enacted in the ſaid Statute, that if any perſon bought „ forreign Books bound, he ſhould pay 6. *s.* 8. *d.* per Book. And it „ was further provided and enacted, that in caſe the ſaid Printers or „ ſellers of Books were unreaſonable in their prices, they ſhould be „ moderated by the Lord Chancellor, Lord Treaſurer, the two „ Lords Chief Juſtices, or any two of them; who alſo had power to „ fine them 3. *s.* 4. *d.* for every Book, whoſe price ſhall be enhan- „ ced. —— But when they were by Charter corporated with Book- „ binders, Book-ſellers, and Founders of letters, 3. and 4. PHIL. „ and MARY, and called the *Company of Stationers* —— they kickt „ againſt the power, that gave them life *&c.* [p. 9.] Queen ELI- „ ZABETH, the firſt year of her Reign, grants by Patent the Pri- „ viledge of ſole printing all Books, that touch or concern the Com- „ mon Laws of ENGLAND, to TOTTEL a ſervant to her Ma- „ jeſty, who kept it intire to his death; after him, to one YEST „ WEIRT, another ſervant to her Majeſty; after him, to WEIGHT „ and NORTON; and after them, King JAMES grants the ſame „ Priviledge to MORE, one of the Signet; which Grant continues „ to this day *&c.*

In hôc Scriptore duo ſunt, quorum alterum gratìs dictum, alterum omnino falſum eſt. MOGUNTIÆ à quodam HARLEMENSIUM Typographorum fratre Artem primùm acceptam quòd ſolus contra omnium (quos adhuc novi) fidem affirmet, ſatìs eſt, cur id in dubium veniat. Quòd Prælum typographicum decem annis antè OXONII, quàm in ullo alio loco, præter MOGUNTIAM & HARLEMUM, inſtructum ſit, falſum jam probavi; & ab hôc videtur ANTONIUS eundem, in quo verſatur, errorem derivâſſe.

Quæ ex LAMBETHANO Manuſcripto deſcripſit, de eorum veritate cur dubitemus, non video. Ex iis itaque pauca mecum colliget Lector, alibi forſan non ediſcenda.

1. Jo-

Digitized by Google

1. JOHANNES CUTHEMBERGUS, quem exortâ inter ipſum & FAUSTUM contentione ARGENTINAM migrâſſe ſcribit HENRICUS SALMUTH, HARLEMUM indè aliquando profectus eſt; ibíque primus Artem Typographicam à ſe inventam monſtravit, & ipſe anno 1459. exercuit. Quod ſi admittatur, contra LAURENTIUM COSTERUM, cui inventionis palma à BELGIS tribuitur, manifeſtè faciet.

2. Artis Typographicæ notitiam ante obitum HENRICI VI. i. e. annum 1460. OXONIENSIBUS primus dedit FREDERICUS CORSELLIS; quamvìs nulla adhuc vulgò comparuerint ibi excuſa ante annum 1468. Exemplaria.

ANTONIUS à WOOD (loco ſuprà citato) FREDERICI CORSELLIS nominat ſucceſſorem THEODORICUM ROOD de COLONIÂ anno 1481. deinde JOHANNEM SCOLAR anno 1518.

Id præterea neutiquam eſt prætereundum (quod RICHARDUS ATKYNS pleniùs jam explicuit) quàm inſigni patrocinio Reges ANGLIÆ hanc Artem recèns natam foverint, ut ejus magiſtros in Regium cooptârint famulitium; quibus privilegiis eosdem munierint; quantâque caverint curâ, ne ullum ex perverſo tam utilis artificii uſu oreretur per nimiam effrænémque Præli libertatem incommodum

Sufficiat mihi de Typographiæ apud ANGLOS originibus nonnulla ſummatim attigiſſe; quas ut rite ulteriùs proſequar, & porrò deducam, quoniam me non ſatìs inſtructum ſentio, alii cuidam indigenæ BRITANNICARUM Antiquitatum Librorúmque peritiori hoc negotium relinquo. Et utinam mihi vires æquæ ſuppeterent! Nulli profectò, ne quidem indigenæ, cederem in meritis Gentis illius erga rem litterariam prædicandis; quæ ſuis beneficiis exulem adeò cumulavit, ut me alienigenam fuiſſe penè obliviscar.

Quæ hactenus dicta ſunt de Typographiæ originibus, ut redigantur in compendium:

1. Extra dubium eſt Artem illam diu fuiſſe excogitatam, tentatam, & exploratam; antequam ulla ejus opera perfecta in lucem prodierint.

2. Ex plurimorum conſenſu, credibile eſt anno circiter 1440. de illâ primùm cogitatum fuiſſe.

3. GUTEMBERGIUS, FAUSTUS & SCHŒFFERUS aut primi aut inter primos Inventores fuere; Et hi tres unà MOGUNTIÆ novum inventum promovere ſtuduerunt; ſecretúmque aliquandiu inter ſe occuluerunt, donec ex operariis famulíſque, ſinè quibus res transigi non poterat, quidam, aut forſan ipſe GUTEMBERGIUS à FAUSTO diffidens, id foras eliminarent.

4. Anno

4. Anno 1455. res pecuniaria creandæ litis inſtrumentum rei Litterariæ ſocietatem diremit; Et GUTEMBERGIUS MOGUNTIÂ diſcedens aliò (ARGENTINAM juxta quoſdam) ſe recepit.

5. Probabile eſt Artem initio per typos in tabulis inciſos & immobiles tentatam; deinde typos mobiles uſurpatos, ligneos primùm denique fuſiles; & unâ tantùm paginâ imprimi cœptum, donec utramque excudendi ratio intellecta fuerit.

6. Non conſtat Librum ullum typis mobilibus impreſſum annique notatione ſignatum ante annum 1457. prodiiſſe; at liquet FAUSTUM & SCHŒFFERUM annis [1] 1457. & 1459. MOGUNTIÆ Libros edidiſſe.

7. Anno 1459. GUTEMBERGIUS Artem exercebat HARLEMI; unde ex operariis quidam, FREDERICUS CORSELLIS nomine, pecuniâ ſubornatus, clàm deductus eſt OXONIUM, ut Artem ibi doceret.

Id demum obſervandum eſt, primum Typographiæ in ullo loco inventæ tempus non eſſe computandum ab Anno, quo quis primùm ibidem prodierit Liber, præſertim ſi ejus moles fuerit aliquanto grandior. Opera enim quædam longiora ſunt, quàm quæ poſſint eodem anno incipi & perfici. Præterea neceſſe habent Opifices ſupellectilem totam, quæ bene multa eſt, typographicam præparare, nonnulla tentamina edere; omnia, quæ non breve temporis ſpatium poſtulant, in promptu ut ſint, providere; antequam aliquid momenti excudere aggrediantur.

Antequam ulteriùs pergam, meo propoſito haud erit alienum, nonnulla exponere Typographiæ illi primigeniæ peculiaria.

Libri plerique omnes ab antiquis Artis Magiſtris editi initialem Titulorum pompam, neglecto ſæpe Authoris nomine, averſabantur; & Typographi, Loci, Temporiſque deſignationem in finem rejiciebant. Sunt, in quibus nulla aut [2] Typographi, aut loci, aut temporis, aut

1 Nihil adhuc novi, quo animum inducam credere, ullos eo tempore, præterquam MOGUNTIÆ à FAUSTO SCHŒFFERÓque, Libros excuſos prodiiſſe. Audivi (fateor) qui aſſereret à ſe viſum DONATUM *Gothico* charactere apud QUENTEL COLONIÆ in parv. 4to. M.CCCCLVII. Ei tamen non potui, niſi fiam certior, fidem meam adſtringere. *Ait* FLORAVANTES MARTINELLUS *in* Româ Sacrâ (uti in *Diar. Italic.* pag. 255. obſervat eruditiſſ. BERNARD. DE MONTFAUCON) *in Maximorum domo ſub* NICOLAO *V. Anno* 1455. *typorum Artem admiratam* ROMAM *fuiſſe*, *à* CONRADO SWEYNHEYM *&* ARNOLDO PANNARTZ *advectam*. JOANNES *tamen*, *Epiſcopus* ALERIENSIS, *in Epiſtolâ ſuâ ad* PAULUM *II. Pontificem*, *ipſi gratulatur*, *quia præſtantiſſimi characterum imprimendorum auctores ſub* PAULI *ſecundi* VENETI *pontificatu* ROMÆ *Artem exercere cœperint*. Denique quo primùm tempore SWEYNHEYM & PANNARTZ ROMAM, ut Artem exercerent, venerint, definire non poſſum: ſed nihil hactenus comperi ROMÆ ab ullo Typographo ante illos, aut ab illis ante Annum 1467. editum.

2 In Libro, qui *Catholicon* vocatur, Typographorum nulla fit mentio; certum eſt tamen à JOHAN. FUST & PETRO SCHŒFFER excuſum. CHEVILL. p. 15.

aut [1] horum trium, fit mentio. Anni notatio [2] explicitis aliquando vocibus, numeralibus ſæpius litteris, indigitatur.

Character, quàm proximè poterat fieri, accedit ad Manuſcriptorum normam: [3] compendia litterarum in altero quoque propè vocabulo ubique obvia Lectoribus, niſi quibus id uſu fuerit familiare, ingratam injiciunt moram, incautos nonnunquam & præproperos in errorem inducunt: orationis ſenſum punctum ſimplex aut duplex diſtinguit; reliquorum enim ſtigmatum uſum, cùm ne verba ſint ambigua aut perplexa, tum ut in longiore periodo reſpiret Lector, ætas poſterior adinvenit.

Bibliopegis laborem collationíſque tædium nunc minuunt multa, quæ in vetuſtiſſimis editionibus aberant: viz. appoſiti ad ſupernam paginarum oram numeri; ſuppoſitæ infrà aut integræ aut mutilæ voces paginæ ſequentis indices; deinde *ſignaturæ* (quas vocant) ſive litteræ paginis ſubditæ foliorum in duernionis, quaternionis, octernionis *&c.* formam complicandorum & compingendorum notæ. Interjecto poſt tempore uſu venerunt *regeſta*, & hujuſmodi adjumenta, quæ ad ordinem conſervandum perneceſſaria viſa ſunt, poſtquam Libri in brevioribus voluminum paginis cæperint excudi; ab initio enim folii totius amplitudine Codices ſæpius evolvi ſolebant.

In *Latinis* litteris, utpote notioribus & facilioribus, prima tyrocinii rudimenta poſuit Ars Typographica, & in iiſdem excolendis diu ſubſtitit, priuſquam *Græcas* aggrederetur. Si qua forte *Latino* Authore inſperſa occurreret *Græca* vox vel ſententia; [4] aut *Græci* characteres adeò imperfecti, diſtorti & deformes erant, ut ex conjecturâ potiùs quàm peritiâ efficti viderentur, ſenſúſque vel à conjectore ſagaciſſimo vix poſſet elici: aut ſpatia vacabant interlinearia, quæ manus *Græcarum* litterarum peritior ſuppleret. Hujuſmodi lacunas [5] longo poſt tempore Editiones paſſim nonnullæ retinuerunt: non (ut opinor) quòd *Græcorum* typorum inopiâ Typographi laborarent; ſed quòd omiſſus in Codice manuſcripto *Græci* Scriptoris locus, qui ad fidem authoritatémve *Latino* textui faciendam opus erat, unde deſumptus eſſet, adhuc ignoraretur.

Majus-

1 Libri, qui deſtituuntur notâ temporis, aut etiam Typographi & Loci nomine, ſeorſim in Catalogo locum ſuum habebunt.

2 Lege poſtea ſubſcriptiones Librorum.

3 CHEVILL. pag. 110. *Dans la Logique d'*OKAM *imprimée à* PARIS 1488. *fol. au* Clos Bruneau, *d'une belle lettre, il n'y a point presque de mot, qui n'ait quelque abbreviation. —— On met tant de ces abbreviations dans les Volumes du Droit, dans les Manuſcrits & dans les Imprimez, qu'on fut obligé de faire un Livre intitulé*, Modus legendi Abbreviaturas in utroque Jure, *imprimé in* 8. *à* PARIS *par* JEAN PETIT, 1498. *&c.*

4 Vide *Offic.* & *Paradox.* CICER. impreſſ. MOGUNT. 1465.

5 Vide MACROB. PARIS. 1515. apud BAD. ASCENS. & JOAN. PARO.

Digitized by Google

Majuſculas plerumque Capitum aut Sectionum litteras initiales Typographus omittebat, ut alii Arti locum daret. Has enim *Miniculatores* ſive *Illuminatores* (quorum Artificum genus ingenioſum cum Arte unà interiit) calamo producere ſolebant, minióque & variis colorum per totius infrà ſupráque ac utroque ab latere paginæ oras ſparſorum luminibus, figuríſque affabre pictis, [1] ad materiam aliquando Libri argumentúmque pertinentibus, univerſum marginem illuſtrare. [2] Antiquitus etiam, Librorum Capita & Titulos rubricâ notandi increbuit cònſuetudo.

Typographis prioribus eadem, quæ recentioribus, non ubique fuit Orthographiæ ratio, à ſuperſtitioſâ Manuſcriptorum imitatione (recténe an ſecus, ſtatuere haud meum eſt) derivata; qualis erat aſſiduus vocalis *e* pro diphthongo *æ* uſus: ſed his minutiis, de quibus aliquando in brevibus ad duos VIRGILII antiquas editiones ann. 1472. & 1474. [3] obſervationibus diſſerui, nunc ſuperſedebo.

1 In curioſiſſimâ Clariſſ. viri RICHARDI MEAD M. D. (cujus inſignia in me merita meo nunquam animo excident) Bibliothecâ vidi PLINIUM ann. 1472. in quo initialium litterarum illuminationes ſingulorum Librorum Argumentum exhibent. Viz. Initio Libri primi deſcribitur PLINIUS ſedens & ſcribens: 2. informis Mundi globoſi figura: 3, 4, 5, 6. diverſæ Tabulæ Geographicæ: 7. tres Sceleti: 8. duo Elephantes turrigeri: 9, 10. varia Piſcium, & Avium genera: 11. Bombycum variæ ab ovo uſque metamorphoſes: 12. Numina ruralia: 13. Hortulanus arbuſculas transmovens: 14. Homo ebrius in vineâ: 15. Puer humi cum pomis ludens: 16. Venator in ſylvâ Cervum perſequens: 17. Arbores in ſeminario diſpoſitæ: 18. Agricolæ duo arantes: 19. multæ ſationum ſpecies: 20. Puer melones legens, & mulier corbem geſtans: 21. Ruſtica corollas nectens: 22. Tinctor veſtium: 23. Vindemiator in vineâ: 24. Quidam Arborum radicibus aſſidens: 25. Quidam herbas legens: 26. Chirurgi duo, alter infirmi caput curans; alter venam incidens: 27. Pantheræ duæ, altera aconito guſtato exſpirans: 28. Medicus cum Libro, prope ægrum in lecto decumbentem: 29. ÆSCULAPIUS ſub Serpentis figurâ: 30. Magus in magicarum figurarum circulo legens & Dæmon deſuper advolans: 31. Urinatores: 32. Navis: 33. Puer ſufflans ignem ſub fornace fuſoriâ: 34. Pictor pingens in tabellâ: 35. Metallorum foſſor: 36. Duo lapicidæ: 37. Gemmarius inter varia gemmarum diverſicolorum genera.

2 Rubricâ ornantur ſubſcriptiones DURANDI 1457. CICERON. OFFIC. 1465. &c. Lege CHEVILL. pag. 111.

3 VIRGIL. 12. LOND. 1715.

PSAL-

PSALMORUM Codex : *per Joannem FUST*, *& Petrum SCHOEFFER.* (a) 4to. . . . . . MOGUNTIÆ. 1457.

RATIONALIS Divinorum OFFICIORUM codex, Gulielmo Durando authore : *per Joannem Fuſt & Petrum Schœffer* (b) fol. . . . Moguntiæ. 1459.

CATHOLICON. (c) fol. . . . . Moguntiæ. 1460.

(a) PETR. LAMBEC. *Comment. de Bibliothec.* Vindebon. *Tom.* 2. *pag.* 989. & CHEVILL. pag. 15. *Preſens Pſalmorum Codex venuſtate capitalium decoratus, rubricationibúsque ſufficienter diſtinctus, adinventione artificioſa imprimendi ac characteriſandi, abſque calami exaratione ſic effigiatus, ad euſebiam dei induſtriè eſt conſummatus per Joannem Fuſt Civem Moguntinum & Petrum Schœffer de Gernszheim Anno Domini Milleſimo* CCCCLVII. *in Vigiliâ Aſſumptionis.*

(b) *Præſens Rationalis Divinorum Codex officiorum venuſtate capitalium decoratus, rubricationibúsque diſtinctus, artificioſâ adinventione imprimendi ac characteriſandi, abſque calami exarationibus ſic effigiatus, & ad euſebiam Dei induſtriè conſummatus per Johannem Fuſt civem Moguntinum & Petrum Gernszheim Clericum Diœceſis ejusdem, Anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo nono. Sext. die Octob.*

(c) *Altiſſimi præſidio, cujus nutu infantium linguæ fiunt diſertæ, quique nimio ſæpe parvulis revelat, quod Sapientibus celat; hic Liber egregius Catholicon, Dominicæ Incarnationis Annis* M. CCCCLX. *almâ in urbe Moguntinâ nationis inclytæ Germanicæ (quam Dei clementia tam alto ingenii lumine, donóque gratuito, cæteris terrarum nationibus præferre illuſtraréque dignatus eſt) non calami, ſtyli aut pennæ ſuffragio, ſed mirâ patronarum formarúmque concordiâ, proportione ac modulo impreſſus atque confectus eſt.*

Hinc tibi, ſancte Pater, Nato cum Flamine Sacro,
Laus & honor Domino trino tribuantur & uno,
Eccleſiæ laude libro hoc Catholice plaude,
Qui laudare piam ſemper non linque Mariam.
Deo gratias.

De hujus libri Authore conſule CHEVILL. pag. 15.

Digitized by Google

Ars Typographica, ne tam inſigne beneficium ſibi in unâ Europæ parte claudi Nationes quererentur, Germaniæ, in cujus ſinu velut in incunabulis delituerat, primóſque infantiæ annos exegerat, fines exire ſtatuit; & in Orbem paſſim ſuorum Artificum colonias emittere. Jam dictum eſt, quomodo è Continenti in Inſulam Angliam tranſierit; maturè quidem ante annum 1460. Oxonium adducta: ubi ante annum 1468. licèt nil adhuc compererim, nil tamen excuſum eſſe, nequaquam affirmaverim. Quiſquamne ferme putaverit totum octennium in Arte tantùm ediſcendâ tranſactum, nil tam diuturni intervalli in eâdem exercendâ omnino poſitum? Non profectò adeò obtuſa pectora gerunt Britanni, Gens Artium & Diſciplinarum capax. Credere itaque malo multa interiiſſe: quæ primùm excuſa, cùm forſan pro debili temporum illorum eruditione viderentur eſſe minoris momenti, poſtea neglecta, aut per incuriam deperdita ſunt; aut (quod mihi ſit veriſimilius) cùm deeſſent, qui hoc Antiquitatis genus conſultò rimarentur, alicubi in Angulis adhuc delitescunt, donec fortè quis indè hæc eruat induſtrius iſtiusmodi rerum indagator. Aliquando enim inſperato caſu multa ſubitò è tenebris emergunt, de quibus vix fando aut legendo audivimus. Subitis his caſibus plurima deberi Antiquitatis monumenta nos cùm priſca tum quotidiana docet experientia. Cujus notabile mox proferam teſtimonium.

Poſt primos Typographiæ Inventores Faustum Schoefferûmque, primus ſe in conſpectum dedit Nicolaus Jenson, Natione *Gallicus*; cujus præſigne Opus typographicum, rariſſimum ſanè, oſtendit mihi ſæpe memorandus Pembrokiæ Comes; dignus, cui nil ſit ignotum, aut in ſuâ deſit Bibliothecâ, quippe cui nil æquè placeat, quàm ſuas opes litterarias in uſus publicos communicare. Attende, Lector, & expecta, quod latuit hactenus pleriſque ignotum. Is eſt Libri titulus.

QUESTA SIE UNA OPERA LA QUALE SI CHIAMA DECOR PUELLARUM: ZOE HONORE DE LE DONZELLE: LA QUALE DA RAGOLA FORMA E MODO AL STATO DE LE HONESTE DONZELLE.

Libri forma ad illam (utì vulgò aiunt) in 8vo. magìs quàm 4to. accedit; paginas 233. complectitur; quæque pagina 22. lineis, quæque linea 33. circiter litteris conſtat. Majuſculæ Capitulorum primæ litteræ calamo ductæ ſunt, & rubricâ illuminatæ. Character eſt Romanus, ad amuſſim formatus, characteribus Roberti Stephani, Vaſ-

VASCOSANI aliorúmque iis συγχρόνων Typographorum PARISIENSIUM nequaquam inferior. Opus cùm Compoſitoris (quem vocant) ſeu Typothetæ tum Impreſſoris adeò exactum, ut ne quid minimum, quod offendat legentis oculos, occurrat. Charta, atramentum, typorum figura, linearum æquabilitas, vocum par diſtantia, idoneus marginum ſitus, omnia denique tanto nitore, tam juſtâ proportione, uniformi & univerſâ venuſtate conſpirant, qualem qui non acceperint oculis, animo vix concipient. In Libri calce hæc leguntur.

ANNO A CHRISTI INCARNA'
TIONE. MCCCCLXI. PER MAGI'
STRUM NICOLAUM IENSON.
HOC OPUS QUOD PUELLA'
RUM DECOR DICITUR FELICI'
TER IMPRESSUM EST.
LAUS DEO.

Loci, ubi imprimebatur, omiſſio, quæ NICOLAO erat minimè infrequens, nihil obſtabit, quin conjiciam id Opus elaboratum fuiſſe VENETIIS; in quâ Urbe Prœli ſui ſedem fixit Princeps ille Typographus. O GALLIAM alumni olim tam celebris futuri natalibus illuſtrem! O VENETIAS tanti inquilini hoſpitio nobilitatas! O ſtupendum Artificem, Statuâ (ubi ubi vigent litteræ) dignum marmoreâ, niſi litteraria monumenta ſibi exegiſſet quovis apparatu magnificentiora, omni ære perenniora! Quæ ſi forent minùs rara, ſæpiúſque obvia litteratis ſe darent, quot ſtatim ex fœdis illis, quæ quotidie nobis obtruduntur, Editionibus evileſcerent! Illum FAUSTUS & SCHŒFFERUS paucis annis præceſſerunt; his ille longè præcelluit: indignatúſque id ſibi præreptum eſſe, ut è carceribus exiret prior, illud, quod unum erat reliquum & majus, arripuit; Et ut ex hoc ipſo, quòd fuiſſet in exeundo poſterior, aliquam adipiſceretur laudem, impetu ſublimis animi præpete primus evolavit ad metam; minor futurus, ſi exiſſet prior. Puduit in limine cunctari; extemplo in ipſa Artis penetravit adyta. Quod GERMANI pedetentim & gradatim inceperant, GALLUS noſter ingenio velociori confeſtim ad apicem perduxit: Et aut prima hujus tentamina fuere illorum initiis coæva; aut uno tentamine Artem incepit & perfecit, ſimul ac ſemel diſcipulus ac magiſter. Dum alii in re tendandâ & paulatim effingendâ occupabantur, hic morarum impatiens primam unà & ultimam admovit manum: Arſque mirâ tanti Artificis operâ ex incunabulis matura ac perfecta emicuit in lucem, ſéque in ipſo naſcendi articulo ſenſit & ſtupuit adultam; adeò ut prorſus dubium fit, utrum magìs miremur, Artémne an Artificem; cui plus debeamus, illíne, quæ tot erudita

 Scripta

Digitized by Google

Scripta nobis noſtríſque poſteris conſervavit, an huic, ſinè quo ea pro ſuorum Authorum dignitate prodire non potuiſſent, ſinè quo Ars ipſa minùs utilis, minùs lepida & ornata, & penè iners jacuiſſet. Ignoſcat, oro, Lector; ſi admiratione raptus in grandiori materiâ ſtylum tenuiorem exercuerim, meíque illius popularis laudes tentaverim, quæ eloquentiam vel TULLIANAM fatigâſſent.

Ab anno 1461. ad 1470. nil novi, quod ex NICOLAI JENSON officinâ prodierit. Neque tamen ad id adducar, ut credam virum animi tam vividi in Arte, quam adeò fœliciter ornare incœperat, & mirum in modum conſummaverat, per octennium integrum ceſſâſſe deſidem & otioſum. Nullus dubito, quin eodem, quo orſus erat, pede opus proſecutus fuerit; quamvìs aut temporum injuria aut Bibliothecæ alicujus tenebræ illius toto hôc longo intervallo laboris fructum aut miſerè amiſſum aut adhuc latentem nobis inviderint. Non poſſum hic (quod bonâ fiat veniâ, cùm præſertim ſe dederit occaſio), non vehementer conqueri de jacturâ, quam Litteræ patiuntur, dum tot Bibliothecarum theſauri æternâ nocte damnantur. Libros, ſi celentur, rariſſimos ibi concludi quid aliud eſt quàm perire? Nunquidnam damni ùlla faciet Bibliotheca, ſi theſaurorum, quos continet, notitiam Reſpublica Litteraria habuerit? Nunquid de eorum, ubi innotuerint, pretio imminuetur? De quodam ponderis ingentis adamante audivi, cujus pretio accedebat momentum hoc non leve, quòd neſciretur. At ſuas ejuſmodi merces ſuis inſtitoribus permitto ipſorum ingenio & more æſtimandas: non eâdem certè lance expenduntur litteræ. Docemur à Philoſophis eandem eſſe de non exiſtentibus & non apparentibus rationem. Si Litteræ per ſui notitiam aliquid gloriæ deperdant, quanto majore in pretio erit earum ignorantia quàm cognitio? En quò brevì recidemus! Nempe in illud antiquum inſcitiæ Chaos, ubi abſorptæ ſalute propè deſperatâ mergebantur Litteræ, cùm eas indè fauſtis auſpiciis exemit Typographia. Apage damnoſam hanc Librorum avaritiam. Agedum quiſquis es Bibliothecæ exquiſitæ aut poſſeſſor aut cuſtos; an minùs tua hæc erit, aut magìs eris ejus Librorum peritus, ſi eos ibi reponi tecum juxtà intellexerit orbis litteratus? Audivi PARISIIS Prælo Regio mandari cæptum Regiæ Bibliothecæ Catalogum. Proh! quàm ineffabili frueremur beneficio; quàm latus nobis fieret in quamlibet eruditionis partem aditus, ſi celebrium omnium in EUROPÂ Bibliothecarum Catalogi ubique extarent! Quàm Lyncei eſſemus, ubi nunc aut nihil aut minus videmus! Quàm certiùs & fuſiùs rara & laudata eorum, de quibus nunc ago, Typographorum opera recenſerem, ſi Sti. MARCI, ſi AMBROSIANÆ, ſi VATICANÆ Bibliothecarum opes reſerarentur! Quàm largâ meſſe te, Lector, cumularem: ad quàm ſi quòd affero, comparetur, quantulum heu ſpicilegium! Qualecunque tamen potui, cui

cui nec ulla unquam fortunato facta eſt ea litterarum horrea inviſendi copia, neque obtigit cum doctis eorum locorum viris familiaritas. Pudet tam pauca de NICOLAO JENSON aliíſque huic coævis dicenda mihi ſuppetere, de quibus dici ſatis, ut dignum eſt, non poteſt.

Scio interim non deeſſe, quibus aliquid vitii in numeris ſubolet; quíque putant, M. CCCCLXI. pro M. CCCCLXXI. ponendo erraſſe Typographum. Et ſi illi audiantur, ubi ſiſtemus dubitandi finem? Quoties enim cui libitum fuerit dubitare, numerorum errorem ſtatim cauſabitur. Expendamus tamen σκέψεως eorum rationes. NICOLAUM JENSON (aiunt) typis Romanis tam nitidis tam propè à Typographiæ incunabulis uſum vix ſit veriſimile. Tum quæ cauſa eſſet, non vident, cur, qui tam bene incipiendo tantam ſui ſpem dederat, poſtea tamdiu ceſſaret. Primum illud, quod objiciunt, nunquam deſinet; & poterit æquè objici anno 1470. ac 1461. nam typorum illorum, quos ferè conſtanter adhibuit, primus fuit Inventor; ab illis enim longè diverſos minúſque pulchros uſurpaverunt non modò FAUSTUS & SCHŒFFERUS, ſed CONRADUS SWEYNHEIM & ARNOLDUS PANNARTZ; quorum illi anno 1457. hi 1467. excudere cœperunt. Objectum aliud jam partim dilui; pauciora habeo adjicienda. An temere eſt negandum, cum cœpiſſe, quod poſtea aliquandiu intermiſerit; aut affirmandum, eum intermiſiſſe, quòd nil toto illo intervallo excuſum mihi aut cuiquam alii adhuc occurrerit? Quoties vidimus Editiones rariſſimas ſeſe in conſpectum dare, quarum priùs fuerat dubia aut minima notitia, imò ſpes aliquando nulla? At pone nil excuſum ab eo prodiiſſe. Indè tamen nulla NICOLAO inuretur otioſæ ceſſationis nota. Qui enim annis duobus 1470. & 1471. undecim Librorum editiones protulit, annis ſanè præcedentibus otiari non poterat. Denique cur minùs annorum vacationi in NICOLAO quàm in aliis ignoſcetur? Ut enim multos & recentiores & antiquos Typographos omittam, FAUSTUS & SCHŒFFERUS, qui anno 1457. initium fecerant, annos 1458, 1461, 1463, 1464. intermiſerunt: Et biennii vacatio uno Libro ab illis; octennii, undecim Libris à NICOLAO compenſata eſt.

NICOLAUS ab anno 1470. ad 1481. *Latinè* optimos plurimóſque elegantibus typis purâque chartâ vulgavit Authores. Hujus Prælo ſuam operam commodavit OMNIBONUS LEONICENUS, in cujus ad Epiſcopum BELLUNENSEM [1] Epiſtolâ mentionem NICOLAI habemus honorificam. *Accedebant juſtæ preces* NICOLAI JENSON Gallici *alterius* (*ut verè dicam*) DÆDALI, *qui librariæ Artis mirabilis inventor, non ut ſcribantur calamo Libri, ſed veluti gemmâ im-*

1 Quintilian. 1471.

imprimantur ac propè ſigillo, primus omnium ingenioſè monſtravit: ut huic viro, qui de re litterariâ tam bene meruit, nemo ſit, qui non favere ſummopere debeat. Idcirco non difficulter impetravit, ut non ſolùm hoc opus [QUINTILIANUM] *verùm etiam utramque* CICERONIS *Artem corrigerem.* [1] PETRUS JUSTINIANUS *Venetarum* rerum Scriptor fatetur *in inſtituendis Muſarum alumnis nobiliſſimo commento multum ei* VENETAM *civitatem debere.* Si ejus Editiones cum laudatiſſimis Typographorum priorum aut poſteriorum operibus conferantur, Artem Typographicam agnoſcemus adeò ab ipſo perfectam, ut illi eam tantùm tentâſſe, hi ei nihil ulterius addidiſſe videantur.

Subit interim mirari, cur NICOLAUS JENSON characteres, cùm *Romanos* haberet tam peculiari venuſtate præcellentes, *Gothicos* aliquando maluerit, in Bibliorum potiſſimùm, Theologorum ac Juridicorum editionibus. Quod ſic ab eo factum non arbitror, quaſi litteras humaniores pluris quàm Theologiam aut Juriſprudentiam æſtimaret, & typis illas formoſiſſimis, has non niſi deformioribus dignas judicaret: ſed id potiùs conſuetudini tribuendum eſt, quæ hujuſmodi typos, lectu utcunque difficiles & viſu deformes, Theologiæ, Juriſprudentiæ ac Philoſophiæ, jure tanquam proprio, ac diſtinguendi magìs quàm infamandi cauſâ, aſſignavit. [2] *Gothicus* character ante NICOLAI adventum VENETIIS ignorabatur; quo cum ſocio [3] JOHANNE COLONIENSI uſus eſt. In plurimis tamen Libris, cùm ille, tum alii celebres apud VENETOS Typographi eos adhibebant typos, qui à rudi & exiliore MOGUNTINORUM antiquorum formâ procul aberant, necdum abierant in atram *Gothicorum* craſſitudinem; ſed æquâ nitidâque aureæ mediocritatis proportione oculos legentium tenebant attentos juxtà & attonitos; ac [4] *Veneti characteres* κατ' ἐξοχὴν appellabantur. [5] GERMANOS certe, qui PARISIIS conſederunt, quorúmque [6] poſtea fiet mentio, noſtras hic GALLUS VENETIIS in Arte conſummandâ longè multúmque ſuperavit: non quòd meritam illorum famam elevare cupiam, aut induſtriam & laborem invidiâ obſcurare; qui, licèt extranei, ſuam GERMANIAM GALLIÆ ita poſthabuerunt, ut hanc tanto munere primi donaverint. Nequeo autem mihi temperare, quominus voto quantumvìs inani indulgeam, ut NICOLAUS ille [7] patriæ æquior fuiſſet, cúmque popula-

1 In 8. Libr. Histor. Lege CHEVILLERIUM. pag. 64.

2 CHEVILLIER, pag. 64.

3 CHEVILLIER, pag. 62, 63. ex SABELLICO. — *ſed omnium maximè opibus & eleganti litterarum formâ multùm cæteros antecelluerunt* NICOLAUS JENSON & JOHANNES COLONIENSIS.

4 CHEVILLIER, pag. 62.

5 GERING, CRANTZ & FRIBURGER.

6 Vide ann. 1470.

7 CHEVILLERIUS p. 43. notat nonnullos Scriptores putâſſe *Typographiam à* NICOLAO JENSONE *in* GALLIAM *aſportatam* (uti ANGEL. ROCCH. *de Bibliotb.* Vatic. pag. 412.) cúmque *ibidem in ipſâ* GALLIÆ *Metropoli Artem illam exercuiſſe*

pularibus ſuis Artis laudes, quas ſibi conciliaverat, participâſſet. Doleo equidem meæ patriæ (cujus amore vinci me nunquam pudebit) id ſolidæ & veræ gloriæ fuiſſe præreptum, ut indigenis magis quàm advenis Artis tam utilis beneficium deberet acceptum : in quâ [1] adeò inſigniter NICOLAUS excelluit, ut inter [2] Scriptores quosdam lis de ejus natalibus oreretur; quorum gloriam GALLIÆ negatam alter GERMANIS, alter DANIS, injuſtiſſimè uterque & abſurdiſſimè, arrogabat.

Poſtquam GERMANIA ITALIáque novum hunc litterarum uſum didiciſſent, non longo pòſt tempore GALLIAM inviſit Ars Typographica; cujus uſum tres GERMANI in illud regnum induxerunt. Oculatus Teſtis, vir, non ut magìs alter, in his rebus verſatus, cui me in hôc Opere multum debere agnosco, cujúsque nomen & merita ne magìs innotescant (quod plerumque evenire pudor eſt) ſumma vetuit modeſtia; ille, inquam, ſæpius à me de Libro tam raro & minimè noto interrogatus, mihi affirmavit ſe [3] vidiſſe Biblia Latina; in quorum calce hos verſus legerat:

> Jam ſemi undecimus luſtrum *Francos Ludovicus*
> Rexerat, *Ulricus*, *Martinus* itémque *Michael*
> Orti *Teutoniâ* hanc mihi compoſuere figuram.

Cùm itaque LUDOVICUS undecimus CAROLO ſeptimo anno 1461. 22. *Jul.* defuncto ſucceſſerit eòdem anno 15. *Aug.* coronatus, ſi ſemi-luſtrum, id eſt, biennium cum ſemiſſe addatur, oportet Biblia hæc anno 1464. prodiiſſe. Si hæc autem PARISIIS (Loci enim nomen non additum ex viri Clariſſ. ore accepi) fuiſſe excuſa conjectetur ex Typographorum nominibus, quos ſimul alibi excudiſſe non conſtat; non video, quî id conveniat cum iis, quæ doctiſſimus & accuratiſſimus Hiſtoriæ Typographicæ indagator CHEVILLERIUS in ſuo *de* Pariſienſis *Typographiæ origine* [4] Tractatu prodidit; hos nempe Typographos anno 1470. Artem PARISIIS primùm inſtituiſſe; & Biblia in GALLIÆ regno [5] ante annum 1475. impreſſa non fuiſſe. Nodum hunc ſagacioribus ſolvendum relinquo. De tribus illis Typographis agam, cùm ad annum 1470. pervenero. Præterea, ſi ambi-

cuiſſe (uti JACOB. HOFFMAN. in *Dictionar.* & HENR. PANTALEON. in ſecund. Tom. *Illuſtr.* German. *&* MELCH. ADAM. in *Vit.* Guttemb. *&* Fauſt. & MALLINKROT. in ſuâ *Diſſertat.* p. 90.)

1 POLYDOR. VERGIL. *de Invent.* Lib. 2. Cap. 7. *Artem* NICOLAUS JENSON *primus mirum in modum illuſtravit.*

2 SABELLICUS eum *Teutonicum*, ISACIUS PONTANUS *Danum* appellat. Lege MALLINKROT. *Diſſertat.* p. 12. & 83.

3 In Bibliothecâ Epiſcopi MORI, nuper Academiæ *Cantabrigienſi* donatâ.

4 Part. 1. Chap. 2, & 3.

5 Part. 1. Chap. 5. pag. 74.

ambigatur, an Biblia hæc PARISIIS excuſa ſint; Liber, quem vidi, proximus probabit Artem ante annum 1470. in GALLIÂ, alibi quàm PARISIIS exeoli cœptam.

[1] *Franciſci Florii Florentini de amore Camilli & Æmiliæ Aretinorum liber, expletus eſt Turonis, editus in domo Guillermi Archiepiſcopi Turonenſis, anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo ſeptimo, pridie Calendas Januarii*: in 4to. aut 8vo. & adeò nitido (*Gotbico* licèt) charactere, ut mirer tantam in ipſis initiis operis perfectionem, dolcámque Typographi nomen omiſſum, ipſique, quisquis fuerit, tantum laudis, quam certè meruit, ereptum.

Scrupulum, ſiquem vox *expletus* injecerit, eximet vox *editus*. Illa forſan ſola, niſi hæc fuiſſet adjecta, tempus, quo Librum ſcribendi Author, non exeudendi Typographus, finem feeerat, potuit indicare. Verbum autem *edere*, ex quo Typographiæ uſus pervulgatus eſt, de eâ Librorum, quæ fit per Typos, emiſſione ferè ſemper dieitur. Præterea eidem Libro ſubjungitur *alius de duobus amantibus Libellus in Latinum ex Boccacio transfiguratus per Leonardum Aretini*; qui [2] anno 1443. obierat.

Id de Typographicæ Artis progreſſu obſervari dignum eſt; quòd, poſtquam in GERMANIÂ nata vires ad foras prodeundum idoneas collegiſſet, pede ſtatim concitato ITALIAM petierit; & illud Orbis theatrum, illam omnigenæ doctrinæ olim ſedem ac tot eruditorum virorum patriam, quò Diſciplinæ undique omnes & politiora Artium liberalium ſtudia quondam confluxerant, elegerit ſibi, ut ibi ſuas opes ſpectandas exponeret, ſecúmque in ſuam patriam renaſcentes convocaret litteras.

Poſt MOGUNTIAM, nullus mihi oecurrit, qui Typographiâ diſertè deſignetur inelaruiſſe, locus ante [3] *Sublacenſe* Monaſterium, in quo LACTANTII FIRMIANI *Inſtitutiones* anno 1465. antepenult. *Octob.* in fol. cuſæ fuerunt, optimo certè & *Romano* charactere. Opus profectò eâ Artis pompâ ad amuſſim exactum, ut nemo, qui viderit, nomen Typographi abeſſe non indignetur. Illud etiam non reticendum cenſeo, quòd loca quædam à LACTANTIO ex aliis Seriptoribus allata *Græcis* typis exarentur nitidiſſimis, quíque eos, quos poſtea SWEYNHEIM & PANNARTZ ROMÆ uſurpabant, proximè referunt.

Anno 1456. Biblia *Latina* AUGUSTÆ VINDELICORUM JOANNES BEMLER excudit, cujus rei teſtem [4] MELCHIOREM ADAMUM

1 Hunc Librum, uti & plurimos alios, in cultiſſimâ JOHANNIS BRIDGES armigeri, cujus humanitati multum me debere agnoſco, Bibliothecâ inſpexi.

2 CALVIS. *Chronolog.*

3 De hôc Monaſterio conſule *Diar. Ital.* MONTFAUC. pag. 338.

4 In *Vitâ* JOAN. GUTTEMBERG.

MUM appellat Reverend. P. JACOBUS LE LONG in ſuâ *Bibliothecâ Sacrâ*, vir de Theologis in operoſo illo, & in methodum clariſſimam redacto Libro egregiè meritus. Et utinam ejus exemplum alios quoque ad parem in reliquis Scientiis & Artibus induſtriam excitaret!

ROMAM & VENETIAS potiſſimùm, urbes ITALIÆ totius celeberrimas, illam Terrarum aliquando caput; hanc Maris dominam Typographia inviſit, quas ſuis ſacris initiaret. Ubi adveniſſet ROMAM, ſe contulit in PETRI ac FRANCISCI DE [1] MAXIMIS fratrum domum, in quâ CONRADUS SWEYNHEIM & ARNOLDUS PANNARTZ, uterque *Germanus*, ſua collocaverunt præla, junctâque ſocietate & induſtriâ ſeſe operi typographico naviter accinxerunt.

Inter primos, quos in lucem ediderunt, Libros habentur CICERONIS *Epiſtolæ familiares* ann. 1467. & Sancti AUGUSTINI Opus *de Civitate Dei* ann. 1468. ut à duobus graviſſimis Scriptoribus, Hôc inter Sanctos *Latinæ* Eccleſiæ Patres, illo inter *Latinos* Authores principe, utroque Rhetoricæ magiſtro, auſpicarentur. Deinde per totum ſexennium vulgandis Tractatibus optimis tam ſacris quàm profanis, ad labores impigri, ſumptuum prodigi, invigilaverunt. Nil ſanè eſt in rem typographicam magìs injurioſum, quàm ſordidior lucri turpis cupido, & nimia in neceſſariis ſumptibus faciendis parſimonia. De hôc vitio olim ſic conquerebatur JOHANNES [2] FROBENIUS: —— *Quod noſtra quidam imitati præfantur ſe duplo minoris Exemplaria vendituros, id non tam ridiculum eſt, quàm omnibus ſtudiis & ſtudioſis pernicioſum. Nos caſtigamus noſtra pro virili, chartis bonis utimur, doctos ære magno conducimus. Quid illi faciant, aliorum eſto judicium. Hoc unum non tacebimus, ſi res impreſſoria negotiatio pergat eſſe, ut quorundam arte cœpit quæſtui modò ſtudentium, non tam hujus unquam inventionem fuiſſe rectis ſtudiis utilem quàm erit abuſus exitiabilis.* Hujus verò vitii neutiquàm affines fuiſſe antiquos illos Typographos convincunt plurima, quæ adhuc ſuperſunt & ſupererunt, Exemplaria; quorum charta, atramentum, character, opus ubique æquale, omnia quaſi rècèns è prælo exirent, nitida oculos legentium invitant, delectant, rapiunt. Ad id præterea negotii plurimum momenti afferebat, quòd illis temporibus viri & doctrinâ & loco illuſtres prælis præeſſe ἐπανορθῶται & ἐργοδιῶκται non dedignarentur: inter quos JOHANNES ANDREAS ALERIÆ in CYRNO inſulâ Epiſcopus, & Papæ [3] Bibliothecarius, nomen primum meruit: quo manuſcriptos Codices ſubminiſtrante,

1 Hujus familiæ mentionem facit Clariſſ. BERNARDUS DE MONTFAUCON in *Diar. Italic.* pag. 166. & 255.

2 In Præfat. ÆSOP. ann. 1517.

3 CHEVILLIER, pag. 199.

te, & præparante, typographicum opus emaculante, Epiſtolas nonnullis editionibus Præfationéſque adſcribente, Conradus Sweynheim & Arnoldus Pannartz tot ingeniorum fœtus anguſtioribus hactenus Bibliothecarum limitibus concluſos liberiùs tandem & longiùs exſpatiari, quíque privati antea tantùm juris fuerant, nunc publici eſſe juſſerunt. Roma ſibi viſa eſt iterum Orbis caput, diu depoſitam litterarum dictaturam reſumpſiſſe, ſenectámque exuiſſe veterem, cùm illorum Typographorum arte Ciceronem, Virgilium, Ovidium alióſque complures eruditionis Heroes & Anteſignanos ab inferis ad ſuperas auras evocatos mirata, ſuum ferè putaverit Augustum ſuóſque cæteros revixiſſe Mæcenates.

Nihil & Urbe Româ & Orbe Chriſtiano dignius præſtare poterant Conradus & Arnoldus, quàm Patres Eccleſiæ *Romanæ* doctiſſimos Fideíque Catholicæ Propugnatores acerrimos in arenam producere, eâdémque lampade lucem litteris & Religioni præferre. Anno igitur eodem 1468. Opus Augustini *de Civitate Dei* eruditiſſimum; *Epiſtolas* Hieronymi diſertiſſimas, cùm luminibus orationis tum viribus argumentorum inſtructas, vulgaverunt: ut Epiſcopo quaſi ſuccenturiatus accederet Presbyter; & in Urbe illâ primariâ, ubi puer olim liberalibus ſtudiis fuerat educatus, adultúſque prætextâ poſitâ * *Chriſti veſtem ſuſceperat*, novæ quoddam vitæ initium ordiretur. Anno ſuperiore Tullianas dederant *Epiſtolas*, hôc dant Hieronymianas; ex quarum collatione liqueat, quanto Ethnicum facundiâ anteeat Orator Chriſtianus, quâ ſublimis ingenii dexteritate totas Authorum Profanorum opes in meliores rerum ſacrarum uſus prodigat, & Eccleſiæ conſecret. Has Hieronymi *Epiſtolas* recognovit Andreas *Alerienſis*, ex cujus ad Paulum II. Dedicatione eis præmiſſâ quædam hic inſerere nec mihi neque (ut puto) Lectori erit moleſtum.

Tuis certè temporibus ad reliquas Dei gratias hoc etiam felicitatis Orbi Chriſtiano acceſſit ac munus, ut pauperrimi quique parvâ pecuniâ Bibliothecas poſſint redimere. An parva tuæ Sanctitatis gloria, ut quæ Volumina vix centum aureis emi poterant aliis temporibus, viginti hodie ac minoris bene exarata & non mendoſiſſimè ſcripta redimantur? Quæ vix viginti aureis Lectori mercabantur, quatuor & viliùs nunc etiam emantur. —— Ejuſmodi enim eſt impreſſorum noſtrorum & characteres effingentium Artificum, ut vix inter hominum inventa, non modò nova ſed ne vetera quidem, quidquam excellentioris inventi poſſit referri. Dignè honoranda profectò Germania *eſt, utilitatum inventrix maximarum. Hoc eſt, quod glorioſa illa ac Cœlo digna anima* Nicolai Cusensis, *Cardinalis Sancti* Petri *ad vincula, peroptabat: ut hæc ſancta Ars, quæ oriri tunc videbatur in*

* Lege Hieron. *Epiſtol. ad* Damas. in 2do. Epiſtolar. tomo.

in GERMANIÂ ROMAM *deduceretur, jam vota illius* —— *tuo tempore impleta ſunt.* —— *Ego poſteris in his Scriptis conſtanter ſemper admirationi futurum trado præſtantiſſimos characterum imprimendorum Artifices ſub* PAULI *II.* Veneti ROMÆ *Artem exercuiſſe tanto artificio & induſtriâ hominum. Gratia nobis hæc Cœlitus per Divinum Paſtorem importata, ut minoris Libri ferè emi poſſint, quàm aliàs ſoleret redimi ligatura. Nunc igitur, ſumme Pontificum, manſuetiſſime & verè glorioſiſſime, Sancti* HIERONYMI *primum Volumen habe, habiturus deinceps ſtatutis temporibus ſemper nova tuæ Felicitatis indicia, quaſi frugum te digniſſimarum primitias, & ſove ſub tuâ Protectione* CONRADUM & ARNOLDUM, Germanos *homines, Arte imprimendi præſtantes Artifices.*

Libri, qui hactenus emiſſi ſunt, *Latini Græcè* nihil ferè aut pauciſſima admodum habebant admiſta. Quicquid ex illâ Linguâ CICERO ſuis Operibus inſeruit, aut [1] typis valde rudibus exprimebatur, [2] aut, lineæ ſpatio vacante, omnino omittebatur. Ut igitur illi vitio & huic defectui, quo Typographia laborabat, foret remedium, characteres *Græcos* ad veram exactámque Manuſcriptorum figuram & ſimilitudinem oportebat effingi & ex metallo fundi, eámque illorum copiam, quæ multò pluribus, quàm uni voculæ aut lineolæ, excudendis ſufficeret. Rei illi *Græcarum* Litterarum deſuetudo & inſcientia, tum earundem à *Latinis*, quibus ſolis Artifices inſueverant, diſcrepantia, difficultatem non minimam attulerant. Hanc tamen perruperunt CONRADUS & ARNOLDUS; *Græcarúm*que formarum neceſſariâ ſupellectile comparatâ, AULO GELLIO manus admoverunt; [3] Authorem *maximis Scriptoribus annumerandum, in quo vix queat ſcitu dignum quippiam inveniri, de quo pars ab eo aliqua non tractetur. Erat tamen dura imprimis provincia;* —— *nam & multa* Latina *erant Librariorum negligentiâ depravata; & multo plura* Græca —— *corrupta, trunca, manca. Ea quoque ipſa, quæ integra extabant, à* Latinorum *perpaucis propter* Græcitatis *inſcientiam intelligebantur. Temptavere quidam utriusque Linguæ non expertes hanc* Latinis *gemmam* —— *detergere atque perpolire,* —— *qui aut rei difficultate aut aliis occupationibus distracti,* —— *ab Opere ſuſcepto deſtiterunt.* Hanc provinciam à reliquis deſperatam ſibi depopoſcit *Alerienſis* Epiſcopus; & *opitulante* THEODORO GAZÂ, *viro non in unâ aliquâ ſeorſim facultate ſed in omnibus generatim animi ingenui diſciplinis doctiſſimo, multa* Latina *fecit veriora, & ut* Græca Latinè *legerentur, conſequutus eſt.* Opus illud GELLIANUM anno 1469. CONRADI & ARNOLDI prælo exivit, characteribus luculentis, Librorum

1 De hôc priùs dictum eſt ad edition. CICER. *Offic.* 1465.

2 Sic in CICER. *Epiſtol. ad Famil.* ROM. 1467. per SWEYNHEIM & PANNARTZ; ac *Epiſtol. ad* ATTIC. VENET. 1470. per JENSON.

3 Lege *Epiſtol. Epiſcop.* Alerienſ. *ad* PAUL. II.

brorum Argumentis rubricâ per calamum deſcriptis. Loci ex variis *Græcis* Authoribus (& vix ullo in alio *Latino* Scriptore plures occurrunt frequentiores aut prolixiores) allegati exhibentur *Græcè* impreſſi litteris ſanè (ſi hos in illo imprimendi genere conatus primos fuiſſe animadvertamus) ſatis pulchris &.elegantibus, textu bene emaculato, & ita diligenter (quod in inſolitâ & adhuc ignotâ apud Typographos Linguâ notari dignum eſt) correcto, [1] ut in duabus paginis lineas ſeptuaginta ſex non quidem breves complectentibus haud ſæpius quàm in vocibus quatuordecim erratum fuerit. Litteræ ſunt grandiori aliquantulum ſpecie, æquabili & rotundiore formaturâ, planóque & nativo ductu effictæ; nudæ prorſus, & omni accentuum ſpirituúmque apparatu deſtitutæ ſeorſim ſingulæ, ac nullis ligaminibus inter ſe cohærentes, nullâque abbreviandi artificioſâ methodo [2] conſtrictæ: nihil omnino lectionem reddit perplexam, niſi quòd plures aliquando voces nullo interjecto ſpatio continuatæ, & periodi nullo ſæpe aut perperam interpoſito puncto diſtinctæ, Lectorem, ubi finito ſenſu ſubſiſtat, dubium (niſi qui Manuſcriptis aſſueverit) aliquantiſper retardent.

Atticis Auli Gellii *Noctibus* Episcopus *Alerienſis* præmiſit doctam ad Paul. II. Pontif. *Rom.* Epiſtolam, in quâ collata in ſe rerum omnium penuriâ aliquando laborantem Papæ & Gulielmi Cardinalis *Oſtienſis Rothomagenſis* nuncupati univerſique Cardinalium collegii beneficia gratus recolit. A Gulielmo Cardinale, cùm *moleſtis admodum inopiæ angeretur anguſtiis, centum ipſi mutuò numerati ſunt aurei*; *eique diu licuit eſſe ſub placidiſſimo creditore*, *donec æs alienum diſſolveret*, *pecuniámque illi tandem redderet.* Idem poſtea Cardinalis ei, *quamprimùm* cum Papa *ad Eccleſiam* Alerienſem *ab* Accienſi *tranſtuliſſet*, *ſuæ benignitatis gremium denuo aperuit.* Papa præterea ei Sabacienſi. *Eccleſiam conferri conſenſit.* His maximis beneficiis donatus *vigilabat impendio magis atque contendebat*, *ut quotidie meliùs placitura in medium proferret*, *hoc modo excelſa & delimata ingenia jugi hortatu provocans*, *ſi quo pacto conſequi poſſet*, *ut in hôc latiſſimo recognitionum campo pertrahantur* &c.

Ad

1 Locus, qui hîc citatur, occurrit in A. Gell. lib. 10. c. 22. ex Platonis *Gorgiâ* deſumptus, quem libuit integrum perlegere. Errores, quot deprehendi, hîc ſubnotati ſunt; Et ſingulis numerus lineæ adnotatus; ut ex eorum paucitate Typographi diligentiam Lector agnoſcat.

In Pagin. anterior. lin. 8. χρωμενοι pro χρωμενον. 11. ανθρωποιων pro ανθρωπειων. 30. παιδιου pro παιδιον. 31. ωσα pro ωτα.

In Pagin. poſterior. lin. 5. ευφυες pro ευφυης. 8. καταδιδυκοτι pro καταδεδυκοτι. 11. οχω pro εχω. Ibid. φιλικος pro φιλικως. 15. φιειν pro φυειν. 20. αχθεσθες pro αχθεσθης. 29. εις pro ειης. 31. μεγιστοι pro μεγιστον.

In Pagin. proxim. anterior. lin. 1. Κεινωνι pro Κεινων. 2. ελαγχοντας pro ελεγχοντας.

2 Duæ tantùm voces ſunt abbreviatæ. In Pagin. anterior. lin. 3. & 9. αιων & αιοις pro ανθρωπων & ανθρωποις.

Ad GELLIANORUM Commentariorum calcem adjicitur elegiacum triginta octo verſuum Carmen ab *Alerienſi* Epiſcopo fortè compoſitum, & minimè pro eorum temporum captu aſpernandum: quod igitur Lectori hìc non invidebo.

Aulia mî quondam prædigna volumina clauſa.
  Te pandente forem, jam, *Theodore*, lego.
Tu, quemcunque juvat mecum has evolvere Noctes,
  Illas cum *Gazâ* me vigilâſſe tene.
Si minus eſt aliquid, ſuccurre ex parte virili.
  Tu quoque ſi neſcis, rodere parce mea.
Ut nova preſſarent clari monumenta Magistri,
  Edidimus gratis: ſit procul invidia.
Quære tuos, quisquis habuisti hos fortè, Libellos;
  Atque fatere aliquid te didiciſſe meis.
Sparſimus in pluris facunda volumina chartas,
  Ne noctis doctas nox fera detereret.
Cincta ſalo à *Cyrno* dat *Aleria* Scripta, *Latini*,
  Hæc vobis: illi reddite vos melius.
Expoſita eſt doctis ingenti gloria Campo:
  Ingenui neſcit Muſa latere viri:
Murmuret, ac dente laceret ſtudia ista canino,
  Ignoto quisquis malit hiare lare.
Sumitis? an taxos pavidi timuistis amaras?
  Sumite: non omni eſt Corſica amara loco.
Ferre ſolet vobis hæc Inſula mollia vina.
  Munere jam magni dat meliora Dei.
Radite, ſiqua minus *Gelium* redolere videntur.
  Sed priùs albenti quærite digna loco.
Vos, Juvenes nostri clariſſima lumina ſæcli,
  Sumite vos *Aulum*, pectore, fronte, manu.
Pontificum ſummus & mundi gloria *Paulus*
  Sacra magis (justum eſt) hæc quoque Scripta probat.
Antè illi dedimus divina Volumina nostris
  Teutonibus ficta: ille huic pius arce favet.
Fluxerat in mendas penè omnis charta *Latina*.
  Cœpimus hæc: lapſæ det manus omnis opem.
Quid melius fieret, non nos noramus, amici:
  Siquis majus habet, proferat in medium.
Nostra piis tuta eſt, fidítque *Thalia* modestis
  Judicibus: ſiqua es, invida turba, tace.
Sede *Petri Veneto Paulo* florente ſecundo
  Egimus hæc *Romæ*. Gratia ſumma Deo.

JOANNES ANDREAS quo præceptore uſus fuerit, ſcire forſan non nihil intererit. Ipſum audiamus in Epistolâ ad PAULUM II. & MARCUM S[ti]. MARCI Cardinalem tribus LIVII Decadibus præfixâ.

fixâ. —— VICTORINUM Feltrenſem —— *quo viro altore uſus ſum atque præceptore* —— *ego illo uſus ſum parente & magiſtro.* —— Mantuæ. LIVII *Decadum partem prælegentem audivi* —— *ſi quid in recognitione profeci, auctori acceptum* VICTORINO *referatur.*

THEODORI GAZÆ, quem in GELLIO habuerat adjutorem, in PLINII editione opem ſenſit, & agnovit in ſuâ ad PAULUM II. Epiſtolâ. —— *Juvit mirificè vir ſummæ eruditionis ac ſapientiæ* Theodorus *meus* Gaza; *atque ita quidem, ut abſque illo neque ego nec, penè dixerim, mundus hoc munus fuerit impleturus.* Deinde paulò pòſt addit —— *equidem, Pater Beatiſſime,* Plinianam *recognitionem ampliſſimo Domino meo temporali* Galeaz Sfortiæ *Vicecomiti Duci* Mediolani *inclytiſſimo ſtatueram tuâ voluntate delegare; ſed exiſtimavi aliquid me adhuc poſſe addere huic præſtantiſſimo Operi: quod ſit deinceps illi Principi plus præbiturum voluptatis. Quare in proximam additionem recognitionémque hoc illi munus reſervavi.* —— PLINIANÆ hujus editionis calci JOHANNES ANDREAS hæc ſubjunxit; quæ, quoniam accuratiſſimam ipſius diligentiam teſtentur, neutiquam hìc prætereunda cenſui. IRENEUS Lugdunenſis *Epiſcopus; item* JUSTINUS *ex Philoſopho Martyr; item cum divo* HIERONYMO EUSEBIUS Cæſarienſis *ſeram poſteritatem adjurârunt, ut eorum deſcripturi Opera conferrent diligenter exemplaria, & ſolerti ſtudio emendarent: idem ego tum in cæteris Libris omnibus, tum maximè in* PLINIO *ut fiat, vehementer obſecro, obteſtor, atque adjuro, ne ad priora menda & tenebras inextricabiles tanti ſudoris Opus relabatur.*

Sic *Alerienſis* Epiſcopi adlaborantis hortatu, ope & inſpectione aſſiduâ, CONRADI & ARNOLDI Typographeûm per ſeptem annorum ſpatium creſcentibus in dies laboribus litterarios edidit partus, donec tandem neſcio quâ fati pudendi inclementiâ poſt multos labores exantlatos opéſque exhauſtas in eas ærumnarum anguſtias adducti ſunt, ut omnia ipſis jam forent deſperata. Cùm itaque non ſuppeteret, quo importunæ paupertatis onus miſerum & grave amolirentur, ſupplicem ad Papam SIXTUM IV. ſuis & *Alerienſis* Epiſcopi verbis, dederunt * Epiſtolam anno 1472. 20. *Mart.* in quâ ſua opera ſuámque inopiam, nunquam ſatìs laudanda illa, hanc deplorandam, commemorant.

IO. AND. *ad* XYST. *IIII.*

—— *Ut digneris miſericorditer occurrere, ſervuli tuæ Sanctitatis* Conradus Sweynheim & Arnoldus Pannartz, *Impreſſores noſtri ac utiliſſimæ hujus fictoriæ Artis primi in* Italiâ *opifices implorant.* —— *Vox impreſſorum ſub*

* Hæc legitur in initio quinti tomi Gloſſæ NICOLAI DE LYRÂ ann. 1472.

ſub tanto chartarum faſce laborantium &, niſi tua liberalitas opituletur, deficientium iſta eſt. —— *Nos de* Germanis *primi tanti commodi Artem in* Romanam *Curiam tuam multo ſudore & impenſâ deceſſoris tui tempeſtate deveximus. Nos Opifices Librarios cæteros, ut idem auderent, noſtro exemplo incitavimus.* —— *Indicem ſi perlegeris impreſſorum à nobis Operum, miraberis* —— *vel chartas huic Librorum copiæ potuiſſe vel linamenta ſufficere* —— *Impreſſi ſunt noſtro ſtudio Libri, qui in ſubjectis ſuo ordine tibi recenſebuntur.*

[*] [a] *Donati pro puerulis, ut indè principium dicendi ſumamus unde imprimendi initium ſumpſimus, numero trecenti.*	CCC.
[b] *Lactantii Inſtitutionum volumina Octingenta viginti quinque.*	DCCC. XXV.
[c] *Epiſtolarum familiarium Ciceronis volumina quingenta quinquaginta.*	D. L.
[d] *Epiſtolarum ad Atticum volumina ducenta Septuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[e] *Speculi humanæ vitæ volumina trecenta.*	CCC.
[f] *Divi Auguſtini de civitate Dei volumina Octingenta viginti quinque.*	DCCC. XXV.
[g] *Divi Hieronymi Epiſtolarum & Libellorum volumina mille & centum.*	M. C.
[h] *M. Tull. Ciceronis de Oratore cum cæteris, volumina quingenta quinquaginta.*	D. L.
[i] *M. Tull. Ciceronis operum omnium in philoſophiâ volumina quingenta quinquaginta.*	D. L.
[k] *L. Apuleii Platonici cum Alcinoo, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[l] *A. Gelii noctium Atticarum, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[m] *C. Cæſaris Commentariorum Gallici & civilium bellorum, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[n] *Defenſionis Divi Platonis, volumina trecenta.*	CCC.

[o] *P. Vir-*

[*] Litterulæ Libris ſingulis præfixæ indicant impreſſionis annum huic Epiſtolæ poſtea ſubjectum.

[a] De DONATI anno nil certi habeo; ſed ex ipſius Epiſtolæ verbis videtur ejus editio reliquis omnibus præiviſſe. Artis ſcilicet ſuæ ſpecimen & rudimentum voluerunt eſſe Grammaticam: cujus *fundamenta*, teſte QUINTILIANO (*Inſtitut.* Lib. 1. cap. 5.) rerum illarum indice experientiſſimo idcóque optimo, *niſi fideliter jeceris, quicquid ſuperſtruxeris, corruet.* Neque tamen omnino certus ſum hìc deſignari DONATI Grammaticam, niſi quod DONATOS illos *pro puerulis* impreſſos affirment. Vix equidem puto hìc intelligi DONATI Commentarios in TERENTIUM, qui anno 1472. prodierunt. Ne id ſentiam, obſtant verba hæc, *unde imprimendi initium ſumpſimus.* [b] Ann. 1468. [c] 1467. [d] 1470. [e] 1468. [f] 1468. [g] 1468. [h] abſque anni notâ. [i] 1471. [k] 1469. [l] 1469. [m] 1469. [n] abſque

que

[o] *P. Virgil. Maronis operum omnium, volumina quingenta quinquaginta.*	D. L.
[p] *T. Livii Patavini cum epitomate omnium decadum, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[q] *Strabonis Geographici, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[r] *M. Ann. Lucani, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[s] *C. Plynii Veronenſis de naturali hiſtoriâ, volumina trecenta.*	CCC.
[t] *C. Suetonii Tranquilli de duodecim Cæſaribus, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[v] *Div. Leonis Papæ Sermonum, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[x] *M. Fabii Quintiliani Inſtitutionum Oratoriarum, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[y] *Continui I. Cathenæ aureæ D. Thomæ Aquinatis, volumina quingenta quinquaginta.*	D. L.
[z] *Div. Cypriani Epiſtolarum, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[aa] *Bibliæ cum opuſculo Ariſteæ, volumina quingenta quinquaginta.*	D. L.
[bb] *Silii Italici cum C. Calphurnio & Heſiodo, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[cc] *Orationum M. Tull. Ciceronis cum invectivis in Antonium, Verrem, Catilinam & cæteros, volumina ducenta ſeptuaginta quinque.*	CC. LXXV.
[dd] *P. Ovidii Naſonis Metamorphoſeos & Elegiarum omnium, volumina quingenta quinquaginta.*	D. L.
[ee] *Nicolai de Lyrâ, volumina mille & centum.*	M. C.

Horum omnium voluminum ſumma —— efficit codices duodecies mille quadringentos ſeptuaginta quinque; acervum quidem ingentem, & nobis Impreſſoribus tuis, quâ parte reſtat, intolerabilem —— ingens ſumptus ad victum neceſſarius ceſſantibus emptoribus ferri ampliùs à nobis nequit, & ementes non eſſe nullum eſt gravius testimonium, quàm quòd domus noſtræ ſatìs magna plena eſt quinternionum, inanis rerum neceſſariarum —— parati ſumus pro Clementiæ tuæ arbitrio de noſtrâ merce i. e. de impreſſis quinternionibus noſtris tibi tot tradere, quot volueris, & quibus volueris. —— Tua incredibilis manſuetudo ſubveniat nobis de aliquo officio, unde poſſimus nos & noſtros

que anni notâ. [o] nondum vidi. [p] absque anni notâ. [q] nondum vidi. [r] 1469. [s] 1470. [t] 1470. [v] 1470. [x] 1470. [y] nondum vidi. [z] 1471. [aa] 1471. [bb] 1471. [cc] 1471. [dd] 1471. [ee] 1471. 1472.

tros alere. Impenſa eſt facta in foliis Nicolai de Lyrâ *à nobis voluminibus tanta, ut amplius nihil nobis ſuperſit ad vivendum. Si venderemus opera noſtra, non ſolùm à pietate tuâ nihil peteremus, ſed ultro in præſentium temporum articulo, in quo te plurium egere non neſcimus, ipſi noſtra offerremus; faciemúsque, quotiens tuo adjumento fortuna nobiſcum uſa eſſe videbitur fronte ſereniare. Interea, Pater Sancte, adjuvent nos miſerationes tuæ, quia pauperes facti ſumus nimis.* —— XX. *Marcii.* M. CCCC. LXXII. *Pontificatûs tui Clementiſſimi anno primo.*

In Catalogo præcedente impreſſionis annus ſingulis Libris cùm non additus ſit, hunc ſupplere, quantum ad meam adhuc pervenit notitiam, viſum eſt.

Si itaque Exemplaria 12475. & Libri 28. corúmque non exiguæ molis complures, cum annorum, intrà quos editi fuerunt, numero conferantur; typographicas impenſas operáſque minimè ceſſâſſe conjiciemus.

Quàm iniquè fuit id comparatum, officinam adeò operoſam ſuo ipſius oneri ſuccubuiſſe! Exemplarium numerum Libris ſingulis non inconſultò addidi, ut Lector eos, quorum pauciora preſſa ſunt Exemplaria, rariores eſſe Libros intelligat. Hic etiam obiter (leviuſculi quantumvìs momenti eſſe videatur) lubet non præterire formam Codicum, quos illi excudebant Typographi, voce *Quinternionum* expreſſam; quinque ſcilicet folia, ſingula quatuor paginas complexa, ita erant ſub Prælo inſtituta, ut poſſent à Bibliopegis in ſe invicem compingi, & in unum Quinternionem aggregari.

Neſcio, an Conradus Sweynheim anno 1473. aut 1474. obierit; Arnoldus enim Pannartz anno 1475. ſolus impreſſit.

Oxonii apud Anglos anno 1468. 17. die *Decemb.* prodiit expoſitio Sti. Hieronymi in *Symbolum Apoſtolorum*; nullum verò Liber facit indicium, quis fuerit ipſius Typographus. Jam antea de primâ Typographiæ in *Britanniam* migratione ante annum 1460. & ejuſdem apud *Oxonienſes* inſtitutione dictum eſt. Nondum autem ex quoquam ſcire mihi contigit, numquid ante annum 1468. in *Angliâ* impreſſum ſit. Quos deinceps poſtea progreſſus Ars illa reliquarum omnium adjutrix in Inſulâ hâc ingeniorum fertiliſſimâ habuerit, qualis Typographorum ſoboles ſeriéſque à primâ origine ad noſtra uſque tempora in variis hujus Regni locis ſucceſſerit, enarrare ſpeciatim non aggrediar. Res iſta adeò digna eſt, ubi nervos intendat ſuos peritior *Britannicarum* rerum Antiquarius, qualem me non eſſe planè confiteor. Nonnullos ſubinde, prout ad meam notitiam fortè pervenerint, Libros inſpergam, nec quicquam aliud volo à me Lector in præſentiâ expectet. Provinciam hanc, in quâ ſum tyro prorſus rudis & inexercitatus, accipere & adminiſtrare meliùs poterit Thomas Hearn,

Oxonienſis Academiæ non leve nunc ornamentum, Vir labore, eruditione, vitæ integritate ſpectatiſſimus. Ignoſcat interim mihi vir doctiſſimus, quòd non modò ejus nomen honoris cauſâ hiſce meis Annalibus inſeruerim, ſed & ipſius humeris cuivis ſtudiorum oneri non imparibus id laboris impoſuerim, ex quo ad *Angle* Gentis gloriam, ad Hiſtoriam ejuſdem illuſtrandam, ad commune denique litterarum emolumentum magnum pondus acceſſurum nemo facilè non videat. Neque quidem id ſolùm in rebus, quæ ad *Britannicas* Inſulas ſpectant, ſed in Linguis quoque *Gallicâ*, *Italicâ*, *Hiſpanicâ*, moderníſque reliquis, fieri velim. Opus hoc ingentis ſudoris ac diligentiæ multorúmque forſan annorum nonniſi à viro capacis ingenii, induſtriæ indefeſſæ, penitiſſimæque in reconditis publicarum privatarúmque Bibliothecarum monumentis cognitionis ſperandum eſt: aut, ſi majus id videatur, quàm quod ab uno poſſit expeti, inter plures, quorum ſinguli Hiſtoriam ſingulæ Gentis typographicam tractarent, diviſum levius fieret. Antequam ſuſceptum hoc fuerit & peractum, Typographicos Annales alios, quàm mutilos & valde imperfectos, fruſtra expectemus. Sed à meſſe illâ opulentâ, quam non niſi mente & ſpe licet percipere, ad meum manipulum redeundum eſt.

Altero poſt inſtructum à CONRADO SWEYNHEIM & ARNOLDO PANNARTZ Typographeum anno, ſcilicet 1468. ROMÆ alius inclaruit è *Germaniâ* Typographus, UDALRICUS HAN, cognomine Latino GALLUS: cui JOHANNES ANTONIUS CAMPANUS *Teramenſis* Epiſcopus eandem, quam illis *Alerienſis*, operam præſtitit. Nihil certè huic UDALRICO magìs in gloriam cedere potuit, quàm quòd cum CAMPANUS eligeret potiſſimum, cujus curæ ſuas committeret lucubrationes, & in ejus laudibus celebrandis materiam (utì poſtea dicetur) carminibus ſuis quæſiverit vir adeò inſignis, & inter illius ævi optimos Poëtas æquè ac Oratores meritò numeratus.

JOANNES ANTONIUS CAMPANUS qualis quantúſque fuerit, ex MICHAELO FERNO *Mediolanenſi*, qui ejus & Vitam ſcripſit, & varios Tractatus, Orationes, Cenſuras, Epiſtolas ac Epigrammata in unum Volumen redacta anno 1495. edidit, comperiet curioſus Lector. Eruditione ſuâ in Curiæ *Romanæ* gratiam ſe inſinuavit. Purpuratos Præſules, *Papienſem* præſertim, *Senenſem*, *Saxoferratenſem*, & BESSARIONEM; Pontificéſque ipſos, PIUM, PAULUM, XYSTUM; plurimóſque Principes ſuo obſequio demeritus; Epiſcopus *Crotoniatum* primò conſtitutus, deinde ad uberiores *Teramenſis* Eccleſiæ reditus ſedémque honoratiorem evectus, poſtea in Eccleſiæ divi EUSTACHII Archipreſbyteratum ſuffectus eſt. Neque quiſquam erat, qui aliquando Cardinalem creatum iri non auguraretur; obtigiſſetque, niſi fata nimiùm properè PIUM abſtuliſſent. Quàm acri judicio

cio Veterum ſcripta perpenderit, declarant ejusdem in varios Authores cenſuræ; in centum triginta ſex QUINTILIANI *Declamationes*; in CICERONIS *Orationes*; in VICTORINUM *de Generatione Divinâ*, (quem nonnullas *Germaniæ* Bibliothecas evolvens invenit) in SUETONIUM (quem editum Cardinali *Senenſi* dicavit) in PLUTARCHI *Vitas* (quas diſperſas & à diverſis indè Interpretibus *Latinas* factas collegit) in LIVIUM, cujus *tres Decades Librariorum inſcitiâ magnâ ex parte depravatas juſſu Cardinalis* Papienſis *receperat emendandas, operoſam quidem rem & laboris plenam; dum multis Exemplaribus fretus corrigere aggreſſus eſt errores Librariorum, qui aut quod ipſi non capiant, nimium eſſe, aut quod non cernunt, obſcurum, aut quod inverſum eſt ſtudio Auctoris depravatum putant; quique de Librariis emendatores facti ibi plus adhibent judicii, ubi minùs intelligunt. Horum ille depravationes, quas tantâ diuturnitate temporis tantâque barbarie neceſſe fuit eſſe quàm plurimas, emendavit, quàm potuit diligenter, ut huic novæ miræque induſtriæ impreſſorum ipſe quoque pro virili auxiliaretur: idem facturus in cæteris, quò non modò non carerent Libris Veterum eruditi, ſed & magna futura foret copia, & æquè pauperi atque diviti comparari exiguo poſſent. Adjecta ſunt ab illo omnium Librorum epitomata, eorum etiam, qui non extant, ut priſcarum rerum notitiam habeamus ex his aliquam, ſimul ut quantam in* LIVIO *fecerimus jacturam, intelligamus.* ANTONII MORETI hortatu, in animo habuit aliquando idem, quod in LIVIO, etiam facere in QUINTILIANO: quem quanti æſtimaverit, conſtat ex ipſius ad MORETUM Epiſtola; quâ fateor me adeò captum, ut aliquam ejus partem non poſſim Lectori invidere. —— *De* Quintiliano *ſi judicium poſcas meum, illud verè videor mihi afferre, deeſſe eloquentiæ quicquid à* Quintiliano *non diſcas; & ibi artem deſinere dicendi, ubi ultimum ejus fuit præceptum:* —— *& hunc aut parem* Ciceroni, *aut, ſi hoc magnitudo illa divini cœleſtiſque ingenii non patiatur, haud multò inferiorem fuiſſe.* —— *Magnus quidem meâ ſententiâ* Cicero: *magnus* Quintilianus. *Sed eſt & in magnis quoque ſemper aliquid eminens; eſt & in quo ſuperentur: nec cuiquam ita tota natura ſe præbuit, ut non aliquid ſibi velit retentum, quod largiri & alteri poſſit. Ut rarò invenias celeritatem in eo eſſe eximiam, cui inſit & robur. Et arborum aliæ creſcunt ſublimiùs, aliæ latiùs effunduntur; parvis utrumque conceſſum eſt. Cumulata mihi quidem videtur in utroque eloquentiæ magnitudo, ſed aliter; hic in præcipiendo ſummus eſt habitus, ille in dicendo longè eminentiſſimus judicatus.* Quintilianus, *quibus armis pugnandum ſit, docuit:* Tullius *& oſtendit, quomodo vincamus, & ipſe ſemper cum victoriâ contendit. Illius ſtudia multum laudis in umbrâ confecuta ſunt: hujus in foro multa plurimum gloriæ peperere. Et regnâſſe in Concionibus atque Subſelliis fertur* Quintilianus, *in Scholis & Claſſibus floruiſſe* Cicero. *Pugnacior ipſe multo*, Quintilianus *inſtruendis aliis aliquanto fortaſſe diligentior. Tum in ipſo quoque dicendi genere multum eſt intervalli.*

Magnificus & plenus Cicero, *hic ſumptuoſus & locuples. Ille amplus, ſublimis, redundans; hic gravis, acer, elaboratus: alter naturâ ornatior, alter ſtudio æquè expolitus.* Quintilianus *ſententiis premit, & pondere* Cicero; *& his ipſis & viribus & ſublimitate & amplitudine & majeſtate convellit, ut videri poſſint illi æquè multa ſpicula in manibus eſſe, huic plus telorum; & ille tentare pungeréque ſæpius, hic altiùs vulnerare atque conficere. Tum citra vim illam ſumptus in manibus* Quintilianus *acumine capit lectorem; ſumptus* Cicero *gratia & candore delectat. Denique tanta vicinitas eſt, quanta videri inter eum poteſt, qui primus ſit omnium in curſu, & eum, qui, niſi hic antecederet, ipſe jam præveniſſet. Eſt & in tranſlationibus ac ſimilitudinibus diverſitas: in quibus viſus eſt* Cicero *& adhibuiſſe modum, temperâsſeque ingenio, & aliquanto fuiſſe diſtinctior, hic neſcio an uſque ad vitium nimius; non tamen ita conculcandus, ut & ſplendorem non afferat. — Nihil aut hic præcepit faciendum, quod ille antea non præſtitiſſet; aut ille præſtitit, quod hic poſtea non præceperit. Tanto* Quintilianus *inferior, quanto eſt ex arte dicere quàm ſcribere de arte præſtantius; ſed eo fortaſſe diligentior, quo inſtituendis rebus plus vigiliarum ars poſtulat quàm natura faciendis. Tum ampliſſimus ingeniorum laudator* Cicero, *judex æquiſſimus* Quintilianus. *Itaque mirâ ſe hic moderatione arbitrum inter* Græcos *noſtróſque conſtituit, mirâ illorum laude noſtrorum æmulatione judicium peragit: Et velut in medio ad gratiam poſitus multa concedit omnibus, nemini detrahit quicquam; ut non minùs ſciſſe eum rectè judicare exiſtimes quàm voluiſſe.*

CAMPANO itaque, cùm in politioribus litteris eſſet exercitatiſſimus, nemo fuit ad adornandas veterum, qui tum ſitu & pulvere conſumpti à plerisque negligebantur, Authorum editiones inſtructior: neque minima ULRICO HAN Typographo habenda eſt gratia, qui tam idoneo emendatore uſus fuerit. Quâ de re FERNUS audiendus eſt. *Cùm* Vuldricus *quidam* Gallicus *tunc, qui formas in Urbem librarias nuper intuliſſet, interquieſcere illum aſſiduis emendationibus non permitteret, rémque litterariam ex magnis difficultatibus inopiâque ad ingentem ubertatem glorioſiſſimo illo & divino opificio evocaret; in illum jocatus Carmen hoc edidit.*

> Anſer *Tarpeii* cuſtos *Jovis*, unde, quòd alis
> Conſtreperes, *Gallus* decidit; ultor adeſt
> *Vuldricus Gallus:* nequem poscantur in uſum,
> Edocuit pennis nil opus eſſe tuis.

Quando illius impreſſiones ſcribendi neceſſitatem pennarúmque uſum ſuſtuliſſe viderentur. Hóc Tetraſticho ſolebat Typographus plerosque, quos imprimebat, Libros ſuámque Artem commendare: quod unde didicerit, FERNUS ſic refert. *Nuper cùm* Umbriam *peragrarem, idem fortè, quod ego, iter facientem* Turcam *offendi. Is cùm me* Latinis *verbis ſalu-*

Digitized by Google

ſalutâſſet, *credidi primo congreſſu vernaculum ſermonem noſtrum eum non tenere*; *atque ita* Latinis *parum quidem ut ſubitis pariter reſpondi. Ubi admodum me Litteras non callere deprehenſum habuit*, *ſed nec tamen prorſus ignorare*, *audentior factus cœpit ſeſe ad conferendum componere. Mox percunctanti illi*, *quinam docti hâc tempeſtate in Urbe memorarentur*, *complures ego numeravi. At*, *inquit ille*, *noſtra ſæcula vobis in lucem unum* Campanum *non revexere. Ad nomen ego* Campani *obſtupeſcens*, *quomodo ejus ipſe notitiam haberet*, *cœpi ſtudioſiùs perquirere. Ille inter* Turcas *divi* Pii *gloriam cum* —— *memorâſſet*, *hunc quoque virum*, *inquit*, *in hâc præcelſâ Imperii Chriſtiani Urbe* Româ *apud illum in litteris maximum fama prædicabat Oratorem facundiſſimum in eloquentiâ ſupremum. Cujus videndi cupidus cùm per juventutem* Italiam *peragrarem*, Romam *quoque appuli*: *ubi mox in veſtram fidem receptus ſcripta illius complura coegi*; *quæ poſtea vitâ chariora ſemper mihi ſervavi. Pleraque etiam memoriæ mandavi. Atque ita memoriter cùm multa retuliſſet*, *illud ego Tetraſtichum* [Anſer Tarpeii *&c.*] *quod antè non audieram*, *memoriâ inter equitandem excepi.* Scribit FERNUS, CAMPANUM, cùm annos jam quinquaginta ſuperâſſet, anno ad milleſimum quadringenteſimum ſeptuageſimo ſeptimo, Idib. *Quintilib.* obiiſſe. Idem tamen FERNUS in nono CAMPANI Epiſtolarum Libro unam affert LAURENTIO DE MEDICIS datam *Terami* XVI. *Januarii*: M. CCCC. LXXX. Quapropter hìc vel illìc vitium eſſe in numeris oportet: quod corrigere ad meum nunc propoſitum non pertinet. Diu jam ſatis in prædendâ CAMPANI notitiâ ſubſtiti; neque forſan diutius, quàm par fuit: quò ſciat Lector, quàm dignos adjutores in ſuis initiis Ars habuerit Typographica.

De UDALRICI Typographi patriâ variant Scriptorum ſententiæ; neque ſatis convenit de tempore, hícne an CONRADUS & ARNOLDUS primi formas librarias *Romam* attulerint.

Hunc alii *Germanum*, alii *Gallum* volunt: inter hos FAËRNUS, qui eum *Gallicum* ſcribit; inter illos JACOBUS WIMPHELINGIUS, & NAUDÆUS (*Addit. à l'Hiſt. de* LOUÏS *XI. chap.* 7.) qui CAMPANUM allucinatum eſſe exiſtimant, quòd eum Natione *Gallum* putaverit. CHEVILLERIUS quæſtionem non decidit, ſed interim miratur CAMPANUM, cui, cujas fuerit, vix licebat ignorare, ſolâ Epigrammatis acuendi gratiâ, in re certè tunc temporis manifeſtâ voluiſſe de induſtriâ, quod ſciebat, neſcire. Nolo quidem infirmis rationibus UDALRICUM *Galliæ* aſſerere: neque unquam *Gallia* Typographorum præſtantium adeò inops fuit, ut ei opus foret in re controverſâ dubiam quærere gloriam. Tantum enim abeſt, ut ea fertilis ingenioſorum Artificum patria ex *Germanorum* albo in ſuum falſis aut incertis indiciis quenquam Typographum temere pertrahere neceſſe habeat, ut potiùs ex illâ, quâ ſemper in eo litteratorum Artificum genere abundavit, copiâ extiterint multi, qui in exteris Natio-

Digitized by Google

Nationibus, utì in *Italiâ*, utilem hanc Artem ſummâ cum laude excoluerunt. Multis profectò impellor, ut eredam UDALRICUM *Germanum*, non *Gallicum* fuiſſe. Extant enim Editiones, quæ id planè confirmant. Viz. *Ann.* 1468. CICER. de Orator. *impreſſ. per* ULRICUM HAN DE WIENÂ: Ann. 1474. S. AUGUSTIN. de Civit. Dei *per* UDALRICUM GALLUM *Almanum* & SIMONEM NICOLAI *de Lucâ*: *Ann.* 1476. *Pſalterium* JOHANNIS DE TURRECREMATÂ *per* LUPUM GALLUM *fratrem* UDALRICI GALLI *de Biennâ*. Hæc mihi ſatis ſunt, ut putem hunc ULRICUM ſive UDALRICUM eſſe gente *Germanum*, oppido forſan *Viennenſem*. Dictio *Han* Germanica *Gallum* ſignificat; notátque WIMPHELINGIUS *errorem ideo emanâſſe*, *quòd cognomen familiæ traductum fuit in Latinum*, *quod*, HERMOLAO BARBARO *auctore*, *nunquam fieri debet*. Nihilominus apud *Germanos* alióſque invaluit conſuetudo, ut Barbaras ſuorum cognominum voces *Latinis* ejuſdem ſignificationis appellationibus mitigarent. Sic SCHOEFFER dictus eſt *Opilio*, LEICHTENSTEIN *Levilapis*, DES ROUGES *de Rubeis*, ESTIENNE *Stephanus*, &c. Neque erroris inſimulandus eſt CAMPANUS, qui pro uſitatâ inter Epigrammatum Scriptores libertate in voce factâ per ejuſmodi mutationem æquivocâ ludens, feſtivè potiùs quàm ſeriò ſcribens, joco magìs quàm veritati ſtuduerit.

Ad id aliud tranſeo, quod controverſum eſt, utrúmne UDALRICUS an CONRADUS & ARNOLDUS *Romæ* Typographiceen primi exercuerint. [1] His apertè palmam dat ANDREAS *Alerienſis*: cujus judicio ſtare licèt non verear, [2] Librorum editionibus præſertim fretus; haud magnâ tamen contentione decertabo, ſiquis hos & illum cùm conterraneos tum contemporarios affirmaverit.

UDALRICUS GALLUS anno 1474. ſocium in Arte habuit SIMONEM NICOLAI *de Lucâ*; neque ultra 1475. quicquam adhuc inveni ab illo impreſſum.

Dum celebres illi Typographi *Romæ* Artem illuſtrabant, *Venetiis* JOHANNES & VINDELINUS *de Spirâ*, par fratrum memorabile, in eâdem inclaruerunt anno 1469. ſed illi [3] ante annum 1470. exactum defuncto hic aliquandiu fuit ſuperſtes. Pauci tamen Libri ab illo vel hôc excuſi, nulli ultra 1477. mihi in notitiam venerunt; eâ autem

1 Vide priùs in Epiſtol. præfix. 5. tom. Gloſſ. NICOL. DE LYR. *Nos de* Germanis *primi*, *tanti commodi Artem* &c. At verò WIMPHELING. *Epit. Rer. German.* cap. 65. Udalricus, *cognomento* Han, *ſub idem ferè tempus formas librarias*, *rem inauditam & nunquam* Romanis *viſam*, Romam *attulit*. Sic NAUDÆUS in *Addit. ad Hiſt.* LUDOV. XI. *ann.* 1713. p. 134. & MENTEL. pag. 11. Lege CHEVILLIER, pag. 202.

2 Prima, quam novi, Editio CONRAD. SWEYNH. & ARNOLD PANNARTZ fuit anno 1467. UDALRICI HAN, 1468.

3 Lege poſtea inſcriptionem ad calcem S. AUGUSTIN. *de Civit. Dei*, anno 1470.

Digitized by Google

tem typorum elegantiâ, ut, quò pauciores, eò avidiùs à curioſis requirantur. Fertur [1] JOHANNES *Spirenſis* primus vocularum ſub ultimâ paginæ præcedentis lineâ ad interiorem oram poſitarum, quæ paginæ ſubſequentis initium indicent, uſum excogitâſſe.

VINDELINUS *Spirenſis* [2] poſtquam Artem exercendo in *Italiâ* nomen aſſecutus fuiſſet, conceſſit in *Germaniam*, ubi largis illis Juriſconſultorum (BARTHOLI 1471. Abbatis *Panormitani* 1474.) Operibus imprimendis incubuit. Anno 1472. JOHANNEM *de Coloniâ* in excudendis PLAUTI Comediis ſocium habuit.

Anno 1469. *Reutlingæ* JOHANNES DE AVERBACH: proximo, CONRADUS WINTERS DE HOMBURCH *Coloniæ* civis; EMILIANUS DE ORFINIS *Fulginas* & JOANNES NUMEISTER innotuerunt; *Mediolani* quoque celebre nomen aſſecutus eſt ANTONIUS ZAROTUS *Parmenſis*, JOHANNIS LEGNANI impendio; & usque ad ann. 1481. operam Libris non indiligentem navavit.

Non ſanè poſſum ſatis contemplari demirariſque ſub ipſis Litterarum renaſcentium primordiis impigros mutuóſque illorum Typographorum conatus: quantâ ſtudiorum contentione & quaſi æmulatione erecti in procurandis principum Authorum editionibus, quâ fieri poterat diligentiâ, deſudando ſecum invicem concertabant. E. G. Impreſſerunt CICERONIS Epiſtolas Familiares *Romæ* 1467. SWEYNHEYM & PANNARTZ; *Venetiis* 1469. JOHANNES *Spirenſis*: PLINII Hiſtoriam hic 1469. illi 1470. CICERONIS Epiſtolas ad BRUT. QUINT. & ATTIC. eodem anno 1470. *Romæ* SWEYNHEYM & PANNARTZ, *Venetiis* NICOLAUS JENSON: SUETONIUM eodem anno & Loco, *Romæ* 1470. SWEYNHEYM & PANNARTZ, ac UDALRICUS GALLUS. Hujusmodi plura ex Catalogo obſervare Lector poterit.

Infrequens non eſt apud illos veteres Typographos (quod ſæpe nequeo non ſtomachari, eóque magìs, quòd nullam unquam afferri iſtius conſuetudinis cauſam audiverim) impresſionis annum aut locum celare, interdum & nomen Typographi. Aliquando tamen Typographum, latitare quantumvìs ſtudentem, prodit proprius ejusdem character. Locum conjicere, modò non abſit Typographi nomen, haud adeò difficile eſt. Annum etiam ex circumſtantiis aut verſuum (quibus tunc temporis valde indulgebant) in Librorum fine appendiculis, quantum licet, non rarò aſſequimur. At verò de his omnibus ſingulisve, niſi conjectura ad veritatem proximè acceſſerit, temere pronunciare vix tutum eſt. Typorum enim, quibus Typographi utuntur contemporanei, ſimilitudo ſagaciſſimi conjectoris oculis poterit imponere.

1 Vide CORNEL. TACITUM ab ipſo impreſſum; cujus fiet mentio in Catalog. Libror.

2 NAUD. *Addit. à l'Hiſt. de* Louïs XI. pag. 138. CAILLE. pag. 21.

ponere. Characteres CONRADI SWEYNHEIM & ARNOLDI PANNARTZ ab aliis, quàm NICOLAI JENSON & *Spirenſium* inter ſe, distinguere multò facilius videtur. Illi in fine vocum litteram ſ longam uſurpant, litteræ i ſupernum punctum non imprimunt, diphthongis abſtinent: hi rotundiore & nitidiore litterarum gaudent formâ; NICOLAUS JENSON diphthongos æ & œ, JOHANNES *Spirenſis* ę pro æ adhibet.

Utinam equidem ſcirem multiformes litterarum, quibus illi utebantur Typographi, figuras adeò graphicè verbis depingere, ut certis indiciis earum inter ſe discrepantia ſtatim apparere poſſet, & ſuo Typographo ſua quælibet editio aſſignari! Res ea foret immane quantum operoſa, ſingulas Typographorum claſſes perlustrare; ſingularum in iisdem litterarum ductus minutulos, apices & fastigia, extremitatum curvaturas, lineolarum inclinationes & distantias, tenues ſubtiléſque articulorum juncturas, univerſam denique elementorum compoſituram, faciem & proportionem attentiùs conſiderare; & in varietate typorum incredibili ſtylum dicendi prodigialiter variare. Metuo ſanè, ut in materiâ tam variâ & multiplici verba deficerent. Non tamen parum ad hunc laborem levandum & rem tam utilem expediendam conduceret, ſi varia ex variis Typographorum veterum Editionibus ſelecta cùm Alphabetorum tùm integrarum ſententiarum ſpecimina tabulis æreis inciderentur; quibus, quoties opus eſſet, inſpectis, oculi acies, quam omnium illarum figuram ea, quæ in disquiſitionem venit, propiùs aſſimilat, diſcerneret. Interea, donec aut hæc aut alia quædam inſtituatur ratio, diligens Lector, ſi quis harum rerum ſatagat, uſu, qui optimus eſt magister, tandem parabit, ut queat diverſos Librorum Impreſſores, ubi abſunt nomina, dignoſcere: & curioſis frequenter oculis antiquas Editiones intuendo manibúſque evolvendo, ideas litterarum viſu creberrimo receptas fixáſque menti tam altè imprimere & fideliter retinere, ut illas animo (ſi verbo venia detur) exaratas cum iis, quæ ſubſunt oculis, conferendo probabile forſan de Editionis Typographo faciat judicium.

Quidam Typographi ad intelligendam temporis, quam gripho implicant, notam requirunt OEDIPUM, & ænigmaticâ circuitione uti, quàm apertè rem indicare, malunt. Alii per [1] Lustra quinquennalia, alii per Olympiadas annos computandos exhibent. Sunt inter hos, [2] qui, ut legentibus crucem figant, aut (quò loquar mitiùs) alieni ingenii periculum faciant, Olympiadas ſuas non (ut mos eſt plerisque antiquis) quadriennio, ſed quinquennio conſtare, inſolenti quâdam libertate, volunt, & à CHRISTI natalibus initium ſumere:

1 Sic GERING, CRANTZ & FRIBURGER in Bibliis *Latinis* ann. 1464. & 1476. impreſſis.

2 Sic Impreſſor Anonymus AUSONII ann. 1472.

re: [1] ſunt, qui nolunt rationem Olympiadum antiquitus fixam refigere; eáſque juxta receptum olim quatuor annorum calculum metientes ad ſuam primitivam & veriorem Epocham reducunt.

Veteres Artis Typographicæ Magiſtri nullam in Librorum initiis paginam titulo aut Typographicis, quæ nondum erant in uſu, Inſignibus deſtinabant: ſed Impreſſoris, Urbis Annique nomen ad finem rejici ſolebat; cum menſis ſæpe & diei notâ, quam adjiciendi conſuetudo diu inveterata tandem apud recentiores exolevit. Imò ne non ſatis inſignis & circumſtantiis definita prodiret Editio, Æram aut *Romani* Pontificis, aut Imperatoris, ſummíve Magiſtratûs, qui in eo Loco tum rerum potiebatur, aſſignabant. Libri plerumque ornabantur ſplendidâ hujuſmodi coronide; in quam ſæpe *ampullas* inſerciebant & *verba ſeſquipedalia*, quæ projecerunt poſteri, nec poſſemus abſque riſu & cachinnis excipere. Iis tamen videtur eſſe faciliùs ignoſcendum, ſi Artis haud diu inventæ gaudio, nec immeritò, elati, in ejuſdem ſuſque laudibus celebrandis fuerint aliquanto liberaliores; & turgidis inſcriptionibus cum tanto verborum (ſæpe vix [2] *Latinorum*) fuco ſtrepitúque Libros oneraverint: quas ætate illâ, ubi omne ignotum pro magnifico habebatur, inventionis novitas tolerabiles fecerat; noſtrâ autem, ubi admirationem familiaritas aut ſuſtulit aut imminuit, æquus Lector vix pateretur. At verò dum illi præ ardentiori gloriæ ſtudio ſe & ſua opera paulò intemperantiùs jactabant; contrà [3] alii, præ neſcio quâ modeſtiâ, obſtinato ſilentio ſe notitiæ ſubtrahebant, Libros Appendicibus non modò ſupervacaneis ſed etiam conſuetis neceſſariíſque deſtitutos emittentes. Adeò nihil apud eos erat medium; & in aliquâ parte, aut ab his aut ab illis peccabatur. Horum nihilominus obſcuræ negligentiæ minùs ægre, quàm ambitioſæ illorum diligentiæ, veniam dedero: illi enim id pavent, ne aliquid; hi, ut omnia ignoremus; & nemo eſt, qui ſibi pluſculum, quàm nihil omnino, dici non maluerit.

DE-

1 Sic Angelus Ugoletus *Parmenſis* in ſuâ Quintil. 136. *Declamat.* Editione, ann. 1494.

2 Ex Librorum veterum Inſcriptionibus, quas paſſim allego, Lector deprehendet illata vocum barbararum monſtra, & violates aliquando ſyntaxeos, & (ubi verſus adduntur) Poëſeos leges. Cujuſmodi exempla abunde accumularem, niſi metuerem, ne plus faſtidii, quàm voluptatis Lectori crearent tot barbariſmi & ſolœciſmi, nunquam niſi in illis litterarum tyrociniis condonandi. Balbutiem aliquando infantium petimur, adultorum odimus; fandi enim in illis ſolos requirimus conatus, in his perfectionem.

3 De his ſuprà dictum eſt, qui ſua nomina, aut impreſſionis annum, locumve non apponunt.

DECOR PUELLARUM: *per Nicolaum JENSON* (a) 8. . . . . 1461.

BIBLIA LATINA: *per Joan. Fuſt & Pet. Schoeffer* (b) fol. . . . . Mogunt. 1462.

Biblia Latina: *per Ulricum GERING, Martinum CRANTS, & Michaelem FRIBURGER* (c) fol. . . . . 1464.

CICERONIS OFFICIA & PARADOXA: *per Joan. Fuſt & Pet. Schoeffer* (d) fol. . . . . Mogunt. 1465.

LACTANTII INSTITUTIONES. (e) fol. . . . . SUBLACI. 1465.

Cicer. Offic. & Paradoxa: *per Joan. Fuſt & Pet. Schoeffer.* (f) fol. . . . . Mogunt. 1466.

Biblia

(a) De hôc Libro dictum eſt priùs.

(b) *Præſens hoc opus finitum ac completum, & ad euſebiam Dei induſtriâ in civitate Moguntinâ per Johannem Fuſt civem, & Petrum Schoeffer de Gernsheim Clericum Diœceſis ejusdem eſt conſummatum anno Incarnationis Dominicæ M. CCCCLXII. in vigiliâ Aſſumptionis glorioſæ Virginis Mariæ.* In *ſacrâ* JACOBI LE LONG *Bibliothecâ* fit mentio alius Bibliorum Exemplaris (pag. 575.) cujus inſcriptio ad calcem aliter ſe habet. *Præſens hoc opuſculum artificioſâ adinventione imprimendi ſeu characterizandi absque calami exaratione in civitate Moguntinâ ſic effigiatum, & ad euſebiam Dei induſtriè per Joannem Fuſt civem & Petrum Schoiffer de Gernsheim clericum Diœceſis ejusdem eſt conſummatum anno incarnationis Dominicæ* M. CCCC. LXII. *in vigiliâ Aſſumptionis glorioſæ Virginis.*

(c) De his dictum eſt priùs.

(d) *Præſens Marci Tulii clariſſimum opus Johannes Fuſt Moguntinus civis non atramento, plúmali cannâ, neque æreâ, ſed arte quâdam perpulchrâ Petri manu pueri mei feliciter effeci finitum. Anno.* M. CCCC. LXV.

(e) *Sub anno dñi* M. CCCC. LXV. *Pontificatûs Pauli papæ II. anno ejus ſecundo. Indictione XIII. die verò antepenultimâ menſis Octobris. In venerabili monaſterio Sublacenſi.* LACTANTII ibidem anno 1461. excuſi mentio habetur in *Diar.* ITALIC. p. 255, 256, 349. ſed virum clariſſ. (utì ex ipſo accepi) ultima in numeris, quæ non ſatìs apertè comparebat, figura deceperat.

(f) *Præſens Marci Tulii* [&c. utì priùs] *ſed arte quâdam perpulchrâ manu Petri de Gernshem pueri mei feliciter effeci finitum. Anno* M. CCCC. LXVI. *quartâ die Februarii.* Utrumque TULLII *Officiorum* & *Paradoxorum* Exemplar, quàm potui accuratè, contuli; permittente viro nobiliſſ. Domino HARLEY, qui multorum ex curioſâ ſuâ copioſâque Bibliothecâ Librorum notitiam mihi humaniſſimè præbuit: nec inveni quicquam, quo hoc ab illo differat, præter ſubſcriptionem, quam hic fideliter exſcriptam appoſui. In utroque ſubſcriptio rubricâ imprimitur; utì & titulus, qui ſic ſe habet: *Marci Tulii Ciceronis Arpinatis Conſulisque Romani ac oratorum maximi, ad Marcum Tulium Ciceronem filium*

Biblia Latina: *per Johannem* B E M L E R.
(a) fol. . . . . : . Aug. Vind. 1466.

S. AUGUSTIN. de CIVITATE DEI.
(b) fol. . . . . 1467.

Cicer.

filium ſuum, officiorum liber incipit.

At finem *Officiorum* impreſſi ſunt hi verſus, quos, uti in Exemplaribus exprimuntur, exhibui:

Tulius Heſperios cupiens componere mores,
Edidit hos libros appellans officiorum;
Quo ſolo ferus extinctus eſt furor Catelinæ.
Conſcilio ſuperûm cuſtos directus ad Urbem,
Lux orbis, patriaque ſalus, mens tota ſenatûs.
Hic plùs ſole micat cruciatus propter honorem.

Hos verſus ſequuntur duo alii in duobus, quos vidi, membranaceis codicibus, ſed manu ſcripti:

Excellunt cunctos hi libros philoſophorum
Libri, quos fecit tres Tulius, officiorum.

Auguſtinus.

Sed in duorum altero ſic:

Excellunt libros cunctorum philoſophorum
Iſti, quos fecit tres Tulius officiorum.

Ubicumque, ſive in *Officiis* ſive in *Paradoxis*, dictiones aut ſententiæ *Græca* occurrunt, miſerè à Typographis, ob Linguæ illius imperitiam, vexantur, & depravantur. En tibi ſpecimen.

In *Offic.* Pro Κατόρθωμα habetur καθωχωςμα.

Paradox. ὅτι μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθόν. οτιμομομ το καλοματαθομ. Eadem ſententia corruptè ſic excuſa reponitur in *Paradoxo* ſecundo pro, ὅτι αὐταρκὴς ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν. Ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτήματα καὶ κατορθώματα.

Οιſcαταακαςτμακατα καὶ ταναταxα.

Hæc ſatìs ad demonſtrandam illorum temporum barbaram *Græcos* characteres excudendi rationem.

Ad calcem adduntur *verſus* 12. *Sapientum poſiti in epitaphio Marci Tulii Ciceronis.* Hæc omnia demum claudit Horatii Carmin. Lib. IV. Od. 7. cum hôc titulo:

Manlio Torquato Flaccus, de vita humana brevitate, per comparationem temporis, hac;
Diffugere nives *&c.*

Hujus Odæ verſus 25. ibi ſic legitur;

Infernis neque à tenebris &c. neglectâ eliſione; cujuſmodi hiatus occurrit in optimis Scriptoribus; v. g. Virgil. *Æneid.* VI. ỳ. 507. *Nomen & arma locum ſervant: te, amice, nequivi* ——

Nequis autem è Criticorum turbâ obſtrepat, & queratur authoritatem *Virgilianam* in hunc *Horatianum* locum aptè non quadrare; neque eaſdem eſſe cauſas eliſionis negligendæ in extremâ vocis *neque* ſyllabâ, quæ in *te* voce integrâ, monoſyllabâ, productâ ante comma diſtinctivum: proferam ipſius Horatii textum *Carm. Lib.* III. *Od.* 14. ỳ. 11. —— *malè ominatis Parcite verbis.* Quam lectionem in editionibus antiquis ſervatam optimorum Interpretum ſuffragia fixerunt. Sic Pers. *Satyr.* III. ỳ. 66. *Diſcite, ô miſeri.* —— Quod autem ad verbi *liberat* ſyntaxin attinet, uſum præpoſitionis *ab* authoritas tam Scriptorum veterum quàm Grammaticorum comprobat.

Denique ne hujus lectionis tenacior videar meæ opinioni nimiùm indulgere, id afferam, quod alterius lectionis patronis magìs placebit: eos ſcilicet, qui excuderunt [*Infernis neque à tenebris* -----] abbreviatione [*n.* pro *enim.* quæ & in MSS. & in antiquis excuſis frequens; *Infernis neque n. tenebris* ---] deceptos, *a* pro *n* repoſuiſſe.

Nequeo hic tacere, quid de his primitivis editionibus ſentiam: ſcilicet earum authoritatem aliis omnibus eſſe præferendam, quippe quæ ſolâ Manuſcriptorum Codicum fide nitatur.

(a) De his Bibliis lege priùs.

(b) M. CCCC. LXVII. *Pauli II. tertio: tertio regnante Frederico: Indict.* XV. 12. *Junii.* Deo Gratias. Sinè ullo Typographi aut Loci indicio.

Digitized by Google

Cicer. EPISTOL. ad FAMILIARES: *per Conradum SWEYNHEYM & Arnoldum PANNARTZ.* (a) fol.	ROMÆ.	1467.
Franciſc. FLORII. de amore Camilli & Æmiliæ liber; item alius libellus de duobus amantibus ex Boccachio, LEONARDO ARETINO interprete: (b) 4to. *in domo Archiepiſcopi.*	TURON.	1467.
THOM. AQUIN. Secunda ſecundæ: *per Petrum Schoiffer.* (c) fol. . . .	Mogûnt.	1467.
S. Auguſtin. de Civit. Dei: *per Conr. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (d) fol. . . .	Romæ.	1468.
D. HIERONYM. EPISTOL. *per Conr. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (e) fol. . .	Romæ.	1468.

Ejusd.

(a) Ad hujus calcem hæc leguntur carmina:

Hoc Conradus opus Sueeynheim ordine miro
Arnoldúsque ſimul Pannartz unà ade colendi
Gente Theotonicâ Roma expediere ſodales.
In domo Petri de Maximo.

(b) *Prid. Cal. Januar.* De hôc Librò ſatìs dictum eſt priùs.

(c) *Hoc opus præclarum* ſecunda ſecundæ *alma in Urbe Moguntinâ inclita nationis Germanicæ, quam Dei clementia alti ingenii lumine donóque gratuito cæteris terrarum nationibus præferre illuſtraréque dignatus eſt, artificioſâ quâdam adinventione imprimendi ſeu characterizandi abſque ullâ calami exaratione ſic effigiatum, & ad euſebiam Dei induſtriè eſt conſummatum per Petrum Schoiffer de Gernsheim. Anno Domini* M. CCCC. LXVII. *Die ſextâ menſis Martii.*

(d) Ad hujus Libri calcem eadem, quæ ad CIC. *Epiſtol.* 1467. carmina leguntur. JOAN. DE LA CAILLE (pag. 16.) hunc Librum refert ad ann. 1467. notâtque ab eo, & CICER. *Epiſtol. famil.* characteres *Sancti Auguſtini & Ciceronis* vulgò vocatos nomina ſua ſumpſiſſe. At S. AUGUST. *de Civit. Dei* anno 1467. nullum Typographi nomen exhibet; qui verò anno 1468. prodiit, à CONRAD. SWEYNHEYM & ARNOLD. PANNARTZ excuſus eſt.

(e) In hujus Libri fronte ſic alloquitur PAULUM II. JOAN. ANDREAS: —— *Tuis certè temporibus hoc etiam felicitatis Orbi Chriſtiano acceſſit ac munus, ut pauperrimi quique parvâ pecuniâ Bibliothecas poſſint redimere. —— quæ volumina vix centum aureis emi poterant aliis temporibus, viginti hodie ac minoris benè exarata & non mendoſiſſimè ſcripta redimantur. Quæ vix viginti aureis lectori mercabantur, quatuor & vilius nunc etiam emantur. Adde, quòd quicquid ingeniorum olim fuit, latebâtque penè in pulvere ac tineis, propter immenſos labores ac pretia deſcribentium nimia, ſub tuo principatu cœptum eſt ſcaturire, & per omnem orbem uberrimo fonte diffluere. Ejuſmodi enim eſt impreſſorum noſtrorum & characteres effingentium artificium, ut vix inter hominum inventa non modò nova, ſed ne vetera quidem, quidquam excellentioris inventi poſſit referri. Digne honoranda profectò Germania eſt, utilitatum inventrix maximarum. Hoc eſt, quod* —— *anima Nicolai Cuſenſis, Cardinalis Sti. Petri ad vincula, peroptabat, ut hæc ſancta Ars, quæ oriri tunc videbatur in Germaniâ, Romam deduceretur. Jam vota illius —— tuo tempore impleta ſunt. —— Ego poſteris in his ſcriptis conſtanter ſemper admirationi futurum trado præſtantiſſimos characterum*

terum

Ejuſd. EXPOSITIO in SYMBOL. APOSTOLOR. (a) 4to. . . . . Oxon. 1468.

Lactantii Inſtitutiones : *per Conr. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (b) fol. . . . Romæ. 1468.

IUSTI-

terum imprimendorum artifices ſub Pauli II. Veneti pontificatu Romæ artem exercuiſſe tanto artificio & induſtriâ hominum. Gratia nobis hæc cælitus —— importata, ut minoris libri ferè omni poſſint, quàm aliàs ſoleret redimi ligatura. Nunc igitur, ſumme Pontificum —— ſancti Hieronymi primum Volumen habe, habiturus deinceps ſtatutis temporibus ſemper nova tua felicitatis indicia —— & fove Artis hujus utiliſſima ſub tuâ protectione Conradum & Arnoldum, Germanos homines, Arte imprimendi præſtantes artifices: &c.

In fine hi verſus leguntur:

Aſpicis illuſtres, lector, quicunque libellos,
Si cupis Artificum nomina noſſe, lege.
Aſpera ridebis cognomina Teutona forſan:
Mitiget Ars Muſis inſcia verba virûm.
Conradus Sweynheym, Arnoldus Pannártzque magiſtri
Romæ impreſſerunt talia multa ſimul.
Petrus cum fratre Franciſco Maximus, ambo
Huic operi aptatam contribuere domum.

(a) Hic Liber reperitur in Bibliothecâ *Bodleianâ* apud *Oxonienſes*, cujus Titulus ſic ſe habet: *Incipit expoſitio ſancti Jeronimi in ſimbolum Apoſtolorum ad Papam Laurentium.* Finis autem ſic: *Explicit expoſiti ſancti Jeronimi in ſimbolo Apoſtolorum ad Papam Laurentium, Impreſſa Oxonie & finita Anno Domini* M. CCCC. LXVIII. XVII. *die Decembris.* Hunc Librum Bibliothecæ donavit Præſul ille Reverendus Dr. Barlow, qui in eodem Libro manu propriâ adſcripſit hæc, Ruffini *eſt hæc expoſitio*, *non* Hieronymi; uti & quæ ſequuntur, in ultimâ paginâ: Stephen Bateman *Dr. of Divinity & Chaplain to* Hen. Cary *Ld.* Hunsden *upon* Bartholomæus de Proprietatibus Rerum (*the Book was writ in Latin Ann.* 1366. *translated into English Ann.* 1397.) *in the laſt page* 426. *tels us, that* Bartholomæus *was firſt printed in Engliſh Ann.* 1471. *And then he adds* —— at which time Printing began firſt in *England* the 37th. year of Henry 6. *But he is manifeſtly miſtaken, for this foregoing Book was printed Ann.* 1468. Oxon. *at leaſt two yeas before.*

Hæc induſtrius Adoleſcens ſtudens *Ædis Christi* à ſe ex ipſo codice exſcripta ad me tranſmiſit. Certè, utì priùs dictum eſt, Tygographia Oxonium invecta eſt ſub finem Henrici ſexti; at verò non regnavit ultra ann. 1461. ejúsque annus 37. in annum Christi non 1471. ſed 1458. (quo circiter tempore Anglis innoteſcere Typographia potuit) incidit.

(b) In Libri initio poſt Capitum ſingulorum argumenta, ſequuntur Lactantii *Errata, quibus ipſe deceptus eſt, per fratrem Antonium Raudenſem Theologum collecta.* Deinde

His Carminibus frater Adam Genuenſis increpat fratrem Anthonium:

Hic male corripuit ſtolidis Antonius auſis
Auctorem: in variis cauſa pianda locis.
Non erat in tenebris errantis imaginis aſtrum
Dicere: vel nitidum luce carere jubar.
Denique cum ſancta Eccleſia pia lumina conſtet
Obſequio ex tanto conticuiſſe viro.
Tu vero eloquio lingua interdicta Latino;
I cubitum: nam te penſitat eleborum.

En, Lector, Latinæ illis temporibus Poëſeos & elegantiæ ſpecimen. In fine Libri, *Hoc Conradus opus* &c.

In domo Petri de Maximo.
M. CCCC. LXVIII.

Adverſus Antonium iſtum *Raudenſem* ſcripſit Laurentius Valla.

Digitized by Google

IUSTINIANI INSTITUTIONES cum Gloſſ. *per Pet. Schoyffer.* (a) fol. . . .	Mogunt.	1468.
RODERICI Zamorenſis SPECULUM vitæ humanæ: *per Conr. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (b) fol.	Romæ.	1468.
Cicer. de ORATORE libri tres: *per Ulricum HAN de Wienâ.* (c) fol. . . .	Romæ.	1468.
Biblia Latina: *per JOHANNEM de AVERBACH.* (d) fol.	REUTLINGÆ.	1469.
Cicer. Offic. Paradox. de AMICIT. & SENECT. *per Conr. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (e) fol.	Romæ.	1469.
Ejuſd. Epiſtol. ad Familiares: *per JOHANNEM de SPIRA.* (f) fol.	VENETIIS.	1469.

Ejuſd.

(a) *Preſens Inſtitutionum preclarum opus almâ in Urbe Moguntinâ inclita nationis Germanice; quam Dei clementia tam alti ingenii lumine donôque gratuito ceteris orbis nationibus preferre illustraréque dignatus eſt: non atramento omni, non plumali cannâ neque ereâ, ſed artificioſâ quâdam adinventione imprimendi ſeu characterizandi ſic effigiatum & ad euſebiam Dei induſtriè eſt conſummatum per Petrum Schoyffer de Gernsheym anno Dominice incarnationis milleſimo* CCCC. LXVIII. *viceſimâ quartâ die menſis Maii.* Miraris, puto, Lector, hìc & priùs, *Moguntinarum* inſcriptionum affectatam non modò *grandiloquentiam*, ſed inſolentem prorſus & ἀσύντακτον ἀνακόλουθον ſyntaxin. *Dei clementia* —— *dignatus eſt.*

(b) In cujus fine ſic; *Hoc Conradus opus* &c. *In domo Petri de Maximo.* M. CCCC. LXVIII.

(c) *Finiti & continuati ſunt ſupradicti libri M. T. C. Rome per Ulricum Han de Wienâ anno Domini Milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo octavo. die quinto menſis Decembris.*

(d) Vide CHEVILLIER, pag. 77. CAILLE, p. 26. JACOB. LE-LONG, *Biblioth.* pag. 576.

(e) Ad Calcem Libri iidem verſus, qui ſuprà, *Hoc Conradus opus* &c. *die* XXIIII. *Januarii: Rome in domo Magnifici viri Petri de Maximo.* Adduntur etiam duodecim Sapientum verſus poſiti in Epitaphio CICERONIS.

(f) Ad calcem Libri leguntur hæc:

Primus in Adriacâ formis impreſſit aënis
Urbe libros Spirâ genitus de ſtirpe Johannes.
In reliquis ſit quanta, vides, ſpes, Lector, habenda,
Quom labor hic primus calami ſuperaverit Artem.
M. CCCC. LXVIIII.

Ex hâc inſcriptione colligi poteſt hunc Librum à JOHANNE *Spirenſi* primum impreſſum fuiſſe. Quin etiam videtur JOHANNES *Spirenſis* affirmare ſe *primum* VENETIIS Typographiam exercuiſſe. Quod ſi verum ſit, NICOLAUS JENSON (de quo antea dixi) Librum (ut ibi conjeceram) VENETIIS anno 1461. imprimere non potuit. Ergo, niſi vitium ſit in numeris, (quod vix eſt, cur in Typographo tam diligente admittamus) aut Liber ille ab eo alibi quam VENETIIS impreſſus eſt, aut JOHAN-

Ejusd. TUSCULAN. QUÆSTION. *per Ulric. Han.* (a) fol. . . . . . . Romæ. 1469.

PLINII NATURALIS HISTORIA: *per Johan. de Spirâ.* (b) fol. . . . Venetiis. 1469.

APULEIUS; & ALCINOI introductio in doctrinam Platonis, Episcopo Tropienſi interprete: *per Conr. Sweynb. & Arn. Pann.* (c) fol. . . . . Romæ. 1469.

CÆSARIS COMMENTARII: *per Conr. Sweynb. & Arn. Pann.* (d) fol. . . . Romæ. 1469.

AULUS GELIUS: *per Conr. Sweynb. & Arn. Pan.* (e) fol. . . . . . Romæ. 1469.

LUCANUS: *per Conr. Sweynb. & Arn. Pann.* (f) fol. . . . . . Romæ. 1469.

DION.

JOHANNES *Spirenſis* ſibi plus justo arrogavit. Nec enim hujusmodi jactantia ignota erat antiquis illis Typographis, qui in eâdem Arte excolendâ rivales de primatu inter ſe contendebant; & ambitioſis Librorum inſcriptionibus ſibi totam quisque & quaſi unicam laudem aſſerebant. Quâ tamen in re NICOLAUS JENSON mihi videtur fuiſſe cæteris modestior. Huic autem potiùs an illi debeatur incæpta VENETIIS Typographia, nihil velim intelligi à me tam temere dictum, quin ampliùs deliberandum cenſeam.

(a) *Romæ per Ulricum Han de Wiennâ.* M. CCCC. LXVIIII. *die primo Aprilis.*

(b) Ad calcem libri hæc:

Quem modò tam rarum cupiens vix lector haberet;
Quique etiam fractus penè legendus eram:
Restituit Venetis me nuper Spira Johannes;
Exſcripſitque libros ære notante meos.
Feſſa manus quondam, moneo, calamúsque quieſcat:
Namque labor ſtudio ceſſit & ingenio.
M. CCCC. LXVIIII.

De hâc primâ PLINII Editione lege *Memoires de Litterature, Tom. I. Part. II. Artic.* 4.

(c) Hanc Editionem curavit Cardinalis BESSARION: eámque ISAACUS CASAUBONUS (in ſuis ad APUL. *Apolog.* Caſtigationibus) omnium non modò primam laudat, ſed & minimè Correctorum manus expertam & proinde minùs corruptam; idemque putat illum, qui tot monſtra poſt illam Editionem primus protulerit, fuiſſe BERNARDUM *Philomathem Piſanum*, qui eam Editionem curavit, quæ Anno M. D. XXII. FLORENTIÆ prodiit.

(d) Cum Epistol. JOH. ANDR. Episcop. *Alerienſ.* M. CCCC. LXIX. XII. *Maii. Romæ, in domo Petri de Maximis.*

(e) *Anno Christi* M. CCCC. LXIX. *Paulo regnante II. Anno ejus V. die verò XI. menſis Aprilis. In domo Petri de Maximis.* Id forſan non notatu indignum eſt, quòd in hâc primâ Editione nomen GELIUS per ſimplicem liquidam efferatur.

(f) Cum Epistol. JOH. ANDR. Episcop. *Alerienſ.* ad PAUL. II. *Venet.* & in fine iidem verſus, qui ſuprà, *Hoc Conradus opus* &c.

In LUCANI vitâ per POMPONIUM *Infortunatum* leguntur hæc: —— *Pharſaliam non finivit; cujus primos tres libros cum uxore correxit; quos inſcitiâ depravatos cum reli-*

 quis

Digitized by Google

DION. CHRYSOSTOM. oratio de REGNO, Latin. Franciſco de Picolhomineiis interprete. (a) 4to. . . . .

TITUS LIVIUS. *per Conr. Sweynh. & Arn. Pann.* (b) fol. . . . . . Romæ. . .

Cornel. TACITI ANNALES: *per Spiram* (c) fol. . . . .

Lactantius: *per Conr. Sweynh. & Arn. Pann.* (d) fol. . . . . Romæ. 1470.

EUSEBII PRÆPARATIO EVANGELICA Latinè, Georg. Trapezuntio interprete: *per Nicol. Jenſon.* (e) fol. . . . . Venet. 1470.

D. Hie-

quis ſeptem Io. Andreas Antiſtes Alerienſis diligentiſſimè noſtro tempore emendavit rogantibus Conrado & Arnoldo, qui, ne Lingua Romana pereat, Libros laudabili inventione imprimunt.

(a) Hic Liber in calce nullam habet Loci, Typographi, Annive notationem; ſed in initio Epiſtola FRANCISCI DE PICOLHOMINEIIS *Senenſ.* S. EUSTACHII Cardinalis ad MAXIMILIANUM FEDERICI III. filium data eſt ex Urbe, Kal. *Jan.* M. CCCC. ſexageſimo nono.

(b) Hanc LIVII editionem à ſe recognitam Epiſcopus *Alerienſis* PAULO II. & MARCO S. MARCI Cardinali dedicat; in cujus fine iidem verſus leguntur, qui priùs in S. HIERON. Epiſt.

Nullum gerit editio anni indicium; ſed conjicio prodiiſſe anno 1469. quòd *Liviana* VINDELINI editio, quæ 1470. prodiit, eandem, quam illa, habeat Epiſcopi *Alerienſis* Epiſtolam. Oportet itaque huic illam anteceſſiſſe; cùmque illa ROMÆ, hæc VENETIIS excuderetur; haud facilè credam utramque eodem Anno exiiſſe.

(c) In hôc Libro nulla eſt anni nota: ſed in fine exhibentur verſus ſequentes:

Cæſareos mores ſcribis Cornelius; eſto
Iſte tibi codex; hiſtoria pater eſt.
Inſigni quem laudo feret gens poſtera, preſſit
Spira premens, Artis gloria prima ſuæ.

Hunc anno 1468. prodiiſſe autumat CHEVILLERIUS pag. 39. & ex illo FABRICIUS in *Bibliothec. Latinâ.* Malo referre ad ann. 1469. quo JOHANNES *de Spirâ* PLINIUM à ſe editum *Laborem primum* vocat. Idem, cùm ſe *ſuæ Artis gloriam primam* appellat, videtur ſibi pluſculum, quàm par erat, arrogare. Iſta tamen propriis laudibus indulgendi culpa non tota in Typographos transferenda eſt; ſed in ejus partem vocandi ſunt eorum temporum Poëtæ, qui Epigrammata in hujus vel illius Typographi, prout cujuſque animo collibitum erat, laudes componendo ſuum ingenium exercebant. Lege NAUD. *Addit. à l'Hiſt. de* LOUÏS XI. *Ann.* 1713. *p.* 138.

Antequam ad annum proximum tranſeam, monebo Lectorem reperiri duos Libros anno 1469. MEDIOLANI excuſos; at penès Catalogos, unde eos excerpſi, fides eſto.

In Bibliothec. BARBERIN. *Aratoris Subdiaconi Cardinalis ſacra Poëſis* 8vo. & in WITTIAN. *Illuſtrium virorum epiſtolæ fol. Romæ in domo Petri & Franciſci de Maximis, præſidentibus Conrado Sweynheym & Arnoldo Pannartz.* M. CCCC. LXX.

(d) Cum præfatione Jo. ANDR. ad Pontif. & verſib. in fine, *Aſpicis illuſtres* &c. In Epiſtolâ Jo. ANDREÆ hæc leguntur verba —— *ſumant ſtudioſi per noſtras ingenuos opifices Lactantium Firmianum ſemel ab iis, iterúmque impreſſum: nonnullis in locis veriorem.* ——

(e) Cum hôc octaſticho in editionis laudem:

Antonii

D. Hieron. Epiſtol. 2 Vol. *per Conr. Swëynh.* & *Arn. Pann.* (a) fol. . . . . Romæ. 1470.

Eædem, 2 Volum. *per Petrum Schœffer.* (b) fol. . . . . . . Mogunt. 1470.

S. Au-

Antonii Cornazani in laudem Artificis Carmen.

Artis hic & fidei ſplendes mirabile numen,
Quod famâ Autores, auget honore Deos.
Hoc Jenſon Venetâ Nicolaus in Urbe Volumen
Prompſit, cui felix Gallica terra parens.
Jure places tempus; Mauro Chriſtopherus urbe
Dux erat: æqua animo Muſa redacta ſuo eſt.
Quid magis Artificem peteret, Chriſtus & autor
Tres facit æternos ingenioſa manus.

(a) Cum Epiſtol. Jo. Andr. ad Pont. Max.
(b) Habetur in S. Victor. Bibliothec. Paris. in pergameno.

Epiſtolare beati Jeronimi cum introductorio per virum famatum in hâc Arte Petrum Scheiffer de Gernsheim.

In fine introductorii hoc diſtichon legitur;

Nunc memoris memor eſto tui, Jeronime Sancte,
Ne pereat, Chriſto veniam pro crimine dante.
Et in fine Libri,

Jam decet, ut noſtris concordent ultima primis.
Sit decus illi, qui dedit hoc opus initiare;
Et qui finire dedit ipſum, ſit decus illi.
Eſt decus Eccleſiæ pugilis tot ſcripta tenere:
Si quibus intendas, eſt decus Eccleſiæ.

*Igitur Sophronii Euſebii Jeronimi, Orthodoxi Eccleſiæ Chriſti propugnatoris clariſſimi, liber Jeronimianus, aut, ſi mavis, quod & ipſe velim, liber Epiſtolaris explicit; ut dignitas Jerônymiani egregio viro Joh. Andreæ permaneat, qui hoc ipſum zelo devotionis erga virum ſanctum affectus tempore priſco vulgavit in orbem. Eſt autem præſens opus Arte impreſſoriâ fæliciter conſummatum per Petrum Shoiffer de Gernshem in civitate nobili Moguntinâ, cujus nobilitati vir beatus Jeronimus, * ſcribens ad Ageruntiam de Monogamiâ, teſtimonium perhibet ſempiternum multis millibus incolarum ejuſdem in Eccleſiâ pro fide Catholicâ ſanguine proprio laureatis.*

Huic Laudatori reddit Moguntia vicem,
Tot ſua ſcripta parans uſibus Eccleſiæ.

Anno Domini M. CCCC. LXX. *die ſeptimâ menſis Septembris, quæ fuit vigilia Nativitatis Mariæ.*

Da gloriam Deo.

Hæc omnia, quæ præcedunt, rubricâ imprimuntur. Deinde adjiciuntur hæc manu ſcripta:

Extrait du Necrologue de l'Abbaye de St. Victor de Paris. 1471. 3. *Kalend. Novembris.*

Anniverſarium honorabilium virorum Petri Schoeffer & Conrardi Henlif ac Johannis Fuſt civium de Moguntiâ impreſſorum librorum, nec non uxorum, filiorum, parentum, amicorum & benefactorum eorundem. Qui Petrus & Conrardus dederunt nobis Epiſtolas beati Hieronimi impreſſas in pergameno: exceptâ tamen ſummâ duodecim ſcutorum auri, quam præfati impreſſores receperunt per manus Domini Joannis Abbatis hujus Eccleſiæ.

De la Noüe Boüer Bibliothequaire de St. Victor.

Caille, pag. 14. *Il en fut pareillement donné un Exemplaire en velin à la Bibliotheque de* St. Germain des Prez *par le Cardinal* Briſſonnet *pour lors leur Abbé: & un autre auſſi en* 1477. *aux* Celeſtins *de* Paris, *par* Arturus *de* Montauban *Archevêque de* Bourdeaux, *qui avoit été Religieux chez eux.*

Mentel. pag. 79. *Divi Hieronymi Epiſtol. Anno* 1470. *Moguntia impreſſ. à Petro Schoeffero, Henliſio, & Joanne Fauſti filio.*

* *In Epiſtol. B. Hieron. ad Geruntiam viduam de Monogamiâ, hæc verba habentur:* Maguntiacum nobilis quondam civitas capta atque ſubverſa eſt., & in Eccleſiâ multa millia hominum trucidata.

S. Auguſtin. de Civit. Dei : *per Johannem & VINDELINUM de Spirâ, fratres.* (a) fol.	Venet.	1470.
Idem de Eâdem : *per Conr. Sweynb. & Arn. Pann.* (b) fol.	Romæ.	1470.
S. CHRYSOSTOMI HOMIL. in Evang. S. IOHAN. Latinè, Franciſc. Aretino interprete. (c) fol. . . .	Romæ.	1470.
LEONIS Magni Opera : *per Conr. Sweynb. & Arn. Pann.* (d) fol. . . .	Romæ.	1470.
CONTINUUM ſive Catena Thomæ in Evangelia : *per Conr. Sweynb. & Arn. Pann.* (e) fol.	Romæ.	1470.
HISTORIA LONGOBARDICA: (f) fol. *per Conradum WINTERS de Homburch civem.*	COLONIÆ.	1470.
Cicer. de Oratore : *per Chriſtopherum VALDERFER Ratiſponenſem.* fol. . .	Venet.	1470.

Cicer.

(a) In hujus editionis fine verſus ſequentes leguntur :

Qui docuit Venetos exſcribi poſſe Johannes
Menſe fer ter trino centena volumina Plini,
Et totidem magni Ciceronis Spira Libellos ;
Cœperat Aureli, ſubitâ ſed morte peremptus
Non potuit cœptum Venetis finire volumen.
Vindelinus adeſt ejusdem frater, & arte
Non minor ; Adriacâque morabitur urbe. 1470.

Lector non offendetur verſu brachycatalectico, de hujusmodi aliisque maculis, quas in illis Epigrammaticis ὑπογραφαῖς Poëtarum fudit incuria, aut Ars tum rudis parum cavit, à me jam præmonitus : ex his modò diſcat verſibus, quot PLINII Hiſtoriæ & CICERON. Epiſtolarum exemplaria anno præcedente, & quàm brevì, excuderit JOHANNES SPIRA, quóque anno obierit ; quódque frater VINDELINUS ei ſuccedens AUGUSTIN. *de Civit.* volumen ab illo cœptum abſolverit ; & poſtea VENETIIS Artem cum laude non minore exercuerit.

(b) In fine adduntur verſus, *Aſpicis illuſtres* &c. Hanc Editionem BERNARD DE MONTFAUCON in *Diar.* ITALIC. pag. 255. primam fuiſſe ſcribit, cùm tamen (pace viri clariſſimi) hanc binæ præceſſerint, ann. 1467. & 1468.

(c) *Romæ, in St. Euſebii monasterio* M. CCCC. LXX. XXIX. *Octob.* Nomen Typographi non additur ; at conjicio forſan fuiſſe GEORGIUM LAVER, cujus (uti & cœnobii S. EUSEBII) mentio fiet anno 1472.

(d) In fine hujus & ſequentis Libri, *Aſpicis illuſtres* &c. M. CCCC. LXX. CAILLE, pag. 26. memorat LEONIS I. *Pontif.* Romani *Opera in fol.* Coloniæ 1470.

(e) NAUD. *Addit. à l'Hiſt. de* LOUïS XI. pag. 134

(f) JACOBI DE VORAGINE *Legenda Sanctorum aurea*, quæ alio nomine dicitur *Hiſtoria Longobardica.*

Cicer. Epistol. ad ATTIC. BRUT. & QUINT. *per Nicol. Jenſon.* (a) fol.	Venet.	1470.
Ejusd. Eædem : *per Conr. Sweynh. & Arnold. Pann.* (b) fol.	Romæ.	1470.
Ejusd. RHETORIC. & de INVENT. *per Nicol. Jenſon.* (c) fol.	Venet.	1470.
Plinii Natural. Histor. *per Conr. Sweynh. & Arn. Pann.* (d) fol.	Romæ.	1470.
SALLUST. bellum Catilin. & Jugurth. *per Vindelin. Spir.* (e) fol.	Venet.	1470.
Ejusd. Eadem. (f) fol.		1470.
Tit. Livii Histor. *per Vindelin. Spir.* (g) fol.	Venet.	1470.

IUSTI-

(a) Epistolæ ſuis titulis ſive eorum, ad quos ſcribebantur, nominibus destituuntur. In fine hi leguntur verſus:

Attica, nunc totus Venetâ diffunderis urbe,
Cùm quondam fuerit copia rara tui.
Gallicus hoc Jenſen Nicolaus muneris orbi
Attulit ingenio Dædalicàque manu.
Christophorus Mauro plenus bonitate fidêque
Dux erat. Auctorem, Lector, ejúsque tenes.
M. CCCC. LXX.

(b) Cum Epistolâ JOHAN. ANDREÆ Episc. *Aler.* ad PAUL. II. & ad finem ſic ſubſcribitur;

Romæ, in domo Petri & Francisci de Maximis juxta campum Floræ, præſidentibus Magiſtris Conrado Sweynheim & Arnoldo Pannartz. M. CCCC. LXX.

(c) M. T. *Ciceronis ad Herennium Rhetoricorum novorum* Libri. M. T. *Ciceronis Rhetoricorum veterum libri.*

Emendata manu ſunt exemplaria doctâ
Omniboni; quem dat utraque Lingua patrem.
Hæc eadem Jenſon Venetâ Nicolaus in urbe
Formavit, Mauro ſub duce Christoforo.
M. CCCC. LXX.

(d) *Sub Romano Pont. Max. Paul. II. Venete, impreſſ. Romæ in domo Petri & Francisci de Maximis juxta campum Floræ, præſidentibus Magistris Conrado Sweynheim & Arnoldo Pannartz. Anno Dominici natalis* M. CCCC. LXX. *Pontificatûs ejus feliciſſimi ac placidiſſimi* VI.

(e) In fine habetur numerus exemplarium impreſſorum
M. CCCC. LXX.

Quadringenta dedit formata volumina Criſpi
Nunc, Lector, Venetis Spirea Vindelinus.
Et calamo libros audes ſpectare notatos,
Ære magìs quande littera ducta nitet.

(f) Hæc Editio nec Locum neque Typographum habet; ſed Annum ſolum in fine M. CCCC. LXX.

(g) In hâc Editione denuo excuditur Episcopi *Alerienſis* Epistola, utì priùs in Editione *Romanâ*. In fine adduntur verſus quadraginta ſex, cum Apoſtrophe ad LIVIUM; ex quibus ſex tantùm exſcribam:

Et Vindelino debebis tu quoque formis
Egregiè impreſſit has modò qui Decadas.
Et postea

Adde, quod & perpulchra effinxit & optima, cunctis,
Hos etiam, ut placeant hæc monumenta tua.
Atque tot impreſſit, totum his jam poſſit in orbem
Diffundi atque ævum nomen in omne tuum.
M. CCCC. LXX.

IUSTINI Epitom. Trogi: *per Nicol. Jenſon.* (a) fol.	Venet.	1470.
SUETON. TRANQUILL. de XII. CÆSARIBUS: *per Conr. Sweynh. & Arn. Pann.* (b) fol.	Romæ.	1470.
Idem. (c) fol.	Romæ.	1470.
VIRGILII BUCOL. GEORG. ÆNEID. *per Vindelin. Spir.* (d) fol.	Venet.	1470.
TERENTII Comœdiæ: *per Antonium ZAROTUM impendiò Johannis LEGNANI.* (e) fol.	Mediolani.	1470.
PRISCIANI Opera. (f) fol.		1470.
Leon. Aretin. de BELLO ITALICO adverſus Gothos: *per EMILIANUM FULGINATEM & Joan. NUMEISTER.* (g) fol.		1470.

Cicer.

(a) In cujus fine hæc:

Hiſtorias veteres peregrinâque geſta revolvo
Juſtinus: lego me; ſum Trogus ipſe brevis.
Me Gallus Venetâ Jenſon Nicolaus in urbe
Formavit, Mauro principe Chriſtophoro.

M. CCCC. LXX.

(b) Huic Editioni ſubſcribuntur verſus,

Aſpicis Illuſtres, Lector &c.

Præfigitur Epiſcopi *Alerienſis* ad PAUL. II. *Venet.* Epiſtola, in quâ ſe ait recognoviſſe eo tempore QUINTILIANUM. Quem aliquando ante ann. 1472. à CONR. SWEYNH. & ARNOLD. PANN. impreſſum fuiſſe conſtat ex Catalogô Librorum ab illis excuſorum ſuprà ſæpius memorato.

(c) Ad finem leguntur hæc:

Abſolutus Romæ in pineâ regione viâ Papæ. Anno M. CCCC. LXX. *Sextili menſe. Paul. Venet.* II. *Ann.* VI.

Typographus procul dubio fuit UDALRICUS HAN; quia eo ſemper utebatur CAMPANUS, cujus ad FRANCISCUM PICCOLOMINEUM Cardinal. *Senenſ.* Epiſtola huic editioni præmittitur.

(d) In fine ſic:

M. CCCC. LXX.

Progenitus Spirâ formis monumenta Maronis
Hac Vindelinus ſcripſit apud Venetos.
Laudent ergo alii Polycletos, Parrhaſióſve,
Et quosvis alios id genus artifices.
Ingenuas quisquis Muſarum diligit artes,
In primis illum laudibus afficiet.
Nec verò tantùm quia multa volumina; quantùm
Quod perpulchra ſimul optimáque exhibeat.

(e) In fine ſic

Hoc opus quàm diligentiſſimè recognitum Johannes Legnanus imprimi curavit Mediolani operâ & impendio ſuo per Antonium Zarotum. M. CCCC. LXX. XIII. *Martii.*

(f) Hæc Editio nec Locum nec Typographum prodit; ſed tantum *Ann. Dom.* M. CCCC. LXX. Nitida eſt & Venuſta.

FABRIC. in *Biblioth. Lat.* 1712. p. 276. memorat *Libros tres de Vetulâ* (genuinis OVIDII Scriptis ridiculè annumeratos) Hexametris verſibus deſcriptos cum præfatione LEONIS (Protonotarii ſacri Palatii *Byzantini* ſub VATACNIO Principe) COLONIÆ. 1470. Et in Supplement. pag. 211. *Martialis ex edit. Georg. Merula Alex. Venet.* 1470. fol. Idem forſan, cujus mox fiet mentio.

(g) *Emilianus de Orſinis Fulginas, &*
Joan-

Cicer. Epiſtol. ad Familiar. *per Emilian. Fulginatem & Joan. Numeiſter.* (a) fol. . . . . .

Cicer. Epiſtol. ad Familiar. (b) fol. . . . . 1470.

Cicer. ORATIONES PHILIPPICÆ. *per Udalr. Gall.* (c) fol. . . . Romæ. . .

Ejusd. de DIVINATIONE, FATO, LEGIBUS: *per Vindelin. Spir.* (d) fol. . Venet. . .

QUINTILIANI INSTITUTIONES: *per Conr. Sweynh. & Arn. Pann.* (e) fol. Romæ. . .

BESSARIONIS Cardinalis Sabini Nicæn. Patriarch. Conſtantinop. Libri quinque, & Liber de naturâ & arte adverſus Georgium Trapezuntium Cretenſem calumniatorem Platonis Liber : *per Conr. Sweynb. & Arn. Pann.* (f) fol. . . . . Romæ. . . . .

MARTIALIS Epigrammata : *per Vindelin. Spir.* (g) 4to. . . . . Venet. . .

Tit.

Joannes Numeiſter Theutonicus, ejúsque ſocii impreſſerunt in domo ejusdem Emiliani Fulginei, anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo.

(a) Abſque anni notâ; ſed ad calcem Libri hæc leguntur;

Emilianus auctor Fulginas: & fratres una
Ingenio prestante viri. Numeiſter & Auctor
Johannes Almanus recte qui plura peregit.
Tulli ducenta nuper preſſere volumina recte,
Quæ viſerat probus Epiſcopus Aleriensſis:
Fulginei acta vides & Laribus Emiliani.

En tibi, Lector, informem craſſiſſimæ Minervæ fœtum!

(b) Abſque Typographo & Loco.

(c) Abſque Anno: cum præfatione CAMPANI ad *Senenſem*; & his verſibus in fine Libri;

Anſer Tarpeii &c. *Conſtreperos* &c.
Uldricus Gallus &c. *Edocuit* &c.
Imprimit ille die, quantum non ſcribitur anno:
Ingenio, haud noceas, omnia vincit homo.

(d) Cum hôc Epigrammate:

Raphael Zovenzonius Iſter
P. Aluiſio Donato patritio Veneto S. S.

Spira, tuum nomen toto celebrabitur orbe,
Qua Vindelini diceris eſſe parens.
Ordine qui tanto Ciceronis opuſcula magnè
Imprimit, ut fabrum Palladis eſſe putes.
Tu quoque Donata ſtirpis Venetique Senatûs
Gloria Aluiſi, tu quoque dicis idem.

(e) Cum Epiſc. *Alerienſ.* ad PAUL. II. Epiſtol. in cujus fine additur M. CCCC. LXX. Et ad Libri calcem verſus: *Aſpicis illuſtres, lector* &c. Ante SUETONIUM lucem aspexiſſe QUINTILIANUM credo, quòd Epiſcopus *Alerienſis* in ſuâ ad PAUL. II. Epiſtolâ SUETONII editioni præfixâ ſcribat *Quintilianum his diebus à ſe recognitum Artifices noſtros* (uti vocat SWEYNHEYM & PANNARTZ) *priùs publicâſſe.*

(f) Abſque anni notatione; ſed in fine leguntur verſus: *Aſpicis illuſtres, lector* &c.

(g) Sinè anni indicio: *Georgio Alexandrino Correctore*, cum hôc Epigrammate:

Raphaël

Tit. Livii Historia : *per Udalric. Gall.* (a) fol. . . . . . . Romæ. . .

Juſtini Epiſtome Trogi : *per Udalric. Gall.* (b) fol. . . . . . . Romæ. . .

QUINT. CURTIUS: *per Vindelin. Spir.* (c) fol. . . . . . Venet. . .

SERVII COMMENTARII in Virgilium. *per Udalr. Gall.* (d) fol. . . . . Romæ. . .

RODERICI SANTII compendioſa Hiſtoria Hiſpanica: *per Udalric. Gall.* (e) 4to. Romæ. . .

HORATII Opera. (f) 4to. . . . .

PLU-

Raphaël Zovenzonius Ister Vindelino Spirenſi ob ejus incredibilem imprimendi ſolertiam. D. D.

* *Conſummatiſſimus ille Martialis*
Impreſſus digitis Videlianis
Hic eſt: hic lepidus facetiarum
Princeps, & ſalis Attici Latinique.
Hunc hunc, Lector, emas, tibi futurum
Præclarum Comitem domi forisque:
Istri conſilio tui poeta.

(a) *Studio Joh. Anton. Campani*, cum ejus Præfat. ad Cardinal. PAPIENS. ſinè anno: ſed in fine hi leguntur verſus;

Anſer Tarpeii &c.

de quibus mentio antea facta eſt.

(b) Sinè anno; ſed in fine, *Anſer Tarpeii* &c.

(c) Abſque anno : ſed in fine hæc leguntur;

Loquitur lector ad Vindelinum Spirenſem Artificem, qui Q. C. reddit in lucem.

Vindeline, mea prius hic rediturus in auras
Spiritus, & Corpus linquet inane meum:
Quàm tua nobilitas, virtus, atque inclyta fama
Pectore labatur, candide amice, meo.

(d) Abſque anno : cum his verſibus in fine;

Anſer Tarpeii &c.

* Verſus procephalus.

(e) Abſque anno. In fine leguntur hæc;

De mandato R. P. D. Roderici Episcopi Palentini auctoris hujus libri, ego Udalricus Gallus ſinè calamo aut pennis eundem librum impreſſi.

In Libris quibuſdam præcedentibus noluerunt Typographi certum impreſſionis annum definire. Tamen cùm eâdem ſilentii pertinaciâ ſuum quoque nomen non celaverint, indè conjecturam duxi hôc circiter tempore, quo in Catalogo inſeruntur, Libros illos imprimi potuiſſe.

(f) Ad finem adduntur hi verſus;

Hoc quicunque dedit Venuſini carmen Horati,
Et ſtudio formis correctum effinxit in iſtis,
Vivat; & æterno ſic nomine ſæcula vincat
Omnia; ceu nunquam numeris abolebitur auctor.

Eò magis miror hìc omnes impreſſionis notas omnino ſileri, Annum, Locum, imò & Typographum: quòd verſibus fini appoſitis nec (ut eo tempore Poëſis ſe plerumque habebat) incultis Typographi laudetur induſtria; ejuſque nomini, quod interim tacetur, optetur immortalitas. *Æternum nomen & ſilentium!* Quæ in terminis ipſis contradictio & pugna! Laudem certè meruit luculentus, quo Liber impreſſus eſt, character. Sed quò in his excuſa diligenter charta, ſi eadem (ut HORATII verba ipſa paulùm immutando imiter) *ſileat*, quis bene

PLUTARCHI VITÆ Latine. (a) fol. ; . .

Typo-

bene fecerit ; ipſiúsque Typographi *meritis* ſua *invida obſtet taciturnitas* ? Si tamen in re tam ſtudioſè celatâ conjecturæ ſit locus ; Zarotum fortè hujus impreſſionis parentem fuiſſe ex typorum cum aliis, quos excudit, Libris collatorum ſimilitudine crederem. Id igitur mihi non ægre perſuaſit, ut hôc in loco Librum hunc, vagum licèt & quaſi fœtum à parente ſinè ullis indiciis expoſitum, prolem tamen parenti neutiquam inficiandam, recenſem; quòd Antonius Zarotus hôc anno Mediolani excudere cœperit.

(a) Hæ in lucem duobus Voluminibus prodierunt cum Campani ad Piccolomineum Cardinalem Epiſtolâ : non nominato Anno, Loco aut Typographo. Cùm autem Campanus Udalrici Galli prælo uti ſolitus ſit, has in hunc locum non forſan incommodè rejici poſſe arbitratus ſum. In Campani, quam anteà ex Fabrno dedi, notitiâ Plutarchi *Vitas* diſperſas & à diverſis indè Interpretibus *Latinas* factas eum collegiſſe obſervatum eſt.

Digitized by Google

Typographia, licèt in Germaniâ edita primùm in lucem fuerit, alibi maluit adoleſcere; & ſolum natale, cujus neſcio quâ dulcedine plerique ducimur, Italo commutare: ubi ſcilicet ſub clementiori aëre cœlóque benigniori collocata, ac radiis ferventioribus animata, maturitatem citiùs aſſequeretur. Ibi olim cum toto ſuo Artium choro plenóque Scientiarum comitatu floruerant Muſæ: eò jam quaſi ad portum, poſt clades Græciæ triſtiſſimas, ſeſe appulerant deploranda Litteraturæ naufragia & vix ſuperſtites eruditionis ac eruditorum relliquiæ. Ibi Convenæ litterati ſub generoſorum Principum, Medicææ præſertim Domûs, patrocinio honestum hoſpitium nacti ſunt: Et nullibi certè potuiſſet commodiùs hoſpitari Typographia, quàm ubi tot viri doctrinâ clari, extorres, bonis exuti, miſerarum fortunarum ſolatium perfugiúmque invenerant. Paululùm intra Italiæ præcipuè fines ſeſe continuit, & viguit Ars illa; quam Europæ partem magis aliis omnibus coluiſſe, per totum reliquum hujus Centuriæ ſpatium, videtur. Haud diu fuit, antequam in Galliam commigraret; quò etſi inprimis non advenerit, nullibi majore animorum alacritate accepta aut induſtriâ exculta eſt, nullibi majora tandem cepit incrementa.

Ludovicum Undecimum, cujus in Litteras ſtudium ab omnibus Hiſtoricis taceri [1] Naudæus meritò conqueritur, ſilentio mihi minimè prætereundum cenſui: qui illorum è Constantinopoleos per barbaram tyrannidem populatæ ſtragibus Litteratorum exulum plurimos amicè acceptos liberaliter tractavit. Numerantur inter illos Gregorius Typhernas, Hermonynus *Spartanus*, & Tranquillus Andronicus *Dalmata*; quorum operâ *Græcæ* Litteræ à ſolo patrio infœliciter proturbatæ in Galliâ auſpicatò conſederunt.

[2] Ludovicus ille, quo regnante prima Typographiæ notitia *Gallis* facta eſt, ut ſuâ gratiâ litteras, ad quas Ars illa reſtituendas venerat, dignaretur, Manuſcripta omnia à Carol. V. & VI. conquiſita *Fonte Bellaqueo* Pariſios transferri juſſit, & in Regiâ *Luparenſi* amplam, ubi reponerentur, Bibliothecam, cujus curam Roberto Gaguino *Trinitariorum* Generali demandavit, ædificari: eamque magnâ Codicum manuſcriptorum & impreſſorum copiâ ditavit. Regis hujus juſſu Præſidens Joannes de la Driesche à *Pariſienſibus* Medicæ Facultatis magiſtris Codicem Rhasis autographum, quem exſcribendum curaret, oppigneratâ interim argenteâ quâdam, donec redderetur, ſupellectile, accepit. En Epiſtolam Regi à Medicis eâ de re ſcriptam.

Noſtre

1 *Addit. à l'Hiſt. de* Louïs XI. Edit. 1713. p. 82, 83, 84.
2 Idem pag. 36, 37, 38.

Digitized by Google

Noſtre ſouverain Seigneur , tant & ſi tres humblement que plus pouvons, nous nous recommendons à votre bonne grace, & vous plaiſe ſçavoir , que le Preſident Meſſire Jean de la Drieſche nous a dit que lui aves reſcript, qu'il vous envoyaſt totum Continens Raſis *pour faire eſcrire , & pource qu'il n'en a point , ſçachant que nous en avons un, nous a requis, que lui voulusſions bailler.*

Sire , combien que toujours avons gardé tres precieuſement ledit livre; car c'eſt le plus beau & le plus ſingulier treſor de notre faculté , & n'en trouvet-on gueres de tel; neanmoins nous, qui de tout notre cœur deſirons vous complaire , & accomplir ce qui vous eſt agreable , comme tenus ſommes , avons delivré audit Preſident ledit livre pour le faire écrire , moyennant certains gages de vaiſſelle d'argent , & d'autres cautions , qu'il nous a baillé en ſeureté de nous le rendre, ainſi que ſelon les ſtatuts de notre Faculté faire ce doit, leſquels nous avons tous jurez aux ſaints Evangiles de Dieu garder & obſerver , ne autrement ne les pouvons avoir pour nos propres affaires. Priant Dieu, Sire &c. ce 29. Nov. 1471.

Hæc Medicorum *Pariſienſium* cautela neutiquam nimia videbitur, ſi modò , quàm * cara & rara tunc temporis fuerint manuſcripta bonæ notæ Exemplaria , animadverterimus. Nemo interim dubitabit de LUDOVICI Undecimi inſignibus in rem litterariam meritis , quæ, absque NAUDÆO eſſet ſupplementi ad illius Hiſtoriam authore , in oblivione jacuiſſent. In re equidem non adeò levis momenti miror tam univerſum Hiſtoricorum ſilentium : quos quæ cauſa ad id diſſimulandum adduxerit , inveſtigare nequeo. Ignorare certè non poterant nil ferè magis Principi non in gloriam modò ſed etiam emolumentum verti , quàm bonarum litterarum patrocinium. Id optimè intellexit & confirmavit LUDOVICUS XIV. cujus regnum maximè & ornavit & ſtabilivit ea, quâ litteras proſecutus eſt, gratia. Sub ejus auſpiciis eò crevit Ars Typographica, ut jam deſit, quò ulteriùs progrediatur; in illo apice conſtituta, unde ab univerſo Orbe ſuſpici poſſet; tanti, cujus nomine & favore ornata & fulta eſt, Monarchæ memoriam in omnium ſæculorum poſteritatem conſervatura : Egregium ſanè & (propè dixeram) præcipuum LUTETIÆ ornamentum ; in quâ Urbe Artium matre & nutrice fixerat in primis ſuarum fortunarum ſedem, à Metropoli deinceps in alias Urbes ſe diffuſura; in quâ , quaſi in arce quâdam & ſpeculâ fundata , Regum virorúmque ampliſſimorum ſubſidiis & liberalitate hactenus ſuſtentata , principatum tenuit.

* PARI-

* Si Lector ſcire voluerit , quàm cara fuerint & Exemplaria Manuſcripta & Codices in primâ Typographiæ origine impreſſi, legat , quid de hàc re fuſè diſſeruerit idem NAUD. ibid. pag. 39. usque ad pag. 45.

* Pariſiis excepta eſt primùm in Sorbonæ domo; in quam † tres *Germani*, Ulricus Gering *Conſtantienſis* cum ſociis Martino Crantz, & Michaële Friburger aliàs de Columbariâ, Gulielmi Ficheti *Alnetani* & Joannis Lapidani *Germani* Sorbonæ Doctorum operâ acciti, convenerunt, ſuæque Artis ſpecimina anno 1470. dederunt. Libri illi impreſſi ſunt, craſſo, rotundo Romano charactere; nigredine atramenti pulchrâ nitidâque; chartâ haud nimiúm albenti, ſed firmâ ſatìs & bene glutinatâ: ſinè litteris majuſculis; capitúmque initialibus, vacante ibi ſpatio poſtea coloribus illuminando; abſque titulis, voculis (quas vulgò dicunt) *reclamantibus*, ciphris paginarum indicibus, & litterarum alphabetico ordine diſpoſitarum ſignaturis: notis compendiariis referti. Quidam Libri à verſo folio ordiuntur: occurrunt lineolæ aliquando rubricatæ, litteræ nonnunquam ſemiformes, voces nonnullæ prælo cœptæ, calamo finitæ. Epiſtolis aliquibus impreſſis inſcriptio præit manuſcripta. Hæc ſcilicet erant Artis naſcentis rudimenta, in quibus brevis admodum facta eſt mora; nec ab his experimentis diu fuit, antequam ad uſum pleniorem magiſque perfectum formaretur.

Codices plurimi à tribus illis Typographis impreſſi, temporis, quo prodierunt, notatione deſtituuntur; annúſque & ordo non niſi ex circumſtantiis, inſcriptione putà Epiſtolarum, Epigrammatibus quibuſdam adjectis, aut characteris formâ, poteſt conjectari.

Præmonito hic Joannem Lapidanum bis fuiſſe Sorbonæ Priorem anno 1467. & 1470. & Gulielmum Fichetum anno 1467. Rectorem egiſſe, ſed nondum gradum Doctoris conſecutum: Epiſtolæ Gasparini *Pergamenſis* Litteris præfixæ partem ſubjungam, ex quâ Lector facilè intelliget has ann. 1470. eſſe excuſas.

„ Guillermus Fichetus Pariſienſis Theologus Doctor Joanni
„ Lapidano Sorbonenſis Scholæ Priori, Salutem.

„ Miſiſti nuper ad me ſuaviſſimas Gasparini Pergamenſis Epiſtolas,
„ non à te modò diligenter emendatas ſed à tuis quoque Germanis
„ impreſſoribus nitidè & terſè tranſcriptas. —— præter alias complu-
„ res litterarum graviores jacturas hanc etiam acceperunt, ut libra-
„ riorum vitiis effectæ penè barbaræ videantur. —— quos ad hanc
„ urbem

* Doctè & diligenter admodum id tractat Chevillerius, *L'Origine de l'Impr. de Paris.* Chap. 2. & 3.

† Chevill. p. 42, 43. Mr. Naudé dans ſon *Addit. à l'Hiſtoire de* Louïs XI. (p. 139. Edit. 1713.) de ces trois n'en fait que deux, & a cru que ce nom Ulric étoit le ſurnom de Martin & de Michel. *Cette invention*, dit-il, *y fut apportée pendant le regne de* Louïs *XI. par deux* Allemands *nommez* Martin *&* Michel Ulriques. En quoi il a été ſuivi par Mr. le Gallois dans ſon Traité *des plus belles Bibliotheques de l'*Europe. p. 162.

„ urbem è tuâ Germaniâ Librarios aſcivisti, quàm emendatos libros
„ ad exemplaria reddunt! Idque túte macto ſtudio conaris, ut ne ul-
„ lum quidem opus ab illis priùs exprimatur, quàm ſit à te coactis
„ exemplaribus multis caſtigatum liturâ multâ. — Scriptum apud
„ Sorbonam velociſſimâ Ficheteâ manu.

Et ad Libri calcem hoc legitur Octastichum.

„ Ut ſol lumen, ſic doctrinam fundis in orbem,
„ Muſarum nutrix regia Pariſius.
„ Hinc propè divinam tu, quam Germania novît
Artem ſcribendi, ſuſcipe promerita.
„ Primos ecce libros, quos hæc industria finxit
„ Francorum in terris, ædibus atque tuis.
„ Michael, Udalricus, Martinúſque magiſtri
„ Hos impreſſerunt, ac facient alios.

Aliud etiam ad SALLUSTII finem.

„ Nunc parat arma viróſque ſimul rex maximus orbis
„ Hostibus antiquis exitium minitans.
„ Nunc igitur bello ſtudeas, Gens Pariſiorum,
„ Cui Martis quondam gloria magna fuit.
„ Exemplo tibi ſint nunc fortia facta virorum,
„ Quæ dignè memorat Crispus in hôc opere.
„ Armigeríſque tuis Alemannos annumeres, qui
„ Hos preſſere libros, arma futura tibi.

Bellum, quod hi verſus innuunt, à LUDOVICO XI. fuit CAROLO *Burgundiæ* Duci ann. 1470. indictum.

GULIELMI FICHETI ad multos Principes Præſuléſque, quibus ſuos *Rhetoricorum* Libros commendat, Epistolæ datæ ſunt omnes ann. 1471. præter unam ad ROLINUM Cardinalem ann. 1470. Idib. *Jul.* *Rhetoricorum* igitur Librorum impreſſio Idibus *Juliis* anni 1470. anteivit. FICHETI ad BESSARIONEM Cardin. Epiſtola hanc gerit ſubſcriptionem, *Ædibus Sorbonæ ſcriptum impreſſúmque anno uno & ſeptuageſimo quadringenteſimo ſupra milleſimum.* Eundem annum exhibet Epiſtola LAPIDANI ad PAULUM SENILEM in fine LAURENT. VALLÆ *Elegantiarum*. BESSARIONIS ad FICHETUM Epiſtola, quam ſuis *Orationibus* præfixit, ſcripta eſt ROMÆ 1470. *Decembri* Menſe; nec ergo videtur probabile has ante ann. 1471. excuſas fuiſſe. RODERICI *Speculum* (ut quidam vir clariſſ. autumat) ante GASPARINI *Epiſtolas* non forſan erat impreſſum, quòd cha-

racter harum recens adhuc, illius verò vetus & uſu jam longo attritus appareat. Si cui hæ minùs arrideant de horum Librorum ordine conjecturæ, obſtinatè neutiquam refragabor, modò hos, quos in ædibus SORBONÆ elaboratos conſtat, concedatur prodiiſſe ante ann. 1473. i. e. antequam illi tres Typographi illinc aliò migrarent.

Ex FICHETI Epiſtolâ priùs allatâ credo LAPIDANUM Operum, quæ ſub trium illorum Typographorum prælis ſudabant, correctorem atque emendatorem fuiſſe, uti & ERHARDUM WINDSBERG *Germanum* Medicinæ Doctorem, cujus hoc in Cynicis Epiſtolis extat Epigramma, pinguiori quidem Minervâ, & abſurdâ omnino ſyllabæ unius quantitate.

* Plura licèt ſummæ dederis Alemannia laudi,
At reor hoc majus te genuiſſe nihil;
Quòd propè divinam ſummâ ex induſtriâ fingis
Scribens hanc Artem, multiplicans ſtudia.
Felices igitur, Michael, Martinéque ſemper
Vivite, & Ulrice, hoc queis opus imprimitur.
Erhardum veſtro & non dedignemini amore,
Cui fido ſemper pectore clauſi eritis.

Eâdem præterea circiter tempeſtate, aliorum multorum Typographorum ductu in diverſis *Italiæ* & *Germaniæ* Locis jam latè frequentari cœperat Typographia.

Inter *Germanos* floruit Ars illa; anno 1471. *Argentinæ* per HENRICUM EGGESTEIN; *Auguſtæ Vindelicorum* per JOANNEM SCHUSLER, & GONTERIUM ZAINER *de Reutlingâ*; *Coloniæ Agrippinæ* per PETRUM DE OLPE: Eodem anno, innotuit † ADAM ROT, Clericus *Metenſ.* Diœceſ.

Anno

* JACOBUS MENTELIUS [in *Paraneſ. de ver. Typogr. Orig.* pag. 15.] hoc ERHARDI VUINDSBERG ad *Germanos* Librarios egregios MICHAELEM, MARTINUM atque UDALRICUM Epigramma refert, ſed peſſimâ fide depravatum, ſubſtitutis in primo verſu vocibus *Tu Argentina* in locum genuinæ vocis *Alemannia*, ut ſcilicet Artis Typographicæ inventæ gloriam à *Moguntinis* ad *Argentinenſes* transferret. Vox *Alemannia* (uti obſervat CHEVILLERIUS pag. 50, 51, 52.) in illarum Epiſtolarum exemplari, quod in *Sorbonæ* Bibliothecâ aſſervatur, planè comparet; quamvis in altero, quod in Regiâ *Pariſienſi* Bibliothecâ vidi, voces *Tu Argentina* manu cujusdam falſarii repoſitas & in verarum, quas quivis expunctas fuiſſe deprehendet, locum malè intruſas animadverterim. Præterea MENTELIUS has Epiſtolas *Straſburgi* (ut mos eſt ſuus, omnia in *Argentinenſium* gratiam diſtorquendi cauſam quo jure quâque injuriâ arripiens) putat impreſſas; ſed CHEVILLERIUS, collatione cum reliquis Libris ab iisdem Typographis *Sorbonæ* impreſſis factâ, ibidem etiam excuſas veriùs conjectat.

† Quamvìs nomen Urbis in hôc anno non indicetur, puto tamen *Romam* fuiſſe, ubi poſtea anno 1474. impreſſit.

Anno 1472. Adamus *Ambergæ* (quæ eſt *Bavariæ Palatinatûs* caput) natus inclaruit. *Noribergæ* Artem exercuit Antonius Koburger ejusdem civis, [1] *antiquo quidem rudiori typo, non niſi ſerò admodum admiſſis politioribus illis, qui à loco inventionis* Veneti *dicti ſunt. Huic, viro integerrimo atque litterariam rem gerentium laudatiſſimo* (diu enim illam Artem coluit) Epistolas Illustrium virorum *nuncupavit anno* 1499. Jodocus Badius *Aſcenſius*, ex cujus Epistolâ viſum eſt pauca excerpere. — *rem digniſſimam facturum videor, ſi præſtanti ac ferme incredibili multiplicandorum per Chalcographos Librorum & Authorum penè innumerabilium æternitati conſecrandorum dextimæ facilitati tuæ, Antoni ſuaviſſime, ſeptem & triginta primariæ Litteraturæ procerum Epistolas dicem. — Si quidem cùm ſis Librariorum facilè princeps & inter fideles atque honestos mercatores non inferiori loco poſitus; nihil principatu tuo dignius cenſeam, quàm hos tantos heroas in regales istos thalamos, omnis honestatis ac probitatis nimirum penetralia, benigniſſimè ſuscipere. — Litteratos omnes & colis & foves; pervigilémque curam ad bonos Codices verè, terſè, ac ſinè mendis imprimendos adhibes. Ad quam rem prudentiſſimè (ut cætera ſoles) magistrum Joannem Amerbachium, indefatigabili virum diligentiâ, & ſolertiſſimâ vitiorum expungendorum peritiâ, te delegiſſe accipio: Cujus quidem viri ſi omnes ſimiles eſſemus, nec alii inventa nostra (Teutonica dico) occuparent: longè pluris apud Litteratos haberemur. — Et nos ejusdem, licèt longo intervallo, & miratores & imitatores ſumus* &c. Ex his Badii verbis licet æstimare, quantum fuerit Antonii Koburger inter ejus ὁμοτέχνους meritum.

A *Germaniâ* rurſus in *Italiam* tranſeo, cujus Urbes varias Typographi multi Artis ſuæ celebritate honestaverunt.

Anno 1471. [2] *Neapolim typorum artificium primus detulit Sixtus Ruſſinger Argentinas, tanta illìc à Ferdinando Rege & nobilitate exceptus gratulatione, ut non tantùm utrisque acceptiſſimus fuerit, ſed etiam ab ipſo Rege ampliſſimæ dignitates atque adeò Episcopatus ei ſæpius oblati fuerint, niſi omnibus illis patriæ amorem prætuliſſet, vir ob dignitatem ſacerdotalem & ſenium venerandus.*

Tarviſii Gerardus de Lisâ *Flandriâ* genitus Libros impreſſit. Inter *Venetos* Typographos (quibus optimis vix alia Urbs magis abundavit) locum cumprimis obtinuerunt Joannes ex *Coloniâ Agrippinenſi*, & Christophorus Valdarfer ſive Baldarfer *Ratiſponenſis*; quorum ille ann. 1472. Vindelino *Spirenſi*, ann. 1474. Joanni Manthen *de Gheretzem* ſe aſſociavit; hic ann. 1476. *Mediolanum* officinam transtulit.

Anno 1472. *Bononiæ* & *Parmæ* Libri primùm impreſſi ſunt: *Romæ*,

1 Mallincrot. *de Art. Typ.* pag. 87, 88.

2 Mallincrot. Ibid. p. 84. Cheviller. p. 125.

mæ, [1] JOHANNES PHILIPPUS DE LIGNAMINE *Meſſanenſis* Eques *Siculus*, GEORGIUS LAVER *Herbipolitanus*, LEONARDUS PELUGL cum eodem GEORGIO LAVER; *Paduæ*, BARTOLOMÆUS DE VALDEZOCHIO civis *Patavus* & MARTINUS DE SEPTEM ARBORIBUS *Prutenus*; *Veronæ*, JOHANNES *Veronenſis*; *Venetiis*, ANTONIUS *Bononienſis*, LEONARDUS ACHATES *Baſileenſis*, GABRIEL PETRI *Tarviſanus* (qui poſtea anno 1475. *Vicentiam* migravit); *Mantuæ*, GEORGIUS & PAULUS *Teutonici* Artem profitebantur.

Anno 1472. apud BELGAS *Daventriæ* initium habuit Res Typographica.

Poſtquam Ars Typographica *Lutetiæ* in *Sorbonæ* ædibus ſocietatis illius curâ jam triennium educata vires paulatim accepiſſet, alii quoque Typographi illorum priorum exemplo excitati aut ab ipſis edocti idem etiam artificii genus inſtituere decreverunt. [2] PETRUS enim CÆSARIS & JOHANNES STOL, *Germani* quidem, ſed in Academiâ *Pariſienſi* ſtudiis innutriti, induſtriâ junctâ, præliſque inſtructis, iiſdem veſtigiis inſiſtendo, eandem ſibi paraverunt gloriam. PETRUS CÆSARIS Magiſtri in Artibus gradum in Univerſitate meruerat, & cum ſocio JOHANNE STOL anno 1473. Libros ſuis typis impreſſos publicavit. Eidem anno 1486. *Sorbonæ* Doctores domum locaverunt viâ *Jacobæâ*, ubi ad Cygni & Militis inſigne usque ad 1509. habitavit. Gradum, quem apud Academicos adeptus fuerat, ſilentio præterire nolui; ut, quo in honore apud majores noſtros Ars eſſet Impreſſoria, intelligatur. Nondum enim à Liberalium & ingenuarum dignitate in plebeias ſervilium & mechanicarum tabernas deſcenderat; & quicunque in temporum illorum hiſtoriis verſati ſunt, ſciunt nihil olim fuiſſe magìs pervulgatum, quàm viros loco honeſto ortos, ordine aliquando eccleſiaſtico venerandos, imò infulis ornatos, nullos ferè non bonarum litterarum peritos, rerum typographicarum ſatagere.

1 MALLINCROTIUS p. 84. mentionem ejus ſacit anno 1480. at certum eſt eum octennio antè *Romæ* Arti operam dediſſe. Imò anno 1472. Liber [*Pongie Lingua*, de quo poſtea in Catalogo] excuſus eſt, in quo præfatur JOHANNES PHILIPPUS DE LIGNAMINE *Siculus* SIXTI IIII. familiaris MATTHEO DE MARCHO Abbati Monaſterii Sancti *Placidi*; ſcribitque —— *ſe jam ſecundum annum Romæ agere* —— *& impreſſiſſe Quintilianum*, *Suetonium*, *Leonem*, *Lactantium*, *Ambroſium de Officiis*, *Laurentii Vallæ Elegantiam*, *Horatii opuſcula* —— Quorum Librorum nullus adhuc mihi fuit obvius. Ejus meminit SIMLER. in Bibliothec. *Joannes Philippus de Lignamine Meſſanenſis Siculus ſcripſit ad Sixtum Papam* IIII. *De unoquoque cibo & potu, utili homini & nocivo & eorum primis qualitatibus.* Lubet interim obſervare, quanto in precio tum fuerit Ars Typographica; cui manum admovere docti omnium Ordinum viri & ex Sacerdotali & Equeſtri dignitate neutiquam erubeſcebant.

2 CHEVILLIER, Part. I. Cap. 4.

[1] Ficheto diſceſſum *Romam* ad Sixtum IV. Pontif. Max. & Lapidano reditum in *Germaniam* meditante anno 1473. Ulricus Gering cum duobus ſociis, *Sorbonâ* relictâ, ædes in vico *Jacobæo* Sole aureo inſignitas incoluerunt, prope Sanct. *Benedictum*, easdem forſan, quas Reuchlinus Joannis de Lapide in *Sorbonâ* diſcipulus ſub idem tempus habitare ſe ſcribit. Videntur hi tres Typographi, cùm præla ſua transmovere *Sorbonâ* pararent, veterem litterariam ſupellectilem confregiſſe, novámque in illius locum ſubſtituiſſe; cui conjecturæ locum dat novus librorum, quos postea excuderunt, character. Ulricus poſt annum 1477. impreſſit ſolus, ſociis ſuis, quorum deinceps nulla mentio, fortè *Germaniam* reverſis; &, aſcito in ſuam ſocietatem G. Maynyal, usque ad annum 1483. in vico Sti. *Jacobi* ad aurei Solis interſignium jugiter in Artis exercendæ curam incubuit.

Pariſiis poſtea paulatim Artis notitia ad plures permanavit; annóque 1474. [2] Petrus Caron cœpit innoteſcere (cui Inſigne Typographicum erat Sylva clauſa, ſive muris incincta, cum hôc vocabulo, *Franc-bois*); & [3] anno 1475. *April. 6.* Paschasius Bonhomme *Aſpaſii* filius unus è quatuor Librariis juratis conſtitutus eſt.

Aliis quoque in Locis inclareſcebant quotannis plures Typographiæ ſtudioſi; Arſque illa, quæ primis initiis tam diu intrà tam paucos ſeſe continuerat, utilitatem ſuam, fecit, ut omnes ubique tandem cognoſcerent.

Joannes Mentelius *Argentinas* anno 1473. decem Vincentii *Belvacenſis* ingentes regali folio tomos ſuis typis edidit *opus* (ut [4] Jacobus Mentelius jactat) *plus viginti annorum*, *ac proinde priore* (ut ille Scriptor gloriabundus aſſerit) *quàm vel prima* Typographorum ullorum opera *tempore inceptum*. Joannes Mentelius *obiit*, *Sabbato poſt conceptionem Virginis Mariæ*, *anno* 1478. *& factus eſt ei pulſus cum campanâ magnâ*, *Dominicâ ſequenti. Qui quidem pulſus ingentis campanæ illius fiebat tum tantùm denatis Principibus*, *aut aliquâ dignatione ac meritis ſupra profanum vulgus evectis hominibus.*

Laudem merere cœperunt celebres Typographi:

Anno 1473. *Lovanii*; Johannes *de Weſtphaliâ Paderbornenſis*; qui anno proximo *Aloſti*, & 1479. *Novimagii* impreſſit:
Noribergæ; Federicus Creusner, Johannes Sensenschmid *de Egrâ* & Henricus Koler *Moguntinus*:
Coloniæ; Arnoldus Terburnem:

L Anno

[1] Chevillier, Part. 1. Cap. 5.
[2] Caille, pag. 61.
[3] Caille, pag. 61.
[4] *Paraneſ. de Typogr.* p. 77, 78, 93.

Anno 1473. *Ulmæ*; JOHANNES ZEINER:
Bononiæ; BALDASER DE AZZOGUIDIS:
Venetiis; PHILIPPUS PINZIUS *Mantuanus*:
[1] —— LEONARDUS AURL:
[2] —— BARTHOLOMÆUS *Cremonenſis*:
[3] —— ALBERTUS DE SLENDAEL:

1474. *Coloniæ*; JOHANNES KOELHOFF:
Noribergæ; ANDREAS FRISNER *de Wunſidel* cum JOHANNE SENSENSCHMID:
Alosti; JOHANNES *de Weſtphaliâ* cum ſocio ſuo THEODORICO MARTINI:
Ferrariæ; ANDREAS GALLUS, CARNERIUS AUGUSTINUS BERNARDI Bibliopolæ filius:
Bononiæ; UGO RUGERIUS & DONINUS BERTOCHUS *Regienſes*:
Paduæ; LAURENTIUS CANOZIUS:
Mediolani; PHILIPPUS DE LAVAGNIÂ:
Taurini; JOHANNES FABRI *Lingonenſis* & JOHANNINUS DE PETRO:
Romæ; JOHANNES GENSBERG, SIMON NICOLAI *de Lucâ* cum UDALRICO GALLO *Almano*, GEORGIUS SACHSEL DE REICHENHAL & BARTHOLOMÆUS GOLSCH DE HOHENBART, Clerici:
[4] *Januæ*; MATHIAS *Moravus de Olomuntz*, & MICHAEL *de Monacho*:

1475. *Eslingæ*; CONRADUS FYNER:
Neapoli; MATTHIAS *Moravus*, cum BLASIO MONACHO, ARNOLDUS de *Bruxellâ*, BERTOLDUS RYING de *Argentinâ*:
Vicentiæ; GABRIEL PETRI *Tarviſanus*, HERMANNUS LEVILAPIS:
Lubecæ; LUCAS BRANDIS de *Schafs*:
Placentiæ; JOHANNES PETRUS de *Ferratis Cremonenſis*:
Romæ; JOHANNES NICOLAI, HANHEYMER DE OPPENHEIM & JOHANNES SCHURENER *de Bopardiâ*, G. TIBULLUS DE AMIDANIS *de Cremonâ*:

Anno

1. 2. 3 Ubi hi Typographi Arti ſuæ operam dederunt, definire nondum poſſum.

4 Id eſt, *Genuæ*. Sic Author Libri *Catholicon* dicti vocatur JOANNES *Jannenſis*, vel *de Januâ*, JEAN *de la Ville de Genes*. Lege CHEVILL. pag. 15. Is *Moravus* idem eſt forſan, qui anno 1475. *Neapoli* imprimebat.

Anno 1475. [1] *Argentinæ*; MARTINUS FLACHEN:
[2] ——— JOHANNES VURSTER *de Campidona*,
Hôc anno *Baſileæ*, *Valentiæ* & *Goudæ* innotuit Typographia.

Nonnulli ex *Gallis* Typographi peregre, quàm domi, famam quærere maluerunt; inter quos tres *Italiam* migrantes, ibi celebre nomen ex re litterariâ adepti ſunt: anno 1473. *Parmæ* STEPHANUS CORALLUS *Lugdunenſis*: anno 1474. *Paduæ*, PETRUS MAUFER *Rothomagenſis*; & *Venetiis*, JACOBUS DES ROUGES (*Latinè* JACOBUS DE RUBEIS, *Italicè* DE ROSSI) quorum ille anno 1480. *Veronæ*, hic 1475. & 1479. *Pinarolii*, Artis, quam uno loco circumſcribere nolebant, egregia ediderunt Specimina.

Neque *Gallis* ſolum, ſed & aliis multis Typographis uſu venit, ut apud exteros potiùs quàm inter populares ſua præla figerent.

Anno 1476. *Mediolani* DIONYSIUS PARADISINUS, DEMETRIO CRETE recognitore, CONSTANTINI LASCARIS Grammaticam *Græcè* excudit. Librum integrum *Græcè* excuſum hôc antiquiorem non novi. Character eſt venuſtus, mediocri inter majorem & minorem formâ; quali poſtea anno 1499. SUIDÆ Lexicon ibidem impreſſum prodiit. Quæcunque ferè hactenus *Græcis* typis donata lucem viderunt, ἀποσπασμάτια tantùm quædam fuerunt à *Latinis* Scriptoribus allegata & ipſorum Operibus inſperſa: qualia præſertim occurrunt in AULO GELLIO & APULEIO ex CONRADI SWEYNHEYM & ARNOLDI PANNARTZ officinâ anno 1469. & BESSARIONIS Libris pro PLATONE Apologeticis ab iiſdem ſinè anni indicio *Romæ*, ac LACTANTIO in Monaſterio *Sublacenſi* anno 1465. evulgatis. Typi enim iſti, quibus *Moguntini* in CICERONIS *Officiis* & *Paradoxis* nonnullas *Græcas* voces & gnomas expreſſerunt, eſſe in nullo loco merentur, quippe adeò deformes, ut legi non poſſint. Typi verò, quibus SWEYNHEYM & PANNARTZ & *Sublacenſes* Typographi uſi ſunt, formam ſanè præ ſe gerunt luculentam admodum & laudabilem. Imò *Græci* horum & illorum characteres figurâ totâ inter ſe adeò apparent conſimiles, ut, niſi *Latini* aliquantum diſcreparent, duos illos, qui *Romæ* poſtea, eoſdem fuiſſe, qui *Sublaci* antea ſuppreſſo nomine Artis initium fecerant, aliquando penè crediderim.

Maximos proceſſus jam efficiebat Typographia, adnitentibus plurimis in variis *Europæ* partibus Artis illius Magiſtris: quorum vis magna ubique depellere tenebras litteris, diverſaſque litteratorum lucubratio-

1 Credo MARTINUM FLACHEN hôc anno excudiſſe *Argentinæ* (nam nomen loci in Libro, cujus mentionem faciet Catalogus, non adjicitur) quia ibi anno 1485. eum excudiſſe comperio.

2 Sinè loci indicio.

brationes in lucem producere, quâdam inter ſe æmulatione accenſi omnes, conabantur.

Inclaruerunt

Anno 1476. *Pariſiis*; PASCHASIUS BONHOMME:
Brugis; COLARD MANSION civis *Brugenſis*:
Rostochii; fratres Presbyteri, & Clerici convocationis domûs *viridis horti*:
Paduæ; JOHANNES HEBERT:
Mediolani; DOMINICUS DE VISPOLATE:
Bononiæ; SIGISMUNDUS *de Libris*:
Venetiis; ANTONIUS BARTELEMÆUS, ANDREAS JACOBI *Katharenſis*, ANTONIUS BARTHELEMÆUS, [1] FRANCISCUS RENNER *de Hailbrun* & NICOLAUS *de Francfordiâ*, MARCUS *de Comitibus* & ſocius ejus GIRARDUS *Alexandrinus*:
—— [2] LUPUS GALLUS frater UDALRICI GALLI:

Anno 1477. *Lugduni*; BARTHOLOMÆUS BUYER civis *Lugdunenſis*:
Auguſtæ Vindelicorum; ANTONIUS SORGIUS civis *Auguſtenſis*:
Spiræ; PETRUS DRACH:
Coloniæ; ARNOLDUS THERBURNEM:
Baſileæ; MICHAEL WENKLER, [3] BERNARDUS RICHEL civis *Baſileenſis*:
Tarviſii; BERNARDUS *de Coloniâ*, MICHAEL MANZOLUS *Parmenſis*:
Vicentiæ; NICOLAUS PETRUS *de Harlem* & HERMANNUS LICHTENSTEIN ſive DE LEVILAPIDE *Colonienſis*:
Venetiis; BERNARDUS PICTOR & ERHARDUS RATDOLT *de Auguſtâ* & PETRUS LOSLEIN *de Langencen* Corrector ac Socius, PHILIPPUS CONDAM PETRI, Juvenis GUERINUS, JACOBUS DE FIVISANO *Lunenſis*,

1 Hi duo anno 1478. uſi ſunt operâ LEONARDI de VUILD.

2 Neſcio, an *Romæ* cum fratre Artem exercuerit.

3 Veriſimile eſt eum hôc anno *Baſileæ*, uti proximo, impreſſiſſe.

Digitized by Google

nenſis, [1] GERARDUS *de Flandriâ*, [2] GABRIEL PETRI:

Anno 1477. *Parmæ*; AUGUSTINUS *Genoenſis*:
Weſtmonaſterii; GULIELMUS CAXTON:
[3] *Delphis* in *Belgio* ——

Anno 1478. [4] *Collæ*; GALLUS BONUS:
Tarviſii; [5] BARTHOLOMÆUS *de Confalone-ris*:
Neapoli; JOHANNES ADAM *de Coloniâ* & NICOLAUS JACOBUS DE LUCIFERIS *de Neapoli*, CONRADUS GULDEMUND & BASILIUS *de Argentinâ*:
Florentiæ; NICOLAUS dioceſis *Uratislavienſis*:
Cuſentiæ; OCTAVIANUS SALAMONIUS *de Manfridoniâ*:
Mediolani; DOMINICUS *de Viſpolate* & DIONYSIUS PALAVICINUS, LUD. & ALB. FR. *Pedemontani*:
Paviæ; FRANCISCUS DE S. PETRO:
Paduæ; ANTONIUS *de Carcano*:
Venetiis; CHRISTOPHORUS ARNOLDUS, ANTONIUS *de Bononiâ*, THEODORICUS *de Reynsburch* & REYNALDUS *de Novimagio Theutonici*, ANDREAS DE PALTASCECHES *Katharenſis* & BONINUS DE BONINIS *de Raguziâ*, MARTINUS SARACENUS, CHRISTOPHORUS ARNOLDUS:
Lugduni; MARTINUS HUSZ & JOHANNES FIBER:
[6] *Genevæ* & *Bruxellæ* ——

Anno 1479. *Lugduni*; PERRINUS LATOMI *de Lotharingiis*:
Bononiæ; HENRICUS *de Coloniâ*:

Anno

1 Neſcio, an idem fuerit, qui anno 1471. *Tarviſii* imprimebat, & GERARDUS DE LISÂ appellabatur.

2 Idem anno 1475. imprimebat *Vicentiæ*, & anno 1472. *Venetiis*.

3 Nomen Typographi non indicatur.

4 Hunc autem deſignat ALBERT. FABRICIUS in *Bibliotb. Græc.* ſed JOHANNES LA CAILLE, p. 29. rejicit ad annum 1471.

5 Hic forſan GABRIELEM PETRI ſocium habuit, quia idem Liber (uti poſtea in Catalogo notabitur) utriusque nomen gerit.

1 Abſque Typographi nomine.

Anno 1479. *Parmæ*; ANDREAS PORTILIA:
Vicentiæ; STEPHANUS KOBLINGER:
Mantuæ : PAULUS JOHANNES DE BURSCHBACH *Alamanus Moguntinus*:
Mediolani ; LEONARDUS PACHEL & ULDERICUS SCIZENZELER:
Venetiis; NICOLAUS GIRARDENGUS, GEORGIUS WALCH *Almanus*:
Novimagii; [1] JOHANNES *de Weſtphaliâ*:
[2] *Zwol Hollandiæ* Oppido ——
[3] *Goudæ* —— —— ——

GASPA-

1 Hic JOHANNES *de Weſtphaliâ* in tribus Locis prælum inſtituit ; anno 1473. *Lovanii*; 1474. *Aloſti*; 1479. *Novimagii.*

2. 3 Quis fuerit Typographus , incertum eſt.

Digitized by Google

* GASPARINI Pergamenſis EPISTOLARUM opus. (a) 4to.

Luc. Ann. Flori de totâ historiâ Titi Livii Epitome in quatuor Libros diviſa. 4to.

Salluſt. Conjurat. Catilin. & Bell. Jugurth. 4to.

Guill. FICHETI Alnetani RHETORICORUM Libri tres. 4to.

EPISTOLÆ CYNICÆ; hoc eſt, Phalaridis Epiſtolæ à Franc. Aretino è Græco Latinè redditæ. Marci Bruti Epiſtolæ, cum Mithridatis ad eas reſcripto, à Raimitio in Latinum translatæ. Cratis Cynici Epiſtolæ Latinæ è Græcis factæ ab Athanaſio Conſtantinopolitano Archienſi Abbate. 4to.

BESSARIONIS Cardin. EPISTOLÆ tres, ad Guil. Fichetum, ad Beſſarionem monachum & abbatem. Ejusdem ORATIONES tres, ad Italos de periculis imminentibus, de discordiis ſedandis & bello in Turcam decernendo, (b) perſuaſio ad Italiæ principes ex auctoritate Demosthenis in Oratione pro ferendâ ope Olynthiis adverſus Philippum Regem Macedonum. 4to.

Guill. Ficheti EPISTOLÆ: I. ad Beſſarionem Cardinalem. II. ad Sixtum IV. Pontificem Max. III. ad Renatum Regem Siciliæ. IV. ad Joannem Rolinum Epiſc. Edüenſem & Cardinalem ſub titulo S. Stephani in Celio monte. V. ad Guillelmum Quadrigarium Pariſienſ. Episcopum. 4to.

LAURENTII VALLÆ ELEGANTIARUM Linguæ Latinæ libri ſex. Ejusdem tractatus de reciprocatione ſui & ſuus. Ejusdem Liber in Errores Antonii Raudenſis. Cum Præfatione Petri Pauli Senilis Regis Francorum Secretarii ad Joannem de Lapide, & gratulatoriâ Epiſtolâ Joannis de Lapide ad P. Paulum Senilem, de Laurentio Vallâ ab ipſo recognito. fol.

IACOBI MAGNI Ord. Eremitar. S. Augustini SOPHOLOGIUM. (c) fol.

Rode-

* Hi decem ſequentes Libri conſuetis Typographiæ notis orbi, *Pariſiis* tamen in *Sorbona* domo ab ULRICO GERING, MARTINO CRANTS, & MICHAELE FRIBURGER, annis circiter 1470. 1471. 1472. excuſi fuerunt: quod ſatis firmat CHEVILLERIUS cap. 2. & 3. part. 1. *Origin. de l'Imprim. de* Paris.

(a) *Per Johannem Lapidanum Sorbonenſis Schola Priorem multis vigiliis ex corrupto integrum effectum, ingenioſâ Arte impreſſoriâ in lucem redactum.*

(b) CHEVILL. p. 37. *C'eſt* l'Olynthiaca I. *de* DEMOSTHENE, que BESSARION *traduit en* Latin *avec des petites notes qu'il fait, pour exciter les Princes Chrétiens à prendre les Armes contre le* Turc.

(c) Cum hôc epigrammate *ad hujus operis conſpectorem.*

Iſtuc

Roderici Zamorenſis Epiſcopi Speculum humanæ vitæ in duos Libros diviſum. (a) fol.

Biblia

Iſtuc clarorum contendunt dogmata patrum:
Doctos atque bonos ut faciant homines.
At quem non leviter poſſit percurrere quisquam
Auctores cunctos; multa neglecta manent.
Omnia doctorum quò ergo documenta legantur,
Hunc Jacobus Magni *condidit ecce Librum.*
Tu quoque ſi bonus eſſe velis ſapiènsque videri,
Quod manibus tractas, diſce Sophologium.
Quicquid enim veterum tetigit præceptio digna
Mille voluminibus, clauditur hôc opere.

(a) Hunc Librum Libris à GERING, CRANTZ & FRIBURGER impreſſis annumerat CHEVILLERIUS p. 36. cujus tamen verba (pag. 49, 50.) de hôc Libro adjicere ſupervacaneum non duco. „ Mr.
„ NAUDE' [pag. 139. Edit. 1713.] dit
„ que ces *Allemands* ſe logerent au Soleil
„ *d'Or* rue *St. Jaques*, & mirent premie-
„ rement ſoubs leur preſſe le *Speculum vitæ*
„ *humanæ* RODERICI Zamorenſis *Epiſ-*
„ *copi*, qu'ils dedierent à LOUÏS XI.
„ comme un premier & aſſeuré témoigna-
„ ge de leur induſtrie, ſans toutesfois y
„ mettre aucune marque, qui pût dénoter
„ le temps & l'année de cette impreſſion.
„ Mais néantmoins nous pouvons aſſez pro-
„ bablement conjecturer, que ce fût pour
„ le plus tard environ l'an 1470. parce que
„ *&c.*] J'aurois bien voulu voir cette Epî-
„ tre dédicatoire à LOUIS XI. Il faut
„ qu'elle n'ait été miſe qu'à l'Exemplaire
„ qu'ils préſenterent au Roy, & qui ne ſe
„ trouve plus. Elle n'eſt point dans les
„ deux, que j'ay vûs, dans celui qui eſt en
„ *Sorbonne*, ni dans celui qui eſt aux *Ce-*
„ *leſtins* de *Paris.* J'accorderois volontiers,
„ que le *Zamorenſis* fut imprimé le pre-
„ mier, n'étoit que le caractere me paroit
„ avoir déja beaucoup ſervi, & bien plus
„ uſé qu'aux Epîtres de GASPARIN.
„ Quant à ce qu'il dit que cette impreſſion
„ fut faite dans la rue St. *Jaques* au *Soleil*
„ *d'Or* —— Il n'avoit point vû les Li-
„ vres qu'on gardoit en *Sorbonne* &c. Et
„ parce qu'il avoit vû quelques unes de
„ leurs anciennes Impreſſions —— qui a-
„ voient été faites dans la rue St. *Jaques* au
„ *Soleil d'Or* &c.

CAILLE, p. 61. & CHEVILL. p. 56.] CÆSARIS & STOL imprimerent le *Speculum Vitæ humanæ* de *Zamora*, qui eſt *in fol.* dans la Bibliotheque des *Celeſtins* de *Paris*, où on lit,

Hos lege divinos, lector ſtudioſe, libellos;
Unde trahes vitæ commoda multa tuæ.
Hoc ſpeculum clarum manibus geſtare memento;
Quæ tua ſit vita, noſcere quisquis amas.
Nam tibi diſtinctum punctis ——
—— *perſinxit Regia* Pariſius.
Preſſerunt Petrus Cæſaris *ſimul atque* Joannes
Stol, *quibus ars quod habet omne retulit eis.*

Biblia Latina; cum historiâ ARISTEÆ, Matthiâ Palmerio interprete: *per Conrad. Sweynheym, & Arnold. Pannartz.* (a) fol. . .	Romæ.	1471.
Biblia ITALICA, interprete Nicolao de Malermi: *typis Vindelini de Spirâ.* (b) fol. .	Venetiis.	1471.
Biblia Italica, eodem interprete. (c) fol.	. ,	1471.
CYPRIANI Epistolæ: *per Conrad. Sweynheym, & Arn. Pannartz.* (d) fol. . . .	Romæ.	1471.
Eædem: *per Vindelinum Spirenſem.* (e) fol.	Venetiis.	1471.
PLVTARCHI APOPHTHEGMATA Laconica, Latinè; Franciſco interprete, cum ejus præfat. ad Nicol. V: *per Vindelinum.* (f) fol.	Venetiis.	1471.

Cice-

(a) LONG, *Biblioth. Sacr.*] cum Epiſtol. JO. ANDR. ad PAUL. II. ſcriptâ 15. *Mart.* & in fine Libri, *Aſpicis illuſtres* &c.

(b) LONG, *Biblioth. Sacr.*] cum NICOLAI DE MALERMI Epiſtolâ *Italicâ* ad LAURENTIUM Theol. *Venet.* & hujus reſponſioue *Latinâ*: & in fine Libri, *Ad laudem Dei & Virginis Mariæ impreſſum eſt hoc Volumen Venetiis* (typis Vindelini de Spirâ) *Anno ſalutiferæ incarnationis filii Dei* M. CCCC. LXXI. *Kalendis Auguſti.*

CHEVILL. p. 78.] On lit à la fin: *Impreſſo fu queſto Volume nel alma patria de* Venetia *ne gl'anni di la ſalutifera Incarnatione del Figluolo di l'Eterno & Omnipotente Dio.* 1471. *in Kalende de Auguſto.* Elle eſt ſortie des Preſſes de *Vendelin* de *Spire*, comme il paroitra à ceux qui liront les vers *Italiens*, que *Jerôme Squarzafica* a mis ſur cette Edition.

(c) LONG, *Biblioth. Sacr.*] cum Prologo S. HIERONYMI *Italicè* ex verſione NIC. DE MALERMI. Abſque Loci & Typographi nomine. M. CCCC. LXXI. *Kalendis Octobris.*

(d) Cum verſibus, *Aſpicis illuſtres* &c.

(e) Ad Calcem Libri hæc leguntur; *Loquitur Lector ad Vindelinum Spirenſem, qui Cypriani Epiſtolas reddit in lucem.* M. CCCC. LXXI. Mira eſt profectò hæc ſubſcriptio, in quâ videntur verſus deeſſe, qui ad Q. CURTII ab eodem finè anno excuſi calcem adjiciuntur. (Vide priùs.) JOHANNES DE LA CAILLE, [p. 28. *A Spire fut imprimé en* 1471. Epiſtolæ Cypriani in folio. *Ce Livre eſt fort rare & très-recherché*] eodem errore ducitur, quo alii quos notat CHEVILLERIUS pag. 61. *Ces paroles ont impoſé à* Jean * Saubert, *qui a fait la Liste des anciennes Impreſſions, qu'on garde dans la Bibliotheque de* Nuremberg; † *à l'Auteur de l'Edition d'*Oxford *des Ouvrages de ce Saint; à Mr.* ‡ Beughem, *& à d'autres, qui ont crû, que* Vendelin *l'avoit imprimé dans la Ville de* Spire.

(f) In fine Libri, M. CCCC. LXXI.

Impreſſum formis, juſtóque nitore coruſcans
Hoc Vindelinus condidit Artis opus.

* *Hiſtor. Biblioth.* Noriberg. p. 119. Spiræ 1471. *Epiſtola* Cypriani.
† *Oxon.* 1682. Præfat. *Ad manum habui vetuſtiſſimas editiones*: Spirenſem *anni* 1471. *innominatam, cui nec patria nec ætas aſſignatur.*
‡ *Incunab. Typogr.* pag. 51.

Ciceronis ORATIONES : *per Conrad. Sweynheym*, *&* *Arn. Pannartz.* (a) fol. . .	Romæ.	1471.
Eædem : *per Chriſtophorum Baldarfer Ratiſponenſem* — fol.	Venetiis.	1471.
Epiſtolæ Familiares : *per Nicolaum Jenſon.* (b) fol.	Venetiis.	1471.
Eædem. (c) fol.		1471.
Eædem. (d) fol.		1471.
De FINIBUS : *ſumptibus JOANNIS ex COLONIA Agrippinenſi.* (e) fol. .	Venetiis.	1471.
Offic. Paradox. Amic. Seneɛt. de NATURA DEORUM; DIVINAT. Tuſculan. Quæſt. de FINIB. FAT. PETITIONE CONSULAT. Pars LIBELLI de PHILOSOPHIA; TIMÆUS; ACADEMIC. de LEGIBUS: *per Conr. Sweynh: & Arn. Pann.* (f) fol.	Romæ.	1471.
TRISMEGISTUS, Ficino interprete: *per GERARDUM de LISA.* (g) 4to. .	TARVISII.	1471.
PHALARIDIS EPISTOLÆ, Franciſco Arhetino interprete: *per eund.* (h) 4to.	Tarviſii.	1471.

PLI-

(a) Cum *Agrariis*, *Catilinariis*, *Verrinis*; *Philippicis.* ANDR. *Alerienſ.* præfatur ad PAUL. II. — *M. Tullii quot potuimus Orationes unum in corpus nuper congregavimus* — In fine Libri, *Aſpicis illustres* &c. M. CCCC. LXXI.

(b) M. CCCC. LXXI. *à Nicolao Jenſon Gallico viventibus nec non & poſteris impreſſum.*

(c. d) Hæ duæ Editiones ſunt à præcedente & à ſe invicem diverſæ, absque Loci & Typographi nomine.

(e) *Joanne ex Coloniâ Agrippinenſi ſumptum miniſtrante impreſſum.* M. CCCC. LXXI.

(f) In fine, *Aſpicis illustres* &c. M. CCCC. LXXI. XX. *Sept.*

(g) In Libri initio,

FRAH. RHOL. Tarviſanus
GERAR. de LISA Scriptori
mei copiam fecit
ut ipſe cæteris
majorem copiam
faceret.
Tarviſii.
M. CCCC. LXXI. *November.*

In fine, M. CCCC. LXXI. *die* XVIII. *Decemb.*

(h) Cum his verſibus,

Qui modò notus erat nulli, poſitúſque latebat,
Nunc Phalaris *doɛtum protulit ecce caput.*
Flandria *quem genuit, primus namque ære* Girardus
Tarviſii *hoc rarum* Liſa *notavit opus.*
M. CCCC. LXXI.
Tarviſii.

PLINII EPISTOLÆ. (a) fol. . . . . . 1471.

EPISTOLE de PHALARI tradutte da Franciſco Aretino di Greco in Latino, & di Latino in Vulgare da Bartolomeo Fontio Fiorentino. 4to. . . . . 1471.

BAPTISTA de ALBERTIS de AMORE. 4to. . . . . 1471.

Ejuſd. de REMEDIO AMORIS. 4to. . . . . 1471.

HISTORIETTA AMOROSA fra Lionora di Bardi e Hippolito Bondalmonte di Firenza. (b) 4to. . . . . 1471.

Cæſaris Commentarii : *per Nicolaum Jenſon.* (c) fol.	Venetiis.	1471.
Suetonius : *per Nicolaum Jenſon.* (d) fol. .	Venetiis.	1471.
VALERIUS MAXIMUS : *Per Petrum Schoyffer.* (e) fol.	Moguntiæ.	1471.
Idem : *per Vindelinum.* (f) fol. . . .	Venetiis.	1471.

OVI-

(a) Sinè Loco & Typographo ; ſed in Editoris Epiſtolà dedicatoria leguntur hæc: *Ludovicus Carbo Sal. Plu. dicit illuſtriſſimo & Excellentiſſimo Principi Borſio, Duci Mutinæ ac Regii, Marchioni Æſtenſi, Comitique Rodigii. Gratulari licet ſæculo noſtro, Dive Borſi, Dux præſtantiſſime ; in quo certè optimarum Artium ſtudia maximè floreant ; eloquentia & legitima illa eruditio ſuum tandem decus agnoſcat ; in priſtinámque dignitatem reſtituta ſit, adeò latè pateat Romana & Græca facundia, ut jam & Galli & Britanni bonos Oratores & Poëtas habere videantur : ad quam quidem rem commodiſſimum adjumentum præſtiterunt nobiliſſima Germanorum ingenia, qui artificioſiſſimas imprimendorum Librorum formas excogitárunt, ut ſapientiſſimorum Auctorum plurima ſimul eodem temporis momento Volumina in promptu eſſent ; omnèſque utiliſſimi Codices & in magnâ copiâ & in leviore ſumtu parari poſſent. —— Imprimiſque has Plinii facundi Junioris Epiſtolas operâ meâ emendatas correctáſque impreſſoribus miſi, ut quod rariſſimum eſſe ſolebat, jam commune omnibus fieri incipiat* ——

(b) Sinè Loco & Typographo.

(c) *Nicolaus Jenſon Gallicus Venetiis fœliciter impreſſit.* M. CCCC. LXXI.

(d) Cum his verſibus,

Hoc ego Nicoleos Gallus *cognomine* Jenſon
Impreſſi: mira quis neget Artis opus?
At tibi dum legitur docili Suetonius *ore;*
Artificis nomen fac, rogo, Lector, ames.
M. CCCC. LXXI.

(e) *In nobili Urbe Moguntinâ Rheni.* M. CCCC. LXXI. VIII. *Cal. Jul. per Petrum Schœffer de Gernsheim Artis impreſſoriæ magiſtrum.*

(f) Cum verſibus in fine iiſdem, qui prius, *Impreſſum formis* &c.

OVIDII Opera : *per Conrad. Sweynheym, & Arnold. Pannartz.* (a) fol.	Romæ. .	1471.
SILIUS ITALICUS; Studio Alerienſ. Epiſcopi : *per Conr. Sweynheym & Arnold. Pannartz.* (b) fol.	Romæ.	1471.
CALPHURNII BUCOLICUM. HESIODI OPERA & DIES carmine Latino per Nicolaum de Valle : *per eoſdem.* (c) fol.	Romæ.	. .
Servii Commentarii in Virgilium : *per Chriſtoph. Baldarfer Ratiſponenſem.* (d) fol. .	Venetiis.	1471.
ÆMILII PROBI Vitæ : *per Nicolaum Jenſon.* (e) fol.	Venetiis.	1471.
POMPONIUS MELA. 4to. . . .	Mediolani.	1471.
EUTROPII Breviarium, cum Pauli Diaconi continuatione. fol. . . .	Romæ.	1471.

Leonard.

(a) In Jo. ANDR. Episcop. *Alerienſ.* in *Cyrno* Epiſtol. ad PAUL. II. leguntur hæc —— *Metamorphoſeos opus* —— *quanquam inemendatum* —— *omnibus illius præſtat operibus* —— *id nos per ætatem præſentem quaſi ludentes inter majora Ciceronis orationum opera recognovimus. Cætera ejus Poëta opera quantâ curâ poſſumus, congregamus; ut leniſſimus Vates in duobus legi totus Voluminibus poſſit. Romæ quinto decimo Kal. Aug.* M. CCCC. LXXI. *Pontificatûs tui ſeptimo.*

Et in fine Libri, *Aſpicis illuſtres* &c.

Vidi etiam in Biblioth. Reg. *Pariſienſ.* [OVID. *de Amor. Heroid. Triſt.*] Librum ab iiſdem impreſſum, ſed mutilum & cum LUCANI 1469. editione compactum. In Catalogo Librorum à SWEYNH. & PANN. Impreſſorum (de quo priùs) recenſentur OVIDII *Metamorphoſeos & Elegiarum omnium volumina.*

(b) *Die* V. *April. Summo Pont.* PAULO II. *Veneto Ann. Pont.* VII. JO. AN. *Epiſc. Alerien. in inſulâ Cyrno recognitionem abſolvit diebus circiter* XV.

Cum verſibus *Aſpicis illuſtres* &c.

(c) Sinè anni notâ, ſed eodem fortè anno quo SILIUS, quia in Catalogo (de quo antea) recenſentur ſic; *Silii Italici cum C. Calphurnio & Heſiodo volumina.*

(d) Cum his verſibus;

In commune bonum mandâsti plurima formis,
Ratiſponenſis *gloria* Chriſtophore.
Nunc etiam docti das Commentaria Servî,
In quibus exponit carmina Virgilii.
Divulgáſque Librum, qui rarior eſſe ſolebat,
Ut parvo precio quiſque parare queat.
Hunc emite, ô Juvenes; operâ Carbonis *ad unguem*
Correctus veſtris ſerviet ingeniis.
M. CCCC. LXXI.

Hic (ut puto) eſt idem LUDOVICUS CARBO, de quo priùs; qui PLINII Epiſtolas curavit hòc anno excuſas ſinè Loci & Typographi nomine. Eas igitur conjicio à CHRISTOPHORI BALDARFER prælo exiiſſe.

(e) *Per M. Nicolaum Jenſon Venetiis.* M. CCCC. LXXI. *VIII. Id. Martias.*

Digitized by Google

Leonard. Aretin. de Bello Italico adverſùs Gothos: *per Nic. Jenſon.* (a) fol. . . . Venetiis. 1471.

Quintiliani Institutiones : *per Nicol. Jenſon.* (b) fol. . . . . . . Venetiis. 1471.

NONIUS MARCELLUS. fol. . . . . 1471.

Laur. Vall. de Ling. Lat. elegantiâ , & de Ego, Mei, Tui & Sui ad Joan. Tortellium Aretinum: *per Nicol. Jenſon.* (c) fol. . . . Venetiis. 1471.

IOAN. TORTELLII ARETINI COMMENTARII Grammatici de Orthographiâ dictionum è Græcis tractarum: *per Nicol. Jenſon.* fol. . . . . . Venetiis. 1471.

Lectura DOMINICI de Sancto Gemino ſuper ſecundâ parte Decretalium : *per Adam ROT.* (d) fol. . . . . 1471.

DECRETUM GRATIANI:*per Henricum EGGESTEIN.* (e) fol. . . . ARGENTINÆ. 1471.

BARTHOLI de Saxo ferrato LECTURA in 2^{m}. Justiniani Codicis partem: *per Sixtum RIESSINGER.* (f) fol. . NEAPOLI. 1471.

Ejusd.

(a) In fine hi verſus;

Gallicus hunc Librum impreſſit Nicolaus Jenſon;
Artifici grates, optime Lector, habe.
M. CCCC. LXXI.

(b) *Quintilianum eloquentiæ fontem ab eruditiſſimo Omnibono Leoniceno emendatum M. Nicolaus Jenſon Gallicus viventibus poſterisque miro impreſſit artificio: anno* M. CCCC. LXXI. *Maii die* XXI. *Deo gratias.* OMNIBON. *Leonicenus* in ſuâ ad MOYSEN DE BUFARELIS Episcopum *Belunnenſem* Epiſtolâ ſic conqueritur —— *qui tertio antè Anno Librum ipſum auditoribus noſtris exponere aggreſſus, ita vitiatum repereram* —— Videtur forſan innuere aliquam editionem, quæ præceſſerat; neſcio an eam, quæ ex officinâ SWEYNH. & PANN. Anno ſuperiore prodierat. In hâc QUINTILIANI editione cap. 6. lib. 6. ad paginæ finem admiſſus eſt error unius integræ lineæ omiſſæ {Præcipiam igitur, ne, *quod effici non poteſt, aggrediamur, vitemus &* communia.}

(c) *Per me M. Nicolaum Jenſon Venetiis opus feliciter impreſſum eſt.* M. CCCC. LXXI.

(d) MENTEL. *Paraneſ. de Ver. Typogr. Orig.* pag. 73. *nullâ calami exaratione, ſed quâdam artificioſâ characteriſandi & imprimendi inventione completa feliciter & operata per magiſtrum* Adam Rot, *Clericum* Metenſ. *Diœceſ. Anno Domini* M. CCCC. LXXI. *Die verò Lunæ ultimâ* Decembris.

(e) CAILLE, pag. 19. le commencement & la fin ſont en rouge & noir, & d'une grandeur extraordinaire plus que *Charta magna.*

(f) Cum his verſibus,

Digitized by Google

Ejusd. Lectura in tres Libros reliquos Codicis, *per eundem.* (a) fol.	. . .	
Barthol. Commentar. Jurid. *per Vindelin.* (b) fol.	. .	1471.
AUCTORITATES Decretorum, per Johannem Caldrini. *PETRUS de OLPE.* (c) fol.	COLONIÆ AGRIPPINÆ.	1471.
PAUL. OROSII CHRONOGRAPHIA: *per Johannem SCHUSLER.* (d) fol.	Aug. Vindel.	1471.
Speculum vitæ humanæ: *per Gonterium ZAINER de Reutlingâ.* (e) fol.	Aug. Vindel.	1471
Biblia Latina: *per Petrum Schoiffer.* (f) fol.	Moguntiæ.	1472.
NICOL. de LYRA in Bibl. *per Conr. Sweynh. & Arn. Pann.* (g) fol.	Romæ.	1472.

Lactan-

Quas ternis mirâ Sixtus Theotonicus *Arte*
Parthenope impreſſit compoſuitque notas;
Ut quæ vel magnis numeroſa Volumina haberi
Sumptibus hanc poterant, copia larga foret.
SIXTUS RIESSINGER.

(a) Sinè anni notâ; ſed iisdem typis, & in fine SIXTUS RIESSINGER.

(b) Cum his verſibus:

Hos Wendelinus *clarâ virtute magister*
Tranſcripſit; celeri formula preſſa pede.

NAUD. *Addit. à l'Hiſt. de* LOUÏS XI. p. 138. & CAILLE, p. 21.

(c) *Die Lunæ* 23. *Jun.*

(d) CAILLE, p. 28. In Biblioth. MAZARIN. *Oroſii in Christiani nominis querulos Libri ſeptem. fol. per Johannem Schusler Urbis Augustæ concivem impreſſi ann.* 1471. *circiter Junii Nonas ſeptimas.*

(e) CAILLE, p. 28.

(f) JACOB. LONG. *Biblioth. Sacr.*] *Præſens hoc opus præclariſſimum almâ in Urbe* Moguntinâ *inclytæ nationis* Germanicæ, *artificioſâ quâdam adinventione imprimendi ſeu characterizandi absque ullâ calami exaratione ſic effigiatum, & ad euſebiam Dei industriè conſummatum per* Petrum Schoiffer de Gernsheim *Anno Dominicæ incarnationis milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo in vigiliâ* Matthiæ *Apostoli.*

BRIAN. WALTON. *Prolegom.* IV. *ad Bibl. Polyglott.*] *Prima Bibliorum editio impreſſa* (*erat Latina vulgata*) Moguntiæ *anno* 1472. *teſte* Lucâ Brugenſi *præfat. Libri de Variantibus Scripturæ locis; aliam tamen illâ priorem quidam ſe vidiſſe dicunt.*

(g) Hic Liber distinguitur quinque Voluminibus.

1. Præfat. Jo. ANDR. ad XYST. IIII. Dein Geneſ. usque ad Paralipom. & in fine *Aſpicis illustres* &c. *In domo Petri de Maximis.* M.CCCC. LXXI. *XVIII. Nov.*
2. Usque ad Eccleſ. & in fine *Aſpicis illustres* &c. *In domo Petri de Maximis.* M. CCCC. LXXII. *XXVI. Mai.*
3. Usque ad Maccab. cum præfat. Jo. ANDR. ad XYST. IIII. Et in fine *Aſpicis illustres* &c. *In domo Petri de Maximis.* M. CCCC. LXXII. *XIV. Januar.*

4. Qua-

Lactantius: *per Vindelinum.* (a) fol.	Venetiis.	1472.
CASSIODORI HISTORIA Tripartit. ex Socrat. Sozomen. Theodor. *per Johannem Schusler.* (b) fol.	Aug. Vind.	1472.
IOANNES SCOTUS in Sententias: *per ANTONIUM Bononienſem.* (c) fol.	Venetiis.	1472.
SEXTUS DECRETALIUM: *per Leonardum PELUGL & Georgium LAVER.* (d) fol.	Romæ.	1472.
Tractato ditto PONGIE LINGUA compillato per Dominico Cavalcha da vico Piſano: *per Johannem PHILIPPUM de LIGNAMINE.* (e) fol.	Romæ.	1472.
Tractatus de INSTITUTIONE Simplicium CONFESSORUM, editus à pre fre Antonio ordinis fratr. prædicatorum: *per Georg. Laver.* (f) 4to.	. .	1472.
ANTONIN. de VIRTUTIBUS: *per Antonium KOBERGER.* (g) fol.	NORIBERGÆ.	1472.
Antonin. de CONFESSIONE: *per Georg. Laver.* —— 4to.	Romæ.	1472.

VUL-

4. Quatuor Evangelia.
5. Act. Epiſtol. & Apocalypſ. cum præfat. Jo. ANDR. ad XYST. IIII. & in fine *Aſpicis illustres &c. In domo Petri de Maximis.* M. CCCC. LXXII. *XIII. Mart.*

(a) Cum his verſibus:

Arguit hic hominum ſectas Lactantius omnes
Septeno falſas Codice vera docens.
Sive Deum tangat turbato lumine cernens
Ira furor, gemino pernotat indè Libro.
Et Volucrum verſu phœnix comprenditur uno,
Quæ nostro nunquam paſcitur alma ſolo.
Hincque redemptoris nostri non carmina deſunt,
Quæ poſtum è tumulo dulce canendo vocant.
Prefferat hunc primò mundi caput inclyta Roma;
Poſt regina premit nempe colenda maris.
Impreſſum formis justóque nitore coruscans
Hoc Vindelinus condidit Artis opus.

(b) CAILLE, pag. 28.
(c) CAILLE, pag. 21.
(d) CAILLE, pag. 18.
(e) De hóc Libro vide quid dictum ſit priùs.
(f) Cum his rhythmis;

Studio correcta diligenti ſepeque lecta
Per Celestinum nomine ſed re pulverinum,
Sancto in Euſebio degentem Cenobio,
Qui me ſcribebat, Ge. Laver nomen habebat
Rome verſatus tunc, ſed Herbipoli natus.
Anno milleno quater C. Sep. que deno
Bis uno juncto, ſed menſe ſub februo.
Sub quarto Sixto pontifice Zeraphico.

(g) CAILLE, pag. 27.

VULTURII de Arte MILITARI liber: *per JOHANNEM Veronenſem.* (a) fol.	VERONÆ.	1472.
BARBATIÆ Juriſc. Opera. (b) fol.	BONONIÆ.	1472.
BALDI Juriſc. Opera. (c) fol.	PARMÆ.	1472.
HONORIUS de Imagine Mundi: Libellus de Vitâ & Moribus Philoſophorum & Poëtarum: Alcinoi diſciplinarum Platonis Epitoma, interprete Epiſcopo Tropienſi. (d) fol.	. .	1472.
Plin. Natur. Hiſtor. *per Nicol. Jenſon.* fol.	Venetiis.	1472.
Cæſar. Comment. *per Conrad. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (e) fol.	Romæ.	1472.
Suetonius: *per Conrad. Sweynheym & Arn. Pannartz.* fol.	Romæ.	1472.
Juſtin. Epitom. Trogi, & Florus: *per Conrad. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (f) fol.	Romæ.	1472.
APPIANUS Latinè, Petro Candido interprete: *per Vindelinum.* (g) fol.	Venetiis.	1472.
Tit. Livius: *per Conrad. Sweynheym & Arnold. Pannartz.* (h) fol.	Romæ.	1472.
Strabo Latinè: *per Vindelinum.* (i) fol.	Venetiis.	1472.

AN-

(a) *Johannes ex Veronâ oriundus Nicolai Cyrugiæ medici filius Artis impreſſoriæ magiſter hunc de re militari Librum litteris & figuratis ſignis ſuâ in patriâ primus impreſſit*: M. CCCC. LXXII.

(b. c) CAILLE, pag. 29.

(d) Episcopus *Tropienſis* affatur NICOLAUM *Cuſenſem* Cardinalem. M. CCCC. LXXII. *XXIIII. Novemb.*

(e) XXV. *Auguſt. In domo Petri de Maximis.*

(f) In fine; *Aſpicis illuſtres* &c. *Romæ impreſſerunt talia multa ſimul.* M. CCCC. LXXII. *die* XXVI. *Septembris.*

(g) In fine;

Hic eſt Alexandrinus Appianus
A Candido Linguæ Latinæ patronæ
Romanus, hunc impreſſit & Vindelinus,
Quem Spira nobilis parens Dædalei
Produxit ingeni faceti lepidique.
Carmen eſt Raphaëlis Zovenzonii Iſtri poëtæ.

(h) In fine, *Aſpicis illuſtres* &c. *Romæ impreſſerunt talia multa ſimul. In domo Petri de Maximis.* M. CCCC. LXXII. *XVI. Julii.*

(i) Libri decem priores à GUARINO *Veronenſi*, ſeptem poſteriores à GREGORIO *Thiphernio* tranſlati.

Præfatur JO. ANDR. ad PAUL. II. *Venet.* —— *Guarini Veronenſis & Gregorii Tifernatis (quibus Strabonis transferendi à Nicolao V. demandata erat provincia) ſumptis exemplaribus ex Gregorii archetypis Aſiam atque Africam deſcribi feci. Guarini autem Euro-*

ANDREÆ de YSERNIA Comment. in CONSTITUTIONES Regni SICILIÆ: *per Sixtum Ruſſingerum.* (a) fol. .	NEAPOLI.	1472.
CORPUS CANONICUM. (b) fol.	Moguntiæ.	1472.
Apuleius. (c) fol.	Romæ.	1472.
Cicer. Epiſtol. Famil. *per Conrad. Sweynheym & Arnold. Pannartz.* fol. . . .	Romæ.	1472.
—— Offic. Parad. Amic. Senect. Somn. Scip. *per Vindelinum.* fol.	Venetiis.	1472.
Cicer. Orationes: *per ADAMUM de AMBERGAV.* (d) fol.	. .	1472.

Cicer.

Europâ perlectâ, quæ in eâ multa deerant fragmenta —— amicorum ope addi omnia procuravi. In quo Theodoro meo Gaza atque Andronico Lappo, item Birago Græcè Latinéque doctiſſimis viris non exigua gratia eſt habenda. —— ne gurgustium quidem ipſum, unde prodirem, ante Pauli II. Veneti pontificatum feliciſſimum habui: priùs fui Accienſis Epiſcopus, ex quâ eccleſiâ poſt quadriennium poteſt quatuor cornuum vervex unus expectari. Nunc modeſtè illius mei Divini principis beneficio collocatus ſum in ſanctâ & quietâ Alerienſi Eccleſiâ —— vir cultus atque elegantiſſimus Pontremulenſis Nicodemus ad tuam ſanctitatem ducalis orator Mediolanenſis ornatiſſimus. Namque illum inter cæteros amicos meos veteres ſinceres ac vetuſtiſſimos magnâ ratione plurimùm veneror ——

R. Zovenzonius poëta Reverendiſſimo d. Jacobo Zeno Epiſcopo Patavino.

Orbis noſcere, lector, univerſi
Si tractus cupis, hos emas libellos
Strabonis: tibi nomine dicatos
Zeni præſulis optimi ſacrique,
Quo nil doctius eruditiúsque,
Nunc Antenorei videns Penates,
Impreſſos digitis Videlianis.

Vides, Lector, STRABONEM ante hunc annum apud SWEYNH. & PANN. excuſum, tam ex JO. ANDR. Epiſtolâ, quàm ex Catalogo Librorum SWEYNH. & PANN. ſæpius memorato. Tempus autem primæ illius editionis nondum novi.

(a) MENTEL. pag. 14.

Hoc Martinus opus mire fecit ordine condi
Sumptibus & chartis Bibliopola ſuis.
Sixtus hoc impreſſit: ſed bis tamen antè revisit
Egregius doctor Petrus Oliverius.
At tu quisquis emis, Lector ſtudioſe, libellum
Lætus emas; mendis nam caret iſtud opus.

Neapoli ſub Ferdinando Regis invictiſſimi aureo ſeculo & Auguſtâ Pace. M.CCCC.LXXII.

(b) Primam Corporis Canonici editionem hanc vocat ALB. FABRIC. in *Biblioth. Latin.* p. 847.

(c) Hanc tanquam primam editionem memorat THO. CRENIUS parte XI. *Animadverſ.* pag. 3. è JO. PRICÆO. FABRIC. *Biblioth. Lat.* p. 520. JO. PRIC. ad APUL. *Mileſ.* pag. 488. hanc & *Vicentinam* 1488. Principes vocat; & in Præfat. ad Lector. — *Vicentina anni* 1488. *editio omnium, Romanâ ann.* 1472. *exceptâ, quod ſcimus, prima.*

(d) Cum his verſibus;

Hoc ingens Ciceronis opus cauſásque forenſes,
Quas inter Patres dixit & in populo,
Tu quicunque leges, Ambergau natus ahenis
Impreſſit formis. Ecce magiſter Adam.

Digitized by Google

Cicer. TUSCULANÆ QUÆSTIONES: *per Nicol. Jenſon.* (a) fol.	Venetiis.	1472.
PLAUTUS: *per Johannem de Coloniâ, & Vindelinum de Spirâ.* (b) fol.	Venetiis.	1472.
Virgilius: *per Leonardum ACHATEM.* (c) fol.	Venetiis.	1472.
Virgil. Bucolic. Georg. Æneid. & reliqua opuſcul. cum Priapeiis. (d) fol.		1472.
Terentius: *per Conrad. Sweynheym & Arn. Pannartz.* (e) fol.	Romæ.	1472.
DONAT. in Terentium: *per Conrad. Sweynh. & Arn. Pann.* (f) fol.	Romæ.	1472.
AUSONII (g) Peonii Poëtæ diſertiſſimi ΕΡΙGRAMMATΩΝ Libri: PROBÆ CENTONÆ clariſſimæ feminæ excerptum è Maronis carminibus ad teſtimonium Veteris Novíque Teſtamenti opuſculum: Ovidii Conſolatio ad Liviam: Calphurnii Bucolicum carmen: PUBL. Greg. TIFERNI HYMNI & alia Poëmata. (h) fol.	Venetiis.	1472.

DAN-

(a) In fine, *Nicolao Trono duce Venetiarum inclyto.*

(b) *Plauti Comœdia XX. Georgio Alexandrino emendatore. Impreſſa operâ & impendio Joannis de Coloniâ Agrippinenſi atque Vindelini de Spirâ. Venetiis.* M. CCCC. LXXII. *Nicolao Throno duce.*

(c) Editio hæc continet Bucolica, Georgica & Æneidem. In fine adduntur hi verſus;

Urbs Baſilea mihi, nomen eſt Leonardus Achates:
Qui tua compreſſi carmina, dive Maro.

Anno Christi humanati M. CCCC. LXXII.
Venet. Duce Nicol. Trono.

(d) Editio hæc continet *Bucolic. Georgic. Æneid.* & reliqua opuſcula. In principio poſt Vitam & Verſus variorum de Poëta & ejus Poëmate adduntur hæc,

M. CCCC. LXXII. *Nicolao Truno Principe Venetiarum regnante, quæ in hoc Volumine continentur, fæliciter impreſſa ſunt.*

(e) CAILLE, pag. 17.

(f) In fine, *Aſpicis illuſtres* &c. *Romæ impreſſerunt talia multa ſimul.* M. CCCC. LXXII. *die* X. *Decemb.*

Dubito, an SWEYNHEYM & PANNARTZ impreſſerint etiam TERENTII Textum, de quo nil certum comperi, præter teſtimonium JOHANNIS LA CAILLE, quem forſan in errorem induxiſſe potuit DONATI Commentariorum editio.

(g) In Vit. AUSON. Edition. ELIÆ VINETI, *Burdigalæ* anno 1580.] Pæonii *appellationem non aliunde ortam exiſtimo, quàm quòd ſemidoctus quiſpiam, qui eundem putaret eſſe* Auſonium *patrem Medicum & filium* Auſonium *Poëtam*, Pæonium *pro Medico* Auſonium *Poëtam vocaverit.*

(h) Sinè Typographi nomine; ſed annus ſic deſignatur:

In

DANTIS CAPITULA Italicè : *per GEORGIUM & PAULUM Teutonicos.* (a) fol. . . . . MANTUÆ. 1472.

PRUDENTIUS. 4to. . . . . DAVENTRIÆ. 1472.

La COMEDIA di DANTE Alleghieri delle pene & punicioni de vicii & demeriti & premii delle virtu : *per Johan. Numeister.* (b) fol. . . . . 1472.

Franc. PETRARCHÆ laureati Poëtæ RERUM VULGARIUM FRAGMENTA, ex originali libro extracta in urbe Patavinâ; Italicè: *per BAR. de VALDE. & MARTIN. de SEPTEM ARBORIBUS.* (c) fol. PADUÆ. 1472.

PHILOCOPO composto per Johanne Boccacio: *impreſſo per GABRIELI di PIERO & del compagno PHILIPPO.* (d) fol. Venet. 1472.

Aul.

In fine *A nativitate Christi ducenteſima nonageſima quinta Olympiadis anno* II. VII. *Idus Decembres. Venetiis.*

Et poſt *Bucolic.* CALPHURN. *Anno incarn. Domin.* M. CCCC. LXXII. Ex hâc ergo duplici Anni deſignatione ſimul collatâ conſtat Olympiadas eſſe per quinquennale ſpatium computandas; aliter enim Computi utriúsque ratio non conveniet. Neque tamen hoc mirum videri oportet, nam hoc temporis ſpatium πενταετηρὶς etiam dicitur; ac ideo Poetæ pro ſolido quinquennio acceperunt: *quinquennis Olympias* OVID. *de Pont.* Lib. 4. Eleg. 6. Conſule not. LINDENBROG. in CENSORIN. *de die natal.* Edit. 1642. p. 139. & JOS. SCALIG. *Emend. Tempor.* Edit. 1629. p. 51.

Præterea notandus eſt primarum editionum in hujus rariſſimæ feminæ nomine hallucinatio manifesta, quæ in illis *Proba Centona* appellatur. Error planè natus eſt, ex voce *Centones* (quâ ejus carmen ſignificatur) malè intellectâ. Is error diu postea apud Typographos remanſit, nam in editione *Pariſienſi* JOAN. PETIT. ann. 1509. legitur *Proba Falconia centone clariſſime famine excerptum è Maronis carminibus ad testimonium veteris novique testamenti opusculum Centones.*

(a) *Magiſter Georgius & magiſter Paulus Teutonici hoc opus Mantua impreſſerunt adjuvante Columbino Veronenſi.*

(b) In fine,

Nel mille quatro cento ſepte & due
Nel quarto meſe a di cinque & ſei
Questa opera gentile impreſſa ſue
Jo maestro Johanni Numeister opera dei
Alla detta impreſſione & meco ſue
El fulginato Evangelista mei.

(c) In fine;

* *BAR. de Valde. Patavus. F. F. Martinus de Septem arboribus Prutenus.* M.CCCC.LXXII. *Die* VI. *Novemb.*

(d) Neſcio, an hic PHILIPPUS non idem fuerit, qui anno 1473. PHILIPPUS PINZIUS appellatur.

* i. e. *Bartolomaus de Valdezochio*; quod conſtat ex Libro *Secretta Tstoria* &c. 1473.

Digitized by Google

Aul. Gellius : *per Nicol. Jenſon.* (a) fol. .	Venetiis.	1472.
MACROBIUS: *per Nicol. Jenſon.* fol.	Venetiis.	1472.
AUTHORES Rei RUSTICÆ : *per Nicol. Jenſon.* (b) fol. . . .	Venetiis.	1472.
Prisciani Opera. (c) fol.	. . .	1472.
ISIDORI ETYMOLOGIÆ : *per Gonterium Zainer de Reutlingâ.* (d) fol. .	Aug. Vind.	1472.
SUMMA IOHANNIS NACH translata de Latino in Germanicam Linguam : *per Johann. Bamler.* (e) fol. . . .	Aug. Vind.	1472.
Catholicon: *per Petrum Scoeffer.* (f) fol.	Mogunt.	1472.
Biblia Latina. (g) fol. . . .	. .	1473.

S. Au-

(a) PETRUS LAMBECIUS in Prodromo ſuarum criticarum in AULI GELLII *Noctes Atticas* Lucubrationum ann. 1647. apud SEB. & GABR. CRAMOISY in 8vo. *Pariſiis* edito hanc Editionem memorat. Hæc ſunt ejus verba in præfatione ad Lectorem : *Adhibui in conſilium duas omnium antiquiſſimas editiones, quas inſtructiſſima Bibliotheca Eminentiſſimi Card.* Mazarini *mihi ſuppeditavit, quarum una* Romæ *impreſſa eſt ab* Aldo Manutio *anno* Christi M. CCCC. LXIX. *altera* Venetiis à Nicolao Jenſon M. CCCC. LXXII. Et postea pag. 19. *Abſit ut* ALDUM Romanum, *qui primus hunc Auctorem dedit, &* Theodorum Gazam, *quo adminiculatore* Aldus *ſe uſum eſſe fatetur, tanta condemnemus perſidia &c.* Et iterum p. 23. —— *in* Aldinâ *editione, quæ* Romæ *prodiit* M. CCCC. LXIX. Miror LAMBECIUM, *Romanam* editionem *Aldo* adjudicando, tam graviter erráſſe.

(b) Hanc Editionem FRANCISCUS COLUTIA *Verzinenſis* ipſi Typographo dedicat,

Nicolao Jenſon Gallico Franciscus Colutia Verzinenſis ſ. p. d.

Et hunc vocat *virum præſtantis ingenii,* additque ſe ab eo rogatum *ut* PALLADII *opus de Agriculturâ emendaret.*

(c) Sinè Urbis aut Typographi indicio. Anni nota non in Libri totius calce ſed paulò antè ad unius ex PRISCIANI operibus finem additur; quod aliquando in Editionibus illis antiquis evenire obſervavi, quaſi voluerint Typographi isti lectorum oculos fatigare & industriam exercere.

(d) CAILLE, p. 28.

(e) *Johãnes Bamler in freytag vor Michaelis in der Keyſerlichen Stat Augspurg.* Anno M. CCCC. *un in de* LXXIJ. *iare.*

(f) MENTEL. p. 90, 91. *Præſens hoc opus præclariſſimum almâ in Urbe* Moguntinâ *inclytæ nationis* Germanicæ, *quam Dei Clementia tam alto ingenii lumine donoque gratuito cæteris terrarum nationibus præferre, illustraréque dignata eſt, artificioſâ quâdam adinventione imprimendi ſeu characterizandi, absque ullâ calami exaratione ſic effigiatum, & ad euſebiam Dei eſt induſtriè conſummatum, per* Petrum Scoeffer de Gernsheim, *Anno Dominicæ incarnationis* M. CCCC. LXXII. *in vigilia* Matthiæ *Apostoli.*

(g) LONG, *Biblioth. Sacr.*

S. Auguſtin. de Civit. Dei: *per Petrum Schoeffer.* (a) fol.	Mogunt.	1473.
EUSEB. de PRÆPARAT. EVANGEL. Latinè, interprete Georg. Trapezuntio: *per Leonhardum AURL.* (b) fol.		1473.
Rationale Divinorum officiorum: *per Joannem ZEINER de Reutlingen.* (c) fol.	.	.
IOHAN. BOCCAC. de CLARIS MULIERIBUS: *per Johan. Zeiner de Reutlingen.* (d) fol.	ULMÆ.	1473.
PETRI COMESTORIS HISTORIA SCHOLASTICA: *per Gintherum Zeiner.* (e) fol.		1473.
BOETII CONSOLAT. PHILOSOPH. cum COMMENT. THO. de AQUIN. *per Antonium Coburger.* fol. . . .	Noribergæ.	1473.
BERNARDIN. de FESTIVITATIB. VIRGIN. *per Fredericum CREUSNER.* (f)	Noribergæ.	1473.
RAINERI SUMMA: *per Johannem SENSENSCHMID de Egra & Henricum KOLER Moguntinum.* (g) fol. . . .	Noribergæ.	1473.

VITA

(a) Cum *Comment. Tho. Valois & Nicol. Triveth. In Urbe Moguntinâ partium Alemania, per Petrum Schoiffer de Gernſheim* clↃ. cccc. Lxxiij. *die* V. *menſis Septemb.*

(b) Præfat. TRAPEZUNT. ad NICOL. IV. cum his verſibus:

Artis hic & fidei ſplendet mirabile numen;
Quod famâ auctores, auget honore Deos.
Quid magis artificem peteret dux, Chriſtus & auctor;
Tres facit æternos ingenioſa manus.

M. CCCC. LXXIII.
Leonhardus Aurl.

Hoc tetraſtichon eſt pars octaſtichi in hujus Libri editione ann. 1470. memorati.

(c) CAILLE, p. 26. ſcribit impreſſum *Reutlingæ*; at verò *Johannem Zeiner, Reutlingæ* civis licèt fuerit, *Ulmæ* tamen impreſſiſſe ex Libri ſequentis ſubſcriptione liquet.

(d) *Liber Johannis Boccacii de Certaldo de mulieribus claris ad Andream de Acciarolis de Florencia Altevilla Comitiſſam: per Johannem Zeiner de Reutlingen Ulme impreſſus.* M.CCCC. LXXIII.

(e) Locus impreſſionis non adjicitur; forſan *Auguſt. Vendelicor.* Ubi anno 1471. & 1472. impreſſit, teſte JOHANNE LA CAILLE, p. 28. qui ibi eum malè appellat ZAIMER. Quo cognationis gradu GINTHERUS hic JOHANNEM modò memoratum attigerit, neſcio.

(f. g) CAILLE, pag. 28.

Digitized by Google

VITA & TRANSITO & gli MIRACOLI del beatiſſimo Hieronymo : *per BARTHOLOMÆUM Cremonenſem.* (a) 4to. . . . . . 1473.

De IMMORTALITATE ANIMÆ in modum dialogi : *per Johannem Philippũ* (b) fol. . . . . 1473.

GUIDONIS de MONTE-ROCHERII MANIPULUS CURATORUM: *per Michaëlem de Columbariâ*, *Udalricum Gering*, *& Martinum Crants.* (c) fol. . . Pariſiis. 1473.

NICOL. ORBELL. de Scient. MATHEMAT. *per BALDASEREM de AZZOGUIDIS.* (d) . . . . Bononiæ. 1473.

VIN-

(a) Cum his verſibus;

Quem legis, impreſſus dum ſtabit in ære character,
Dum non longa dies vel fera fata prement;
Candida perpetua non deerit fama Cremonæ;
Phidiacum hinc ſuperat Bartholomæus ebur.
Cedite chalcographi: milleſima veſtra figura eſt;
Archetypas ſingit ſolus at iſte notas.

M. CCCC. LXXIII. *Nicolao Truno duce Venetiarum regnante impreſſum fuit hoc opus feliciter.*

Locus impreſſionis non apponitur; forſan *Venetiis*, quia nomen Ducis *Venetiarum* additum eſt.

(b) *Italicè*, Authore *frate Jacobo Campharo di Genoa del Ordine de frati predicatori in Sacra Theologia licentiato in la univerſita de Oxonford.* M. CCCC. LXXIII. *die primâ Februarii. P. M. Sixti quarti anno eius ſecundo completum eſt hoc opus in domo Johannis Philippi familiaris S.* Is ſcilicet fuit JOHANNES PHILIPPUS *de Lignamine* SIXTI quarti familiaris, qui *Romæ* imprimebat. Vide priùs ann. 1472.

(c) CHEVILLIER, p. 68. *Completus eſt Pariſiis per induſtrioſos impreſſoriæ Artis librarios atque magiſtros Michaelem de Columbariâ, Udalricum Gering, & Martinum Crantz. Anno Dominicæ incarnationis* 1473. *menſis Maii die* 21. *De Columbariâ* i. e. *de la Ville de Colmar*, quâ ortus erat *Michael Friburger.* CHEVILL. pag. 42.

CAILLE, p. 61. CHEVILL. p. 55, 56. Le *Manipulus Curatorum* de GUY DE MONTROCHER eſt un des premiers Ouvrages de PIERRE CÆSARIS & JEAN STOL. Il fut imprimé l'année 1473. ainſi que rapporte Mr. NAUDE' dans ſon *Addit. à l'hiſt. de* LOUÏS XI. (p. 139. Edit. 1713.) Et l'Univerſité, dans ſes Repliques aux Réponſes des Libraires imprimées in 4to. l'année 1652, dit à la page 4. [Nous apprenons par des Livres, que ceux qui les ont imprimez étoient Maîtres és Arts, comme dans le Livre intitulé, *Manipulus Curatorum* GUIDONIS DE MONTE-ROCHERII, qui fut imprimé en l'année 1473. Il y a, *Per Venerab. virum* Petrum Cæſaris *in Artibus Magiſtrum, ac huius Artis induſtrioſum artificem.*] GERING imprima auſſi cette même année-là ce même Livre. Si c'eſt la même impreſſion, comme il eſt probable, on doit dire que ces Apprentifs, après avoir levé une Imprimerie, s'aſſocierent auſſi-tôt avec leurs Maîtres. ANTOINE DU VERDIER, dans ſa *Bibliotheque* (p. 103.) fait mention d'un Roman, *l'Amant rendu Cordelier en l'obſervance d'amour, en rime.* 1473. Comme il ne nomme point les Imprimeurs, on le peut attribuer probablement à ces ſeconds.

(d) CAILLE, pag. 29.

Digitized by Google

VINCENTII BELVACENSIS SPECULUM: *per Johannem MENTEL.* (a) fol.		1473.
FRANCISC. de PLATEA de USUR. RESTITUT. & EXCOMMUNICATIONIB. (b) fol.	Paduæ.	1473.
Secretta alcuna YSTORIA breve de re KARLO imperatore poi del naſcimento & opere di quello magnifico Cavalieri nominato GUERINO & prenominato MESCHINO: *per Barthol. de Val de Zochio & Martin. de Septem arboribus.* (c) fol.	Paduæ.	1473.
GENEALOGIÆ DEORUM Gentilium ſecundùm Boccacium. Ejuſdem liber de Montib. Sylv. Fontib. Lacub. Fluminib. Stagnis ſeu Paludib. (d) fol.	Venetiis.	1473.
SOLINUS de SITU & MIRABILIBUS Orbis: *per Nicol. Jenſon.* fol.	Venetiis.	1473.
Apuleius: *per Philippum PINZIUM Mantuanum.* (e) fol.	Venetiis.	1473.
PETR. CRESCENTIUS de omnib. AGRICULTURÆ partibus: *per JOHANNEM de WESTPHALIA.* (f) fol.	LOVANII.	1473.
Plinii Natural. Histor. *per Conrad. Sweynheym, & Arn. Pannartz.* (g) fol.	Romæ.	1473.

POLY-

(a) CAILLE, p. 19. MENTEL. p. 78. & priùs de hôc ingenti Tomorum decem opere dictum eſt.

(b) CAILLE, pag. 31.

(c) *In Padua a di XXI. de Avrille. M. CCCC. LXXIII. Bartholomeus de Val de Zochio civis Patavus. Martinus de Septem arboribus Prutenus F. F.*

(d) *Id. Jan.* ſinè Loci aut Typographi nomine.

(e) CAILLE, pag. 22.

(f) CAILLE, p. 30. Sed Biblioth. MAZARIN. *Petri de Creſcentiis opus ruralium commodorum. per Johan. de Weſtphaliâ in Univerſitate Lovan.* 1474. 9. *Decemb.*

(g) ALBERT. FABRIC. *Biblioth. Latin.* pag. 405. Et *Memoires de litterature,* tom. 1. part. 2. pag. 276, 277. Horum μνημονευμένων litterariorum author clariſſ. pag. 276. habet hæc —— *l'Edition qui parut à Veniſe l'an* 1472. *chez* Nicolas Jenſon, *&* *dont* Jean André *l'Evêque d'*Alcria *eut l'inſpection.* Pace tamen viri doctiſſ. Epiſcopus *Alerienſis* non NICOLAI JENSON *Venetiis*, ſed CONRADI SWEYNHEYM & ARNOLDI PANNARTZ *Romæ*, prælum cura-

POLYBIUS Latinè, Nicol. Perotto interprete: *per Conr. Sweynh. & Arn. Pann.* (a) fol.	Romæ.	1473.
Commentarii IULII CELSI de rebus Caii Julii Cæſaris. Et Cæſar. Comment. de Bell. Gall. (b) fol.	. . .	1473.
Virgilius: *per Udalricum Gallum & Simonem de Lucâ.* (c) fol.	Romæ.	1473.
CATULLUS: *per Stephanum CORALLUM.* fol.	Parmæ.	1473.
STATII SYLVÆ: *per Stephanum Corallum.*. fol.	Parmæ.	1473.
Martialis Epigr. (d) fol. . .	Romæ.	1473.
Æmil. Probi vitæ. (e) fol. . .	Venetiis.	1473.
Cicer. Epistol. Famil. (f) fol. . . .	. .	1473.
ALEXANDRI GRAMMATICA. fol.	Venetiis.	1473.
Dante: *per Antonium Zarotum.* fol. . .	Mediolani.	1473.
Triomfi & Sonetti del Petrarch. fol. .	Venetiis.	1473.

Franc.

curabat. NICOLAI autem JENSON Editio *Veneta* anno 1472. eam exhibet *Alerienſis* Episcopi ad PAUL. II. Epistolam, quæ in *Romanâ* editione anni 1470. cujus curam gerebat, primùm excuſa eſt. Solent enim editiones ſubſequentes, quod habetur in præcedentibus, ſæpe repetere. Sic *Veneta* LIVII Editio ann. 1470. recudit Episcopi *Alerienſis* Epistolam, quam anteà *Romana*, Anno non indicato, at tamen prior, expreſſerat.

(a) Cum verſibus, *Aſpicis illustres* &c. *Roma impreſſerunt talia multa ſimul.*
M. CCCC. LXXIII. *Die Jovis ultimâ Decemb.*

(b) Antiquo minuto abbreviato charactere, neque Loco nec Typographo nominatis. clɔ. cccc. Lxx. *tertio. Finiunt Libri Commentariorum Julii Cæſaris de bello Gallico.* LXXIII. neglectis majorum numerorum [M. CCCC.] notis.

(c) VIRGILII Opera cum aliis opusculis. *In almâ Urbe Româ —— non atramento, plumali calamo neque ſtylo æreo ſed artificioſâ quâdam adinventione imprimendi ſeu characterizandi opus ſic effigiatum eſt ad Dei laudem industriêque eſt conſummatum per Udalricum Gallum & Simonem de Lucâ;* M. CCCC. LXXIII. *Die* IIII. *Novemb. Sixti quarti tertio.* Ultima pagina chartarum registrum continet.

(d) Hanc editionem laudat SCRIVERIUS. *Biblioth. Lat.* FABRIC.

(e) Hâc editione uſum ſe testatur JOANNES SAVARO. *Biblioth. Lat.* FABRIC.

(f) Hanc editionem in *Biblioth. Latin.* affert FABRICIUS ex Catalogo HEINSII.

Digitized by Google

Franc. Petrarch. Bucolica : *impreſſ. per Arnoldum TERBORNEM.* 4to. . . .	Colon.	1473.
Pſalterium Latinum : *per Fredericum Creusner.* (a)	Noriberg.	1474.
S. Auguſtin. de Civit. Dei : *per Uldaricum Gall. Almanum & Simonem Nicolai de Lucâ.* (b) fol.	Romæ.	1474.
Euſeb. HISTORIA ECCLESIASTICA, per Rufinum è Græco in Latinum traducta. fol.	. .	1474.
Lactantius : *per Udalricum Gallum Alamanum & Simonem Nicolai de Lucâ.* (c) fol. . .	Romæ.	1474.
AIGUILLON de l'AMOUR DIVIN: *par Pierre CARON.* (d) 4to. . . .	Paris.	1474.
PETRI de ANKARANO Conſilia IURIDICA : *per Adam Rot Clericum Metenſ. Dioec.* (e) fol.	Romæ.	1474.
HENRICI HARP SPECULUM: *per Petrum Schoeffer.* (f) fol.	Mogunt.	1474.
BREVIARIUM ROMANUM : *per JOHANNEM FABRI & JOHANNINUM de PETRO.* (g) fol. . .	TAURINI.	1474.
ANTON. GUERNERII Papienſis tractatus de MULIER. ÆGRITUDINIB. fol.	. . . .	1474.

Liber

(a) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(b) IIII. *Februarii.*
(c) XII. *Februarii.* cum præfatione Epiſcopi *Alerienſis* datâ anno 1470.
(d) CHEVILL. p. 57. CAILLE, p. 61. *L'Aiguillon de l'Amour divin* de St. BONAVENTURE, traduit par JEAN GERSON.
(e) XXVII. *Junii.* ſub SEXTO IIII.
(f) MALLINCROT. pag. 68. *Fr. Henrici Harp Speculum aureum decem præceptorum Dei, opus præclarum in nobili Urbe Moguntiâ, quam imprimendi Arte ingenioſâ gratuitóque dono glorioſus Deus plus cæteris terrarum nationibus præferens illuſtrare dignatus eſt, non atramento plumali areâve pennâ cænâve, ſed adinventione quâdam perpulchrâ per honerabilem virum Petrum Schoeffer de Gernſheim feliciter eſt conſummatum Anno Dominicæ incarnationis.* M. CCCC. LXXIIII. *menſis Sept. Id. quarto.*
(g) *Bibliothec.* TELLERIAN. p. 210.

Liber Cibalis & Medicinalis PANDECTARUM MATÆI SYLVATICI medici de Salerno, Roberto Regi Siciliæ inſcriptus. (a) fol. . . . . . . Neapoli. 1474.

Liber de HOMINE & conſervatione Sanitatis Italicè: *per Ugonem RUGERIUM & Dominum BERTOCHUM Regienſi*. (b) fol. Bononiæ. 1474.

Heſiodi THEOGONIA Latinis hexametris: *per ANDREAM GALLUM*. (c) 4to. FERRARIÆ. 1474.

Liber PRÆDICABILIUM Latinè: *per Johan. de Weſtphaliâ Paderbornenſem cum THEODORICO MARTINI*. (d) 8°. ALOST. 1474.

La PHISIONOMIE du Conciliator PIERRE d'APONO: *per Petrum MAUFER*. (e) . . . . . . Paduæ. 1474.

THOMASINI de Ferrariâ opus QUADRAGESIMALE: *per Johannem KOELHOF*. (f) . . . . . . Colon. 1474.

HIEROCL. in PYTHAGOR. Latinè: *per Barthol. de Val*. (g) 4to. . . Paduæ. 1474.

Tho. Aquin. QUODLIBITA: *per Andream FRISNER. de Wunſidel & Johan. Senſenſchmid*. (h) fol. . . . . Noriberg. 1474.

QUÆS-

(a) 1. *April*.
(b) *Prima Julii*.
(c) BONINI MOMBRITII *Mediolanenſis* præfat. ad BORSIUM Ducem *Mutinæ* &c. in HESIODI *Theogoniam*.

In fine —— *Ad decus illuſtriſſimi quondam Ducis Borſii & domûs Eſtenſis; ad Bonnini Mombritii Heſiodique memoriam; Peregrini Priſciani nobilis Ferrarienſis operâ, per Andream Gallum Ferrariæ hoc opus impreſſum eſt Anno legis gratiæ* M. CCCC. LXXIIII.

(d) *In Alosto oppido Comitatûs Flandriæ per Johannem de Weſtphaliâ Paderbornenſem cum ſocio ſuo Theodorico Martini*. M. CCCC. LXXIIII. *Maii die ſexto*.

(e) CHEVILL. p. 65. NAUD. *Addit*. p. 137.
(f) CAILLE, pag. 26.
(g) AURISPÂ interprete, cujus præfatio ad NICOL. Pontif. V. —— *nuncios per diverſas mundi partes ad libros perquirendos tam Græcos quàm Latinos tuâ impenſâ miſiſti. —— Venetiis tuo juſſu libros aliquot emi, inter quos reperi Hieroclem ſuper verſibus Pythagoræ aureis —— Octogenarius jam —— ego hoc opuſculum Latinum effeci ——*
Impreſſum M. CCCC. LXXIIII. *Patavii*. XV. *Kal. Maias*.
Bartholomæus de Val de Zoccho. F. F. TELOS.
(h) CAILLE, pag. 28.

QUÆSTIONES Joh. Scoti ſuper 2°. Sententiarum à Thomâ Penket Anglico emendatæ: *impreſſæ per ALBERTUM de SLENDAEL.* fol.		1474.
VITA del IESU CHRISTO e de la ſua glorioſa madre Vergene MARIA: *per Baldaſer. de Azziguidi.* (a) fol. . .	Bononiæ.	1474.
TESORO de ſer BRUNETTO. Latinè. (b) fol.	Tarviſii.	1474.
Librorum METAPHYSICÆ Ariſtotel. ab AVERROI Cordubenſi commentatæ translatio: *per Laurentium CANOZIUM Lenarienſem.* (c) fol.	Paduæ.	1474.
Gul. DURANTI SPECULUM tribus Voluminibus, & quarto Volumine Speculatoris cum additionibus Jo. An. & Baldi: *per Georg. Laver.* (d) fol.	Romæ.	1474.
AMMIAN. MARCELLIN. *per Impreſſores Georg. SACHSEL de Reichenhal & Barthol. GOLSCH de Hohenbart clericos.* (e) fol.	Romæ.	1474.
VALER. MAXIM. *per Joh. de Colon. ac Joh. Manthen.* (f) fol. . . .	Venetiis.	1474.
HERODOT. HALICARNASS. HISTORIÆ Latinè, Laur. Vallâ interprete: *per Jacob. Rubeum natione Gallicum.* (g) fol. . .	Venetiis.	1474.

Juſti-

(a) *Stampato in Bologna in caſa d'Baldiſera de li Azziguidi dieci de Decembre.* M. CCCC. LXXIIII.

(b) XVI. *Decemb.*

(c) *Finis impoſitus eſt nobilis Vincentini Johannis Philippi Aureliani & fratrum impenſâ, operâ verò atque ingenio Laurentii Canozii Lenenarienſ. impreſſ. Patavii.* M. CCCC. IIII. & LXX. III. *Kalendas Febr.*

(d) *Impreſſ. Romæ per Venerabilem magiſtrum Georgium Laver de Herbipoli.* M. CCCC. LXXIIII. XV. *Martii.*

(e) Libri 14—26. A. SABINI Poëtæ operâ. *VII. Junii.*

(f) *Venetiis, impreſſoribus expoſitus fuit per Joh. de Colon. Agrippin. ac Joh. Manthen de Gherretshem* M. CCCC. LXXIIII. *qui unà ſideliter viventes eosdem impreſſores ad hoc duxerunt.*

(g) CHEVILLERIUS, pag. 65. notat hunc RUBEUM perperam nominari JOHANNEM à NAUDÆO (*Addit.* pag. 135.) & JOHANNE LA CAILLE, (p. 21.)

Justinus Historicus : *per Anton. Zarotum.* (a) fol.	Mediolani.	1474.
Quint. Curtius. (b) fol.		1474.
Cicer. Offic. Parad. Amicit. Seneᴄ̃t. *per Ant. Zarotum.* fol.	Mediolani.	1474.
Cicer. Offic. Parad. Amicit. Seneᴄ̃t. *per Johan. de Coloniâ Agrippinenſem & Johan. Manthem de Gheretshem.* fol.	Venetiis.	1474.
Eadem. (c) fol.	Neapol.	1474.
Virgil. cum opuscul. *per Philippum de Lavagnâ.* (d) fol.	Mediolan.	1474.
Ovid. Opera : *per Jacobum* RUBEUM. (e) fol.	Venet.	1474.
Terentius. (f) fol.		1474.
Horatius : *per Anton. Zarotum Parmenſem.* (g) fol.	Mediolan.	1474.
Horatius: *per Carnerium* AUGUSTINUM. (h) 8vo.	Ferrariæ.	1474.
PROPERTIUS. (i)		1474.
MANILIUS. (k)		1474.

GER-

(a) Cum his verſibus;

Historias veteres peregrináque geſta revolvo
Justinus. Lege me: ſum Tregus ipſe brevis.
Quem manus Antoni Zarothe ſanguine creti
Impreſſit ſolers, Inſubribúsque dedit.
M. CCCC. LXXIIII. *Idib. Jun.*

Verſus duo priores iidem ſunt, qui in JUSTIN. 1470. ex edit. JENSON.

(b) FABRIC. *Biblioth. Lat.* pag. 445. vocat hanc primam CURTII editionem, quæ fuit apud CASPAREM BARTHIUM.

(c) *Vigeſimâ quartâ Decembr.*

(d) Bucolic. Georgic. Æneid. Maphei Vægii ſupplementum Copa. Moretum. Diræ. Epigrammata. Culex. Pridpeia. 1474. *die* 14. *Junii.*

(e) *Hujus opera omnia, Medeâ exceptâ & triumpho Cæſaris, & Libello illo Ponticâ linguâ compoſito, quæ incuriâ temporum perierunt, Jacobus Rubeus natione Gallicus honestiſſimo loco natus impreſſit, Nicol. Marcello duce Venetiarum.* M. CCCC. LXXIIII.

(f) *Prid. Non. Aug.* Absque distinᴄ̃tione verſuum.

(g) *Die* 16. *Martii.*

(h) In exemplari, quod vidi, deerant *Sermones* & *de Art. Poët.* Et hi verſus addebantur,

Ferrariæ impreſſit regnante ſub Hercule divo,
Regia quo gaudet nunc Lionora viro;
Carnerius puer Augustinus: cui dedit almam
Bernardus lucem bibliopola bonus.

(i) FABRIC. *Biblioth. Lat.* p. 259.

(k) FABRIC. *Biblioth. Lat.* p. 294. *Primus*

Digitized by Google

GERMANICI ARATEA PHÆNOMENA. (a)	Bononiæ.	1474.
VALER. FLACCI ARGONAUTICA: *per Ugonem Rugerium & Doninum Bertochum Regienſes.* (b) fol. . . .	Bononiæ.	1474.
CALDERIN. Comment. in MARTIAL. *per Jacobum de Rubeis.* (c) fol. . .	Venetiis.	1474.
CALDERIN. Comment. in MARTIAL. *per Joh. de Colon. & Joh. Manth.* fol. .	Venetiis.	1474.
CALDERIN. Comment. in IUVENAL. fol.	Romæ.	1474.
A. SABIN. Paradox. in Juvenal. *per Georg. Sachſel & Barthol. Golſch.* (d) fol. . .	Romæ.	1474.
VARR. de LATIN. LING. & ANALOG. *per Joh. de Colon. & Joh. Manth.* fol. . .	Venetiis.	1474.
Salluſt. *ductu & impenſis Joh. de Colon. & Joh. Manth.* fol.	Venetiis.	1474.
Corpus Canonicum. (e) fol. . .	Venetiis.	1474.
SUPPLEMENTUM Summæ, quæ PISANELLA vocatur: *per Mathiam MORAVUM de Olmuntz & MICHAELEM de MONACHO ſocium ejus.* (f) fol.	IANUÆ.	1474.

AB-

mus edidit POGGIUS A. 1474. At verò in POGG. *Vit.* [præfix. ejus *Histor. Florent.* Edit. 1715.] pag. X. leguntur hæc: *Ibidem* [ſcil. in quadam turri] MARCUS MANILIUS *Poeta inventus eſt, quem primò à* POGGIO *editum aſſerit* ALBERTUS FABRICIUS *anno* 1474. *Pace verò ejus dictum velim; hâc in re aliquantulum vir omni alioquin exceptione major defecit, méque ad eum commonendum ipſemet excitavit &c. Primam* MANILII *editionem ad eundem annum refert etiam* CORNELIUS BEUGHEN [in *Incunabul. Typograph.*] *nullâ* POGGII *mentione factâ.* Sed nec eo Anno inventum, nec *editum fuiſſe ex eo patet, quòd anno* 1459. 30. *menſ. Octob. è vitâ deceſſit.*

(a) FABRIC. *Biblioth. Lat.* pag. 300. *Hanc editionem innuebat* Barthius *cum* Bononienſes *membranas allegaret lib.* 47. *Adverſar. c.* 18.

(b) *Die ſeptimâ Madii.* Notandum eſt menſem *Maium* in antiquis illis inſcriptionibus ſæpe vocari *Madium.*

(c) *Venetiis Arte & ingenio diligentiſſimi impreſſoris Jacobi de Rubeis natione Gallici.* M. CCCC. LXXIIII. *Idibus Septembris. Nicolao Marcello duce Venetiarum.*

(d) *Per Georgium Sachſel de Reichenhal & Bartholomaeum Golſch de Hohenbart Clericos. Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto. IX. Auguſt.*

(e) FABRIC. *Biblioth. Lat.* p. 847.

(f) *Januæ.* X. *Cal Julii. milleſimo quadringenteſimo* LIJ. *quarto.* ubi notæ [LIJ.] ſignificant [LXX.]

ABBAT. PANORMITANI Comment. in DECRETAL. *per Vindelin. de Spirâ.* (a) fol.	:	1474.
Feſt. Pomp. *per Joh. de Colon. & Joh. de Manth.* (b) fol.	Venetiis.	1474.
Aul. Gell. (c) fol.	Romæ.	1474.
Tractatus de ORIGINE NOBILIUM. Epiſtola Poggii de INFELICITATE PRINCIPUM. Æneas Sylvius de MISERIIS CURIALIUM. SENEC. de REMEDIIS FORTUITORUM: *per Petr. Cæſaris & Joan. Stol.* (d) 4to.	Paris.	:
CASUS breves Johannis ANDREÆ: *per Petr. Cæſaris & Joan. Stol.* (e) 4to.	Paris.	:
Biblia Latina. (f) fol.	:	1475.
Eadem: *per Antonium Coburger.* (g) fol.	Noribergæ.	1475.
Eadem: *per Johannem PETRUM de Ferratis Cremonenſem.* (h) 4to.	PLACENTIÆ.	1475.
Biblia Italica: *per Jacobum de Rubeis.* (i) fol.	PINAROLII.	1475.
Biblia BELGICA. (k) fol.	Coloniæ.	1475.
ELUCIDARIUS SCRIPTURARUM: *per Fredericum Creusner.* (l) fol.	Noribergæ.	1475.
S. Auguſtin. de Civit. Dei: *per Nicol. Jenſon.* (m) fol.	Venetiis.	1475.

S. BER-

(a) Is Abbas *Panormitanus* fuit NICOLAUS DE TUDISCHIS *Siculus.* Cum his verſibus:

Abbatis pars prima, notis quæ fulget ahenis,
Eſt Vindelini preſſa labore mei;
Cujus ego ingenium de vertice Palladis ortum
Crediderim: veniam tu mihi, Spira, dabis.
1474.

NAUD. *Addit.* p. 138. CAILLE, p. 21.

(b) *Impenſis Johannis de Coloniâ nec non Johannis Manthem de Gherretzem, qui unà fideliter degunt, impreſſioni dáditur.* M.CCCC. LXXIIII. *XXIIII. Decemb.*

(c) FABRIC. *Biblioth. Lat.* pag. 510.

(d. e) CHEVILL. p. 56. Ces Livres ſont de même fabrique & de même caractere. Ceux qui n'ont point de datte peuvent être de l'année 1474.

(f) Abſque Loco aut Typographo, duobus Voluminibus. 1475.

(g. h) LONG, *Bibliothec. Sacr.*

(i) LONG, *Bibliothec. Sacr.* ex CAILLE. pag. 21.

(k) LONG, *Bibliothec. Sacr.*

(l) 3^d^. *Feriâ ante Pentecoſt. die 6. Junii.*

(m) CHEVILL. pag. 64.

Digitized by Google

S. BERNARDI SERMONES: *per Petr. Schoeffer.* (a) fol.	Mogunt.	1475.
Joh. GERSON OPUSCULA. (b) fol.	. . .	1475.
LEONARDI de UTINO SERMONES Aurei de Sanctis: *per Joh. de Colon. & Joh. Manthem.* 4to.	Venetiis.	1475.
Le LEGENDE de tutti li Sancti & le Sancte: *per Nic. Jenſon.* (c) fol. . .	Venetiis.	1475.
Vite de Sancti Patri composte per il Sancto Hieronymo: *per Gabriel di Pietro di Tarviſio.* fol.	Venetiis.	1475.
S. GREGORII Magni HOMILIÆ 40. de diverſis Evangelii Lectionibus: *per Michaëlem, Udalricum & Martinum.* (d) fol. . .	Paris.	1475.
Guillelmi Durandi Episcopi Mimatenſis Rationale Divinorum Officiorum: *per Martinum, Ulricum & Michaëlem.* (e) fol. . .	Paris.	1475.
DIALOGO de Sancto Gregorio Papa: *impenſis Joh. de Colon. & Joh. Manthen de Gherretzem.* fol.	Venetiis.	1475.
Il medeſimo: (f) fol.	Venetiis.	1475.
Roderici Zamorenſis Episcopi Speculum Vitæ humanæ: *per Martinum Crants, Ulricum Gering, & Michaëlem Friburger.* (g) fol. . .	Paris.	1475.
Idem: *per Martinum FLACHEN.* (h) fol.	. . . .	1475.
ROBERTI de LICIO opus QUADRAGESIMALE. (i) . .	BASILEÆ.	1475.

PETRI

(a) 14. *April. in nobili Urbe Moguntiâ Petrus Schoyffer de Gernsheym ſuis conſignando ſcutis conſummavit.*

(b) *Completum & finitum eſt hoc opus anno* M. CCCC. LXXV. *5. Non. Mart.*

(c) *Per maestro Nicolo Jenſon Franzoſe.* Et in fine Præfationis, *mille quatrocento ſeptanta cinque.*

(d) *Die 1. menſis Octobris, ſub rege Ludovico.*

(e) *Die 13. Aprilis.*

(f) Diverſa ejusdem Libri Editio. M. CCCC. LXXV. *Vigeſimo Aprilis. Venetiis. P. M. F.*

(g) *Die primâ Auguſt.*

(h) *A' Martino Flachen ex Baſileâ civi progenito Arte impreſſoriâ in medium deditus feriâ tertiâ poſt feſtum beatæ Katharinæ anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo qũto.*

(i) CAILLE, p. 32.

PETRI NIGRI de Perfidiâ Judæorum tractatus: *per Conradum FYNER.* (a) .	ESLINGÆ.	1475.
Tho. de Aquino Gloſſa continua ſuper quatuor Evangeliſtas: *per Ant. Coburger.* (b) fol.	Noriberg.	1475.
BARTHOLOMÆI PISANI ex ordine Prædicator. ſumma de CASIBUS Conſcientiæ: *per Martinum, Michaelem, & Ulricum.* (c) fol.	Pariſiis.	: :
SUMMA ALEXANDRI ALENSIS: *per Johan. de Colon.* (d)	Venet.	1475.
Nova Compilatio DECRETALIUM Gregor. IX. *per Nicol. Jenſon.* fol. . .	Venet.	1475.
Juſtiniani Inſtitutiones: cum Gloſſâ: *per Johannem de Paderborn in Weſtphaliâ.* (e) fol. .	Lovanii.	1475.

Juſti-

(a) CAILLE, p. 32. Lege MALLINKROT. p. 88.

(b) *VIII. Auguſti.*

(c) CHEVILL. pag. 69. NAUD. *Addit.* p. 139. 140. Abſque anno; at cum his verſibus;

*Heus tu qui famam * æternam cupis cumulare,*
Summâ Bartholominâ, aſpice, ne careas:
Quam nitide preſſam Martinus reddidit, atque
Michael, Ulricus, moribus unanimes.
Hos genuit Germania, nunc Lutetia paſcit,
Orbis miratur totus eorum opera.

CHEVILLERIUS (pag. 72.) putat hôc Anno imprimi hunc Librum potuiſſe, quòd ſit eodem charactere, & eâdem fabricâ, quâ DURANDI *Rationale* ab iiſdem hôc Anno impreſſum. Idem notat errorem MENTELII (p. 16.) qui ſcribit hunc Librum *primùm hoc loci* ab illis Typographis *vulgatum.*

(d) CHEVILL. p. 39. notat Regiſtrum Chartarum primùm in *Italiâ* inventum in hôc Libro reperiri. At verò VIRGILIUS ann. 1473. per UDALR. GALL. *Romæ* excuſus habet Regiſtrum.

(e) Hæc leguntur rubricâ impreſſa;

Inſtitutorum præſens opus inſigne variis ex libris ſcriptis & impreſſis juriſperitorum induſtriâ perexactè emendatum ac per partes titulorum & paragraphorum juxta domini Johannis de Plateâ aliorúmque legum Doctorum præcepta limpidiſſimè diſtinctum Johannes de Paderborne in Weſtfaliâ almâ in univerſitate Lovanenſi reſidens non fluviali calamo ſed Arte quâdam characteriſandi moderniſſimâ ſuo proprio ſigno conſignando feliciter conſummavit Anno incarnationis Dominicæ M. CCCC. LXXV. *menſis Novembris die* XXI. *ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini Domini Sixti divinâ providentiâ Papæ quarti Anno Pontificatûs quinto. Divi Friderici tertii Imperatoris ſemper Auguſti imperii Anno viceſimo quarto, regni ſui Romani triceſimo ſexto, & Hungariæ decimo ſeptimo: illuſtriſſimi denique Principis Caroli Dei gratiâ Ducis Burgundiæ Brabantiæ &c. Principatûs Anno Octavo; generoſi inſuper Antiſtitis Ludovici de Borboen Leodienſis Dei gratiâ Præſulis anno XIX.*

* Aut potiùs *cupis æternam.*

Digitized by Google

Juſtinani Inſtitutiones cum gloſſâ. (a) fol.	Romæ.	1475.
IOHANNIS MESUÆ PRACTICA de medicinis particularium ægritudinum: *per Bertoldum RYING de Argentinâ.* (b) fol.	Neapoli.	1475.
Libro della Conſolatione delle medicine ſimplici ſolenni di Giovanni di Meſue: *per Johannem VURSTER de Campi dona.* fol.	. . . .	1475.
Hierocl. in Pythagor. verſ. aur. Auriſpâ interprete: *per Arn. Pannartz.* (c) 4to. . .	Romæ.	1475.
ARISTOTEL. de MORIB. ad Eudem. Latinè, Leonardo Aretino interprete: *per Johannem de Weſtfaliâ.* (d) . .	Lovanii.	1475.
IOSEPHI Libri VII. HISTOR. Latinè: *per Arn. Pannartz.* (e) fol. . .	Romæ.	1475.
Ptolom. Coſmographia: *per Hermannum LEVILAPIDEM.* fol. . . .	VICENTIÆ.	1475.
Æneæ Sylvii de Curialium miſeriis liber. 4to.	. .	1475.
Ejusdem HISTORIA BOHEMICA: *per Johan. Nicolai HANHEYMAR de Oppenheim & Johan. SCHURENER de Bopardiâ.* (f) fol.	Romæ.	1475.
Epithoma Hiſtoriarum ac Chronicarum dictum RUDIMENTUM NOVITIORUM: *per Lucam BRANDIS de Schaſs.* (g) fol.	LUBECÆ.	1475.

HERO-

(a) *In almâ Urbe Româ per Udalricum Gallum Alamanum aliàs Han, ex Ingelſtat civem Wienenſ. & correct. per Carolum de Alexandris de Peruſio.* M. CCCC. LXXV. XVIII. *Cal. Aug.*

(b) *Cum Petri Apponi additione.* XII. *Januar.*

(c) *Roma impreſſum in domo clari civis, Petri de Max. anno* M. CCCC. LXXV. *die* XXI. *Sept. per ingenioſum virum Arnoldum Pannartz.*

(d) *Per Joannem de Weſtphaliâ in florentiſſimâ Univerſitate Lovanienſi reſidentem, non fluviali calamo, ſed arte quâdam characterizandi moderniſſimâ feliciter conſummatum Anno Domini* M. CCCC. LXXV. *decimâ Junii.*

(e) *Impreſſit Arnoldus Pannartz natione Germanus in domo Petri de Max.* M. CCCC. LXXV. XXV. *Novembris. Platyna emendavit.*

(f) *Anno Jubilei & à Nat. Chriſt.* 1475. 10. *Januar.*

(g) MENTEL, pag. 74. *Anno ſecundùm carnem*

HERODOTUS Latinè, Laur. Vallâ Interprete: *per Arnold. Pannartz.* (a) fol.	Romæ.	1475.
DIOGEN. LAERT. Latinè, Ambroſio Camaldunenſi interprete; ex recognitione Benedicti Brognoli: *per Nicol. Jenſon.* (b) fol.	Venetiis.	1475.
LUCIANI poëtæ & oratoris de **VERIS NARRATIONIBUS** Libelli duo Latinè, Lilio Caſtellano interprete: *per ARNALDUM de BRUXELLA.* (c) 4to.	Neapoli.	1475.
Suetonius: *per Philippum de Lavagniâ.* fol.	Mediolani.	1475.
Sueton. de Grammaticis. Phalaridis Epiſtolæ Latin. interpr. Aretino. Fœliciter abſoluta ſunt A. M. CCCC. LXXV. Modeſt. de re Militari. De Magiſtratibus & Sacerdotiis. Plin. de Vir. Illuſtribus. Bernardin. Veronenſ. Comment. in Tibull. *G. TIBULLUS de AMIDANIS de Cremonâ imprimi fecit.* (d) 4to.	Romæ.	1475.

Valer.

carnem Filii Dei, à Nativitate M. CCCC. LXXV. *ipſâ die ſanctiſſimi Regis & Martyris Oswaldi, qua eſt V. Auguſti; ſanctiſſimo in Christo Patre, ac Domino noſtro, Sixto, Papâ IIII. Illuſtriſſimo Domûs Auſtriæ, Frederico III. Romanorum Imperatore invictiſſimo, ſemper Auguſto ac Pio, nunc Coloniæ exiſtente: Imperiali in Urbe Lubicanâ, Arte impreſſoriâ ſpeciali gratiâ Divinâ, animarum ob ſalutem fidelium inventâ, Epitoma iſtud in partes VI. juxta mundi ætates diviſum, prius alibi non repertum, quod placuit* Rudimentum Noviciorum *intitulari, Dei adjutorio, qui ſupernas res ac ſubterraneas feliciter, ſuaviter tranquilléque diſpenſat, per magiſtrum Lucam Brandis de Schafz feliciter eſt excuſum atque finitum: ut pauperes ſolvere libros non valentes unum tantùm haberent hoc enchiridium, loco multorum ſemper ad manum librorum.*

(a) Cum his verſibus:

Miraris, fuerim cùm ſcriptor Ionicus, unde eſt,
Quòd nunc Romanus perlegor Herodotus.
Magna quidem meritò referenda eſt gratia Vallæ:
Ille meam pulchre tranſtulit hiſtoriam.
Res igitur priſcas, memorandáque facta virorum
Qui cupit ex uno diſcere, noſtra legat.
Nam ne defuerint noſtra exemplaria Romæ,
Arnoldi Artifices conſuluere manus.
In quibus Andreas Alerienſis Epiſcopus olim
Extremam impoſuit nec ſinè laude limam.

Impreſſus Romæ: in domo nobilis viri Petri de Maximis. Anno ſalutis. M. CCCC. LXXV. *Die* XX. *menſis Aprilis. ſeden. Syxto.* IIII. *Pon. Max. Anno ejus quarto.* *DEO LAUS.*

In fine Libri habetur Regiſtrum Chartarum. Ex verſibus præterea diſcimus JOHANNEM ANDREAM Episc. *Alerienſem* hujus editionis curam habuiſſe.

(b) *Die* XIV. *Auguſti.*

(c) *Die* VI. *Martii: regnante Ferdinando Siciliæ rege Anno ſui regni decimo octavo.* Cum tabulâ quinternionum.

(d) *XVIII. Julii.*

Valer. Maxim. (a) fol.	Pariſiis.	1475.
Salluſt. (b) 4to.	VALENTIÆ.	1475.
SENECÆ PHILOSOPHI Opera, ſub Blaſio Romero Monacho Populeti: *per Matthiam Moravum.* (c) fol.	Neapoli.	1475.
Senecæ Epiſtolæ cum litteris ejuſdem ad Paulum. (d) 4to.	Pariſ.	1475.
Cicer. Epiſtol. ad Familiar. (e) fol.		1475.
Virgilius: *per Nicolaum Jenſon Gallicum.* (f) fol.	Venetiis.	1475.
Idem, cum Comment. Servii: *per Jacobum Rubeum Gallicum.* fol.	Venetiis.	1475.
Servii Comment. in Virgilium. (g) fol.		1475.
Statii Sylvæ cum COMMENT. CALDERINI: *per Arnold. Pannartz.* (h) fol.	Romæ.	1475.

Tibul-

(a) Abſque Typographi nomine, ſed tantùm *in nobiliſſimâ Pariſius.* CHEVILL. pag. 56. putat à PETRO CÆSARIS & JOANNE STOL impreſſum.

(b) BARBERIN. *Bibliothec.*

(c) *Eſt impreſſum hoc opus in civitate Neapolis Anno* M. LXXV. (omiſſis centenariis) *Divo Ferdinando regnante.*

Gabrielis Carchani Mediolanenſis in Artificem Carmen.

Jam penè abſtulerat Seneca monumenta vetuſtas,
Vixque erat hæc ullus cui bene nota forent
Tam bona; ſed docti Mathie Scripta Moravi
Artificis non eſt paſſa perire manus.
Huic igitur meritas grates ſtudioſa juventus
Pro tam ſublimi munere ſemper agas.

(d) *Bibliothec.* MAZARIN. CHEVILLERIUS p. 56. hanc editionem PETRO CÆSARIS & JOANNI STOL adjudicat.

(e) *Bibliothec.* JO. GEORG. GRÆVII.

(f) *Virgilii opera feliciter finiunt Venetiis inſignita per Nicolaum Jenſon Gallicum* M. CCCC. LXXV.

(g) *Anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quinto. Calendis Decembribus. Galeatio Mariâ Sfortiâ Vice-comite Mediolani* (ubi forſan liber impreſſus eſt) *duce quinto florente.* In hâc Editione voculæ paginæ ſequentis indices (quas GALLI *reclames*, ANGLI *catch-words* vocant) variè disponuntur, aliquando ad exterius paginæ latus, nonnunquam ſub extremæ lineæ medio, aut ad interiorem ejuſdem marginem ſitæ.

(h) *Hôc volumine Domitius inſeruit:*
Sylvarum Statii Papinii libros quinque à ſe emendatos:
Commentarios, quos in Sylvas compoſuit:
Commentariolos in Sappho Ovidii, quos edidit:
Propertii loca obſcuriora à ſe elucubrata:
Particulam ex tertio libro ſuarum obſervationum, ubi nonnulla explicata ſunt, quæ ad Linguæ Latinæ rationem magnopere pertinent.
Totum opus quanti laboris fuerit, ex rebus, quas in eo reperies, facilè cognoſcas.

Im-

Tibullus, Catullus, Propertius. (a) fol. .	Venetiis.	1475.
Martialis, cum COMMENT. CALDERINI: *per Joan. de Coloniâ, & Joan. Manthen.* (b) fol.	Venetiis.	1475.
IUVENALIS & PERSIUS: *per Joannem de Weſtphaliâ.* (c) fol. *in Academiâ*	Lovan.	1475.
Juvenalis cum COMMENT. CALDERINI: *per Jacobum de Rubeis.* (d) fol. .	Venetiis.	1475.
OMNIBONI VINCENTINI in Lucanum COMENT. (e) fol. . . .	Venetiis.	1475.
MARGARITA POETICA, ſive Summa Poëtarum, Philoſophorum &c. in unum Volumen collecta: *per Udalric. Gallum.* fol. .	Romæ.	1475.
EXPOSITION. BERNARDIN. in Triumph. Petrarch. (f) fol. . .	Bonon.	1475.
POGGII Florentini FACETIARUM liber: *per Fredericum Creusner.* (g) fol. .	. .	1475.
IUNIANI MAII Parthenopæi liber, de priscorum PROPRIETATE verborum: *per Matthiam Moravum.* (h) fol. . . .	Neapoli.	1475.

Biblia

Impreſſit Romæ ad ædes Maximorum Arnoldus Pannartz, è Germaniâ. Idib. Sextilib. Anno à natal. Christian. M. CCCC. LXXV. *Xysto Pont. Max.*

(a) Fabric. *Bibliothec. Lat.*

(b) Caille, p. 22.

(c) *Per Johannem de Weſtfaliâ in Lovan. Academ. commorantem arte quâdam characteriſandi moderniſſimâ.* M. CCCC. LXXV. *Septembris Viceſimâ.*

(d) *Diligentiſſimè arte & ingenio Jacobi de Rubeis natione Gallici* VIII. *Kal. Maias.* M. CCCC. LXXV. *invicto duce Petro Mocenico. Calderini commentarii — editi Romæ, quum ibi publicè profiteretur. Kal. Septemb.* M. CCCC. LXXIIII. *Defenſio Comment. Martial. & recriminat. adverſus Brotheum. edit. Romæ K. Septemb.* M. CCCC. LXXIIII.

(e) Cum epigrammate decaſtichio, cujus hæc ſunt ſex poſtrema carmina:

Hoc falſò ſcripſiſſe ferunt juvenilibus annis;
Perlege, digna ſenis cognitione leges.
Non in Lucanum quicquam quod dignius extet,
Ex hôc ni rapiant, ſæcula noſtra dabunt.
Addidit Autorum Coradinus nomina, nilque
Suſtulit, Omniboni quo minuatur honos.

Venetiis. M. CCCC. LXXV. XII. *Kal. Aug.*

(f) XXVII. *April.*

(g) *Hoc opus exiguum ſculpſit Fredericus Creusner ſuâ fabrili arte, anno* M. CCCC. *ſeptuageſimo quinto.*

(h) *Impreſſere Mathias Moravus impreſſor ſolertiſſimus & venerabilis monachus Blaſius theologus* M. CCCC. LXXV. Idem fuit, cujus

Biblia Latina : *per Ulricum , Martinum , & Michaëlem.* (a) fol.	Pariſ.	1476.
Eadem : *per FRANCISCUM de HAILBRUN , & NICOLAUM de FRANCFORDIA.* (b) fol.	Venetiis.	1476.
Eadem , charactere Gothico : *per Nicolaum Jenſon.* fol.	Venetiis.	1476.
Eadem : *per Matthiam Moravum.* (c) fol.	Neapoli.	1476.
Pſalterium Johannis de Turre-crematâ : *per Lupum G A L L U M fratrem Udalrici Galli de Biennâ.* 4to.	. . .	1476.
REPERTORIUM PETRI Epiſcopi Brixienſis , duob. Volum. *per Andream Friſner Bunſidelenſem & Joannem Senſenſchmid civem Nurembergenſem.* (d) fol.	Nuremb.	1476.
Hieronym. Epiſtolæ : *per Antonium B A R-THELEMÆUM.* (e) fol.	Venetiis.	1476.
Lactantius : *per FRATRES PRESBYTEROS & CLERICOS congregationis domûs viridis horti.* (f) fol.	ROSTOCHII.	1476.

Euſeb.

jus anteà in SENECÆ operibus hôc Anno facta eſt mentio.

(a) In fine hæc leguntur carmina;

Jam tribus undecimus luſtris Frances Ludovicus
Rexerat , Ulricus , Martinus , itémque Michaël
Orti Teutoniâ hanc mihi compoſuere figuram
Pariſii Arte ſuâ : me correctam vigilanter
Venalem in vico Jacobi Sol aureus offert.

Tria luſtra à LUDOV. XI. regni initio efficiunt Annos quindecim; LUDOVICUS XI. cœpit regnare 1461. 15. *Aug.* Hæc igitur Biblia excuſa ſunt anno 1476. ſic computatur in *Biblioth. Sacr.* LONG. Sed CHEVILL. p. 74. initium LUDOV. XI. in ann. 1460. 25. *Jul.* rejicit , & impreſſioni Bibliorum annum 1475. aſſignat.

(b) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(c) LONG , *Biblioth. Sacr.*] legitur ad Calcem ; *Editum opus & emendatum accuratiſſimè ac diligenter impreſſit* Matthias Moravus *vir ſingulari arte ingenióque in Urbe* Neapoli , Ferdinando *Rege invicto , Anno Christi Dei milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto.*

(d) *Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto , ſeptime* Octob. *ſedente* SIXTO *VII. Pont. Max. Pontificatûs ſexto.*

(e) CAILLE , p. 22. Idem (ut puto) qui anno 1486. vocatur ANTONIUS BARTHOLOMÆI Impreſſorum diſcipulus.

(f) *Per fratres Presbyteros & Clericos congregationis domûs viridis horti ad Sanctum Michaëlem in oppido Roſtochienſ. partium inferioris Sclaviæ , prout facultas & induſtria tulit , emendatè ſatìs & accuratè conſummat.*

milleſimo

Euſeb. Hiſtor. Eccleſiaſtic. Latinè, Ruffino interprete : *per Johannem Philippi de Lignamine Meſſanenſem.* fol.	Romæ.	1476.
Boet. Conſolat. Philoſoph. cum Comment. Tho. de Aquino : *per Antonium Coburger.* (a) fol.	Nuremb.	1476.
LEONARDI de UTIN. ex Ord. Præd. SERMONES de Sanctis. (b) fol.		1476.
LEGENDA Aurea JACOBI JANUENSIS ex Ord. Præd. *pulchre tranſcripta per Martin. Crants, Udalr. Gering & Mich. Friburger impreſſoriæ Artis magiſtros.* (c) fol. . .	Pariſ.	. 1
ANGELI de ARETIO Tractatus de CRIMINIBUS : *per Martin. Udal. & Michael.* (d) fol.	Pariſ.	1476.
Juſtinian. Inſtitut. cum not. Accurſ. *per Petr. Schoeffer.* (e) fol.	Mogunt.	1476.
FRANCISCI de PLATEA Tractatus RESTITUTIONUM, de Uſuris, & Excommunicationum : *per Martinum, Udalricum & Michaëlem.* (f) fol.	Pariſ.	1476.
GULIELM. OCKAM DIALOG. (g) fol.	Pariſ.	1476.

QUÆS-

milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto. Quinto Idus Aprilis.

(a) *Prid. Id. Nov.*

(b) CHEVILLERIUS [pag. 69. 1476. at pag. 73. 1475.] putat Impreſſores fuiſſe CRANTS, GERING, & FRIBURGER, quamvìs eorum abſint nomina.

(c) CHEVILLER. p. 69. hanc in [*ultimâ Martii*] annum 1476. conjicit, licèt annus non exprimatur.

(d) CHEVILL. p. 69. *die* 7. *Septemb.*

(e) MENTEL. pag. 91. & MALLINKROT. p. 68. an. D. M. CCCC. LXXVI. 10. *Ka. Jun. Sanctiſſ. in* CHRISTO *P. ac Dom. D.* Sixto *Pap. IV. invictiſſimo Dom. D.* Frederico *Roman. Imperat. ſemper Auguſt. generoſo Dom.* Diethero *de* Iſenburg *electo & confirmato* Moguntino *in nobili Urbe* Moguntiâ Rheni *impreſſoriæ Artis inventrice elimatricèque primâ, præſens Inſtitutionem opus præclarum* Pet. Scoeffer de Gernsheim *ſuis conſignando ſcutis omnipotente favente Deo feliciter conſummavit.*

(f) *4tâ. Januar.* Hòc anno in hujus Libri editione (uti obſervat CHEVILLER. pag. 39.) hi Typographi ſignaturis uti inceperunt.

(g) CHEVILL. p. 56, 57. „ C'eſt des „ Preſſes de *Cæſaris* & *Stol*, qu'eſt ſortie la „ belle Edition du Dialogue d'*Ocham* en „ deux Volumes *in fol. Pariſii anno* 1476. Mr. „ *Naudé* (Addit. p. 140.) l'attribue à *Ge-* „ *ring*,

QUÆSTIONES Div. Thomæ de Veritate diſputatæ: *per Arnold. Pannartz.* (a) fol.	Romæ.	1476.
AVICENNÆ CANONES: *per Johannem HEBERT.* (b)	Paduæ.	1476.
GAIETANI de THIENIS VINCENTINI expoſitio in meteor. Ariſtotel. *per Petrum Mauſer.* (c) . . .	Paduæ.	1476.
Alberti Magni Libri 5. MINERALIUM: *per Petr. Mauſer.* (d)	Paduæ.	1476.
GALLEOTTI MARTII Narnienſis REFUTATIO objectorum in Librum de Homine à Georg. Merulâ: *per Jacob. Rubeum.* (e) 4to.	Venetiis.	1476.
Bocace du DECHIET des NOBLES hommes & femmes: *par Colard MANSION.* fol.	BRUGIS.	1476.
Les *CHRONIQUES* de St. *DENIS:* *par PASQUIER HONHOMME.* (f) fol.	Pariſ.	1476.
Plin. Natur. Histor. *per Stephanum Corallum Lugdunenſem.* (g) fol.	Parmæ.	1476.

Chro-

„ *ring* & ſes Aſſociez. Il eſt plus probable, „ qu'elle eſt de *Caſaris* & de *Stol.* J'ai comparé les Impreſſions des uns & des autres: „ je n'ai point trouvé que *Gering* ait jamais „ eu de lettres ſemblables à celles que l'on „ voit dans ce Dialogue, au lieu que j'ai „ remarqué que les majuſcules A, B, E, F, „ G, H, I. *&c.* que l'on y voit, ſont auſſi „ les mêmes dans le *Zamora* & le *Caſus breves* de ces derniers. Tous ces Livres ne „ ſont point Gothiques; ils ſont en lettres „ Romaines; *&c.*

(a) *Vigeſim. Januar.* charactere parvo & diverſo ab illo, quo priùs uti conſueverat. Obſervandum eſt ARNOLDUM PANNARTZ, poſtquam ſolus imprimere cœperat, typos alios adhibuiſſe, quàm qualibus antea cum CONRADO SWEYNHEYM utebatur.

(b) CAILLE, pag. 31.

(c) *Per me Petrum Mauſer Normanum Rothomagenſem civem in Studio Patavino* 1476. 1. *Aug.*

(d) 20. *Septemb.* Hunc librum *Rothomagi* impreſſum falsò ſcribit LA CAILLE, pag. 39.

(e) *Per Jacobum Rubeum natione Gallicum hujus Artis peritiſſimum Anno milleſimo CCCC. LXXVI.*

(f) CAILLE, pag. 61, 62.

(g) *Regnante Galeat. Mariâ Mediolani duce quinto.*

Digitized by Google

Chronica, quæ faſciculus temporum dicitur: *per Johannem* VELDENER. (a) fol. *in Univerſitate*	Lôvanienſ.	1476.
DIODORI SICULI LIBRI ſex Latinè, Poggio interprete; Cornel. Tacit. de morib. Germanorum: *per ANDREAM JACOBI Catharenſem.* (b) fol. . .	Venetiis.	1476.
Cæſar. Comment. de bell. Gall. (c) fol. .	Romæ.	1476.
Juſtin. Epitom. Trogi: *per Chriſtophorum Baldarſer Ratiſponenſ.* fol.	Mediola.	1476.
Valer. Maxim. *Impreſſ. ad petitionem SIGISMUNDI de LIBRIS.* (d) fol. . .	Bonon.	1476.
Plin. Natur. Hiſtor. ITALICE, Chriſtoph. Landino interprete: *per Nicolaum Jenſon.* fol.	Venetiis.	1476.
Liv. Hiſtori. ITALICE, Rugero Ferrario interprete. (e) fol.	Romæ.	1476.
HISTOR. LEON. ARETIN. ITALICE, Donato Acciaiolo interprete: *per Jacobum de Rubeis.* (f) fol.	Venetiis.	1476.
HISTOR. POGGII, ITALICE, Jacob. Poggio interprete: *per Jacob. de Rubeis.* (g) fol.	Venetiis.	1476.

PLIN.

(a) *In univerſitate Lovanienſi, per quend. devot. Carthuſien. usq; ad Sixt. IV. concepta, per me Johannem Veldener ſummâ diligentiâ majoriq; impenſâ nonnullis imaginibus ad finem usq; deducta, & proprio ſigillo ſignata: ſub anno M.CCCC.LXXVI. qrto Kalendas Januarias; ſecundùm ſtylum Romanæ curiæ: de quo ſit Deus benedictus. Amen.* Et infrà, exhibetur JOHANNIS VELDENER ſigillum.

(b) *Prid. Kal. Febr.*

(c) *Biblioth.* JO. GEORG. GRÆV.

(d) *XXIIII. Decemb.*

(e) Tribus Voluminibus. XXX. *di Maggio.* M. CCCC. LXXVI. *in nella cita di Roma appreſſo al palatio di Sã. Marco.* Notandum eſt, quòd in ſecundi Voluminis fine mendoſè imprimatur *quattuor centeſimo ſexageſimo* [pro *ſeptuageſimo*] *ſexto.*

(f) *Tradotta in Vulgare per Donato Acciaioli* XXVII. *d'agosto* M. CCCC. LXXIII. *Impreſſo à Vinegia per lo diligente huomo maestro Jacomo di Roſſi de natione Gallo.* M. CCCC. LXXVI. XII. *Febraio.*

(g) *Tradocta di Lingua Latina in Lingua Toscana do Jacopo ſuo figlivolo: impreſſ. a Vinegia per l'huomo di optimo ingegnio maestro Jacopo di Roſſi de Natione Gallo.* M. CCCC. LXXVI. *a Octo di Marzo.*

PLIN. EPISTOLÆ, ex recognitione Juniani Maii Parthenopæi: *per Matthiam Moravum.* (a) fol.	Neapoli.	1476.
Omniboni Leoniceni ORATIO de Laudib. Eloquentiæ, & PRÆFATIO in Tullii Oratorem cum Commentario. (b) fol.	Vicentiæ.	1476.
Terent. cum Comment. Donat. & Calphurn. *per Jacob. Rubeum.* (c) fol.	Venetiis.	1476.
Juvenalis & Perſius: *per Anton. Zarotum.* fol.	Mediolani.	1476.
Sylv. Statii cum Calderin. Comment. (d) fol.	Romæ.	1476.
NON. MARCELLUS: *per Nicolaum Jenſon.* fol.	Venetiis.	1476.
Priſcian. *per Johannem de Coloniâ, & Johan. Manthen de Gherretzen.* fol.	Venetiis.	1476.
Priſcian. *impenſis MARCI de COMITIBUS ſocitque ejus GIRARDI ALEXANDRINI.* fol.	Venetiis.	1476.
Laur. Vallæ GRAMMATICA LATINA: *per Jacobum Rubeum.* fol.	Venetiis.	1476.
PAPIÆ VOCABULARIUM. *per DOMINICUM de VESPOLATE.* (e) fol.	Mediolani.	1476.
Franc. Philelſi SATYRARUM hecatostichon decades decem: *per Christoph. Valdarfer Ratiſponenſem.* (f) fol.	Mediola.	1476.

Fran-

(a) *Milleſimo quadringenteſime ſeptuageſimo ſexto, menſe Julii. Impreſſit Matthias Moravus vir ſingulari ingenio & arte. Recognovit Junianus Maius Parthenopæus rheter publicus ſummâ curâ ſummâque diligentiâ.*

(b) PHIL. LABB. *Biblioth.* pag. 344.

(c) *Per Jacobum Gallicum mirâ arte ac diligentiâ.* M. CCCC. LXXVI. VIII. *Cal. Sept.*

(d) *Romæ interpretatus eſt* 1475. *Cal. Sextilib.*

(e) *XII. Decemb.*

(f) *Quibus manum extremam impoſuit Mediolani* M. CCCC. XLVIIII. *Impreſſa Mediolani per Christophorum Valdarſer Ratiſponenſem hujus eximiæ Artis imprimendi conſummatiſſimum magiſtrum, Anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto. Idib. Nov.*

Digitized by Google

Franciſci Petrarchæ CANTILENÆ cum Franciſci Philelſi ENARRATIONIBUS, Italicè: (a) fol.	Bononiæ.	1476.
LASCARIS GRAMMATICA GRÆCA GRÆCE, ex recognitione Demetrii Cretis: *per DIONYSIUM PARAVISINUM.* (b) 4to.	Mediola.	1476.
Biblia Latina: *per Antonium Coburger.* (c) fol.	Noriberg.	1477.
Eadem: *per Bernardum RICHEL civem Baſileenſem.* (d). fol.	. .	1477.
Eadem, Italicè, ex interpretatione Nicolai de Malermi: *per Antonium Bononienſem.* (e) fol.	Venetiis.	1477.
Biblia Italic. *per Gabrielem de Piero Treviſanum.* (f) fol.	Venetiis.	1477.
Ead. GERMANICE. (g) fol. .	Noriberg.	1477.
Ead. Germanicè: *per Antonium SORGIUM.* (h) fol.	Aug. Vind.	1477.
Ead. Belgicè. (i) fol.	DELPHIS.	1477.

Bi-

(a) *Ad inſtantiam & petitionem Sigismundi de Libris.*

(b) *Die XXX. Januar.*

(c) *Anno incarnationis Dominica milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, Augusti verò Kl. tertio. Inſigne Veteris Novique Testamenti opus cum canonibus, Evangelistarúmque concordantiis impreſſum in regiâ civitate Nurnbergenſi per Anton. Coburger civitatis ejusdem incolam.*

(d) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(e) LONG, *Biblioth. Sacr.*] duob. Volumin. In fine prioris legitur, *Completa ſunt Biblia rubricata per me Marinum Venetum Ord. Prædicat.* & in fine poſterioris, *Perfecta ſunt hæc Biblia, ſummo ſtudio correcta, & Venetiis magnâ vigilantiâ Mag. Antonii Bononienſis excuſa, Sixto IV. Pont. Max. regnante Andreâ Vendramino inclyto Venetiarum Principe.* 1477.

(f) CHEVILL. p. 79. & LONG, *Biblioth. Sacr.*] cum præfatione HIERONYM. SQUARZAFICI, qui MALERMUM in his concinnandis plurimùm juvit.

(g) CHEVILL. p. 79. & LONG, *Biblioth. Sacr.* Reverend. P. LE LONG in *Bibliothec. Sacr.* mentionem facit Bibliorum *Germanicorum* ſinè Anno, Typographo, aut Loco, quæ his putantur priora, quibusque in fine annum 1467. adſcripſit eadem manus, quæ Librórum & Capitum rubricas ac litteras majores initiales ſupplevit.

(h) LONG, *Biblioth. Sacr.*] Ad calcem hujus Editionis leguntur *Germanicè*, quæ ſequuntur; *Præ omnibus aliis antea impreſſis Bibliis Germanicis.*

(i) CHEVILL. p. 79. & LONG, *Biblioth. Sacr.* Horum Bibliorum tria erant Exemplaria in Bibliotheca ADRIANI PAUW.

Digitized by Google

Biblia Belgicè. (a) 4to. . . . Delphis. 1477.

NOV. TESTAMENT. GALLICE, ex verſione Guiarti des Moulins, recognit. & emendat. ſtudio Juliani Macho & Petri Farget : *per Bartholomæum BUYER.* (b) fol. . . LUGDUNI.

EXEMPLA S. SCRIPTURÆ ſecundùm ordinem literarum collecta. (c) 4to. . . Pariſ. 1477.

S. ATHANASII Comment. in EPISTOL. S. PAULI, Latinè, Christophoro de Perſonâ interprete : *per Georg. Sachſel, & Barthol. Golſch.* (d) fol. . . . Romæ. 1477.

S. Auguſtin. de Civit. Dei: *per Matthiam Moravum.* fol. . . . . . . Neapoli. 1477.

La LEGENDE des nouveaux Saints reveüe & corrigée par frere Julien de l'Ordre de St. Auguſtin : *per Bartholomieu Buyer.* (e) fol. à Lyon. 1477.

LEONARDI de UTINO ex Ord. Præd. SERMONES quadrageſimales de legibus : *per Martin. Udalr. & Michaël.* (f) fol. . Pariſ. 1477.

SECUNDA Pars SUMMÆ Fratris ANTHONINI Archiep. Florent. *per Petrum DRACH.* (g) fol. . . . SPIRÆ. 1477.

DECI-

(a) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(b) LONG, *Biblioth. Sacr.*] Abſque Anno. At annus 1477. conjici poteſt ex charactere rudi & impolito, eodem prorſus, quo Liber ejuſdem Authoris inſcriptus *la Legende des nouveaux Saints &c.* 1477. cujus mox fiet mentio. Hoc Novum Teſtamentum *Gallicum* JOHANNES LA CAILLE, (pag. 41, 42.) anno 1500. impreſſum ſcribit.

(c) *Impreſſa Pariſius in Sole aureo, Anno à nativitate Domini noſtri Jeſu Chriſti M. CCCC. LXXVII. Die penultimâ menſis Januarii.* Hujus Impreſſores forſan GERING, CRANTZ & FRIBURGER fuerunt.

(d) *Bibliothec.* BARBERIN. & CAILLE, pag. 18.

(e) *Colligez de Vincent Hiſtorial. Imprimée par Bartholomieu Buyer citoyen de Lyon ſur le Roſne, le Vingtiéme d'Aouſt l'an mil quatre cens ſeptante ſept.* NAUDÆUS (*Addit. à l'Hiſtoir.* &c. p. 140.) ſcribit ſe Librum *Lugduni* impreſſum non vidiſſe antiquiorem *Pandectis Medicinæ* MATTHÆI SYLVATICI *ann.* 1478.

(f) *Pariſius in Sole aureo in vico S. Jacobi prope S. Benedictum per honorabiles viros Martinum, Udalricum, & Michaëlem anno 17. Domini noſtri Regis Ludovici Undecimi die Ultimâ menſis Octobris.* Hunc Annum CHEVILLERIUS (p. 38, 70, 72.) aſſerit fuiſſe 1477. quia initium Regis LUD. XI. regni figit ann. 1460. uti antea obſervatum eſt. Si autem regnare cœperit ann. 1461. annus impreſſionis erit 1478. CHEVILLERIUS (p. 38.) monet titulos & Ciphras huic Libro ab Impreſſoribus apponi.

(g) *Viceſim. Auguſt.*

DECISIONES ROTÆ ROMANÆ: *per Petr. Schoeffer.* (a)	Mogunt.	1477.
COLIBET. Joh. DUNS: *impenſis Joh. de Colon. & ſocii ejus Joh. Manthen de Gherretzem.* (b) fol.	Venetiis.	1477.
Lombard. Sententiar. Libri IV. *per Vindelin. de Spirâ.* (c) fol.	Venetiis.	1477.
ANTON. ANDREÆ ſuper 12. Libros metaphyſicarum QUÆSTIONUM: *expenſis NICOLAI PETRI de Harlem de Hollandiâ Almani coadjuvante Hermano de Levilapide* (i. e. Lichtenſtein) *de Coloniâ.* (d) fol. . . .	Vicent.	1477.
Liber MORALITATUM magnarum: *per Antonium Sorg civem Auguſtenſem.* fol. . . .	. . . . .	1477.
Decretum Gratiani cum not. Bartholom. Brixiani: *per Nicol. Jenſon.* fol.	Venetiis.	1477.
BONIFACII VIII. Opera, viz. SEXT. DECRETAL. *per Michaëlem WENKLER.* (e) fol.	Baſileæ.	1477.
PRACTICA nova juris. (f) fol. .	Lugdun.	1477.
DECRETA SABAUDIÆ operâ Petri Care: *per Johannem Fabri Lingonenſem.* fol.	Taurini.	1477.
BAPTISTÆ Marchionis Palavicini Epiſcopi Regienſis Hiſtoria flendæ CRUCIS, & alia opuſcula: *per AUGUSTINUM Genoenſem.* (g) 4to.	Parmæ.	1477.

ANTON.

(a) MENTEL. pag. 91. & MALLINKROT. p. 68. *Anno* M. CCCC. LXXVII. *Prid. Non. Jan. gravi labore maximiſque impenſis Romanam poſt impreſſionem opus iterum emendatum antiquarum novarúmque deciſionum ſuis cum additionibus Dominorum de Rotâ in civitate Moguntiâ Artis impreſſoria inventrice & elimatrice primâ Petrus Scæffer de Gernsheim ſuis conſignando ſcutis arte magiſtrâ feliciter finivit.*

(b) *VII. Octob.*

(c) *Literis aneis impreſſ. decimâ Mart.* Charactere Gothico.

(d) 12. *Maii, in clarâ civitate Vicentinâ.*

(e) CAILLE, p. 32.

(f) *Lugduno Franciæ Urbe præſtantiſſimâ opus illud exactum eſt ſub anno* M. CCCC. LXXVII.

(g) *Menſe Decembri.*

ANTON. ANDREAS de PRINCIPIIS rerum Naturalium: *per Petrum de Harlem & Hermanum de Levilapide*. (a) fol. . . . . Vicentiæ. 1477.

Sophologium Fratris Jacobi: *per Martinum Crantz, Udalricum Gering, & Michaëlem Friburger*. (b) fol. . . . . . Pariſ. 1477.

Chronica, ſive Faſciculus temporum: *per Petrum Drach civem Spirenſ.* (c) fol. . . . . 1477.

PII II. HISTORIA rerum ubique geſtarum: *per Joannem de Coloniâ, ſociúmque ejus Joannem Manthem de Gheretzem*. fol. . . Venetiis. 1477.

YSTORIA de re Karlo & opere de Meschino: *per GERARDUM de FLANDRIA*. (d) fol. . . . . Venetiis. 1477.

HISTORIA TROIANA Guidone de Columpnâ authore: *per Arnoldum Therburnem*. (e) 4to. . . . . . . Coloniæ. 1477.

CORIOLAN. SCIPION. DALMATÆ MOCENICI Imperatoris geſtorum libri tres: *per Bernardum PICTOREM, & Erhardum RATDOLT*. 4to. . . . . . Venetiis. 1477.

DIONYS. de ſitu Orbis, Latinè, Antonio Bechariâ Veronenſi interprete: *per Bernardum Pictorem, & Erhardum Ratdolt de Auguſtâ, unâ cum Petro Loslein de Langencen eorum correctore ac ſocio*. 4to. . . . . . Venetiis. 1477.

Pompon. Mel. (f) 8vo. . . . . Venetiis. 1477.

Pompon. Mel. *per Bernardum Pictorem & Erhardum Ratdolt de Auguſtâ unâ cum Petro Loslein de Langencen eorum correctore ac ſocio*. 4to. . . Venetiis. 1477.

Appian.

(a) Caille, p. 39.
(b) *Anno milleſimo CCCC. LXXVII. die 1. menſis Junii.*
(c) *Octavo Kalend. Decemb.*
(d) *In Venexia. A di* XXII. *de Novembre.* M. CCCC. LXXVII. *inclito Venetiarum duce Andreâ Vendramino. Gerardus de Flandriâ impreſſit.*
(c) *A' Guidone de Columpna Meſſanenſi Judice edita* 1287. *impreſſa per Arnoldum Therburnem Colonia commorantem* 1477. *die penult. Nov.*
(f) *XV. Nov.*

Appian. Latinè, Petro Candido interprete: *per Bernardum Pictorem, & Erhardum Ratdolt de Auguſtâ unà cum Petro Loſlein de Langencen correctore ac ſocio.* fol.	Venetiis.	1477.
PLIN. de VIRIS ILLUSTIBUS. (a) 4to.	Venetiis.	1477.
Cæſar. Comment. *per Antonium Zarotum.* (b) fol.	Mediolan.	1477.
DICTYS Cretenſis, & DARES Phrygius. (c) 4to.	Mediolan.	1477.
Cicer. Rhetoric. libri ad Herenn. (d) fol.	Pariſ.	1477.
Offic. Paradox. Amicit. Senect. Somn. Scip. (e) fol.	Pariſ.	1477.
De Finib. Tuscul. Quæstion. (f) fol. ;	Pariſ.	1477.
Familiar. Epistol. (g) fol. . . .	Pariſ.	1477.

Cicer.

(a) *Biblioth.* Bodleian.

(b) *Die X. Februarii. Hoc opus diligenter emendatum Antonius Zarothus Parmenſis hujus præclaræ artis magiſter politiſſimus, quàm maximâ potuit diligentiâ, impreſſit.*

(c) Fabric. *Bibliothec. Lat.*

(d) *Capitalibus litteris ac paragraphis diſtincti: Pariſii impreſſi nitidè terſè atque perpolitè in vico Sancti Jacobi juxta domum prædicatorum.* M. CCCC. LXXVII. *quarto Kal. Nov.*

(e) *Impreſſ. Pariſius in vico Sancti Jacobi ſub interſignio viridis follis prope prædicatores.* M. CCCC. LXXVII. *menſis Auguſti.*

(f) Abſque Anno; ſed ad calcem leguntur hæc;

Erhardus Ciceronianæ lectionis amatoribus Sa. P. Di.

Cum Epigrammate ſeptem diſtichorum, quorum tria ultima hæc ſunt: —— *Cicero:*

Quem ſi Cephaleis vulgaribus annotavi
His libris, veniam, lector humane, dabis.
Nos quoque quom legeris, pretium ne, quæſo, relinquas,
Artificum ingenuæ quod meruere manus.
Pro quibus optandi mihi ſi nunc copia adeſſet;
Tam bene promeritis commoda mille precor.

Is Erhardus fuit Erhardus Windsberg, cujus antea in Editione Epistolarum Cynicarum *Pariſienſi* aliud memoratum eſt Epigramma ad tres illos Typographos *Germanos*, qui *Pariſiis* ann. 1470. Artem profiteri inceperunt. Horum trium Librorum ultimus, neſcio, an eodem, quo duo primi, Anno excuſus fuerit.

(g) *Impreſſ. Pariſius in vico Sancti Jacobi in interſignio follis viridis.* M. CCCC. LXXVII.

Hos quatuor proximè præcedentes Libros quibus Typographis aſſeram, ignoro. Horum duo, quibus *interſignium viridis follis* adjicitur, non poſſunt Martino, Udalrico & Michaeli, quorum interſignium erat *Sol aureus*, adjudicari. Primus eundem forſan, quem hi duo, habuit Typographum, cùm idem notetur locus *domus Prædicatorum in vico Sancti Jacobi.* Martinus autem Udalricus & Michael *in vico* etiam *Sancti Jacobi*, ſed *prope Sanctum Benedictum* habitabant. Eo circi-

Cicer. Familiar. Epiſt. *per JACOBUM de FIVIZANO.* (a) fol. . .	Venetiis.	1477.
ASCON. PEDIAN. in Oration. Cic. *per Johann. de Coloniâ & Manthen de Gheretzem.* fol.	Venetiis.	1477.
Terent. cum Comment. Donat. & Calphurn. *per Hermannum Levilapidem Colonienſem.* (b) fol.	Tarviſii.	1477.
Horatius. (c) fol.	Tarviſii.	1477.
Horatius: *operâ & impenſis Philippi Lavagniæ civis Mediolanenſis.* (d) fol. . .	Mediol.	1477.
Horatius: *per Philippum CONDAM Petri:* (e) fol.	Venet.	1477.
Lucanus: *per Juvenem GUERINUM.* (f) fol.	Venetiis.	1477.
MACRI Philoſophi liber de naturis, qualitatibus & virtutibus octuaginta octo HERBARUM: *per Arnoldum de Bruxellâ.* (d) fol. .	Neapoli.	1477.

Liber

circiter tempore *Lutetiæ* etiam Artem exercebant PETRUS CÆSARIS & JOANNES STOL, quos illorum Librorum Impreſſores forſan fuiſſe conjicio, eò præſertim quòd *litteris capitalibus* (quas per vocem *Cephaleis* ERHARDUS intelligit) *diſtinctè* dicantur. CHEVILLERIUS enim (p. 56, 57.) majuſcularum A, B, E, F, G, H, I. *&c.* uſum in PETRI CÆSARIS & JOANNIS STOL Editionibus frequentem obſervat. Eorum forſan interſignium erat *follis viridis*, quamvis PETRUS CÆSARIS aliud (ſcil. *Cygni & Militis*) anno 1486. (CHEVILL. pag. 57.) poſtea uſurpaverit.

(a) *Per Jacobum de Fivizano Lunenſem.*

(b) *XIV. Kl. Octob.* Is HERMANNUS hôc eodem anno & 1475. *Vicentiæ* impreſſit.

(c) Ad finem, in Epiſtol. CALPHURNII *Brixienſis* ad MARCUM AURELIUM leguntur hæc —— *is qui in Lucanum verboſiſſimas expoſitiones & ejiciendas impreſſit, quas ſub nomine Omniboni præceptoris mei ſacrilegè edidit. Manes certè Omniboni me orant, ut illum à tantâ contumeliâ vindicem. Nónne ego Omnibonum intus & in cute novi? Nunquam has ineptias effudit* —— Hi Commentarii excuſi ſunt 1475.

(d) *Tertio Id. Maii.*

(e) *Die XV. Septemb. ducante* (falsò pro *ducante* verb. barbar. pro *ducis munus obeunte*) *Joanne Mozenice.*

(f) Cum his verſibus;

Quàm veniant grandes Lucani in carmina Muſæ,
Et quantum excellat dicendi fulmine Vates,
Judicet, altiloquas nôvit quicunque Sorores.
Certè ego divino paulum ceſſiſſe Maroni
Crediderim, Phœbo digna & majora locutum.
Incertos belli eventus civiliáque arma
Cognatásque acies & ſumma pericula rerum
Scripſerit ardenti meliùs quis carmine Vates?
Quásve ferat Latius gentes aut Gallicus axis,
Aut Oriens, quibus aut animis in bella ruentes?
Quid toga, quid ſævi pariant diſcrimina Martis:
Emptor, habes: tantum moneo obſervare poëtam.
Ergo cape, & Juvenem Guerinum ad ſydera tollas,
Lucanum Venetâ doctè qui impreſſerit urbe.

M.CCCC.LXXVII. *Die* XIIII. *Maii.*

(g) Hexametris Latinis. *Anno milleſimo* qua-

Liber Franc. Petrarchæ, quem compoſuit in amorem Lauræ, Italicè: *per Arnold. de Bruxellâ.* (a) fol.	Neapol.	1477.
Triumphi Franc. Petrarchæ Italicè: *per Arnold. de Bruxellâ.* (b) fol.	Neapoli.	1477.
Dante: *per Vindelinum de Spirâ.* (c) fol. .	Venet.	1477.
Aul. Gell. *per Andream Jacobi Catharenſem.* (d) fol.	Venetiis.	1477.
Junian. Mai. de verborum priſcorum proprietate: *per BERNARDUM de COLONIA.* fol.	Tarviſii.	1477.
Tartell. Comment. de Orthograph. *ſumptu Michaëlis MANZOLI Parmenſis.* fol.	Tarviſii.	1477.
SOCRATES'S SAYINGS: *by William CAXTON.* (e) 4to. . . .	WESTMONASTERII.	1477.

Biblia

quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo: die nonâ menſis Maii.

(a) *Impreſſ. Neapoli regnante Ferdinando illuſtriſſimo Siciliæ, Hieruſalem & Hungariæ rege, anno ejus* XVIIII. *ab incarnatione* M. CCCC. LXXVII. *De menſe Martii: Viceſima ejuſdem: per me Arnoldum de Bruxellâ.*

(b) *Die tertiâ Aprilis.*

(c) *Gothico* charactere: & ad calcem leguntur hæc:

Finita el opra del inclito e divo
dante alleghieri florentin Poeta,
la cui anima ſancta alberga lieta
nel ciel ſeren ove ſempre il ſia vivo.
Dimola bennenuto mai ſia privo
deterna fama che ſua manſueta
lyra opera comentando il Poëta
per cui il texto a noi intellectivo.
Christofal berardi piſaurenſe detti
opera e facto indigno correctore
per quanto inteſe di quella i ſubietti.
De ſpiera vendelin fu il ſtampatore
del mille quatro cento e ſettanta ſetti
correvan gli anni del noſtro ſignore.

(d) *Andreâ Vendrameno duce Venetiarum inclyto.*

(e) *A book of ſayings of the Philoſopher Socrates, translated out of Latin into French by Jehan de Teonville Provoſt of Paris, and out of French into Engliſh by Wydewyll Erle Ryvers — emprynted by me William Caxton at Weſtmeſtre* M. CCCC. LXXVII. — *The Work was by the erl's deſire overſeen by Caxton* —

Caxton me fieri fecit.

Librum in *Angliâ* impreſſum & Typographi nomine ſignatum vidi nullum hôc antiquiorem. Celeberrimi huius CAXTONI operâ jam dudum anno (uti priùs dictum eſt) circiter 1460. in *Angliam* Ars Typographica inducta eſt; in quâ penitus perdiſcendâ & tractandâ, minimè dubito, quin ſe ab eo tempore exercuerit, rariſſimi licèt codices ante ann. 1480. ab illo impreſſi occurrant. Paucorum, quos hiſce Annalibus inſpergam, notitiam debeo THOMÆ RAWLINSON Armigo. viro horum ſtudiorum amantiſſimo & peritiſſimo, cujus auxilium in meis omnibus de re Typographicâ

Biblia Latina, Gothicè: *per LEONARDUM de WILD pro Franciſco de Hailbrun & Nicolao de Francofordiâ.* (a) fol. . . Venetiis. 1478.

graphicâ lucubrationibus lubens & gratus agnoſco.

Caxtonum non in Arte tantùm ſed & in Re litterariâ haud leviter verſatum ex Libris ab ipſo in vernaculam Linguam converſis impreſſiſque comperimus; in quorum præfationibus ſolebat multa, quæ ad ipſius vitam pertinent, inſerere.

En pauca ex libro Hiſtoriarum *Trojanarum*, qui quo Anno fuerit ab eo excuſus, diſertis verbis non exprimitur.

„ The recuyell of the Hiſtories of Troye
„ drawn out of divers books of Latin into
„ French by Raoul le Fevre chaplain to
„ Philip Duc of Bourgogne in the yere a
„ thouſand four hundred ſixty four, and
„ tranſlated out of French into Engliſh by
„ William Caxton mercer of the city of
„ London at the Commandment of Mar-
„ garet Ducheſs of Bourgogne *&c.* Which
„ tranſlation was begun in Brugis the firſt
„ of March the yere a thouſand four hun-
„ derd ſixty and eight, and finiſhed in Co-
„ len the XIX. of September the yere a
„ thouſand four hunderd ſixty and enleven
„ *&c.* when I remember myſelf of my un-
„ perfitneſſe in both languages — in France
„ was I never, and was born and lerned
„ myne Engliſh in Kente in the Weeld,
„ where Engliſh is ſpoken broad & rude
„ —— and have continued by the ſpace of
„ XXX. years for the moſt part in the
„ Countries of Braband, Flandres, Holland
„ & Zeland —— The Ducheſs of Bourgo-
„ gne ſiſter to the King of England, when
„ ſhe had ſeen V. or VI. quairs, found a
„ defaute in myn Engliſh, which ſhe com-
„ manded me to amand, and to continue
„ and make an end of the reſidue —— whos
„ command I durſt not diſobey, becauſe
„ I am a ſervant unto her Grace, and re-
„ ceive of her yerely fee and other many
„ good and greate benefits —— age cre-
„ peth on me daily and febleth all the bo-
„ dy —— I have practyſed and lerned at
„ my great charge and diſpenſe to ordain
„ this ſaid book in prynt after the manner
„ and forme, as ye may here ſee, and is
„ not written with pen and ink as other
„ book be ——
„ *Pergama flere volo, fata Danais data ſolo;*
„ *Solo capta dolo, capta redacta ſolo.*

[Cum duodecim aliis hujuſmodi carminibus.]

„ Thus endeth the ſecond Book of the
„ Recueil of the Hiſtories of Troy ——
„ which work was began in Brugis, conti-
„ nued in Gaunt, and finiſhed in Coleyn
„ in the yere a thouſand four hundred
„ LXXI.

„ The third book of the deſtruction of
„ Troy tranſlated of late by John Lidgate
„ monk of Burye —— His work is in ry-
„ me —— I have now good leizer in Co-
„ leyn —— I have delibered in my ſelf to
„ take this laboure in hand ——

Conſtat igitur Gulielmum Caxton in *Cantii* Comitatu natum circa ipſa Artis Typographicæ vix adhuc natæ primordia; liberaliter educatum; mercaturam *Londini* didiciſſe, & exercuiſſe; deinde Regiones exteras viſendi avidum in *Belgio* & *Germaniâ* (ubi forſan non nihil de Typographiæ ortu acceperat) triginta ferè annos exegiſſe; ad litteras, ad libros maximè ex aliis Linguis in vernaculam convertendos, animum applicuiſſe; ſub Henrici VI. regno exeunte Typographiæ in *Angliam* inducendæ inſerviiſſe; inductam gnaviter promoviſſe; induſtriâ ſuâ Margaretæ Henrici VII. ſororis gratiam annuúmque ſtipendium meruiſſe; poſt varias peregrinationes ætate jam in ſenium vergente *Weſtmonaſterii* demum conſediſſe, ibíque Artem illam novam ſtrenuè ab ann. 1477. ultra 1490. exercuiſſe. Hæc breviter, donec viri tam inſignis vitam è tenebris erutam nobis ſuſiùs doctus aliquis explicet antiquarius.

(a) Long, *Bibliothec. Sacr.*

Digitized by Google

Biblia Latina, Gothicè: *per THEODORICUM de Reynsburg & REINALDUM de Novimagio.* (a) fol.	Venetiis.	1478.
Biblia Latina, cum canonibus Evangelistarúmque Concordantiis Menardi Monachi: *per Anton. Coburger.* (b) fol. . . .	Norimberg.	1478.
Lactantius: *impendio providorum virorum Johan. de Coloniâ, Johannísque Manthen de Gheretzem ſociorum.* (c) fol.	Venetiis.	1478.
Lactantius: *per ANDREAM de PALTASICHIS Catarenſem & BONINUM de BONINIS ſocios.* (d) fol. . . .	Venetiis.	1478.
De immortalitate animæ in modum Dialogi, Italicè: *Octavianus SALAMONIUS de Manfridoniâ.* 4to.	CUSENTIÆ.	1478.
PETR. de PERGAMO ſuper omnia Thom. Aquinatis opera: *per Bernardum Richel.* (e)	Baſileæ.	1478.
TERTIA Pars SUMMÆ Thomæ: *per Joh. de Colon. & Joh. Manthem.* (f) fol. .	Venetiis.	1478.
Le LIVRE des Saints ANGES compilé par frere François EXIMINES de l'ordre des freres mineurs. (g) fol. . .	GENEVÆ.	1478.
CONFESSIONALIS beati Antonini Archiep. Florentini: *per Johannem ADAM de Poloniâ.* (h) 4to.	Neapoli.	1478.
IOANNIS NIDER ex Ord. Præd. CONSOLATORIUM timoratæ conſcientiæ: *per Magiſtrum Ulricum cognomento Gering.* (i) 4to.	Pariſ.	1478.

Pſalte-

(a) *Opera & impenſis Theodorici de Reynrburch & Reynaldi de Novimozio Theutonicorum & ſociorum.*

(b) *Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octavo: Novemb. verò Idus quarto.*

(c) *XXVII. Auguſt.* cum iiſdem verſibus, qui priùs, *Arguit hic hominum* &c. anno 1472.

(d) *XII. Martii.*

(e) CAILLE, pag. 32.

(f) *Prid. Id. Maii.*

(g) *Le XXIII. de Mars.*

(h) *Stampato Neapoli per Johannem Adam de Polonia cum litteris & inſtrumentis nobilis viri Nicolai Jacobi de Luciferis de Neapoli, ſumptibus verò utriusque mutuis. I. Febr. milleſimo* CCCC. LXXVIII.

(i) *Die 16. Decembris.*

Pſalterium Latinè ſecundum ſtylum Romanæ curiæ. (a) 4to.	Neapoli.	1478.
Expoſitio Joannis de Turre-crematâ ſuper Pſalter. *per Petr. Schoeffer.* fol. . . .	Mogunt.	1478.
Jacobi de Voragine liber de Vitis Sanctorum: *per Chriſtophorum ARNOLDUM.* (b) fol.	Venetiis.	1478.
MISSALE Romanum: *per Anton. Zarotum.* (c) fol.	Mediol.	1478.
Manipulus curatorum, authore Guidone de Monterocher. *per Udalr. Gering.* (d) 4to. .	Pariſ.	1478.
PAULI de S. Mariâ BURGENSIS SCRUTINIUM Scripturarum: *per Petr. Schoeffer.* (e)	Mogunt.	1478.
CARLERII CONSULTATIONES. (f) fol.	BRUXELLÆ.	1478.
FRED. de SENIS ſuper PERMUTATIONE BENEFICIORUM: *per FRANCISCUM de S. PETRO.* (g) fol. .	PAVIÆ.	1478.
DECRETUM GRATIANI cum Gloſſâ: *per Nicol. Jenſon.* (h) fol.	Venetiis.	1478.
MUNDINI ANATOME omnium humani corporis interiorum membrorum: *per ANTONIUM de CARCANO.* (i) fol. .	Paduæ.	1478.
Albert. Magn. de Animalibus: *per Simonem Nicolai de Lucâ.* (k) fol.	Romæ.	1478.

PETR.

(a) *Anno Milleſ. quadringenteſ. ſeptuageſ. octavo. Neapoli.* 20. *Novemb.*

(b) *Vivente duce Andreâ Vendramino.*

(c) CHEVILL. pag. 112.

(d) *Die* 4. *menſis Junii.*

(e) CHEVILL. p. 52. & CAILLE, p. 15. à la fin duquel ſont ces mots avec les armes de SCOEFFER. *Anno Domini* 1478. *ad* VII. *Idus Januarias R. in Chriſto Pat. D. D. Diethero Archipræſule Moguntino, in nobili civitate Moguntiâ, domicilio Minervæ firmiſſimo, Petrus Schoeffer de Gernsheim arte magiſtrâ ſuis conſignando ſcutis feliciter finivit.*

(f) CAILLE, p. 42.

(g) CAILLE, p. 40.

(h) CHEVILL. p. 64.

(i) CAILLE, p. 31.

(k) *Opus impreſſum per Simonem Nicolai de Lucâ hujus laboratorii dominum, Romæ milleſimo* CCCC. LXXVIII. *ſecund. April.*

Digitized by Google

PETR. CRESCENT. de AGRICULTURA, Italicè: *per NICHOLAUM.* (a) fol.	FLORENTIÆ.	1478.
CORNEL. CELS. de Medicina: *à Nicolao impreſſus.* (b) fol. . . .	Florentiæ.	1478.
Matth. Sylvatici Pandectæ : *per Martinum SARACENUM.* fol. . . .	Venetiis.	1478.
Matth. Sylvatici Pandectæ : *per Martinum HUSZ & Jo. FIBER.* (c) fol. . . .	Lugduni.	1478.
Ariſtotelis opera quædam logica : *per Udalr. Gering.* (d) fol.	Pariſ.	1478.
DIOSCORIDES Latinè. (e) fol.		1478.
VEGETIUS de re MILITARI. (f) 4to.	Romæ.	1478.
Pompon. Mel. *per Franciſc. Renner de Hailbrun.* 4to.	Venetiis.	1478.
Tit. Liv. *per Philipp. de Lavagniâ.* fol. .	Mediolani.	1478.
Tit. Liv. Italicè: *per Antonium de Bononiâ.* fol.	Venetiis.	1478.
Plin. Epiſtol. *per Philipp. Lavagn. Mediolanenſ.* (g) fol.	Mediolan.	1478.
Plutarchi Vitæ , Latinè : *per Nicol. Jenſon.* (h) fol.	Venetiis.	1478.
Valer. Maxim. à Bono Accurſio Piſano emendatus. (i) fol.	Venetiis.	1478.
Cæſar. Comment. *per Philipp. Lavagn.* (k) fol.	Mediolan.	1478.

Salluſt.

(a) *Per Nicholaum dioceſis Vratislavienſis.* XV. *Jul.*

(b) NICOLAUS hic idem eſt , qui impreſſit Librum præcedentem.

(c) *Milleſimo* CCCC. LXXVIII. *Aprilis* XXVII. *in Lugduno. Anno Ludovici undecimi* XVII. NAUDÆUS (*Addit. à l'Hiſtoire* &c. pag. 140.) nullum librum *Lugduni* impreſſum hòc antiquiorem viderat.

(d) CHEVILL. pag. 70. Abſque anno. Viſum eſt tamen in hunc annum reponere, quo UDALRICUS GERING ſolus impreſſit.

(e) FABRIC. in *Biblioth. Græc.* affert hanc editionem ex BIGOTIANÂ Bibliothec.

(f) FABRIC. in *Supplement. Biblioth. Lat.*

(g) 4. *Kal. Mart.*

(h) *Die* 11. *Januar.*

(i) *P. F.* M.CCCC.LXXVIII. *KL. IULII. S. F. B. R. Venetiis impreſſit. Z. F.* Quid hæ litteræ ſignificent , conjicere nondum potui.

(k) M. CCCC. LXXVIII. *Sexto Id. April.*

Salluſt. *opere & impenſâ Philippi Petri.* (a) fol. . . .		1478.
Senecæ opera Moralia Declamationes & Epiſtolæ: *per Bernard. de Colon.* fol. . .	Tarviſii.	1478.
Cicer. de Oratore: *per Andream Catharenſem.* (b) fol.	Venetiis.	1478.
Virgilius: *per Udalricum Gering.* fol. . .	Pariſ.	1478.
Horatius: *per Philippum Condam Petri.* (c) fol.	Venet.	1478.
Martialis: *impenſis Philippi de Lavagniâ.* 4to.	Mediolani.	1478.
CALPHURNII ECLOGÆ. (d) 4to.	Parmæ.	1478.
ENARRATIONES GEORG. MERULÆ Alexandrini in Juvenalem: *per BARTHOLOM. de Conſoloneris.* (e) fol. . .	Tarviſii.	1478.
Eædem: *per Gabrielem Petri.* (f) fol. . .	Venetiis.	1478.
ALBERTI EYB MARGARITA POETICA de Arte dictandi ac practicandi Epiſtolas: *per Ulricum Gering.* (g) fol. . .	Pariſ.	1478.
FRANC. OCTAVII EPISTOLARUM de Amoribus liber: *per Conradum GULDEMUND.* (h) 4to.	Neapoli.	1478.
COMMENT. deli Triumphi del Petrarcha per BERNARDO da Sena: *per Theodorum de Reynsburch & Reynaldum de Novimagio.* (i) fol.	Venetiis.	1478.

Dantis

April. Philippus Lavagnia Mediolanenſis imprimi ſecit Mediolani.

(a) *Milleſimo* CCCC. LXXVIII. XXII. *Junii.* Idem (ut puto) qui anno 1477. vocatur PHILIPPUS CONDAM PETRI.

(b) *Anno milleſimo* CCCC. LXXVIII. *die* XX. *Auguſt.*

(c) *Die* XV. *Septemb. ducante Joanne Mozenigo.*

(d) FABRIC. *Biblioth. Lat.*

(e) Item *Adverſus Domitli Commentarios in Martialem: Annotationes in Ligarianam Ciceronis: Argumentum Epistolarum Ciceronis ad Lentulum de vi & ordine ſuffragiorum.*

(f) Cum iisdem, quæ in præcedente; *duce inclyto Andreâ Vendramino.*

(g) CHEVILL. pag. 70. *die penultimâ Novemb.*

(h) *Ope & impenſis Baſilii de Argentinâ.* III. *Id. Martias.*

(i) *VI. Februar.*

Dantis Comedia cum Commentariis Italicè: *per LUD. & ALB. ER.* (a) fol. . .	Mediolan.	1478.
NICOLAI PEROTTI RUDIMENT. Grammaticæ Latinæ: *per Dominicum de Viſpolate & Dionyſium Palavicinum.* fol. . . .	Mediola.	1478.
Biblia Latina : *per Perrinum LATOMI de Lotharingiis.* (b) fol.	Lugduni.	1479.
Eadem, Gothicè : *per Nicolaum Jenſon.* (c) fol.	Venetiis.	1479.
Eadem : *per Antonium Coburger.* (d) fol.	Norimberg.	1479.
Eadem. (e) fol.	Coloniæ.	1479.
Biblia Belgica. (f) fol. . . .	GOUDÆ.	1479.
S. Auguſtin. de Civit. Dei, cum Comment. Thomæ Valois & de Nicolai Triveth : *per Michael. Wenkler.* (g) fol.	Baſileæ.	1479.
BONAVENTURÆ SERMONES de Tempore & de Sanctis. (h) fol. . .	ZVVOL.	1479.
PAUL. FLORENTIN. de Quadrageſimali : *per Leonardum PACHEL, & Uldericum SCIZENZELER.* (i) fol. . .	Mediola.	1479
ROBERTI Episc. Aquin. SERMONES Quadrageſimales : *per Franciſc. Renner de Hailbrun.* 4to.	Venetiis.	1479.

Brevia-

(a) *Edente Martino Paulo Nidobeato Novarienſi. DIVA. BO. MA. cum dulci nato. IO. GZ. ducibus feliciſſ. Liguriæ validâ pace regnantibus, operi egregio manum ſupremam LUD. & ALB. ER. Pedemontani amico Jove impoſuerunt. Mediolani urbe illustri. Anno Gratiæ* M. CCCC. LXXVIII. *V. ID. F.*

MPPN. N. CVM. GV. T. FA. CV.

(b. c. d. e. f) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(g) *Aurel. Auguſtini civitatis orthodoxæ ſideris præfulgidi de Civitate Dei opus præclariſſimum binis ſacræ paginæ profeſſoribus eximiis id commentantibus, rubricis tabulâq; diſcretum præcelſâ in Urbe Baſilienſ. partium Alemaniæ, quam non ſolùm aëris clementia & fertilitas agri, verùm etiam imprimentium ſubtilitas reddit famatiſſimam, ad laudem Trinitatis Individuæ civitatis Dei præſidis : ingenio & induſtriâ Mihahelis Wenkler, anno ſalutis noſtræ poſt* M. & CCCC. LXXIX. VIII. *Kl. Aprilis operosè eſt conſummatum.* Infrà exhibetur WENKLERI ſigillum.

(h) CAILLE, p. 42.

(i) CAILLE, p. 32.

Breviarium Pariſienſe. (a) 8vo.		1479.
Boet. de Conſolat Philoſophic. *per Jacobum de Rubeis.* (b) fol.	Pinerolii.	1479.
MAMOTRECTUS: *per Nicol. Jenſon.* (c) 4to.	Venetiis.	1479.
Quæstiones ſecundi ſecundæ beati Thomæ. fol.	Venetiis.	1479.
SPECULUM Aureum animæ peccatricis. (d) 4to.	Pariſ.	1479.
Vite di Sancti padri: *per Hermannum Lichtenſten.* fol.	Vicentiæ.	1479.
Corpus Canonicum. (e) fol. . .	Venetiis.	1479.
DIGESTUM Novum: *per Petrum Mauſer.* (f) fol.	Paduæ.	1479.
Decretales: *per Nicol. Jenſon.* (g) fol. .	Venetiis.	1479.
Sextus Clementinæ & Extravagantes: *per Nicol. Jenſon.* fol.	Venetiis.	1479.
Decretales: *per Petrum Schoeffer.* (h) fol.	Mogunt.	1479.
Joan. de ANANIA ſuper Quinto Decretal. *per HENRICUM de COLONIA.* (i) .	Bononiæ.	1479.
EPISTOLA de SIMONIA vitandâ in receptione Novitiorum ad religionem, per reverend. magistr. Engelbertum Cultificis Sacr. Theol. profeſſor. ord. prædicatorum: *per Joan. de Weſtfaliâ.* (k) fol.	NOVIMAGII.	1479.

RO-

(a) CHEVILL. p. 113.

(b) M. CCCC. LXX. *nono. Octavo Kl. Novemb.*

(c) *Expoſitiones & correctiones vocabulorum libri, qui vocatur Mamotrectus, ſuper totam Bibliam, cum aliis tractatibus de Ortographiâ, accentibus, menſibus Hebræorum &c. Venetiis anno* 1479. *nonas Kalend. Octobris, per inclytum virum Nicolaum Jenſon Gallicum.* Gothico parvo charactere.

(d) 16. *Septemb. Mill. CCCC. LXX. nono.*

(e) FABRIC. *Biblioth. Lat.*

(f) CAILLE, p. 31.

(g) *Maio.*

(h) CAILLE, p. 15.

(i) CAILLE, p. 29.

(k) 9. *Julii.*

Digitized by Google

ROBERT. CARACZOL. de Litio Collecta magiſtralia de Formatione hominis moralis : *per Federicum Creusner.* (a) fol.	Norimberg.	1479.
Chronica, quæ dicitur Faſciculus temporum : *per Georgium WALCH Almanum.* (b) fol.	Venet.	1479.
Albert. Magn. de Animalibus : *per PAULUM JOANNIS de BURSCHBACH.* (c) fol.	Mantuæ.	1479.
IOHAN. SIMONETÆ Commentarii de reb. geſt. Franciſci Sfortiæ Mediolanenſ. Duc. *per Antonium Zarotum.* (d) fol.	Mediol.	1479.
PLATINÆ VITÆ Pontificum : *per Joan. de Coloniâ, & Joan. Manthem.* (e) fol.	Venetiis.	1479.
Plin. Natur. Hiſtor. *ductu & impenſis Michaëlis Mazzoli Parmenſis.* (f) fol.	Tarviſ.	1479.
Juſtin. Epitom. Trogi : *per Philippum Condam Petri.* (g) fol.	Venetiis.	1479.
Cicer. Rhetoric. & de Juvent. *per Philippum Condam Petri.* fol.	Venetiis.	1479.
HUBERT. CLERIC. Creſcentinatis Comment. in Cicer. EPISTOL. FAMILIAR. *per Hermanum Colonienſem Levilapidem.* fol.	Vicentiæ.	1479.
Terentius cum Comment. Donat. recognit. a Franciſco Dianâ : *per Nicolaum GIRARDENGUM.* (h) fol.	Venetiis.	1479.

Virgi-

(a) *Nurmberga, per Fredericum Creusner incolam civitatis ejusdem.* M. CCCC. LXXIX.

(b) *Edita in Univerſitate Colonia Agrippina à quodam devoto Cartuſienſi, & impreſſa Venetiis industriâ atque impenſâ Georgii Walch Almani. Anno* 1479. Typis Italicis.

(c) *Per Paulum Johannis de Burſchbach Alamanum Moguntinenſ. dioceſ. Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono. Duodecimâ Januar.* Neſcio, an idem ſit qui anno 1472. vocatur tantùm PAULUS.

(d) Annus adſcribitur Epiſtol. *Philelf.*

(e) *III. Id. Junii.*

(f) 8. *Cal. Sept.*

(g) *Ducante Johanne Mozenico inclyto duce.* XII. *Decemb.*

(h) XV. *Decemb.*

Virgilius: *impenſâ & operâ Andreæ PORTILIÆ.* (a) fol.	Parmæ.	1479.
Horatius: *per Philip. Condam Petri.* (b) fol.	Venet	1479.
Juvenalis: *per Jacobum de Rubeis.* (c) fol. .	Pinarolii.	1479.
Joan. Tortel. Comment. de Orthograph. *per Stephanum KOBLINGER.* fol. . .	Vicentiæ.	1479.
Nic. Perott. Rudiment. Gramm. Latin. *per Udalric. Gering.* fol.	Pariſ.	1479.

Rubri-

(a) *Quarto. Id. Maii.*

(b) *Ducante Joanne Mozenico inclito duce.* M.CCCC.LXXVIIII. *Die* XVIII. *Septemb.* Hic libet obſervare HORATII editionem in hujus PHILIPPI officinâ excuſam, unam quidem (ut puto) ſed ſub trium annorum 1477, 1478, 1479. notatione prodeuntem, imò menſis die eodem ann. 1477, 1478. at diverſo 1479.

(c) CAILLE, p. 21. & 42.

Digitized by Google

Rubricarum uſus à primis Typographiæ Magiſtris ad poſteros deinceps manavit. Anno [1] 1470. UDALRICUS GERING rubricis ſuos inſignivit Libros. Color ille ardens, cujus lux alterius nigri tenebras gratâ miſturâ temperat, Divinorum præſertim [2] Officiorum, [3] Juríſque civilis Libris videtur aſſignatus. Colorum præcipuorum ternio, Litterarum nigrore ruboréque chartæ albicanti impreſſis, non poteſt non admodum oculos delectare. Miſſalia, Breviaria & Eccleſiaſtici hujuſmodi Codices rubricis ſolebant diſtingui. Breviaria jam excudi cœperant [4] *Taurini* 1474. & [5] *Venetiis* 1477. 8°. Miſſalia primus prælo ſubjecit anno 1478. *Mediolani* [6] ANTONIUS ZAROTUS. In rubricis imprimendis colorem iis proprium [7] nonnulli poſtea abſurdè neglexerunt Typographi, & in locum ejus ſubſtituentes atrum maluerunt ſumptibus ridiculè parcere, quàm id, quod & ipſa ratio & operis elegantia ſuggerebant, laudabilius ſequi.

UDALRICUS GERING, qui inprimis in *Sorbonæ* Collegio & poſtea in vico *Jacobæo* ad *Solis aurei* inſigne ſuum Typographêum habuerat, [8] anno 1483. exeunte in *Sorbonæ* vicum cum totâ ſupellectile migravit, ubi domum (quam vocabant *ad Buxum*) à *Sorbonicis* Doctoribus conduxit, novem libras quotannis, dum ibi viveret, ſolvendas cum iisdem pactus. Poſtquam ad ſuos veteres amicos jam propiùs acceſſiſſet, in eorum conſuetudinem ſe penitus immerſit nunquam dein-

1 CHEVILL. p. 111.] „ *Ulric Gering* „ inſtruit vrai-ſemblablement à *Mayence* „ avoit auſſi imprimé en rouge dès l'année „ 1470. le titre de la Lettre de *Fichet* au „ Cardinal *Rolin*. Mais il employe ici cette „ couleur dans toute ſa beauté & ſon éclat „ à chaque page du Livre.

2 CHEVILL. p. 111. Pſalter. *Mogunt.* 1457. & DURANDI Rational. 1459.

3 JUSTINIAN. 1468.

4 *Biblioth.* TELLERIAN. p. 210.] per JOHAN. FABRI & JOHANNINUM DE PETRO.

5 Ibid. pag. 210. per FRANC *de Hailbrun.*

6 CHEVILL. p. 112. Miſſali, quod impreſſit, Romano hæc carmina adjiciuntur:

Antoni patriâ Parmenſis gente Zarote,
Primus Miſſales imprimis arte libros.
Nemo repertorem nimiùm ſe jactet. In arte
Addere plus tantum quàm peperiſſe valet.

7 CHEVILL. p. 111. „ Quelques Libraires de *Cologne* (ou plutôt d'*Hollande*) „ de *Lyon* & de *Paris*. Et pag. 113. Quant „ au Breviaire de *Paris*, le plus ancien que „ j'aye vû eſt imprimé in 8°. en rubriques „ noires. Il eſt dans la Bibliotheque de M. „ l'Archevêque de *Reims*. Voici ce qu'on „ lit à la fin: [*Ad laudem Dei omnipotentis, ejúſque intemeratæ genitricis & Virginis, totiúsque Curiæ cœleſtis, actum atque perfectum extitit præſens Ordinarium ſeu Breviarium*, Pariſienſi *Eccleſiæ accommodum, in ipſâ præclarâ* Pariſiorum *Urbe; adjunctis diligenter ipſius Eccleſiæ Conſtitutionibus ſeu Ordinationibus, quibus facillimè, quæ ſingulis Horis pſallere debeas, poteris agnoſcere. Quod quidem opus præclarum quàm plurimorum hortatu Eccleſiaſticorum Virorum id impigrè atque ſollicitè depoſcentium incœptum, tandem Deo duce extitit ritè ac feliciter conſummatum anno Domini* 1479. *in Vigiliâ Annunciationis Dominica ante Paſcha. Deo gratias.*] „ Comme on ne peut point dire certainement qui en fut l'Imprimeur, auſſi n'eſt-„ il point clair par ces paroles, que l'année „ 1479. ſoit plûtôt celle de l'Impreſſion, „ que celle où la compoſition du Breviaire „ fut achevée.

8 CHEVILL. pag. 83.

deinceps niſi morte divellendam. Eos (ut matrimonio non erat implicitus) adibat frequenter, de rebus litterariis conſulebat, operum typographicorum exemplaribus donabat. UDALRICI vicinitas & amicitia *Sorbonicæ* Societati haud minimo fuit emolumento. Hæc enim, quæ iſtis temporibus & [1] nomine & re pauper audiebat, promptum ſemper ſenſit illius auxilium, quoties præſentem pecuniam res anguſtior exigeret.

Anno 1480. *Pariſiis* cœpit innoteſcere ANTONIUS VERARDUS, quo vix alius Typographus majorem Librorum copiam in lucem edidit. Artem per vicennium exercuit indefeſſus eâ certè laude, ut pauciſſimos ex coævis pares habuerit. Characteres, quorum uſus illi conſtanter & perpetuò placuit, *Gothicam* figuram referebant adeò tamen nitidi & ſpecioſi, ut nil in eis eſſet, quo generis illius typi ſolent oculis minùs arridere. Libris ſermone *Gallico* imprimendis egregiam ac ferè totam impendit operam, inter quos maximam ei gratiam debent [2] Hiſtoriarum fictarum Scriptores. Ingentia vulgavit hujus farraginis volumina de LANCELOTO TRISTANO reliquíſque errabundis Equitibus, quos Amor & laudis cupido varios caſus volvere, catenatos labores adire impulerat. Fabuloſis hujusmodi commentis eâ tempeſtate plerique delectabantur. Ædes habuit VERARDUS [3] ſuper Ponte Noſtræ-Dominæ ad inſigne Sancti JOHANNIS Evangeliſtæ. Libros aliquando (qui etiam mos erat multorum eo tempore Typographorum) duabus ſui nominis initialibus litteris A. V. ſignabat cum hôc tetraſticho:

„ Por provoquer (I H R) ta grant miſericorde,
„ A tous pecheurs faire grace & pardon,
„ Anthoine Verard humblement te recorde,
„ Tout ce qu'il a, il tient de toy pardon.

[4] JOANNES LA CAILLE, ANTONII GERARDI Typographi ann. 1480. mentionem facit; at metuo, ut unâ erraverit litterâ, & GERARDUM pro VERARDO appellaverit.

Hôc eodem anno *Venetiis* rei typographicæ maximum adjumentum afferebat [5] OCTAVIANUS SCOTUS [6] *Modoetienſis* [7] vir nobilis; quo impenſas largè miniſtrante Typographi BONETUS LOCATELLUS anno 1487. & BARTHOLOMÆUS DE ZANI de *Porteſio*

1 CHEVILL. p. 84.] Vocabatur *Congregatio pauperum Magiſtrorum Pariſius in Theologicâ facultate ſtudentium.*

2 CAILLE, p. 63.] —— „ Particulierement des Romans, dont il y a plus de „ cent Volumes imprimés ſur du Velin, „ ornés de tres belles migniatures.

3 Anno 1489.

4 Pag. 62.

5 Vide ann. 1480.

6 Vide ann. 1481.

7 Vide ann. 1490.

Porteſio anno 1492. & 1498. plurimum in Arte profecerunt. Libri ipſius ſumptibus impreſſi litteras (O I S / M) nominis indices gerebant. Non profectò eſt, quòd miremur Typographiam in ſuis initiis tantos progreſſus feciſſe, cùm viri ortu & opibus inſignes Arti promovendæ manus admoverent.

Anno quoque 1480. *Romæ* famam meruit EUCHARIUS SILBER aliàs FRANCK, [1] natione *Alemanus*, [2] dioceſis *Herbipolenſis*; cui in *campo* FLORÆ Typographêum fuiſſe [3] comperio, ubi anno 1498. laboribus typographicis incumbebat. Dictioni Germanicæ *Silber* ſignificatio cauſam dedit illius vernaculum nomen *Græcis* & *Latinis* vocabulis ([4] *Argyrius*, [5] *Argenteus*) exprimendi. [6] Hic EUCHARIUS *Venetis* characteribus uſus eſt.

Anno 1481. *Baſileæ* innotuit JOHANNES AMERBACHIUS; quem [7] JOHANNES LA CAILLE ſcribit antea ann. 1469. *Reutlingæ* Biblia Sacra impreſſiſſe. Sed ſuſpicor ei impoſuiſſe nominum AMERBACH & AVERBACH ſimilitudinem; [8] JACOBUS enim LE LONG, vir ſubtili judicio nec facilè in errorem ducendus, teste SAUBERTO in *Bibliothecâ Norimbergenſi*, JOANNEM AVERBACH Bibliorum anno ſuprà dicto Impreſſorem memorat.

De AMERBACHIO [9] antea ex BADII ad ANTONIUM KOBURGER Epiſtolâ prædixeram, eum eſſe *indefatigabili virum diligentiâ*, *& ſolertiſſimâ vitiorum expungendorum peritiâ*, & ab ANTONIO KOBURGER aliquando ad Codicum emendationem delectum. Unde indubitatam duco conjecturam, eum (quales plerique ex antiquis Typographi) humanitatis politioris ſtudiis fuiſſe inſtructiſſimum. Conjecturâ certiorem fidem facit JOANNIS LAPIDANI ad ipſum AMERBACHIUM [10] Epiſtola, in quâ eum *in Artibus liberalibus* Pariſienſem *magiſtrum* compellat, laudátque, quòd Libris emendatè & accuratè imprimendis *vigilem curam apponere* ſoleret. LAPIDANI teſtimonio

1 Vide ann. 1490.
2 Vide ann. 1481.
3 Vide ann. 1498.
4 Vide ann. 1481.
5 Vide ann. 1492.
6 CHEVILL. p. 62.] „ Toutes ces Impreſſions en bonnes lettres, & pluſieurs „ autres, donnerent de la reputation aux „ Editions de *Veniſe*. C'étoit pour cette „ raiſon qu'elles étoient les plus eſtimées, „ & que les Libraires des autres Villes, qui „ vouloient relever le prix de leurs Editions, avoient ſoin d'avertir qu'elles é- „ toient faites avec des Caracteres de *Ve-* „ *niſe*; comme fit un Libraire de *Pavie*, „ qui fit imprimer in *fol.* par *Antoine Lambilion*, les Oeuvres de *Virgile*, avec les „ Commentaires de *Servius* en 1492. Et „ *Euchar Silber*, qui imprima à *Rome* les „ Ouvrages d'*Antoine Campanus* en 1495. „ tous deux mirent à la fin de ces Editions: „ *Impreſſum Characteribus Venetis.*
7 Pag. 26.
8 *Biblioth. Sacr.* pag. 576. & 455.
9 Anno 1470, ubi *Antonii Zaroti* mentio facta eſt.
10 Vide ann. 1492. AMBROS. *Opera ab Amerbachio* impreſſa.

timonio eò magìs credendum arbitror, quia LAPIDANO præceptore *Pariſiis* olim uſum fuiſſe [1] comperimus; cúmque nemo cuiquam, quàm ſuo præceptori, notior ſit, nemo veriùs, quàm præceptor, quale fuerit diſcipuli ingenium, perſpicere poteſt, & æquiorem de ejus dotibus ferre ſententiam.

Libet autem in AMERBACHII elogium teſtes plures citare, viros probatos, quorum ſuffragiis meritum hujus clariſſimi Typographi ratum habeamus. JOHANNES REUCHLINUS, qui [2] LAPIDANUM *in Grammaticis apud* Sorbonam *audiverat*, in ſui *de Verbo mirifico* Libri præfatione ſuum condiſcipulum AMERBACHIUM collaudat [3] *arte*, *ingenio præſtantem*, *miro characterum artificio nobilem*, *& variis diſciplinis eruditum.* Audiamus jam ERASMUM in ejus ad Archiepiſcopum *Toletanum* Epiſtolâ Divi AUGUSTINI Operibus præfixa, anno

1 CHEVILL. p. 34.] „*Jean d'Amerbach* Imprimeur de *Basle*, qui avoit étudié à *Paris* ſous *Jean de Lapierre*, & y avoit pris le degré de Maître és Arts, conſultoit ſon ſçavant Maître, & alloit juſques dans ſa ſolitude pour avoir ſon avis ſur le choix des Livres, qu'il devoit imprimer. On le voit par une Réponſe, que lui fit ce docte Religieux, qui eſt imprimée à la tête du Livre de TRITHEME, *De Scriptor. Eccleſiaſt.* édition de *Paris* 1512. in 4o. L'Impreſſion des Epîtres de ſaint *Auguſtin*, qu'entreprit cet habile Imprimeur en l'année 1493. ſe fit par ſon conſeil, comme auſſi celle qu'il avoit faite l'année précedente des Ouvrages de S. *Ambroiſe*, dont il revit les manuſcrits, les mit en ordre, diſtingua les Livres & les Chapitres, y mit des Titres, en fit les Sommaires & la Préface. Ce qu'il a fait auſſi à quelques autres Livres, dont parle *Trithemo*, qui a donné le Catalogue des Ouvrages, qu'il a compoſez ſur la Grammaire, ſur la Philoſophie & ſur la Théologie, parmi leſquels il s'en trouve un intitulé, *Reſolutiones dubiorum circa Miſſarum celebrationem occurrentium.* Ce petit Traité fut ſi bien reçû des Eccleſiaſtiques, pour qui il étoit fait, & on le trouva ſi utile, qu'il fut réimprimé en differentes Villes, & en differentes formes *in* 12. *in* 8o. *in* 4o. à *Paris* trois fois, à *Conſtance* deux fois, à *Basle*, à *Deventer*, à *Cologne*, à *Strasbourg*, à *Leipſic*, à *Anvers*, à *Veniſe*, & à *Padoue*, où on lui donna ce titre, *Deciſiones aureæ caſuum circa Miſſarum celebrationem occurrentium.* Ses Ouvrages de Philoſophie furent imprimez, à *Basle* par ſon Diſciple *Jean d'Amerbach.*

Hæc Epiſtola, quam memorat CHEVILLERIUS, præfixa eſt etiam TRITHEMII editioni *de Scriptor. Eccleſiaſt.* 1494. *in fol.* cujus partem exſcribere non gravabor.

Docto ac præſtanti viro domino Johanni de Amerbach *in Artibus liberalibus* Pariſienſi *magiſtro*; *Frater* Johannes de Lapide *monachus Ordinis* Carthuſienſ. *ſacrarum litterarum humilis & indignus ejuſdem ſtudii profeſſor*, *plurimam in Domino ſalutem optat.*

Exhibuiſti mihi nuper, amantiſſime frater in Domino, Librum quendam à reverendo doctiſſimóque patre domino Johanne de Trittenhem *abbate in* Spanhem *editum*, *&* de Eccleſiaſticis Scriptoribus *prætitulatum*, *poſtulans ut eum legendo reſpicerem*; *& ſi dignum tuâ impreſſione cenſerem —— te operam daturum, ut res citiùs perficeretur, ſpondebat. Ego dilectioni tuæ (cui nichil me negare fas eſt) morem gerere cupiens —— legi (quanquam apud te jam definitum ſuſpicarer, quid eſſes facturus) Quo diligenter —— examinato non reperi ullum opus oportunius his noſtris temporibus —— Habes, vir optime, quid de oſtenſo mihi libro ſentiam —— Quam ob cauſam meo non ſolùm conſilio ſed & hortatu atque rogatu curare velis, ut —— impreſſioni tuæ illum ſubjicias —— Vale, frater amantiſſime: ex domo* Carth. Baſil. *V. Calend.* Septembris, *anno Domini Mill°. CCCC. XCIIII.*

2 CHEVILL. pag. 35.

3 CHEVILL. pag. 128.

anno 1529. datâ. —— *Illud dolendum tantum Eccleſiæ theſaurum tam ſerò per Typographos prodiſſe in publicum, quem maximè referebat verſari in omnium manibus. Deterrebat nimirum illos impendiorum magnitudo.* [1] *Primum hoc egregium facinus auſus eſt, vir ſingulari pietate* Joannes Amerbachius, *re ſat beatus, ſed animi dotibus longè beatior, quem nec ſumtus immenſi, nec in conquirendis undecunque Exemplaribus inſtantia, nec in conferendis tædium, nec operis difficultas, nec diſtractionis alea, nec ulla res alia deterruit, quominus totum* Auguſtinum *redderet omnibus communem. Non huc invitavit virum quæſtûs amor ſed ſincera pietas, quam omnes illius Præfationes ſpirant, ac revocandi priſcos illos Eccleſiæ Doctores ſtudium, quos videbat ac dolebat propemodum antiquatos. Proinde non dubito, quin illius manibus bene precentur omnes, qui per* Auguſtini *libros ad pietatem profecerunt. Idem in univerſas* Hieronymi *lucubrationes majore etiam ſtudio molientem Deus ad ſuperos evocavit. Eam tamen provinciam tribus filiis* Brunoni, Baſilio *&* Bonifacio, *quos in hoc curârat trium peritiâ Linguarum inſtituendos, moriens delegavit, per quos non minore ſtudio quàm fide peractum eſt, quod optimus pater voluit. Sic enim illos & ad pietatem & ad eruditionem educârat, ut quodammodo ſe major ac melior in illis ſupereſſet, hodiéque ſuperſit. Nam natu maximus tantùm in fata conceſſit.* —— *Hic erat illorum* (ſcil. Monachorum aut Abbatum) *proprius labor, quem homo laïcus ſuâ ſponte ſuſcepit. Atque in* Auguſtino *quidem tantum adhibitum eſt ab illo curæ, ſtudii, vigilantiæ, quantum illa tum ferebat ætas, rudior adhuc & perpaucos habens in hôc genere litterarum exercitatos.* ——

Idem ERASMUS in ſuâ ad Archiepiſcopum *Cantuarienſem* Epiſtolâ Divi HIERONYMI operibus præfixâ anno M. D. XVI. Kalen. *April.* datâ in AMERBACHIORUM laudibus multus eſt. —— *idem fecimus & in* Hebraïcis, * *verùm hâc ſanè in parte, quod minùs noſtro Marte*

1 CHEVILL. pag. 128.] „Il l'acheva „ l'année 1506. en *Gothique*, après y avoir „ apporté tout le ſoin & toute la diligen- „ ce poſſible pour rendre une Edition cor- „ recte; mais il n'eut pas les meilleurs Ma- „ nuſcripts, & ne fut pas aſſez ſecouru pour „ en faire un juſte diſcernement & une par- „ faite critique.

* Lege Epiſtol. ERASM. Edit. *Lugd. Batav.* 1716. in fol.

Pag. 154. ERASM. LEON. X. 1515.] *Plurium attulerunt momenti fratres* Amerbachii, *quorum & impendiis & ſudoribus cum* Frobenio *communicatis hoc negotii potiſſimum peragitur. Quæ quidem domus in hunc uſum ab ipſis fatis parata videtur, ut ejus operâ reviviſceret* Hieronymus. *Pater, vir omnium optimus, tres filios in hoc* Græcis, Hebræis *ac* Latinis *litteris curârat inſtituendos. Ipſe decedens liberis ſuis ſtudium hoc velut hæreditarium commendavit, quicquid erat facultatum huic negotio dedicans. Atque optimi juvenes pulcherrimam provinciam, ab optimo patre mandatam, graviter obeunt, ſic mecum partiti* Hieronymum, *ut quod ab Epiſtolaribus Libris ſupereſt, id ad illorum pertineat curam.*

Pag. 143. Idem Cardinali GRYMANO. 1515.] —— *offendi* Baſileæ *quoſdam ad id operis* (ſcil. HIERONYMI editionem) *accinctos, imò jam aggreſſos: præcipuè* Johannem Frobenium —— *necnon tres doctiſſimos juvenes fratres* Amerbachios, *Hebraïcarum quoque litterarum pulchrè doctos.*

Pag. 1124. Idem PETRO DECIMARIO. 1528. 16. *Septemb. Baſileæ.*] —— Glareanus & Amerbachus *te ſalvere jubent ex animo* ——

Ibid.

Marte poteramus, *aliorum ſuppetiis præſtitimus*, *præcipuè fratrum* Amerbachiorum, Brunonis, Baſilii & Bonifacii, *quos optimus pater* Joannes Amerbachius *velut inſtaurandis bonis Authoribus genitos*, *trium Linguarum peritiâ curavit inſtruendos. Atque hi ſanè paternum animum & expectationem vicerunt etiam*, *nihil antiquius ducentes* Hieronymi *gloriâ*, *& hâc gratiâ nec impendio parcentes nec valetudini. Quorum equidem auxilio libenter ſum uſus*, *quòd* Hebræorum *litteras deguſtâſſem veriùs quàm didiciſſem.* ——

En virum, Lector, cujus ſimiles hæc novit ætas, neſcio an ullos, certè pauciſſimos! Quot Linguarum peritiam ad rem typographicam rectè adminiſtrandam opus eſſe credebat AMERBACHIUS, cùm multi noſtris nunc temporibus in ſuâ vernaculâ vix ſint ſatìs exercitati! Per turpem Artificum imperitiam evenit, ut Ars antiquâ ſuâ dignitate ſpoliata in grande litteratorum dedecus evileſcat.

AMERBACHIUS, haud ignarus quàm grave humeris onus impoſuiſſet, circumſpiciens quem poſſet in laborum partem vocare, neminem

Ibid. Idem ANDR. ALCIATO. 1528. 16. *Septemb. Baſilea.*] Amerbachius *vir ad unguem factus partem eam tuarum litterarum*, *qua noſtri mentionem faciebat amanter veriùs quàm honorificè.* ——

Pag. 133. UDALRIC. ZASIUS ERASMO. 1513.] —— *tua admirabilis humanitas*, *quam noſter ille* Bonifacius, *adoleſcens virtute & doctrinâ clarus*, *prædicare non ceſſat* ——

Pag. 138. Id. ad eund. 1514.] Bonifacius *te plurimâ ſalute impertit*, *cui poſt amœna illa humanarum litterarum vireta*, *inſuetus eſt ad duriuſculos Juris Civilis ſcopulos callis* ——

Pag. 1733. ERASM. BOTZEMO. 1528.] —— Bonifacium Amerbachium *Juris Cæſarei profeſſorem* ——

Pag. 138. Idem ULR. ZASIO. 1514.] —— Bonifacium *non uno nomine unicè diligo*, *de quo ſanè ſummam ſpem concepi.* ——

Lege Pag. 195. Epiſtol. ZASII ad ERASMUM. 1516.

Pag. 348. ERASM. ZASIO 1518.] —— Bonifacio Amerbachio *juvene omnibus rebus affatim expolito* ——

Pag. 350. ERASMUS BONIFACIO AMERBACHIO *Baſileâ* 31. *Auguſt.* 1518. dat Epiſtolam, in quâ *ſuo ſæculo gratulatur*, quòd *præclara ſtudia*, *tot jam ſæculis penè ſepulta*, *toto terrarum orbe refloreſcant*, & conqueritur de magnâ litterarum *ante annos plus minus octoginta* ignorantiâ.

Pag. 670. Idem ad ALCIATUM 1521.] —— Bonifacius Amerbachius, *candidus ac bene vocalis præco laudum tuarum* —— *lucubrationes tuas habet in deliciis* ——

Lege & Pag. 715. Ejuſd. aliam ad eund. 1522. & Pag. 1075. ad BILIBALDUM. 1528.

Pag. 1289. ERASM. ad JOAN. ALEXAND. *Braſſicanum.* 1520.] —— Bonifacius Amerbachius, *cujus phraſis meâ ſententiâ non ita multùm cedit* Politianicæ. ——

Pag. 1474. Id. ad PAUL. SADOLETUM. 1533.] —— *Dialogum* de ſtudiis rectè inſtituendis *per* Bonifacium Amerbachium *acceperam*, *priuſquam tu mitteres.* ——

Pag. 1532. Id. ad ZASIUM. 1514.] —— Bonifacium *juvenem juxtà modeſtum atque eruditum*, *quæſo ne graveris meo nomine ſalutare.* ——

Quòd hôc in loco teſtimoniis ERASMI congerendis immoratus ſim, ab re non fuit. Volui palàm facere, quantus fuerit JOANNES AMERBACHIUS, quanto in honore & ipſe & ipſius familia apud viros iſtius ſæculi ingenuos & eruditos; quam curam habuerit, ut filii bonis litteris innutriti rem promoverent litterariam; quàm bene hi parentis optimi curæ & ſpei reſponderint; quantus longævo parenti acceſſerit fœlicitatis cumulus, ut ante obitum filios non modò adultos ſed & omni laude cumulatiſſimos cerneret.

nem invenit huic rei magìs idoneum, quàm FROBENIUM: [1] quem ideo ad ſe *Baſileam* accivit ſocium in *Latinis* Patribus exeudendis futurum. Illi plurimùm placuit uſus characteris *Gothici* : quem alio nigriorem ideóque legentium oculis minùs gratum, diu tamen jam admiſerant [2] celebres Typographi, inter *Germanos* anno 1471. HENRICUS EGGESTEIN *Argentorati* in GRATIANI *Decreto*; multi præcipuè inter *Venetos*, qui, ſuis typis nitidioribus poſtpoſitis, hunc inſuaviorem induxerunt, ſuóque exemplo alios quoque aliorum locorum Typographos in eandem conſuetudinem pertraxerunt; adeò ut *Gothicæ* illæ editiones maximam decimæ quintæ centuriæ partem occupaverint. Miror equidem hanc characteris formam fuiſſe non modò uſurpatam, verùm à plerisque laudatam. [3] Sic enim legitur in editione SCOTI apud JOANNEM *Colonienſem*, & JOAN. MANTHEN ann. 1477. *Sublimi litterarum effigie.* Et in *Conciliator. Medicin.* 1483. *Charactere jucundiſſimo M.* JOANNIS HERBORT Alemani, *cujus vis & ingenium facilè ſupereminet omnes.* Et *le* BARTHELEMI CHASSENEUZ ſur les *Coutumes de* BOURGOGNE apud JOANNEM *de* JONVELLE *Lugduni* 1523. *Elegantiſſimis typis.* Et *Pſalter. in uſum dioceſ.* Pariſ. *apud* NICOLAUM PREVOST Pariſiis 1525. *opus pulchro litterarum charactere politiſſimum.* Quamvìs autem illa characterum figura ad aliam ne comparanda quidem ſit, aliquando tamen his editionibus ſuus nonnullus nitor haud deeſſe mihi videtur, præſertim ubi minutior eſt iste *Gothicus*, asperámque nigredinis nimiæ injucunditatem duritiémque nonnihil emollit exilior litterarum ductus. Ea characterum exilitas editionibus *Gothicis Div.* AUGUSTIN. *de Civit. Dei* VENETIIS ann. 1470. à GABRIELE PETRI & anno 1475. à NICOLAO JENSO excuſis quandam ſanè (ut puto) gratiam conciliat. Characterem utrúmque, *Gothicum* aliúmque, ut ſimul miſceeret in AMBROSII editione anno 1492. neſcio, quid AMERBACHIO perſuaſerit. Hoc opus in tres partes distribuit. Libri primæ partis (præter tractatum *de officiis*) & ſecundæ omnes charactere *Gothico*, reliqui primæ & tertiæ *Romano* exarantur. Hunc morem imitati ſunt [4] aliquot postea Impreſſores. HENRICUS STEPHANUS & SIMON COLINÆUS in *Promptuario* MONTHOLON. anno 1520. prima ordinis Alphabetiei vocabula *Gothicè* excuderunt. Idem fecit in ſecundo ſui *Theſauri* volumine ann. 1543. non in primo, ROBERTUS STEPHANUS. In Lexicis videmus plerumque vocem vernaculam *Gothicis*, Latinam *Romanis* litteris exhiberi. [5] *Gothicis* Impreſſionibus imò & quibusdam aliis aliud accedebat incommodum ipſo charactere gravius, nimirum quòd ſyllabæ vocum & voces plurimæ, aliquando penè omnes, abbre-

1 CAILLE, p. 32.
2 CHEVILL. p. 104. usque ad p. 109.
3 CHEVILL. p. 106, 107.
4 CHEVILL. p. 107.
5 CHEVILL. p. 110.

abbreviatæ tot iſtorum compendiorum notulis implicarentur, & innecterentur, ut Lectoribus crucem figerent magis quàm lectioni lucem adderent, & ob eam ipſam cauſam ingens hujusmodi Editionum neglectarum numerus interiret. Compendiaria iſta imprimendi ratio à manuſcriptis Codicibus, quorum figuras *Moguntini* aliique Typographi æmulari ſtudebant, manavit. Scribæ malebant voces nectere quàm moras; quos imitati Impreſſores per hæc forſan compendia chartarum impenſis magìs quàm legentium labori pepercerunt. Hanc arbitror *βραχυγραφίαν* ſermoni *Græco* longè meliùs convenire, & in illo formoſius aliquid ac nonnihil artificii venuſtioris præ ſe ferre. Hanc optimi inter antiquos retinuerunt Typographi, quam à ſuis Libris eliminando quid elegantiæ *Græcis* litteris addiderint è recentioribus nonnulli, nondum ſatis video. Sed de his paulò prolixiùs agendi ſe dabit occaſio. Ad AMERBACHIUM redeo: quem [1] poſt typographicos ferè quinquaginta annorum labores vitâ & Litterariis, quæ obierat, munus ſummâ cum laude functum hôc poſtea Epitaphio decoravit filius natu minimus BONIFACIUS:

[2] *EPITAPHIUM.*

JOANNES AMERBACHIUS hîc cubat
Cum Barbara Ortenbergia ſingul. pudicit. fœmina,
Ac *BRUNONE BASILIO*que, filiis,
Præproperè quidem hinc ereptis.
Sed ante tamen eruditione ſua trilingui
Per laborioſiſſ. Hieronym. operum recognitionem
Quibus nunc Docti ubique gentium fruuntur,
Orbi toto commendata.
BONIFACIUS AMERBACHIUS
Parentibus & fratribus optimis,
Sed & *MARTHÆ FUCHSIÆ*
Uxori ſuæ Chriſtianarum virtutum dotibus incomparabili,
Cum Urſula ac Hertexe duabus filiolis
Hîc quieſcenti:
Item ſibi ipſi liberis ſuis ſuperſtitibus
FAUSTINÆ, BASILIO, JULIANÆ,
Poſteríſque in humanæ fragilitatis memoriam
F. C.

Parentibus, fratribúſque jam olim, uxore verò in ipſo ætatis flore cum filiolis haud ita dudum expectandi cenſorii noviſſimique diei ergo collocatis. Anno M. D. XLII.

Latini

1 Scilicet ab anno 1480. usque ad annum 1528, quo anno ERASMUS ad ALCIATUM ſcribens ejus mentionem facit. Sed Idem in Epiſtol. ad Archiepiſcop. *Toletan.* Divi AUGUSTINI Operibus præfixâ anno 1529. datâ, eum vitâ deceſſiſſe ſcribit. In eâdem Epiſtolâ ſcribit filium AMERBACHII natu maximum *in fata conceſſiſſe*: nempe (ut cenſeo) BRUNONEM, cujus matrimonium fortè innuit, cùm ad GERBELIUM ſcribens anno 1518. (lege Epiſtolar. pag. 35.) *Scis*, ait, BRUNONI *quoque* AMERBACHIO *eſſe, quod amplectatur in ſomnis.*

2 CAILLE, pag. 33.

T

Latini jam ex omni penè Facultate & Scientiâ Libri in eruditorum manus per plurimas paſſim *Europæ* partes Typographicæ Artis auxilio venerant. *Græca* autem Lingua non adeò frequentabatur; nec à primâ Artis origine usque ad annum 1480. ullus Liber mihi occurrit integer eo ſermone excuſus præter LASCARIS Grammaticam ann. 1476. Eandem anno 1480. rurſus edidit, ſed verſione *Latinâ* inſtructam, JOHANNES CRESTONUS *Placentinus* Monachus; idem qui etiam ſequente anno [1] Pſalterium *Græcè* & *Latinè* impreſſum LUDOVICO DONATO Episcopo *Bergomenſi* nuncupavit. Tunc primùm pars Bibliorum *Græcorum* aliqua imprimi cœpta; primúmque ſpecimen in *Græcis*, uti antea [2] in *Latinis*, à Pſalterio ſumptum. Tunc primùm *Græcus* textus cum interpretatione *Latinâ* ſociatus eſt, ut *Græcarum* Litterarum rudiores (quales erant illis temporibus adhuc plerique) uſu crebro paulatim exerciti perdiſcerent tandem hâc magìs familiari duce & comite ignotiori illi aſſueſcere. Monacho illi *Placentino* justiſſimæ à posteris debentur gratiæ, qui otium & horas tam bene collocaverit; cujus diligentiam ſi omnibus ſui Ordinis libuiſſet imitari, litteræ non tamdiu ſepultæ & incultæ jacuiſſent. Suas etiam, quas meruit, gratias habuiſſet Typographus, niſi maluiſſet ſuum nomen taceri. At, quia *Mediolani* Editio prodiit, exiit forſan à DIONYSII *Paraviſini* prelo, qui ibidem LASCARIS Grammaticam anno 1476. *Græcè* emiſerat. Laudem, ſi non parem, ſaltem proximam, poſt *Germaniam*, ſibi jure vindicare poteſt *Italia*. *Moguntiæ* Ars primùm inventa fuit & tentata; ſed *Latinas* ſolas excoluit litteras: necdum enim *Græcas* ſciebant perfectè Typographi; quas licèt Authoribus quibusdam *Latinis* immiſcere tentaverint infeliciter [3] *Moguntini*, feliciùs & meliore ſucceſſu [4] *Sublacenſes*, [5] *Romani* & [6] *Veneti*; Codex tamen totus *Græco* ſermone non eſt impreſſus, donec tam arduum Typographiæ opificium numeris omnibus abſolutum ad umbilicum perduceret *Mediolani* anno 1476. DIONYSIUS *Paraviſinus*.

Quotannis jam latiùs per *Europam* nomen increbreſcebat typógraphicum, in regionibus præſertim *Italis*, & nullibi magìs quàm *Venetiis*.

Cele-

1 LONG, *Biblioth. Sacr.*] In Epistolâ dedicatoriâ hæc leguntur: —— *circiter ſeptuaginta loca correximus Græcam veritatem ſecuti. Verba, quæ deerant, ſuis locis addidimus. Unum te, Præſul memorande, ignorare nolo: Pſalterium, quod Ambroſianum dicitur, in paucis imò in nullis à Græco discrepare.* —— *feci & ipſe in hoc Pſalterio: non tamen ut Græcis ſchematis uterer, ſed ut Græcè diſcere volentibus morem gererem, verbum verbo reddidi.* ——

2 Anno 1457.

3 CICER. *Offic.* per FUST & SCHOEFFER. *Moguntiæ.* 1465.

4 LACTANT. *Sublaci.* 1465.

5 LACTANT. 1468. AUL. GELL. & APULEIUS 1469. per SWEYNH. & PANN. *Romæ.*

6 AUL. GELL. & MACROB. 1472. per NIC. JENS. *Venetiis.*

Digitized by Google

Celebres extitere anno 1480. *Venetiis*; PETRUS PIASIUS *Cremonenſis*; BARTHOLOMÆUS BLAVIUS *Alexandrinus*, & ANDREAS TORESANUS *de Aſulâ*; [1] LUCILIUS SANTRITER & FRANCISCUS THEODORUS:

Tarviſii; BERNARDINUS CELERIUS *de Luere*:
Neapoli; FRANCISCUS *de Dino Florentinus*:
Vicentiæ; HENRICUS LIBERARIUS:
Brixiæ; [2] BONINUS DE BONINIS *de Raguſiâ*:
Goudæ; [3] GERARDUS LEEU:
Coloniæ; HENRICUS QUENTEL:
in Civitate *Auſtriæ*; GERARDUS *de Flandriâ*:
——— [4] JOANNES *Vercellenſis*:
[5] *Cadomi* ———

Anno 1481. *Venetiis*; BAPTISTA *de Tortis*; LUCAS DOMINICI *Venetus*; [6] PHILIPPUS *Venetus*; JOANNES *de Forlivio* & GREGORIUS fratres:
Vicentiæ; JOANNES *Renmenſis* & [7] DIONYSIUS BERTOCHUS:
Florentiæ; NICOLAUS *de Laurentio*:
Monteregali; DOMINICUS *de Nivaldis* & filii:
Regii; PROSPER ODOARDUS & ALBERTUS MAZALI *Regienſes*:
Noribergæ; CONRADUS LEONTORIUS:
Daventriæ; RICHARDUS PAFRADIUS:
Oxonii; THEODORICUS ROOD:
[8] *Lignis* ———

Anno 1482. *Romæ*; STEPHANUS PLANCK *Paduanus*:
Venetiis; THOMAS *Alexandrinus* & ſocii:
Mediolani; JOANNES ANTONIUS *de Bonaſo*:
Tarviſii; PAULUS *de Ferariâ* & DIONYSIUS *de Bononiâ*; *idem* DIONYSIUS ac PEREGRINUS ejus ſocius:

Anno

1 De his lege plura in ſequenti Catalogo.
2 Is BONINUS migravit *Veronam* ann. 1482, 1483.
3 Anno 1485. *Antuerpiam* migravit.
4 Ubi hôc anno Artem exercuerit, mihi nondum conſtat: ſed imprimebat *Tarviſii* ann. 1482, 1485. *Venetiis* 1486.
5 Abſque nomine ullius Typographi.
6 Neſcio, an idem qui antea PHILIPPUS CONDAM PETRI.
7 DIONYSIUS hic erat *Regienſis*, & *Regii* impreſſit ann. 1496.
8 Hujus Loci meminit LA CAILLE, p. 43. ſed ſinè ullius Typographi nomine.

Anno 1482. *Veronæ*; [1] BONINUS *Raguſii* genitus:
Paduæ; MATTHÆUS CERDONIS *de* [2] *Windiſchgretz*:
Vicentiæ; LEONARDUS *Baſileenſis*; JACOBUS *Duſenſis*:
Florentiæ; [3] ANTONIUS MISCOMINUS:
Brixiæ; BARTHOLOMÆUS *Vercellenſis* [4] Bibliopola:
Regii; BARTHOLOMÆUS BOTTONUS aliàs BRUSCHUS *Regienſis*:
Bononiæ; HENRICUS *de Harlem*, & JOANNES *de Nordlingen*:
Aquilæ; ADAM *de Rotwil Alamanus*:
Ulmæ; LEONARDUS HOL *Ulmæ* civis:
Argentorati; [5] MARCUS REINHARDI *de Argentinâ*, ac NICOLAUS PHILIPPI *de Gernsheym* ſocii.
[6] *Piſæ* & *Erfordiæ* —— ——
—— —— [7] PETRUS *Ungarus*:

Anno 1483. *Venetiis*; JOANNES dictus *Magnus* HERBORT *de Siligenſtat Alemannus*; ANTONIUS *de Stratâ Cremonenſis*; PLATO *de Benedictis*; BERNARDINUS *de Benaliis Bergomenſis*; [8] JACOBUS BRITANNICUS *Brixianus* & [9] JOANNES *de Forlivio*; NICOLAUS *de Contengo Ferrarienſis* & [10] PETRUS MAUFER; [11] BERNARDINUS *de Celeris de Luere*:
Brixiæ; MINIATUS DELSERA *Florentinus* & [12] BONINUS DE BONINIS *de Raguſiâ* ſocii:

Anno

1 Idem (ut non dubito) qui antè 1480. & poſtea 1483. vocatur BONINUS de BONINIS.

2 Vide ann. 1485. in Catalogo ſequente.

3 Hic ſolebat ſuis Editionibus adjicere duas ſui nominis litteras majuſculas initiales ſimul in unam conjunctas AM.

4 Conſtat hunc BARTHOLOMÆUM fuiſſe Typographum ex inſcriptione Libri, quæ in ſequenti Catalogo legitur. Sed olim idem erat Typographus & Bibliopola; & neſcio an non optandum eſſet, ut etiam nunc utroque officio unus fungeretur. Turpiſſima virorum illiberalium avaritia cum rerum omnium præterquam lucri ignorantiâ intolerabili conjuncta hanc noſtro ſæculo invidit felicitatem.

5 Ii eodem hôc anno *Argentinâ Lutetiam* migraverunt.

6 Nulla in iis Locis Typographorum nomina affert JOANNES LA CAILLE.

7 Loco non nominato.

8 Hic poſtea imprimebat *Brixiæ* 1485.

9 Hic JOANNES cum fratre ſuo excudebat anno 1481.

10 MAUFER cùm antea *Paduæ* 1474, *Veronæ* 1480. Artem exercuiſſet, tertiò migravit *Venetias*, quò tunc omnes confluebant Typographi, tanquam ad ſuæ Artis arcem & metropolim.

11 Hôc anno Locus, ubi imprimebat, non adjicitur; at proximo, *Venetiis*.

12 BONINUS anno 1480. imprimebat ſolus.

Anno 1483. *Pariſiis*; Antonius Caillaut, & Ludovicus Martineau:
Lugduni; Gulielmus le Roy vel [1] Regis:

Anno 1484. *Venetiis*; Andreas *de* Bonetis *de Papiâ*; Bernardinus *de Novariâ* & [2] Bernardinus Celerius *de Luere* ſocii:
Lubecæ; Stephanus Arnoldi:
Coloniæ; [3] Joannes Guldenschayff:
Noribergæ; Georgius Stuchs *de Sultzbach*:
Viennæ; [4] Petrus Schenck:
Pariſiis; Georgius Mittelhus; [5] Dionysius Janot:

Anno 1485. *Venetiis*; Paganinus de Paganinis *Brixienſis*; Peregrinus de Pasqualibus & [6] Dionysius de Bertochis *Bononienſes*; Antonius Bactibovis *Alexandrinus*:
Lugduni; Johannes Fabri:
Antuerpiæ; [7] Gerardus Leeu:
[8] *Cremonæ*, *Heildelbergæ*, & [9] *Gandavi* ——

Anno 1484. *Lipſienſibus* primùm innotuit Typographia; de cujus in eam Urbem introductæ historiâ optimè meruit vir clariſſ. [10] Gottfridus

1 Sic nomen vernaculum *Latinè* vertit ann. 1488.

2 Hic Bernardinus *Tarviſio*, ubi ann. 1480. imprimebat, *Venetias*, magnum illud Typographiæ receptaculum, ſe recepit.

3 Joannes la Caille. (p. 27.) alium affert *Colonienſem* Typographum, Joannem Guldem: quem (donec fiam certior) ſuſpicor non alium fuiſſe à Guldenschayff, ſed abbreviato tantùm inter imprimendum nomine.

4 Hic anno 1500. Artem *Lugduni* exercuit.

5 Caille pag. 62.] „ Denis Janot épouſa Jeanne *de* Marnef
„ fille de Libraire, de qui il eut Denis.
„ Il avoit pour deviſe autour de ſa mar-
„ que, *Amor Dei omnia vincit*, Amour
„ par tout, tout par amour, par tout a-
„ mour.

6 Notandum eſt anno 1486. nominari *Pelegrino di Pasquali è Domenico Bertocho da Bologna compagni.* Neſcio an idem hic, qui anno 1485. Dionysius dicitur, aut huic aliquâ cognatione proximus. Præterea anno 1481. memoratur alius Dionysius Bertochus *Regienſis*, *Vicentiæ* tunc Typographus, poſtea ann. 1496. *Regii.* Denique Dionyssius hic Bertochus ſolum quàter vertiſſe videbitur; ejus enim prima mentio *Vicentia* anno 1481, *Tarviſii* anno 1482. cum ſocio ſuo Peregrino (quem eundem eſſe puto ac Peregrinum *de* Pasqualibus) *Venetiis* anno 1485, denique *Regii* anno 1496.

Feliciter certè Arti typographicæ id ceſſit, quòd ejus profeſſores locum ſæpe mutarent. Crebris enim hujusmodi migrationibus faciliùs & citiùs ſpargebatur illius notitia.

7 Is antea ann. 1480. *Gouda* imprimebat.

8 Harum Urbium meminit Joannes la Caille (p. 84.) ſinè nomine Typographorum.

9 Conſule *Bibliothecam* Adriani Pauw; ubi etiam tacetur Typographi nomen.

10 Lege ejus *Bibliothec. Lipſiens.* ann. 1711.

FRIDUS CHRISTIANUS GOËTZIUS *Lipſiæ* Prætor & Bibliothecarius, cujus ipſa verba hìc excerpta ſubjicere non pigebit.

—— —— „ haud erit, cur tradamus oblivioni *MARCUM* „ *BRANDT*, primum Artificis nomen, quod inveſtigare licuit, „ ſub cujus incude [a] ALBICI Archiep. *Pragenſis* & *Bohemiæ* Regis „ olim Archiatri *Praxis medendi* &c. A. M. CCCC. LXXXIV. in „ 4. prodiit aut *GREGORIUM BOETTICHER*, qui *ICto-* „ *rum* nonneminis *Prælectiones publicas in Authent. habit.* &c. M. „ CCCC. XCIII. in fol. formis ſuis impreſſas dedit. Multo minus „ ad tenebras relegandus *Wolffgangus MOLITOR*, aliàs STOECK- „ LIN dictus, de *Monaco*, Baccalaureus *Erffurtenſis* & civis *Liptzen-* „ *ſis*, qui [b] doctorum virorum fuit fautor excellentiſſimus, & M. „ CCCC. XCVI. [c] PRISCIANUM duobus libris minoris formæ „ diſtinctum, ÆNEÆ item SYLVII Opuſcula nonnulla in 4. plu- „ rimáque alia in ſequentibus annis ſtanno ſuo deſcripſit. Hujus ſup- „ par fuit ætati *Jacobus THANNER*, ſeu, ut *Latinè* vocitari ma- „ lebat, ABIEGNUS, *Herbipolenſis*, magnam in Autoribus veteris „ & recentioris ævi vulgandis laudem adeptus, inter quos OVIDIUM „ *de remedio Amoris* M. CCCC. XCVIII. & LUCIANUM *de Vitis* „ *omnis generis variarúmque Sectarum Philoſophorum* M. CCCC. XCIX. „ excuſum referre poſſumus: utique cùm VIRGILII *Æneida* MDV „ publicaret ejuſdem non minùs quàm Urbis honori hoc tetraſtichon „ cecinit GREGORIUS LATICEPHALUS *de Konitz*:

„ Hoc opus Abiegnus vir doctus in arte Jacobus
„ Abſolvit nitidum: Lips ubi pulchra nitet:
„ Lips urbes vincit ſtudiis doctiſſima cunctas;
„ Hìc totas ſedes diva Minerva tenet.

„ Æquales ferè THANNERO dixeris Baccalaureum *MARTI-* „ *NUM LANTZBERG*, itidem *Herbipolenſem*, *MELCHIO-* „ *REM BAERNIUM*, *VALENTINUM SCHUMANN*, „ omnes in re chalcographicâ verſatiſſimos. Veruntamen intrà incu- „ nabula ſua primáque tyrocinia tum temporis ſubſtitiſſe judicabimus „ Artium nobiliſſimam: ſiquidem characteribus utebatur antiquum „ ſcribendi ductum æmulantibus multíſque abbreviaturis non ſinè le- „ gentium tædio refertis; ad maturitatem autem robúrque virile de- „ mum perveniſſe, cùm *VALENTINUS PAPA*, & quem ar- „ tis ſuæ *Dædalum* rectè nominaveris, *ERNESTUS VOEGE-* „ *LINUS Conſtantienſis*, officinas hic ſuas aperiiſſent. Hæc enim

„ præ-

a SCHENCK. *Biblioth. Med.* p. 21. Lipſ. 1506. *impr.*
b V. PETR. RAVEN. *Comp. Jur. Can.*
c ANDR. RIVINUS *de Typogr.* pag. 20.

„ præcipuè inter reliquas tantùm *caput extulit* , *quantùm cupreſſi inter*
„ *lenta viburna*; atque exterorum etiam gymnaſiis typographicis, vel
„ *Aldinis*, vel *Juntinis*, vel *Gryphianis*, vel *Plantinianis*, & ſiquod
„ aliud celebrius iſtâ vidit ætate *Europa*, ſeu æris fuſilis, tam *Græci*
„ quàm *Latini*, elegantiâ, ſeu curatiſſimâ deſcriptione nequicquam
„ facilè conceſſit. Ingens illa optimorum Librorum brevì produxit
„ agmen, cujus primum quaſi pilum conſtituunt, quæ JOACHI-
„ MUS CAMERARIUS *Papebergenſis* —— emiſit —— ſcripta ——
„ Quò magìs itaque miramur & MALLINCKROTIUM & CAIL-
„ LIUM —— hanc tam ſplendidam, tam præſtabilem officinam ſilen-
„ tio planè præteriviſſe. Sanè quanto amore complexus ſit VOE-
„ GELINUM CAMERARIUS —— & quale precium incudi ejus
„ chalcographicæ ſtatuerit, vix meliùs quàm ex ipſiusmet Epiſtolâ
„ ad GEORG. SIGISMUNDUM SELDIUM Conſiliarium Cæſareum
„ M. D. LXIV. ſcripta * cognoſcemus. *Eſt apud nos vir cùm litte-*
„ *rarum doctrinâ non vulgariter inſtructus, tum ingenio valens, & ſtudio*
„ *induſtriâque ſpectatus* ERNESTUS. *Is Officinam exprimendi Libros typis*
„ *chalcographicis inſtituit. Adhibet autem multo majorem & delectum eden-*
„ *dorum Scriptorum & in elaborando diligentiam, quàm vulgus eorum, qui*
„ *modò quæſtum iſtum frequentant, facere conſuevit: atque in apparando penè*
„ *fortunas facultatéſque ſuas omnes conſumpſit. Tantum enim abeſt, ut cona-*
„ *tus ipſius adjuventur à Bibliopolis, ut, neſcio quâ invidiâ, horum ille etiam*
„ *iniquitate non parum prematur. Nunc confugit ad ſpem propemodum extre-*
„ *mam obtinendæ defenſionis & protectionis ſuorum operum, laborum, ſump-*
„ *tuum ab Imperatoriâ Majeſtate, quâ fretus* &c. Summa totius Epiſ-
„ tolæ huc redit, ut Privilegium Cæſareum VOEGELINO exoraret:
„ quo etiam impetrato explicatioribus velis is navigare, novíſque
„ ſubinde typis fundendis ſumtus ſuggerere potuit. Quin & Tabernam
„ librariam ſimul exercuit, preli ſui uſum ANDREÆ SCHNEI-
„ DERO, JO. RHAMBÆ & JO. STEINMANNO inſtitoribus
„ fortè ſuis qui in calce Librorum nominati occurrunt, permittens,
„ eâ tamen lege, ut typorum vel impenſarum præſtitarum honorifica
„ mentio fieret, nec minus *Arcæ Fœderis* imaginem inſigne ſuum, illi
„ ſemper præfigerent. Sub idem tempus MICHAEL LANTZEN-
„ BERGER, JACOBUS APEL aliique operas etiam alebant typo-
„ graphicas: quanquam *Vœgeliniana* Officina ſingulis palmam præripe-
„ ret; quippe quæ in filiis VALENTINO, PHILIPPO & GOTT-
„ HARDO aliquandiu floruit, & *Heidelbergam* quoque nobilem colo-
„ niam ablegavit. —— quæ præ cæteris *Germaniæ* Urbibus *Francofur-*
„ *ti* ad *Mœnum* Lares ſuos ſtabiliverat negotiatio Libraria, huc ſenſim
„ diverteret hoſpitalem dextram porrigentibus GROSSIIS & SCHU-
„ RERIS, Bibliopolis iſta tempeſtate longè latéque clariſſimis.

In

* LII. Ep. 6. pag. 116. ſequ. ed. *Wechel.*

In deſcribendis *Lipſienſis* Typographiæ origine & incremento ſentio me ultra hujus centuriæ limites longè evagatum; ſed malui ſub uno intuitu omnia Lectori exponere, quàm, quæ de illâ clariſſ. Goëtzius ſimul ſcripſit, distrahere, & in alium locum differre. Nunc in ordinem redeo.

Annus 1484. meruit maximè celebrari, quòd tunc *Soncini* (quod eſt Ducatûs *Mediolanenſis* oppidulum) *Judæorum* Typographorum *Italorum* operâ *Hebræi* characteres lucem primùm aſpexerint.

Pauciſſimos *Hebraïcè* impreſſos ante ann. 1500. Libros inſpicere mihi contigit: viz. *Pentateuchum Hebraïcum* cum *Chald. Paraphraſ. Ulyſſipone* 1491. fol. & *Biblia Hebraïca*, *Brixiæ* 1494. 8°. in quibus memoratu dignum eſt, quòd, quoties in textu Dei nomen occurrit, littera Daleth pro He ſubſtituatur; v. g. יהוד pro יהוה, אלרים pro אלהים. Id, monente viro doctiſſimo Jacobo le Long, obſervavi.

Libet hìc, quæ clariſſimus * Chevillerius de *Hebrææ* Typogra-

* Chevill. p. 264, 265.] „ Les premieres Impreſſions en Langue & Charactére *Hebraiques*, ont été faites par les *Juifs* d'*Italie* à *Soncino*, petite Ville du Duché de *Milan*, & les premiers Imprimeurs furent le Rabbin *Jeſué*; & le Rabbin *Moyſe* fils du Rabbin *Israël Nathan* de *Soncino*, qui deſcendoit d'un *Juif Allemand* de la Ville de *Spire*. Cette famille ſe multiplia, & porta l'Imprimerie dans quelques Villes d'*Italie*, comme à *Breſcia*, à *Boulogne*, à *Rimini*, à *Fano*, à *Peſaro*, où ont été faites des Impreſſions *Hebraiques*, avec l'inſcription, que c'étoit par des Imprimeurs de *Soncino*, ou de la famille de *Soncino*. Après ce premier tems les *Juifs* & les *Chrétiens* firent des Impreſſions en *Hébreu* dans pluſieurs autres Villes de l'*Europe*, à *Veniſe*, à *Cremone*, à *Manteuë*, à *Sabionetta*, à *Verone*, à *Ferrare*, à *Padeuë*, à *Livourne*, à *Naples*, à *Riva*, à *Isna*, à *Basle*, à *Cologne*, à *Hanau*, à *Francfort* ſur l'*Oder*, à *Prague*, à *Lublin*, à *Cracovie*, & autres Lieux, & dans quelques unes de la *France*, de l'*Eſpagne*, de l'*Angleterre* & de la *Hollande*. Le Rabbin *Ghedalia*, dans ſon Livre intitulé *Scialſcheleth Hakkabala*, marque le tems, que commença l'Impreſſion des Livres *Hébreux*, & dit que ce fut l'an du Monde 5240, qui revient à l'année *Chrétienne* 1480. Le Pere *Jules Bartolocci*, qui a fait la recherche des premieres Impreſſions de ces Livres, rapporte ſes paroles, que voici en *François*: *En ce tems les Imprimeurs de* Soncino *étoient en reputation. Ils exercerent l'Art de l'Imprimerie pluſieurs années, & mirent ſous la Preſſe un grand nombre de Livres* Hébreux, *au grand avantage de la Nation* Juiſve.

„ De cette Imprimerie de *Soncino* ſont ſortis, le Livre intitulé *Minchar Happeninim*, qui fut imprimé *in quarto* l'an du Monde 5244. c'eſt-à-dire, l'année *Chrétienne* 1484.

Idem. p. 265, 266.] „ Ce fut ce R. *Gherſon* qui porta l'Imprimerie à *Conſtantinople*, où il fit pluſieurs Impreſſions jusqu'en l'année 1530. en laquelle fut imprimé le Livre intitulé *Michlol*. Les *Juifs* l'établirent auſſi à *Salonique*, & dans quelques autres Villes de l'Empire *Ottoman*. Mais ce ſont ces deux Villes-là où ils ont le plus imprimé de Livres *Hébreux*. On en voit d'imprimez à *Salonique* en l'année 1493. & à *Conſtantinople* en l'année 1506. dans le Siécle précedent: & dans le préſent Siécle l'année 1652.

Idem. p. 266, 267.] „ Avec toutes ces recherches de l'origine de l'Impreſſion *Hébraïque*, s'il eſt vrai ce que *Buxtorfe* écrivoit l'année 1613. que *Joſeph Scaliger* avoit une Grammaire *Hébraïque* du Rabbin *Moyſe Kimhi* intitulée, *Mahala Scevile Haddas*, qui avoit été imprimée en

„ *Sicile*

Digitized by Google

pographiæ origine tradidit, ipſius verbis (cùm accuratioribus non poſſim) deſcribere.

„ *Sicile* il y avoit plus de 152. ans : *Habuit* Joſepus Scaliger *impreſſum in* Siciliâ *ante annos* 152. (Paroles que *Buxtorfe* ſon fils n'a point changées dans la ſeconde Edition qu'il a fait faire du Livre de ſon pere l'année 1640. *in* 8°. à *Basle*;) on pourroit dire, que l'Impreſſion *Hébraique* a commencé bien plûtôt que ne dit le Rabbin *Ghedalia*, & avec lui le P. *Bartolocci*; qu'elle a paru en *Sicile* avant les Imprimeurs de *Soncino* environ l'année 1461. & que c'eſt cette Grammaire de *Moyſe Kimhi*, qui eſt le plus ancien Livre imprimé en *Hébreu*. Il eſt bien certain, qu'on a de très-anciennes Impreſſions de cette Grammaire. Il y en a une dans la Bibliotheque de *Sorbonne*, qui eſt faite à *Ortona* dans l'*Abruzzo* au Royaume de *Naples*, la ſeconde année de *Charles* Roi de *Sicile* & de *Jeruſalem*, c'eſt-à-dire, de *Charles* VIII. Roi de *France*, qui eſt celle de 1496. où il eſt marqué, que c'eſt la troiſiéme Impreſſion de cette Grammaire. Ce qui eſt un témoignage, qu'il y en avoit encore deux autres Editions plus anciennes. *Corneille Beughem*, dans ſa Liste intitulée *Incunabula Typographia*, parle d'une ancienne Edition *Hébraique*, qui fut faite à *Boulogne* en *Italie* l'année 1471. page 126. *R. Obadia Sephorno, Lux populorum. Liber Hebraïcus ſic dictus. Bononia* 1471. Mais pour aſſûrer la verité de ces anciennes Impreſſions, & faire ceſſer tout le doute qu'on peut en avoir, il faut attendre qu'on marque les Bibliotheques, où elles ſont gardées, & que quelcun en donne plus de lumiere.

Digitized by Google

Biblia Latina: *per Franciſcum de Hailbrun.* 4to.	Venetiis.	1480.
Eadem: *impenſ. Octaviani SCOTI.* (a) 4to.	Venet.	1480.
Ead. cum ſummariis & concordantiis Menardi Monachi: *per Jo. Zainer.* (b) fol. .	Ulm.	1480.
Ead. *per Anton. Coburger.* (c) fol. . .	Noriberg.	1480.
Ead. cum poſtillis Nicolai de Lyrâ, 7 vol. (d) fol.	Colon.	1480.
Bibl. Germanic. 2 vol. *per Antonium Sorg.* (e) fol.	Aug. Vind.	1480.
Beati Hieronymi Epiſtolæ. (f) fol. *in Urbe*	Parmenſi.	1480.
Euſeb. Præparat. Evangel. Latinè, interprete Georg. Trapezuntio: *impreſſit Michaël Manzolinus.* (g) fol.	Tarviſ.	1480.
Vita del Sancto Hieronimo: *per Michaele Manzolo da Parma.* (h) 4to. . . .	Tarviſ.	1480.
JOSEPHI OPERA Latinè, Ludovico Condratâ interprete: *per Petrum Mauſer Gallicum.* (i) fol. *in inclytâ civitate* . .	Veronæ.	1480.
Joſephus de la bataille Judaïque tranſlatée de Latin en *FRANÇOIS*: *pour Antoine VERARD.* (k) fol.	Pariſ.	1480.
Duranti Rationale Divinor. Officiorum: *per Hermannum Lichtenſtein.* fol. . .	Vicent.	1480.
Joan. de Turre-cremata tractatus de *POTESTATE PAPAE & CONCILII* generalis: *per Henricum QUENTEL.* (l) fol. . .	Colon.	1480.
Beat. *GREGORII* magni *MORALIUM* opus per Bartholomeum Cremonen. correctum: *per Reynaldum de Novimagio Teutonicum.* (m) fol.	Venet.	1480.

Hugon.

(a. b) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(c) LONG, *Biblioth. Sacr. Maii Kl. Octavo decimo.*
(d. e) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(f) Pars 1a. *M.CCCC.LXXX. die XVIII. Januar.* Pars 2a. *M.CCCC.LXXX. Id. Maiis.*
(g) *Prid. Id. Januar.*
(h) *XXVIIII. de Marzo.*
(i) *Octav. Kal. Jan. Pont. Max. Sixto IV. Venetorum duce Joanne Mocenigo.*
(k) 7me. *de Decembre. M.CCCC. quatre vingt.* (l) CAILLE, p. 26.
(m) *Quarto decimo Junii, duce Joanne Mocenigo.*

Hugon. Cardinal. ſpeculum Eccleſiæ, & ſacerdotum; Guillelmi Saphonenſis modus conficiendi Epiſtolas; ſpeculum aureum animæ peccatricis: *per Udal. Gering & G. MAYNYAL.* (a) 4to.	Pariſ.	1480.
Summa in virtutes Cardinales & vitia illis contraria, corúmque remedia, ad partem tertiam libri de naturalibus exemplis: *per Ulric. Gering & G. Maynyal.* (b) fol.	Pariſ.	1480.
Le Pelerinage de l'Ame: *per Antoine GERARD.* (c) fol.	Pariſ.	1480.
Matthei ſylvatici liber Pandectarum medicinæ, emendat. per Matthæum Moretum Brixianum: *impendio Joannis Coloniæ Agripinenſis Joanniſque Manthen Gheretzem ſociorum.* (d) fol.	Venet.	1480.
Platynæ opuſculum de *OBSONIIS*, ac de honeſtâ voluptate, & de valetudine: *impenſis & expenſis Gerardi de Flandriâ.* (e) 8o. *in Civitate*	Auſtriæ.	1480.
Thymage or myrrour of the world tranſlated from French into Engliſh: *by Caxton.* (f) fol.		1480.
Hiſtory of England, together wth. the Hiſtory of Ireland, taken out of Polychronicon. (g) fol.	Weſtminſt.	1480.
Franchini *GAFURII* Laudenſis Theorica *MUSICÆ: per FRANCISCUM de DINO Florentinum.* — 4to.	Neapo l.	1480.
Chronica, nunc ſecundò emendata: *impreſſ. curâ impnſiſque Erhardi Ratdolt de Augustâ.* (h) fol.	Venet.	1480.

Strabo,

(a) CHEVILL. p. 70. 29. *April.*
(b) CHEVILL. p. 71. 16. *Aug.*
(c) CAILLE, p. 62.
(d) 6. *Id. Octob.*
(e) *Venetiarum duce inclyto Johanne Mocenico, nono Kalendas Novembris.*

(f) *Began the ſecond of January M.CCCC.LXXX. and finiſhed the VIII. of March the ſame year.* CAXTON *me fieri fecit.*
(g) *Aug.* 18. Nec dubito, quin per CAXTON.
(h) *XXIIII. Novemb.*

Strabo, Latinè Guarino interprete: *per* JO-*HANNEM Vercellenſem.* (a) fol.		1480.
Solini rerum memorabilium collectanea: *per Andream Portiliam.* (b) 4to.	Parmæ.	1480.
Solin. de mirabilib. mundi: *per* BONI-*NUM de* BONINIS *de Raguſiâ.* (c) .	Brixiæ.	1480.
Ex geſtis Romanorum Hiſtoriæ notabiles moralizatæ: *per Girardum* LEEU. (d) 4to. .	Goudæ.	1480.
DIONYS. HALICARN. HISTOR. Latine, Lappo Birago interprete: *per Bernardinum* CELERIUM *de Luere.* (e) fol. .	Tarviſii.	1480.
Tit. Liv. *per Anton. Zarotum.* (f) fol. .	Mediolani.	1480.
Tit. Liv. *per Michaelem Manzolinum Parmenſem.* fol.		1480.
Pauli *POMPILII* Liber. L. Annæi *SENECÆ VITA* ad Joannem Lopim decanum Valentinum: *per Eucharium* SILBER *aliàs Franck.* (g) 4to.	Romæ.	1480.
Cæſar. Comment. *per Michaelem Manzolinum Parmenſem.* (h) fol.	Tarviſii.	1480.
Valer. Maxim. *per Leonardum Pachel & Uldericum Scinczenzeller.* (i) fol.	Mediolan.	1480.
Cicer. de Finibus: *per Philippum Condam Petri.* (k) fol.	Venet.	1480.

Cicer.

(a) *Joannes Vercellenſis propriâ impenſâ viventibus poſteriſque exactiſſimâ diligentiâ imprimi curavit. M. CCCC. LXXX. Septimo Kal. Septemb.* Hic *Tarviſii* ann. 1482, 1485. *Venetiis* imprimebat anno 1486.

(b) *XIII. Cal. Januar.*

(c. d) Caille, p. 42.

(e) *Biſſexto Kal. Martias.*

(f) *Has tres Titi Livii decadas Petrus Juſtinus Philelfus quàm diligentiſſimè recognovit: impreſſit Mediolani opifex conſummatiſſimus Antonius Zarothus operâ & impenſis Johannis Legnani. 10. Cal. Novemb. regnantibus Mediolani ducibus Bonâ & Johanne Galeacio Mariâ Sphortiâ. anno* 1480.

(g) *Die Martis XVI. menſis Februari.*

(h) *Quos Michael Manzolinus Parmenſis Librariorum ſolertiſſimus ſuo ſumptu fieri curavit, Tarviſii* M. CCCC. LXXX. *Prid. Cal. Quintil. Recognitore Hieronymo Bononio Tarviſino.*

(i) *Sexto decimo Kalendas Auguſtas.*

(k) *Die 6. Novemb. regnante Johanne Mocenego.*

Digitized by Google

Cicer. Orationes: *per Nicolaum G.* (a) fol.	Venet.	1480.
Cicer. Epiſtol. Famil. cum Comment. Hubertini Clerici Creſcentinatis. fol.	Venet.	1480.
Virgil. cum Comment. Servii: *arte Petri PIASII Cremonenſis, Bartholomæi BLAVII Alexandrini & Andreæ TORESANI de Aſulâ.* (b) fol.	Venetiis.	1480.
Terent. cum caſtigationib. Pomp. Læti. (c)	Parmæ.	1480.
Horatii Epiſtolæ. (d)	CADOMI.	1480.
Ovidii opera: *per me Baldaſerem de Azzoguidis civem Bononienſem.* fol.	Bononiæ.	1480.
Ovidii omnes libri qui extant: *eos quàm accuratiſſimè emendatos à Barnabâ Celſano Vicentino impreſſit Hermanus Colonienſis Lichtenſtein.* (e) fol.	Vicentiæ.	1480.
Ovid. Metamorphoſ. edente Domitio Calderino: *operâ & impenſâ Andreæ Portiliæ.* (f) fol.	Parmæ.	1480.
Eædem: *arte Jacobi de Rubeis natione Gallici.* (g) fol.	Pinerolii.	1480.
Sil. Italic. (h) fol.	. .	1480.
Juvenal. cum Comment. Calderini: *per Henricum LIBERARIUM.* — fol.	Vicentiæ.	1480.
Martial. cum Comment. Calderin. & Georg. Merulæ. fol.	Venet.	1480.
Alberti de Eyb Margarita, ſive Oratorum omnium, Poetarum, Hiſtoricorum ac Philoſophorum Eleganter dicta. (i) fol.	. .	1480.

Joh.

(a) X. *Martii. G.* (ut opinor) ſignificat *Girardengum*, cujus mentio ann. 1479. facta eſt.
(b) *Die primo Auguſt.*
(c) FABRIC. *Supplem. Biblioth. Lat.* pag. 10.
(d) FABRIC. *Biblioth. Lat.* p. 239.
(e) *Sex. Id. Maii.*
(f) *Id. Maii. Joanne Galeazio Mariâ Mediolani illuſtriſſimo duce regnante feliciter.*
(g) *M. CCCC. Octuageſimo. intrà Kal. Febr.*
(h) Biblioth. HEINS.
(i) *Decimâ quintâ Julii*, ſinè Typographi & Loci nomine.

Joh. Bochacii ad Flametam Pamphili amatricem libellus, materno ſermone editus. (a) 4to. . . 1480.

Conſtant. Laſcaris compendium 8. orationis partium Gr. Lat. Joanne Monacho Placentino interprete. —— 4to. . . . . Mediolan. 1480.

Non. Marcell. & Feſt. Pomp. & Varr. de Ling. Lat. (b) fol. . . . . . Parmæ. 1480.

Franciſci *NIGRI GRAMMATICA LATINA : per Joan. Lucilium SANTRITER & Franc. THEODORUM.* (c) 4to. . Venet. 1480.

Tortellii Commentarii : *per Herman. Liechtenſtein Colonienſem.* (d) fol. . . . Vicentiæ. 1480.

Junia-

(a) *Die XX. Septemb.*

(b) Bibliothec. BARBERIN. & MAZARIN.

(c) *C. Joannes Lucilius Santreiter de Fonte ſalutis : omnibus ſtudioſis adoleſcentib. fœlicitatem dicit.*

Expulerat triplici faciles gens barbara Rhero
Pierides quondam Caſtaliaque Deas.
&c. &c. &c. &c.
Tunc ego, quem Muſis genuit Cyllenius aptum,
Quid facerem, poſtris artibus usque mois.
&c. &c.
Et patriam liqui tunc patriósque Lares.
Ac Venetas ſubitò cœpi luſtrare lacunas.
&c.
Tunc mihi ſe læta retulerunt undique nymphæ.
&c.
Et ducunt placidas Franciſci protinus ædes :
* *Quem anymphus genuit Niger avitus Aruns.*
&c.
Hic mihi prima mea viſa eſt fortuna ſalutis :
&c. &c.
† *Et quia non aliud eſt charite majus*
Officium, prompſi grammata docta Nigri :
Hos quibus adductus Parnaſſi ad limina ſacri
Impreſſi libros & monumenta ſui.
&c. &c.

* † Hi verſus mendoſè ſic excuduntur.

Sed quia jam Rhenus faciles admittere Muſas
Dicitur &c. &c.
Nunc tua me lætum excipient bona mœnia civem,
Inque ſinu patriæ nunc moriturus ero.
Sed priùs à nobis parva hæc munuſcula ſume;
Quæ mihi doctoris ſunt monumenta mei.
Cui referes dignas quum tanto munere grates,
Lucili memor es, patria chara, tui.
Valete ἀοιδοί.
Santriter Helbronnâ genitus de gente Joannes
Lucilius prompſit grammata docta Nigri.
Herbipolisque ſatus ſocio ſudore lacunis
Hoc Venetis Francus fert Theodorus opus.

Anno ſalutis M. CCCC. LXXX. XII. *Cal. April. Impreſſum eſt hoc opus Venetiis duce Virtute & comite fortunâ.*

Hæc exſcripſi, ut nonnullam LUCILII SANTRITER notitiam Lector non deſideret.

(d) *Die Ultimâ menſis Octobris.*

TORTELLII Opus hoc inſigne excudi inprimis curaverat HIERONYMUS BONONIUS, ex cujus dedicatoriâ ad CONSTANTINUM ROBEGANUM Notarium *Tarviſanum* Epiſtolâ excerpere nonnulla viſum eſt.

—— *Ante laborioſiſſimum hoc opus quæ Orthographiæ apud* Latinos *habebatur ratio? Nulla prorſus.* Latinitas Græcitatis *commercio egebat ; usque adeò ut neutram meritò noſſe puta-*

Juniani Maii Parthenopei liber de priſcorum proprietate verborum : *Bartholomæus Confalonerius Brixienſis impreſſor ſolertiſſimus impreſſit.* (a) fol. . . . . . . Tarviſii. 1480.

Biblia Latina. (b) fol. . . . . 1481.

Ead. Gothicè : *per Leonardum Wild de Ratisbonâ.* (c) fol. . . . . . Venet. 1481.

Biblia Latina cum poſtillis Nicolai de Lyrâ : *impenſis curâque Johannis de Coloniâ, Nicolai Jenſon & ſociorum.* (d) fol. . . . . 1481.

Eadem :

putaretur, qui alteram tantum ſciret. Græcæ *dictiones ex cujusque arbitrio ſcribebantur: nec ullus rationi aderat modus. —— profiteor —— me —— operam dediſſe, ut archetypa haberentur in exemplar —— cujus rei* Blaſium Lignaminium Patavinum —— *teſtem appello. Is* Tortellii *ſui pro ſolitâ in omnes humanitate mihi copiam cùm feciſſet, omne hâc in re conſilium meum planè intellexit. —— ſi qui tamen characteres inverſi; littera duplicata, ubi ſimplices debuiſſent poni, aut è contra; alia pro aliâ, exilis pro denſâ, repetita ſyllaba, aut prætermiſſa inter legendum occurrerint; non mea inſcitia, verùm celeritati Librariorum tribuatur. Nec tamen tales hi erunt errores, ut non facillimè caſtigaturus ſit culpam in me nullam relaturus benignus interpres. ——*

Ejusdem Hieronymi *Carmen in primi Impreſſoris commendationem.*

Tingere diſpoſitis chartas quicunque metallis
Cœpit, & inſignes edidit ære notas;
Mercurio genitore ſatus, genitrice Minervâ,
Proditus ætherea ſemine mentis erat.
Non illum Cereris, non illum cura Lyæi,
Terrena tenuit non opis ullius amor.
Copia librorum cupidis modò rara Latinis
Cùm foret, auſpiciis illius ampla venit.
Improbus innumeris librarius antè talentis
Quod dabat, exiguâ nunc ſtipe vendit Opus.
Hiſtoria venere Titi, ſe Plinius omni
Gymnaſio jactant Tullius, atque Maro.
Nullum opus (ò noſtri felicem temporis artem!)
Celat in arcano bibliotheca ſitu.
Quem modò rex, quem vix princeps modò rarus habebat,
Quisque ſibi librum pauper habere poteſt.
Redditus hâc etiam nuper Tortellius arte
Plurimus &c. ——

(a) *Prid. Kal. April.* Ex Epiſtolâ recognitoris habe, Lector, hæc pauca, quæ ſequuntur. *Bartholomæus Parthenius Gir. Franciſco Throno Ludovici F. Patritio Veneto S.*

—— Noſter ſecundus huic Operi labor non mediocriter profuit. Nam præterquam quòd multa addidimus, quæ Impreſſorum culpâ (ut puto) in Latinum omiſſa erant, innumerabilibus etiam ferè dictionibus Græcis Adjunximus derivationes: quandoquidem hisce in Codicibus, qui tam Neapoli quàm alibi impreſſi fuerant, ubique Græca dictiones deeſſent —— Noſtram igitur recognitionem —— tibi dicamus &c.

(b) Long, *Biblioth. Sacr.*] Charactere perpulchro, absque nomine Loci & Typographi, cum his verſibus ad calcem:

Fontibus ex Græcis & Hebræorum libris
Emendata ſatis & decorata ſimul
Biblia ſum; præſens Superos ego teſtor & Aſtra,
Eſt impreſſa nec in Orbe mihi ſimilis.
Singula quæque loca cum Concordantiis extant;
Orthographia ſimul quàm bene preſſa manet.

(c) Long, *Biblioth. Sacr.*
(d) *Exactum eſt hoc opus cum poſtillis Nicolai*

Eadem: *per Conradum LEONTORIUM.* (a) fol.	Noriberg.	1481.
Biblia Itailca Malermi: *impenſ. Octaviani Scoti.* (b) fol.	Venet.	1481.
Nicol. de Lyr. in Bibl. 5. vol. addito textu, cum additionibus Pauli Burgenſis & replicis Mathiæ Thoringi; Edit. à Fran. Monelienſi & Paulo Mercatello: *per Johan. de Coloniâ, Nic. Jenſon & ſocios.* fol.	Venet.	1481.
Pſalter. Græc. cum Latinâ recognitione Joannis Crestoni Placentini monachi. (c) 4to.	Mediolani.	1481.
ORIGEN. contra *CELS.* interprete Christophoro Perſonâ Romano. fol.	Rom.	1481.
S. ATHANAS. EXPLANATIONES Symboli, Orationis Dominicæ, ſalutationis Angelicæ &c. ex Tho. Aquin. codicibus collectæ. (d) 4to.	Rom.	1481.
Fratris Guillermi Postill. in Evangel. *per Johan. Koelhoff de Lubeck Coloniæ civem.* (e) fol.	Colon.	1481.
Breviarium Eccleſiæ Bituricenſis: *per Petrum de Piaſiis.* (f) 8vo.	Venet.	1481.
Libri exemplorum: *per Richardum PAFRADIUM.* (g) 4to.	Davent.	1481.
Nicolai de Lyrâ Postillæ morales: *per Paulum Joan. de Butſchbach.* (h) fol.	Mantuæ.	1481.

Bibliæ

colai de Lyrâ cùmque additionibus per Paulum Burgenſem editis ac replicis Matthia Dorinck. Prid. Cal. Sextil.

(a) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(b) LONG, *Biblioth. Sacr. Sixto IV. Pont. Max. & Joanne Mocenigo Venetiarum duce.*

(c) *XX. Septemb.*

(d) BARBERIN. Bibliothec.

(e) *In Vigiliâ aſſumptionis glorioſæ Virginis Mariæ.*

(f) CHEVILL. pag. 112. ex Biblioth. TELLERIAN.

(g) MALLINKROT, p. 89.

(h) CAILLE, p. 42. *Impreſſum hoc opus Mantua per Paulum Joan. de Butſchbach anno 1481. regnante ibidem feliciſſimè illuſtriſſimo D. Domino Federico de Gonzaga Marchione tertio.*

Bibliæ auctoritatum & ſententiarum, quæ in decretorum & decretalium compilationibus ſolent induci, tabula per Johannem Caldrini juris Canonici doctorem compilata, & per Thomam Dorniberg de Memmingen ejusd. facultatis doctorem correcta: *impreſſa exactiſſimè per Petrum Drach Spirenſem.* fol.		1481.
Boet. de Conſol. Philoſoph. cum Comment. Tho. Aquin. *per Johannem Koelhoff de Lubeck.* (a) fol.	Colon.	1481.
Fr. *HERMANNI* dialogus. (b) :	Lignis.	1481.
Bartholomæus Anglicus de Proprietatibus rerum. (c) fol.	Colon.	1481.
COLLATII de excidio Hieroſolymitano libri quatuor. (d) 4to.	Mediolan.	1481.
The laſt ſiege and conqueſt of Jeruſalem: *by William Caxton.* (e) fol. . . .	Weſtm.	1481.
Legende de Sancti per Jacobo de Voragine: *per Octaviano Scoto Modoetienſe.* (f) fol. .	Venet.	1481.
BALDUS de *PERUSIO* ſuper Codicis primo, ſecundo & tertio: *diligenter emendatus atque impreſſus ductu & impenſis ſummorum virorum Johannis de Coloniâ, Nicolai Jenſon Sociorúmque.* (g) fol. . . . . : . .		1481.
Corn. Celſ. de Medic. *per Leonardum Pachel & Ulderichum Sinczenzeler.* fol. . .	Mediola.	1481.

CORO-

(a) *Die Viceſimo quinto Maii.*

(b) Caille, p. 43.

(c) Bibliothec. Adrian. Pauw. pag. 185.

(d) Fabric. *Biblioth. Lat.* p. 724.

(e) *With many histories therein compriſed; translated & reduced out of French into Engliſh by me ſimple perſon William Caxton, which book I preſent unto the moſt Christen King Edward the fourth. Which book I began in March the 7th. and finiſhed the 7th. of Juin. M. CCCC. LXXXI. and the 21. Year of Edward the fourth and in this Month ſet in form, and enprinted the XX. day of November the Year aforeſaid in the Abby of Weſtmunſter by the ſaid William Caxton.*

(f) *XXIII de Zugnio.*

(g) *Octavo Idus Januarii.*

CORONA florida medicinæ per Antonium *GAZIUM* Patavinum: *per JOHANNEM de Forlivio & GREGORIUM fratres.* (a) fol.	Venet.	1481.
Platyn. de Vit. Pontific. *impenſ. Antonii Koburger.* (b) fol.	Nuremberg.	1481.
Pii II. Abbreviatio ſupra Decades Blondi ab inclinatione Romæ ad tempora Johannis 23. Pontificis maximi. fol. *D. D. L D. S. P. V.*	. .	1481.
Pii Pontif. Epiſtolæ: *per Ant. Zarot.* fol. .	Mediol.	1481.
Opuſcul. Vincent. Bellovac. *per Johannem AMERBACH.* (c) fol. . .	Baſil.	1481.
Herm. Triſmegiſt. Latine, Ficino interprete: *per LUCAM Dominici fil. Venetum.* (d) 4to.	Venetiis.	1481.
Sententioſa atque ſtudio digna expoſitio venerabilis Alexandri ſuper tertium librum de animâ: *impreſſ. per me Theodoricum ROOD de Coloniâ* (e) *in almâ Univerſitate* . .	Oxon.	1481.
Faſciculus temporum: *impreſſ. impenſâ & arte mirâ Erhardi Rodolt de Auguſtâ.* (f) fol. .	. .	1481.
Plin. Natur. Hiſtor. *per Andr. Portiliam.* (g) fol.	Parmæ.	1481.
Plin. Natur. Hiſtor. Italicè per Chriſtoph. Landin. *opus Philippi Veneti impreſſum.* (h) fol.	Venet.	1481.

Tit.

(a) *XX. Junii.*
(b) *III. Id. Auguſt.*
(c) CAILLE, p. 32.
(d) *Lucas Dominici F. Venetus mirâ imprimendi arte præditus impreſſit Venetiis M. CCCC. LXXXI. XV. Maii.*
(e) *XI. die Octob.*
(f) *XII. Calend. Jan.*
(g) *Octavo Id. Jul.* cum his verſibus;

Andreas prodeſſe volens Portilia multis
Gratum opus impreſſit Plynion are ſuo.
Temporibus priſcis hunc bibliotheca tenebat
Principis & Magni divitis atque ducum.
Nunc emit omnis eum civis, quem gloria tangit;
Hunc emit argento pauper, & ore legit.
Factis are notis debet cum divite pauper,
His debet, quiſquis diſcere multa cupit.
Arte tuâ gaudere potes, Portillia, multùm,
Quæ facit, ut vivant omnia Scripta. Vale.

(h) Neſcio an hic PHILIPPUS idem ſit, qui antea PHILIPPUS CONDAM PETRI; & poſtea PHILIPPO DE PIERO.

Tit. Liv. Italicè: *impreſſ. per Octaviano Scoto.* (a) fol.	Venet.	1481.
Saluſt. *per Baptiſtam de TORTIS.* fol.	Venet.	1481.
Q. Curtius: *per Anton. Zarotum impendio Joannis Legnani.* (b) fol.	Mediolan.	1481.
Cicer. Offic. Paradox. Senect. Somn. Scip. *per Eucharium Archirion dioceſis Herbipolenſis.* (c) 4to.	Rom.	1481.
Cicer. Offic. cum Comment. Petri Marſi: *per Baptiſtam de Tortis.* (d) fol.	Venet.	1481.
Cicer. Rhetoric. cum comment. Victorini: *per Baptiſtam de Tortis.* (e) fol.	Venet.	1481.
Tully of old age, and of friendſhip in English: *by William Caxton.* (f) fol.	. . .	1481.
Terent. ſinè distinctione verſuum. (g) fol.	Neapol.	1481.
Horat. cum Comment. Porphyrion. & Acron. ex emendatione Raphaelis Regis. fol.	. . .	1481.
Ovid. Epistol. cum Comment. Volſci: & epistol. Sapph. cum Georg. Alexandrini interpretat. & opuscul. de pulice, philomelâ, remedio amoris, medicamine faciei, nuce: *per Baptiſtam de Tortis.* (h) fol.	Venet.	1481.

(a) *XXVIII. de Giugno.*

(b) *XXVI. Martii.*

(c) *Die Viceſim i Junii.* Notanda eſt vocis *Archirion* ſcriptura: hic enim *Eucharius* eſt *Silber*, qui Latinè *Argenteus*, Græcè *Argyrios* vocari ſolebat.

(d) *Die XII. Octob.*

(e) *XXIIII. Januar.*

(f) *The boke of Tulle of old age translated out of Latin into Frenſh by Laurence* de primo facto *at the Commandement of the noble prynce Lowis Duc of Bourbon, & enpryntted by me ſymple perſon William Caxton into Engliſh at the playſir ſolace and reverence of men growing into old age, the XII. day of Auguſt, the yere of our Lord M.CCCC.LXXXI.* Tullius de Senectute *was translated by the ordenaunce and deſyre of the Noble Ancient Knight Sr. Johan Fastolf of the Countee of Norfolk banerette living the age of fourſcore years.* Tullius de Amicitiâ *translated into our maternall Engliſh tongue by the Noble famous Erle the Erle of Wurcester ſon & heir to the Lord Typtoft. When I had enpryntted the boke of old age, which the ſaid* Tullius *made, me ſeem'd it according, that this ſaid boke of friendſhip ſhold follow, bycauſe there cannot be annexed to old age a better thing than good and very friendſhip. A Declamation, which laboureth to ſhow, wherein honour ſhold reſt. The orations of* Cornelius Scipio *&* Gaius Flamineus *before the ſenate to obtain Lucreſſe the daughter of* Fulgeus *&* Claudia.

Explicit per Caxton.

(g) *XXVIII. die Maii.*

(h) *XV. Decemb.*

Catull. Tibull. Propert. *à Proſpero ODOARDO & Alberto MAZALI Regienſibus.* fol.	Regii.	1481.
Catull. Tibull. Propert. & Statii Sylv. Item Carmen Johannis Calphurnii de Joannis Inderbachii Pontificis Tridentini laudibus, & interitu beati Simonis à Judæis mactati : *per Jouannem RENENSEM & Dionyſium BERTOCHUM.* fol.	Vicent.	1481.
Sil. Italic. (a) fol.	Parmæ.	1481.
Commento di Christophoro Landino ſopra la comedia di dante: *impreſſo per NICHOLO di LORENZO dellamagna.* (b) fol. . .	Florent.	1481.
Comment. deli triumphi del Petrarcha per Bernardo de Sena : *per Leonardum Wild de Ratisboná.* fol.	Venet.	1481.
Quintiliani Declamationes : *per Lucam Venetum Dominici F.* (c) fol. . . .	Venet.	1481.
Æſopi fabulæ Latino carmine : *per DOMINICUM de NIVALDIS unà cum filiis.* (d) fol.	MONTE-REGALI.	1481.
Fiametta del Boccaccio: *per magistro Philippo de Piero.* 4to.	Venet.	1481.
Laur. Vallenſ. in Anton. Raudenſ. *per Lucam.* (e) 4to.	Venet.	1481.
Bibl. Latin. *per Marcum REINHARDI de Argentinâ ac Nicolaum PHILIPPI de Gernsheym ſocios.* (f) fol.	Argentor.	1482.
Ead. *per Ant. Coburger.* (g) fol. . .	Noriberg.	1482.

Ead.

(a) *XVI. Novemb.*
(b) *A di XXX. d'Agosto.*
(c) *IIII. Non. Auguſt.*
(d) *Octava Madii.*
(e) Cum his duobus verſibus totidémque in iisdem mendis:

Impreſſit mira Lucas hunc arte libellum;
Qui legis, artificis approbes ingenium.
M. CCCC. LXXXI. 4. *Octob.*
Hic *Lucas* idem qui *Dominici F. Venetus.*

(f) Cum iisdem verſibus, qui priùs ad calcem Biblior. 1481.
(g) LONG, *Biblioth. Sacr.*

Ead. cum poſtillis Nicol. de Lyrâ: *per Renner de Hailbrun.* (a) fol.	Venet.	1482.
Pſalter. Latin. cum expoſitione Joannis de Turre-crematâ: *impreſſ. per Joannem Fabri Lingonenſem.* (b) fol.		1482.
Athanaſ. contra *GENTILES*, Latinè, interprete omnibono Leoniceno: *per LEONARDUM Baſileenſem.* (c) fol. . . .	Vicentiæ.	1482.
Concordantiæ authoritatum ſacræ Scripturæ juxta ordinem librorum Bibliæ, in quibus locis juris Canonici reperiantur, per Joannem Nivicellenſem Abbatem collectæ: *per Jo. Koelhoff Coloniæ civem.* (d) fol.		1482.
Johannis *NYDER* ordinis Prædicatorum expoſitio præceptorum *DECALOGI*: *exarat. per Udalricum Gering.* (e) 4to. . *in Urbe* .	Pariſ.	1482.
Leonis Magni ſermones & Epiſtolæ: *per Lucam Venetum Dominici filium.* (f) fol. . .	Venetiis.	1482.
BERNARDI opera: *per Jo. Koelhoff de Lubeck.* (g) fol.	Colon.	1482.
Boët. Conſolat. Philoſ. cum Not. (h) 4to.	Colon.	1482.
Marſilii Ficini Florentini *THEOLOGIA PLATONICA* de animarum immortalitate: *per Antonium MISCOMINUM.* (i) fol. .	Florent.	1482.
CONSILIA FRANCISCI de Accoltis. (k) fol.	PISÆ.	1482.
Compilatio Decretalium Gregorii IX. cum gloſſis emendata: *per Joan. Anton. de BONASO.* fol.	Mediolan.	1482.

Ugonis

(a) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(b) Sinè Loco. CAILLE, p. 43. putat hunc librum *Lingonibus* excuſum, forſan quia JOANNES FABRI erat *Lingonenſis.* At verò anno 1474. *Taurini* Artem exercebat.
(c) *Cal. Februar.*
(d) *Tertiâ die poſt Mauricii martyris feſtum.*
(e) *Die IX. Junii.*
(f) *Sept. Id. Auguſt.*
(g) CAILLE, pag. 27.
(h) Biblioth. ADR. PAUW.
(i) *VII. Id. Novemb.*
(k) CAILLE, pag. 43.

Ugonis *BENCII* Senenſis *CONSILIA* ad diverſas ægritudines perutilia : *impreſſ. per JOHANNEM de Noerdlingen & HENRICUM de Harlem.* (a) fol. . . . . 1482.

Tractatus de proprietatibus rerum editus à Bartholomæo Anglico ordinis fratrum minorum: *per Petrum UNGARUM.* (b) fol. . . . . 1482.

Ariſtotel. Phyſic. & Metaphyſic. Latinè : *per Philippum Venetum.* (c) fol. . . Venet. 1482.

Gabrielis *ZERBI* Veronenſis quæſtiones *METAPHYSICÆ* : *per Johannem de Nordlingen & Henricum de Harlem Socios.* (d) fol. . . Bonon. 1482.

La traduction du Miroir de la vie humaine: *per Nicolaum Philippi & Marcum Reinhardi.* (e) Pariſ. 1482.

LUTREUS de Animâ. (f) . . Erford. 1482.

HYGIN. ASTRONOMIC. *per Erhard. Ratdolt.* (g) . . . . . . Venet. 1482.

ÆGID. Roman. de *REGIMINE* Principum : *per Stephanum PLANCK Paduanum.* (h) fol. . . . . . . Rom. 1482.

Continuation of Ranulph's Polychronicon : (i) fol. . . . . 1482.

Blond. Flav. Rom. Triumph. *per BARTHOLOMÆUM Vercellenſem bibliopolam.* (k) fol. . . . . . Brixiæ. 1482.

Ejusd.

(a) *Tertio Octob.* Locus hic non adjicitur, ſed hi Typographi hòc anno *Bononiæ* imprimebant.

(b) *Nov. XXI.* finè loco.

(c) *Milleſimo CCCC. LXXXII. Prid. Non. April.*

(d) *Kalendis Decemb.*

(e) Caille, p. 62. „ *Nicolas Philippi* „ & *Marc Reinhardi* vinrent de *Strasbourg*, „ & imprimerent la Traduction du *Miroir* „ *de la Vie humaine* 1482.

(f) Caille, p. 44.

(g) Fabric. *Biblioth. Lat.* p. 307.

(h) Caille, p. 18.

(i) Firſt translated out of *Latin* by *John Treviſa* Chaplain to the L[d]. *Berkley*, and then continued by *Caxton*; printed 2. *Jul.* 1482.

(k) *Hoc opus rectiſſimè ſcriptum per* Bartholomæum Vercellenſem *Bibliopolam* Brixiæ *impreſſum fuit quàm diligentiſſimè anno à Christiana ſalute quadringenteſimo Octogeſimo ſecundo ſupra milleſimum*, Benedicto Priolo, Humfredo Juſtiniano *patritiis* Venetis &

Ejuſd. Rom. Inſtaurat. *per Boninum Raguſii genitum.* (a) fol.	Veron.	1482.
Pomp. Mela; & Priſciani ex Dionyſio de ſitu orbis interpretatio: *Erhardus Ratdolt Auguſtenſis impreſſit.* (b) 4to.	Venet.	1482.
PTOLOM. COSMOGRAPHIA Latinè, Nicolao Donis Germano interprete, cum tabulis Geographicis: *per Leonardum HOL Ulmæ civem.* (c) fol.	Ulmæ.	1482.
Rei Ruſticæ authores; Cato & Varro; Columella; Rutilius: *per Bartholomæum BOTTONUM aliàs BRUSCHUM Regienſem.* (d) fol.	Regii.	1482.
Titi Livii Decades à Lucâ Porro recognitæ: *per Joannem Vercellium.* fol. . . .	Tarviſii.	1482.
Vite de Plutarcho traducte de Latino in vulgare per Baptista Alexandro Jaconello Reatino: *Stampate per maestro ADAM de ROTWIL Alamano Stampatore excellente.* (e) fol. . .	AQUILÆ.	1482.

Salluſt.

& Urbis & agri Brixiani *Magiſtratibus perquam honeſtis.*

Urbs antiqua tulit Vercellæ Bartholomæum;
Hoc qui impreſſit opus: Brixia, noſce virum
Quandoquidem tibi non minùs ac ſibi profuit ille,
Præstinet hunc librum plurima nôſſe volens.
Laus Deo.

(a) BONINUS hic *Brixiæ* 1480, *Veronæ* 1483, *Veronæ* & *Brixiæ* 1482. imprimebat.

(b) 15. *Cal. Auguſt.*

(c) *XVII. Cal. Auguſt.* GER. JOH. VOSS. (*de Scient. Mathem.* p. 413.) ſcribit *anno M. CCCC. LXXX.* Nicolaum Donis *in Coſmographiam* Ptolomæi *emiſiſſe opus mirandum, cum novis tabulis.* Et idem addit, *Auctor* Marſilius Ficinus *ad* Federicum Urbinatium *Ducem. Sed utrùm typis editus ſit, ambigo.*

(d) *Cato & Varro. Impreſſit Bartholomeus Bottonus aliàs Bruschus Regienſis. M. CCCC. LXXXII.*

Columella. Barthol. Betton. al. Bruſch. Regienſis impreſſ. Regii, duce Hercule imperante, M. CCCC. LXXXII.

Rutilius. Bartholom. Bruschus al. Botonus Regienſis, Regii. M. CCCC. LXXXII. Non. Jun.

Priscorum quicunque ſtudet monumenta doceri,
Terrarum & cultus, arma, Deôsque ſimul:
Hos legat antiquos, Varronem, tùmque Catonis
Scripta, Columellam, Palladiùmque legat.
Rura canunt, ruriſque Deos: his vita magiſtris
Deſuevit quernâ pellere glande famem.
Impreſſit Regii nuper volumina quorum
Optimè Bottonus nomine Bartholomeus.

Quàm malè ultimum hoc diſtichon claudit præcedentia ſatis certè elegantia!

(e) *XVI. de Septemb.*

Salluſt. *per Leonardum Pachel unà cum Ulderico Scinczenzeller ejus ſocio.* (a) fol. . .	Mediolan.	1482.
Cæſaris Commentarii : *operâ & expenſis Octaviani Scoti Modoetienſis.* (b) fol. . .	Venet.	1482.
Valer. Max. cum Omniboni Leoniceni interpretatione : *per Joannem de Forlivio & ſocios ejus.* (c) fol.	. . . .	1482.
Cicer. Epiſtol cum Comment. Hubertin. Clerici : *per Bapt. de Tortis.* . . .	Venet.	1482.
Cicer. Tuſculan. Quæſt. cum Comment. *operâ Johannis de Forlivio & ſociorum ejus.* (d) fol.	Venet.	1482.
Cicer. Offic. Amic. Senect. Paradox. cum Comment. Marſi, Omniboni, & Philetici : *per Bapt. de Tortis.* (e) fol.	Venet.	1482.
SYNONYMA Ciceronis : *per Matthæum CERDONIS impreſſ.* (f) 4to. . .	Paduæ.	1482.
Quintilian. Declamationes CXXXVI : *per Lucam Venetum Dominici F.* (g) fol. . .	Venet.	1482.
Quintilian. Institution. *per DIONYSIUM Bononienſem ac PEREGRINUM ejus ſocium.* (h) fol.	Tarviſ.	1482.
Plauti Comœdiæ emendatæ per Georgium Alexandrinum : *operâ & impendio PAULI de Ferariâ atque Dionyſii de Bononiâ.* (i) fol. .	Tarviſ.	1482.
Virgil. cum Comment. Servii : *per Reynoldum de Novimagio.* fol.	Venet.	1482.
Terent. cum Comment. Donati. fol. . .	Venet.	1482.

Horat.

(a) *Nono Calend. Febr.*
(b) *XII. Cal. Sept.*
(c) *XVIII. Junii.*
(d) *Auguſt. IX.*
(e) *Die XXVI. Sept.*
(f) *Die 4. Decemb.*
(g) *Exactiſſimè recognitas Lucas Venetus Dominici F. ingenioſus artifex iterum diligenter impreſſit Venetiis M. CCCC. LXXXII. Nonis Junii.* Idem enim eas antea impreſſerat 1481.
(h) *XXII. Octob.*
(i) *Die XXI. Junii , Joanne Mocenigo duce.*

Horat. cum Landini interpretat. *per Antonium Miscominum.* (a) fol.	Florentiæ.	1482.
Propertii Elegiographi libri; Antonius Volſcus recognovit: *impreſſit fidiſſimè Eucharius Silber.* (b) 4to.	Romæ.	1482.
Juvenal. cum Comment. Calderini: *per Baptiſtam de Tortis.* (c) fol. . . .	Venet.	1482.
Perſ. cum Comment. Barthol. Fontii: *per Bapt. de Tort.* (d) fol. . . .	Venet.	1482.
Perſ. cum Comment. Barthol. Fontii: *per Renaldum de Novimagio Theutonicum.* (e) fol. .	Venet.	1482.
Martial. Epigram. cum comment. Calderini: *per Baptiſtam de Tortis.* (f) fol. . .	Venet.	1482.
Martial. Epigram. cum Comment. Calderini: *diligentiâ THOMÆ Alexandrini & ſociorum ejus.* (g) fol.	Venet.	1482.
Claudian. Impreſſit *JACOBUS Duſenſis.* (h) fol.	Vicent.	1482.

Jo.

(a) *Nonis Auguſti.* POLITIANI Odam in LANDINI laudem ab eo ſcriptam hic legere Lectori erudito non erit ingratum.

„ Ad HORATIUM: Ode Dico-
„ los Tetraſtrophos ANGE-
„ LI POLITIANI.

„ Vates Threicio blandior Orpheo
„ Seu malis fidibus ſiſtere lubricos
„ Amnes, ſeu tremulo ducere pollice
„ Ipſis cum latebris feras.

„ Vates Æolii pectinis arbiter:
„ Qui princeps Latiam ſollicitas chelyn
„ Nec ſegnis titulos addere noxiis
„ Nigro carmine frontibus:

„ Quis te à barbaricâ compede vendicat?
„ Quis frontis nebulam diſpulit: Et ſitu
„ Deterſo levibus reſtituit choris
„ Curatâ juvenem cute?

„ O Quàm nuper eras nubilus: & malo
„ Obductus ſenio! quàm nitidos ales
„ Nunc Vultus referens docta fragrantibus
„ Cinctus tempora frondibus!

„ Talem purpureis reddere ſolibus
„ Lætum pube novâ poſt gelidas nives
„ Serpentem poſitis exuviis ſolet
„ Verni temperies poli.

„ Talem te choreis reddidit & Lyræ
„ Landinus Veterum laudibus æmulus,
„ Qualis tu ſolitus Tibur ad uvidum
„ Blandam tendere barbiton.

„ Nunc te deliciis nunc decet & levi
„ Laſcivire joco, nunc puerilibus
„ Inſertum thyaſis aut fide garrulâ
„ Inter ludere virgines.

(b) *Ante Id. Mart.*
(c) *III. Auguſti.*
(d) *XIIII. Martii.*
(e) *XXIIII. Decemb.*
(f) *XV. Julii.*
(g) *Prid. Id. Jun.*
(h) *Sex. Cal. Jun.*

Jo. *SULPICII* Verulani *GRAMMATICA* Latina. 4to.	Noriberg.	1482.
Alexandri Grammatici Opus interpret. Lud. de Guaſchis ; & Æſopi vita & fabulæ Latinè per Rimicium. (a) fol.	Venet.	1482.
Bibl. Latin. *per Franciſcum Renner de Hailbrun.* 4to.	Venet.	1483.
Eadem. (b) fol.	. .	1483.
Eadem : *integerrimis expolitiſque litterarum charaćteribus Joannis dićti Magni* HERBORT *de Siligenſtat Alemanni.* (c) fol.	Venet.	1483.
Bibl. Germanic. *per Anton. Coburger.* (d) fol.	Noriberg.	1483.
Eadem. (e) fol.	Aug. Vind.	1483.
Poſtill. Nicol. de Lyr. in Pſalmos : *per Udalr. Gering.* (f) 4to.	Pariſ.	1483.
Opus *VITÆ CHRISTI* ſecundùm ſeriem Evangelii per Ludolphum de Saxoniâ Carthuſienſem : *per Anton. Koburger.* (g) fol.	. .	1483.
La Legende Dorée : *by William Caxton.* (h) fol. at	Weſtm.	1483.
Sanćt. Antonini Summula confeſſionis : *per* ANTONIUM *de* STRATA *Cremonenſem.* (i) 4to.	Venet.	1483.

Liber

(a) *Biblioth.* Bernard. p. 13.
(b) Long, *Biblioth. Sacr.*] Cum iisdem verſibus ſuprà ann. 1481. memoratis.
(c) Long, *Biblioth. Sacr. Pridie Calendas Novembris.*
(d) Long, *Biblioth. Sacr.*] *Hoc illuſtriſſimum opus totius Sacræ Scripturæ, dićtum Biblia, præ omnibus antea impreſſis Germanicis, puriùs, clariùs & veriùs juxta communem dialećtum Germanicam, cum ſummâ curâ & magnâ diligentiâ ſecundùm Latinum textum examinatum & distinćtè punćtatum, cum inſcriptionibus plerorumque capitum & pſalmorum, eorum argumentis & occaſione, & cum pulchris figuris hiſtoriarum* (ligno inciſis) *hic finit.*
(e) Long, *Biblioth. Sacr.*
(f) *In vico S^ti^. Jacobi ad interſignium ſolis aurei, die quintâ Novembris.*
(g) *In B. Jacobi profeſto.*
(h) 1re. *Année de Rich^d^. III.*
(i) Caille, p. 23.

Liber Lotharii de utilitate conditionis humanæ: *per Antonium CAILLAUT & Ludovicum MARTINEAU.* (a)	Pariſ.	1483.
The Pilgrimage of the ſoul tranſlated out of French into Engliſh with ſomewhat of addition: *emprinted by William Caxton.* (b) fol. *at*	Weſtmeſtr.	1483.
CONFESSIO AMANTIS; the confeſſion of the lover made by Johan Golver born in Walys in the time of King Richard the ſecond: *emprinted by me William Caxton.* (c) fol. *at.* .	Weſtmeſtr.	1483.
BOECE de Conſolation en *FRANCOIS* tranſlaté par Jehan de Meun à la requête de Philip IV. Roy de France; & livre des *ENEIDES* compilé par Virgile tranſlaté de Latin en Francois: *par Guillaume le ROY.* (d) fol. *à*	Lyon.	1483.
Dion. de Regno: *per PLATONEM de BENEDICTIS.* (e) 4to. . .	Venet.	1483.
Tractatus de arte bene vivendi & moriendi. (f) 4to.	Pariſ.	1483.
Sextus Decretalium, Clementinæ & Extravagantes ex Fran. Moneliensis recognitione, additis etiam gloſſis *per Bartholom. de Alexandriâ & Andr. de Aſulâ.* fol.	Venet.	1483.
Avicennæ Medicina: *per Petrum Mauſer & NICOLAUM de CONTENGO Ferrarienſem.* (g) fol.	Venet.	1483.
THEOPHRAST. de PLANT. Latinè, Theodoro Gazâ interprete: *per Bartholomæum Confalonerium de ſalodio.* (h) fol. . .	Tarviſii.	1483.

(a) Caille, p. 62.

(b) *Finiſhed the ſixth day of Juyn, the firſt yere of King Edward the fifth.*

(c) *Finiſhed the* 2^{d}. *of* 7^{ber}. *the firſt year of Richard the* 3. *in the year a thouſand* CCCC. *XXXXIII.* Notandum eſt hic denarios numeros pro vigenariis accipi.

(d) *Le dernier de Septembre, l'an mil quatre cens LXXXIII.*

(e) Caille, p. 23.

(f) *Impreſſus Pariſius in domo Campi Gaillardi retro Collegium Navarra, milleſimo quadringenteſimo octuageſimo tertio: decimâ Decembris.* In *campo Gaillardo* Guido Mercator imprimebat anno 1489.

(g) *VIIII. Cal. April.*

(h) *XX. Febr.*

Euſeb. Chronic. Latinè, Hieronymo interprete: *per Erhardum Ratdolt.* (a) fol.	Venet.	1483.
CALENDARIUM Johannis de Monteregio: *per Erhardum Ratdolt.* (b) 4to.	- ⁝	⁝ 1483.
ALFONS. TABUL. Aſtronomicæ: *per Erhardum Ratdolt.* (c) 4to.	⁝ ⁝	⁝ 1483.
Direction for the keeping of the feaſts of the whole year: *by Caxton.* (d) fol.	Weſtm.	1483.
Catonis præcepta cum verſion. & comment. Anglicè: *by Caxton.* (e) fol.	Weſtm.	1483.
Jacobi Philippi Bergòmenſis *SUPPLEMENTUM* chronicarum: *per BERNARDINUM de BENALIIS Bergomenſem.* (f) fol.	Venet.	1483.
Blondi Hiſtoriarum Decades: *per Octavianum Scotum.* (g) fol.	Venet.	1483.
Plin. Hiſtor. *per Raynald. de Noviom.* (h) fol.	Venet.	1483.

Plin.

(a) Hæc editio decoratur rubricis, quales poſtea HENRICUS STEPHANUS pater in ſuâ ejuſdem editione exhibuit.

Rubris litteris excuditur ſequens inſcriptio: *Erhardus Ratdolt Auguſtenſis ſolerti vir ingenio maximâ curâ plurimis undique comparatis exemplaribus Euſebii libros chronicos ac reliquas in hôc Volumine de temporibus additiones non parvo ſtudio impenſiſque emendatiſſimè impreſſit Venetiis duce inclyto Joanne Mocenico, Romanorum imperatore Phrederico III. anno imperii ſui 44. anno ſa —— Gloria — lutis 1483. Idibus Septembris. Deo.* Voces *Gloria Deo* nigris, reliquæ omnes rubris characteribus imprimuntur.

(b) *Johannes Lucilius Santriter Helbronenſis lectori S.*

Cui dedit ingenium Divina potentia, & artes
Qui bene Dædaleas ſolus in orbe tenet;
Hoc Auguſtenſis Ratdolt Germanus Erhardus
Diſpoſitis ſignis undique preſſit opus.
Vivat ut hic ſemper, volventes fata ſorores,
Nam prodeſt multis. Lector amice, roga.
Anno S. 1483. Id. Sept. Venetiis.

(c) 4. *Non. Jul.*

(d) *June the laſt.*

(e) *Cato's Diſticks, which booke has ben translated into Englyſh by Mayster Benet Burgh late Arche-deken of Colcheſtre and hye Canon of S^t. Stephens at Weſtmeſtre and bycauſe of late came to my hand a book of the ſaid Caton in Frenſh, which reherſeth many a fair lernynge and notable enſamples, I have translated it out of Frenſh into Englyſh, which I preſent unto the city of London —— I William Caxton citezeyn and conjurys of London. —— Noble Clerk named Pogius of Florence, Secretary to Pope Eugenye and Pope Nycholas, which had a noble and well ſtuffed library, being asked which was the beſt book of them all, ſaid he held Cathon gloſed for the beſt book of his library ——*

Et ad libri calcem ſic legitur;

Cathon translated out of Frenſh into Englyſh by William Caxton in thabbay of Weſtmynſtre M. CCCC. LXXXiij. fyrſt year of King Rychard the thyrd. XXiij. of Decembre.

(f) 23. *Auguſti.*

(g) *XVII. Cal. Aug.*

(h) FABRIC. *Biblioth. Lat.*

Plin. Epiſtolæ: *per Joannem Vercellium.* 4to.	Tarviſii.	1483.
Joannis de *MANDEVILLE ITINERARIUM.* (a) 4to.	Zwol.	1483.
Vultur. de Arte Militari: *per Boninum de Boninis.* (b) fol.	Veron.	1483.
Idem Italicè traduct. per Paulo Ramuſio de Arimino: *impreſſ. cum industria di Bonin di Boninis.* (c) fol.	Veron.	1483.
Cicer. Epiſtol. Familiar. cum Comment. Hubertini Clerici Creſcentinatis: *accuratiſſimè optimóque charactere impenſis Andreæ de Aſulâ Bartholomeique Alexandrini ſociorum.* (d) fol. .	Venet.	1483.
Cicer. Offic. Parad. Amicit. Seneɛt. fol. :	Neapol.	1483.
Cicer. Rhetoricæ Veteris libri 4. cum Comment. Marii Fabii Victorini: *per Joannem de Forlivio & JACOBUM BRITANNICUM Brixianum.* (e) fol.	Venet.	1483.
Terent. cum comment. Donati: *per Andr. de Aſulâ, & Barthol. de Alexandriâ ſocios.* (f) fol.	Venet.	1483.
Horat. cum comment. Landini: *per Joannem de Forlivio & ſocios.* —— fol. . . .	Venet.	1483.
Lucan. (g) fol. . . : :	Parmæ.	1483.
Sil. Italic. cum Comment. Marſi: *per Baptiſtam de Tortis.* (h) fol.	Venet.	1483.
Juvenalis cum comment. Calderini: *per Baptiſt. de Tort.* (i) fol. . . .	Venet.	1483.

Juvenal.

(a) CAILLE, p. 42.
(b) Cum his verſibus ad calcem;

Dantis tertii Aligeri.

Quisquis funesto validas ſub Marte cohortes,
Et ſequitur miſſas per freta ſalſa rates;
Ille Raguſeum tollat ſuper astra Boninum,
Ingeniòque viri præmia digna ferat:
Impreſſit quoniam, quonammodo bella gerantur,
Machina vel quatiat mœnia quæque ſolo.

Verona impreſſum M. CCCC. LXXXIII. XIII. Febr.

(c) *L'anno del mille e quatro cento LXXXIII. a di XVII. de Februario.*
(d) *Prid. Cal. Febr.*
(e) *XVII. Julii.*
(f) *Prid. Non. Dec.*
(g) *Bibliothec.* GRÆVII.
(h) *VI. Maii.*
(i) *Die XXII. Julii.*

Juvenal. cum comment. Calderini : *per Leonardum Pachel & Ulderic. Scinczenzaler ſocios.* (a) fol.	Mediolan.	1483.
Juvenal. cum comment. Calderini : *per Thomam de Alexandriâ.* (b) fol.	Venet.	1483.
Martial. cum Comment. Calderin. (c) fol.	Mediolan.	1483.
Thomæ Medii patritii Veneti fabella, *EPIROTA: per BERNARDINUM de CELERIS de Luere.* (d) fol.	:	1483.
Æneæ Sylvii Epiſtolæ: fol. *per Joan. de Weſtfal. commorantem in Univerſitate*	Lovan.	1483.
Macrobius : *per Boninum de Boninis de Raguziâ.* fol.	Brixiæ.	1483.
Apuleius. (e) fol.	Venet.	1483.
Non. Marcell. de proprietat. ſerm. (f) fol.	Brixiæ.	1483.
Terent. Varr. de Ling. Lat. *per Boninum de Boninis de Raguſiâ & MINIATUM DELSERA Florentinum ſocios.* (g) fol.	Brixiæ.	1483.
Pompeius Feſtus : *per Boninum de Boninis de Raguſiâ.* (h) fol.	Brixiæ.	1483.
Iſidor. Origin. (i)	Venet.	1483.
Vall. Elegant. Latin. (k) fol.	Venet.	1483.
Nic. Perotti Rudimenta Grammatices. fol.	Neapol.	1483.
Bibl. Latina : *Characteribus magiſtri Johannis dicti magni Herbort de Selgenſtat Alemani.* (l) 4to.	Venet.	1484.
		Eadem.

(a) *XVI. April.*
(b) 19. *Julii.*
(c) FABRIC. *Biblioth. Latin.* p. 462.
(d) Sinè Loco; at hic BERNARDINUS *Venetiis* anno 1484. impreſſit.
(e) Biblioth. GUDIAN.
(f) *XVII. Julii.*
(g) 16. *Jun.*
(h) 18. *Jun.*
(i) FABRIC. *Biblioth. Lat.* p. 769.
(k) *Biblioth.* ADR. PAUW.
(l) —— *qui (ſalvâ omnium pace auſim illud affirmare) cæteros facilè omnes hâc tempeſtate ſupereminet; Olympiadibus Dominicis, Anno verò M.CCCC.LXXXIIII. Prid. Cal. Maii.*

Eadem. (a) fol.	Norimberg.	1484.
Eadem: *per Joannem Zainer Ulmenſis opidi incolam.* (b) fol.	. . .	1484.
Biblia Italica: *per Andream Paltaſichis de Cattharo.* (c) fol.	Venet.	1484.
Biblia Germanica in *SAXONICAM* dialectum verſa: *per Stephanum ARNOLDI.* (d)	Lubecæ.	1484.
S. Auguſtin. *MEDITATION.* Soliloq. Enchirid. &c. *per Andream de BONETIS de Papiâ.* (e) 4to.	Venet.	1484.
Rationale Divinorum Officiorum Guilhelmi Minatenſis Eccleſiæ Epiſcopi. —— fol.	Argentinæ.	1484.
Miſſale Romanum: *per Georgium STUCHS de Sultzbach.* (f) 4to.	Nurmberg.	1484.
Tractatus de Chriſti corpore: *per Georgium MITTELHUM.* (g)	Pariſ.	1484.
MINCHAR Happeninim HEBRAICE. (h) 4to.	SONCINI.	1484.
Jacob. de Voragine Legendario in Lingua Volgare: *per Andr. Paltaſcichis de Catharo.* fol.	Venet.	1484.
Petri de *HARENTALIS* collectarii expoſitio ſuper Pſalterium: *per Joannem GULDENSCHAYFF.* (i) fol.	Colon.	1484.
Goſchalci *HOLEN* Præceptorium novum de Præceptis Divinis: *per Joannem GULDEM.* (k) fol.	Colon.	1484.

Franc.

(a. b. c) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(d) MALLINKROT, p. 88.
(e) —— *de 12. abuſionum gradibus; beatâ vitâ; aſſumptione Virginis; divinatione Dæmonum; honestate mulierum; curâ agendâ pro mortuis; verâ ac falſâ pœnitentiâ; cordis contritione; contemptu mundi; cognitione veræ vitæ. Confeſſionum libri* 13. *De Doctrinâ Chriſtianâ libri* 4. *De fide ad Petrum. De vitâ & moribus Clericorum. De verâ religione. De vitâ S. Auguſtini. Tractatus de Spiritu & animâ. XXIII. Julii.*
(f) Rubricis inſignitum.
(g) MALLINKROT. p. 89.
(h) CHEVILL. p. 225.
(i. k) CAILLE, p. 27.

Franc. Ximer. de Vitâ Christianâ. (a) fol.	Valentiæ.	1484.
Le *GUIDON* en François de maitre Jean Falcon medecin de Montpelier : *par Denis JANOT.* (b)	Pariſ.	1484.
Albici praxis medendi: *per Marcum BRANDT.* (c) 4to.	Lipsiæ.	1484.
Johannis *BACHONIS* Anglici tertius ſuper ſententias : *impreſſ. impenſis Ludovici Martineau provinciæ Turoniæ.* (d) fol. . .	Pariſ.	1484.
Boët. de Conſol. Philoſoph. cum comment. *per Joan. de Weſtfaliâ.* fol. . . .	Lovan.	1484.
Liber Ptolomei quatuor tractatuum cum centiloquio: *per Erhardum Ratdolt.* (e) 4to. .	Venet.	1484.
Blondi Historiarum Decades , unà cum Abbreviatione Pii Pont. Max. *per Thomam Alexandrin.* (f) fol.	Venet.	1484.
Manilius cum comment. Laurentii Bonincontri. fol.	Romæ.	1484.
Cicer. Offic. cum comment. Petri Marſi: *per BERNARDINUM de NOVARIA & Bernardinum Cellerium de Luere ad imprimendum ſocios.* (g) fol.	Venet.	1484.
Metamorphoſe d'Ovide moraliſée par Thomas Waleys: *imprimée par Colart Manſion.* (h) fol.	Bruges.	1484.
Joan. *BIFFI* Mediolanenſis *MIRACULA.* (i) 4to.	Romæ.	1484.
Senecæ opera. (k) fol.	Neapol.	1484.

La

(a) Caille, p. 44.
(b) Caille, p. 62.
(c) Caille, p. 44. & *Gottfridus Chriſtianus Goetzius* Prætor & Bibliothecarius *Lipſienſis* in *Lipſ.* Bibliothec. Edit. *Lipſ.* M. D. CCXI.
(d) *Januarii* 15.
(e) 15. *Januar.*
(f) *IIII. Kal. Jul.*
(g) *Die XII. Octob.*
(h) *Imprimé en la noble Ville de Bruges en Flandres par Colart Manſion citoien de icelle au mois de May l'an mil quatre cens IIII. XX. IIII.*
(i) *XI. Martii.*
(k) Fabric. *Biblioth. Lat.* & Biblioth. Barberin. cum Epistolis D. Pauli ad Senecam & Senecæ ad Paulum.

La Buſe de Cour : *par Pierre* SCHENCK. (a) fol.	VIENNE.	1484.
Biblia Latina. (b) fol.	. .	1485.
Bibl. Germanica. (c) fol.	Argentor.	1485.
Nicolai de Lyrâ Gloſa ordinaria unà cum Poſtillis : *per PAGANINUM de Paganinis Brix.* (d) fol.	Venet.	1485.
Concordantiæ Bibliorum : *per Ant. Coburger.* (e) fol.	Noriberg.	1485.
PONTIFICALE Romanum, ſtudio Auguſtini Patricii de Picolomin. & Joannis Burkardi : *per Stephan. Plannk.* fol. . .	Rom.	1485.
FORTALITIUM Fidei : *impenſis Antonii Koberger.* (f) fol.	Nuremb.	1485.
Libellus de modò confitendi & pœnitendi : 4to. *per me Gerardum Leeu in mercuriali oppido.* (g)	ANTVERPIÆ.	1485.
Le proces de Belial à l'encontre de Jheſus translaté de Latin en François par frere Pierre Ferget Docteur en Sorbonne : *imprimé par Johannes Fabri.* (h) 4to.	Lyon.	1485.
Libri quatuor Joannis Gerſon cancellarii Pariſienſis de imitatione christi : *per Dionyſium & Peregrinum ejus ſocium Bononienſes.* 4to. . . .	. . . .	1485.
Theſaurus novus Sermonum : *per Martin. Flach.* (i) fol.	Argent.	1485.
F. GUGONIS de PRATO FLORIDO Sermones de Sanctis. (k)	HEIDELBERGÆ.	1485.

LEO-

(a) CAILLE, p. 44.
(b. c) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(d) *Aprilis XVIII.*
(e) CAILLE, p. 28.
(f) *VI. Id. Octob. Indictione III.*
(g) 28. *Januar.*

(h) *Imprimé à Lyon ſur le Rosne, quinziéme d'Octobre.* Hic JOHANNES FABRI imprimebat *Taurini* ann. 1474.
(i) CAILLE, p. 19.
(k) CAILLE, p. 44.

LEONARD. de *NOGAROL.* de Beatitudine: *per Henric. Liberarium.* (a) fol.	Vicent.	1485.
BECHINATH OLAM, Hebraïcé. (b)	Soncini.	1485.
Joan. Bacho ſuper 3. & 4. part. Sententiarum: *per Ludovicum Martineau.* (c) fol.	Pariſ.	1485.
Vita S. Hieronymi: *per Peregrinum de Paſqualibus & Dionyſium de Bertochis Bononienſem.* (d) 4to.	Venet.	1485.
Boet. conſol. Philoſoph. de diſciplinâ Scholarium cum comment: *per Joannem de Weſtfaliâ.* fol.	Lovan.	1485.
Boet. Conſol. Philoſoph. cum explicat. Belgicâ. (e) fol.	GANDAVI.	1485.
Johannis Jacobi *CANIS COMPENDIOLUM* in librum Juſtiniani Inſtitutionum, Latinis verſibus: *per Matheum Cerdonis de Windiſchgretz.* (f) 4to.	Paduæ.	1485.
Johannis Jacobi Canis Juris utriusque Conſulti de modo in jure ſtudendi libellus: *impreſſit magiſter Matheus.* 4to.	Paduæ.	1485.
Divi de Garbo *CHIRURGIA*, cum tractatu ejusd. de Ponderibus: *per Andream Gallum.* (g) fol.	Ferrariæ.	1485.
Hermol. Barbar. *CASTIGAT.* in *PLIN.* Hiſtor. (h)	CREMONÆ.	1485.
Petr. Paul. *VERGERII* Juſtantinopolitani libellus de moribus ingenuis ac liberalibus ſtudiis: *per Jacobum Britannicum Brixianum.* (i) 4to.	Brixiæ.	1485.

Plu-

(a) CAILLE, p. 39.
(b) CHEVILL. p. 265.
(c) CAILLE, pag. 62. & CHEVILL. pag. 104.
(d) CAILLE, p. 23.
(e) Biblioth. ADR. PAUW.
(f) *Die 24. Martii.*
(g) CAILLE, p. 45.
(h) CAILLE, p. 44.
(i) *XXVIIII. Novemb.*

Plutarch. de *LIBERIS EDUCANDIS* Lat. cum Guarini Veronenſis præfatione; Magn. Baſil. de inſtitutis Juvenum Lat. cum Leonardi Aretini præfatione: *per Boninum de Boninis de Raguſiâ.* (a) 4to.	Brixiæ.	1485.
Plutarch. de *VIRTUTIBUS MULIERUM*, Lat. Alamano Ranutino cive Florentino interprete: *per Boninum de Boninis de Raguſiâ.* (b) 4to.	Brixiæ.	1485.
GUARINUS Veronenſis de brevibus clarorum hominum inter ſe *CONTENTIONIBUS* à Plutarcho collectis nuper in Latinum converſis: *per Boninum de Boninis de Raguſiâ.* (c) 4to. . .	Brixiæ.	1485.
Leon. Baptiſt. *ALBERT.* de re *ÆDIFICATORIA*: *operâ Nicolai Laurentii Alamani.* (d) fol.	Florent.	1485.
Hygin. Astronomic. *per Erhardum Ratdolt de Auguſtâ.* (e) 4to.	Venet.	1485.
Albohazen liber completus in judiciis ſtellarum: *per Erhardum Ratdolt de Auguſtâ.* (f) fol.	Venet.	1485.
Faſcicul. Temporum: *Erhardus Ratdolt Auguſtenſis impreſſioni paravit.* (g) fol. . . .	Venet.	1485.
History of the noble & valiant Knyght Parys & the fair Vyenne the daughter of the doulphin of Viennois. (h) fol. *by William Caxton of*	Weſtminſter.	1485.
Guilielmi *CAORSIN* Rhodiorum Vicecancellarii oratoris præcellentiſſimi magiſtri Rhodi ad Innocent. Papam VIII. *ORATIO.* (i) fol.		1485.

Platyn.

(a) *VI. Decemb.*
(b) *XXIII. Martii.*
(c) *XXIX. Martii.*
(d) *Quarto Kalendas Januarias.*
(e) *Januarii die Vigeſimâ ſecundâ.*
(f) *4. Non. Jul.*
(g) *V. Id. Sept. Venetiis inclyto principe Johanne Mocenico.* Hunc Librum ERHARDUS RATDOLT dedicat NICOLAO MOCENICO Magnifici D. FRANCISCI patritio *Veneto.*
(h) *Translated out of French into Engliſh by William Caxton of Weſtminſter finiſhed the laſt of Auguſt.* M. CCCC. LXXXV. *and emprynted the* XIX. *of Decemb. the ſame year.*
(i) *Habita coram Pont. ac ſacro Cardin. Senatu;*

Platyn. de Vitis Pontificum : *impenſâ Joannis Vercellenſis*. fol. (a) . . . . 1485.

Tit. Liv. à Lucâ Porro recognit. *per Joannem Vercellenſem*. fol. . . . . Tarviſ. 1485.

Cicer. de Oratore ad Quint. fratrem cum comment. Omniboni Leoniceni ; item de perfecto Oratore ; Topica ; Partitiones ; de claris oratoribus ; de petitione conſulatûs ; de optimo genere oratorum ; Æſchin & Demoſthenis orationes contrariæ Latinè : *per Bartholomæum Alexandrinum & Andream Aſulanum*. (b) fol. . Venet. 1485.

Cicer. Epiſtol. Familiar. cum Comment. Hubertini Clerici Creſcentinatis : *per Baptiſtam de Tortis*. (c) fol. . . . . . Venet. 1485.

Horatii opera cum comment. Porphyrionis & Acronis : *per Anton. Zarotum Parmenſem, Impenſis Auguſtini MARIÆ CONAGI*. fol. . Mediolani. 1485.

Ovid. Faſti cum comment. Pauli Marſi : *Antonius BACTIBOVIS Alexandrinus imprimendum curavit*. (d) fol. . . . . Venet. 1485.

Ovid. Epiſtol. cum comment. Anton. Volſci Privernatis , & Ibis cum comment. Calderini : *per Thomam de Alexandriâ*. (e) fol. . . . Venet. 1485.

Statii Achilleis cum comment. Johan. Britannici. fol. . . . . Brixiæ. 1485.

Juvenal. cum comment. Calderini : *per Baptiſtam de Tortis*. (f) fol. . . . Venet. 1485.

Martial.

Senatu ; Prælatorum & curialium frequentiâ adſtante. V. Kal. Febr. M. CCCC. LXXV.

(a) *X. Februar.*

(b) *III. Non. Martias.*

(c) *24. Maii.*

(d) *Religioſa literaria ſodalitati Viminali & univerſa academia Latina ad viventium poſterorúmque uſum Pauli Marſi Piſcinatis Poëta Romani fideliſſ. Faſt. interpretationem Antonius Bactibovis Alexandrinus Venetiis imprimendam curavit* M. CCCC. LXXXV. XXVII. *Auguſti , & à conſtitutâ ſodalitate ann. VII. d. r. Car. Divi Clemẽ. rectore pont. Firman. & Neſtore Malvis Præfectis. Pomponio Læto. P. Aſtreo & Paulo Marſo cenſoribus.* IX. *Cal. Januar.*

(e) *Die X. Junii : regnante duce Joanne Mocenico.*

(f) *XXX. Martii.*

Martial. cum comment. Calderin. *per Bapt. de Tortis.* fol.	Venet.	1485.
Oratoriæ Artis *EPITOMA* per Jacobum *PUBLICIUM* Florentinum : *per Erhardum Ratdolt Auguſtenſem.* (a) 4to. . .	Venet.	1485.
Macrob. *per Boninum de Boninis de Raguſiâ.* fol.	Brixiæ.	1485.
Aul. Gell. Correctore Marco Scaramucino de Palatiolo : *per Boninum de Boninis de Raguſiâ.* (b) fol.	Brixiæ.	1485.
Papiæ Dictionar. *per Andr. de Bonetis de Papiâ.* fol.	Venet.	1485.

(a) *Prid. Cal. Febr.*
(b) *Die tertio Martii*, cum his verſibus:

Siquem Cecropiâ clarum Latiâque Camenâ
Eſſe juvat, Geli Scripta probanda legat.
Attica nox luci nunquam ceſſura diurnæ
Ad varias artes quàm bene monſtrat iter!
En tibi, docta cohors, Marcus correxit ad unguem,
Quem tulit Adriaco Brixia Marte potens.
Siquid erit falſo, veniam dabis; inſcia turba
Forſitan huic nocuit, dum celerabat opus.

Ἔῤῥωσο ἀναγνώσης.

Mallem legere ἀναγνώστα : neque tamen eſt, cur & ἀναγνώσης omnino rejiciatur.

Florere admodum jam incipiebat Typographêum *Soncini* aliquot abhinc annis à *Judæis* erectum. Librorum Sacrorum partem, Prophetas ſcilicet priores, anno 1486, fœliciter vulgaverunt; ſucceſſuque proſpero alacriores accinxerunt ſeſe ad univerſum Bibliorum *Hebraicorum* opus imprimendum, quod intrà biennium finem accepit operâ ABRAHAMI F. Rabbi HHAIIM. [1] ABRAHAMUS ille *Piſauri* in *Venetorum* ditione natus eſt.

Anni 1486. & 1488. non ſolùm *Hebræorum* Codicum editionibus, ſed *Græcorum* etiam, inclaruerunt. *Mediolanenſes* (ut antea dictum eſt) *Venetis* (qui hactenus cum reliquis Typographorum & numero & peritiâ contenderant, & palmam tuliſſe videbantur) eripuerunt tamen, ne eſſent in *Græcæ* Typographiæ perfectione primi: *Veneti* verò viciſſim ſuperari & præverti indignantes vetuerunt, ne eſſent ſoli; annóque 1486. (decennio poſtquam *Mediolani* excudi *Græcè* cœptum eſt) in Sacris Litteris dederunt Pſalterium, in prophanis HOMERI *Batrachomuomachiam*. Illud excudit ALEXANDER, hoc LAONICUS, ambo *Cretenſes*. Pſalmi [2] charactere vetuſtiſſimo & ſingulari excuſi [3] *Latinam* in calce inſcriptionem cum Typographi & Urbis nomine annique menſis & diei indiciis gerunt. *Ranarum muriúmque pugna* litteris etiam antiquam formam lectûque difficillimam referentibus exaratur. Notis proſodicis, accentibus putà & ſpiritibus, voces afficiuntur. Titulum totius operis hunc rubricâ excuſum prima præfert pagina:

Ὁμήρυ Βατραχομυομαχία, ἐν δέ τισι Τίγρητος τῦ Καρός.

Poëmatium Verſus Heroici & Politici [4] MICHAËLIS cujuſdam τῦ Ἀποςόλη claudunt, quibus opuſculum ipſum & HOMERUS laudatur, [5] TIGRES autem ipſius author fuiſſe affirmatur. Editionem hanc commendat id imprimis, quòd rubro & nigro characterum colore inſigniatur; hôc ſcilicet textus ipſe, illo Scholiaſtæ cujuſdam expoſitio *Græca*, repræſentetur; ità tamen ut ſingulis carminibus interlineare ſuperſtet Scholium. Illa amborum colorum alternatio gratam oculis exhibet imaginem. Nullam adhuc vidi, quæ Scholiaſten hunc contineret, præter hanc, editionem; unde conjicio eam ſemper fuiſſe rariſſimam & quàm pauciſſimis notam. Ad hujus Editionis calcem leguntur hæc:

[1] Ἐν

1 Lege illorum Bibliorum inſcriptionem in LONG, *Biblioth. Sacr.*

2 LONG, *Biblioth. Sacr.*

3 Lege Catalogum ſequentem.

4 Hunc puto eſſe MICHAELEM APOSTOLIUM *Byzantinum* Parœmiographum; ac FABRIC. in *Biblioth. Græc.* monet illius verſus Politicos in laudem *Batrachomyomachiæ Homericæ* memorari a LABBEO. pag. 193. *Bibliothec. Nov. MSS.*

5 FABRIC. in *Biblioth. Græc.* ſcribit Authorem *Batrachomyomachiæ* à quibuſdam no-

¹ Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας τριάδος, τοῦ πατρὸς
Καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.
Συνθέσει ἐμοῦ Λαονίκου Κρητὸς καὶ πρωτοθύ-
του χανίων· ἐν ἔτει χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ
ὀγδοηκοστῷ ἕκτῳ· μηνὶ Ἀπριλλίῳ, εἰκοστῇ
δευτέρᾳ, εἰς Ἐνετίαν.

Mediolanum & *Venetia* jam habebant, de quo meritò gloriarentur, quòd apud ſe primùm Libri *Græci* lucem vidiſſent. *Florentia* tamen, licèt illis poſterior, erubuit vinci, & id tandem produxit, quod omnes quantaſcunque moras compenſaret. Quicquid hactenus ab illis in *Græcâ* Typographiâ præſtitum fuerat, nihil erat niſi velitationes quædam & præludia ſeu προγυμνάσματα, ſi cum illo, quod interim *Florentia* moliebatur, opere conferantur. Quid enim tenuis manipulus ad plenam meſſem? Quid LASCARIS Grammatica ad totius eruditionis *Græcæ* & *Latinæ* [1] fontem? Quid TIGRETIS opuſculum ad HOMERI *Iliadem* & *Odyſſeam*? Quid mures & ranæ eorúmque certaminum commentum planè fabuloſum ad *Trojanos* & *Græcos* Heroas? Operoſo hôc & præſtantiſſimo HOMERI inter omnes Poëtas principis volumine duobus tomis comprehenſo orbem eruditum anno 1488. donavit *Florentia*; quæ, dum aliæ Urbes in limine & initiis tantùm, conatibus adhuc immaturis, ſubſiſterent, primo & uno ſed ingenti gravíque molimine ad ipſum culmen voluit pervenire, vetuítque quicquam relinqui, quo ſuperari poſſet. Editione illâ, ſi chartæ ſolidæ colorem & pompam, ſi nitidam characterum figuram, æquata marginum intervalla, juſtam linearum diſtantiam, totum denique impreſſionis ordinem & diſpoſitionem ſpectes, nil certè aut antea aut poſtea elegantius comparuit. Primas Rhapſodiarum ſingularum litteras omiſit Typographus ſpatio ampliſſimo dato, ubi Illuminator (ſic ejuſmodi Artifices olim vocaverunt) litteram affabre depictam variíſque colorum generibus lucentem calamo duceret; nec ſpatium illud ſolum ſed marginem etiam exteriorem, unà & forſan interiorem, illuminaret

nominari PIGRETEM, ARTEMISIÆ fratrem, teſtibus PLUTARCHO & SUIDA. Πίγρης Κὰρ ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ &c. SUID. H. STEPH. *Schediaſm.* lib. 6. ſched. 22. dicit ſe incidiſſe in Exemplar, ubi Poëmatium hoc adſcriptum eſſet TIGRETI *Cari* vel PIGRETI.

1 Eadem nuncupatio Sacroſanctæ Trinitatis legitur in inſcriptione ad calcem Pſalterii ſupra memorati. Typographis enim tunc mos erat, pius quidem, breves doxologias [*Laus Deo* aut *Deo gratias*, ut in pluribus à NICOLAO JENSON excuſis Libris] adjicere; quaſi Artis Typographicæ inventionem eſſe Divinum quoddam munus agnoſcerent.

2 Πηγήν τινα τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου τοῦτον ἀνθρωπίνου βίου παράδειγμα, καὶ οἷον φωστῆρα τῶν ἄλλων ποιητῶν Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων, τοῦτον ἄλλης περὶ λόγους παιδείας ἡγεμόνα. ——— CHALCONDYL. in præfatione ad HOMER. *Florent.* 1488.

minaret. Propriorum Nominum initia majusculæ non distingunt litteræ; neque quidem [1] carminum, niſi ubi aliquam orationem, aut novum ſententiæ filum orditur Poëta. Quò autem principis hujus Editionis authores & adjutores meliùs cognoscat Lector, ex duabus Præfationibus, illâ *Latinâ*, hâc *Græcâ*, ea, quæ ad illud propoſitum maximè pertinent, adjiciam.

,, Bernardinus Nerlius Petro Medicæ ,, Laurentii filio S.

,, Cùm doctiſſimorum virorum — ſententiâ Græcas litteras La-
,, tinis — perneceſſarias eſſe animadverterem — nonnullos littera-
,, rum Græcarum ſtudioſos ob inopiam Librorum magno affici in-
,, commodo — decrevi Græcum aliquem Authorem, qui & — no-
,, biliſſimus — & perutilis foret, imprimendum ſuſcipere. Quod &
,, ſi arduum & perdifficile videbatur, tamen cùm ea, quæ ad hoc
,, opus conficiendum neceſſaria erant, in hâc noſtrâ civitate concur-
,, rerent, ejusmodi occaſionem minimè prætermittendam putavi.
,, Nam ut omittam Nerii fratris liberalitatem, & Joannis Accaioli
,, auxilium, Demetríque Cretenſis dexteritatem, id imprimis mihi
,, oportunum fuit — quòd ad hanc rem Demetrium Chalcondylem
,, Athenienſem nactus eram, virum — tempeſtate noſtrâ doctiſſi-
,, mum, præceptorémque meum, quo hujusmodi Opus accuratiſſimè
,, recognoſci poſſet. — itaque ex illius conſilio Homerum ut ve-
,, tuſtate primum, ita etiam divino quodam ingenio ſummum poëtam
,, ac litterarum fontem elegi: qui quidem ob incuriam atque negli-
,, gentiam librariorum ita ſui diſſimilis videbatur, ut in nullo ferè co-
,, dice quamvìs perveteri integer agnoſceretur. Quamobrem erudi-
,, tiſſimi ſanè viri operâ, qualem Demetrium nactus eſt, ſummopere
,, indigebat: qui — ipſa Homeri Opera ſingulari diligentiâ ſummó-
,, que ſtudio cum Euſtathii commentariis conferens examinavit atque
,, emendavit; cujus quidem viri diligentiam aut nihil arbitror præ-
,, teriiſſe, aut ſiqua præteriiſſe videbuntur, ea certè vel dubia quæ-
,, dam ſunt vel ejusmodi, ut ea in tali tantóque opere juſtus æquúſ-
,, que rerum æſtimator non magnifaciat. Adhæc non ſolùm Homeri
,, opera quæcunque reperiuntur, quæque ejus feruntur, imprimenda
,, curavi, verùm etiam his adjeci * Herodotum, Plutarchum atque
,, Dionem, qui & poëtæ vitam litteris diligentiſſimè mandaverunt,
,, & ſenſus utriusque divini operis — diſcuſſerunt. — Quæ omnia
,, cùm

1 In Editione *Batrachomuomachia* ſupradictâ verſuum initia majusculis ſæpius ornantur.

* Nunc primum eſt, cùm aliquid horum Authorum *Græcè* typis excuſum fuerit.

„ cùm jam ad optatam metam perducta ſint, multóque feliciùs quàm „ ab initio exiſtimâram, annuente Deo, ſucceſſerint; conſtitui, Petre Medices, ut hæc omnia nomine tuo impreſſa ederentur, quem „ à pueritiâ Græcis inſtitutum litteris cognovi, videóque in Homeri „ præſertim lectione quotidie verſari. —— Vale. Florentiæ, Idibus „ Januariis. M. CCCC. LXXXVIII.

Δημήτριος ὁ Χαλκονδύλης τοῖς ἐντευξομένοις εὖ πράττειν.

—— ἐπεὶ δὲ εὕρηται μὲν πάλαι κοινὸν ἀγαθὸν τοῖς φιλολογοῦσί τε καὶ σπουδαίοις εἰς εὐπορίαν βιβλίων Λατινικῶν, λέγω δὲ τὴν τούτων ἐντύπωσιν, ἐποθεῖτο δὲ τοῦτ' αὐτὸ κἂν τοῖς Ἑλληνικοῖς βιβλίοις, οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα μέχρι καὶ νῦν ἑαυτὸν εἰς τοῦτο καθεῖναι, ὅ, τι καὶ λόγου ἄξιον, δεδιὼς (οἶμαι) τὴν τοῦ πράγματος δυσχέρειαν· τῶν τινες ἐκ τῆς περιφανοῦς πόλεως Φλωρεντίας εὖ πεφυκότων νέοι καλοί τε κἀγαθοὶ φιλομαθεῖς τε καὶ φιλέλληνες δύο μὲν ἀδελφὼ Βέρναρδος καὶ Νήριος τὼ Νερλίω, τρίτος δὲ σὺν τούτοις ἑταῖρος αὐτοῖν Ἰωάννης ὁ Ἀκκίολος, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐπιπνοίᾳ τινὶ ἀνεφάνησαν εὖ μάλα πρόθυμοι ἐς τόδε τὸ ἔργον. Συμβουλευσάμενοι δὲ κἀμοὶ περὶ τούτου, καὶ συναινοῦντά με καὶ συνεπισπεύδοντα πρὸς τοὔργον εὑρόντες, προσέτι δὲ καὶ τὴν παρ' ἐμοῦ βοήθειαν ἐπαγγελλόμενον, ἔτι καὶ μᾶλλον ὥρμησαν ἐγχειρῆσαι τῷ πράγματι μηδὲν ὑπερθέμενοι. Καὶ δῆτα σύμπασαν τὴν Ὁμήρου ποίησιν, Ἰλιάδα τε καὶ Ὀδύσσειαν, ἔτι δὲ Βατραχομυομαχίαν, καὶ τοὺς ὡς Ὁμήρου φερομένους Ὕμνους· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῶν συγγραφέων τοὺς μὴ μόνον τὸν βίον αὐτοῦ συγγεγραφότας, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅσης ὑπεροχῆς καὶ κάλλους καὶ τέχνης τὰ ἑαυτοῦ ποιήματα συνέθετο, παραστήσαντας, ταῦτα δὴ πάντα ἐν μιᾷ βίβλῳ διὰ ἐντυπώσεως περιλαβεῖν ἐγνωκότες, ἐπιμελείᾳ τε πάσῃ, ὡς ἔδει πρὸς ταῦτα, καὶ τύχῃ χρησάμενοι ἀγαθῇ, καλόν τε καὶ τέλειον πάντῃ τὸ ἔργον ἀπετέλεσαν, τῆς δυνατῆς καὶ παρ' ἡμῶν διορθώσεως τετυχηκός. Σφόδρα γὰρ ἡμῖν πλειόνων ἕνεκα διὰ σπουδῆς ἐγένετο, ἐφ' ὅσον οἷόν τε ἦν διορθώσασθαι ταῦτα Ὁμήρου ποιήματα προσχρησαμένοις καὶ τοῖς τοῦ Εὐσταθίου ὑπομνήμασι, καὶ τὰ τῶν συγγραφέων περὶ αὐτοῦ πεποιημένα. Εἰ δέ τι καὶ διέφυγεν ἡμᾶς ἐν τοσαύτῃ πραγματείᾳ, συγγνώμης ἂν ὑπὸ τῶν εὐγνωμόνως κρίνειν ἐθελόντων δικαίως ἀξιοῖτο. —— Δεῖ μέντοι μὴ ἀγνοεῖν, ὡς ἔν τε τῇ Βατραχομυομαχίᾳ καὶ τοῖς Ὕμνοις ἐνιαχοῦ διὰ τὴν τῶν ἀντιγράφων διαφθορὰν, οὔτε ὁ τῶν ἐπῶν εἱρμὸς οὔτε μὴν τὸ τῆς διανοίας ὑγιὲς ἀπαρτίζεται. Παραπλησίως δὲ καὶ τῷ Δίωνος συγγράμματι. Οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα τῆς Βατραχομυομαχίας καὶ τῶν Ὕμνων ὁλόκληρά γε τυγχάνοντα, οὐ φαύλως ἂν ἴσως ἔχοι. Διεφθαρμένα δὲ ὑπὸ τοῦ τοσούτου χρόνου καὶ τῆς περὶ ταῦτα τῶν λογίων ἀμελείας, οὐκ ἂν πολλὴν τὴν ζημίαν ἐπιφέροιεν τοῖς φιλομαθέσι &c. &c.

Typographia videbatur ἀκμὴν quandam & maturam ferè ætatem conſecuta, poſtquam in *Latinis*, *Græcis* & *Hebraïcis* litteris ſuorum laborum tam luculenta edidiſſet ſpecimina. Difficultates & pericula, quæ cunctis magni momenti rebus recens inventis à ſuâ inventione ad fixum ſtatum interveniunt, perruperat; nec quicquam nunc ſupere-

rat, niſi ut gloriam & laudem, quam nacta fuerat, tueretur & amplificaret; caverétque, ne per ſupinam Artificum inertíam litteræ ad paucos (utì olim) reciderent. *Italiæ* hæc prima Artis hactenus debemus incrementa, nec deinceps in illâ *Europæ* parte feliciſſimâ defuerunt, qui operam haud indiligentem darent, ne minùs ſibi quàm anteceſſoribus à poſteris deberetur. Quamvìs autem *Italiæ*, quod meruit, invidere nolim, quæ facem præferens ſuo exemplo aliarum ſtudium excitaverit & accenderit; nolo tamen harum meritis quicquam detrahere, quæ exemplis tam nobilibus commotæ nil ſolennius habuerunt, quàm ut exemplaria ſibi propoſita imitarentur, & aliquando excederent. Suos *Gallia* paulatim educavit & protulit Typographos, qui (ut in proximâ centuriâ deſcribetur) diu hujus Artis principatum tenuerunt: cujus quoniam hìc mentio incidit, tacere non poſſum JOANNEM TRECHSEL natione *Germanum*, qui anno 1487. *Lugduni* Officinam aperuit typographicam. Ex hujus filiâ JODOCO BADIO *Aſcenſio* in matrimonium datâ orta eſt Typographorum proſapia illuſtris, quorum operibus litterariis *Galliam* adeò ornatam & ditatam poſtea cernemus, ut priorum nulli ceſſerint, primáſque ſibi uſque vindicaverint *Pariſienſes* Typographi. Sed de his ſuo loco.

Variis in *Europæ* locis famam adepti ſunt ſequentes Typographi:

Anno 1486. *Moguntiæ*; ERHARDUS REUWICH de *Trajecto* inferiori:
Monaſterii; JOANNES LIMBURGUS:
Ulmæ; JOHANNES REGER, operâ & impenſis JUSTI DE ALBANO de *Venetiis*:
Venetiis; [1] GULIELMUS de *Tridino* de *Monteferrato*; [2] BERNARDINUS de *Tridino* ex *Monteferrato*:
Papiæ; [3] ANDREAS BONETIS;
Vicentiæ; HENRICUS *à Sancto Urſo*:
Veronæ; PAULUS FRIDENPERGER:
Lovanii; ÆGIDIUS *vander* HEERSTRATEN:
Abbatis-Villæ; [4] JOANNES DU PRE' & PETRUS GERARD:
Baſileæ; [5] NICOLAUS KESLER:

Pariſiis;

1 Is cognominabatur *Animamia.* Vide ann. 1490. in Catalogo.

2 Neſcio, an is BERNARDINUS ullâ cognatione GULIELMUM attigerit, aut tantum fuerint conterranei.

3 CAILLE, p. 40. Suſpicor tamen errorem hanc eſſe, nam ANDREAS *de* BONETIS *Venetiis* imprimebat anno 1484; cùm autem eſſet *Papienſis*, JOHANNES LA CAILLE credidit hunc *Papiæ* artem exercuiſſe.

4 Hic JOANNES ann. 1488. *Pariſios*, 1489. *Lugdunum* migravit.

5 Hic 1487. impreſſit *Antwerpiæ.*

Digitized by Google

Anno 1486. *Pariſiis*; [1] ROBINET MACE'; [2] JOHANNES BONHOMME:
[3] *Meminingæ*; *Toleti*; oppido S^{ti}. *Albani* ——

Anno 1487. *Reutlingæ*; JOHANNES OTHMAR:
Venetiis; [4] JOANNES HAMMANI *de Landoiâ*, & JO. EMERICH *de Udenhem*; BONETUS LOCATELLUS impenſis OCTAVIANI SCOTI; [5] BARTHOLOMÆUS DE ZANIS *de Porteſio*; [6] HERMANNUS LICHTENSTEIN:
Bononiæ; JOANNES WALBECH & [7] HENRICUS *de Harlem*:
Pariſiis; PETRUS LEVET; JOANNES CARCHAGNI; [8] PETRUS RUBEUS:

Anno 1488. *Auguſtæ Vindelicorum*; [9] ERHARDUS RATDOLT:
Argentinæ; JOHANNES PRUS:
Gaietæ; [10] JUSTUS:

Tubin-

1 „ Il eut pluſieurs Freres, qui exerce-„ rent la Librairie; JEAN MACE' Librai-„ re demeurant à *Rennes*, & RICHARD „ MACE' Libraire eu l'Univerſité de *Caen*. CAILLE, p. 49. & 62.

2 Frere de PASQUIER (1476.) CAILLE, p. 62.

3 Neſcio nomina Typographorum.

4 Is JOANNES HAMMAN *de Landoiâ* dictus erat *Hertzog*. Vide ann. 1492. iu Catalogo.

5 Hic Libris ſuis litteras B. Z. initiales ſui Nominis aliquando imprimere ſolebat. Hunc morem antea jam notavi frequentiſſimum; quæ ſatis diu increbuit conſuetudo.

Sic V. S. i. e. *Uldericus Scinſcenzeler*. LUCAN. 1491.
A. L. *Antonius Lambillio*. VIRGIL. 1492.
I. T. *Joannes de Tridino*. JUVENAL. 1492.
Z. T. Idem *Joannes de Tridino*. PERS. 1499. & SALLUST. 1500. Nam *Zane* pro *Joanne* apud *Italos*.
F. M. *Franciscus de Mazalis*. DIONYS. HALIC. 1498.
B. R. *Bernardus Rizus de Novariâ*. Supplement Chronic. 1490.

Sic etiam poſt 1500. } I. P. *Joannes Parvus*; H. S. *Henricus Stephanus*; S. C. *Simon Colinaus*; I. L. *Joannes Lodoicus Tilesanus*. &c. Longum eſſet ſingula hujusmodi exempla enumerare. Typographi quidam ſuis ſcutis Libros conſignabant, utì *Schœfferus*, & inter *Pariſienſes* poſt anu. 1500. *Gourmontius* &c. Alii inſignibus, quæ ad ſuum nomen alluderent, utebantur; utì *Benedictus Fontana*, qui ſumptus *Philippo Pincio* ſuggerebat, adjiciebat fontem cum litteris B. F. & poſt ann. 1500. *Simon de Colines*, cuniculos cum litteris S. D. C. *Federicus Morellus*, morum &c. Plures epigraphas & lemmata in variis Linguarum generibus, quisque ad ſuum arbitrium, nec raró ratione ſui nominis habitâ, addebant.

6 Hic ann. 1475. *Vicentiæ* imprimebat.

7 Hic priùs anno 1482. innotuerat.

8 Ante hunc *Petrum Rubeum*, neminem ex Typographis novi, qui impreſſoris Regii titulum gereret. Hic forſan affinis fuit *Jacobo Rubeo* antea anno 1474. memorato.

9 Hic cùm apud *Venetos* Arte imprimendi plus decennium excelluiſſet, *Auguſtam* migravit famam non minorem conſecuturus.

10 Hic JUSTUS forſan idem eſt, cujus mentio priùs anno 1486.

Anno 1488. *Tubingæ*; FREDERICUS MEYNBERGER:
Eiſtetæ; MICHAEL REISER:
Venetiis; THEODORUS DE RAGAZONIBUS [1] *de Azulâ* [2] *Breſanus*; BERNARDINUS DE CORIS *Veronenſis*; GEORGIUS ARIVABENUS *Mantuanus*; [3] JOANNES RUBEUS [4] *de Vercellis*; HIERONYMUS *de Sancti Veneti* & JOHANNES LUCILIUS [5] SANTRITER *de fonte ſalutis* impenſis BOLANI patritii:
Mediolani; BENIGNUS & [6] JOHANNES ANTONIUS *de* BONASO fratres:
Mutinæ; DOMINICUS ROCOCIOLA:
Bononiæ; BENEDICTUS HECTORIS Librarius operâ [7] PLATONIS Impreſſoris *Bononienſium*:
Lugduni; MICH. TOPIE *Pedemontanus*; & JACOBUS HERENBERCLE *Alemanus*; [8] JANON CARCAIGNI:
Rotbomagi; JOHANNES *le* BOURGOIS:
[9] *Toloſæ* ——

Anno 1489. *Argentinæ*; [10] JOHANNES REYNARDUS aliàs *de* GRUNYNGER *Argentinenſis*:
Venetiis; MATTHÆUS CAPEASA *Parmenſis* impenſâ & operâ LUCANTONII *Florentini*; SIMON *de Luero* & [11] BERNARDINUS *de* CHORIS *de Cremonâ*; CHRISTOPHORUS *de* PENSIS *de Mandello*:

Bononiæ;

1 Vide ann. 1490. in Catalog.

2 Vide ann. 1495. in Catalog.

3 Neſcio, an hic RUBEUS eâdem familiâ ortus fuerit cum JACOBO & PETRO antè nominatis.

4 Vide ann. 1490. in Catalog. Idem dicitur JOANNES ROSSO *Vercellenſis*, qui anno 1495. operam locabat LUCÆ ANTONIO JUNTÆ. Et hunc non alium arbitror, quàm qui anno 1480. dictus eſt JOANNES *Vercellenſis*.

5 Hujus SANTRITER mentio priùs facta eſt anno 1480.

6 Hic jam inclaruerat anno 1482.

7 Hic vocatur etiam PLATO *de Benedictis*. Vide Catalog. ann. 1491. Neſcio annon idem ſit, qui anno 1499. JOANNES ANTONIUS *Platonides Benedictorum* Bibliopola civis *Bononienſis*.

8 Hic forſan affinis fuit JOHANNI CARCAGNI, qui ann. 1487. *Pariſiis* imprimebat.

9 CAILLE, p. 46. nomen Typographi non indicat.

10 Quamvis hic nomen Urbis non adjiciatur, vix tamen dubito de *Argentinâ*, ubi annis 1496. & 1498. eum impreſſiſſe certum eſt. Affinis forſan fuit MARCI REYNHARDI *de Argentinâ*, cujus mentio 1482.

11 Hic anno præcedente memoratur.

Digitized by Google

Anno 1489. *Bononiæ* ; [1] Bacielierius cognomento *de* Bacielieriis *Felſineus* civis:

Papiæ ; Antonius *de* Birretis , & [2] Franciscus *de* Girardenghis:

Pariſiis ; [3] Gulielmus Caron , Johannes Belin & [4] Johannes du Pré ; [5] Guido Merchant ; [6] Philippus Pigouchet ; [7] Durandus Gerlier ; [8] Michael le Noir:

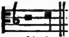
1 Idem forſan ; qui Bazalerius *de Bazaleriis* , & Basalerus *de Baſaleris* ann. 1493.

2 Hic Franciscus *de* Girardenghis de *Papiâ* migravit poſtea *Venetias*, ubi floruit anno 1492. Affinis forſan fuit Nicolai Girardengi , qui ann. 1479. *Venetiis* imprimebat.

3 Affinem puto fuiſſe Petro Caron, de quo 1474.

4 Hic anno præcedente *Pariſiis*, & anno 1486. *Abbatis-Villa* Artem exercebat. Johannes la Caille, pag. 41. ſcribit eum hôc anno 1489. & poſtea 1493. *Lugduni* Libros edidiſſe. Niſi error alicubi lateat, eum opòrtet eodem anno 1489. *Pariſiis* & *Lugduni* habitâſſe.

5 Caille, p. 66.] „ Il avoit pour „ marque *le chant gaillard* repréſenté par les „ deux notes *ſol*, *la*:

fides ficit.

ſol. la.
G. M.

„ Avec une Foy repréſentée par deux „ mains jointes enſemble , pour faire alluſion à ces paroles *ſola fides ſufficit* , tirées „ de l'Hymne *Pange lingua*.

6 Caille, p. 66.] „ Il mettoit ordi„ nairement au bas de ſes Livres ; *impreſ„ ſum autem fuit opus præfatum Pariſiis cha„ ractere nitidiſſimo & jucundiſſimo.*

7 Caille, p. 65.] „ Libraire juré. Il „ avoit pour deviſe *l'étrille fauveau*, repré„ ſentée par une étrille , une faux & un „ veau, avec ces mots , *Deum time , pauperes ſuſtine , memento finis. JESUS.* „ De Librariis juratis & non-juratis Chevillerius conſulendus eſt , qui hàc de re fuſè diſſerit Part. 4. Cap. 3. Paschaſius Bonhomme admiſſus eſt Juratus Librarius Univerſitatis 1475. 6. *April.* Ibid. p. 345.

8 Caille, p. 64, 65.] „ Il avoit pour „ marque une roſe en face ſur un fond „ de ſable ſoutenus par deux Mores, & une „ autre pour timbre, le tout faiſant alluſion „ à ſon nom avec ces vers;

„ *C'eſt mon deſir de Dieu ſervir,*
„ *Pour asquerir ſon doux plaiſir.*

„ Il eut pluſieurs enfans , & eſt un de „ ceux , qui ont le plus imprimé de ſon „ temps. Voici ſon Epitaphe , qui ſe lit „ dans l'Egliſe de Saint Benoiſt.

„ *Cy-deſſous giſt honnorable homme* MI„ CHEL LE NOIR, *en ſon vivant Li„ braire, & Bourgeois de* Paris , *qui trépaſſa „ le XXIX. jour de* Septembre *mil VC. XX. „ lequel enſemble* Jeanne Teppere *ſa fem„ me , ont fondé en l'Egliſe de ceans tous les „ Samedis de l'an à perpetuité une Meſſe baſſe „ du jour avec memoire des Trepaſſez, que les „ Marguilliers de ladite Egliſe ſont tenus fai„ re dire à ſix heures du matin , & faire tin„ ter l'une des cloches de lad: Egliſe. Et à la „ fin le Preſtre dira* De profondis, Inclina, „ Deus veniæ , & Fidelium , *& aſpergera „ de l'eau beniste ſur la foſſe dudit Defunt. „ Et pour aſſigner ladite fondation, qui eſt au„ toriſée par Meſſieurs les Chanoines & Cha„ pitre de lad: Egliſe , ont donné pluſieurs „ biens plus a plein declarez es titres ſur ce „ faits. Et s'il étoit que ladite rente fuſt ra„ chetée , leſdits Marguilliers ou ſucceſſeurs „ ſeront tenus convertir leſdits deniers en une „ autre rente, tellement que ladite Meſſe puiſ„ ſe avoir cours à toûjours.*

„ *Priez Dieu pour eux , & pour tous Trepaſſez.*

NOIR; [1] WOLFGANGUS HOPYL *Alemanus.*

Anno 1489. *Lugduni*; JOHANNES CLEIN *Alemanus*; MATTHIAS HUSM *Alemanus*:

[2] *Agro Caregio*: *Senis* —— —— ——

Anno 1490. *Venetiis*; BERNARDINUS *de* RENATIS; [3] BERNARDUS RIZUS *de Novariâ*; [4] JACOBUS *de* PAGANINIS *Briſienſis*; PETRUS *Veronenſis*:

Mediolani; PHILIPPUS *de Montegatiis* impenſis [5] presbyterorum ANDREÆ LELII & FRANCISCI TANTII:

Florentiæ; FRANCISCUS BONACCORSI:

Papiæ; GABRIEL *de* GRASSIS:

Mantuæ; [6] VINCENTIUS BERTOCHUS [7] *Regienſis*:

Anno

1 CAILLE, pag. 65.] „ Il avoit pour „ marque un Chesne & une Cigogne. „ Anno 1501. habitabat in vico *divi Jacobi* ad inſigne *Sancti* GEORGII. Multa ſunt, quare non ægre credam in ejus officinâ HENRICUM STEPHANUM primum Artem didiciſſe; cùm duo ſimul excuderint anno 1502; & ex characterum ſimilitudine facilè pateat longam fuiſſe inter eos conſuetudinem.

2 Sine nomine Typographorum.

3 Idem (ut puto) qui ann. 1492. BERNARDUS RICIUS *de Novariâ*; qui imprimebat impenſâ JOANNIS DOMINICI DE NIGRO Medicinæ Doctoris. Neſcio tamen an idem ſit, qui antea ann. 1486. BERNARDINUS *de Novariâ*.

4 Fuit ex eâdem (ut opinor) familiâ, quâ PAGANINUS *de* PAGANINIS *Brixienſis* ann. 1485.

5 Sic ſolebant illis temporibus viri cujuscunque ordinis rei typographicæ ſuppetias ferre.

6 Eâdem (ut ſuſpicor) ſtirpe ortus, quâ DONINUS BERTOCHUS, qui *Bononiæ* excudebat ann. 1474. Eodem etiam nomine DIONYSIUS *de* BERTOCHIS, ſed *Bononienſis*, qui floruit *Venetiis* annis 1485. & 1490. uti & DOMINICUS BERTOCHUS itidem *Bononienſis* anno 1486.

In multis antiquorum horum Typographorum appellationibus confuſionem, quam dirimere difficile eſt, parit ſæpe notationis varietas. Nonnunquam ſolum agnomen aut cognomen exprimitur, unde, cùm idem plurimis ex familiâ diverſâ ortis agnomen, aut ex eâdem cognomen eſſe poſſit, inter homonymos diſcrimen non ſemper ſit obvium. Porrò quoniam nihil frequentius occurrat, quàm varia nominum, præcipuè barbarorum, orthographia, & crebra barbarorum nominum in *Græca* aut *Latina* (ut molliora fiant pronuntiatu) deflexio, hinc etiam error vel attentiſſimo poteſt ſubrepere. Denique agnomini aut cognomini nomen aut urbis aut patriæ aut utrumque adjicitur; & ibi facilior, quàm in aliis, habebitur diſtinctio. Præterea Typographis mos erat cognationis aut commercii aut utriusque ſocietatem mutuam jungere. Alii aliquando ſuo, aliquando alieno ære; aliquando ſoli, aliquando conjuncti Typographiam exercebant; impenſam hic, ille operam ſuppeditabat: Sic onus, quoties uni gravius videbatur, inter binos aut plures diviſum fiebat levius. Quidam Typographi in uno loco continere ſe nolentes ſolum ſæpe vertebant, ut Ars ſua foret communior & utilior. Omnia hæc attentè & ſigillatim excutienda ſunt, ſiquis hiſtoriam condere velit typographicam; multas oportet ſcrutari Bibliothecas, pluréſque Libros omnimodi generis evolvere; qualem certè laborem non defugi aut defugiam, quoties ulla mihi laboris & temporis in hiſce rebus impendendi ſe dabit occaſio. Lector interim his parvulis meis conatibus & conjecturis ignoſcet, quandocumque in flexuoſis itineris tam inexplicabilis anfractibus aberrare contigerit.

7 Vide annum 1492. in Catalog.

Anno 1490. *Genevæ*; JACOBUS ARNOLLET:
Lugduni; PETRUS MARESCHAL; JOANNES *de la* FONTAINE:
Pariſiis; [1] GODEFRIDUS *de* MARNEF; [2] JACOBUS MALIETI:

Nullibi, quantum novi, (ſi *Venetias* excipias) magìs quàm *Pariſiis* increvit Typographorum numerus, quorum Ars (uti in primis dictum eſt) ſuam *Sorbonæ* debet originem. [3] Res *Lutetiæ* Libraria, quæ Scribis ſive Stationariis, Bibliopolis, Religatoribus, & Illuminatoribus conſtabat, multis jam annis ante Typographiæ inventionem, erat penès Univerſitatem. Regiis diplomatibus plena in illam hujus authoritas diu ſteterat communita. Nihil enim eſt æquius, quàm illos, qui Libris ſerviunt, his, qui præſunt, ſubjici; illos, qui eis compingendis & diſtrahendis ſolùm operam dant, ab ipſis eorum Authoribus aut Cenſoribus leges accipere. Pacto vix ullo faciliùs, altiùs aut latiùs, quàm Libris malis, univerſæ reipublicæ noceri poteſt. Iis porrò, qui boni ſunt & utiles, multum utilitatis decreſcit, niſi terſè & emendatè exeant. Præterea plerique imperiti (qualibus nil quicquam injuſtius) hoc genus homines mercenarii ad omne turpe lucrum emancipati mercibus his librariis pretium juſto grandius ſtatuunt, quod fraudi fit emptoribus tenuioris fortunæ, quorum inter litteras longè major copia reperitur. Hiſce incommodis ut occurratur, viſum eſt totum librariæ rei jus poteſtatémque iis permittere, quibus curæ eſſet, ne per malos Libros ſani mores detrimentum acciperent, & ut nimia Librariorum avaritia, certum cuique Libro pretium indicendo, coerceretur. Ea igitur cura Univerſitati *Pariſienſi* antiquitus fuerat delegata. [4] Eandem illam poteſtatem poſt Typographiæ inventionem Univerſitas exercuit. Nemo enim non videt majus tunc, quàm antea, fore periculum, ſi iſtud Univerſitatis imperium abrogaretur. Quin imò Typographi in ſuorum Librorum inſcriptionibus ſeſe Univerſitatis ministros libenter agnoſcebant, cum ſe ſæpius nominarent,

[1] Uni-

1 *Guido Mercator Godfrido de Marnef imprimebat.* CAILLE, p.66, 70. „ Ils étoient „ trois freres, tous habiles Imprimeurs & „ Libraires, qui ont été aſſociez, & ont „ imprimé quelquefois enſemble. Ils avoient „ une marque repreſentée par trois ſymboles, des Gruës qui font un nid en volant, „ un Perroquet qui parle, un Pelican qui „ donne la vie à ſes petits, & trois bastons „ ſur leſquels ſont les premieres lettres de „ leurs noms; ſçavoir G. qui ſignifie *Geoffroy*, *E. Enguilbert*, & *J. Jean.* EN„ GUILBERT eut pluſieurs enfans, en„ tr'autres *JEAN*, & *ENGUILBERT*, „ qui allerent s'établir à *Poitiers*, où ils „ imprimerent pluſieurs Livres vers l'an „ 1550.

2 Impreſſionis locus licèt non adjiciatur, vix dubito, quin idem ſit, qui vocatus JACOBUS MAILLET anno 1491. impreſſit.

3 Lege CHEVILL. p. 301. usque ad p. 320.

4 Lege CHEVILL. pag. 520. usque ad pag. 410.

[1] Univerſitatis *Pariſienſis* Librarios, Bibliopolas, Librarios juratos; in Univerſitate Bibliopolas, aut Chalcographos adſcriptitios; Librarios Regios & Univerſitatis Religatores, aut è contra Univerſitatis Librarios & Regis Religatores. Hic obiter placet obſervare varia eorum, qui in re librariâ occupabantur, ante & poſt Artis inventionem, nomina; Scribas ſeu Stationarios, Bibliopolas, Religatores, Illuminatores, Typographos ſeu Chalcographos vel Impreſſores. Scribarum officio finem impoſuit Typographiæ uſus. Illuminatorum artificium locum diutius obtinuit, donec apud Typographos litteras [2] in Librorum & Capitum initiis omittendi conſuetudo teneretur: loco tamen paulatim ceſſit, poſtquam initiales illæ adhiberi & demum florentes (quas vocant) litteræ frequentari cepiſſent. Illæ diu ante ann. 1500, Hæ poſt illas apud celebriores [3] Typographos, introductæ ſunt. Initialibus illis abſtinendi mos ſerò admodum penitus exolevit. [4] Sunt enim, qui in ejuſdem Libri editione alicubi omiſerunt, alibi admiſerunt. [5] Sunt etiam, qui in diverſis ejuſdem Operis locis & initiales negligebant, & florentes inducebant. Porrò cùm primùm initiales in uſum venerunt, erant plerumque [6] minuſculæ; ſpatiúmque relinquebatur à Typographis vacuum, quod literas iſtas minuſculas producendo & coloribus variis ornando Illuminatorum operâ repleretur. Minuſcularum initialium uſum longo tempore continuaverunt non

1 CHEVILL. p. 321, 322.

2 MALLINKROT. p. 102. — „ Fuiſſe
„ antiquitus ſimpliciorem & minùs venuſ-
„ tam Typographiæ faciem ex iis qui ſu-
„ perſunt Codicibus videre eſt. Et ſi enim
„ in principio, quæ ſcriptis Libris mango-
„ nizandis adhiberi conſueta erat miniatu-
„ ra, etiam ad impreſſos tranſlata fuerit;
„ tamen celeriter illa, utpote operoſior &
„ plurimum temporis abſumens, deſiit,
„ poſtquam venditores animadvertiſſent,
„ merces ſuas etiam iſto lenocinio deſtitu-
„ tas, facilè emptorem invenire. Hinc eve-
„ nit, ut plurimi adhuc ſuperſint Codices
„ primævo illo tempore excuſi, quibus ca-
„ pitales quæ vocantur literæ penitus ab-
„ ſunt, eò quod impreſſoribus propoſitum
„ fuiſſet, abſolutâ excuſione illas è minio
„ adjicere, quod poſtmodum, feſtinatâ in
„ avidos emptores diſtractione, integrum
„ non fuit: prout etiam non paucos illo-
„ rum temporum reperias, quibus miniatæ
„ illiusmodi initiales literæ non typorum,
„ ſed pennæ miniſterio ac pictæ conſpi-
„ ciuntur. Ut autem ab ipſis titulis & in-
„ ſcriptionibus incipiam, nihil hôc tempo-
„ re, ut publicè ſcimus, Librorum fron-
„ tiſpiſciis pulchrius eſt, quando vix alicu-
„ jus nominis & pretii Liber exit, qui non
„ chalcographicarum imaginum Emblema-
„ ta præferat (hoc novitium admodum in-
„ ſtitutum eſt, & noſtrâ demum memoriâ
„ uſurpari cœptum) ac præterea Librorum
„ contenta copioſiſſimâ ferè rubricâ pro-
„ ſcribat, licèt fatendum ſit, ut eſt omnium
„ rerum abuſus & ambitus, quòd jactantior
„ & ventoſior titulatura credulos emptores
„ ſubinde miſerè decipiat.

3 Has, & quidem pulcherrimas, uſurpaverunt JOANNES TACUINUS, HENRICUS STEPHANUS primus, COLINÆUS, ROBERTUS STEPHANUS, & VASCOSANUS: Vide OVID. *Faſt.* apud Jo. TACUIN. 1502. *Pſalter. Quinc.* apud H. STEPH. 1509. *Promptuar.* MONTHOL. apud H. STEPH. & S. COLIN. 1520. *Bibl. Lat.* apud R. STEPH. 1527. CICER. *Tuſcul. Quæſt.* apud VASCOS. 1533. *&c.*

4 DIONYS. HALIC. Latinè, apud FRANC. de *Mazalis* 1498.

5 OVID. *Triſt.* apud Jo. TACUIN. 1499.

6 SOPHOLOG. *Pariſ.* 1477.

non inferioris notæ Chalcographi, ALDUS putà (præſertim in Libris *Italico* charactere impreſſis) & [1] COLINÆUS in utroque. Quod ſpectat ad Capitales ſive Majuſculas, & Florentes litteras, Illæ ab [2] *Argentoratenſibus*, hæ à *Venetis* primùm impreſſæ ſunt. Has *Venetiis* anno circiter 1477. [3] ERHARDUS RATDOLT *Auguſtenſis* fertur inveniſſe; illas eodem tempore *Pariſiis* [4] ERHARDUS WINSBERG excoluiſſe. Sed poſtquam hæc breviter in tranſcurſu de initialibus (ſeu capitalibus ſive minuſculis) & florentibus dicta ſunt, à diverticulo ſermo repetendus eſt, & ad reliquas Artis Librariæ adminiſtros revertendum. Unus olim opifex Librarius trium aliquando res agebat, Typographi ſcilicet, Religatoris & Bibliopolæ. In variis illis mihi jam enumeratis eorum, qui circa Librorum opificium verſantur, claſſibus primæ videntur Typographis deferendæ, proximæ Bibliopolis, Religatoribus & (quos nunc vocamus) Stationariis chartaceæ ſupellectilis venditoribus poſtremæ. In illis enim vulgarem (ſi res iſta rectè adminiſtraretur) requirimus [5] eruditionem. In his ultimis, nihil aliud deſideratur, quàm ut album à nigro ſciant diſtinguere; & horum plerique vix altiùs crumenâ ſapiunt. Ars illorum proximè ad liberales aſſurgit; horum ad mechanicas & plebeias eſt releganda.

[6] Totum Librariorum *Pariſienſium* corpus parebat Univerſitati. Illi non alii, quàm hujus miniſtri, cenſebantur: huic jusjurandum præſtare; hujus judicium ſubire; hujus decretis & ſententiæ ſe ſubjicere, quoties in delinquentes aut multâ aut amotione animadvertere viſum eſſet, tenebantur. Bibliopolarum & Typographorum officinas viſitandas obeundi, Librorum [7] pretium ſtatuendi, cenſuram agendi,

1 *Charactere Romano*, SALLUST. 1543. *Italico*, LUCAN. 1543.

2 MENTEL. *de Typogr. Orig.* p. 64. — „ ab Arte inventâ triginta plus annis ab *Argentoratenſibus* primò impreſſæ, & capitales ideo nuncupatæ; quòd ab iis (ait „ *Godefridus de Tory*, Opere dicto, *Champ* „ *Fleury*) ſuas editiones inciperent, & Librorum capita ordirentur.

3 Idem MENTEL. p. 65. — „ quas „ à florum figuris, quibus erant intermix- „ tæ, *Florentes* dixere.

In Libro, cui titulus *Coriolani Cepionis Dalmate Petri Mocenici imperatoris geſta*, 8vo. *Venet.* per BERNARD. PICTOREM & ERHARDUM RATDOLT cum PETRO LOSLEIN, ann. 1477. folium ſecundum habet Q Capitalem non illuminatum, ſed impreſſum.

4 Lege priùs in Catalog. CICER. *Rhetor. ad* HERENN. & *Tuſcul. Quæſt.* ann. 1477.

5 Lege CHEVILL. pag. 347. quod ex antiquâ conſuetudine nemo niſi idoneus & ſufficienti litteraturâ inſtructus Librarii officium capeſſere permitteretur.

6 CHEVILL. p. 327. usque ad p. 410.

7 CHEVILLERIUS pag. 373. optimè obſervat, quantum inter veteres & recentiores Librarios interſit. Illi emptores pretio exiguo invitabant, hi immodico abſterrent. Illi igitur ſæpe damnum faciebant, horum plurimi ingentem quæſtum. En Epigrammatum, quibus illi alliciebant emptores, nonnulla.

BURIDAN. *Dialectic. per* JO. CARCAIN. 1487.

Eia, age, & exiguis eme docta volumina nummis;
Atque cupita brevi culmina calle pete.

Digitized by Google

di, [1] privilegia concedendi integra huic erat poteſtas.

Typographi *Pariſienſes* ſe in Univerſitatis fide & clientelâ eſſe palàm profitebantur, cùm ejus inſignia ſuis Libris affigerent: [2] quidam ſola, [3] alii cum Regis ſcuto conjunctâ; [4] nonnulli Regis, *Pariſienſis* Urbis & Univerſitatis arma conſociabant. Mos tamen ille publica illa

Corp. Jur. Canonic. per GERING. 1500.

Ne fugite ob pretium; dives pauperque, venite;
Hoc opus excellens venditur ære brevi.

Theſ. Lat. Ling. per ROB. STEPHAN. 1543.

Immenſum modico venundatur ære Volumen:
Uberior fructus: conſule quæque boni.

Audiamus jam contrà aliquot verſus ex CORNELII KILIANI Epigrammate, in quo ſic emptores alloquitur Bibliopola:

Nemo horum invîſus noſtra intret limina portæ,
Nulli horum libros noſtra taberna negat;
Si mercem carè caram ſibi comparat emptor,
Et pretium largus munificè numerat. &c.

Ingens ille & injuſtus, qui ex merce libraria conraditur, quæſtus accrevit (ut puto) maximè, ex quo Typographus, Religator & Bibliopola in uno non convenerunt. Ars enim illa non illos, qui in Libris imprimendis & amiciendis tantum laboris impendunt, ſed hunc, qui venalem proponit, ditat. Typographi mercenarii querelam à CORNELIO KILIANO ſcriptam (CHEVILL. p. 578.) hi duo verſus concludunt:

Noſter alit ſudor te, Bibliopola, tuique
Conſimiles; quibus eſt vile laboris opus.

Nihil tamen horum velim dictum intelligi in Bibliopolas, qui lucro honeſto contenti, omnem bonæ mentis conſcientiam nondum abegerunt. Eſt etiam, cùm vectigal Libris indictum justè cauſari poſſint. Infelicia tempora, per quæ Muſis immunibus eſſe non licet!

CHEVILL. p. 368. & 315.] Univerſitas olim *Pariſienſis*, quò Librariorum avaritia coerceretur, Librorum *Taxatores* ſolebat inſtituere; per quos cavebat, ut ſingulorum pretium ſingulis adjiceretur. Catalogi (pag. 371.) habentur ann. 1546, 1552, 1562. unà cum pretiis impreſſi Librorum à LODOICO TILETANO, REGINALDO CALDERIO & CHRISTIANO WECHELO excuſorum. Habetur & SIMONIS COLINÆI. Sunt Indices Librorum in ROBERTI STEPHANI Bibliopolio venalium tum à STEPHANO patre, tum à COLINÆO vitrico excuſorum: uti & Librorum in ROBERTI STEPHANI officinâ, ann. 1546. & 1552. atque GULIELMI MORELII, ann. 1560. & CHRISTIANI WECHELI in GESNER. *Pandect.* lib. 13. His omnibus pretium, quo Liber quiſque conſtabat, additur.

1 CHEVILL. p. 391.] Poſt publicum approbationis teſtimonium ab Univerſitate denunciatum imprimendi privilegium à Rege aut Curiâ indulgebatur (vide CLICTOV. *Anti-Luther.* apud SIM. COLIN. 1524. & *Comment.* ANSELM. *in Epiſtol.* PAUL. *apud* PONCET. LE PREUX 1533.) aliquando à *Pariſienſi* Proprætore aut Suppræfecto (vide *Hiſtor. Typographor.* Pariſienſ. pag. 21.)

2 WOLFGANG. HOPYL. & H STEPHAN. in Aſtronomic. 1503. H. STEPHAN. & S. COLIN. in MONTHOLON. *Promptuar.* 1520.

3 CHEVILL. p. 323.] ANTON. CAILLAUT in *Meditat.* BERNARD. 1485.

4 DURANDUS GERLERIUS in GAGUIN. *Compend. de geſt.* FRANC. 1497. ubi in Libri initio cernuntur rubro colore depicta tria ſcuta, Regis ſupernè, ſubtus Univerſitatis ac Urbis, cum his Verſibus circumeuntibus:

Honneur au Roy & à la Court;
Salut à l'Univerſité,
Dont nr̃e bien procede & ſourt;
Dieu gart de Paris la cyté.

Lege plura apud CHEVILL. p. 323. usque ad 326. & *Hiſtor.* STEPHAN. p. 9. *Hiſtor. Typograph.* Pariſienſ. p. 7. Hic obiter notandum eſt apud CHEVILLERIUM (p. 324.) GERLERIUM perperàm DAVIDEM nominari.

illa inſignia Libris apponendi nec ab omnibus neque ſemper fuit receptus. Maluerunt plurimi propria ſibi quædam inſignia additis ſæpe lemmatibus illuſtrata excogitare. Neque ullo [1] fas erat alterius inſigne uſurpare; ut ſcirent emptores, ex quâ officinâ Liber, quemcunque voluerunt, petendus eſſet.

In honorem Univerſitatis antiqui plerique *Pariſienſes* Typographi ad ſuarum Editionum calcem ejus [2] mentionem non ſinè laude faciebant.

[3] Librariis *Pariſienſibus* locus commorandi antiquitus pro cujusque ſententiâ non erat, ſed intrà Univerſitatis aut Palatii limites terminabatur; qui cùm poſtea anguſtiores viderentur, [4] alibi etiam officinas paſſim ſitas legimus.

1 Lege *Code* HENRY. Liv. II. Tit. II.

2 DION. *Areop.* per HIGMANUM & HOPYLUM in almâ *Pariſiorum* Scholâ. 1498.

Pſalter. Quinc. per HENR. STEPHAN. in clariſſimo *Pariſiorum* Gymnaſio. 1508.

CLICTOV. *improbat. Articul.* LUTHER. impreſſ. in almâ *Pariſiorum* Academiâ in officinâ SIMONIS COLINÆI, 1533.

Ejusd. *Propugnac. contra* LUTHER. apud celeberrimam *Pariſiorum* Academiam in officinâ SIM. COLIN. 1526.

RAVIS. TEXT. *de clar. mulierib.* opus excudebat SIMON COLINÆUS in celeberrimo totius terrarum orbis *Pariſienſi* gymnaſio. 1521. Lege plura apud CHEVILL. p. 326.

3 Lege CHEVILL. p. 364. UDALRICUS GERING & BERTHOLD. REMBOLT in vico *Sorbonico* (ann. 1494.) in Regali Academiâ *Pariſienſi* (ann. 1500.) commorabantur. In vico Sancti *Jacobi* ann. 1477. erat Typographêum. Is vicus à Typographis ſolebat maximè frequentari (*Hiſtor. Typograph.* Pariſienſ. p. 95.) è regione Scholæ decretorum habitabant HENR. STEPHANUS (Vide *Promptuar.* MONTHOL. 1520.) & ejus filii ROBERTUS & CAROLUS (vide *Hiſtor.* STEPHANOR.) & COLINÆUS (vide *Hiſtor. Typograph.* Pariſienſ.)

4 Lege CHEVILL. p. 365, 366. *Dialectica* BURIDANI ann. 1487. habet hos verſus:

Pariſiî Sancti Pons eſt Michaëlis in Urbe.
Multa illic Ædes: notior una tamen.
Hanc cano, quæ ſacri Baptiſta fronte notata eſt:
Hìc reſpondebit Bibliopola tibi.
Vis Impreſſoris nomen quoque nôſſe? Joannis
Carcain nomen ei eſt: ne pete plura. Vale.

VERARDUS ſuper Pontem vulgò dictum *Nôtre Dame* (ann. 1488.) ædes habuit.

Bibl. Latin. (a) fol.		1486.
PROPHETÆ PRIORES HEBRAICE abſque punctis cum Comment. R. David. Kimhi. (b) fol.	Soncini.	1486.
Pſalter. Græc. *per ALEXANDRUM.* (c) 4to.	Venet.	1486.
S. Auguſtin de la cité de Dieu, en FRANCOIS : *par Jean du PRE' & Pierre GERARD.* (d) fol.	Abbeville.	1486.
Div. Thom. continuum in quatuor Evangeliſtas : *per Andream de Aſulâ & Thomam de Alexandriâ.* (e) fol.	Venet.	1486.
Libri XXII. Ultimi de Morali di S. Gregorio Volgarizati : *per Nicolo Lorenzo della magna.*	Firenze.	1486.
Sanctarum *PEREGRINATIONUM* in montem Syon ad Chriſti Sepulchrum in Jeruſalem, atque in montem Synai ad divam Virginem & martyrem Katherinam opuſculum : *per Erhardum REUWICH de Trajecto inferiori impreſſum.* (f) fol. . . in civitate .	Mogunt.	1486.
Breviarium *PAULINI* Florentini. (g)	Meminingæ.	1486.
Petri *XYMENES* Confutatorium errorum contra claves Eccleſiæ nuper editorum. (h)	Toleti.	1486.
Concordantiæ Bibliorum & Canonum : *per Henricum de Coloniâ.* (i) fol. . .	Bonon.	1486.

Joan.

(a. b) Long, *Biblioth. Sacr.*

(c) Long, *Biblioth. Sacr. In nomine Sanctæ Trinitatis, Patris, Filii & Spiritûs Sancti; excudi hunc librum ego Alexander ex Chandace urbe Creta, filius ſapientiſſimi & celeberrimi Domini Georgii Presbyteri τῦ Ἀλιξάνδρυ anno milleſimo quadringenteſimo octogeſimo ſexto, menſis Novembris die decimâ quintâ, Venetiis.*

(d) „ Dix premiers livres de Monſeigneur S. Auguſtin de la cité de Dieu „ tranſlatés par Raoul de Preulles. Imprimé en la Ville d'Abbeville par Jean du „ Pré & Pierre Gerard merchans libraires, „ achevé le XXVIII. de Novembre, l'an „ mil quatre cens quatre vingt & ſix. Les „ ſept derniers livres imprimez par les mêmes à Abbeville, VII. d'Avril, mil qua„ tre cens quatre vingt & ſix, après Paſ„ ques.

(e) *XV. Cal. Mai.*

(f) *XI. Febr.*

(g. h) Caille, p. 45.

(i) Caille, p. 29.

Joan. de *BECTIS* Ord. Carmelit. Expoſitio in Decalogum : *per Ægidium VENDER HEERSTRATEN.* (a) fol. . .	Lovan.	1486.
Le *DIALOGUE* du Crucifix & du Pelerin par Guillaume *ALEXIS* : *per Robinet MACE.* (b)	Pariſ.	1486.
Juſtiniani Inſtitutiones cum gloſſâ : *per Michaelem Wenkler*, fol.	Baſil.	1486.
Abuchare *MUGAMEL* inſignis medici opera : *per Jacobum Britannicum.* (c) fol. .	Brixiæ.	1486.
Jo. Michael. *SAVONAROL.* de ægritudinib. à capite ad pedes : *per Andream Bonetis.* (d) fol.	Papiæ.	1486.
SIMON. Senuenſ. clavis Sanationis : *per GULELMUM de TRIDINO de Monteferrato.* (e) fol.	Venet.	1486.
Gaëtani Thienenſis expoſit. in Ariſtot. de Animâ : *per HENRICUM à SANCTO URSO.* (f) fol.	Vicent.	1486.
Textus Sententiarum : *per Nicolaum KESLER.* (g) fol.	Baſil.	1486.
The lynage of Coot Armuris; & how gentillmen ſhall be knowyn from ungentylmen &c. The blaſyng of all maner armys in Latyn, French & Engliſh. The bokys of hawkyng & huntyng with other pleſuris dyverſe &c. fol. tranſlatyt and compylt togedyr at ſeynt	ALBONS.	1486.

(a) CAILLE, p. 31.
(b) CAILLE, p. 62.
(c) CAILLE, p. 43.
(d) CAILLE, p. 40.
(e) CAILLE, p. 23.
(f) CAILLE, p. 39. hunc vocat *Hieronymum à Sancto Viſio.* Neſcio, an erraverim reponens *Henricum à Sancto Urſo*, ut ſcilicet idem ſit ; qui imprimebat *Vicentia* anno 1488.

(g) *Anno Domini milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſexto, octavo Nonas Martii, non atramentali pennâ cannâve ſed quâdam ingenioſâ arte imprimendi, cunctipotenti aſpirante Deo, in egregiâ urbe Baſileenſi Nicolaus Keſler feliciter conſummavit.*

Digitized by Google

Matthæi *COLACII* cognomento Siculi Calabræ urbis Neocaſtri civis libellus de verbo *CIVILITATE* & de genere Artis, in Victorinum & Quintilianum; de Rhetoricæ fine; & quædam epiſtolæ : *per Bernardinum de Novariâ.* 4to.	Venet.	1486.
Book of good manners compoſed by frere Jaques le *GRAUNT* Religious of the order of St. Auguſtin : *per Caxton.* fol. . ..	. [illegible] [illegible]	1486.
Leonardi *NOGAROLI* de mundi æternitate liber : *Henricus Librarius Vincentinus impreſſit.* (a) fol.	[illegible] . .	1486.
Le Livre des *RURAULX* compoſé par Pierre des Creſcens, & tranſlaté en *FRANCOIS* : *imprimé par JEHAN BONHOMME.* (b) fol.	Pariſ.	1486.
La *FONTAINE* de toutes ſciences du Philoſophe Sydrack : *pour Ant. Verard.* (c) fol.	Pariſ.	1486.
IKKARIM per R. Joſeph. Albo. (d)	Soncini.	1486.
Ptolom. Geographia Latinè, Nicolao Donis Germano interprete : *per Johannem REGER.* (e) fol.	Ulmæ.	1486.
Joſeph. Antiquit. Ruffino interprete : *per Joannem Vercellenſem.* (f) fol. . . .	Venet.	1486.
Johan. Simonetæ Commentarii rerum geſtarum à Franciſco Sfortiâ Mediolan. Duce : *per Anton. Zarotum.* (g) fol. . . .	Mediol.	1486.
Plin. Natur. Hiſtor. (h) fol. . .	Venet.	1486.

Cicer.

(a) *Prid. Kal. Febr.*
(b) *XV. d'Octobre. M. CCCC. IIII XX & ſix.*
(c) *XX. de Febr. Mil CCCC. huitante & ſix.*
(d) CHEVILL. p. 265.
(e) *Impreſſ. Ulmæ operâ & expenſis Justi de Albano de Venetiis per proviſorem ſuum Johannem Reger anno* 1486. 12. *Cal. Aug.*
(f) *XXIII. Octob.*
(g) *Nono Kal. Octob.*
(h) *Biblioth.* BIGOT.

Cicer. Libri duo de Inventione cum Franc. Maturantii & Ant. Mancinelli Comment. (a)	Venet.	1486.
Aul. Gell (b) fol.	Venet.	1486.
HOMERI BATRACHOMUOMACHIA Græcè, cum Græcis Scholiis: *per LEONICUM Cretenſem.* (c) 4to. . .	Venet.	1486.
Virgil. cum Comment. Servii: *per ANTONIUM Antonium Bartholomei impreſſorum diſcipulum.* (d) fol.	Venet.	1486.
Lucretius cum Argumentis rerum: *per Paulum FRIDENPERGER.* (e) fol. .	Veron.	1486.
Ovid. Metamorphoſ. de remed. amor. in Ibin. Faſt. Triſt. Pont. de Pulic. Philomel. Medicam. Faciei. Nuce, Conſol. ad Liv. (f) fol. .	Venet.	1486.
Horat. cum comment. Landini: *per BERNARDINUM de Tridino ex Monteferrato.* fol.	Venet.	1486.
Catull. cum comment. Parthenii (g); Tibull. cum comment. (h); Propert. cum brevib. elucubration. (i) *per Boninum de Boninis de Raguſiâ.* fol.	Brixiæ.	1486.
Perſius cum notis Joannis Britannici Brixiani: *per Jacobum Britannicum Brixianum.* (k) fol.	Brixiæ.	1486.
Juvenal. cum comment. Georg. Vallæ: *per Anton. de Stratâ Cremonenſem.* (l) fol. .	Venet.	1486.

Lucanus

(a) FABRIC. *Supplem. Biblioth. Lat.*
(b) FABRIC. *Biblioth. Lat.*
(c) 22. *April.*
(d) *Menſe Octobri.*
(e) *Paulus hunc impreſſit Fridenperger in Veronâ, Qui genitus eſt in Pataviâ Alamagna Ab incarnatione Christi M.CCCC.LXXXVI. Die Vigeſimo octavo Septembris. Calen. Octobris.*

Notandum eſt *Alamagna* hic poni pro *Alemania* i. e. *Germania*: & *Pataviâ* ſignificare *Paſſaw*. At diei & menſis notationem non intelligo.

(f) FABRIC. *Biblioth. Lat.* pag. 266, 279.
(g) *XI. Cal. Mai.*
(h) *XVIII. Febr.*
(i) *XVII. Cal. April.*
(k) *XVII. Febr.*
(l) *Die VIII. Novembris: Auguſtino Barbarico imperante.*

Lucanus cum omniboni Vicentini Commentariis: *per Jacobum Britannicum Brixianum.* (a) fol.	Brixiæ.	1486.
Rudolphi *LANGII* nobilis Weſtphali & Monaſterienſis Canonici *CARMINA*: *per Joannem LIMBURGUM.* (b) . .	MONASTERII.	1486.
Petrarch. Sonetti è Canzone con interpretatione del Franciſc. Philelf. *per Pelegrino di Paſquali e DOMENICO BERTOCHO da Bologna compagni.* (c) fol.	Venet.	1486.
Andreæ *BUTTERII* Ceraſiani *GRAMMATICA* Latina: *Elaborata in Officinâ Michaelis Wenkler.* fol.	Baſil.	1486.
ALEXANDER Grammaticus cum brevi & utili expoſitione. (d) fol. . . .	Baſil.	1486.
Bibl. Latin. (e) fol.		1487.
Eadem. (f) 4to.	Venet.	1487.
Eadem: *per Nicol. Keſler.* (g) fol. . .	Antverp.	1487.
Eadem. (h) fol.	Baſil.	1487.
Eadem cum poſtillis Nic. de Lyrâ, 5. vol. (i) fol.	Noriberg.	1487.
Biblia Gallica: *per Anton. Verard.* (k) fol.	Pariſ.	1487.
Biblia Germanica. (l) fol. . . .	Aug. Vind.	1487.

Pſalter.

(a) *VI. Non. Maias.*
(b) MALLINKROT. p. 89.
(c) *VIII. April.*
(d) Per eundem, ac præcedens Liber, Typographum, ut ex characteris ſimilitudine conjicio.
(e. f. g. h. i) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(k) LONG, *Biblioth. Sacr.*] Vulgò *Bible Hysteriale* vel *Historiée*, charactere Gothico; ex verſione GUIARII *des* MOULINS cum ejus gloſſis ex ſcholaſticâ PETRI COMESTORIS historiâ excerptis, & cum prologo JOANNIS DE RELY, cujus operâ hæc editio juſſu CAROLI VIII. *Francorum* Regis adornata eſt & recognita. 2 vol. in folio. *Pariſiis*, ANTONII VERARD, anno non indicato, circa annum 1487.
(l) LONG, *Biblioth. Sacr.*

Pſalter. Belgicè. (a) 8°.	Delph.	1487.
S. CHRYSOSTOM. libri tres de *PROVIDENT.* Latinè : *per Theodoricum Martini.* (b) 4to.	Aloſt.	1487.
S. Auguſtin. *OPERUM* Vol. *PRIMUM*: *per Johannem TRECHSEL.* (c) fol.	Lugdun.	1487.
MISSALE ad uſum Eccleſ. Pariſienſis: *per Jo. HAMMANUM de Landoiâ & Jo. EMERICH de Udenhem.* (d) fol.	Venet.	1487.
Opus Originale *RUPERTI* Abbatis Tuicienſis de *VICTORIA* Verbi Dei : *per Antonium Sorg civem Auguſtenſem.* fol.	. . .	1487.
JOANNIS Friburgenſis Summa Confeſſariorum : *per Joannem OTHMAR.* (e)	Reutling.	1487.

Guidon.

(a) Long, *Biblioth. Sacr.*

(b) *Edit. à fratre Ambroſio Abbate generalis ordinis Camaldulen. qui tranſtulit è Græco in Latinum vitam Sancti Joannis Criſostomi, quam dicavit Sigiſmundo Imperatori: Impreſſ. per me Theodoricum Martini, in oppido Aloſten. Comitatûs Flandriæ, die XXII. Marcii Anni* 1487. Idem hic Theodoricus Martini excudebat *Aloſti* cum Johanne *de Weſtphaliâ* anno 1474. Excudit etiam poſtea *Antuerp.* 1509. & *Lovan.* 1516. Inſigne habuit ſcutum viti appenſum duabus litteris T. M. ſui nominis initialibus inſcriptum ; ſubjecto ſuo nomine integro *THEODRIC9 MARTINI*: aliquando anchoram duplicem ſuſpendebat, quæ hanc geſſit inſcriptionem *THEODO. MARTIN. EXCUDEBAT*; quam hæ cingebant ſententiæ,

Ἡ ΙΕΡΑ ΑΓΚΥΡΑ. *Sacra ancora.*

Sacra hæc ancora non feſellit unquam.
Semper ſit tibi nixa mens honeſto.
Ne tempeſtatum vis auferat, ancora ſacra,
Quò mentem figas, eſt jacienda tibi.

ἐν ὅπῳ ἀλήθεια.
Πολλάκις ἐν ὅπῳ κύμασιν τις ἐπαναγῆ.

(c) Caille, p. 40.

(d) Caille, pag. 23. & Chevill. p. 112.] „ Meſſieurs de l'Egliſe de *Paris* „ firent imprimer leur Meſſel à *Veniſe* l'an„ née 1487. Il y a de l'apparence, que c'eſt „ la premiere impreſſion, qui en fut faite. „ —— Je n'ai point pû decouvrir, où on „ gardoit cette ancienne Impreſſion du Meſ„ ſel de *Paris*; mais il eſt bien certain, qu'el„ le eſt dans cette Ville, puiſque l'Univer„ ſité dans le *Recueil d'Actes* imprimé *in* 4to. „ l'année 1652. dont nous parlerons dans „ les Chapitres premier & cinquiéme de la „ quatriéme Partie, cite cette Edition, & „ rapporte ces termes du commencement „ & de la fin. [*Incipit Miſſale ſecundùm* „ *uſum Eccleſiæ* Pariſienſis. . . . . . . *Ad* „ *laudem Dei omnipotentis ejúsque intemeratæ genetricis & Virginis, in cujus honorem* „ *fundata eſt Sacra Eccleſia* Pariſienſis, *to*„ *tiusque Curiæ cœleſtis*, &c. *Actum &* „ *completum extat arte Impreſſoriâ in* Ve„ netiarum *præclarâ Urbe*, &c. *Impreſſori*„ *bus quidem* Jo. Hammani de Landoia & „ Jo. Emerich de Udenhem *anno Domini* „ 1487. *die* 10. *menſis* Novemb.]

(e) Caille, p. 26.

Guidon. de Monte-rocher. Manipulus curatorum : *per Petrum LEVET.* (a) 4to.	Pariſ.	1487.
Boet. de Conſolat. Philoſophic. & de Scholarium diſciplinâ, cum Comment. Thom. de Aquin. fol.		1487.
JOANNES Magiſtri *QUÆSTIONES* ſuper totâ philoſophiâ naturali : *per Bonetum LOCATELLUM expenſis Octaviani Scoti.* (b) 4to.	Venet.	1487.
Summæ Anthonini Archi-præſulis Florentini pars prima : *operâ ac impenſis Petri Drach Conſularis Spirenſ. Civitatis.* (c) fol.		1487.
Joannis *BURIDANI* Summula de Dialecticâ : *per Joannem CARCHAGNI.* (d) fol.	Pariſ.	1487.
Quodlibeta Guillermi Holkam minoritæ : *per Petrum RUBEUM impreſſorem Regium.* 4to.	Pariſ.	1487.
Johannis *SERMONETÆ* diſputata : *per Uldericum Scinzenzeler.* (e) fol.	Mediolan.	1487.
Tho. à Kemp de Imitat. Chriſti : *per Andr. Friſner de Wunſidel & Joan. Senſenſchmid.* (f)	Noriberg.	1487.
Mich. Savonarol. medici opus de *PULSIBUS*, urinis &c. *per Henricum de Harlem & Joannem WALBECH.* (g) fol.	Bonon.	1487.
PETRI de Abbano & *ARNALDI* de Villâ novâ tractatus de Venenis : *per Matheum Cerdonis.* (h) 4to.		1487.
Barthol. *MONTAGNAN.* de urinarum judiciis : *per Matthæum Cerdonis de Windiſchgrez.* (i) 4to.	Paduæ.	1487.

Plin.

(a) CAILLE, p. 64.
(b) 3. *Cal. Jun.*
(c) *M. CCCC. Octuageſimo ſeptimo. Kalend. Octob.*
(d) CAILLE, p. 63.
(e) *XXII. Novemb.*
(f) CAILLE, p. 28.
(g) CAILLE, p. 29.
(h) *Per Matheum Cerdonis de Windiſchgretz* 1. 4. 8. 7. *die* 18. *Decemb.*
(i) CAILLE, p. 31.

Plin. Natur. Histor. *per Martinum Saracenum.* (a) fol.	Venet.	1487.
Valer. Maxim. cum Omniboni Leoniceni interpretatione: *per Leonardum Pachel & Uldericum Sinſcenceler Theutonicos.* (b) fol. . .	Mediola.	1487.
Valer. Maxim. cum comment. Oliv. Arzignan. *arte & impenſis Joannis Forlivienſis Gregoriiq; fratrum.* (c) fol.	Venet.	1487.
M. Anton. Sabellici Decades rerum Venetarum: *arte Andreæ de Toreſanis de Aſulâ.* (d) fol.	Venet.	1487.
Cicer. de Divinat. (e) fol. . . .	Venet.	1487.
Cicer. Epistol. Famil. cum comment. Hubertin. Clerici Creſcentinatis. fol. . .	Venet.	1487.
Joannis Jacobi Canis pro Juriſconſultorum collegio in adventu Petri Barocii Episc. Patavini *ORATIO* habita Paduæ. (f) 4to. .	. . .	1487.
Antonii *URSATI* in adventu Petri Barocii ad populum *CONGRATULATIO.* (g) fol. habita in gymnaſio . . .	Patavino.	1487.
Terent. cum comment. Donati & Calphurnii: *per Andream de Paltaſcichis Catarenſem.* (h) fol.	Venet.	1487.
Ovid. Epistol. cum comment. Volſci; Sapph. & Ibis cum comment. Domitii: *per BARTHOLOM. de ZANIS de Porteſio.* (i) fol. .	Venet.	1487.
Tibull. cum comment. *per Andream de Paraſcischis Catarenſem.* (k) fol. . . .	Venet.	1487.
Catull. cum comment. Anton. Parthenii Laſicii Veronenſis. (l) fol. . . .	Venet.	1487.

Juvenal.

(a) *Die XIIII. Maii: regnante Augustino Barbarico.*
(b) *Die 7. Maii.*
(c) *VIII. Martii.*
(d) *XXI. Madii.*
(e) FABRIC. *Biblioth. Lat.*
(f) *Habita die XXV. Junii.*
(g) *Habita ſecundo Kal. Julii.*
(h) *V. Id. Novemb.*
(i) *XXIIII. Novemb.*
(k) 18. *Cal. Jan.*
(l) FABRIC. *Biblioth. Lat.*

Digitized by Google

Juvenal. cum comment. Calderini : *per Bartholom. de Zanis de Porteſio.* (a) fol. . . Venet. 1487.

Michaëlis *VERINI* Florentini Diſticha Moralia. (b) . . . . . . Florent. 1487.

BAPT. MANTUANI carmen contra poëtas impudicè loquentes. (c) 4to. . . Rom. 1487.

Bartholom. *PAGANELLI* Prignani Mutinenſis poema de vitâ quietâ : *per Albertum de Mazalibus.* (d) 4to. . . . Rhegii. 1487.

Il commento delli triumphi del Petrarcha composto per il philoſopho Bernardo de monte Illicinio da Siena : *per Bernardino da Novara.* (e) fol. . . . . Venet. 1487.

Gli libri del Cecho Aſculano : *per Bernardinum de Novaria.* (f) 4to. . . . Venet. 1487.

Catholicon Frat. Johannis Genuenſis : *per Hermannum Liechtenſtein.* (g) fol. . . Venet. 1487.

Biblia HEBRAICA cum punctis : *per ABRAHAM fil. Rabb. Hbaiim.* (h) fol. . Soncini. 1488.

Pſalter. Latin. *per Petrum Levet.* (i) 4to. . Pariſ. 1488.

Pſalter. cum Hymnis ſecundùm Curiam Romanam : *per THEODORUM de RAGAZONIBUS.* (k) 4to. . . . . Venet. 1488.

Aurea

(a) 3. *Octob.*

(b) FABRIC. *Supplem. Biblioth. Lat.* p. 290.] Ejus diſticha moralia viderunt lucem *Florent.* A. 1487. quo ipſo ille diem obiit.

(c) *Die XX. Octobris.*

(d) *XI. Cal. Sept.*

(e) *a di XVIII. Aprile.*

(f) *XVIIII. Decemb.*

(g) 7. *Cal. Decemb.*

(h) CHEVILL. pag 265. LONG, *Biblioth. Sacr.*] Ad calcem Pentateuchi leguntur hæc verba : *Et abſolutum eſt opus miniſterii, Viginti quatuor. ſapiens ad docendum legem in Iſrael excellens & Illuſtris Joſua Selomo (videat ſemen, producat dies vita, amen) filius illuſtris ſapientiſſimi Iſrael Nathan, feriâ tertiâ XI. menſis Iiar anno* בכמח *juxta minorem ſupputationem, manu minimi in familiâ ſuâ, fidelis chalcographi, Abraham F. illuſtris Rabbi Hbaiim felicis memoria, ex viris piis terra Piſauri Bononia, Impreſſum opus Soncini.*

(i) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(k) *XXVI. Septemb.*

Digitized by Google

Aurea Hymnorum expoſitio : *per Petrum Levet.* (a) 4to.	Pariſ.	1488.
Opuſculum Thomæ Aouinatis de Eſſe ac Eſſentiâ : *impreſſione Joannis Lucilii Santriter de fonte Salutis*, & *HIERONYMI de Sancti Veneti Sociorum* , *impenſis Franciſci Bolani patritii.* (b) 4to.	Venet.	1488.
Dialogo de S^to. Gregorio Papa : *impreſſo per maeſtro Juſto.* (c) fol. in	GAIETA.	1488.
S. Thom. Opuſcula caſtigata & correcta per P. Soncinatem Ord. Præd. *per BENIGNUM & Joannem Antonium de Bonaſo fratres.* (d) fol.	Mediolan.	1488.
ROSARIUM Virg. Mar. *per Janon. CARCAIGNI.* (e) 4to.	Lugduni.	1488.
Comment. Tho. de Valois in S. Auguſtin. de Civit. Dei. (f)	TOLOSÆ.	1488.
Auguſtin. de Civit. Dei, cum Comment. Tho. Valois & Nicol. Triveth : *per Joannem Weſtfal.* (g) fol.	Lovan.	1488.
OBSEQUIALE ſive Benedictionale Eiſtetenſe : *per Michaëlem REISER.* (h)	*EISTETÆ.*	1488.
Gabrielis *BIEL* expoſitio Canonis Miſſæ : *per Fredericum MEYNBERGER.* (i) 8vo.	*TUBINGÆ.*	1488.
DIRECTOIRE de la Conſcience par l'Evêque de Cavaillon. (k) fol.	à Lyon.	1488.
Jacobi de Voragine liber Sanctorum ac Feſtorum. (l) 4to.	Venet.	1488.

Divæ

(a) *IX. Decemb.*

(b) *XIX. Cal. Mart.*

(c) *M CCCC. Otlanto Otto. XXIIII. de Marzo.*

(d) CAILLE, p. 32.

(e) CAILLE, p 40.

(f) CAILLE, p 46.

(g) *Impreſſ. in almâ Univerſitate Lovanienſi , quæ Brabantiam haud parum præ cæteris ornatam reddit ; ingenio ac induſtriâ Joannis Weſtfalenſis. Anno M. CCCC. LXXXVIII. XIIII. Kalendas Octobris.*

(h. i) CAILLE, p. 46.

(k) 20me. *de May.*

(l) 3 *Non Nov.* Quamvis Typographi nomen non adjiciatur , facile eſt OCTAVIANUM SCOTUM *Modoetienſem* conjicere ex ſymbolicâ ejus notâ cum initialibus ſui nominis litteris O S M

Divæ *CASSANDRÆ* Fidelis Virginis Venetæ Epiſtolæ : *diligentiâ Lucillii Santriter, Helbronenſis.* 4to.		1488.
Joannis Gerſon Cancellarii Pariſienſis liber de imitatione Chriſti , & de contemptu omnium Vanitatum mundi : *arte atque impenſis Erhardi Ratdolt viri ſolertis.* 4to.	Auguſtæ.	1488.
Opus Pandectarum medicinæ : *per Martinum Saraceni.* (a) fol.	Venet.	1488.
SALADINI medici compendium Aromatariorum : *per BENEDICTUM HECTORIS Bononienſem.* (b) fol.	Bonon.	1488.
Boët. de Conſolat. Philoſoph. cum comment. & Gerſon. de Conſolat. Theolog. *per Joannem Koelhoff de Lubeck Coloniæ civem.* (c) fol.		1488.
Boetii Arithmetica : (d) 4to. *impreſſa per Erhardum Ratdolt viri ſolertiſſimi eximiâ induſtriâ & mirâ imprimendi arte, quâ nuper Venetiis, nunc excellet nominatiſſimus* —	Auguſtæ.	1488.
Alexandri Aphrodiſii *PROBLEMATA* Georg. Vallâ Placentino interprete ; Ariſtotelis *PROBLEMATA* Theodoro interprete ; & Plutarchi *PROBLEMATA* Joanne Petro Lucenſi interprete à Calphurnio emendata : *per Antonium de Stratâ Cremonenſem.* (e) fol.	Venet.	1488.
Albert. Magn. *COMMENT.* in lib. *PHYSICOR. per Johannem de Forlivio.* (f) fol.	Venet.	1488.
Ariſtot. *ETHIC. GALLICE.* (g) fol.	Pariſ.	1488.
Apuleii opera : *per Henricum de Sancto Urſo.* (h) fol.	Vicent.	1488.

Premier

(a) CAILLE, p. 23.
(b) CAILLE, p. 29.
(c) *Ipſo die beati Johannis Chryſoſtomi.*
(d) *Menſis Maii die Vigeſimâ.*
(e) *III. Non. Januarii.*
(f) CAILLE, p. 23.

(g) *VIII. de Septembre , mil CCCC quatre vingt & huict ſur le pont Notre Dame à l'image de St. Jehan l'Evangeliste.* Hinc ANTONIUM VERARD ſinè dubio conjicio.

(h) *Die nona Auguſti.* cum Epiſtolâ JOANNIS ANDREÆ Epiſcopi *Hylarienſis* (ſic

Premier Volume de la *FLEUR* des *HISTOIRES* : *par Pierre le Rouge imprimeur du Roy.* (a) fol.	Paris.	1488.
Tierce partie de Lancelot du Lac ; compilé par Gaultie Map : *imprimé par Jehan du Pré.* (b) fol.	Paris.	1488.
Roman du Roy Artus & des compagnons de la table ronde : *ce preſent & premier Volume a été imprimé en l'hôtel de Gaillard le Bourgois par Jehan le BOURGOIS.* (c) fol. . .	*ROUEN.*	1488.
PEREGRINATION de oultre mer en terre ſaincte par frere Nicole le Huen : *imprimé par Michelet TOPIE de Pimont & Jacques HEREMBERCLE d'Alemagne.* (d) fol. . à	Lyon.	1488.
Joannis *ANGELI* artium liberalium magiſtri opus Aſtrolabii plani : *per Erhard. Ratdolt.* (e) 4to.	Aug. Vind.	1488.
Rufi Feſti Avieni Interpret. Phœnomen. Arat. & Dionyſ. de ſitu Orb. & deſcript. Oræ Maritimæ ; item Arati interpret. per Germanic. & Cicer. & Seren. de Medicin. *arte Antonii de Strata Cremonenſis.* (f) 4to.	Venet.	1488.
COMMENTAIRES de Ceſar tranſlatés par Robert Gaguin. (g) fol.	. . .	. 1488.
L'Art de *CHEVALERIE* ſelon Vegece : *par Ant. Verard.* (h) fol. . . .	Paris.	1488.

Valer.

(ſic falſò vocatur pro *Alerienſis*) ad BESSARIONEM Cardinalem editioni olim *Romana* 1469. præfixâ ; in quâ ANDREÆ verba hæc de PLINIO majore habentur, — *C. Plinium difficillimum illum omnium, qui ſcripſerunt, propter mendas Authorem, quem in præſentiâ cum meo Theodoro Gazâ eruditiſſimo in manibus teneo, vel mediocriter abſolvam* —— Hâc APULEII *Vicentinâ* 1488. uſus eſt PRICÆUS in ſuâ Metamorphoſeôn editione.

(a) *Mil CCCC IIII^XX & VIII. au mois de Juillet.*

(b) *Mil CCCC IIII^XX & VIII. XVI. de Septemb.*

(c) *L'an mil CCCC. IIII^XX & huict. XXIIII. de Novemb.* (d) 28. *Novemb.*

(e) *Erhardi Ratdolt Auguſtenſis viri ſolertis eximiâ induſtriâ & mira imprimendi arte, quâ nuper Venetiis, nunc Auguſta Vindelicorum excellet nominatiſſimus. 27. Cal. Nov.*

(f) *Octavo Cal. Nov. Victore Piſano recognitore.*

(g) *l'An Mil CCCC. Octante VIII.*

(h) *XXVI. de Juing, mil CCCC. quatre vings & huit.*

Digitized by Google

Valer. Max. cum interpretatione Oliverii Arzignanenſis : *arte & impenſis Bernardini de Benaliis.* (a) fol.	Venet.	1488.
Cicer. Epiſtol. Familiar. cum comment. Hubertini Clerici Creſcentinatis : *per BERNARDINUM de CORIS Veronenſem.* (b) fol.	Venet.	1488.
Cicer. Philippic. cum enarrationibus Francisci Maturantii Peruſini : *per Henricum de Sancto Urſo.* (c) fol.	Vicent.	1488.
Homeri *OPERA OMNIA* Græcè : *labore & induſtriâ DEMETRII Mediolanenſis Cretenſis ſumptibus BERNARDI & NERII TANAIDIS NERILII Florentinorum.* (d) fol. .	Florent.	1488.
Propert. cum comment. Volſci : *per Andream de Paraſciſchis Catarenſem.* (e) fol. . .	Venet.	1488.
Martial. cum duob. comment. (f) fol. .	Venet.	1488.
Juvenal. & Perſ. cum not. Calderin. (g) fol.	Venet.	1488.
SIDON. APOLLIN. cum comment. (h) fol.	Mediolan.	1488.
EPISTOLARUM proponendarum *IMITATIONES* Lovanii in collegio Lilii editæ ac emendatæ à Carolo Viruli : *per magrm Guillm Regis.* (i) fol.	Lugduni.	1488.
Baptiſtæ Mantuani *PARTHENICE*, Boniæ edit. III. Id. Febr. M. CCCC. LXXXI. *Impreſſ. caſtigatiſſimè curâ Cæſaris de Nappis, impenſâ Benedicti Hectoris librarii, operâ PLATONIS diligentiſſimi impreſſoris Bononienſium.* (k) 4to.	Bononiæ.	1488.

Bartho-

(a) *VIIII. Nov.*
(b) *V. Decemb.*
(c) *VIIII. Junii.*
(d) *Nono Decemb.*
(e) *Kal. Febr.*
(f. g) *Biblioth.* Adr. Pauw.
(h) *Biblioth.* Wittian. pag. 71. At Fabricius *Biblioth. Lat.* p. 635, 636. ſcribit lucem adſpexiſſe Sidonii Carmina & Epiſtolas *Mediolani* primùm ann. 1498.
(i) *Die prim. Jul. milleſimo CCCC. octuageſimo octavo.*
(k) *XVI. Cal. Nov.*

Bartholom. Paganelli Prignani Mutinenſis *ELEGIÆ* : *per Dominicum ROCOCIOLAM.* (a) 4to.	*MUTINÆ.*	1488.
Sonetti di Petrarcha con la interpretatione di Francesco Philelfo : *per Bernardino da Novara.* (b) fol.	Venet.	1488.
Triumphi del Petrarcha con expoſition. Bernardo da monte Illicinio da Siena : *per Pelegrino di Pasquali e Domenico Bertocho da Bologna compagni.* (c) fol.	Venet.	1488.
Franciſci Philelfi Epiſtolarum libri ſedecim: *ſtudio & diligentiâ Joannis RUBEI.* (d) fol.	Venet.	1488.
Franciſci Nigri *OPUSCULUM* ſcribendi epiſtolas : *arte & impenſis Hermanni Liechtenſtein Colonienſis.* (e) 4to.	Venet.	1488.
DIONYSII Novarienſis *COMM.* Ling. Lat. (f) fol.	. . . .	1488.
VARILOQUUS compilatus per Johannem *MELBER*: *per Johannem PRUS.* 4to.	Argent.	1488.
Jo. Sulpicii Verulani de 8. partib. Orat. libellus. 4to.	Venet.	1488.
Laſcaris Grammatica Græca interpretata per Joannem monachum Placentinum : *per Leonardum de Baſileâ.* (g) 4to.	Vicent.	1488.
Priſciani opera : *per Georgium ARIVABENUM Mantuanum.* (h) fol.	Venet.	1488.
Neſtoris Dionyſii Vocabularium : *per Gulielm. de Tridino.* —— fol.	. . . .	1488.

Bibl.

(a) *VII. Octobr.*
(b) *à die XII. Zugno, imperante Auguſtino Barbadico.*
(c) *VIII. Aprile.*
(d) *XXVIII. Januar.*
(e) *Nonis Februariis.*
(f) *Biblioth.* Bernard.
(g) Chevill. pag. 236.] 18. *Kal. Julii.*
(h) Caille, p. 23.

Digitized by Google

Bibl. Latin. *impenſ. Octaviani Scoti.* (a) fol.	Venet.	1489.
BERACHOT & *BEITZA.* (b) .	Soncin.	1489.
S. Auguſtin. *EXPLANATIO PSALMORUM: per Johannem de Amerbach.* fol. .	Baſil.	1489.
Liber expoſitorius totius Bibliæ, ac aliorum, quæ in Eccleſiâ recitantur, qui Mammotrectus appellatur. fol.	Argent.	1489.
Rob. *HOLCOT* in Librum Sapientiæ. (c) 4to.	. . .	1489.
Miſſale ad uſum Eccleſ. Pariſienſis : *per Gulielm. CARON, Joan. BELIN, & Joan. Dupré.* (d) fol.	Pariſ.	1489.
Breviarium Argentinenſe : *impreſſ. per Johan. REYNARDUM aliàs de Grunynger.* 8vo. .	. . .	1489.
Jo Nyder. manuale confeſſorum : *per Jo. Bonhomme.* (e) 4to.	Pariſ.	1489.
Guid. de Monte rocher. manipulus curatorum : *per Philippum PIGOUCHET.* (f) 4to. .	Pariſ.	1489.
Guillermi Pariſienſ. Episc. liber ſuper ſeptem Sacramentis : impreſſ. per Johannem Bonhomme librarium Univerſitat. Pariſienſ. 4to. .	Pariſ.	1489.
Idem : *impreſſ. per Georgium Mittelhuſ prope parvum pontem in interſignio argenteæ clavis.* (g) 4to.	Pariſ.	1489.
BONAVENTUR. Cardin. *DIALOGUS* hominis interioris reſpondentis & animæ quærentis : *in campo Gaillardi per Guidonem Marchant.* (h) 4to.	Pariſ.	1489.

JOHAN-

(a) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(b) CHEVILL. p. 265.] Deux traitez du Talmud.

(c) 21. *Octob.* CHEVILL. p. 98. hunc Librum impreſſis à GERING & REMBOLT annumerat.

(d) CHEVILL. p. 111. Sed CAILLE, pag. 66. per DUPRE' ſolum.

(e) CAILLE, p. 63. & *Biblioth.* MAZARIN.

(f) CAILLE, p. 66.

(g) *In Vigiliâ Sancti Mathei.*

(h) *Anno milleſo. quadringo. octuageſo. nono. die duodecimâ Martii.*

JOHANNIS de Sancto Geminiano Sermones funebres : *per Johannem CLEIN Alemanum.* (a) 4to.	Lugduni.	1489.
Opus perutile Sermonum Dominicalium totius anni Theſaurus novus nuncupatus: *per Martin. Flach.* fol.	Argent.	1489.
Johannis *ESCHUID* viri Anglici ſumma *ASTROLOGIÆ* : *operâ & curâ Joannis Lucilii Sanctiter Helbronenſis Germani, impenſis Franciſci Bolani eloquentiſſimi olim viri Candiani patritii Veneti.* (b) fol.	Venetiis.	1489.
COMPILATIO LEUPOLDI Duc. Auſtriæ filii de Aſtrorum Scientiâ : (c) 4to. *Erhardi Ratdolt Auguſten. Viri ſolertis eximiâ induſtriâ & mira imprimendi arte, quâ nuper Venetiis, nunc excellit nominatiſſimus* —— . .	Auguſtæ Vindelii.	1489.
ALBUMASAR de magnis conjunctionibus & annorum revolutionibus: *per Erhard. Ratdolt.* (d) 8vo.	Aug. Vindel.	1489.
COMMUNILOQUIUM ſive ſumma collationum Joannis Gallenſis. (e) fol. . . .	Argentin.	1489.
Fr. Baptiſtæ *TROMALAM* Ord. Min. Roſella caſuum : *per Joannem ANTONIUM de BIRRETIS & FRANCISCUM de GYRARDONGHIS.* (f) 4to. . . .	Papiæ.	1489.
SUMMA Joannis de Turre-crematâ : *per Eucharium Silber aliàs Franck Alemanum.* (g) fol.	Rom.	1489.

Hiero-

(a) CAILLE, p. 41.
(b) *Non. Jul.*
(c) *Quinto Id. Jan. M.CCCC.LXXXIX. currente.* Hanc editionem ERHARDUS RATDOLT ipſe dedicat : *Reverendiſſimo in Chriſto Patri & Domino Udalrico de Fronſperg Pontifici Tredentino Erhardus Ratdolt Auguſten. impreſſor ſalutem p. dicit.*
(d) *Magiſtri Johannis Angeli viri periſſimi diligenti correctione, Erhardique Ratdolt viri ſolertis eximiâ induſtriâ & mirâ imprimendi arte, quâ nuper Venetiis, nunc Auguſta Vindelicorum excellit nominatiſſimus: pridie Kal. Aprilis.* 1489.
(e) *Finita in die Sancti Urbani.*
(f) CAILLE, p. 40.
(g) CAILLE, p. 18.

Hieronymi *MANFREDI* centiloquium de medicis & infirmis : *Hoc opus exactum per BACIELIERIUM cognomento de Bacielieriis Felſinum civem.* (a) 4to.	Bonon.	1489.
Lombardi Sententiæ cum concluſionibus Henrici *GORICHEM : impenſis & operâ Nicolai Keslers civis Baſileenſis.* (b) fol.	. . .	1489.
MARTIN. Magiſt. de Fortitudine : *per Wolfgangum HOPYL Alemanum.* (c) fol.	Pariſ.	1489.
Ariſtot. *POLITIC.* & OEconomic. Gallicè: *par Ant. Verard.* (d) fol.	Paris.	1489.
MENSA PHILOSOPHICA. 4to. *opus impreſſum*	Heidelberg.	1489.
Philoſophia Naturalis Joannis *VERSORIS* philoſophi : *per Matthiam HUSM Alemanum.*	Lugdun.	1489.
Jo. Buridan. Quæſtiones in libros Ethic. *per Durandum GERLIER.* (e) fol.	Pariſ.	1489.
NICOLAI de Orbellis Logic. Summula unà cum textu Petri Hiſpani cum aliis quibusdam: *impreſſ. per Bernardinum de Choris de Cremonâ & Simonem de Lucro.* (f) fol.	Venet.	1489.
A book of Xp̄yne of Pyſe drawn out of Vegecius de re militari. (g) fol.	. . .	1489.
Le Chevalier deliberé en la mort du Duc de Bourgogne : *par Michel le NOIR.* (h) 4to.	Paris.	1489.
Pompon. Læti compendium Hiſtoriæ Romanæ : *per. Bernardinum Venetum.* (i) 4to.	Venet.	1489.

Deſi-

(a) *XII. Cal. Decemb.*

(b) *Anno poſt milleſim^{m}. quatèrque conteſ^{m}. octogeſ^{o}. nono. Tert. Cal. Decemb.*

(c) CAILLE, p. 65.

(d) *VIII. d'Aouſt, mille quatre cens quatre vings & neuf, par Antoine Verard demourans à Paris ſur le Pont Noſtre Dame à l'image S^{t}. Jehan l'Evangeliste.*

(e) CAILLE, p. 65.

(f) 7. *Novemb.*

(g) *Translated from French into Engliſh by the Command of Henry VII. XXIII. of January the IIII. year of his reign by Will. Caxton : which translation was finiſhed the VIII. of July the ſame year, and emprynted the XIIII. of July next following.*

(h) CAILLE, p. 64.

(i) *XXIII. April.*

Deſiderii *SPRETI* de amplitudine Urbis Ravennæ : *per Matthæum CAPCASAM Parmenſem.* (a) 4to.	Venet.	1489.
Imperatorum Romanorum Vitæ à Julio Cæſare ad Numerianum ex variis Scriptoribus : *per Bernardum Novarienſem.* (b) fol . .	Venet.	1489.
NUPTIÆ illuſtriſſimi Ducis Mediolani, Stephano Dulcinio authore : *per Anton. Zarotum.* (c) 4to.	Mediol.	1489.
Auctores cum gloſſâ octo libros ſubſcriptos continentes, videlicet Catonis, Theodoti &c. *per Johannem Dupré.* (d) 4to. . . .	Lugduni.	1489.
Cicer. de Oratore ad Herenn. cum comment. *per Ulder. Scinzenzeller.* (e) fol. . .	Mediola.	1489.
Virgil. Bucol. Georg. Æneid. cum comment. Servii, Donati, Landini & Calderini; Veggei lib. 13. Æneid. Catalecta, Priapeia, Eleg. in Mecænat. obitum, Coppa, eſt & non, vir bonus, Roſæ, Culex, Diræ, Ætna, Ciris, Moretum, cum comment. Calderini : *per Georgium Arrivabenum.* (f) fol.	Venet.	1489.
Ovidii opera : *impenſâ & operâ LUCANTONII Florentini à Matheo Capcaſâ Parmenſi accuratiſſimè impreſſa.* (g) fol. . .	. . .	1489.
Manilii Aſtronomicon, P. Stephano Dulcinio emendante : *per Anton. Zarot.* (h) . .	Mediola.	1489.
Aul. Gell. *per Bernardinum de Choris de Cremonâ & Simonem de Luero.* (i) fol. . .	Venet.	1489.

Baptiſt.

(a) 4to. *Septemb.*
(b) *Kal. Octobr.*
(c) *Operâ & impenſâ ſpectabilis Viri D. Jo Antonii Corvini de Arretio vir in hâc re ingenioſiſſimus Antonius Zarotus Parmenſis impreſſit Mediolani M. CCCC. LXXXVIIII. LLb. Aprilib.*
(d) CAILLE, p. 41.
(e) *X. Febr.*
(f) *Quinto Cal. Quintil.*
(g) *Prid. Cal. Jan.*
(h) 5. *Id. Sept.*
(i) *Die XIII. Aug.*

Baptiſt. Mantuani de *CALAMITATIBUS* ſuorum temporum libri : *impreſſi ſolerti animadverſione Franciſci Cereti Parmenſis , impenſis Benedicti Hectoris Bibliopolæ Platoniſque ejusdem Impreſſoris civium Bononienſium.* (a) 4to. . . .	Bonon.	1489.
CLAUSULÆ Epiſtol. Ciceronis. (b) fol. à	*SIENNE.*	1489.
Franciſci ars Epiſtolandi : *per Girardum Leeu.* (c) 4to.	Antverp.	1489.
Sulpicii Verulani libellus de 8. partibus orationis ; Donati de figuris opuſculum ; Verulani de componendis epiſtolis , de ſcanſione & ſyllabarum quantitate : *per CHRISTOFORUM de PENSIS de Mandello.* (d) 4to. . .	Venet.	1489.
Marſ. Ficin. de *TRIPLICI VITA.* (e) 8vo. . . . . . in agro	CAREGIO.	1489.
Bibl. Latin. Gothicè , correcta per Stephanum Pariſetti : *per Jacobum MALIETI.* (f) fol.	. . .	1490.
Bibl. Germanica. (g) 4to. . .	Auguſt.	1490.
Eadem. (h) 4to.	Noriberg.	1490.
Pentateuch. Hebr. & Chald. abſque punctis, cum comment. Raſi. (i) 4to. . .	. . . .	1490.
JAD HASAKA Rambam. (k) fol. .	Soncini.	1490.
Lactant. *per Theodorum de Ragazonibus de Azulâ.* (l) fol.	Venet.	1490.
S. Hieron. Epiſtolæ : *per BERNARDINUM de RENATIS.* (m) fol.	Venet.	1490.

Sermo-

(a) *Cal. April. regnante Joanne Bentivolo ſecundo.*
(b) CAILLE, p. 47.
(c) CAILLE, p. 46.
(d) *IIII. April.*
(e) *XVI. Septemb.*
(f. g. h. i) LONG, *Biblioth. Sacr.*
(k) CHEVILL. p. 265.
(l. m) CAILLE, p. 23.

Digitized by Google

Sermones D. Auguſtini ad Heremitas : *per Bernardinum RIZUM de Novariâ.* 8vo.	Venet.	1490.
S. Auguſtin. de Civit. Dei , cum not. Nicol. de Triveth. (a) fol.	Baſil.	1490.
S. AMBROS. opera : *per Leonardum Pachel.* (b) fol.	Mediol.	1490.
S. EPHREM opera : *per Jacobum Britannicum.* (c) fol.	Brixiæ.	1490.
PASSIONALE Chriſti : *per Jacobum ARNOLLET.* (d)	Genevæ.	1490.
Opus *TRIPERTITUM* : *per Petrum MARESCHAL.* (e)	Lugd.	1490.
USUARDI MARTYROLOGIUM ad uſum Eccleſiæ Pariſienſis : *per Guidonem Mercatorem.* (f) fol.	Pariſ.	1490.
Machabri chorea verſibus Alemanicis edita, & à Petro Desrey Tricatio emend. *per Guid. Mercatorem pro GODEFRIDO de MARNEF.* (g) fol.	Pariſ.	1490.
Opuſcula S. Thomæ de Aquino : *ingenio & impenſâ Hermanni Lichtenſtein Colonienſis.* (h) 4to.	Venet.	1490.
ALEX. HALENS. Summa univerſæ Theologiæ : *per Joh. Ant. de Birretis & Franc. Girardengum.* fol.	Papiæ.	1489. 1490.
CONTEMPLATIONES Joan. Cardin. de Turre crematâ : *per Steph. Planck.* fol.	Romæ.	1490.
TRACTATO de la Patientia compilato dal compoſitore Spechio di croce : *impreſſ. per Dionyſio de Bertocho da Bolognia.* (i) 4to.	Venet.	1490.

PE-

(a) *Biblioth.* ADR. PAUW.
(b) CAILLE, p. 32.
(c) CAILLE, p. 43.
(d) CAILLE, p. 42.
(e) CAILLE, pag. 41.] „ contenant „ trois Traitez, *des Commandemens de Dieu,* „ *de la Confeſſion,* & *l'Art de bien mourir,* „ traduit de JEAN GERSON.
(f. g) CAILLE, p. 66.
(h) *VII. Idus Septembris, Auguſtino Barbadico Venetiarum principe.*
(i) *a di XX. de Decembrio.*

PETRI de Aliaco Cardinalis Cameracenſis *CONCORDIA* Aſtronomiæ cum Theologiâ & Hiſtoricâ narratione : (a) 4to. *Johannis Angeli correctione Erhardique Ratdolt mirâ imprimendi arte, quâ nuper Venetiis, nunc excellit nominatiſſimus*	Auguſt. Vindel.	1490.
SUMMA ANGELICA authore Angelo de Clavaſio : *per Theodoricum Martinum Aloſtanum.* (b)	Aloſti.	1490.
Liber de medicinâ Averrois : *per Joannem de Forlivio & Georgium fratrem.* (c) fol. .	Venet.	1490.
La *CHIRURGIE d'ALANFRANC* trad. du Latin par Guillaume Yvoire : *par Jean de la FONTAINE.* (d) 4to. . . . à	Lyon.	1490.
PETR. de *APONO CONCILIATOR* differentiarum philoſophorum, & præcipuè medicorum : *per GABRIELEM de GRASSIS.* (e) fol.	Papiæ.	1490.
Galeotti *MARCII* Narnienſis Liber de Homine, cum Georg. Merul. in Galeot. & rurſus Galeotti refutatione objectorum : *impreſſ. per PHILIPPUM de Montegatiis impenſis Presbyterorum Andreæ LELII & Franciſci TANTII.* (f) fol.	Mediola.	1490.
Præclarum opus Valeſci de Tharanta medici, quod PHILONIUM dicitur : *per Joan. Trechſel.* (g) fol.	Lugd.	1490.
Faſciculus temporum : fol.	Venet.	1490.
Supplementum Chronicarum : *per Bernardum Rizum de Novariâ.* (h) fol. . . .	Venet.	1490.

Joh.

(a) 4. *Nonas Januarii.*

Erhardi Ratdolt fœlicia conſpice ſigna,
Teſtata artificem, quâ valet ipſe, manum.

(b) MALLINKROT. p. 89.
(c) CAILLE, p. 23.
(d) CAILLE, p. 41.
(e) CAILLE, p. 40.
(f) *Tertio decimo Calendas Decembres.*

(g) CAILLE, p. 40. A la fin duquel ſont ces rimes:
„ Laus & honor ſint noſtro Creatori,
„ Qui finem impoſuit præſenti labori:
„ Completum eſt Philonium juſſu Salva-
„ toris;
„ Liber utiliſſimus & magni valoris.

(h) *Decimo quinto Madii regnante inclito duce Auguſtino Barbadico.*

Joh. Simonet. Comment. rerum geſtar. à Franc. Sfortiâ, Italicè, interprete Chriſtophoro Landino: *per Anton. Zarotum.* — fol. .	Mediola.	* 1490.
Cæſaris commentarii cum Raymundi Marliani indice urbium, fluminum, locorum: *per Theodorum de Ragazonibus de Aſulâ.* (a) fol. .	Venet.	1490.
Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores ſex; ſive Vitæ Imperatorum Romanorum à Julio Cæſare uſque ad Numerianum à diverſis auctoribus eleganter compoſitæ: *per Joannem Rubeum de Vercellis.* (b) fol.	Venet.	1490.
Sueton. de Vit. Cæſar. cum comment. Sabellici: *per Baptiſt. de Tortis.* (c) fol. . ..	Venet.	1490.
Pauli Pompilii liber de L. Annæi Senecæ Vitâ: *impreſſ. per Eucharium Silber alias Franck.* (d) 4to.	Rom.	1490.
Salluſt. *per Eucharium Silber.* 4to. . . .	Rom.	1490.
Diogen. Laert. Latinè, Brognolo interprete: *impenſis nobilis viri Octaviani Scoti civis Modoetienſis.* (e) 4to.	Venet.	1490.
RAPHAELIS REGII Epiſtolæ Plinii, quâ libri Hiſtoriæ Natural. Veſpaſiano dedicantur, enarrationes; ejuſdem in quibuſdam locis Perſii, Val. Maximi, Tullii de Officiis, Quintiliani, diſputationes: *per Gulielmum Tridinenſem cognomento Anima mia.* (f) 4to. . . .	Venet.	1490.
Senec. opera Philoſophica, Declamatoria & Moralia: *per Bernardinum de Cremonâ & Simonem de Luero.* (g) fol. . . .	Venet.	1490.

Plinii

(a) *XIII. Jul.*

(b) *Habes, candide lector, Cæſarum Vitas parvo ære, quas olim anxius quærebas, maximâ lucubratione à viris præſtantiſſimis emendatas. Quæ omnia accuratiſſimè Venetiis impreſſa ſunt per Joannem Rubeum de Vercellis anno M.CCCC.LXXXX. XV. Julii.*

(c) *XV. Febr.*

(d) *Die Martis XVI. Menſis Februarii.*

(e) *Decimo quinto Calend. Januar.*

(f) 10. *Cal. Jun.*

(g) *V. Octob.*

Plinii Epistolæ : *per Eucharium Silber aliàs Franck natione Alemanum.* (a) 4to.	Romæ.	1490.
Matthæi *ROSSI* Epistolæ familiares : *per Vincentium BERTOCHUM.* (b) fol .	Mantuæ.	1490.
RECUEIL des Histoires Troyennes compoſé par Raoul le Fevre : *imprimé par Michel Topie & Jaques Herenberch.* (c) fol. . .	Lion.	1490.
Cicer. de Invent. cum comment. Victorini. (d)	Venet.	1490.
Cicer. Rhetoric. cum comment. G. Vallæ. (e) fol.	Venet.	1490.
Cicer. Epistol. ad Brut. Quint. Attic. ex recognitione Bartholomæi Saliceti Bononienſis & Ludovici Regii : *per Eucharium Silber alias Franck natione Alemanum.* (f) fol. . . .	Romæ.	1490.
Plauti Comediæ, olim magnâ ex parte emendatæ per Georg. Merulam Alexandrinum, nunc recognitæ per Euſebium Scutarium Vercell. *Impreſſæ in officinâ egregii mancipis Ulderici Scinzenzeler ipſius & magistri Joannis Legnani operâ & impendio.* (g) fol.	Mediolan.	1490.
Virgil. cum comment. Servii : *per Udalr. Scinzenzeler.* fol.	Mediolan.	1490.
Virgil's Æneis translated or rather epitomiz'd from the French in proſe by Caxton : printed by him. (h) fol.	. .	1490.
Horat. cum comment. Acron. Porphirion. & Landini : *per Georgium Arrivabene Mantuanum.* (i) fol.	Venet.	1490.

Stat.

(a) *Poſt diem XIIII. Calendarum Aprilis.*
(b) CAILLE, p. 42.
(c) *Le dixiéme d'Octobre, mil quatre cens quatre vings & dix.*
(d) FABRIC. *Biblioth. Lat.*
(e) *Biblioth.* ADR. PAUW. p. 208.
(f) *Poſt. XVI. Calend. Auguſt.*
(g) *Kalend. Decemb. Joanne Galeatio Mariâ Sf. Vic. Sex. Duce.*
(h) 22. *Jun.* 1490. cum Symbolicâ WILHELMI CAXTONI notâ, ejusque nominis compendio W. C.
(i) *Prid. Non. Febr.*

Stat. Theb. Achill. & Sylv. cum comment. Lactant. & Calderini : *per* JACOBUM *de* PAGANINIS *Briſienſ.* (a) fol. . .	Venet.	1490.
Martial. Epigram. cum comment. Calderini : *per Uldericum Scinzenzeler.* (b) fol. . .	Mediola.	1490.
Auſonii Peonii poëtæ epigrammata : *per Ulderichum Scinzenzeler.* (c) fol. . .	Mediolan.	1490.
Æſop. Latin. carm. cum commento optimo : *per* JACOBUM *de Bredâ.* (d) 8vo. .	Davent.	1490.
Ioan. Jovii Pontani lib. de Fortitudine bellicâ & heroicâ : *per Mathiam Moravum.* (e) 4to.	Neapoli.	1490.
Franc. Petrarch. Capitul. è Sonetti con comment. *per* PIERO *Veroneſo.* (f) fol. .	Venet.	1490.
HISTORIA de Calumniâ novercali : *per Gerardum Leeu.* (g) 4to.	Antwerpiæ.	1490.
Convivio di Dante Alighieri Fiorentino : *per Ser Franciſco* BONACCORSI. (h) 4to. .	Florentiæ.	1490. Jun.

(a) *XXIIII. Decemb.*

(b) *Die XX. Septemb.*

(c) *XV. Septemb.* curâ *Julii Æmylii* FERRARII *Novarienſis*, qui in fine ſic Librum claudit: —*Habes, Ambroſi*, (Ambroſio enim Variſio Roſat. Librum dicat) *Auſonium impreſſum & à multis expectatum, quem ſi depravatum offenderis, tum impreſſorum incuria tum mihi Competitorum certaminibus vexato & curis ingentibus obruto imputabis, qui impreſſoribus aſſidere nec praeſſe quivi* ———

(d) Ad calcem. *Finis Æſopus fabulator præclariſſimus cum ſuis moraliſationibus ad noſtram inſtructionem pulcherrimè appoſitis. Impreſſus Daventria per me Jacobum de Bredâ, anno incarnationis Dominica milleſimo quadringenteſimo nonageſimo. quartâ die menſis Novembris.*

(e) Cum his verſibus;

Emptor, ſiquid habet viti hic libellus
Pontani modò promptus è Minervâ,
Moravi & modò preſſus officinâ;
Nil magnum, nihil eſt quod extimescas,
Peccat neſcio quid leve & puſillum.
Quod peccat, tamen hâc tibi in tabellâ
Monstrat, ne redibendus eſſe poſſis,
Neu fidem illius uspiam requiras.

Hic ſubjicitur Catalogus erratorum quatuor.

Reliqua accuratiſſimè impreſſa leges.

Impreſſ. Neapoli per Mathiam Moravum atque emendatiſſimum accuratiſſimè anno M. CCCC. LXXXX. XV. Septemb. regnante Ferdinando rege inclyto.

(f) *Soneti coreti & castigati per me Hieronymo Centone Paduano. a di XX. de April.*

(g) *VI. die Novemb.*

(h) *Nel anno mille quatro cento novanta, a di XX. di Septembre.*

Digitized by Google

Jun. Mai. de Proprietat. (a) fol. . . . . 1490.

Ultimâ

(a) *XXIII. Februarii.* BAYLE, *Diction.* dans les Remarques B.] *Maius publia un Livre à Naples l'an* 1475. de priſcorum proprietate verborum ; *qui fut reimprimé dans la même Ville l'an* 1490. *La ſeconde impreſſion eſt pleine de fautes d'impreſſion* (Vide Nicol. Toppi Bibliothec. Neapolit. pag. 168.) *mais il ſe loue beaucoup des imprimeurs de la premiere.* Accedit (*ſic in præfatione alloquitur* Ferdinandum *Regem*) ad hæc, quòd *Germani* ſolerti ac incredibili quodam invento nuper novam quandam imprimendi rationem invenerunt ; præcipuè *Matthias Moravus* vir ſummo ingenio ſummâque elegantiâ in hôc genere impreſſionis effloruit. Quem conſilio *Blaſii* monachi *Romerii* viri ſacris litteris inſtituti ac ſanctis moribus probati hâc noſtrâ urbe excepiſſe gratulamur : qui quidem tantum Librorum omnis generis proventum attulit, ut magnam adepti oportunitatem videantur, qui litterarum ſtudio ad gloriam comparandam enituntur. *In* BAELII *Dictionario non fit mentio editionis ſecunda anno* 1480.

Digitized by Google

Ultimâ Centuriæ decimæ quartæ decade ineunte laudem inter primos meruit *Joannes* [a] FROBENIUS Typographus *Baſilienſis*.

Hic *à puero ad bonas incubuit litteras*, *atque primis rudimentis in patriâ* Hammelburgi Franconiæ *perceptis ad* Baſilienſem *Academiam ſe contulit. Ibi magnâ diligentiâ Artibus & Linguis operam dedit*, *& eruditionis non gregariæ nomen ſibi comparavit. Poſtea ut litterarum ſtudia, quod unicè in votis habebat*, *commodiùs juvaret & illuſtraret*, *typographicis ſeſe dedidit.* [b] *Conſilio deinceps non contemnendo*, *unà cum* Adamo Petri de Langendorff *oriundo eodem ex* Hammelburgo *populari*, *celeberrimorum tunc temporis Typothetarum* Joh. Ammerbachii & [c] Joh. Petri *amicitiam & amorem ſibi conciliavit. Eóque favore impetrato labores ſuos illis uterque obtulerunt*, *in corrigendos Codices impendendos. Nec minùs acceptis promiſſis ſedulò admodum ea*, *quæ facienda ſuſceperant*, *peregerunt. Unde factum eſt*, *ut tanto in hanc ipſam Artem*, *omnium Artium certè utiliſſimam*, *amore flagrare* Frobenius *inciperet*, *à quo retrahi haud unquam potuit.* Quo anno FROBENIUS hic noſter in lucem editus ſit, certò ſcire nondum licuit. Si conjecturæ detur locus, temporíſque, [d] quo floruerit AMMERBACHIUS, [e] quo FROBENIUS ipſe Artem exercere cœperit, [f] quóque obierit, ratio juſta habeatur, ſub [g] ipſis Typographiæ initiis ortum fuiſſe probabile eſt. Vix quicquam majus aliud in re litterariâ urbi *Baſileæ* contigit, quàm quod ibi ſuam officinam instituerit FROBENIUS, haud ſinè *Deſiderii* ERASMI auxiliis. Binos hos viros coætaneos & [h] coævos, licèt non populares, idem erga litteras ſtudium ita conjunxit, ut mutuo amore, & [i] pluſquam fraterno, hic illum proſequeretur.

Quoniam autem major temporis, quod FROBENIUS Libris excudendis impendit, portio ultra annum 1500. excurrit, plenior FROBENII notitia in illum locum, ad quem magìs pertinet, rejicienda eſt. Interim lector *Baſileâ Lutetiam* ad *Pariſienſem* Typographum, cujus antea memini, revocandus eſt.

Ulricus GERING, cujus amicum erga Patres *Sorbonicos* animum antea laudavi, anno 1493. eoſdem beneficio afficiendi occaſionem datam am-

a Lege ADAM. in *Vit.* German. *Philoſoph.* pag. 63.

b ZELTNER. Corrector. Centur. pag. 202. 203.

c Legimus apud LA CAILLE, pag. 34. Concordantias Bibliorum à *Joanne* FROBENIO patre cum *Johanne* PETRI *Langendorf* anno 1496. (ſic enim legendum, non 1596.) excuſas. Id etiam affirmat CHEVILLERIUS pag. 129. Non tamen *Johannis* PETRI mentionem facit. Quo affinitatis gradu ſe attigerint *Adamus* & *Johannes* PETRI *de Langendorf*, nil certum habeo.

d Ann. 1481.

e Ann. 1491.

f Ann. 1527.

g Ann. circiter 1460.

h ERASMUS natus anno 1466. mortuus 1536.

i ERASM. in *Epiſtol. ad* EMSTEDIUM dat. 1527. *Fratris Germani mortem moderatiſſimè tuli*, Frobenii *deſiderium ferre non poſſum.*

Digitized by Google

amplexus, id viciſſim ab eis accepit, quo potiri ſemper exoptaverat. [a] Cùm enim camera, ubi ſita erat antiqua Collegii Bibliotheca, præ vetuſtate concidiſſet, patribúſque ad detrimenta ædium collapſarum ſarcienda nihil ſuppeteret, quinquaginta libras Turonenſes in præſentiâ contulit, totidem brevì ad ædificium perficiendum in promptu fore, & plura majoráque deinceps in commune ſocietatis commodum à ſe destinatum iri pollicitus. Domûs *Sorbonicæ* Proviſor & ſocii eo dono (neque ſumma, leviuſcula licèt nunc videatur, iſtis temporibus erat erubeſcenda) promiſſiſque amplioribus vehementer permoti, ut benefactis cum viro tam liberali certarent, ei jus hoſpitii perpetuum & [b] litteris ſuo ſigillo obſignatis ratum fecerunt.

Eodem

a CHEVILL. p. 84.

b Litteras illas (uti à CHEVILLERIO pag. 85. usque ad p. 88. deſcribuntur) ſubjiciam.

Copie des Lettres d'Hoſpitalité dans la Maiſon de Sorbonne, données à Ulric Gering premier Imprimeur de Paris, par M. le Proviſeur de cette Maiſon.

„ *JOANNES* Luillier Sacræ Theologiæ Profeſſor, miſeratione divinâ Meldenſis Epiſcopus, Proviſor Domûs ſeu Collegii de Sorbonâ Pariſiùs fundati, dilectis nobis in Chriſto Priori, & Collegiatis dictæ Domûs, ſalutem in Domino & ſinceram charitatem. De vitæ ac morum honeſtate providi viri Ulrici Guerin Impreſſoris Librorum Conſtantienſis Diœceſis ſufficienter informati, eóque ſpecialiter moti, quod idem Ulricus pro ædificatione camerarum loci dictæ domûs, in quo erat antiqua Libraria prædicti Collegii, eidem Collegio liberaliter dedit & conceſſit ſummam quinquaginta librarum Turonenſium pro unâ vice, ſperantes eundem Ulricum ampliora dicto Collegio bona facturum, ipſum Ulricum id inſtanter requirentem, in hoſpitem dictæ Domûs admittendum duximus, eidémque manſionem, hoſpitium, & cameram in ipſâ Domo, quandiu vixerit in humanis, & ibidem habitare voluerit, decernimus fore aſſignandas, prout aſſignavimus, aſſignamus & concedimus per præſentes: ita ut ſibi liceat in dictâ Domo Sorbonæ reſidere, nec non cum cæteris ſociis, ſicut eorum alter, ſe habere, ac liberè hoſpitari, hoſpitióque hujuſmodi exinde in futurum ejus vitâ comite uti & gaudere, abſque eo quod à camerâ eidem pro ſuâ habitatione in dicto Collegio conceſſâ diſturbari, & à quoquam etiam ſocio dictæ Domûs expelli, aut ad tranſportandum de eâ ſua mobilia bona cogi valeat, & abſque eo quod locagium, ſeu aliquam ratione dicti hoſpitii & habitationis dictæ cameræ penſionem nobis, ſeu dicto Collegio impoſterum ſolvere teneatur. Nos enim ab hujuſmodi locagio & penſione præſtandis, mediante prætactâ quinquaginta librarum Turonenſium ſummâ, per eum, ut præmittitur, pro unâ vice præſtitâ & datâ, quietum, liberum & immunem eſſe voluimus, volumuſque ac nos voluiſſe declaramus.

„ Quocirca vobis Priori, & Collegiatis antedictis earundem mandamus ſerie Literarum, quatenus dictum Ulricum in Hoſpitem dictæ Domûs recipere, & admittere cum ſuis mobilibus bonis, cameramque in ipſâ Domo eidem diſtribuere, & realiter aſſignare, nec-non ipſum à præſtatione locagii & penſionis ſupradictæ liberum & immunem tenere, ſeu ea omnia & ſingula fieri facere curetis. Datum apud Germiniacum Epiſcopi, Meldenſis Diœceſis, ſub ſigillo Cameræ noſtræ, anno Domini 1493. die Sabbathi poſt Aſcenſionem Domini 18. menſis Maii. DEJOCI, de mandato Domini.

Extrait de l'Acte, par lequel la Societé de Sorbonne confirme à Ulric Gering le droit d'hoſpitalité.

„ FURENT preſens en leurs perſonnes venerables & ſcientifiques Perſonnes, Mai-

Eodem circiter tempore *Ulricus Bertholdum* REMBOLT popularem ſuum, ſed diœceſis *Argentoratenſis*, in re typographicâ ſocium ſibi adſcivit; ambóque in *Sole aureo* vici *Sorbonici* usque ad ann. 1508. omni ſtudio Arti incubuerunt.

Ulricus, poſtquam jam hactenus ab initio typos *Romanos* Libris imprimen-

„ Maitres Guillaume de Querquu Compa-
„ gnon & Prieur, Jean Cordier, Jean Ja-
„ quelin, Pierre Voleau, Gilbert Fournier,
„ tous Compagnons Bourſiers & Maitres
„ en Theologie: Charles Guerin, Pierre
„ de Fontenay, Claude Rongnart, Fran-
„ çois de Sagonge Procureur, & Jean
„ Boyan, tous Bacheliers en Théologie,
„ Compagnons & Bourſiers dudit College
„ de Sorbonne, fondé à Paris, faiſans &
„ repreſentans la plus grande & ſaine partie
„ des Compagnons & Bourſiers d'icelui
„ College, d'une part: & Ulry Guerin Im-
„ primeur de Livres, & Ecolier étudiant
„ en l'Univerſité de Paris, demeurant à
„ Paris en la ruë de Sorbonne en ſon nom,
„ & pour lui, d'autre part: Diſant leſdites
„ Parties, *&c.* Et finablement pour con-
„ ſideration de ce que dit eſt, & auſſi en
„ faveur des grands biens, que ledit Ulry
„ Guerin a eu propos & volonté de faire,
„ & qu'il a faits audit College, & qu'il eſpe-
„ roit que plus fera au temps avenir, &
„ moyennant la ſomme de cinquante livres
„ tournois par lui de nouvel baillée & deli-
„ vrée audit College, ſe tiendroient & tien-
„ nent pour contens, & en quitteroient &
„ quittent ledit Ulry, *&c.* Iceux Prieur &
„ Compagnons Bourſiers d'icelui College
„ de Sorbonne de leur bon gré, bonne vo-
„ lonté, propre mouvement, & certaine
„ ſcience, ſans force, fraude, erreur, ſe-
„ duction, contrainte, ou décevance au-
„ cune, ſur ce bien conſeillez, pourvûs,
„ aviſez & déliberez, comme ils diſoient,
„ reconnurent, & confeſſerent és Preſen-
„ tes, & par devant leſdits Notaires, *&c.*
„ iceux don, & Bail (du Proviſeur) deſſus-
„ dits, avoir ratifiez, confirmez & approu-
„ vez, & par la teneur de ces preſentes
„ Lettres, ratifient, confirment, approu-
„ vent, & ont pour bien agréables, vou-
„ lans & conſentans qu'ils vaillent, tien-
„ nent & fortiſſent leur plein & entier ef-
„ fet, force & vertu, en tous leurs points
„ & articles. Et d'abondant, au lieu d'icel-
„ le chambre ainſi à lui indiſtinctement
„ baillée par ledit Proviſeur, iceux Prieur
„ & Compagnons Bourſiers dudit Colle-
„ ge, baillerent & donnerent, baillent &
„ donnent par ces Preſentes audit Ulry
„ Guerin ladite Hoſpitalité, avec un bû-
„ cher par bas, deux chambres faiſant les
„ ſecond & tiers étages, & tout le deſſus,
„ le tout ayant vûë ſur ruë, & étant des
„ appartenances dudit College, *&c.* avec
„ faculté de pouvoir faire par ledit Ulry,
„ tenir audit bûcher toutesfois que bon lui
„ ſemblera, & de pouvoir mettre eſdits
„ lieux, ainſi à lui baillez, un homme étu-
„ diant, & un Clerc ou deux, de bonne
„ vie & renommée, & honnête converſa-
„ tion, pendant le temps qu'il ne ſe tien-
„ dra pas eſdits lieux, ſans & que ores ne
„ pour le temps avenir ledit Ulry ſoit tenu
„ ſa vie durant en payer autre choſe audit
„ College, que ladite ſomme de cent li-
„ vres tournois ainſi par lui baillée à deux
„ fois audit College, ne qu'on le puiſſe
„ mettre hors deſdits lieux ſa vie durant, non
„ plus que l'un deſdits Compagnons Bour-
„ ſiers dudit College. Leſquelles ratifica-
„ tion, confirmation, approbation, con-
„ ſentement, bail, don, & toutes & cha-
„ cune les autres choſes deſſus dites, & en
„ ces lettres contenuës & écrites, leſdits
„ Prieur, Compagnons & Bourſiers deſſus
„ nommez, promirent & jurerent par la
„ foi & ſerment de leurs, la main miſe au
„ pix, en paroles de Prêtres, avoir agréa-
„ bles, tenir fermes & ſtables à toûjours,
„ ſans aller, venir, faire ou dire contre
„ par eux, *&c.* Furent faites & paſſées
„ doubles, *&c.* c'eſt à ſçavoir par leſdits
„ Cordier, Jaquelin, Voleau, Guerin,
„ Sagonge, Fontenay & Rongnart, le
„ vendredy neufieme; par ledit Fournier le
„ Samedy dix-ſeptiéme; & par ledit Quer-
„ quu le Mercredy vingt & uniéme jour de
„ May l'an 1494. Signé, Lorage & Lau-
„ teault.

primendis adhibuiſſet, ad [a] *Gothicos* uſurpandos ſeſe cum aliis *Pariſienſibus* Typopraphis, ad quos mos ille à *Germaniâ* aliiſque exteris Nationibus deductus fuerat, rapi unà paſſus eſt.

[b] VIRGILIUM tamen illum Poetarum principem, qui ab ipſius officinâ ann. 1498. emiſſus eſt, *Romano* charactere excudit. Hoc opus iterum recognovit *Paulus* MALLEOLUS in Univerſitate *Pariſienſi* Regentis & in Eloquentiâ Profeſſoris muneribus functus. Quam enim antea hujus editionem fecerat, ob characteris deformitatem & immenſam erratorum copiam pro ſuâ agnoſcere noluit. [c] In Epiſtolâ dedicatoriâ dolet *rei-publicæ & calamitatem & ruinam cominus ingruentem ob Impreſſorum incuriam, ignorantiam, vecordiam atque execrabilem congerendi & accumulandi libidinem.* Queritur inſuper, quòd, ſiquem Librum bonum & utilem diligenti operâ magníſque ſumptibus à quovis impreſſum viderint, *ii mox arrepto exemplari, non tam ſpe quæſtus quàm æmulatione ducti, ab archetypo uſque adeò exorbitantes, inconcinnè ac miſerè illud opus imprimant, imò opprimant.* Incuſat *temerarios quoſdam, ne dicam falſarios, qui audent aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum*, Urbis ſcilicet ob Artem typographicam claræ nomen ſuis turpiſſimis impreſſionibus, [d] pretii augendi gratiâ, affigentes. Aliis porrò [e] *prævaricatoribus Chalcogra-*

a CHEVILL. p. 104. 105. 106. recenſet nomina Typographorum tum *Pariſienſium*, cùm aliorum, qui iis uſi fuerunt.

b CHEVILL. p. 109. 120. 205. 206. 207. 210. 211.

c CHEVILL. p. 206. 207.

d CHEVILL. pag. 207.] „ Il apporte „ l'exemple d'une Impreſſion des Decretales, dont la plus grande partie des Exemplaires coutoient beaucoup plus que les „ autres ſous une fauſſe ſouſcription qu'on „ y mettoit, qu'elles étoient imprimées à „ *Veniſe. Beneiſt Hector*, bon imprimeur de „ la Ville de *Boulogne* en *Italie*, & qui faiſoit de très-belles Editions, voyant qu'on „ mettoit ſon nom à des Impreſſions fort „ imparfaites & peu correctes, pour les „ mieux vendre aux dépens de ſa reputation, qu'on lui faiſoit perdre par cette „ fauſſeté, fut contraint de prendre un chiffre par où l'on pût connoitre certainement ſes Editions. Il le dit dans celle „ qu'il fit *in fol.* du *Juſtin* & du *Florus* l'année 1505. *Emptor attende quando vis emere Libros formatos in Officinâ meâ excuſſoriâ. Inſpice Signum, quod in Liminari paginâ eſt, ità numquam falleris. Nam quidam malevoli Impreſſores Libris ſuis inemendatis & maculoſis apponunt nomen „ meum, ut fiant vendibiliores. Quo pacto „ & mihi, & nomini doctiſſimi* Philippi Beroaldi *derogant, vel potius derogare intendunt.*

e CHEVILL. pag. 210. 211. *Cet Auteur n'auroit point appreuvé ce qu'on appelle les* Variorum *d'Hollande.* Equidem ut verum fatear, pace clariſſ. virorum, qui his [Variorum] Libris manus admoverunt; illa miſcellanea panniculorum hinc indè aſſutorum farrago non mihi magis placet, quam Horatiana *membris undique collatis tabula.* Id ſcilicet ſibi impensè plaudunt hujuſmodi conſarcinatores, quòd aliorum labori ſumptibuſque levandis conſuluerint, dum operoſas veterum Scriptorum lucubrationes mutilant; criticâque quâdam licentiâ ex multis paucula, quaſi ſola aut potiſſima lectu digna, ſeligunt, ſuóque calculo comprobant; reliqua omnia, tanquam inutilia, cenſoriâ ſuâ falce amputant, ac tenebris damnant. At certè delectus, ubicunque inſtituendus eſt, nemini vix omni ex parte ſatis placet, niſi quem ſuo quiſque judicio habuerit: quiſque mihi quid placere aut diſplicere oporteat, pro ſuo arbitrio dictandi jus ſibi inſolenter arrogaverit, haud minùs ridiculè agere videtur, quàm qui ex ſuo guſtu, quid mihi ſapiat, æſtimans, quem ex

cographis, *imò veriùs* κακογράφοις crimen intentat; qui, *ut numerum augerent Interpretum*, *nec tamen plus aſſumerent papyri*, Ant. Mancinellum *in Bucolica Georgicáque adjicientes*, *&* Servium *&* Donatum *&* Landinum *probatiſſimos Interpretes per univerſum opus laceros*, *mancos & exanimes reddiderunt.* —— *Quorundam præterea eò malignitatis & impudentiæ proceſſit avaritia*, *ut*, *dum ſuæ utilitati conſulant*, *aliorum & dignitati & famæ inſidiari non vereantur*; *qui*, *ut imprimenda per eos venaliora pretioſioráque efficiantur*, *ineptiſſimos quosque Libellos &* ᵃ *Commentaria eloquentiſſimorum nominibus titulisque inſigniunt.* Hactenus *Paulus* MALLEOLUS; cujus in eos, qui Artem optimam ad vilem uſum & ſordidum lucrum peſſimè convertentes corruperunt, querelæ eò ſunt justiores, quòd juxta Adagium *corruptio optimi ſit peſſima.*

[b] *Ulricus* GERING, cujus induſtriâ Typographiam *Pariſienſes* primùm didicerunt, characteres ab initio non niſi *Latinos* habuit; deinceps *Græcos*, ſicubi foret neceſſarium, (& id quidem parcè neque niſi in nonnullis vocibus aut lineis ſolitariis) introduxit: utì in [c] VIRGILIO & [d] PEROTTI *Cornu-copiæ* paſſim occurrere obſervatur.

Corpus

ex variis ferculis appoſitis cibum ſumam, imperare voluerit. Sua cuique eſt faciendæ optionis libertas, quâ qui cedant, rariſſimos invenies.

a CHEVILL. pag. 211.] „ Il apporte „ l'exemple des Commentaires qu'ils mirent au *Salluste* ſous le nom de *Laurent* „ *Valle*: au *Valere Maxime*, & au CICE„ RON *de Amicitiâ*, ſous le nom de *Omni*„ *bonus Leonicenus*; qu'il appelle *Commen*„ *tarios nugaciſſimos falsò inſcriptos.* Il n'ou„ blie point de dire ce qu'on a fait à lui„ même, & qu'on a mis ſous ſon nom une „ ſort méchante Edition du *Virgile.* Et puis „ il ſe récrie; *Proh Jupiter! ita-ne inverte*„ *mus* Horatianum *illud*: *Preſſoribus atque* „ *Poëtis quodlibet audendi ſemper manet æqua* „ *potestas.*

b CHEVILL. p. 146.

c CHEVILL. Ibid.

d Hujus Editio lucem vidit ann. 1500. pulcherrima certè, ſed abbreviaturis ſæpius in Commentariis occurrentibus paulò refertior (CHEVILL. p. 114.) In illâ duplex eſt characterum genus: *Gothico* titulus Libri, ſuperníque ſingularum paginarum tituli; *Romano* reliqua omnia exhibentur. Epigrammatum ſive MARTIALIS textus litteris largioribus, commentarii minutioribus; in commentariis voces è textu deſumptæ, & Authorum, quos citat PEROTTUS, nomina majuſculis exprimuntur. Epigrammaris cujuslibet, & in idem commentariorum initialis littera capitalis eſt, florida, & icunculis plerumque inſculptis decorata. Pagina quælibet duabus expanditur columnis: anteriori folii cujuslibet paginæ ciphra ſuperior imprimitur; litterali inferiùs ſignaturà ſinguli distinguuntur quaterniones. Voculæ *reclamantes* nullæ, quarum uſus jamdiu inter *Venetos* (ann. circiter 1468. CHEVILL. p. 39.) notus nonniſi ſerò ad *Pariſienſes* deſcenderat; vix ante ann. 1520. (juxta CHEVILL. p. 38.) Has tamen *Ulricus* GERING ann. 1508. (in HUGON. *Expoſit. in quat. Evang.*) adhibuit. Uſus ſignaturæ *Pariſiis* ann. 1476. (PLATEA *de Uſur.* Lege CHEVILL. p. 38.) & 1477. (*Sopholog.*): ciphrarum ann. 1477. (*Sermon.* LEONARD. *de Utin.* Lege CHEVILL. p. 38.) institui cœperat. *Græcum* Alphabetum præfixit *Ulricus* ſuæ PEROTTI commentariorum editioni, in quâ plurima leguntur *Græcis* litteris excuſa; neque tantùm vox paſſim una aut altera, ſed plures interdum lineæ ex ARISTOPHANE (fol. 19.) HOMERO (fol. 48. 106. 202.) GALENO (fol. 81.) PHILOSTRATO (fol. 115.) &c. allatæ; in quibus excudendis majorem deſiderarem diligentiam niſi in primis rudimentis erranti faciliùs impetraretur venia.

Digitized by Google

Corpus Juris Canonici, licèt antea variis in Locis & olim [a] *Moguntiæ* (quod notat RHENANUS) *procuſum, cùm impreſſoria Ars id loci feliciſſimis Germanorum auſpiciis primùm exerceri cœpiſſet, per annos jam multos* (utì ex *Joannis* [b] CHAPPUIS Epiſtolâ diſcimus) *frequentiſſimis omnium votis deſiderabatur.* Opus hoc haud exiguis ſumptibus nec minori labore peragendum *Ulricus* noſter, adjutore ſocio *Bertholdo* REMBOLT, adnitentibus unà & notulas quaſdam tabuláſque adjicientibus viris duobus in hâc ſcientiâ exercitatis *Joanne* CHAPPUIS & VITALI *de Thebis*, ad exitum tribus Voluminibus feliciſſimè tandem perduxit. Paginam unamquamque quinque ſéxve onerant columnæ, diſtinguit duplex litterarum color, [c] ruber & niger. [d] Epiſtolam in Typographorum laudem conſcripſit *Joannes* GAISSER; necnon [e] Epigrammata addidit *Joannes* CHAPPUIS, cujus labori in illâ editione corrigendâ & ornandâ plurimum debetur. [f] Quamvìs tamen Opus

a CHEVILL. p. 116.

b CHEVILL. Ibid.

c Quid *Angel.* ROCCHA in *Biblioth.* Vatican. (p. 117.) de rubricis ſcripſerit, omittere hìc nolui. *Phœnix Cadmi frater Phœnicibus litteras tradidiſſe fertur. Phœnix rubedo ſeu purpura interpretatur; & ob hanc cauſam (ut ait Iſidor. Lib. I. Etymolog.) in librorum vel capitum fronte littera rubea ſcribi & imprimi ſolent, ut hoc commento Phœnices litterarum authores oſtendantur. Hinc Ovid. Nec titulus minio &c.*

d CHEVILL. pag. 117. „ Elle eſt imprimée dans le Sexte. [Joan. Gaiſſer ſocius Sorbon. & in ſacrâ paginâ Baccalaur. formatus, clariſſimis ſolertiſſimiſque viris Udalrico Gering & Bertholdo Rembolt, artis Impreſſoriæ Architectis primariis felicitatem. „ *Il dit dans cette Epitre*: „ Ego verò cum Volumen Decretalium ſuperiore anno à vobis impreſſum diligenter revolverem, eximiâ illius pulchritudine, rectiſſimo ordine, & totius operis integerrimâ veritate mirificè delectatus, arbitrabar nullum unquam opus conſummatius imprimi poſſe. Sed viciſtis, fateor, Amantiſſimi Viri, judicium meum hujus Sexti & Clementinarum diligentiſſimâ Impreſſione. „ *Il conclud ſa Lettre par ces termes*: „ Simul ut Literati intelligant omnes, quantum vobis debeant, quorum gratiâ præclariſſimum illud opus, nec laboribus, nec impenſis parcentes, abſolutiſſimè impreſſiſtis. Valete felices. Ex famoſiſſimo Collegio Sorbonæ 13. Calend. Decemb. anno 1500.]

e On lit dans le Decret de 1501.

Ante hac tam nitidum Preſſorum ſæcula nullum,
Hoc ut Opus ternis, expoliere manus.
Præclarum torvâ non ſpectes fronte Volumen,
Lumina ne tollat ſanguinolenta Deus.

On lit dans les Decretales de 1504.

Helleſpontiacis mergi deberet in undis
Auſus tam nitidum carpere livor opus.
Nil facit ad terſos cumulata pecunia libros;
Nulla tenet ſimiles Bibliotheca notas.

On lit dans le Sexte de 1500.

Exüet antè ſuos Juris ſtudioſus amictus,
Quàm tam præclarum non ſibi quærat opus.
En age rumpe moras primævo flore Juventus,
Vertice cum cano turba ſenilis ades.

f CHEVILL. p. 110. & 111. „ Le Juriſconſulte Chappuis, qui travailla à l'Edition du Code Juſtinien, que l'on voit dans la Liſte, devoit le faire imprimer de belles lettres & ſans abbreviations, s'il vouloit que les Vœux, qu'il fait pour la durée de ſon Ouvrage, fuſſent accomplis quand il dit:

Iſte recens duret nullo violabilis ævo,
Nec ruat in cineres aut cava buſta Liber.
Et licèt omne rogus vel Templa ſacrata prophanet,
Non rapiat tamen hoc flamma rogalis opus.

„ Et

Opus hoc tanti conſtiterit, plauſûque publico exceptus fuerit, eviluit denique aut periit cum hujusmodi Libris *Gothico* charactere impreſſis, cujus deformior figura & βραχυγραφία lectoribus temporum recentiorum infreqens & ingrata obſtiterunt, quominus ad noſtra uſque tempora Codices illi ſuam tuerentur dignitatem, ullúmque vel locum, niſi in obſcurioribus Bibliothecarum veterum angulis, haberent.

Ulricus tandem noſter, poſtquam annos quadraginta rebus litterariis promovendis ſedulò invigilâſſet; nec tantùm Libris ſed litteratis etiam, illis lucem donando, horum inopiam ſublevando, optimè conſuluiſſet; 23. *Aug.* 1510. *Pariſiis* deceſſit; ſuíque nominis memoriam intercidere vetuit, ſuas facultates univerſas inter *Sorbonæ* & *Montis-acuti* Collegia tabulis ſupremis partitus. ᵃ Horum legatorum inſcriptiones in Collegii utriusque ædibus pendent affixæ, hujus *Latino*, illius vernaculo ſermone nuncupatæ.

„ Udelricus Gueringg natione Germanus, unus ex primis Typographis, qui adhuc vivus multas eleemoſynas hujus domûs pauperibus erogaverat, tandem ſuo Teſtamento legavit ipſi Pauperum communitati, anno Domini 1510. mediam ſuorum bonorum partem, & debitorum tertiam; ex quâ pecuniâ empta eſt Villa d'Annet ſita juxta fluvium Matronam. Emptæ ſunt quoque domus de Veſeley, quæ pars eſt hujus Collegii protenſa à mediâ Areæ parte ad Collegium Divi Michaelis uſque, & ædificatæ ſunt Grammaticorum Claſſes.

„ Ce College de Sorbonne pour le grand Legs Teſtamentaire, qu'il a accepté & receu, à lui fait par feu de bonne memoire Maître Ulric Gering, en ſon vivant Imprimeur de Livres en cette Ville de Paris, où il trépaſſa le 23. Août 1510. eſt tenu & obligé de mettre & entretenir audit College, aux dépens d'icelui par chacun an à toûjours, quatre Bourſes & Bourſiers, de la qualité d'autres jadis fondez par Maître Robert de Sorbonne, & outre le nombre d'icelui. Item, plus de mettre & entretenir audit College, deux Docteurs ou Licentiez en Théologie, qui ſeront tenus chacun jour ordinairement à toûjours, lire publiquement és Ecoles dudit College la Sainte Bible, l'un le matin du Viel Teſtament, l'autre aprés midi du nouvel. Leſquels Lecteurs auront pour ce dudit College, le „ ſalai-

„ Et il eſt arrivé de ſon Edition Gothique „ du Gratien tout le contraire de ce qu'il „ s'étoit flatté, lors qu'il écrit en ſa maniere; qu'on ne la ſçauroit payer de l'or; que „ ſon Livre demeurera toûjours, & que l'or „ prendra fin. Car les copies de ſon Edition „ ont été preſque toutes les matieres des „ flammes, & il en reſte peu aujourd'hui „ dans les Bibliotheques, pendant que l'or „ demeure toûjours fort précieux & trèsbien conſervé.

Non poſſet Liber hic fulvo mercarier auro.
Hoc perit, hic numquam deperiturus erit.

a CHEVILL. p. 89, 90, 91. CAILLE. p. 58, 59. MENTEL. p. 16, 17, 18.

Digitized by Google

„ ſalaire & profit chacun par moitié de quatre autres Bourſes. Le „ tout ſelon qu'il eſt plus à plein contenu en l'Accord & Contract „ ſur ce fait & paſſé, multiplié audit College par devant deux Notai- „ res du Châtelet de Paris le dixiéme jour de Mars 1532. entre les „ Prieur, Compagnons & Bourſiers dudit College, d'une part ; & „ Maitre Jean Coignet Prêtre, ſeul ſurvivant Executeur dudit Teſ- „ tament, d'autre.

„ *Laus Deo. Pax vivis. Requies defunctis. Amen.*

[a] Huic in extremo vitæ diſcrimine laboranti adfuerunt *Sorbonæ* Doctores, quorum hoſpes jam annis plùs tredecim vixerat ; nec quicquam auxilii, quo viri tam munifici corpus ægrum animámque recedentem ſolari poſſent, in ſe claudi paſſi ſunt. [b] De ſepulturæ loco inter Hiſtoricos ambigitur ; in Collegio *Sorbonæ* alii, alii *Montis-acuti* humatum tradunt. [c] CHEVILLERIUS ex conjecturâ putat ejus cadaver in S^ti. COSMI Æde, quæ ipſius erat parœchia, terræ fuiſſe mandatum, cujus rationes lectori diſcutiendas relinquo. Ubicunque tam inſignis Typographi reliquiæ conquieſcant ; hujus certè [d] animæ requiem precandi ex ſolenni ſtatuto 23. *Aug.* quotannis Sodalitium *Sorbonicum* religione perpetuâ tenetur.

Poſt exequias præclaro huic *Germano* Artifici, qui primus *Pariſienſes* Typographicen docuit, ſolutas, altiùs paulò regrediendum eſt, & ex *Galliâ Italiam* verſùs migrandum.

Jam antea obſervavi in *Italiâ* primùm *Græcorum* Librorum Typographiam floruiſſe ; *Mediolanúm*que, *Venetiam*, ac *Florentiam* in eâ reliquis præcuriſſe. Laudem illam, quam meruerunt, quomodo ſibi aſſerere, & viam, quam inſtituerunt, tenere perrexerint, ſupereſt inquirendum.

Florentiæ Poetarum Princeps revixerat ; [e] *Mediolani* anno 1493. ISOCRATES in Oratorum veterum decuriâ clariſſimus diligentiâ *Demetrii* CHALCONDYLÆ, [f] *Florentiæ* anno 1496. LUCIANUS inter Sophiſ-

a CHEVILL. p. 95.

b Id. p. 95, 96.

c Id. p. 96, 97.

d Id. pag. 97.

e Ad calcem : ἐν Μεδιολάνῳ διορθωθὲν ὑπὸ Δημητρίου Χαλκονδύλου· τυπωθὲν δὲ ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Γερμανοῦ καὶ Σεβαστιανοῦ τοῦ Ἐκποντρεμώλου. Τὸ δ' ἀνάλωμα πεποιήκασιν οἱ τοῦ ἡγεμόνος Μεδιολάνου Βαρθολομαῖος Σκύασος, Βικέντιος Ἀλίπραντος, Βαρθολομαῖος Ῥόζωνος ἔτει χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ τρίτῳ, Ἰανουαρίου εἰκοστῇ τετάρτῃ.

f Ad calcem : Φλωρεντίᾳ ἔτει χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ ἕκτῳ· Nullum compareret Typographi nomen. Forſan ex *Juntino* prælo prodiit. Character tamen alius mihi videtur, ac ille, quo *Philippus* JUNTA in ORPHEO 1500. uſus eſt. Conjecturæ nihilominus meæ cauſam juvat, quòd illa, quæ titulum gerit, pagina non eodem tempore (nam [AI] primus ſignaturæ numeris non illam, ſed ſequentis folii primam afficit) ſed multis pòſt annis excuſa & addita fuerit. Fidem ipſe faciet titulus. Τὰ δὲ ἔνεστιν ἐνταῦθα τῷ βιβλίῳ. ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ. Φιλοστράτου εἰκόνες. Φιλοστράτου νεωτέρου εἰκόνες. Τοῦ αὐτοῦ

Sophiſtas & Declamatores vario & docto pariter acutóque progymnasmatum genere præcipuus, in publicum prodierunt.

Typographiæ *Græcæ* multum hactenus debebant Grammatica, Poëſis & Rhetorica. Neque habebat Hiſtoria, cur ſe prorſus neglectam quereretur cùm Herodoti inter Hiſtoricos anteſignani Opuſculum *Florentinæ* Homeri editioni præfixum fuiſſet. Theologiæ etiam in Pſalterio *Mediolanenſi* fuerat litatum. Philoſophia una reſtabat, in quâ illuſtrandâ nullus adhuc ſeſe exercuerat Typographus. Exortus eſt tandem, qui & hanc hactenus intactam aggrederetur, & illas omnes alias Artes ac Scientias typis ſuis è tenebris Manuſcriptorum, in quibus paucioribus notæ latitabant, in lucem protraheret, *Aldus* Manutius; qui *Romam* & *Venetiam* Urbes *Europæ* celeberrimas, ſuis illam Natalibus, hanc Arte, celebriores reddidit. Vir ille Typographorum omnium, qui *Græcis* editionibus inclaruerunt, coryphæus, in commune bonarum litterarum commodum natus, cujus [a] *quis induſtriam, patientiam, vigilias æquet?* qui non unam aut alteram litteraturæ partem, non hunc illúmve in hâc aut illâ Lingua Authorem, ſed univerſam penè diſciplinæ ἐγκυκλοπαιδείαν, cunctos penè in illo orbe egregios Scriptores ornavit; vir, inquam, ille dignus eſt, in cujus vitâ perluſtrandâ diutius & attentiùs moremur.

Aldus Manutius *Romanus* [b] anno circiter 1445. natus eſt; non longo pòſt tempore quàm [c] excogitata fuerat Ars Typographica. Commodùm ſanè evenit, quòd tam peritus Artifex illi Arti, cujus aliquando futurus erat ſtudioſiſſimus cultor, ferè coætaneus naſceretur. Educatione doctrinâque puerili liberaliter institutus eſt; in quibus [d] *ſe multum debere Veronenſibus* agnoſcit; *nam à Gaſpare Veronenſi peregregio Grammatico didicit Romæ Latinas litteras, à Baptiſtâ Guarino* Veronenſi *Ferrariæ & Latinas & Græcas.* Operæ pretium eſt audire, quid conſilii det litterarii ludi-magiſtris ſuâ ipſius experientiâ edoctus.

[a] *Alte-*

αὐτοῦ Ἡρωϊκά. Καλλιστράτου ἐκφράσεις. Τοῦ αὐτοῦ βίοι σοφιστῶν. In illâ primâ editione Luciani ſolius continentur Opera. Philostrati autem utriuſque imagines & reliqua prodierunt (utì ad horum finem legitur) *Florentiæ ſumptu Philippi Juntæ Florentini, anno à Nativitate Domini XVII. ſupra mille* (centenariis neglectis) *menſe Octob. Leone X. Pontif.* Character utriuſque editionis non unus eſt; Luciani major, qui ad eum propè accedit, quo Suidas 1499. excuditur; reliquorum minor, qualem in Libris poſt 1500. à Juntâ editis cernimus. Utramque tamen, diverſis quidem temporibus, at ex eâdem officinâ profectam puto; ut eodem (quod & titulus ſuprà memoratus faciendum indicat) volumine obſervavi plerumque compactam.

a Lege Epiſtol. *Baptiſt. Egnat.* ad *Eraſm.* in Editione Epiſtol. *Eraſm.* 1706. p. 1608.

b *Aldum* haud multò minorem annis ſeptuaginta deceſſiſſe teſtatur *Eraſmus* in Epiſtol. pag. 788. Lege & pag. 507. ubi *Eraſmus* affirmat ſe *Aldum* plus minùs annis viginti grandiorem: eum obiiſſe anno 1515. ex *Muſuri* Epiſtolâ Grammaticæ *Græca* præfixâ, datâ Idib. *Nov.* 1515.

c Lege priùs pag. 6.

d Lege Epiſtolam *Theocrito*, *Heſiodo*, &c. ann. 1495. præfixam.

[a] *Alterum eſt* (affatur Magistros) *quod meminiſſe vos velim, nequid niſi doctiſſimorum Authorum ediſcere cogatis adoleſcentulos; imò ne grammaticas quidem regulas, niſi compendia quædam breviſſima, quæ teneri facilè memoriâ queant. Laudo eos ediſcere, ſed tantùm ut illas aſſiduè, accuratéque legant, nominàque & verba declinare optimè ſciant. Nam dum lucubrationes nostras vel carmine, vel proſâ oratione, etiam de arte, commendare memoriæ eos cogimus, erramus (ut mihi quidem videtur) multis modis. Primum quòd quæ ſummo labore edidicerunt, dediscunt paucis diebus: quod ego & puer olim, & juvenis, compoſitis etiam à me regulis, ſum ſæpe expertus. Nam cùm generum regulas, præteritorúmve ſummâ curâ memoriæ mandâſſem, perbrevì obliviſcebar. Idem cæteris quoque evenire existimo. Præterea difficultate tum materiæ, tum ſtyli, eò desperationis veniunt, ut & Scholas, & literas fugiant, & ſtudia, quæ amare nondum poſſunt, maximè oderint. Tum eo ipſo tempore, quo nostra ediscunt, faciliùs, meliúsque vel Ciceronis aliquid, vel Virgilii, aliorúmve illustrium poſſent ediſcere, olim & decori, & commodo illis non mediocri futurum. Equidem puero mihi, cùm Alexandri carmen ineptum de arte grammaticâ, præceptore cogente, memoriæ mandabam, non ita contigiſſe, plurimum doleo. Addite quòd cùm incultos, & barbaros discimus, tales, ac potiùs incultiores & ipſi evadimus. Solemus enim iis, quos imitamur, plerunque eſſe deteriores. Quapropter optimos, & ſtatim & ſemper legendos putat Quintilianus, atque eorum candidiſſimum quemque, & maximè expolitum. Tum de Cicerone ſic inquit. Cicero (ut mihi quidem videtur) & iocundus incipientibus quoque, & apertus eſt ſatìs: nec prodeſſe tantùm, ſed etiam amari poteſt: tum (quemadmodum Plinius præcipit) ut quisque erit Ciceroni ſimillimus.* ALDUS noster ſub præceptoribus ſuis eos fecit profectus, ut ipſe etiam præceptor celebris evaſerit, & [b] *Albertum* PIUM *Carpenſium* Principem *à teneris unguiculis educaverit & instituerit.* Sua enim ei doctrina conſuetudinem virorum illâ tempestate inſignium pepererat. En ſpeciminis loco [c] Litteras binas inter ipſum & POLITIANUM mutuas.

ALDUS MANUTIUS ROmanus Angelo Politiano, S. D.

Annum abhinc tertium, quo Veneti Ferrariam oppugnabant, me, ut vel Dei (ut aiunt) nedum hominum bellum fugerem, ex urbe Ferrariâ Mirandulam contuli ad Joannem Picum, Principem ætatis nostræ doctiſſimum, quòd & amaret literatos viros, & faveret ingeniis. Ibi Emanuel Adramyttenus, familiariſſimus meus, tuam mihi græcam, quod ad ſe dederas, ostendit epistolam, ornatè quidem & doctè, atque copiosè ſcriptam: quæ non à Romano viro,

a Lege Præfationem ejus Grammatic. *Latin.* *ſic.* ann. 1497. præfixam.

b Lege Epistolam ARISTOTEL. *Phy*-

c Lege POLITIAN. Epistol. Lib. 7.

viro, ſed à mero Attico, qui Athenis ſemper fuiſſet, elucubrata videbatur. Quamobrem cœpi, mi Angele, amare te vehementer, doctrinam tuam, atque ingenium non mediocriter admiratus. Deinde Emanuel ſuo cum principe Ticinum profectus eſt, ubi paucis antè menſibus, quàm ad te ſcriberem, exceſſit è vitâ. Cujus interitu ita quidem moveor, ut multis annis gravius nihil & moleſtius tulerim. Erat enim homo & moribus apprime ornatus, & græcis literis ſanè quàm doctus, meique amantiſſimus. Non poſſum igitur non mœrere, tali amico orbatus, quamquam meo magìs ipſius incommodo, quàm illius. Nam illi ad ſuperos facillimum fuiſſe curſum, quoniam & bene, & beatè ſemper vixit, non ſum neſcius. Quapropter malum ſi quod accidit, meum eſt. Ivit, inquam, ille Ticinum, ego verò Mirandulâ Carpum perrexi: quò cùm aliquot pòſt menſibus veniſſet & Picus noſter, Ruſticum mihi oſtendit tuam, quæ, mi Angele, mirificè auxit amorem erga te meum. Ibi enim perſpici facilè poteſt, quantum abundes ingenio, quanti homo ſis ſtudii, quanta tibi bonarum literarum ſit copia. Nec vereor tibi me adulari ducas, εἰ σαυτὸν γινώσκεις. Scis enim quàm ipſe ſcripſerim eſſe impendio plura. Taceo autem & quæ de te mihi dixit is ipſe Picus, & dicit quoties in tui incidimus ſermonem (nactus es enim dignum præconem laudum tuarum) & quæ retulit mihi Alexander Sarcius Bononienſis, homo verus, ac integer vitæ, ſcelerîſque purus, necnon, quantum ex ipſius ſermone colligere potui, tui ſtudioſiſſimus. Quid plura? Hiſce tuis impulſus laudibus, nec potui ad te non aliquid literarum dare, ut poſſes omnia de me tibi conſtantiſſimè polliceri. Incredibilis enim erga doctiſſimum quemque meus eſt amor, qui me etiam coëgit, ut ad te ſcriberem, peterémque, ut me, pro tuâ erga ſtudioſos viros humanitate, inter tuos, mi Angele, connumerares: quod ut facias, te, quantum poſſum rogare, rogo. Quod profectò feceris, ſi me uteris familiariſſimè, mihíque, quoties uſu venerit, non ſecus juſſeris, ac cuivis ex domeſticis tuis. Sic enim tua virtus poſtulat, facítque, ut ſim tuus, quoad vivam. Vale. Carpi. V. Calend. Novembr.

ANGELUS POLITIANUS
Aldo Manutio Romano ſuo, S. D.

Redditæ mihi fuerunt literæ tuæ, quæ perſpicuè declarant, non modò quàm ſis homo doctus, verum etiam quàm mei ſtudioſus. Eſt enim ſcribendi genus illud tuum minimè triviale, cultum quinimmo, ſubactúmque velut exercitatione multâ, ſparſúmque denique fruge bonâ veterum lectionum. Tum epiſtolam ſic laudas noſtram, Græcè ſcriptam quippe ad Græcum hominem, magìs ut amorem videaris habuiſſe in conſilio, quàm judicium. Sed tamen utcunque ſit, equidem tibi vel ob id placuiſſe eam lætor, quòd quanto ego tibi fuero doctior, tanto minùs fortaſſe pœnitebit amicitiam te noſtram tam cupidè, tam vehementer expetiſſe. Facit autem, ut in eâ mihi epiſtolâ faveam, nonnihil Emanuel ipſe Adramyttenus, qui reſpondens ita prorſus ultra modum laudavit, ut omnibus me ſuis Græcis, quicunque aliquot antè ſeculis ſcripſerunt, homi-

hominem citra mare natum, non dubitaverit anteferre. Jurare illum ſolitum quoque Picus meus literis ſignificat, dum legeret hanc epiſtolam, ne ipſas quidem tam eſſe Athenas Atticas. Quare placerem profectò mihi Græci hominis testimonio, niſi Cretenſis fuiſſet Emanuel. Etenim hoc genus ut mendaces notavit Epimenides: qui tamen & ipſe Cretenſis, ut mentiri non minùs potuerit: ideòque non mendaces illi. Sic ergo verus Epimenides, atque ita rurſus illi mendaces. Vides hunc dialecticorum Ψευδόμενον. *Mihi tamen extra jocum veros eſſe omnino Cretenſes libet. Jam quoniam de epiſtolâ me amo, ne palpum quidem rejiciam, quod obtrudis Rustici nomine: monstrum enim prorſus, immo autem ſcelus inexpiabile, ſi laudatori ſuo Poëta non crederet. Sed cupio præſens te præſente frui aliquando, ſi quidem abſens ita delectas. Accipio verò jam nunc inter amicos, & quidem primi ordinis. Nec enim explorandus ultra, quem Picus noster receperit. Ille, inquam, Picus, cujus nunquam nec ceſſavit ingenium, nec erravit judicium. Alexandro Sartio quotidie plus debeo, tibique eſſe eum familiarem ſummopere gratulor. Vir eſt profectò ſyncerus, candidus, amœnus, idem fidus, acer, ingenioſus, experiens. Hunc velim meo nomine plurimâ ſalute impertias, quando me aſſiduè laudat, eſtque non inter postremos Pici nostri familiares. Vale.*

[a] Quibus præterea familiariter innotuerit, partim discimus ex variis Epistolis, quas plerisque Libris à ſe editis præfixit, & de quibus postea ſuo loco ſigillatim dicetur. Nemo mihi videtur ad Typographiam exercendam acceſſiſſe *Aldo* meliùs inſtructus; cùm præter bonam disciplinæ frugem, quam ex privatis hactenus ſtudiis collegerat, virorum, in quorum amicitiam ſe inſinuaverat, cùm ſcientiâ tum dignitate clarorum, auxilium ſperare poſſet. Eo potiſſimùm tempore in *Italiâ* vigebat litterarum præcipuè *Græcarum* ſtudium; quod & ab ipſo [b] *Aldo* legimus obſervatum. *Neceſſariam* (ait) *eſſe Græcarum litterarum cognitionem hominibus nostris ita jam omnes existimant, ut non modò adolescentuli, quorum jam maximus numerus, verùm & ſenes ætate nostrâ Græcè condiscant. Olim apud Romanos Catonem unum accepimus didiciſſe Græcas Litteras in ſenectute. Nostris verò temporibus multos licet videre Catones, hoc eſt ſenes in ſenectute Græcè discere. Nam adolescentulorum ac juvenum Græcis incumbentium litteris jam tantus ferè eſt numerus, quantus eorum qui Latinis. Et propterea Libri Græci vehementer ab omnibus inquiruntur; quorum quia mira paucitas eſt, ego adjuvante Christo Jeſu ſpero me brevì effecturum, ut conſulam tantæ inopiæ; nec tamen ſinè meo magno incommodo & labore & jacturâ temporis. Sed ſuccurrendum eſt ſtudioſis bonarum litterarum Et quanquam incidimus in turbulenta tempora & tumultuoſa ac miſera, quibus magìs Armâ quàm Libri tractantur, tamen niſi factâ bonorum*

a *Petrus* CRINITUS eum *Aldum nostrum* vocat in Epistol. ad *Alexand.* SARTIUM. Lege POLITIAN. Epistol. Lib. 12.

b Lege ejus Epistolam ARISTOTELIS *Organo* an. 1495. præfixam.

norum Librorum copiâ non conquieſcam. Hinc poſſumus intelligere, quo animo ſeſe huic Arti excolendæ dederit. Jam quo primùm anno ad id ſtudii ſe adjungere incœperat, anno ſcilicet circiter 1490. ex ipſius [a] verbis clarè indicatur. *Dura quidem* (inquit) *provincia eſt, bonarum litterarum ſtudioſi, emendatè imprimere Latinos Libros; durior accuratè Græcos: duriſſima non depravatè vel hos vel illos duris temporibus. Quâ-nam Linguâ curem ipſe imprimendos Libros: & quo tempore, videtis. Poſt-quam ſuſcepi hanc duram provinciam (annus enim agitur jam ſeptimus) poſ-ſem jurejurando affirmare me tot annos ne horam quidem ſolidæ habuiſſe quie-tis. Pulcherrimum, utiliſſimúmque eſſe inventum noſtrum, omnes uno ore dicunt, laudant, prædicant. Sit ita certe. Inveni tamen ipſe, quo excrucier modo, dum vobis prodeſſe cupio; bonóſque Libros ſuppeditare. Quare qui me viſunt, amicis ſoleo dicere modò Græcum illud proverbium,* Κἰχλα χέζι αὐ-τῇ κακὸν, *hoc eſt, Turdella ſibi malum cacat: quod honestiùs Plautus; Ipſa ſibi avis mortem creat. Aiunt enim non niſi per avium alvum redditum naſci viſcum, maximè palumbis & turdis: hæc enim eſt natura* (inquit PLINIUS *in naturali hiſtoriâ*) *ut niſi maturatum in ventre avium non prove-niat. Modò illud,* Κακὰ ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφας. *Nam ita flare Cæcian ſcribit* ARISTOTELES, *ut non propellat nubes, ut alii venti, ſed, ut ad ſeſe vocet, ac trahat. Sic mihi evenit: mihi ipſe malum peperi; immenſa mihi paravi incommoda, immenſos labores. Sed me ipſe conſolor: vel quòd gratiſſimas eſſe video lucubrationes meas, ac plurimum prodeſſe omni-bus, majorique in dies emolumento futurum: vel quod multi* ἐκ τῶν βιβλιοτά-φων *jam liberant è carceribus Libros: venaléſque exponunt. Quod ego brevì futurum interminatus ſum, cùm nullum à quoquam commodo vel horam acci-pere librum poſſem. Sum equidem voti compos. Jam paſſim offeruntur ultro Græca volumina: mittuntúrque venalia ad Bibliopolas. Ad me quoque pluri-ma miſſa ſunt.*

Quod ALDUS primum emiſit ſuorum in Typographiâ laborum ſpecimen, fuit *Poëmation* MUSÆI *de* Herone & Leandro, [b] *Græcè* &*La-*

a Lege Præfationem *Theſauri Cornu-copiæ* excuſi anno 1496. ALDUS in Epiſtolâ ad *Joannem* TABERIUM in ſuâ editione STEPHANI *de Urbibus* ann. 1502. hæc habet; *Eodem anno, quo vexari bello cœpit* Italia, *difficillimam hanc ego imprimendorum Librorum provinciam accepi.* Hinc CHEVILLERIUS conjectat ALDUM *Græcè* imprimendi cepiſſe initium (p. 235.) — *l'année que commença la guerre d'*Italie, *qui fut celle de* 1494. *en laquelle* Charles *VIII. Roi de* France *paſſa les Alpes pour aller conquerir le Royaume de* Naples. *Et ce fut par l'*Ariſtote *qu'il commença*: At certè verum eſt nullos ab ALDO excuſos Libros (quantum ſciam) ante annum 1494. Sed nihilominus certum eſt eum antea, quicquid ad Artem neceſſarium eſſet ſuppellectilis comparando, tempus aliquod poſuiſſe; neque veriſimile eſt, eodem anno incepta fuiſſe & finita, quæ annis 1494. & 1495. prodierunt Volumina. Itaque duplicem illam Epocham ſic concilio. ALDUS officinam inſtruere omnémque typographicam ſupellectilem comparare incœpit anno 1490. Liber autem ex ejus prelo primùm exivit impreſſus anno 1494. Hunc mox Librum proferam, quem puto ARISTOTELIS *Organo* (quod ann. 1495. lucem aſpexit) præiviſſe.

b CHEVILLERIUS p. 236. 237. mentionem

& *Latinè* in 4to. Huic quidem annus non adjicitur; ſed dubitare, quin Aristoteli (cujus volumen primum anno 1495. excuſum eſt) præiverit, non patitur Aldi Epiſtola, quam hìc adjicere non pigebit.

Ἄλδος ὁ Ῥωμαῖος τοῖς σπουδαίοις εὖ πράττειν.

Μουσαῖον τὸν παλαιότατον ποιητὴν ἠθέλησα προοιμιάζειν τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ τῶν σοφῶν τοῖς ἑτέροις αὐτίκα δι᾽ ἐμοῦ ἐντυπησομένοις, τοῦ τε εἶναι αὐτὸν ἥδιστον ἅμα καὶ λογιώτατον, καὶ μάλιστα ὡς ἂν εἰδῆτε τὰ περὶ τούτου τῷ Οὐιδίῳ θαυμασθέντα δαιμονίως τῷ ὄντι καὶ εὐφυῶς, καὶ ὅπως αὐτὸν ἐμιμήσατο ἐν ταῖς Ἡροῦς καὶ Λεάνδρου πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολαῖς. Λαμβάνετε οὖν τουτὶ τὸ βιβλίδιον, οὐ προῖκα μέντοι, δότε δὲ τὰ χρήματα, ἵν᾽ ἔχω καὶ αὐτὸς πορίζεσθαι ὑμῖν πάσας τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρίστας βίβλους. Καὶ οὕτως εὖ δώσετε, δώσω· ὅτι οὐκ ἔχω ἐντυποῦν ἄνευ χρημάτων πολλῶν. Πιστεύετε τοῖς οὐκ ἀκινδύνως ἐμπειραθεῖσι, καὶ πάντων μάλιστα οὑτωσὶ λέγοντι Δημοσθένει· Δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων· οὐ μὴν φιλοχρημάτως ἔχων, μᾶλλον δὲ τοῖς τοιούτοις ἀπεχθανόμενος ταῦτάγε εἴρηκα. Καίτοι χρημάτων ἄνευ ἀδύνατον εὐπορεῖν ὧν ὑμεῖς ὑπερβαλλόντως ἐφίεσθε· αὐτοὶ πολλῷ μόχθῳ καὶ δαπάνῃ πεπονηκότες διατελοῦμεν. Ἔρρωσθε.

Ἐγράφη ἐν Ἐνετίαις δαπάνῃ καὶ δεξιότητι Ἄλδου τοῦ φιλέλληνος καὶ Ῥωμαίου.

[a] Nonnulli Aldum putaverunt Libros *Græcos* primum excudiſſe, cùm tamen *Græca* Typographia [b] *Mediolani* jam octodecim antea annis innotuerit. Ea tamen Aldo laus debetur, quòd licèt ante ipſum *Mediolani*, *Florentiæ* & *Venetiis Græcè* excudi cœptum fuerit, ipſe unus Editionum numero omnes priores vicerit Typographos. Urbs *Veneta* Tyographorum numero hactenus à primâ usque Artis origine alias omnes ſuperavit. Tandem effecit Aldus, ut ſeſe ipſa ſuperaverit, & quicquid antè præſtitum fuerat, minimum ſit, ſi ad *Herculeos* Aldi & *Aldinæ* per multos poſtea annos familiæ labores conferatur.

Vir ille, quàm Linguæ *Græcæ Latinæ*que peritus fuerit, [c] variis, quæ

tionem nullius Libri *Græcè* & *Latinè* excuſi facit ante Procli *Spheram* ann. 1499.

a *Angel.* Roccha in *Biblioth.* Vatican. pag. 412. quem citatum lego in *Jugement des Sçavans Tom. I. Part. I. pag.* 3. & 4. Et *Henr.* Stephan. in *Querimon. Typograph.* Et Aldi Epitaph.

Tam clarum quòd nomen habent, totâmque per orbem
Sunt vaga Graiorum tot monimenta virûm,
Hoc debent Aldo Muſarum quotquot alumni,
Qui graphicis primus tradidit illa typis.

Gesner. *Pandect.* Lib. II. in Epiſtol. ad *Paul.* Manut. *Exemplaria Græca ante Patrem tuum aut nulla, ni fallor, aut pauca, nec eâ induſtriâ typis publicata ſunt.* Pauca quidem ante Aldum excuſa ſunt; attamen in quibus induſtria & typorum elegantia deſiderari neutiquam mihi videtur. Intuere, Lector, Homeri *Florentinam* 1488. & Isocratis *Mediolanenſem* 1493. Editiones.

b Ann. 1476. Lascaris *Grammatica* Græcè excuſa eſt.

c Horum plerorumque deinceps paſſim habebitur mentio.

quæ in utrâque ſcripſit, Opuſculis (viz. Epiſtolis, Epigrammatibus, Grammaticis, Librorum Præfatiunculis, Commentariis, Interpretationibus) teſtatus eſt. Peritiæ adeò univerſæ indefeſſam conjunxerat • induſtriam ac diligentiam; de quâ audiendus eſt M. Musurus.

Quòd

a Chevill. pag. 126. „ *Alde Manuce* „ fut ſi curieux de la réputation d'être con„ nu non-ſeulement pour ſçavant homme, „ comme il étoit dans la verité, mais auſſi „ pour excellent Imprimeur, & très-cor„ rect dans ſes impreſſions. „ *Angel.* Rocch. *Biblioth.* Vatican. pag. 110. *Aldus enim ſenior publica conſuluit utilitati, dum impreſſoriam Artem miro excoluit ſtudio, ut Latinam Linguam & Græcam, quas optimè callebat, in priſtinum ſplendorem, Joanne Baptiſtâ Alberto, Nicolao Peroto Epiſcopo Sipontino, Franciſco Philelpho, Jo. Jucundo, Theodoro Gazâ, Trapezuntio, Laſcare, Chryſolorâ, Muſuro, Urbano & Beſſarione ad eandem rem præſtandam in ſcribendo adlaborantibus typis perpulchris reſtitueret.* Et pag. 412. *Quamvis autem hæc Ars à priſtino illo ſplendore degenerârit; characteribus exceptis, qui nunc pulchriores ſunt, & in majori extant varietate, addito item multarum rerum ornatu; non defuerunt tamen noſtrâ ætate Viri eruditiſſimi, publicam utilitatem adamantes, & honorem magis quàm quæſtum ſectantes, qui ipſam diligenter excoluerunt, & in maximâ conſervârunt exiſtimatione. Quos inter, Aldus Pius Manutius ſenior primum hâc in re locum occupavit, atque ita, ut omnibus in rebus quicquid exacti, quicquid pulchri, quicquid denique boni appareat, id ipſum Typographia Aldina nomine ex proverbio nuncupari ſoleat: fuit enim doctiſſimus, ac non minùs re, quàm cognomine, Pius, omniqus laude dignus. Audivi enim ab eis, qui cum eo diu verſati ſunt, duo ad ſummum folia ſingulâ quâque hebdomadâ imprimi ſolere, cùm hodie totidem ferè in ſingulo quoque prælo quotidie cudantur, nullâ præſtitâ multis in locis accuratione, quin etiam (proh ſceleſtum ac nefarium facinus) poſthabito correctore. Hinc fieri non poteſt, quin Libri multis conſperſi mendis atque hæreſibus imprimantur. Huic ſanè rei Principes Civitatum non ſolùm privatæ ſed publicæ etiam utilitati conſulentes, toto conatu invigilare deberent. —— Artis enim typographicæ uſus ſi ſit bonus, quantum inde boni naſcatur, vix unquam dici poſſet: ſi autem ſit malus, alterum tantum mali ex eo oriri neceſſe eſt. Studendum igitur eſt, ut Ars typographica rectè & cum ſplendore tractetur, non ſecus atque Aldus fecit, quem magnâ ex parte imitati ſunt Badius Aſcenſius, Frobenius, Juncta, Sebaſtianus Gryphius, Chriſtophorus Plantinus, & alii perpauci: ſed, ut verum dicam, nunc à ſplendore illo deſciverunt.* De *Pii* cognomine poſtea dicetur. De duobus tantùm foliis ſingulâ quâque hebdomadâ impreſſis hæc ſcribit Chevillerius pag. 126. „ Il eſt „ difficile d'accorder ce fait avec le grand „ nombre d'Impreſſions qui ſont ſorties des „ Preſſes de cet Illuſtre Imprimeur, & par„ ticulierement avec ce qu'il dit dans la Pré„ face à l'*Euripide Grec* de 1503. *in* 8°. où „ il aſſure *Demetrius Chalcondylas*, à qui il „ dédie ce Livre, qu'il imprimoit chaque „ mois un bon Auteur, dont il donnoit plus „ de mille exemplaires, *quandoquidem mil„ le & amplius boni alicujus Auctoris volumi„ na ſingulo quoque menſe emittimus.* Ce qui „ donna ſujet à *Eraſme* d'écrire dans ſes „ *Proverbes*, qu'*Alde* faiſoit une plus vaſte „ Bibliotheque que celle du Roi *Ptolomée„ Philadelphe*, dont toute l'étenduë, ſi „ grande qu'elle fut, étoit bornée par les „ murailles du Palais d'*Alexandrie*; au lieu „ que celle de *Manuce* n'avoit point de bor„ nes, & s'étendoit juſqu'au bout du mon„ de: Aldus *Bibliothecam molitur, cujus „ non alia ſepta ſunt quàm ipſius Orbis. Chil. „ 2. Centur.* 1. *Prov.* 1. Sans nous arrêter à „ ce que dit *Roccha*, l'exactitude de ce doc„ te Imprimeur de *Veniſe*, & la correction „ de ſes Impreſſions, eſt connuë de tous „ les Sçavans. Il dit lui même dans ſa ſup„ plique au Pape *Leon* X. qui eſt au *Platon „ Grec* de 1513. que ſa plus grande paſſion „ étoit d'imprimer les Auteurs très-correcẗs, „ & de ne mettre entre les mains des gens „ de lettres, que de beaux Livres; qu'il „ avoit un ſi grand regret, quand il voyoit „ des fautes dans ſes Editions, que s'il avoit „ pû, il les auroit rachetées d'autant d'écus „ d'or, qu'il y en reſtoit; *ſic doleo, ut, ſi „ poſſem, mutarem ſingula errata nummo „ aureo.* Et dans ſa Préface ſur la Logique „ de ſon *Ariſtote Grec*, il aſſure qu'il avoit

„ avec

Quòd ego nunc in hâc almâ civitate, in hôc totius Italiæ firmamento, ſingulariſque virtutum ac laudatarum Artium domicilio Græciæ priſcos Autores enarrem illuſtri frequentíque auditorio juvenum nobiliſſimorum; quòd à probis omnibus diligar & commender: quòd denique mei voti compos effectus ſim (nihil enim mihi fuit unquam optabilius, quàm ut Græcæ Linguæ propaginem, quæ Turcarum crudelibus lacertis exciſa radicitus, ſolo in patrio miſere jacebat, apud Italos redivivo germine pullulare viderem) id totum non ſolùm Illuſtriſſimo Senatui Veneto, qui bonarum literarum cultores ampliſſimis præmiis ſemper fovit, ac liberaliter evexit: Verùm etiam Aldo Manutio, qui libros ſtudioſæ juventuti ſuppeditavit, à me referri debet acceptum. Cùm enim admirandus ille vir publicas rationes privatis anteponeret, nulli ſumptui parcens, nullum prorſus laborem detrectans, propriæ tam pecuniæ profuſus,

„ avec lui pluſieurs gens de lettres très-ha-
„ biles, pour l'aider à rendre ſes Editions
„ fort correctes. Dans celle qui eſt aux Li-
„ vres de Phyſique de ce même Philoſophe,
„ il ajoûte, qu'il pouvoit ſe vanter, que ſes
„ Impreſſions étoient plus correctes que les
„ Originaux, ſur qui elles étoient faites:
„ *Dicere queo, quidquid meo labore formis*
„ *excuditur, ipſis Exemplaribus longè correc-*
„ *tius ac magis perfectum exire ex ædibus*
„ *noſtris.*
„ Mais c'eſt de ce dernier fait dont il
„ n'eſt pas loüé univerſellement de tous les
„ gens de lettres. Par où il a prétendu re-
„ lever quelques-unes de ſes Editions, c'eſt
„ par cela même qu'il les a renduës ſuſpec-
„ tes & moins eſtimables; ou en ne les
„ rendant point conformes aux bons Ma-
„ nuſcrits, & les corrigeant ſelon ſes pro-
„ pres conjectures; ou en copiant trop ſcru-
„ puleuſement ceux qui étoient fautifs.
„ C'eſt pourquoi *Eraſme* dans ſa Lettre à
„ *Goclenius* ſe plaignoit de *Michel Bentius*,
„ qu'il avoit fait imprimer ſes Proverbes a-
„ vec les Citations d'*Homere* & de *Ciceron*,
„ priſes des Editions corrompuës d'*Alde*:
„ *Nam* Michaël Bentius *contulit quædam lo-*
„ *ca à me citata ex Græco* Homero *ab* Aldo
„ *excuſo, item ex* Cicerone Aldino, *cum*
„ Aldina *ſint depravatiſſima.* Et dans la
„ Lettre qu'il écrit au Chanoine de *Con-*
„ *ſtance Jean Betzemius*, en lui envoyant le
„ Catalogue de ſes Ouvrages, il parle de
„ quelques Livres de *Plutarque*, dont il
„ dit: *Hoc unum erat incommodi, quòd Al-*
„ *dus hoc Opus excudit ſequutus Exemplar*
„ *multis locis depravatum.* To. I. *Oper.* E-
„ RASM. Néanmoins dans une autre Let-
„ tre à la page 148. de l'Edition citée de
„ *Leyden*, il excuſe *Alde*, & fait tomber
„ tout le blâme ſur quelques Precepteurs,
„ dont il dit qu'il ſe ſervoit le plus ſouvent
„ pour donner au Public les anciens Au-
„ teurs: *Officina* Veneta *dedit nobis* Feſtum
„ Pompejum *egregiè depravatum: non inſi-*
„ *mulo* Aldum, *ſolet ille tales operas alicui*
„ *Pædagogo committere.* C'eſt peut-être pour
„ cette raiſon que ce grand homme, à qui
„ la Republique des Lettres a tant d'obliga-
„ tion, a témoigné quelquefois du chagrin
„ ſur ſes Editions, & qu'il a fait paroître
„ qu'il n'en étoit pas tout-à-fait content. Il
„ écrit dans ſa ſupplique au Pape, que nous
„ avons citée, qu'il n'écoutoit point les
„ flatteries qu'on lui diſoit ſur ſes Impreſ-
„ ſions: *Sed ego non credulus illis, nullum*
„ *enim adhuc dedi Librum, in quo mihi ſa-*
„ *tisfecerim.* „ CHEVILL. p. 234. „ Nous
„ devons remarquer ce qu'a écrit de ce
„ grand homme, *Jacques Zuinger* dans le
„ *Theatrum Vitæ humanæ* de *Baſle* 1604. p.
„ 3713. où il dit, qu'il étoit ſi appliqué à
„ ſon Imprimerie, qu'après avoir donné le
„ tems neceſſaire à ſes affaires domeſtiques,
„ il ſe renfermoit auſſi-tôt pour voir les Ma-
„ nuſcrits *Grecs* & *Latins*, lire les Lettres
„ que les Sçavans lui écrivoient de tous les
„ Royaumes, & faire les Réponſes; que
„ rien ne lui étoit plus à charge, que les
„ viſites inutiles, qui lui faiſoient perdre ſon
„ tems; que pour s'en délivrer honneſte-
„ ment il avoit fait écrire ſur la porte de
„ ſon Cabinet, ces paroles: *Quiſquis es, ro-*
„ *gat te* Aldus *etiam atque etiam, ut ſi quid*
„ *eſt quod à ſe velis, perpaucis agas, deinde*
„ *actutum abeas, niſi tanquam* Hercules
„ *vene-*

Digitized by Google

fuſus, quàm vitæ prodigus extitit : ut communi ſtudioſorum utilitati proſpiceret.

Hæ fuerunt egregiæ *Aldi* MANUTII dotes ; quibus quàm bene uſus ſit, meliùs videbimus, dum ſingula ejus Opera typographica ordine perſequimur.

ALDUS, poſtquam in ÆSOPI fabulis prælusiſſet, & parvum illud ſed egregium virium ſuarum ſpecimen dediſſet, ingens opus, quale nullum antea prodierat, Philoſophica ARISTOTELIS & THEOPHRASTI ſcripta, quinque voluminibus produxit. Hunc ingentem fœtum, non uno partu, ſed intrà annorum quatuor intervalla, *Aldinum* edidit prælum. [b] *Conceſſum eſt eidem* ALDO *inventori ab illuſtriſſimo Senatu* Veneto, *nequis queat imprimere neque hunc Librum neque cæteros, quos is ipſe impreſſerit, neque ejus uti invento.*

Characteres, quorum [c] inventor dicitur, & quibus in *Pſalterio*, ÆSOPO, ARISTOTELE, ARISTOPHANE, HESIODO, THEOCRITO, & Grammaticis primus & ſolus uſus eſt, ſunt facie paulò grandiore, rotundiore formâ, cultu eleganti & luculento ; variis & frequentiſſimis litterarum compendiis ornati. Venuſtatem certè quandam *Græcis* editionibus afferre eáſque quaſi floſculis multiplicibus inſpergere mihi videntur hujuſmodi compendia.

Pſalterium Græcum (cui primum modò, religionis gratiâ, locum dedit) ordine impreſſionis ſi non primum at ſanè inter primos ALDI Libros

„ *veneris ſuppoſiturus humeros : ſemper enim*
„ *erit quod & tu agas, & quotquot huc attulerint pedes.* Paroles, qu'emprunta de lui
„ cet habile Profeſſeur en Langue *Grecque*,
„ & depuis Imprimeur à *Baſle*, *Jean Oporin*, pour les mettre auſſi ſur le ſien.

a Lege ejus Epiſtolam ad *Grolierium* Græcæ *Aldi* Grammaticæ præfixam, ann. 1515. datam.

b Hæc formula legitur ad calcem ARISTOT. *Logic.* 1495.

c ALDUS majorum horum characterum inventor jure merito vocatur, cùm ab aliorum Typographorum & antiquiorum & coætaneorum typis diſcrepent. Amplâ ſuæ figuræ craſſitudine ad eos, quibus HOMERI Βατραχομυομαχία 1486. excuſa eſt, ſatìs accedunt. Formam autem referunt non adeò antiquam, ſed tamen (niſi quòd tot vocum ſyllabarúmque compendiis abundent) lectu haud ita difficilem.

Typi Βατραχομυομαχίας iidem ſunt cum litteris Manuſcriptorum codicum in Clariſſ. MONTFAUC. *Palæograph.* p. 274. I. II. III. & p. 297. Τινῶν &c. & p. 324. Τῷ καιρῷ &c.

Typi LASCARIS *Grammat.* 1476. & HOMERI 1488. & ORPHEI 1500. (qui inter ſe ſimiles prorſus mihi videntur) ſunt *Aldinis* exiliores.

Typi, quibus *Joannes* BISSOLUS & *Benedictus* MANGIUS PHALARIDIS *Epiſtolas* 1489. & SUIDAM 1499. excuderunt, ſunt propè pares illis minoribus, quibus ALDUS in imprimendis ARISTOPHANIS ſcholiis, ARATO, DIOSCORIDE, NICANDRO, & Epiſtolis diverſorum uſus eſt.

Zacharias CALLIERGUS in *Etymologico* & SIMPLICIO 1499. typorum figuram adhibuit *Aldinâ* non minorem, nec multùm illi abbreviationibus cedentem, variam tamen, preſſiorem, nec omnino adeò nigram.

Litteræ majuſculæ in Edition. LASCAR. 1476. HOMER. 1488. *Etymolog.* & SIMPLIC. 1499. & ORPH. 1500. ſunt ejuſdem figuræ, neque tam planæ, quàm illa, quam ALDUS, BISSOLUS & MANGIUS elegerunt.

Digitized by Google

Libros fuiſſe affirmabo. Anni indicio deſtituitur; opus eſt igitur conjecturâ. Eodem, quo ARISTOTELES, aliique ſuprà memorati, charactere excuditur. Paginis ſubſunt [a] *ſignaturæ*, & voculæ [b] *reclamantes*; nullæ autem paginarum numerum indicant [c] *ciphræ*. In ARISTOTELIS *Organo*, quod 1495. prodiit, ſignaturis ſolis ALDUS uſus eſt; in *Cornu-copiæ*, quod 1496. ſignaturas, reclamantes & ciphras adhibuit. Iſtius ergo *Pſalterii* editio, hôc forſan prior, illo poſterior fuerat. Hæc ſingulari opere artificióque ab ALDO, pro ut materiæ dignitas poſtulabat, perfecta eſt: in duas diſtributa partes, quarum prior Pſalmos 76, poſterior reliquos cum aliis Teſtamenti utriusque Hymnis continet. Pars utraque Iambis *Græcis* in DAVIDIS laudem clauditur. Primam utriusque paginam ornant marginales limbuli, quibus etiam ſinguli Pſalmi diſtinguntur. Pſalmi uniuscujusque litteræ initiales ſunt (quas vulgò dicunt) *florentes*; titulos verò & primas omnium verſuum litteras rubricæ inſigniunt. Ad calcem, *nullum regiſtrum, ſed ſignaturarum ordo.* Ἅπαντα [d] τετράδια, πλὴν τοῦ ι. ἐκεῖνο γὰρ τετράδιον. Ἐτυπώθη ἐν Ἑνετίαις ἐν [e] οἰκείᾳ (repone potiùs οἰκίᾳ) Ἄλδου τοῦ [f] Μανουτίου. Pſalterio [g] *Græca* JUSTINI *Decadyi* ad ſuos populares Epiſtola præfigitur.

Anno

a. b. c. d De technicis hisce vocibus typographicis [viz. ſignaturis, reclamantibus, ciphris, regiſtro, quinternis &c.] Et quod tempore in *Græcas* Editiones earum uſus introductus fuerit, poſtea dicetur.

e Nam οἰκεία *patriam*, ſeu *ſolum patrium* ſignificat, οἰκία *domum*. Vocem utramque, eodem tamen ſenſu, (ſi modò non ſit is error præli) ALDUS uſurpavit. Idem in hujusmodi ſubſcriptionibus nomen loci, ſæpius ἐν Ἑνετίαις, aliquando Ἑνετίησι, expreſſit. Has ſubſcriptiones Linguâ, aut unâ tantùm, *Græcâ* vel *Latinâ*, aut utrâque efferebat. Annum impreſſionis Litteris numeralibus *Romanis*, aut etiam *Græcis* majusculis, aliquando & minusculis quoque declarabat.

f Hujus ſui nominis orthographiam variavit *Aldus*: Μανούτιος *Manutius*, Μανούκιος *Manucius*.

g Ἰουστῖνος ὁ Δεκάδυος τοῖς ἐν Ἑλλάδι γραικοῖς, εὖ πράττειν. —— Ἄλδος τοὐπίκλην Μανούτιος ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἕλκων τὸ γένος, ἀνὴρ βίῳ τε καὶ λόγῳ κεκοσμημένος. Οὗτος ἀρετῆς ζήλῳ καὶ τῇ πρὸς τὰ ἡμέτερα καλλιμονίᾳ τε καὶ στοργῇ, τὴν τῶν γραμμάτων τούτων ἐναρμονίαν καὶ σύνθεσιν τῇ τοῦ οἰκείου νοὸς ἐφεῦρεν ὀξύτητι. Ἐῶ γὰρ λέγειν τὸν χαρακτῆρα, ὅπερ οὐκ ἄν τις τῶν ἐπὶ τὸ καλλιγραφεῖν χαρακτῆρας ἐχάραξεν ἁρμοδιώτερον. Τούτῳ τοιγαροῦν περὶ τούτων κοινολογούμενος, οὐ μόνον ξυνωνοῦντα καὶ συντρεπόμενον, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ αὐτὸν οἴκοθεν ὡρμημένον εὗρον εἰς ταῦτα, καὶ τὸν ἐμὸν ἐπὶ πλέον χρησταῖς ἀγγελίαις ἐπιστώσαντα. Τὴν γὰρ Μωυσέως πεντάτευχον, σὺν τῇ τῆς παλαιᾶς διαθήκης πάσῃ λοιπῇ πραγματείᾳ, Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί, Ῥωμαϊστί, οὐκ εἰς μακρὰν ἐκδώσειν ἐπηγγείλατο σὺν Θεῷ. Ὧν ἀκούσας αὐτὸς μὲν ὥσπερ ἔνθους ὑφ᾽ ἡδονῆς ἐγεγόνειν, εἴγε τὰ ἡμέτερα πεπαλαιωμένα τῷ χρόνῳ καὶ ταῖς τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαις ἤδη τυγχάνοντα, νῦν (ὡς αὐτοῦ νεότης) ἀνακαινίζεσθαι μέλλουσιν. Ἐκεῖνον δὲ τοῦτο τῶν καλῶν ὁρμητὸν καὶ τῆς χρηστῆς προαιρέσεως ἐμακάρισα. Οὐ γὰρ χρημάτων ἐπιθυμίᾳ (ἀνάξιον γάρ, ἐλευθερίας ἁπάσης ἴσμεν οἱ πεπειραμένοι τὸν ἄνδρα) θείῳ δὲ μᾶλλον ζήλῳ πρὸς ταῦτα κεκίνηται. Τοῦτον τοίνυν συνεργὸν εὑρηκὼς πρὸς τὰ κάλλιστα, ἔδοξέ μοι τὴν θεόπνευστον βίβλον τῶν θείων πρῶτον ἐντυπῶσαι ψαλμῶν, τὴν ἀρίστην ταύτην καὶ ἀξίαν τοῦ ἐν αὐτῷ συντεθειμένου πνεύματος προφήτου ἅμα καὶ βασιλέως, ὥσπερ τινὰ προοίμιον καὶ κήρυκα διαπρεύσοντα τῶν μετ᾽ εὖ καλῶν τυπωθησομένων ἡμῖν θείων προσενεγκεῖν γραφῶν.

Digitized by Google

Anno 1495. ex *Aldinâ* officinâ prodiit ARISTOTELIS *Organum*; cui præeunt [a] *Aldi* MANUTII *Romani* dedicatoria ad *Albertum* PIUM Principem *Carpenſem* Epiſtola *Latinè*, & duæ *Græcè* ad Lectorem Præfationes, hæc [b] *Scipionis* CARTEROMACHI *Piſtorienſis*, illa [c] *Alexandri* BONDINI; cum *Græcis* Epigrammatibus, altero CARTEROMA-

φῶν. Ὅστις εἰς μακρὸν γὰρ καὶ τὸ τελεώτατον, καὶ ὁ καλεῖν ἡμῖν ἔθος πεποιηκότα, μεθ' ὃ τὴν παρακλητικὴν Θεοῦ συναιρομένου τοσάσοιμεν. Πολλήν τε καὶ μεγάλην τὴν χρείαν παρέχεται καὶ ἐξαίρετον δ' ἡ θεία τῶν Ψαλμῶν αὕτη βίβλος· περὶ ἧς φησιν ὁ θεῖος Χρυσόστομος, μᾶλλον συμφέρειν τῷ κόσμῳ σβεσθῆναι τὸν ἥλιον, ἤπερ τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτης στερηθείσης μὴ ψάλλεσθαι. — Ὑμεῖς δ' ἀνὰ χεῖρας λαβόντες — τὴν τῶν εὐχῶν χορηγίαν ἀντίδοτε, Ἄλδῳ μὲν τῷ φιλέλληνι, ὡς δεξιότητι φύσεως ἐφ' ἀρετῇ τούτων γραμμάτων γεγενημένῳ χαρακτῆρος (ὡς εἴρηται) ἐμοὶ δ' ὡς οὕτω θερμῶς προθυμηθέντι συμπαθῆναι, καὶ μηδενὸς ἀμελήσαντι τῶν συντελούντων πρὸς τὴν ὀρθότητα ὑγιέστατα γὰρ ἐντετύπωται καὶ ὀρθότατα. Ἔῤῥωσθε.

In hâc Epiſtolâ laus *Aldi* celebratur, qui vocatur φιλέλλην ab illo, quo ardebat, *Græcarum* litterarum ſtudio. Ipſe etiam ſuo nomini hunc titulum adjicere gaudebat. (lege poſtea anno 1497.) Quod in Epiſtolâ ſuprà allatâ promittitur de Pentateucho & Vetere Teſtamento *Hebraïcè*, *Græcè* & *Latinè* ab *Aldo* imprimendis, uti & de τετράδιῳ & πεντηκοσταρίῳ, fuiſſe unquam præſtitum non novi. Sed multa & magna animo capace vir ille vitâ vel longiſſimâ dignus agitabat, quæ non licuit exequi. Miremur potiùs eis, quæ executus eſt, tempus ſuffeciſſe. Minimum eſt prorſus, quod *Aldus Hebraïcè* excudit. Occurrit (inter POLITIANI Opera ann. 1498. Lib. *Miſcellan.* cap. 83.) pars verſiculi initio Pſalmi 65. Habemus præterea quasdâm lineolas in *Hypnerotomachia* (ann. 1499.) quaternionis b paginis penultimâ & ultimâ *Hebraica* impreſſas. Characteris figura hic minor eſt, illic major; utraque verò optima, quâ equidem meliorem uſpiam vix vidi. In eâdem *Hypnerotomachiâ* (quaternionis h pagin. penult.) nonnihil legitur *Arabicis* litteris, quæ autem non excuſæ ſunt, ſed in tabulâ inciſæ.

a *Aldus* in illâ Epiſtolâ laudat PICUM *Mirandulam Alberti* PII avunculum nuper defunctum, & *Pici* comites *Hermolaum* BARBARUM ac *Angelum* POLITIANUM. Celebrat *Alberti* PII in *Græcas* litteras ſtudium, ingenium, eloquentiam; ejus curam in Libris *Latina*, *Græca* & *Hebraica* diſciplinæ perquirendis, doctiſſimiſque Præceptoribus multâ pecuniâ conducendis. Promittit à ſe imprimendos fore Commentatores ARISTOTELIS, AMMONIUM, SIMPLICIUM, PORPHYRIUM, ALEXANDRUM, PHILOPONUM, & THEMISTIUM paraphraſten; item Grammaticos, Poëtas, Oratores, Hiſtoricos, & quicunque profuturi ſtudioſis videbuntur. Scribit ſe habere complures coadjutores viros doctiſſimos; quorum auxilio Libri ipſius exirent in manus hominum quàm emendatiſſimi; in quibus erat *Alexander* BONDINUS Artium & Medicinæ Doctor egregius, ac *Græcarum* litterarum doctiſſimus.

b CARTEROMACHUS commendat Logicæ ſtudium. De eo ERASMUM audiamus (Epiſtol. pag. 788. Epiſtolâ datâ *Baſil.* 1. *Mart.* 1524.) Bononiæ *primùm videre contigit* Scipionem Carteromachum, *reconditæ & abſolutæ eruditionis hominem, ſed uſque adeò alienum ab oſtentatione, ut, ni provocâſſes, juràſſes eſſe litterarum ignarum. Cum eo poſt Romæ fuit mihi propior familiaritas. Et deceſſit haud multò major annis quadraginta duobus.*

c Ἀλέξανδρος Ἀγαθήμερος (ſic enim *Græcè* vertit nomen BONDINUS) φυσικὸς τῷ τῶν ὄντως φιλοσοφεῖν ἐραστῇ, εὖ πράττειν.

Χρεῖος ἦν, ὅτε μόνον περὶ ποιητικήν τε καὶ ῥητορικὴν τέχνην καλινδούμενος, ἐγνώμην δήπου ταύτην τὴν ἀξίαν εἶναι τὸ ἄκρον, οὔπω φιλοσοφίας ἐπιγευσάμενος. Νυνὶ δὲ &c. Λοιπὸν ἂν οὖν εἴη γέ σοι ἔργον τόγε νῦν εἶναι, τῷ μὲν Ἄλδῳ τῷ φιλέλληνι, τῷ τὰ γράμματα ἐξευρηκότι, ταύτην τὴν βίβλον ἐπιμελῶς τε καὶ ὀρθογράφως ἐντυπωθεῖσαν παρεσχηκότι πλεῖστον, ἐμοὶ δὲ τῷ ταύτην διορθώσαντι, εἰ μὲν οὐ πλεῖστον, ἀλλ' ἱκανὴν τὴν χάριν ἔχειν. Ἔῤῥωσο.

Digitized by Google

ROMACHI tetraſticho, altero *Aldi* hexaſticho. Huic volumini apponuntur ſignaturæ, infra paginas quaterniorum indices. Ad calcem PORPHYRII, Ἔπαινος, τιμὴ καὶ δόξα χριστῷ Ἰησοῦ τῷ λυτρωτῇ ἡμῶν. Ad calcem ARISTOTELIS *Categoriarum*, δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀμήν. & ad calcem totius libri τῷ Θεῷ δόξα τε καὶ χάρις. Ἀμήν. *Regiſtrum Operis. Impreſſum Venetiis dexteritate Aldi Manucii Romani. Calendis Novembris.* M. CCCC. LXXXXV.

Anno 1497. prodierunt ARISTOTELIS libri novem de hiſtoriâ, quatuor de partibus, unus de inceſſu, unus de motu, quinque de generatione Animalium; tres de Animâ; Parva (quæ vocant) Naturalia; de Spiritû; coloribus; phyſiognomicis; mirabilibus; dogmatibus XENOPHANIS, ZENONIS & GORGIÆ; atomis lineis; THOPHRASTI libri de piſcibus; vertiginibus; laſſitudinibus; odoribus; ſudoribus. Hoc ſecundum volumen eidem [a] *Alberto*, cui etiam tres proximi, dedicatur. Huic apponuntur non tantùm ſignaturæ, ſed & Ciphræ in adverſâ quâque foliorum paginâ ſupernæ, & Reclamantes (utì vulgò appellantur) voculæ. Ad calcem, *Regiſtrum quinterniorum.* Ἅπαντά εἰσι πεντάδια πλὴν τοῦ XX τετράδιον, ὅπερ ἐστὶ τετράδιον. *Omnes ſunt quinterni præter XX quaternum.* Ἐν Ἐνετίαις, ἐν οἰκίᾳ Ἄλδου τοῦ Μανουτίου. X. HHHH. [b] ΔΔΔΔΠΠ. γαμηλιῶνος φθίνοντος τρίτῃ. *Venetiis in domo Aldi menſe Januario.* M. III. D. Hìc in fine voluminis ſeorſim imprimitur ARISTOTELIS liber decimus de Animalium hiſtoriâ, cùm hâc monitione; *En tibi, lector cariſſime, fragmenta ea, quæ* [c] *Gaza in proœmio de Animalibus in nonnullis codicibus tum Græcis tum Latinis inveniri ait; quæ ſuo fortaſſe loco impreſſa legeres, ſi ſuo tempore in manus noſtras veniſſent. Nunc verò hòc loco adjecta maluimus, quàm te iiſdem qualibuſcunque fraudari. Vale.*

Eodem

a In *Aldi* Epiſtolâ leguntur hæc. *Quòd ſi hos de animalibus libros cum iis conferes, quos miro ſucceſſu Theodorus Gaza, licèt Græcus homo, tamen & Latinè & Græcè eruditorum omnium ætatis ſuæ facile Princeps, fecit Latinos, brevì quantum profeceris non pœnitebit. Ibi enim utriuſque linguæ proprietatem licet cognoſcere: quod & nobis & Græcis eſt apprimè neceſſarium. Nullus eſt (mihi crede) Græcus liber, in quo faciliùs diſci Græca Lingua poſſit ab hominibus noſtris propter Theodorum. Sic Græcè didicit Hermolaus Barbarus, ſic Picus Mirandula avunculus tuus, ſic Hieronymus Donatus, ſic Angelus Politianus, ſummo viri judicio, ſummo ingenio, ac undecunque doctiſſimi; Sic denique quicunque Græcas literas callet temporibus noſtris. Idem & tibi, mi Alberte, cenſeo faciendum, ut cùm, & tu non mediocri ſis ingenio, iis, quos prædixi & eloquio par fias, & ſcientiâ. —— Conſuluit labori noſtro Franciſcus Caballus multi homo ſtudii, philoſophúſque doctiſſimus, ac excellens Venetiis medicus. Is enim libellum de ordine librorum Ariſtotelis in philoſophiâ accuratè quidem, & eruditè compoſuit, quem ipſi brevi excuſum formis publicabimus.* Hunc Librum CABALLI nondum vidi.

b Hìc omittitur [illegible]

c *Theodor.* GAZ. in Epiſtol. ad XYST. IV. ante libros de Animal. *Latinè* verſos & excuſos 1492. ſic ſcribit. *Sunt exemplaria tum Græca tum Latina, quæ habeant fragmentum quoddam hiſtoriis additum: ſed id cauſas quaſdam materiales agentéſque generationis humanæ exponit, non hiſtoriam complectitur. Itaque non inter hiſtoriæ libros hoc ego ponendum duxi; ſed ſi collocandum uſpiam eſt, libris de Generatione, meo quidem judicio, conjungendum eſt.*

Eodem anno paulò-pòſt ſubſecuti ſunt a Libri ARISTOTELIS octo de Phyſico auditu, quatuor de Cœlo, duo de generatione & corruptio-

a *Aldus Manutius Baſſianâs Romanus Alberto Pio Principi Carpenſi. S. P. D.*

*Piſiſtratus tyrannus, vir multâ doctrinâ & eloquentiâ, liberalium disciplinarum libros Athenis publicè ad legendum præbuiſſe primus dicitur, ac duosdequinquaginta libros Homeri Iliada & Odyſſeam, diſperſos, ac confuſos, ut qui variis locis & temporibus à Poetâ recitati, effuſique, cùm vagaretur, fuerant: in eum, qui nunc eſt, ordinem redegiſſe, & quodammodo conſuiſſe. Unde ῥαψωδία & ſingulis libris & univerſo operi (ut quidam volunt) eſt inditum nomen παρὰ τὸ ῥάπτειν καὶ τὴν ᾠδὴν Propoſuerat enim vir ille de re litterariâ optimè meritus dignum præmium iis, qui Homeri carmen aliquod attuliſſent. Quâ re facile fuit diſperſum carmen colligere aurum promittenti. Quin imò (tanta eſt vis nummorum) majoris ſpe muneris quamplurimi dati ſunt ſubditii verſus: quos poſtea Ariſtarchus gravi judicio grammaticus notavit, atque obeliſco transfixit. Utinam mihi idem liceret, jucundiſſime Princeps. Colligendis enim corrigendiſque accuratè omnibus Ariſtotelis & Theophraſti operibus parcerem certè nulli impenſa. Non me voluntate & ſtudio ſuperavit Piſiſtratus, ſed divitiis. Verùm, quia labor omnia vincit improbus, brevì ſpero futurum, ut pleraque omnia Ariſtotelis & Theophraſti veniant in manus ſtudioſorum exenſa typis noſtris, quatuor voluminibus. En primum abſolvimus: & quod etiam in Logicis fecimus, in tuo nomine publicamus, ut intelligant ſtudioſi tibi etiam ſe debere, ſi mihi debent. Nam non modo aſſidue adjuvas provinciam noſtram opibus tuis, ſed agros quoque fertiliſſimos, ampliſſimóſque te mihi donaturum palàm dicis. Immo oppidum amœnum ex tuis ita meum futurum pollicoris, ut in eo æquè ac tu jubere poſſim. Quod facis, ut bonorum librorum & Latinè & Græcè commodiùs faciliùſque à me ibi fiat omnibus copia, conſtituatur etiam academia: in quâ relictâ barbarie bonis litteris, boniſque artibus ſtudeatur; ac tandem, ſecentos annos & plus eo glandem depaſti homines, veſcantur frugibus. —— Utinam viveret ille Joannes Picus avunculus tuus, quem immaturâ morte raptum ſemper deflebimus. Nam cùm ſuâ, quamvis magnâ, tamen adhuc creſcenti doctrinâ; tum te ſororis & Joanne Franciſco Pico Galeoti fratris filio, acerrimè (ut facitis) philoſophantibus ſuperaret omnium fortunam. —— Illud vehementer dolendum ex tot, quæ compoſuit Theophraſtus (non pauciora enim quàm Ariſtoteles ſcripſit, quod in ejus vitâ licet videre) hos tantummodo, eóſque non integros & correctos, ſed mutilatos, ac mendoſos, cùm inſcitiâ librariorum, hominúmque incuriâ, tum præcipuè durâ, graviſque offenſâ temporum inveniri, atque adeò raros, ut eorum, quæ legis, unum duntaxat exemplar habere potuerim in totâ Italiâ. Qualeſcunque igitur habere potui, imprimendos curavi, ſperans, ſicubi lateant, meliores in lucem aliquando exituros à ſtudioſis qui mendoſos hos legerint, quæſitos perdiligenter. Ariſtotelis verò & quæ nunc legenda damus, & quæ mox Deo favente daturi ſumus, multum certè elaboravi, ut, tum quærendis optimis & antiquis libris; atque eàdem in re multiplicibus, tum conferendis, caſtigandiſque exemplaribus, quæ dilaceranda impreſſoribus traderentur, perirentque ut pariens vipera, in manus hominum venirent emendatiſſima. Id ita ſit néene, ſunt mihi graviſſimi teſtes in totâ ferè Italiâ, & præcipuè Venetiis Thomas Anglicus homo & Græcè & Latinè peritiſſimus, præcellénſque in doctrinarum omnium diſciplinis; Et Gabriel meus, Braſſicellæ natus, vir impenſè doctus, ac rei litterariæ cenſor acerrimus, altérque Quintilius * Juſtinus etiam Corcyræus miro ingenio adoleſcens, Græcèque ſanè quàm eruditus. Ferrariæ verò Nicolaus Leonicenus & Laurentius Maiolus Genuenſis, quorum alter philoſophorum ætatis noſtræ, medicorúmque omnium facilè princeps, librorum omnium Ariſtotelis, quos ipſe haberet, mihi copiam humaniſſimè fecit: alter præſtanti vir ingenio, & maturo judicio, ac omnibus bonis artibus præditus, omnes propè Ariſtotelis libros ſummâ curâ ſummóque ſtudio contulit cum libris Leoniceni noſtri meo rogatu. Idem & ipſe Venetiis accura-*

* Neſcio, an fortè is ſit JUSTINUS *Decadyus*, cujus antea memoratam habemus Epiſtolam *Græcè* præfixam.

ruptione, quatuor de Meteorologicis, unus de Mundo ad ALEXANDRUM; PHILONIS, de mundo; THEOPHRASTI de igne, ventis, lapidibus; Anonymi, de ſignis aquarum & ventorum. His præmittuntur Vita ARISTOTELIS ex LAERTIO & *Joanne* PHILOPONO, THEOPHRASTI ex LAERTIO, & Historia GALENI de philoſopho. Ad calcem; Ἅπαντα Τετράδιά ἐστι πλὴν τοῦ * καὶ CΓ καὶ K. ἐκεῖνα γὰρ τριάδια. *Sunt omnes Quaterni exceptis* • *&* CΓ *&* K. *illi enim terni.* Ἐγράφη ἐν Ἐνετίαις τῇ κασσιτερίνῃ χειρὶ ἐν οἰκείᾳ (repone οἰκίᾳ) Ἄλδου τοῦ Μανουτίου Ῥωμαίου καὶ φιλέλληνος. Θαργηλιῶνος φθίνοντος. X. HHHH. [Δ] ΔΔΔΔΠΙΙ. α. υ. ϛζ. *Excriptum Venetiis manu ſtanneâ in domo Aldi Manutii Romani & Græcorum ſtudioſi Menſe Februario.* M. III. D.

Eodem anno poſt ſpatium trimeſtre editi ſunt • Libri THEOPHRASTI decem de plantis, & quatuor de plantarum cauſis; ARISTOTELIS & ALEXANDRI *Aphrodiſienſis* Problemata; ARISTOTELIS Libri de Mechanicis; ejusdem & THEOPHRASTI de Metaphyſicis. Ad calcem tabula quinternorum, quaternorum & ternorum. Ἐγράφη ἐν Ἐνετίαις ἐν οἰκείᾳ (repone, uti priùs, οἰκίᾳ) Ἄλδου τοῦ Μανουτίου. Ἑκατομβαιῶνος νουμηνίᾳ. X. HHHH. [Δ]: ΔΔΔΔΠΙΙΙ. ά. ὐ. ϛζ. *Excriptum Venetiis in domo Aldi Manutii. Calendis Junii.* M. III. D.

Anno demum 1498. finitum eſt ARISTOTELIS quintum & ultimum

accuratiſſimè feci, non ſinè adjumento virorum doctorum, qui & Venetiis ſunt & Patavii. Quanquam minus fieri potuit: nequid his libris deſideraretur. Quod non meâ quidem culpâ factum eſt (nam hoc verè queo dicere, quicquid meo labore formis excuditur, ipſis exemplaribus longè correctius, ac magis perfectum exire ex ædibus noſtris) verum tum hominum, qui ante nos fuerunt, tum edacium temporum, quæ tandem cuncta immutant, conſumunt. —— Non multò pòſt publicabimus cætera Ariſtotelis, & Theophraſti in tuo nomine. Hinc omnis commentarios in Ariſtotelem dabimus: præterea divini Platonis omnia opera, & quotquot in illum extant commentaria. Dabimus etiam & Hippocratis & Galeni omnia & cæterorum illuſtrium, qui in medicinâ ſcripſerunt. Condonabimus deinceps mathematicos omnis. Quid quæris? Efficiam profectò (ſi diu vixero) ne deſint boni libri bonarum litterarum & liberalium artium ſtudioſis. Vale.

a *Aldus* in Epiſtolâ ad ALBERT. PIUM habet hæc. *In his imprimendis eâ uſus ſum curâ, ut ſi cui alius atque ego feci, conſtituendus ordo videbitur, facilè id queat pro arbitrio ſuo. Quare autem nos hòc ordine uſi ſumus, alibi cognoſces. Illud certò ſcias cum cæteris ſtudioſis, omnia à nobis in durâ hâc, & ſumptuoſâ provinciâ fieri accuratiſſimè. Quod ſicubi non factum videbitur, quòd quædam dari meliora potuerint, videte ne ſitis ingrati, cùm nocte, diéque, vel ſupra vires vobis laborem. Quod tamen facio perlibenter. Nec ab incœpto unquam deſiſtam, niſi effecero, quod ſum pollicitus. Nullis profectò parcam ſumptibus quamvis magnis. Parvifaciam labores omnis, etiam ſi in voluptate vivere, & in ocio eſſe ſemper poſſim. Es enim tu mihi optimus teſtis, an potiores Herculis ærumnas credam, ſævóſque labores, & Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali. Natus enim homo eſt ad laborem, & ad agendum ſemper aliquid viro dignum, non ad voluptatem, quæ belluarum eſt, ac pecudum.* Cura ea, quam *Aldus* ſe in hôc volumine adhibuiſſe ſcribit, eſt hæc, ut ſinguli tractatus, qui in eo continentur, ſuo quique novo ſignaturarum & ciphrarum ordine incipiant.

Digitized by Google

mum [a] Volumen Libros ejus Ethicos, Politicos, & Oeconomicos complectens. Ad calcem, *Regiſtrum.* Ἅπαντα πεντάδια, πλὴν KKKK δυαδίω, XXXX ϗ ΓΓΓΓ τετραδίων. ↓↓↓↓. ϗ KKKK. ἑξαδίων. *Omnes quinterni præter* KKKK *duernum.* XXXX. & ΓΓΓΓ *ternos* ↓↓↓↓. *&* KKKK. *ſexternos. Venetiis.* M. II. D. *Menſe Junio. apud Aldum.*

Dum larga horum Philoſophorum volumina ſub prælo ſudabant, *Aldus* nullis laboribus fractus, ut lectoris tædium levaret, ejúſque animum continuâ lectione Philoſophicâ fortaſſe feſſum materiâ ſubinde variâ reficeret, Poetarum quorundam & Grammaticorum Opera interjecit.

Anno itaque 1495. THEOCRITI Idyllia triginta, HESIODI Opera, THEOGNIDIS ſententias, PYTHAGORÆ Carmina aurea, & PHOCYLIDÆ Poëma cum aliis ejusdem materiæ Opuſculis emiſit, & [b] *Baptiſtæ* GUARINO præceptori ſuo dicavit. Ad calcem; *Im-*

a *Ald.* in Epiſtol. ad *Albert.* PIUM. —— *Oeconomica potiùs fragmenta quædam, quàm liber integer & abſolutus videbuntur. Atque utinam id omne, quod eſt à Leonardo Aretino in Latinum traductum, dare potuiſſem. Quod ut haberemus, Romam, Florentiam, Mediolanum, in Græciam, ad ipſos quoque diviſos toto orbe Britannos, & quò non? miſimus nec niſi, quod etiam Venetiis habebatur, accepimus. Atque hic eſt ſextus menſis, ex quo penè abſolutos hos libros, dum id, quid deerat, expectaremus, non ſinè magno incommodo intermiſimus: hoc eſt ſecundum à Leonardo tralatum librum, qui Latine incipit, Probam mulierem. Qui cùm à nobis nusquam inveniretur, in ejus locum aliud quoddam, etſi ad politica magis, quam ad œconomica ſpectare videtur, ſtudioſis damus, daturi & id parum, quod deeſt, cùm primum haberi poterit. Videant igitur quidam vel ingrati, vel invidi, vel malevoli, quàm ſit difficile qualecunque, nedum emendates imprimendos curare Ariſtotelis libros, cæterorúmque illuſtrium perraros inventu. —— Mihi in tanto odio & invidiâ improborum hominum, id valde gaudendum eſt, quòd induſtriâ noſtrâ potiſſimùm, maximiſque laboribus effectum eſt, quod maximè cupiebamus. Ut ſcilicet rejiciendas ineptias, & barbariem, Græciſque auctoribus, & bonis artibus dandam operam, jam omnes, qui recto ſunt judicio, cenſeant cœperintque plurimi exemplaria Græca nocturnâ verſare manu, verſare diurnâ.*

b *Aldus Manucius Romanus Baptiſtæ Guarino præceptori ſuo S. P. D.*

En tibi, Magiſter doctiſſime, Theogonia Heſiodi, quam petis à nobis, interpretaturus publicè diſcipulis tuis. Addidimus ejusdem Poetæ Scutum, ac Georgicorum libros: nec non Theocriti Idyllia ſeu opuſcula triginta: Item moralia verſu elego Theognidis poetæ antiquiſſimi; cujus & Plato in legibus: & Iſocrates meminit in orationibus. Nec deeſt Phocylides: quem antiquis ethographis annumerat Iſocrates ad Demonicum. Operæpretium etiam viſum eſt addere interpretationem maximi Planudii ejus libelli, qui incipit: Cùm ego animadverterem. Quem fama eſt fuiſſe Catonis cujusdam. Sed quicunque fuit, doctus fuit & lectu dignus. Cujus ſententia cùm eſſet Planudius Græcis quoque legendum tradidit verſu hexametro & doctè quidem & eleganter. Hanc interpretationem in membranâ abhinc trecentis annis & plus eo ſcriptam litteris propè exeſis, ut vix dignoſci poſſent, vidiſſe ſe retulit mihi Franciſcus Roſcius juvenis plenus fide; & Græcè & Latinè apprimè doctus. Nec mirum eſt; nam & ipſe ex tuâ fœlici Veronâ oriundus, quæ mater & alumna eſt & ſemper fuit doctiſſimorum hominum. Inſeruimus & alia quædam profutura ſtudioſis: quæ in fronte libri impreſſa licet videre. Siqua tamen leges incaſtigata, magiſter doctiſſime, tam hic quàm in cæteris libris: quos ego ad communem ſtudioſorum omnium utilitatem curo imprimendos (nam

Digitized by Google

Impreſſum Venetiis characteribus ac ſtudio Aldi Manutii Romani cum gratiá &c. M. CCCC. XCV. *Menſe Februario.*

Anno

(nam eſſe aliqua non eo inficias) non mihi imputes : ſed exemplaribus. Non enim recipio me emendaturum libros : nam in quibusdam Oepido conjectore opus eſſet. Ita enim mutilati quidam ſunt & inverſi, ut ne ille quidem, qui compoſuit, ſi reviviſceret, emendare poſſet. Sed curaturum ſummo ſtudio, ut vel ipſo exemplari imprimantur correctiores. Sic in Apollonio grammatice fecimus, ſic in hôc libro in iis, quas addidimus eclogis, rati ſatius eſſe aliquid habere quàm nihil. Quod incorrectum eſt, ſi lateat, rarò vel potiùs nunquam emendatur. Si verò prodit in publicum, erunt multi, qui caſtigent ſaltem longâ die. Sic in Fabio Quintiliano: ſic in C. Plinio nepote: ſic in nonnullis aliis factum videmus, qui quotidie emendantur, quotidie priſtina elegantia & candori propiùs accedunt. Sed periniqui ſunt & ingrati, ſiqui ſunt, qui me accuſent. His ego nihil imprecarer, niſi ut quemadmodum ego ita & ipſi curarent aliquando imprimendos Græcos libros. Sentirent certè longè aliter, ſed hæc ſatis. Hunc verò librum tibi dicamus Præceptor Excel. &c. FABRIC. in *Biblioth. Græc.* lib. 3. pag. 436. Exemplo hujus editionis, quod apud me eſt, *Dan.* HEINSIUS manu ſuâ adſcripſit: *Ex hâc Theocriti editione videntur quædam non vulgaria in reliquis recentioribus poſſe emendari.*

Nonnulla ſunt, in hâc THEOCRITI Idylliorum triginta editione, quæ ſcire lectorem non pœnitebit. Quædam his admiſcentur, quæ & MOSCHO & BIONI adſcribuntur. Poſt Idyllia 18. priora, ſic ſe habet reliquorum ordo.

Ἐπιτάφιος Βίωνος.
Εὐρώπη.
Μόσχου Ἔρως δραπέτης.
Κηροκλέπτης.
Ἐπιτάφιος Ἀδώνιδος.
Βουκολίσκος.

Θεοκρίτου Ἁλιεῖς.
Μεγάρα γυνὴ Ἡρακλέους.
Θεοκρίτου Διόσκουροι.
Θεοκρίτου Ἐρωτίς.
Σύριγξ.
Εἰς νεκρὸν Ἄδωνιν.

Præterea hujus ejusdem editionis duo diverſa vidi Exemplaria ; quæ in quibus invicem diſcrepant, indicandum eſt.

In Idyllio, quod inſcribitur Μέγαρα, alterum horum duorum Exemplar poſt verſum 13. Σχέτλιος, ὃς τόξοισιν &c. ſtatim ſubjungit finales Idyllii, quod inſcribitur Ἐπιτάφιος Βίωνος, verſus, incipiens à verſu 35. τῶ μέλιτος τῶ σῶ &c. Porrò in Idyllio, cui titulus Διόσκουροι, idem poſt verſ. 184. Ὡςδ' ἄνεως Κάστωρ &c. ſtatim ſubjicit octo verſus finales ex HELENÆ Epithalamio, Εὐτεκνίην Κύπρις &c. usque ad Ὕμαν ὦ Ὑμέναιε &c. Idem Exemplar poſt ultimum Idyllium addit duos breves tractatus, Γένος Θεοκρίτου, & Περὶ εὑρέσεως τῶν βουκολικῶν, qui licèt in Libri fronte promittantur, in altero tamen Exemplari deficiunt, cujus ſcilicet ternio Θ poſt verſus in locum aliorum mendoſè repetitorum reſtitutos duobus his tractatibus ſpatium non reliquerat. Tamen in utroque, cùm ternionis hujus paginæ diſſentiant, idem eſt Regiſtrum. Denique in utroque σύριγγος figura eſt diſpar, & Idylliorum quorundam tituli diverſi.

Μέγαρα γυνὴ Ἡρακλέους.
Διόσκουροι, κοινῇ Ἰάδι.

Μισῶν φιλέοντα.

Ἤχημα Μουσῶν, ἢ Θεοκρίτου
Σύριγξ. Τῷ Πανί.

Μέγαρα γυνὴ Ἡρακλέους, Δωρίδι.
Θεοκρίτου Διόσκουροι, κοινῇ Ἰάδι,
ἐγκωμιαστικόν.
Θεοκρίτου Ἐρωτὶς, Δωρίδι διη-
γήματα. (Repono ex aliis
editionibus διηγηματικόν.)
Τῷ Πανί.

Anno eodem ᵃ THEODORI Grammaticam, & Opuſculum de menſibus, APOLLONII Syntaxin, & HERODIANI tractatum de numeris vulgavit. Ad calcem Grammaticæ THEODORI, Τέλος τοῦ (repone τῆς) τετάρτου τῶν εἰς τέσσαρα τοῦ Θεοδώρου γραμματικῆς εἰσαγωγῆς. Καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ πλείστη χάρις. Poſtea *Regiſtrum præcedentium quaternionum.* Ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίαις δεξιότητι Ἄλδου Μανουκίου τοῦ Βασιανέως. Ad calcem APOLLONII, *Regiſtrum tantùm Apollonii. Impreſſum Venetiis in ædibus Aldi Romani octavo Calendas Januarias.* M. CCCC. LXXXXV.

Anno 1496. *Theſaurum Cornu-copiæ* & *Hortos* ADONIDIS, i. e. variorum de re Grammaticâ opuſculorum ſyllogen, luce donavit. Huic præmittuntur Præfationes quatuor, duæ * *Aldi* & * POLI-

ᵃ *Aldus Mannucius Romanus Lectori. S. D.*

Non ſum neſcius, ſtudioſe lector, hanc Apollonii Theodorique grammaticen viſum iri tibi primò durinſculam atque inſuavem: deinde cùm eam accuratè relegeris & facilem & iocundam. Nam Theodorus (ſi dictionem attenderis) videbitur tibi dulcis, eloquens, & planè Atticus, nihilque prætermiſiſſe, quod ſis neceſſarium volenti Græcè diſcere. Si verò doctrinam atque ordinem (Pace aliorum dixerim) ſolus docere bonas litteras cæterorúmque grammaticorum facilè princeps. —— Apollonio, ſi eum tibi legendo feceris familiarem, magnopere delectaberis ac proficies. Eſt enim doctus, elegans, varius & peracutus; hic eſt, de quo ſic in proœmio meminit Priſcianus. Quid enim Herodiani artibus certius? Quid Apollonii ſcrupuloſis quæſtionibus enucleatius inveniri queat? Et in eodem. Quamvis ad Herodiani ſcriptorum pelagus & ad ejus patris Apollonii ſpacioſa volumina, compendioſa exiſtimanda ſint ſcripta librorum meorum. Eum verò eſſe, de quo Priſcianus, poteſt ex ejus vitâ colligere, quæ impreſſa eſt in principio ipſius libri de conſtructione, in quâ filii quoque Herodiani ſit mentio. Edidit uterque de arte grammaticâ immenſa volumina, quæ legiſſe videtur Priſcianus. Nos autem ut aliis plurimis in quâvis ſcientiâ pretioſiſſimis libris vel hominum incuriâ, vel infœlicitate temporum, his quoque caremus. Vix extant Apollonii quatuor libri de conſtructione, qui quales ſint ſtudendo tu ipſe cognoſces. Illud non te fugiat, exemplaria habuiſſe me quamplurima curaſſéque ut quàm emendatiſſime imprimerentur, neque quicquam auſum aut addere aut diminuere. Sperabam enim cùm cæteros Apollonii libros tum hos quoque de conſtructione habiturum nos aliquando correctiores, & quotcunque etiam ſcripſit Herodianus filius, ſi quo in carcere indignè & miſerabiliter detenti latent ſquallidi fuliginoſique & corroſi blattis. Miror obiter *Aldum* in ſuâ ſuperiore epiſtolâ, ubi leguntur hæc [*Item quæ Græci: paſſiones nos dicimus*] ſpatiolum illud vacuum reliquiſſe, quaſi typorum Græcorum, quibus vox πάθη imprimeretur, penuriâ laboraſſet.

* *Aldus Mannucius Baſſianas Romanus ſtudioſis omnibus S. P. D.*

—— Spero fore illud, ut ſiqui ſunt tam pravo ingenio, ut communi omnium bono mœreant, aut rumpantur invidiâ: aut ſuccumbentes mœrori miſerè conficiantur, & denique ſuſpendant ſe, quandoquidem quæcunque extant Ariſtotelis volumina, videbunt brevì noſtris excuſa formis. Imprimentur ſtrepèdiem & commentarii. Jam ferè omnes coegi. Incumbite vos, quæſo, incumbite bonis litteris: quando ego vobis adjuvante Chriſto IESU Deo optimo maximo optimum quenque librum ſuppeditabo. Ecco habetis opus oppidò quàm utile & neceſſarium quem κέρας Ἀμαλθείας, quem κῆπος Ἀδώνιδος, quem jure Theſaurum appellaverim. In eo enim ferè omnia repoſita ſunt, quæ deſiderare quis poſſit ad perfectam abſolutámque cognitionem litterarum Græcarum & eorum præcipuè quæ leguntur apud poetas, qui verba variis figuris, ac linguis,

[a] POLITIANI *Latinè*, totidem [b] CARTEROMACHI & [c] CAMERTIS,

linguis, ita ſæpe immutant, ut facilius ſit Nili caput, quàm alicujus temporis thema, aut principium invenire, &c. —— *librum Copiæ-cornu hortòsque Adonidis, & theſaurum dicimus propter ſummam, quæ in eo eſt, rerum bonarum copiam. Primus labor in eo fuit Guarini Camertis, & Caroli Antenorei Florentini hominum multi ſtudii, ac in Græcarum litterarum lectione frequentium. Hi ſimul ex Euſtathio, Etymologico, & aliis dignis grammaticis accepere hæc canoniſmata: digeſſerèque per ordinem litterarum: nec ſinè adjumento, & conſilio Angeli Politiani, viri ſummo ingenio, ac impensè docti. Secundus verò labor meus fuit: qui ea omnia recognovi non parvo labore, cum iis conferens, unde excerpta voluminibus fuerant. Multa enim addidi, plurima immutavi adjuvante interdum Urbano divi Franciſci fratre optimo: à quo brevi habebitis quas ſummâ curâ, ac doctiſſimè compoſuit in Græcam Linguam introductiones.* —— *Postremò illud nolo vos ignorare, bonarum litterarum amantiſſimi, notâſſe me aſteriſcis, quæ obſcura, conciſa & depravata viſa ſunt, obeliſcis verò, quæ ſuperflua judicavi. Cur autem aliqua ſigno alterutro annotanda, prætermiſerim, habui multas cauſas. Sed præcipua fuit anguſtia temporis. Peto igitur à vobis, ſiqua in tanto opere non placuerint, quòd vel reprehendenda vel non plana videantur, ne mihi ſuccenſeatis, ſed iis, ſi audebitis, unde accepta ſunt: vel bellis potiùs exterarum gentium: quibus & Græcia & Italia ſemper obnoxia fuit. Mendoſorum enim eſt exemplarium culpa, non mea. Nihil magìs depravatum grammaticis; fragmentata omnia; nihil abſolutum, nihil integrum. Quanquam hic liber (ut dixi) theſaurus eſt,* κέρας τι Ἀμαλθείας καὶ κῆπος Ἀδώνιδος, *quoniam in eo uno ferè omnia congeſta ſunt, quæ digna ſcitu in aliis leguntur. Itaque ſi inter tot laudanda aliquid minùs probandum legeritis, mementote illius Horatiani præcepti: Verùm ubi plura nitent in carmine, non ego paucis offendar maculis: quas aut incuria fudit, aut humana parum cavit natura. Eſtote igitur impreſſionis noſtræ æqui judices, affectique beneficio minimè ingrati: & miſeremini laborum noſtrorum. Valete.* Ut lector ſpecimen habeat horum, quorum hic mentio fit, Aſteriſcorum &. Obeliſcorum, conſulere poterit ſequentes locos hujus *Theſauri*, viz., fol. 6. pag. 2. in voce Ἀΐδι. fol. 62. pag. 2. in voce Ἐννεαφθόγγιος. fol. 95. p. 1. in voce Κρίγυον. fol. 76. p. 1. in voce Ἠθῖθαι.

[a] *Angelus Politianus Varino Camerti ſuo S. D.*

Conſulis me, Varine, de novi operis editione, quo tu videlicèt inclinationes omnes paulò remotiores Græcæ Linguæ breviter ac dilucidè pérque ordinem litterarum complexus es. Ego verò te, ut edas, quàm maximè adhortor: quippe uſui magno futurum Græca diſcere cupientibus tibique immortalem gloriam pariturum. Mihi certè (quid enim diſſimulem?) gratiſſimum facies; nam cùm te ſemper habuerim quaſi eximium inter diſcipulos utriuſque linguæ meáque tibi in litteris etiam arcana retexerim: quod tu homo gratiſſimus libenter & profiteris & prædicas: nimirum ſcilicet ad me quoque portio aliqua tuæ tantæ laudis redundabit. Hoc idem (puto) & Carolus ipſe tuus Antenoreus honeſtus adoleſcens exoptat, ejusdem tecum laboris particeps. Quid autem dixi, tuus, ac non potiùs noſter, quando utrique pariter operam dedis?

[b] CARTEROMACHUS laudat *Varini* CAMERTIS in *Græcis* litteris peritiam. CAMERTEM in loco ſuprà citato non *Varinum* ſed *Guarinum* ALDUS appellat. Sic ARISTOBULUS in Epigrammate huic libro præfixo Γουάρινος. Ipſe ſe in ſuâ Epiſtolâ dicit Βαρῖνος.

[c] Suam Epiſtolam ſcribit ad *Petrum* MEDICEM, quem laudat ob magnos ipſius in Linguâ *Græcâ* progreſſus. πολλὰ (inquit) εἰσὶ καὶ ἄλλα, ὦ χαριέστατε, ἅ με προτρέψαι πρὸς σὲ γράφειν· ἀλλὰ τὸ μέγιστον ἡ εὔνοια, ἣν πολλὰ ἔτη πρὸς σὲ ἔχων διατελῶ. Πῶς γὰρ οὐκ ἀνόητος καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξιος οὐκ εἰκότως δόξαιμι, ὃς ἤδη δέκα καὶ δύο ἔτη ὅλα παρὰ τῷ Θωμᾷ τῷ Ἀντιποθέρῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ υἱοῖς πολίταις βελτίστοις καὶ σοὶ εὐνουστάτοις καὶ πιστοτάτοις βιώσας, εἰ μή σε μεγάλως καὶ ὑπερφυῶς ἀγαπῴην. Ἔτι καὶ ἄλλο κατὰ πολὺ προὐκαλέσατό με· Ἄγγελος γὰρ ὁ Πολιτιανός, ὃς ἐμὲ Λατινιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ μουσικῇ ἐκ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων ἐπαίδευσε, σὸς γέγονε διδάσκαλος.

Digitized by Google

MERTIS *Græcè*; cum *Græcis* POLITIANI, ARISTOBULI, CARTEROMACHI & ᵃ ALDI Epigrammatibus. Ad calcem, *Regiſtrum Quaterniorum. Venetiis in domo Aldi Romani ſummâ curâ laboréque præmagno. Menſe Auguſto.* M. IIII. D.

Anno

λος. Ἐι οὖν, ὦ Πέτρε, σοὶ μὲν ἀνατιθέντα πάσας ἡμῶν τὰς ἀγρυπνίας καὶ τοὺς πόνους, πῶς αὐτῷ τὰ δίδακτρα ἀποδιδοίην; Ἰδὲ οὖν πρῶτον τῶν πολλῶν καὶ θαυμαστῶν σου ἀρετῶν ἕνεκα &c. —— μάλιστα συναιρέντος καὶ βοηθοῦντος τοῦ Καρίλου τοῦ Ἀντησορίου νεανίσκου ἐν μετρίοις ἐν ἑκατέρᾳ τῇ γλώττῃ πεπαιδευμένου πολὺν χρόνον ποιήσας ταῦτα τὰ κατονόματα περὶ τῶν ῥημάτων —— συνείλοχα &c. —— διεξελήλυθα οὖν μετὰ πάσης σπουδῆς ὅλον τὸν Ἐυστάθιον, γραμματικὸν δηλαδὴ ἔνδοξον, καὶ τοῦ Ὁμήρου ἐξηγητὴν χρηματίσαντα. Ἀνέγνωκα δὲ καὶ τὸ μέγα Ἐτυμολογικὸν, καὶ ἄλλους τινὰς ἐξηγητὰς, κἀκ τούτων ἁπάντων ταῦτα τὰ καλὰ καὶ πάνυ ἀναγκαῖα σπουδαίων χάριν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἐξελεξάμην. &c.

a En *Aldi* Epigramma Dialecto Doricâ conſcriptum:

Ἆρ' γνῶν Ἡσίοδον, καὶ Σιμωνίδαν, καὶ Ὅμηρον,
Ποιητάς τ' ἄλλους; τὰν λαβὲ προφορέαν.
Κ' εἰς γὰρ Λατοίδα γλυκερὸν δῶ, κ' εἰς το πορευθῇ
Μετά ς' ἀυδοσίων ἄλσεα Πιερίδων.

In nullis ferè Libris impreſſis frequentiores, quàm in duobus his Grammaticorum voluminibus, abbreviationes vidi, quas à manuſcriptis codicibus traxerunt Typographi. *Abbreviationes* (utì ſcribit Doctiſſ. MONTFAUCON in *Palæograph. Græc.* pag. 341.) *Græci Calligraphi à nono ſeculo ſummopere frequentant: etenim ante iſtud ævum, cùm unus in Libris uncialium literarum uſus eſſet, infrequentius abbreviatum deprehendimus: abbreviationéſque iſtiuſmodi lectu faciles ſunt, & obviæ.* —— *Priſca abbreviationes numero pauca, omiſſis aliquot unius vocis literis, & ſuperpoſitâ lineâ deſignabantur: ſunt autem illæ*, ΘC, Θεὸς, KC, κύριος. ΑΝΟC, ἄνθρωπος, ΦΙΛΑΝΟC, φιλάνθρωπος, ΟΥΝΟC, οὐρανὸς, ΠΗΡ, ΠΡC, ΠΡΙ, ΠΡΑ, ΠΡΕC, πατὴρ, πατρὸς, πατρὶ, πατέρα, πατέρες, & *ſimiliter*, ΜΗΡ, ΜΡC, μήτηρ, μητρὸς *aliæque pauciſſimæ. Quæ tamen in Bibliis, aliiſque Chriſtianorum Libris, quia paſſim occurrunt, Calligraphorum operam ſummopere minuebant. Similitérque hæ abbreviationes in omnibus cujuſvis ætatis Codicibus frequenter occurrunt* ΙΗΛ, *pro* Ἰσραὴλ, ΙΛΗΜ, *pro* Ἱερουσαλὴμ, ΔΑΔ *pro* Δαυὶδ. —— *In vetuſtiſſimis codicibus, perinde atque in recentioribus*, ΙC *ſcribitur pro* Ἰησοῦς, ΧC, *pro* χριστὸς, ΚC, *pro* κύριος, Ιω, *pro* Ἰωάννης, ΥC *pro* υἱὸς, & *in caſibus obliquis* ΥΥ *pro* υἱοῦ, *quemadmodum &* ΧΥ *pro* χριστοῦ, ΘΥ *pro* Θεοῦ, ΚΥ *pro* κυρίου. *In Dativo autem* Θῳ, Κῳ, Χῳ, Θεῷ, Κυρίῳ, Χριστῷ. *Pariter* CΗΡ, CΡΟC, CΡΙ, CΡΑ, σωτὴρ, σωτῆρος, σωτῆρι, σωτῆρα. CΡΙΟC, CΡΙΑ, σωτήριος, σωτηρία. CΤΡΟC, CΤΡΟΥ, CΤΡῷ, σταυρὸς, σταυροῦ, σταυρῷ. Θ'κος, Θεοτόκος. *Hæ, inquam, omnes abbreviationes in Codicibus Græcis cujuſvis ætatis, & in Codicibus etiam unciali, quadro & rotundo charactere deſcriptis obſervantur: & ſi quæ alia in iiſdem reperiantur, eæ admodum paucæ ſunt: ubi notandum eſt, aliam non infrequenter in iiſdem ipſis Codicibus occurrere; videlicet N per lineolam ſuprà poſitam expreſſam, ut* ΤΗ, τὴν, ΨΥΧΗ, ψυχὴν, ΛΟΓΟ, λόγον, *maximè autem in fine linearum. Hæ item ſuprà memoratæ abbreviationes in exemplaribus charactere unciali oblongo ac deflexo exaratis, quæ ad octavum vel nonum ſeculum pertinent, paſſim obſervantur. Sub hæc autem nono circiter ſeculo, quando Librarii Tachygraphorum ductus, nexúſque literarum, ut expeditiùs currerent, adoptârunt, notas etiam & abbreviationes Notariorum paſſim frequentare cœperunt; alii plùs, alii minùs pro cujuſque arbitrio: jámque decimo ſeculo emiſſam videmus Exemplarium hujuſmodi copiam. Sunt autem quædam adeò perplexè deſcriptæ, ut non tironibus modò; ſed etiam peritis negotium faceſſant, occaſióque lapſûs ſint.* Hactenus vir Antiquitatis *Græcæ* peritiſſimus. Lineam illam

Anno 1497. edidit Urbani Grammaticam *Græcæ* Linguæ; & Lexicon *Græco-Latinum* cum Ammonii catalogo vocum ſimilium & diſſimilium; & indice nominum tacticorum; aliíſque hujusmodi brevibus tractatibus; adjecto ad finem *Latino* alphabeto; quod ut in gratiam eorum, qui Græcas litteras discere concupiscunt, componeret, nec impenſæ, nec labori ſe peperciſſe testatur.

Anno 1498. ad *Græcæ* Poeſeos genus adhuc apud Typographos intentatum & novum, nempe ſcenicum, Aldus ſe convertit: & novem Aristophanis Comœdias *Græcis* ſcholiis illustratas excudit, *Danieli* Clario *Parmenſi* * nuncupatas, cum Græcis *Marci* Musuri

lam (de quâ modò) Typographi veteres (Aldus præſertim & poſt illum *Robertus* Stephanus in Novi Testamenti editionibus) uſurpabant non ſolùm in vocibus abbreviatis, ſed etiam in Propriis Nominibus deſignandis: ſic Aldus, ſive Nomina Propria incipiebant à majusculâ, uti Βοιώτος; ſive à minusculâ, uti ἡσίοδον, ὅμηρον (vide 7. paginam *Hortor.* Adonid.) Sic postea *Henricus* Stephanus. (vide Edit. Poet. Græc. ann. 1566. pag. ultim. 2di. vol.)

Vir eruditiſſ. in ſuâ *Palæographiâ* (p. 345. 346. 348. 353. 356. 359. 365. 370.) utiles inſeruit tabulas, abbreviationum ſingularium, Nominum Propriorum, notarum Rhetoricarum, Muſicarum, Monetarum, Menſurarum & Ponderum. (Lege ad calcem Dioscorid. & Nicand. ann. 1499. ἔνδειξις τῶν σημείων καὶ χαρακτήρων; ἔτι περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἰατρικῶν.) Plurimum ad *Græcam* καλλιγραφίαν conſerret, qui technicarum omnium in Arte etiam Grammaticâ vocum compendia, & alia multa, ex his præcipuè duobus Grammaticæ Voluminibus, cæteriſque etiam tum ab Aldo, tum ab aliis celebribus Typographis excuſis codicibus, colligeret. Quamvìs enim in pleríſque *Græcis* Grammaticis reperiantur hujusmodi abbreviationum indices, non tamen hic adeo demeſſus eſt campus, quin ſatìs larga meſſis curioſo harum rerum indagatori ſe offerat: opus certè perutile φιλολόγοις futurum, qui manuſcriptorum lectioni aſſueſcere voluerint, & errores, in quos incidiſſe aliquando peritiſſimos viros obſervatur (*Palæolog. Græc.* p. 342. 343.), devitare.

* Aldus in ſuâ Epistolâ ſic: *Perbeati illi mihi videntur*, Clari *vir doctiſſime, qui hôc tempore in ſummâ bonorum Librorum copiâ liberalibus diſciplinis operam daturi Græcè discunt: facilè enim ac brevi Græcam Linguam, niſi ipſi ſibi defuerint, conſequentur; in quâ multis ſæculis nullus ferè ex Latinis, culpâ magis temporum quàm ingeniorum, excelluit: facillimè Græcis literis adjutricibus omnium laudatarum artium procreatricem philoſophiam callebunt, nec medicinam minùs. Errant meo judicio multùm, qui ſe bonos Philoſophos Medicóſque evaſuros hôc tempore existimant, ſi expertes fuerint literarum Græcarum. Quibus &* Aristoteles, *quicquid ad Dialecticen, ad Philoſophiam & naturalem, & transnaturalem, & moralem, quicquid ad Rhetoricen & Poeticen pertinet, doctiſſimè ſcripſit.* Aldus igitur noverat Aristotelem de Rhetoricâ & Poëtica ſcripſiſſe. Hos tamen Philoſophi Tractatus nondum viderat; quos nequaquam inter reliqua, quæ excudit, illius Opera omiſiſſet. Redeo ad ſupradictam Aldi Epistolam. —— *Optimè igitur tu, mi* Clari, *in præstanti istâ & opulentâ urbe* Raguſio *juventuti conſulis, qui eam & Græcè & Latinè ſimul, ut præcipit* Quintilianus, *ſummo ſtudio, ac fide jam multos annos publico conductus ſtipendio doces; quod ut tibi factu facilius ſit, mitto ad te* Aristophanem, *ut illum non modò legendum, ſed ediscendum quoque discipulis præbeas tuis; quem in tuo nomine publicare voluimus, ut conjunctionem ſtudiorum, amoriſque nostri, quo poſſem munere, declararem, & præſertim cùm tu, etſi de facie non novimus, aſſiduis tamen me afficias beneficiis. Eſſem profectè ingratiſſimus, ſi te valde amantem, non redamarem. Accipe igitur novem* Aristophanis *Fabulas; nam decimam* Lyſistraten *ideo prætermiſimus, quia vix dimidiata haberi à nobis potuit. Sint ſatis hæ novem cum optimis & antiquis (ut vides) commentariis, quibus Græcè*

Digitized by Google

SURI [a] Præfatione & *Scipionis* CARTEROMACHI [b] Epigrammate. Ad calcem, *Regiſtrum.* Ἅπαντά ἐστι τετράδια, πλὴν τῶν δ. ο. Π. πεντάδιων, καὶ τῶν Φ. Ζ. Τ. τριάδιων, καὶ τοῦ Μ. διάδιου. *Omnes ſunt quaterni, exceptis* δ. ο. Π. *quinternis, & Φ. Ζ. Τ. ternis, & M. duerno. Venetiis apud Aldum. M. II. D. Idibus Quintilis.* In ARISTOPHANIS Textu ſpecimen Græcorum ſuorum majorum (quantum adhuc videre contigit) ultimum; in ſcholiis minorum, ſed elegantiâ illis majoribus non abſimilium, primum dedit; quibus uti in reliquis deinceps Libris usque ad hujus centuriæ finem maluit.

Eodem anno, POLITIANI non multò antè morte præmaturâ erepti Operibus omnibus vitam reddidit longiorem, his præmiſſâ ad *Marinum* SANNUTUM *Leonardi* filium patritium *Venetum* [c] Epiſtolâ. *Venetiis in ædibus Aldi Romani menſe Julio. M. II. D. cum Regiſtro.*

Anno

Græcè diſcere cupientibus nihil aptius, nihil melius legi poteſt, non meo ſolùm judicio, quod non magnifacio, ſed etiam Theodori Gazæ *viri undecunque doctiſſimi, qui interrogatus quis ex Græcis Auctoribus aſſiduè legendus foret Græcas literas diſcere volentibus, Reſpondit, ſolus* Ariſtophanes, *quòd eſſet ſanè quàm acutus, copioſus, doctus, & merus Atticus. Hunc item* Joannes Chryſoſtomus *tanti feciſſe dicitur, ut duodetriginta Comœdias* Ariſtophanis *ſemper haberet in manibus, adeò ut pro pulvillo dormiens uteretur. Hinc itaque & eloquentiam & ſeveritatem, quibus eſt mirabilis, didiciſſe dicitur. Ego ſic aſſiduè legendum à Græcis cenſeo* Ariſtophanem, *ut à noſtris* Terentium; *quem quòd ſemper legeret,* M. Tullius *familiarem ſuum appellabat. Vale.* Venetiis *tertio Idus* Julias. M. II. D.

a Μάρκος Μουσοῦρος ὁ Κρὴς τοῖς ἐντευξομένοις εὖ πράττειν.

Ἄρχει μὲν τοῦ παρόντος, ὦ φιλέλληνες, Ἄλδος ὑπερέχειν ἡμῖν Ἑλληνικῶν εὐπορεῖν βιβλίων, ἀφ' ὧν ἔστι τὴν μὲν φύσιν τῶν ὄντων καταμαθεῖν, τὰς δὲ περὶ τὸ ἦθος ἀρετὰς καὶ κακίας διαιρεῖν, καὶ τίσι συλλογιζομένους μεθόδοις τἀληθὲς μετέρχεσθαι προσήκει, μανθάνειν. Ἃ γὰρ τῶν Ἀριστοτέλους συγγραμμάτων καὶ ἐς ἡμᾶς σωθέντα διατελεῖ, δαπάνης φεισάμενος οὐδεμιᾶς ἐντετύπωκεν, ἐφ' ᾧτε δεξιοὺς τοῖς ἑλληνικῆς παιδείας ἐφιεμένοις τόγε ἐς αὐτὸν ἧκον γενέσθαι. Νῦν δὲ θεωρῶν καὶ σκοπῶν τοῖς φιλοσοφοῦσι μετὰ τὰς τῶν λεπτῶν καὶ μετεώρων ἀναγνώσεις ἐνδεῖν τινα καὶ ψυχαγωγίαν, δι' ἧς τὴν διάνοιαν ἔχοιεν ἀπειρηκυῖαν ἀνεῖναι, παιδιὰν ὑμῖν οὐ πάντως ἀσπούδαστον ἐπινόησε, μάλιστα προσηρμοσμένοις καιρῷ, τὰς Ἀριστοφάνους θυμέλας οὐ μόνον ἀγομένων Διονυσίων Ἀθήνησιν, ἀλλ' αἰεὶ προχείρους καὶ πανταχοῦ θεᾶσθαι παρασκευάσας. —— Οὐ μόνον τὰς ἐξηγήσεις συνειρεῖν ἐργολαβήσαμεν πεφυρμένας τέως, ὡς ἴσασιν καὶ αὐτοί, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑποθέσεις ἤδη ἐπιτετράμμεθα διορθοῦν. Αἱ δὲ τῶν χαλκογράφων ἁμαρτίαι ἀνάριθμοί εἰσι Λερναίας τῆς παλιμφυοῦς Ὕδρας πολυπλοκώτεραι, καὶ τῆς Ἰόλεω ἐπικουρίας δεόμεναι. Ὅσῳ γὰρ ἐξεκόπτομεν, τοσῷδε πλείους ἡμῖν ἀνεφύοντο, τοῦ τὸ μὲν μεταβάλλειν, τὸ δὲ προστιθέναι, τὸ δ' ἀφαιρεῖσθαι τῶν στοιχείων ἀφορμῆς. &c.

b Σκιπίωνος Καρτερομάχου τοῦ Πιστοριέως.

Ὅσσῳ τῶν προτέρων πλείους ποτὲ τἀνδρὸς ἐφῦντο,
Τόσσῳ παυρότεροι στίχοι Ἀριστοφάνους.
Νῦν δ' ὀλίγοι, πάγχυ μὲν πᾶσιν, καὶ πᾶσιν ὀπηδεῖ.
Μηδένα τῶν πάντων, πῶς γάρ, ἀπατώμενος.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πάντες τὸν ἐρώμενον ἔσχετ' ἐρᾶσθαι,
Χρὴ Ἄλδῳ πολλὰς εὐθὺς ἔχειν χάριτας·
Ἄγνωστον δ' αὐτῷ καὶ πλείονας ὅστις ὀφείλει,
Ἢ ὑμεῖς, ἢ καὶ αὐτὸς Ἀριστοφάνης.

c In quâ ſic ALDUS: —— *quanquam es doctiſſimus, ſemper tamen cùm veterum tum neotericorum legis aliquid, memor* Pliniani *illius, nullum eſſe tam malum librum, qui ali-*

Anno 1499. duos Epiſtolarum à variis Authoribus Græcè ſcriptarum libros *Antonio Codro* URCEO dedicavit. Ad calcem Libri primi, *Græca Marci* MUSURI *Epiſtola*, *Regiſtrum & ſignaturarum ordo*; *Venetiis apud* ALDUM. *Menſe Martio* (die 29. uti ex Epiſtolâ * MU-

*SURI

aliquâ in parte prodeſſe non poſſit. Ex quo itaque accepiſti Angeli Politiani *ſummo viri ingenio & ſingulari doctrinâ lucubrationes excudi formis in ædibus noſtris, me, ut editionem accelerem, hortari non deſinis, quòd ſummi ingenii labores præſtanti ipſe ingenio legere concupiſcas, addito tamen Græco adagio* σπεῦδε βραδέως. *Quare tibi* Politiani *quæcunque habere potuimus Opera,* Marine *ſuaviſſime, dicata muneri miſimus. Quæ verò ea ſint, in Indice, qui ſtatim poſt Epiſtolam legitur, licet videre. Quod ſi quid doctas auris tuas offendes tanquam parum elaboratum & cultum, ſcito non eſſe hæc edita ab ipſo, ſed ab amicis, & præcipuè ab* Alexandro SARTIO Bononienſi *litteratis omnibus pergrato viro, qui amiciſſimi viri quæcunque habere potuit Opera multùm ac diu & accuratè quæſita imprimenda curavit. Et igitur digniſſimus veniâ* Politianus *noſter, ſiquid in ejus ſcriptis deprehendetur vitii; quandoquidem emendaturus, ſi licuiſſet, erat: imme ſi annos ſuos vixiſſet, & Leges ex Pandectis, quæ olim* Piſanæ *fuerunt, in priſtinam, quod cœperat facere, lectionem reſtituiſſet, commentarióſque in illas, quod prædicabat, non barbarè ſed more Romano & doctiſſimè confeciſſet. Cœperat etiam fæliciter & miro ſucceſſu à barbaris Philoſophiam ipſam aſſerere. Pollicebatur quoque intrà decennium liberaliſſimas artes omnis & vivâ voce & ſcriptis ſe luculentiſſime enarraturum. O immaturam & crudelem mortem, quæ maximè ſævit in ſumma ingenia! O jacturam ſemper dolendam! Quam multa vir ille ſcitu digniſſima poſteris reliquiſſet, quæ fortaſſe nunquam ſcientur! Sed utinam & ſecundam centuriam Miſcellaneorum & Epiphyllidas & in* Tranquillum, *in* Terentium, *in* Statium, *in* Quintilianum *ingenioſas & doctas annotationes & alia quàm plurima, ex quibus vel centum facere centurias potuiſſet, habuiſſemus! Produxiſſent & illa in publicum profutura hominibus; quæ (ut audio) quidam* Florentiæ *occultant, ne edant pro ſuis.* Ante Græca *Politiani* Epigrammata habemus hanc *Zenobii Accioioli* Epiſtolam. *Angeli* POLITIANI *Græca Epigrammata, ſicut in archetypo velumine ſcripta erant, publicanda curavi. Non quòd ea cenſerem judicio auctoris ad æternitatem probata;* * *ſed ut bonis adoleſcentibus ad certam ſpem profectus extarent; cùm* Politianum *viderent in hôc quoque genere ſcriptionis, in quo Latini paulummodo muſſitantes gloriari ſolemus, eo tamen ſtudio ac diligentiâ proceſſiſſe, ut horum permulta penè puer conſcripſerit. Quædam verò inambulanti etiam aut cœnanti veluti repentino calore fuſa ipſi ſciamus. In quis tamen ipſis (ut mihi quidem videtur) ejuſmodi multa ſunt, quorum ſi facilitatem ac copiam reputâris, magni quidem ingenii* Politianum *ſed & multæ lectionis fuiſſe oſtendant; planéque indicent, quantum vir ille operæ pretium facere potuerit, ſi perficere, quæ cogitabat, per importunum obitum licuiſſet: Ut quòd effecit, laudo digniſſimus, quòd non potuit, veniâ ac commiſeratione cenſendus ſit.* Florentiæ *Kal.* Decemb. 1495. Epigrammatibus plериſque annum æræ Chriſtianæ aut ſuæ ætatis (primo 1471. ætatis 17. ultimo 1493.) adjunxit *Politianus*.

* Ὡς μὲν Ἐνετίησι τὸ παρὸν ἐντετυπώθη βιβλίον, καὶ ὅτι παρ᾽ Ἄλδῳ, καὶ ὡς οὐκ ἄνευ προνοίας, καὶ ὅτι μουνυχιῶνος φθίνοντος τρίτῃ χιλιοστῷ υ᾽ ἐνενηκοστῷ θ᾽ ἀπὸ τῆς θεογονίας ἔτει, ταῦτα δὲ οὔτε πρὸς ἐμοῦ λέγειν, οὔτε τῶν φιλολόγων οὐδεὶς αὐτοῖς τῆς τοιαύτης ἀπειροκαλίας εἶδεν δήπουθεν ἂν ἀγαθόν. —— Ἔτι κἀκεῖνο πάντας εἰδέναι βουλοίμην, μάλιστα μὲν ἐμοῦ τῇ ἀκριβεῖ διορθώσεως τὴν πραγματείαν ἔχειν μελήσαν. Εἰδότε τι παρέδραμεν, ἢ διεστραμμένον εἶναι γράμμα, ὅτι τοιοῦτον, οἷον οὐδὲ τοῖς ἄκρῳ φασὶ δακτύλῳ τῆς Ἑλληνικῆς γευσαμένοις φανῆς, ἐμποδὼν ἂν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ πειρωμένου γενέσθαι. Ἐν μέντοι ταῖς Ἀλκίφρονος ἔστι ἃ τὰ τῆς ἐννοίας διημαρτῆσθαι, μηδὲν ἡμῶν δὲ τὰ ἐν ἀντιγράφοις ἀνεπίστως ἔτι διωρθωμένοις ῥᾳθυμοτέρως κατατολμῆσαι. Ὅθεν οὐδ᾽ ἐκεῖνό γ᾽ ἂν εἰ καὶ μάλα φορτικὸν εἰπεῖν ὑποστειλαίμην, μηδένα τῶν καθ᾽ ἡμᾶς τὰ τοιάδε μεταχειριζομένων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, οἷς ἡμεῖς ἐντύχομεν, ἀντιγράφοις, ὑγιέστερον ἂν ταύτην ἐπανορθώσαι τὴν βίβλον &c.

SURI liquet) *M. ID.* Ad initium ſecundi, *Aldi*[a] *Epiſtola ad Urceum quinto decimo calendas Maias M. ID. data.* Ad calcem, *Regiſtrum cum ſignaturis.* Ἐνετίησι κ̀ τῦτο παρ' Ἄλδῳ τοῖς φθάσασιν ὁμοιοτρόπως. *Venetiis apud Aldum, eâdem, quâ cætera, conditione.*

Eodem Anno in Medicorum gratiam DIOSCORIDEM & NICANDRUM in [b] *Hieronymi* DONATI patritii *Veneti* nomine ſuo ære excuſos publicavit, ſcholiis in hunc veteribus adjectis. Ad calcem DIOS-

a *Aldus Manutius Romanus Antonio Codro Urceo S. P. D.*

Collegimus nuper, Codre doctiſſime, quotquot habere potuimus Græcas epiſtolas, eaſque typis noſtris excuſas, duobus libris publicamus, præter multas illas Baſilii, Gregorii, & Libanii, quas, cùm primum fuerit facultas, imprimendas domi ſervamus. Auctoris verò, quorum Epiſtolas damus, ſunt numero circiter quinque & triginta, ut in ipſis libris licet videre. Has ad te, qui & Latinas & Græcas litteras in celeberrimo Bononienſi gymnaſio publicè profiteris, muneri mittimus, tum ut à te diſcipulis oſtendantur tuis, quò ad cultiores litteras capeſſendas incendantur magis, tum ut apud te ſint Aldi tui μνημόσυνον & pignus amoris. Vale Venetiis quintodecimo calendas maias M. ID.

b Quem ſic in Epiſtolâ ALDUS alloquitur. *Neſcio quid ſit*, Donate *Vir integerrime, addo etiam doctiſſime, quòd ex eo tempore, quo non parvo meo incommodo, & labore, renaſcentibus in* Italiâ *bonis litteris, quocunque potui modo, cœpi opem afferre, omnia mihi adverſa, nunc hominum perfidiâ, nunc temporum infelicitate, contigerint. Niſi id* Græcorum *infortunio adſcribendum eſt. Quòd ærumnoſi futuri ſint, quicunque ex noſtris* Græcitati *epitulantur: quod etſi quidam joco ſolent dicere, multis tamen id ita eſſe probari exemplis poteſt. Quòd verò majore in dies animo perſtiterim in propoſito, & nunc maximè perſtem, illud ſæpe commemorans,* Tu ne cede malis, ſed contrà audentior ito, *mecum ipſe demiror, atque eò magis, cùm excrucier, ac penè opprimar laboribus, & juvet opprimi, juvet eſſe miſerum.* Video meliora, proboque, deteriora ſequor: *nam tempus rem quàm cariſſimam perdens, mihi obſum, ut aliis proſim. Sed feram æquo animo mea damna, dum proſim; nec ſi vixero, ab inceptis unquam deſiſtam, donec quod ſemel ſtatutum mihi eſt, perfecero. Et quanquam majora viribus aggreſſi ſumus, cùm domi noſtræ ea ad Latinam, Græcámque & Hebraicam Linguam formis publicandam ſummo ſtudio, aſſiduóque labore cudantur, quæ admirationi omnibus futura ſperemus, tamen (faveat Deus) bene ac pulchre omnia perficientur. Interea* Dioſcoridem, *ac* Nicandrum *damus, rati gratiſſimos, atque utiliſſimos fore ſtudioſis omnibus, atque iis maximè, qui ſunt in* Plinianâ *lectione verſati. Scis enim plurima eſſe in* Dioſcoride, *quæ mutuatus videtur* Plinius: *quòd utrumque ſæpe legeris, alterúmque cum altero accuratè contuleris. Hunc igitur librum, quò plus auctoritatis foret hiſce laboribus noſtris, in tuo nomine ære noſtro excuſum publicare voluimus: quod tibi humaniſſimo omnium non ingratum fore exiſtimabamus. Quare velim hunc etiam benignâ fronte ſuſcipias, méque de hôc quoque labore, ut facis, ames. Quanquam illud fortaſſe in* Dioſcoride *diſplicebit, ſimplicia quædam, quæ aliis quàm Græcis appellantur nominibus, in contextu eſſe inſerta, eáque in margine potiùs imprimenda fuiſſe cenſebis. Sed id nos idcirco fecimus, quoniam ita contextu in omnibus ea legimus exemplaribus. Præterea quia non abſurdum videbatur, etiam quo apud alias gentes nomine ſimplicia appellarentur,* Dioſcoridem *voluiſſe docere; & præſertim cùm ipſe militem ſe fuiſſe, ac multam terram peragraſſe dicat in proœmio: ſed in contextû ne, an in margine legantur, parvi referre exiſtimo. Illud magis puto dolendum, nonnulla ex iis nominibus eſſe incorrecta: quæ tamen unuſquiſque ſibi, correctius nactus exemplar, emendare poterit. Nos, quæ habere potuimus, dedimus. Vale.* Venetiis *octavo Idus* Julias *M. ID.* Ex hâc Epiſtolâ conſtat ALDUM nil intentatum liquiſſe, ut omnibus litteratis in omni Linguâ prodeſſet; & *Hebraicæ* etiam Typographiæ non minùs quàm *Latinæ* & *Græcæ* ſe accingere aliquando voluiſſe.

Dioscoridis, poſt alphabeticas, quæ ſignaturis inſerviunt, litteras, Ἅπαντά ἐσι τετράδια πλὴν τῦ τελευταίυ, τῦτο γὰρ πεντάδιον. *Omnes ſunt quaterni, præter noviſſimum; is enim quinternus.* Ad calcem Nicandri, Α. Β. Γ. Δ. τετράδια. Ε ἦ τριάδιον. *Venetiis apud Aldum. Menſe Julio. M. ID.* Sequuntur deinde Scholia in Nicandri *Alexipharmacorum* Librum ampliora cum ἐνθέσει Menſurarum & Characterum. Scholia hæc in binis paginarum ſingularum columnis diſpoſita typis *Græcis* aliam formam, exiliorem nempe, nec adeò nigram, (qualis in Libris poſt 1500. ab Aldo impreſſis) referentibus excuſa ſunt.

Eodem anno, cùm omnes cujuslibet Artis & Scientiæ ſtudioſos demerendi occaſionem nullam omitteret, veteres ex *Græcis* & *Latinis* Aſtronomicos in corpus unum redactos, hos partim antè vulgatos, illos hactenus ineditos, typis elegantiſſimis publicavit. *Julium* Maternum ex *Scythicis* oris nuper allatum ſub * *Guidi* Pheretrii *Urbini* Ducis nomine produxit. Ad calcem, *Venetiis in ædibus Aldi Romani menſe Junio. M. ID. Nequis impune integros hos ac emendatos Materni libros, hinc ad annos decem, formis iterum queat excudere, cautum eſt.* Signaturarum tabella. Maternum ſequitur [a] Manilius; hunc Arati Vita è *Græco* in *Latinum* verſa *Aldo* Manutio interprete; dein *Arateæ* [b] Germanici, Ciceronis, [c] Avieni trans-

* *Opera pretium mihi videtur*, Guide Pheretri *Dux ill. ut quæcunque volumina formis excudenda curamus, præfatione aliquâ veluti clypeo quodam munita exeant in manus hominum, &, quæ ſit illis plus auctoritatis, viris vel doctrinâ vel dignitate, vel utroque perinſignibus dedicentur.* —— *Quapropter* Julium Maternum *ſub tuo fœlici nomine ære noſtro excuſum publicare volumus, tibique dono mittere*, Guide *Princeps doctiſſime, rati fore tibi gratiſſimum, quòd integer & abſolutus abusque* Getis *in* Italiam *redeat, ſuóque reviſat, & patriam. Nam qui vagabatur prius, valdequam depravatus erat, ac mutilus & ferè dimidius.* —— Venetiis *decimo ſexto Calendas* Novem. *M. ID.* Hanc Epiſtolam ſequitur alia ad Cardinalem *Hyppolytum* Estensem Epiſtola *Peſcennii Franciſci* Nigri *Veneti* Doctoris anno 1497. (nam eo primum editus eſt hic Author) data; in quâ ſcribit ſe *non parvo labore, operâ, induſtriâ, vaſramento, periculo, lucubratione, ad ſuperos deduxiſſe ab inferis* Firmicum *integrum, emendatum, terſum, politum*: Et in eâdem præterea mentionem facit ſuæ *triplicis* Grammaticæ. *Latinam* tantùm ejus Grammaticam anno 1480. excuſam vidi.

a Excuſus eſt antea ann. 1484.

b Hæc Germanici verſio priùs prodiit ann. 1474. Aldus (ut Fabricius obſervat in *Biblioth. Lat.*) edidit hôc titulo; *Fragmenta* Arati Phœnomenon *per* Germanicum *in Latinum verſi cum commento in* Siciliâ *reperto. Propriè verò hoc quod vocat commentum non eſt commentarius in* Arati *Metaphraſin, unde* H. Grotius *illud tanquam alienum in* Arateis *ſuis prætermiſit: ſed ut* Jo. Fellus Oxonienſis *Epiſcopus in ſuâ* Eratoſthenis *editione pulchre obſervavit; Latina verſio cataſteriſmorum* Eratoſthenis, *additis quibusdam excerptis è* Nigidii Figuli *Sphærâ Græcanicâ, & recentioribus quibusdam è* Plinio, Fulgentio Planciade *&* Iſidoro *de naturâ rerum aſſumentis. Perſuaſit ſibi nempe* Fellus *commentarium iſtum* (*quicquid* Scaliger *aliique viri docti aliter ſenſerint*) Germanici *ipſius eſſe* (*quod &* Politiano *c.* 38. *Miſc. &* Barthio *pridem viſum*) *ab eóque non* Aratum *modò ſed &* Eratoſthenem *tranſlatum eſſe Latinè.*

c Antè prodiit ann. 1488.

tranſlationes; ARATUS poſtea cum THEONIS ſcholiis, & PROCLI Sphæra, *Græcè*; Eadem *Latinè*, interprete *Thomâ* LINACRO, cum ejus dedicatoriâ ᵃ ad ARCTURUM *Cornubiæ Walliæ*que Principem præfatione, & * ALDI ad *Albertum* PIUM, *Gulielmi* GROCINI *Britanni* ad ALDUM Epiſtolis. Ad calcem, *Regiſtrum quinternionum. Venetiis, curâ & diligentiâ Aldi Ro. Menſe Octob. M. ID. cui conceſſum eſt ab Ill. S. V. ne hos quoque libros alii cuiquam impune formis excudere liceat.*

Sub

a BAYLE, Diction. dans les Notes B.] Cependant *Eraſme* raconte, que cet Ouvrage fût dedié à *Henri* VII. &c. *Eraſmi* verba in Epiſtolâ ad *Germanum Brixium* ann. 1530. 30. Jan. datâ [lege in Epiſtol. pag. 1263.] ſunt hæc —— Thomam Linacrum, *qui Sphæram* Procli, *ab alio neſcio quo utcunque verſam, exactiùs tranſtulit.* —— Thomæ Linacro *peſſimè ceſſit, quòd* Proclum *à ſe denuo verſum Regi hujus patri dicârat.* Andreas *quidam* Toloſates, *præceptor* Arcturi *Principis & in regnum paternum ſucceſſuri, niſi mors antevertiſſet, cæcus adulator, nec adulator tantùm, ſed & delator peſſimus, Regem admonuit hoc libelli jam olim fuiſſe verſum à neſcio quo; & erat, ſed miſerè. Hanc ob cauſam Rex & munus aſpernatus eſt, & in* Linacrum *velut in impoſtorem inexpiabile concepit odium.* Hunc *Eraſmi* locum citat *Albert. Fabric.* in *Biblioth. Græc.* p. 518. vol. 8. En tibi, Lector, ipſam *Linacri* Epiſtolam.

Ad Illuſtriſſimum ARCTURUM Cornubiæ Valliæ*que Principem*, Thomæ LINACRI Britanni *in* Procli Diadochi *Sphæram præfatio.*

Cùm ſtatuiſſem, ARCTURE *Princeps Illuſtriſſime, & totius ævi tui decus, pro meâ incredibili erga te pietate ſummâque obſervantiâ, mearum lucubrationum monumentum aliquod tibi nuncupare; ſuccurrebat in primis* Procli *Sphæra, dignum (ni fallor) opus, cui tu præſertim aliquam partem ſtudiorum tuorum impertias. Quippe qui ſecundus ex omni majorum numero extitiſti, qui gentili ſyderis nomine vocarere. Huc accedit, quòd non parum adjumenti præstabit, vel ad Poëtarum lectionem (cui te incumbere miro jam ſucceſſu cœpiſſe intelligo) vel ad celebrium locorum ſitus naturaque cognicionem: quæ reliquam quoque ætatem poſt publicas ſollicitudines jucundiſſimâ voluptate recreet atque reficiat. Neque enim ea cognicio aliâ ratione parabilis eſt præſertim tibi, cui per occupationes regni peragrare orbem minime licebit, quàm ex iis Libris, qui prorſus intelligi ſinè Sphæræ notitiâ non poſſunt. Id quod firmiſſimis rationibus addicerem, niſi vererer, ne nimiùm longa præfatio operis compendio parum quadraret. Feci itaque tibi è Græco Latinum* Proclum *de Sphærâ differentem: non quòd antea Latinè de eâ proditum etiam ab homine noſtrate non ſit, ſed quòd multo certè meliùs à* Proclo. *Ut taceam, ſiquid in noſtrate requirimus, quod etiam per alium è noſtris quoquo modo ſartiri non fuerit fortaſſis alienum. Hanc, inclyte Princeps, tuâ occaſione legent ſtudioſi. Leges et tu, cùm tibi commodum videbitur, maximà indidem (niſi nimiùm operis amore labor) cum ſpe fructûs. Simul illud interim admonitus, ſiquid ex eâ Linguâ deſideras, in quâ omnis humanitatis monumenta ſunt condita, ſunt vel tuorum publicis ſtudiis, vel tuis, quæ magìs etiam publica ſunt, conducere putâris, non deeſſe ex* Britannis *tuis, qui tibi nonnihil fortaſſis in eâ re gratificari poſſint. Utinam tam poſſint quàm velint! Sed nunc* Proclum *ipſum, ſi libet, loquentem audies, perinde tamen ac ſi in Græciâ eſſet: ad cujus certè horizonta Sphæram pinxit. Quod ita ſtatim in ingreſſu operis ſignificâſſe non fuerit fortaſſis ab re.*

* Duas has Epiſtolas hic adjicere operæ pretium duxi.

Aldus MANUTIUS *Ro. Alberto* PIO *Carporum Principi S. P. D.*

Et ſi ſcio à plerisque me tarditatis crimine accuſari, ALBERTE, *præſidium meum, quòd plurimum differre videar, quæ toties pollicitus ſum ſtudioſis dare, tamen has litteratorum querelas æquo animo ferendas ducimus, tum quia poſſum vel graviora perferre, dum proſum,*

Sub hujus anni finem prodiit ſcripta Italicè *Hypnerotomachia* Poliphili, *ubi humana omnia nonniſi ſomnium eſſe docet, atque obiter plurima ſcitu ſanè quàm digna commemorat. Cautum eſt, nequis in dominio Ill. S. V. impune hunc Librum queat imprimere.* Liber hic *Leonardi* Crassi *Vero-*

ſum, tum etiam, quòd ſum ipſe mihi optimus teſtis, me ſemper habere comites (ut oportere aiunt) Delphinum & Ancoram. Nam & dedimus multa cunctando, & damus aſſiduè. Cùm igitur ſuperioribus diebus curâſſem imprimenda Arati *Phænomena cum* Theonis *enarratione, viſum eſt illis adjungere* Procli *Sphæram, & eò magis quòd eam* Thomas Linacrus Britannus *doctè & eleganter Latinam nuper fecerit, ad méque noſtris excudendam formis miſerit. Eſt enim opuſculum —— quod ipſe* Linacrus *noſter ——* Arcturo *Principi ſuo —— nuncupavit —— Et nos noſtrâ curâ impreſſum ad te legendum mittimus ——* à Thomâ Linacro *ſummâ tibi familiaritate conjuncto interpretatum. Qui utinam &* Simplicium *in* Aristotelis *Phyſica, & in ejuſdem Meteora* Alexandrum, *quos nunc ſummâ curâ Latinos facit, ad me dediſſet, ut & illos unà cum* Proclo *ad te mitterem. Eóſque & alios in Philoſophiâ Medicinâque perutiles Libros aliquando dabit, ut ex eâdem* Britanniâ, *unde olim barbara & indocta litero ad nos profecta* Italiam *occupârunt, & adhuc arces tenent, Latinè & doctè loquentes bonas artis accipiamus, ac* Britannis *adjutoribus fugatâ barbarie arces noſtras recipiamus, ut eâdem haſtâ ſanetur, à quâ illatum eſt, vulnus. Horum ego Latinitatem & eloquentiam admiratus,* Gulielmi Grocini *viri Græcè & nedum Latinè peritiſſimi atque undequoque doctiſſimi, quam ad me doctam quidem & elegantem dedit, Epiſtolam ſubjungere placuit, ut pudeat Philoſophos noſtros barbarè & ineptè ſcribere, æmulatique* Britannos, *non dico grandævi, γερόντιον γὰρ ψιττακὸς ἀμελεῖ σκυτάλην, ſed cæteri omnes Latinè & doctè philoſophentur. Sed quòd in eâ me plurimùm laudat, facit amicè.* Vene. *Pridie idus* Octob. *M. ID.*

Gulielmus Grocinus *Britannus*
Aldo Manutio *Romano*
S. P. D.

Rediit in Britanniam *nuper amicus meus ſummus, idémque tuus,* Alde *humaniſſime,* Thomas Linacrus, *ſalvus (eſt Deo Gratia) & incolumis. Is cùm tua ſingularia in ſe merita abunde mihi expoſuiſſet, facilè perfecit, ut te vel hoc ſolo nomine mirificè diligerem, perinde gratum exiſtimans quicquid in eum contuleris officii, ac ſi in me ipſum contuliſſes. Debent enim eſſe τὰ τῶν φίλων κοινά. Quanquam (neque enim diſſimulare fas eſt) nonnihil jam in me ipſum profiteor eſſe à te & privatim & publicè collatum. Adeò me tibi jam triplici nomine, vel amici, vel meo, vel (quod omnia complectitur) publico, debere præ me fero. Atque ut de publico in omnes beneficio pauca commemorem, id mihi videtur ejuſmodi, ut haud ſciam, quid potiſſimum mirer, aut laudem; ingenium an judicium; fiduciam an induſtriam; felicitatem an benignitatem. Non enim potuiſſes neque ſinè ſummo ingenio mirum illud artificium ad imprimendas præſertim Græcas litteras excogitatum aſſequi. Neque ſinè acerrimo judicio in deligendis Autoribus, quorum impreſſa volebas opera, idque contra* Ciceronis *cenſuram,* Ariſtotelem Platoni *anteponere. (In quo etiam ego tuæ nimirum accedo ſententiæ, ut qui inter ſummos Philoſophos* Ariſtotelem & Platonem *tantum intereſſe arbitrer, quantum (pace omnium dixerim) inter πολυμαθῆ & πολυμυθῆ.) Neque ſinè incredibili fiduciâ rem tantam præſertim in maximis difficultatibus temporum aggredi. Neque ſinè mirâ diligentiâ, inchoatam inter tot impedimenta perſequi. Denique quid videri poteſt aut felicius quàm poſſe aut benignius quàm velle litteratiſſimos quoſque tuo demereri obſequio? Quocirca cùm tuum iſtud tam latè pateat munus ampliſſimum, ut orbem terrarum propemodum obſtrinxeris memoriâ beneficii ſempiternâ; cúmque præterea huc acceſſerit tuum in nos, nos, inquam,* diviſos toto orbe Britannos, *privatum munus, idémque cum ipſo publico munere conjunctiſſimum; fatear neceſſe eſt nos (ſi modò grati eſſe volumus) non ſolùm cum cæteris omnibus, ſed etiam plus quàm cæteros omnes tibi debere. Et quanquam major eſt magnitudo beneficii tui, quàm ut parem tibi pro eo gratiam referre poſſimus, nos tamen nunquam pudebit accepti, magis quàm te pœnitebit*

Digitized by Google

Veronenſis (utì ex ejus Epiſtolâ ad GUIDONEM *Urbini* Ducem liquet) ſumptibus impreſſus eſt, elegantiſſimo Romano charactere, eodem quo MATERNUS & MANILIUS, cum multis (quæ ligneis tabulis inciſæ ſunt) figuris. In fine ſic, *Tarviſii cùm decoriſſimis Poliæ amore lorulis diſtineretur miſellus Poliphilus. M. CCCC. LXVII. Kalendis Maii.* Noli verò, Lector, credere hunc eſſe impreſſionis annum; hunc enim ſcrupulum tibi eximet ultima (quæ erratorum lineas quinquaginta novem plenas complectitur) pagina. *Gli Errori del libro fatti ſtampando, liquali corrige coſi*; & ad calcem, *Venetiis menſe Decembri M. ID. in ædibus Aldi Manutii accuratiſſimè.* Ullum ante hunc (longiſſimum ſanè) Indicem Libris ſuis *Aldum* adjeciſſe non novi.

Typographicos jam tandem *Aldi* labores † præcipuos ad decimum quintum uſque ſæculum deduximus. Quos per reliquum deinceps ſuæ vitæ ſpatium exſudaverit, in proximo horum Annalium volumine dicetur. Nec (ut puto) mihi ſuccenſebit lector, quòd in ſingulis *Aldinarum* Editionum Epiſtolis, Præfationibus, Epigrammatibus evolvendis & examinandis nimium operæ conſumpſerim: cùm ex nihilo ferè meliùs deprehendi poſſit & *Aldi* ingenium & rei Litterariæ illis temporibus ſtatus; quibus & quorum auſpiciis hæc creverit; quàm ille fuerit, utì in prælo, ità & in ſtylo, emendatus; quàm in ſtudiorum ſuorum ſociis & adjutoribus æquè ac patronis deligendis peritus; quan-

bit collati; quod ne fiat, ſummopere curabimus. Noster item Linacrus *nuntiavit mihi te rem multo magis admirandam moliri, jámque ſtatutum habere, ut Libros Sacros Veteris quidem Teſtamenti trifariàm, Latinè, Græcè & Hebraicè, Novi autem bifariàm Græcè & Latinè imprimas: Opus planè arduum & Christiano viro digniſſimum. In quo, ſi modò perficere licebit, non modò cæteros omnes, qui unquam in hóc genere floruerunt, ſed etiam te ipſum longo intervallo ſuperabis. Age igitur, mi* Alde, *auſpicare tandem opus, quod cogitas, & quod jamdiu parturis, aliquando parias. Non enim adduci poſſum, ut credam, poſſe opus tam Divinum ſecundis carere ſucceſſibus. Nam quod ad nos attinet, nihil planè prætermittemus, quod huic rei futurum adjumento videbitur. De iis, quæ tibi à nobis privatim debentur, noli laborare. Curavimus, ut prope diem ſatis tibi fiat. Vale. ex urbe* Londino *VI. Calen. Septembr.* Hanc *Grocini* Epiſtolam Sphæræ *Procli* additam memorat *Eraſmus* in Epiſtol. ad *Bud.* (vid. pag. 184.) *Eraſmus Grocinum* ex animo venerari ſe ſcripſit (Epiſtol. pag. 136.) Hunc etiam *Latimerus* (Epiſtol. ad *Eraſm.* pag. 294.) *meminit virum multifariâ doctrinâ, magno quoque & exercitato ingenio, duos continuos annos litteris ſolidam operam dediſſe ſub ſummis doctoribus*, Demetrio Chalcondyle & Angelo Politiano. *Grocinus* (utì *Eraſmus* notat in Epiſtol. ad *Latimer.* (p. 379.) *primùm in* Angliâ *Græcæ Linguæ rudimenta didicit. Pòſt in* Italiam *profectus audivit ſummos viros; ſed interim lucro fuit illa priùs à qualibuscunque didiciſſe.* Is (utì *Eraſm.* ad *Gaverum* Epiſtol. p. 789.) *haud multò poſt* [Coletum] *periit, præter Theologiæ profeſſionem, in omni genere diſciplinarum uſque ad moroſitatem exactè verſatus. Is tamen ut ad multam vixit ætatem, ita nil ſcriptum reliquit.* (Eoque gratiorem lectori fore ejus, quam modo attuli, Epiſtolam judico.) *Attactus paralyſi plùs minùs annum ipſe ſibi ſuperſtes fuit.* De *Coleti* vitâ & obitu lege *Eraſmi* Epiſtolam ad *Jodocum Jonam* (pag. 451.) anno 1519. datam, item aliam ad *Gaverum.* (pag. 789.)

† Aliæ enim aliquot *Aldi* editiones occurrent in Catalogis ſequentibus, ad quos remitto lectorem; præſertim ann. 1494. & 1495.

quantum denique fuiſſe illum oporteat, quem docti in univerſo orbe viri propè omnes tanti fecerunt.

Veterum, qui de *Græcis* litteris optimè meruerunt, Typographorum *Aldus* fuit præcipuus, non tamen ſolus.

Anno 1497. *Rhegii* ſelectas ÆSOPI Fabulas impreſſit *Dionyſius* BERTOCHUS *Græcè* & *Latinè*, cum *Boni* ACCURSII *Piſani* ad Ducalem Quæſtorem *Johannem Franciscum* TURRIANUM * Epiſtolâ: *Florentiæ*, anno eodem, TARRÆI & DIDYMI parœmiarum *Græcam* Authore ZENOBIO Epitomen *Philippus* JUNTA.

Anno proximo, *Mediolani* prodierunt PHALARIDIS, APOLLONII & BRUTI Epiſtolæ *Græcè*, cum *Latinâ* interpretatione, ex ædibus [a] BARTHOLOMÆI *Juſtinopolitani*, [b] GABRIELIS *Braſichellenſis*, *Joannis* BISSOLI & *Benedicti* MANGII *Carpenſium*: item anno 1499. SUIDÆ Lexicon *Græcè*, impenſâ & dexteritate D. *Demetrii* CHALCONDYLI, *Joannis* BISSOLI, *Benedicti* MANGII *Carpenſium*; cui præfiguntur [c] *Græcus Stephani* NIGRI inter Bibliopolam & ſtudioſum

* Epiſtola hæc eſt: *In ſuperiore codice, ut noſti, imprimi curavimus* Æſopi *Fabulas Græcis & litteris & verbis; ſubdidimúſque earum interpretationem ſecundùm* Rynucium Thettalum *virum meâ ſententiâ & doctum & diſertum. Nunc verò, quo major liberis tuis ac facilior aditus ſit ad utramque Linguam & Græcam & Latinam, quaſdam electiores Fabulas, quæ in communi ſunt noſtrorum hominum uſu, ita ſingulatim in eiſdem paginis informari curavimus, ut in eodem latere habeatur ex dexterâ parte Græcus, ex ſiniſtrâ autem Latinus ſermo. Hoc enim pacto verbum quaſi verbo reſpondebit ſinè longâ inquiſitione &c.*

a Libro hæc ejus Epiſtola præfigitur:

Bartholomæus Juſtinopolitanus Petro CONTARENO *patritio Veneto S.*

Cùm omnium atque adeò quotidianis querelis rei litterariæ calamitas deploretur, quæ Librariorum Impreſſorúmque incuriâ in dies diffunditur latiùs, incredibile dictu, nec minùs fœdum, nullos tam diu bonarum artium cultores extitiſſe, qui ſacratiſſimum litterarum numen velut à profanis aſſererent, myſteriúmque hoc (ut ita dicam) imprimendorum librorum, ſi non ſtudiorum antiſtites, at initiati vel cum ſordium ſuſpicione ſuſciperent. Hoc verò tempore non deſunt, qui hoc verè publicum negotium privato otio libentiſſimè præferant, hoc maximè freti, quòd invidorum impetus, quos non defuturos jam nunc ſatis perſpectum eſt, te patrono facilè ſuſtinere poſſe confidant. Suſcipe per Deos, vir clariſſime, jacentium litterarum clientelam te dignam. —— Illud verò non diſſimulandum putavi, non deeſſe, qui quæ Phalaridis *feruntur, eas à* Luciano *ſcriptas ſuſpicentur. Has tantùm verbum verbo Latinas reddemus disjunctiſque voluminibus ita collocabimus, ut pagina paginæ, & verſus verſui fideliſſimè reſpondeant; cui adminiculo ſtudiorum velut infantia innitatur, & in cæteris, quas intactas hoc conſilio reliquimus, profectùs vires experiri poſſit. Vale.* Ad calcem libri, *Privilegio multâ indictâ vetatur, nequis ad decem annos imprimere poſſit, nec alibi impreſſa vendere uſquam locorum ditionis inclyti & feliciſſimi S. Veneti.*

b Hunc eundem puto eſſe GABRIELEM *Braſſicellæ* natum, quem antea ab *Aldo* (in Epiſtol. præfix. *Ariſtotel.* 3 vol. ann. 1497.) laudatum legimus.

c Διάλογος Στεφάνου τοῦ Μέλανος.

Βιβλιοπώλης καὶ Φιλομαθής.

ΒΙ. Δεῦρ' ἴθι, Φιλομαθὲς, εἰ τῆς Ἑλληνικῆς ἱερᾶς τάχει φωνῆς.

ΦΙΛ. Τί ποιήσω; εἰπέ μοι διὰ τάχους. Οὐ γάρ μοι σχολή ἐστι.

ΒΙ. Θεασάμενος τοιγαροῦν ταύτην τὴν βίβλον, τὴν νυνὶ, ὥσπερ ὁρᾷς, τετυπωμένην καὶ μετ' ἐπιμελείας ὠνησόμενος. Πολλῶν γάρ ἐστι ποικίλων καὶ παντοδαπῶν μεστή. Ὁρᾷς δὲ τὸ τάχος αὐτῆς

αὐτῆς καὶ τὸ μέγεθος. Οὐδὲν γάρ ἐστιν οὔτε παρὰ ποιηταῖς οὔτε παρ' ἱστορικοῖς καὶ λογογράφοις οὕτω δύσκολον καὶ σκοτεινὸν, ὅπερ οὐκ εὐχερὲς καὶ σαφὲς ποιοῖ· ἑρμηνεύει γὰρ ὡς πλεῖστα καὶ χρησιμώτατα.

ΦΙΛ. Οὐκ οἶσθα, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ τὸ πανταχοῦ τεθρυλλημένον· ὁ πολλὰ λαλῶν πολλὰ καὶ σφάλλεται.

ΒΙ. Οἶδα πῶς γὰρ οὔ· ἀλλ' ἥκιστα ἡ τοῦ Σουίδα πολυφωνία ἐνέχεται τῇ παροιμίᾳ. Τὸν γὰρ περὶ πολλῶν καὶ διαφόρων λέγοντα, πολλὰ καὶ λέγειν ἀναγκαῖον. Καὶ δὴ ὁ Σουίδας πάμπολλα συντέμνων ὀλίγοις περιείληφε. Καὶ τὸ τῶν μελισσῶν μάλιστα ἐμιμήθη. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖναι ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσιν, ἀφ' ἑκάστου δὲ τὰ χρήσιμα λαμβάνουσιν, οὕτω καὶ Σουίδας, καὶ ἁπλῶς οἱ σπουδαῖοι καὶ ἐλλόγιμοι τῶν ἀνδρῶν πολλῶν μὲν ἀπόπειραν λαμβάνειν εἰώθασιν· ἐξ αὐτῶν δὲ τὰ χρήσιμα καὶ κάλλιστα συλλέγειν.

ΦΙΛ. Εὖ γε νὴ τὸν Ἀπόλλω καὶ καλῶς ἔφης· καὶ σοι χάριν ὁμολογῶ. Ἡ δ' οὖν τῆς βίβλου τιμὴ πόση τίς ἐστι.

ΒΙ. Χρυσῶν τριῶν.

ΦΙΛ. Λάμβανε δὴ, καὶ δὸς τὴν βίβλον.

Dialogum hujuſmodi Concordantiis Bibliorum *Latinè* præmiſit *Frobenius*, quem integrum ſuo *de* Pariſienſis *Typographiæ Origine* Tractatui *Chevillerius* pag. 129. inſeruit.

„ *Jean Froben* imprima, dans la Ville de
„ *Bâle*, la Concordance de la Sainte Bible:
„ il en fit une Edition *in fol.* l'année 1496.
„ & une autre en 1525. au lieu de Préface
„ il mit au premier feuillet de cette dernie-
„ re un Dialogue, où il dit, que, quoi qu'il
„ ſoit très-difficile de ne point ſe tromper
„ dans l'Impreſſion des Chiffres, lorsqu'il
„ y en a beaucoup à imprimer, néanmoins
„ il y a pris garde de ſi près, qu'il n'y a
„ point fait de faute. Comme cette ma-
„ niere de faire des Préfaces n'a pas été
„ commune parmi les Imprimeurs, & que
„ ce Dialogue eſt un témoignage de la ca-
„ pacité de *Froben*, nous le rapporterons
„ ici tout au long. *Jean Maréchal* Impri-
„ meur de *Lyon*, qui remit cette Concor-
„ dance ſous la Preſſe l'année ſuivante,
„ trouva ce Dialogue ſi fort à ſon goût,
„ qu'il voulut bien le mettre dans ſon Edi-
„ tion.

„ EMPTORIS & *Joannis* FROBENII *Dialogus.*

„ EMPTOR. Quid apportas, Libro-
„ rum parens *Frobeni*? FROBEN. Quod
„ tu quidem emptum, Ego verò vendi-
„ tum velim. EMP. Eſt igitur aliquod
„ Opus novum? FROB. Neque novum,
„ neque vetus, ſed vetus novum. EMPT.
„ Tu quidem nunc Oedipodem agis reſ-
„ pondens & non reſpondens. FROB.
„ Sed non diu torqueberis ænigmate. Vi-
„ des elenchum divinorum Voluminum,
„ aut ſi magis delectat te titulus receptus
„ quàm Latinus, *Concordantiam Bibliæ.*
„ EMP. Quoties hoc Opus nobis renaſci-
„ tur? FROB. Renaſcitur, ſed veſtro
„ bono. Sol quotidie renaſcitur ſed idem.
„ Hoc Opus toties redit; ſed uſquè me-
„ litis. EMP. Fateor, *Frobeni*, pulcherri-
„ mum eſſe victoriæ genus, ſi quis in re-
„ bus honeſtis vincat ſeipſum. FROB. At-
„ qui in hôc Opere ſic ipſe mecum certa-
„ vi, ut ipſe mihi ulterioris victoriæ ſpem
„ præripuerim. EMP. Solent quidem iſ-
„ tud egregii Artifices opere quopiam re-
„ licto, in quo quidquid ars, quidquid in-
„ duſtria poſſet, conſummerent, nec ſibi
„ ſpem ullam majoris gloriæ reliquam fa-
„ cerent. FROB. Verum; ſed *Apelles*
„ ſuam *Anadyomenem* non abſolvit: Ego
„ meum Opus perfeci. EMP. Nihil igitur
„ hìc, quod deſideretur? FROB. Scis
„ eſſe naturam hujus operis, ut difficilli-
„ mum ſit præſtare, ne quid erroris ſit in
„ numeris. Hìc ſic advigilatum eſt, ut hanc
„ omnium difficillimam difficultatem inde-
„ fatigabili curà vicerim. Et non pauca
„ ſunt adjecta, quæ in prioribus Editioni-
„ nibus non habebantur. EMP. Gratulor
„ equidem ſtudiis. Cæterùm ex hoc laboris
„ genere non multum eſt gloriæ. FROB.
„ Fateor, ſed hôc plus à vobis debetur gra-
„ tiæ. EMP. Interea non vereris, ne tibi
„ perpetuis iſtis laboribus contrahas ſe-
„ nium? FROB. Quid facias, huc natus
„ ſum, & ſi quid ſenii contractum fuerit,
„ vobis in manu eſt depellere. EMP. Quo-
„ nam pacto? FROB. Si promptè & ala-
„ criter emeritis, quod damus. EMP. An
„ non metuis crimen impietatis, qui proſti-
„ tuas Liberos tuos? FROB. Nequa-
„ quam, nam hos Liberos vobis genero,
„ non mihi. EMP. Expecto indicaturam.
„ FROB.

dioſum Dialogus, [*] Latina *Antonii* Mottæ Epigrammata, [a] Epiſtola *Joannis* Mariæ *Catanei* ad *Albertum* Pium Latina, [b] *Demetrii*

„ FROB. Admove aurem. EMP. Hui!
„ perchare. FROB. Aufer, inſpice. Si
„ pœnitebit contractùs, referto mercem,
„ ac recipito pretium. EMP. Benignè tu
„ quidem dicis. FROB. Vulgaris laus eſt
„ benignè dicere. *Frobenianum* eſt plus præs-
„ tare factis quàm dictis. EMP. Accipe
„ monetam probatam. FROB. Accipe
„ mercem æquè probatam: quod utrique
„ noſtrûm vertat benè.

Hic *Niger* (cujus ſuprà attuli Dialogum Græcum) eſt ex *Caſali majore Cremonenſis* agri, cujus Dialogum habemus eruditiſſimum (*Mediolan.* 1517.) ubi (pag. 42.) comperimus ipſum *conſueviſſe quatuor viros quàm ſæpiſſime ſuâ oratione celebrare, quos inter utriusque literaturæ peritiſſimos principatum facilè obtinere ingenuè fatebatur*, Demetrium *ſcilicet* Chalcondylem *præceptorem ſuum qui jamdiu in hâc noſtrâ inclytâ civitate publico conductus ſtipendio Græcas docet literas*; Joannem Laſcarum, *qui nunc* Venetiis *honorificentiſſimè Regium agit legatum*; Marcum Muſurum Cretem, *qui* Patavii *publicè profitetur*; Aldum Romanum, *cujus operâ ac ſtudio reſpublica literaria plurimum adaucta eſt*; Demetrium *tamen* Chalcondylem *cæteris, cùm ætate ac rerum uſu, tum vel maximè doctrinarum orbe proferre.* ——— *Quid mihi* Demetrii *humanitatem memoras? quem omnes tam Latini quàm Græci, qui ejus conſuetudine uſi ſunt, humaniſſimum, doctiſſimum, prudentiſſimum, continentiſſimúmque prædicare nunquam deſiſtunt? Non ne* Stephanus Niger *præceptor noſter, qui ei tot annos aſſiduam operam dedit, quique ſemper inter intimos ejus familiares extitit, tantam ait eſſe* Demetrii *integritatem, tantam eruditionem, tantam frugalitatem, tam candidos mores, ut ætatis noſtræ mortalium nemini poſtponendus videatur?* ——— pag. 43. *Salvus ſis*, Demetri *præſtantiſſime, juventutis* Mediolanenſis *moderator.*

[*] En duo ejus Epigrammata:

Antonius Motta.

Demetri, *æternos debet tibi mundus honores,*
Quòd dignum quòd tam nobile eradis opus,
Debet Motta *magìs, caro cui tanta reſultat*
Gloria diſcipulo, te duce quanta datur.

Antonius Motta.

Olim Phocis *erat doctis celebrata Poetis,*
Unde novum exhauſit funditus Aſcra *melos,*
Proximus huic Helicon, *rivo forte æmulus illi*
In quo tam expreſſit nobile Smyrna *Sophos.*
Cadmeas Dircæus *olor volitare per arces*
Dictus & immenſo eſt perſtrepuiſſe ſono.
Dignius Inſubri Suidæ *decus exit ab urbe,*
In cujus lapſa eſt Græcia *tota ſinum.*

a Sic ſcribit ille. ——— *Quis poſt hanc divinam imprimendi Artem, Librum aliquem ſuis undique numeris abſolutum publicavit? niſi characteribus decoris inſignitum? emendatore optimo illuſtratum? utilitate publicè neceſſarium? Ego autem non negaverim jam plurima utriusque Linguæ Volumina per eruditos in lucem veniſſe, quæ ſplendoris multum & utilitatis ſecum attulere; ſed qui eam, quam* Suidas *Græcus, abſolutionem ſit conſequutus, nullum facilè contenderim.* ——— *Latebat in tenebris paucorum factus tam precioſus Autor, & ab omnibus indies deſiderabatur. Nullus opem ferebat, nec poterat. Tandem ad hanc provinciam reſervatur vir Attica facundia princeps* Demetrius Chalcondyles *præceptor noſter. Non ut cæteri Græcorum ſtudioſis tantam felicitatem invidit; ſed ducem ſe conſtituens egregios hujus Artis & induſtrios artifices* Joannem Bisolum & Benedictum Mangium Carpenſes *acceſſivit, per quos typis in melius reformatis, additis etiam pleriſque & magna, & admiranda gratia, quippe qui in eo genere præſtantiſſimi ſint, & præter conditionem & ætatem ſuam pluribus multoties collatis Exemplaribus emendandum, imò excolendum, & renovandum* Suidam *aggreditur; tanto ſtudio & diligentiâ uſus, ut obſcura detexerit, inverſa correxerit, manca ſuppleverit, & ut demum quod ſentio dicam, in illo expoliendo Autorem ipſum ſuperaverit. Debes itaque plurimum illis,* Alberte *vir Clariſſime; nam poſt Græca tot tibi dicata Volumina, quibus enixè oblectaris, nullum, neque majus, neque utilius dicari potuit* &c.

b Sic ille in Epiſtolâ: Τὸ παρὸν βιβλίον Σουΐδα τετύπωται μὲν ὑπὸ Βενεδίκτου Μαγγίου καὶ Ἰωάννου Βισόλου τῶν Καρπαίων. Ὧν ὁ μὲν εὐφυὴς ὢν καὶ πεῖραν οὐκ ὀλίγην ἐσχηκὼς ἐν τῇ

trii CHALCONDYLI Græca. Ad calcem, quaternionum tabella; & * Latini aliquot *Joannis* SALANDI ad CHALCONDYLUM & Lectorem verſus. Typographicum inſigne duo rami cum litteris Typographorum initialibus I. B. & B. M. & lemmate [*ſudavit & alſit*]: quo nullum ſanè poterat commodius excogitari.

Eodem hôc anno, *Venetiis*, lucem aſpexerunt *Etymologicum magnum*, & SIMPLICII Commentarius in ARISTOTELIS *Categorias*, Græcè,

τῇ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐναρμονίῳ συνθέσει, σπουδῇ τε καὶ προθυμίᾳ χρησάμενος, οὐδὲν παρῆκεν ἐς δύναμιν τῶν εἰς ὀρθὴν σύνταξιν καὶ συμμετρίαν τῶν πρὸς ἄλληλα στοιχείων καὶ συλλαβῶν συντεινόντων· εἰ μή πού τι ἐν τοσούτῳ συντάγματι παρώφθη. Ἰωάννης δὲ ἄριστος ὢν γραμματογλύφος, καὶ τὰ κάλλιστα τῶν γραμμάτων, καθ' ὅσον οἷόν τε ἦν, εἰς ἄκρον ἐκμιμησάμενος, τοιούτους χαρακτῆρας γραμμάτων ἀποτελέσας ἔχει, οἵους ἔστιν ὁρᾶν ἐν τῷ βιβλίῳ. Τοιοῦτοι μὲν οἱ τυπώσαντες. Ὁ δὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ βιβλίου πεποιηκὼς Δημήτριός ἐστιν ὁ Χαλκονδύλης· ὃς πλείστοις ἀντιγράφοις χρησάμενος, κἂν τούτοις πᾶσιν οὐ σμικρ' ἄττα ἁμαρτήματα εὑρηκώς, ὧν τὰ πλεῖω ἐν ἅπασιν ὡσαύτως ἐτύγχανεν ὄντα, πολλὰ μὲν φιλοπονήσας καὶ διασκεψάμενος ἐπηνώρθωσεν. Ἔστι δ' ὧν οὐχ οἷός τ' ἐγένετο τῆς προσηκούσης διορθώσεως τετυχηκέναι. Ἀλλὰ τὴν μὲν τῆς λέξεως ἑρμηνείαν διὰ σπουδῆς ἔχει διαφυλάξαι. Τὸ μέντοι παρεισαγόμενον ῥητὸν πρὸς σαφήνειαν τῆς λέξεως ἡμαρτημένον ὄντα, ὡς εἶχεν, ἀφῆκεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λέξεις ἐνίας, αἵτινες τὸ παρόπαν οὐχ ὑπῆρχον ἐν Σουίδᾳ, ἄλλοθέν ποθεν συλλέξας προσέθηκεν. ——— Τὸ δὲ βιβλίον ὄντως τοι σπάνιον καὶ πολύτιμον ἦν ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ὡς τὸν τοῦτο κεκτημένον μέγα φρονεῖν ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον κέρας Ἀμαλθείας κεκτῆσθαι. Νῦν δὲ διὰ τῆς ἐντυπώσεως ἀφθονίας τοῦ βιβλίου γιγνομένης ἔξεστι τοῖς φιλομαθέσιν ὀλίγου ἀνουμένοις ἀπολαύειν· καὶ τῆς τε ποικιλίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν πολυμαθίας γινομένης χάριν εἰδέναι τοῖς μετὰ πόνου πολλοῦ καὶ δαπάνης τοιοῦτον καὶ τηλικοῦτον βιβλίον φροντίσασι γενέσθαι.

a *Joannes* SALANDUS, *D. Demetrio* CALCHONDILO.

Majeſtas, decus: & nitor vetuſtus,
Argoi eloquii perire viſus:
Et torpere gravi priùs veterno,
Sermo Cecropius: Sophòque Achæum,
Noſtrâ à cognitione jam remotum
Propter barbariem parum ferendam
A cenſoribus utriusque Linguæ,
Quum fruſtra appeteretur in Poetis,
Greſſa liberiore concitatis:
Et campo uberiore devagatis,
Quúmque omnis quereretur ordo Phœbi,
Eſſe interprete nunc opus perito:
Et Muſæ Argolicæ locum rogarent
In terris Latii feracis atque
Scirent Heſperiæ ſinum beatum;
Demetri, auſpiciis bonis in oras
Veniſti has Italas poliſmque noſtram
Græcâ ut Pallade tunc parum vigente
Poſſes erigere, & juvare triſtes,
Mœſtas Pierides favore nullo
Graii nectaris, aut decore cultas;
Qui præter reliquos tuos honores
Et præconia multa, quæ mereris
Longis uſibus, arte, vel lepore
Nobis Attica ſcripta quo reſolvis
Tantâ cum gravitate, cum tenore
Conſtanti, ut videaris ore fari,
Quo priùs cecinere, qui hæc dederunt:
Sudam en multiplici vocabulorum,
Et rerum ſerie gravem, frequentem
Letheis in aquis latere ſuetum,
A noſtris manibus malè evolutam,
Auras in ſuperas redire cogis,
Accedente meo ſimul ſodali,
Charo compatre tempus omne amando,
Non ſtulta ratione, ſed peritâ
Mottâ cum Mariâ meo Johanne
*Sed præſtante operam, * manum & artem*
Inter calchographos locum tenente
Primum nunc Benedicto in orbe noſtro
Aſſumpto in ſocium ſuo Joanne,
Per quos in hiſtorias vocabulique
Si quid quæſieras & aucuparis
Hoc Sudâ duce non poteſt latere.

Sic

* Repone forſan *manúmque.*

cè, [a] ſumptibus *Nicolai* BLASTI, labore & induſtriâ *Zachariæ* CALLIERGI *Cretenſium*. Ad Libri utriuſque calcem, [b] Regiſtrum quaternionum; cum inſigni (quo plerumque uſus eſt CALLIERGUS) typographico, aquilâ ſcilicet expanſâ bicipite coronatâ, litteris ZK pectori adfixis. Exaratur etiam in utroque ſymbolicum nominis [ΝΙΚΟΛΑΟϹ ΒΛΑϹΤΟϹ] compendium, uvarum palmitibus (alludendo ad vocis βλαστὸς etymon) incinctum; ſigno crucis cum litteris IC & XC ſacri nominis indicibus ſuperimpoſito. Rubricis tituli & initiales capitum litteræ fulgent, uti & ſuperni paginarum capitalium margines vocibus [ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ] hinc inde ad latera appoſitis. Etymologico præfiguntur [c] Græca *Marci* MUSU-

Sic noſtrâ in regione qui tenebat
Vix tectum breve ſeu larem puſillum,
Jam regnat ditione fretus amplâ,
*Lector candide * Valere juſſe.*

Idem ad Lectorem.

Qui plenis monumenta ſoles haurire labellis,
Attica qui Græcis fontibus orſa trahis,
Huic Suda inſudes, largo qui ut copia cornu
Fondit opes animi pabula magna tui.
Motta tibi Antoni, Mariâ en tibi amice Joannes,
Debebit Graia Pallados auctus honor.
Tantum opus aggreſſus per quas Demetrius edit,
Caſtigátque, operi quæ minus apta putat,
Quod ſupereſt, lector, pretio haud abſterrite magno,
Magnum opus illud emas, maxima meſſis ineſt.

a *Etymologici* Exemplar eſt magnificentiſſimum; cujus ſingulæ paginæ binas columnas continent. Τὸ μέγα Ἐτυμολογικὸν ἐντυπωθὲν πέρας εἴληφεν ἤδη σὺν Θεῷ ἐν Ἐνετίαις· ἀναλώμασι μὲν τοῦ εὐγενοῦς καὶ δοκίμου ἀνδρὸς Κυρίου Νικολάου Βλαστοῦ τοῦ Κρητός. [illegible] δὲ τῆς λαμπροτάτης καὶ σωφρονεστάτης Κυρίας Ἄννης θυγατρὸς τοῦ πανσεβεστάτου καὶ ἐνδοξοτάτου Κυρίου Λουκᾶ Νοταρᾶ τοῦ μεγάλου Δουκὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πόνῳ δὲ καὶ δεξιότητι Ζαχαρίου Καλλιέργου τοῦ Κρητὸς, τῶν λογίων ἀνδρῶν χάριν καὶ λόγων Ἑλληνικῶν ἱμειρομένων. Ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ ἐνάτῳ. Μεταγειτνιῶνος ὀγδόῃ ἱσταμένου. Sic elegantiſſima hæc *Etymologici* editio conjunctis utriuſque ſexûs ſubſidiis peracta eſt. Rarum ſanè ac laudabile litteraturæ illo tempore florentis argumentum!

Τὸ Σιμπλικίου ὑπόμνημα εἰς τὰς δέκα κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἐντυπωθὲν πέρας εἴληφεν ἤδη σὺν Θεῷ ἐν Ἐνετίαις· ἀναλώμασι μὲν τοῦ εὐγενοῦς καὶ δοκίμου ἀνδρὸς Κυρίου Νικολάου Βλαστοῦ τοῦ Κρητός· πόνῳ δὲ καὶ δεξιότητι Ζαχαρίου Καλλιέργου τοῦ Κρητός, τῶν λογίων ἀνδρῶν χάριν καὶ λόγων Ἑλληνικῶν ἱμειρομένων. Ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ ἐνάτῳ. Πυανεψιῶνος πέμπτῃ φθίνοντος.

b Ἡ τῶν τετραδίων ἰθυντής.

c Μάρκου Μουσούρου τοῦ Κρητός.

Ἔκποθεν ἀφράστοιο φανεὶς φύγα δ' ἐτράπετ' ἄχριν
Αἰετὸς οἰωνῶν ὑψιπέτης ἀγέλην.
Τεθρίππου ἐπιβὰς, σέλας ἠμάλδυνεν ὁμαίμων
Ἥλιος, ἡ δ' ἄστρων φροῦδον ἔθηκε φάος.
Τοὺς δὲ χαρακτῆρας ἀπεχάσσατο τῶνδε τὰ πρόσθεν
Γράμματα καὶ ῥίνης ἔκγονα καὶ δονάκων.
Θαυμαίνω γλυφανῆς πῶς τις σμίλης κοπίδεσσι
Ξέσσε περιπλέκτων ὄρχατον ὧδε τύπων.
Πῶς δὲ μεταξὺ τόσους γραμμῶν στίχας ἕλξεν ἀάπτως
Ἰθυτάτους, φθόγγοις πάντας ἐπισημάνας.
Ἀλλὰ τί θαυμαίνω Κρητῶν φρένας; ὡς [illegible]
Πατρὸς, Ἀθηναίη δαίδαλα πολλὰ δάει.
Κρὴς γὰρ ὁ τορνεύσας· τὰ δὲ χαλκία Κρὴς ὁ συνείρας·
Κρὴς ὁ καθ' ἓν στίξας· Κρὴς ὁ μολυβδοχύτης.

Κρης

* Vidi in exemplaribus quibuſdam reponi ad marginem *jam*, in aliis legi ſcriptum, *te valere juſſo*.

Musuri & [a] *Joannis* Gregoropuli *Cretenſium* in ſuorum popularium artíſque (quâ excelluerunt) typographicæ laudem Epigrammata, & [b] illius ad *Patavii* Scholaſticos Epiſtola.

Anno 1500. Ejuſdem Blasti ſumptibus, & (ut conjicio, nam hujus nomen non adjicitur) Calliergi induſtriâ prodiit Græcus *Ammonii* Parvi *Hermiæ* in quinque Porphyrii voces [c] Commentarius.

Eodem [d] anno, ex *Philippi* Juntæ officinâ Orphei *Argonautica* & hujus Procli que *Lycii* Hymni exierunt.

Nullum hi duo Libri in calce habent Regiſtrum.

Com-

Κρὴς δαπανᾷ νικᾷς ὁ Φεράνυμος· αὐτὸς ὁ κλείων
Κρὴς τάδε. Κρησὶν ὁ Κρὴς ἤπιος αἰγίοχος.
Τοὶ γὰρ ἅμ' εὐχόμεθα· πόλοι γενετῆρι χορηγοῦ
Μὴ δίχα μαντοσύνης ὄνομα παιδὶ θέμεν·
Νικῶ δ' ἀντιπάλους. νεῦσε Ζεύς· οἱ γὰρ ἀφ' ἱρῆς
Ἑλλάδος Ἑλλήνων παισὶ πρέπουσι τύποι.

a Ἰωάννου Γρηγοροπούλου τοῦ Κρητός.

Ἄνθεα γραμματικῆς δρέψαι ποθέων ξένε, τάσδε
Λάζευ ἀφειδήσας βύβλους ἐπωφελίμους.
Τὰς πάσας ἐξ ὀλίγων δαπάνης προὔθηκεν ἑτοίμας
Νικόλαος ὁ Κρής, Βλαστὸς ἐπωνυμίην.

b Μάρκος ὁ Μουσοῦρος τοῖς ἐν Παταβίῳ σχολαστικοῖς εὖ πράττειν.

Οἱ μὲν Ἑλληνικοῖς ἐκτυποῦν ἐγχειρήσαντες ἕκτον ἔτος ἤδη τουτὶ, οὐκ ἀπεοικότως ηὐδοκιμήκασιν. —— [Hic annus, qui hìc deſignatur, eſt 1493, cum typographia Græca maximè cœperit exerceri. Antea tamen, licèt non ita frequenter, Græcæ occurrunt elegantiſſimæ editiones.] —— τὰ κορυφαιότατα τυγχάνει μέρη Νικόλαός τε ὁ Βλαστὸς, καὶ Ζαχαρίας ὁ Καλλιέργης, ἄμφω Κρῆτε καὶ πολίτα ἐμώ. Ὧν ὁ μὲν οὕτως ἐναργῆ καὶ θαυμαστὰ σημεῖα τῆς ἰδίας ἐξήνεγκεν ἐλευθερίας, ὡς περιττὸν εἶναι ταύτην εὐφημεῖν ὄψει κρίνεσθαι δυναμένην. Ὁ δὲ φιλοπόνως τὰ περὶ τὴν τέχνην, εἴπερ τις ἄλλος, ἐκμελετήσας, οὕτω τραχεῖάν τινα καὶ μακρὰν ἱδρῶτος ὁδοιπόρησεν, ὡς πολλοὺς ὑπάρξαι πολὺ ἐλπίσαντας ἐν μέσῃ αὐτὸν ἀναστρέψειν κάμνοντα. Ἀλλ' ὅμως ἤνυσε, καὶ πρὸς τὸ τέρμα χαίρων ἀφῖκται, καὶ μονονουχὶ τοῖς πλείοσιν ὑμῶν ἀναγόρευται στεφανίτης· λέγω δὲ δὴ ὡς ἐξεπόνησε τύπους μηδενὸς καθ' ἕτερον χαρίεντας τολμήσας δι' ἧς ὑποσχόμενος γραφῆς. Ἐπὶ δὴ τούτοις οὐ κατερραθυμηκότες, ἀλλὰ χρυσέας ὑποστήσαντες κατὰ Πίνδαρον (Olymp. Od. 6. v. 1.) εὐτειχεῖ θαλάμου κίονας τοὺς χαρακτῆρας, ὑποίχθη καὶ θεητὸν πῆξαι τάχιστα μέγαρον. Ἀρχὴν δὲ πασῶν ἐπικαιροτάτην ἐποίησε· καὶ πρὸς ἣν τὰ ἑκάστοτε τυπωθησόμενα καθιστάμενος, ἥκιστα ἂν ἁμάρτοι. Ἐκείνης γὰρ τῆς βίβλου κατήρξατο &c. —— Ἡ δὲ διόρθωσις, περὶ ἧς οὐ χεῖρον οὐδὲ τοῦ λόγου πάρεργον εἰπεῖν, ἐργώδης ὑπῆρξε καὶ χαλεπὴ διενεγκεῖν, καθ' ἔνδειαν ὑγιῶς ἐφ' ἅπασιν ἔχοντος ἀντιγράφου. Ὧν γὰρ ἦν εὐπορία, ταῦτ' εἰ καὶ ἄλλως παλαιὰ καὶ ἀξιόπιστα, ἀλλ' ἦν ἀσαφῆ καὶ γρίφων ἀνάμεστα, καὶ διὰ τοῦτο τινὸς εἰκαστοῦ Οἰδίποδι παραπλησίου δεόμενα. &c. —— Τοῖς δὲ νυνὶ τουτοισὶ Γραικοτύποις οὐδέν ἐστιν καθ' ὅδον προχωρεῖν τὰ τῆς εὐδοκιμήσεως· οἷς ἀπέχρη μόνον ὑμῶν, ὦ φιλέλληνες, ἐπιτυχεῖν εὐμενῶν. &c.

c Ὑπόμνημα εἰς τὰς πέντε φωνὰς ἀπὸ φωνῆς Ἀμμωνίου Μικροῦ τοῦ Ἑρμείου. —— Ἐνετίῃσιν ἐτυπώθη δαπάνῃ τοῦ εὐγενοῦς καὶ δοκίμου ἀνδρὸς κυρίου Νικολάου Βλαστοῦ τοῦ Κρητὸς, οὐκ ἄνευ μέντοι προνοίας. Ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ, σκιροφοριῶνος ἐνάτῃ φθίνοντος· ἐπὶ ἄρχοντος Αὐγουστίνου Βαρβαδίκου τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ταύτην εὐτυχῶς ἡνιοχοῦντος.

d *Anno ab incarnatione M. CCCCC. Die XIX. Septem. Impreſſum Florentiæ impenſâ Philippi Juntæ bibliopolæ. Siquos errores in hôc opere, lector, invenies, qui properantes oculos noſtros ſubterfugerint, eos pro judicio tuo emendabis. Vix fieri poteſt, ut non tales interveniant.*

Digitized by Google

Compluribus jam tum *Aldinis* tum aliis *Græcorum* Librorum editionibus enumeratis & expoſitis ; vocibus quibusdam Typographorum technicis, de quorum apud Libros *Græcè* præſertim impreſſos uſu me dicturum fore antea receperam, locum hic dabo.

Signaturarum, reclamantium, ciphrarum, registrorum nullus uſus fuerat in primis, qui *Græcè* prodierunt, Libris E. G. in LASCARIS [a] Grammaticâ ann. 1476. in [b] ÆSOPI Vitâ & Fabulis [c] ann. 1480.

Primæ uſu venerunt Typographis ſignaturæ cum registro ad calcem poſito ; utì in *Batrachomuiomachiâ* anno 1486. ubi ſignaturæ ſic exprimuntur Latinis figuris: .i. ii. | i. ii. | i. iii. | i. iiii. | in ſecundo quaternione, .ii. i. | ii. ii. | ii. iii. | ii. iiii. | in tertio, iii. i. | iii. ii. | iii. iii. | iii. iiii. || Et ad libri finem Registrum ſic diſponitur;

ἀρχόμενος
πάντα
τρωζάρταο
οὐδέποτ᾽ ἐ
i

φίλοι

a Impreſſum *Græcè* integrum Codicem hôc antiquiorem non vidi; idemque innuit huic præfixa Græcè & Latinè DEMETRII *Cretenſis* Epistola. ——— *Quapropter cùm multùm mente plurimùm verò experientiâ laboravimus, vix tandem inveni, quonam modo libri quoque Græci imprimerentur, tum litterarum compoſitione, quæ varia & multiplex penès litteras Græcas exiſtat, tum maximè locis accentuum ſervatis, quod profectè arduum erat, nec parvâ indigebat conſideratione.* —— Postea docet, quam neceſſarium fuerat à Grammaticis incipere. Vix dubium eſt, quin huic editioni corrigendæ *Demetrius* CHALCONDYLES, qui ſcripſit Epistolam, præfuerit.

b Huic præfigitur Latina *Accurſii* Epistola.

Bonus ACCURSIUS Piſanus *doctiſſimo ac ſapientiſſimo Ducali Quæſtori* Johanni Francisco TURRIANO *ſalutem plurimam dicit.*

Cùm animadverterem quanti in pretio & *apud* Platonem *& apud univerſam vetuſtatem* Æſopus *habitus fuerit, exiſtimavi me facturum rem non indignam, ſi Græcas ejus Fabellas & Vitam unà cum Latinâ interpretatione imprimi curarem : quo divulgarentur inter omnes, & eas ad te omnium primum, qui graviſſimus & doctiſſimus ſis, dono mitterem.* ——— *Ex earum lectione conſules liberis tuis, quò tibi ſint, ut cæteris in rebus, tum in doctrinâ eloquentiâque ſimillimi. Non enim me latet non licere tibi per occupationes tuas harum rerum lectioni operam dare : at ne indiges quidem, qui & ſcribendo & loquendo ornatiſſimus ſis & eruditiſſimus. Verùm liberi tui, ſi huic rei ſtuduerint, reddentur propediem & docti & diſerti in primis, quos tu plurimum cupis eſſe, excultâ quâdam ac perpolitâ litteraturâ, quam intelligis nemini poſſe è noſtris hominibus abſolutè contingere, ubi Græcarum litterârum omnino ſint rudes.* Ante hunc annum Libros Græcè cum Latinâ ſeorſim interpretatione impreſſos non novi. Idem omnino hujus, qui præcedentis, Libri character; ambo *Mediolani*, & forſan ab eodem Typographo excuſi.

c Hic lector monendus eſt meum, quod habeo, exemplar mancum eſſe, nec quicquam aliud præter Vitam Æſopi Græcè continere ; neque ideo me poſſe annum, niſi ex conjecturâ, aſſignare. Biblioth. Barberin. & Fabric. Biblioth. Græc. *Æſopi vita & fabulæ per Rimicium in Latinum verſæ. Mediol.* 1480. 4to.

φίλει
ἄσπις
εἶδον γὰρ
ἡνίκα

ii

φυτεργῶν
τῶ βάλε
τῶ δ' ἔβαλε
εἰ μὴ γὰρ

iii

In Homeri Editione 1488, nullum regiſtrum: ſed ſignaturæ exprimuntur litteris Romanis majuſculis; A, AII, AIII, AIIII. BI, BII, BIII, BIIII. CI, CII, CIII, CIIII. &c. Hæ ſignaturæ, quæ plerumque ſub extremâ paginæ lineâ poni ſolent, aliquando reperiuntur ad extremæ lineæ latus locatæ, uti G III.

Isocrates editio *Mediolanenſis* ann. 1493. habet ſignaturas & Regiſtrum.

In *Anthologiâ* 1494, aliíſque Libris, ubi [a] litteræ majuſculæ ſolæ adhibentur, Regiſtrum non invenio. Signaturas indicant litteræ Græcæ majuſculæ in *Anthologiâ* & Callimacho; AI, AII, AIII, AIIII. BI &c. ΓI &c. aliquando ad ultimæ aut penultimæ lineæ latus poſitæ; utì in *Antholog*. AII, AIII. Latinæ minuſculæ in *Gnomis* & Musæo; ai, aii, aiii, aiiii &c. ad ultimæ nonnunquam lineæ latus; utì biii, biiii. Græcæ minuſculæ in Apollon. *Argon*. 1496. αι, αιι &c. βι, βιι &c. etiam ad ultimæ lineæ [b] latus; utì ιι, ιιι, ιιιι, ιιιιι.

Signaturæ indigitantur per litteras Græcas aut Latinas, majuſculas aut minuſculas, aut ſeorſim aut conjunctas; quarum ſingularum in variis editionibus ſpecimina ſubjiciam.

Isocrat. . .	1493.	α, αιι, αιιι, αιιιι &c. AI, AII, AIII, AIIII &c.
Pſalter. Græc. Aldi: .		α, αιι, αιιι, αιιιι &c.
Aristotel. Vol. 1.	1495.	A, AII, AIII, AIIII. B &c. C &c. Δ &c. E &c. F &c. N, NII, NIII, NIIII. a, aII, aIII, aIIII &c.
Gaz. *Gramm.* &c. .	1495.	α, αιι, aIII, aIIII. bβι, bβιι, bβιιι, bβιιιι. cγ, cγιι, cγιιι, cγιιιι. &c. a &c. AA &c. BB &c. CΓ &c.

Theo-

a De his poſtea agam.
b In aliis etiam Libris idem reperitur: utì *Orph.* 1500.

Digitized by Google

THEOCRIT. &c.	1495.	A. A. I. | A. A II &c. B. B. I. &c. Γ. C. I &c. AA. αα. | AA. ααιι &c. BB. ββ &c. αa, αaιι &c.
LUCIAN.	1496.	AI, AII, AIII. BI, BII, BIII, BIIII. αι, αιι, αιιι, αιιιι &c. δi, δii, δiii, δiiii &c. ααι, αaιι &c.
Hort. ADON.	1496.	*I, *II, *III, *IIII, *V. aα &c. AA &c. BB &c. CΓ &c.
ÆSOP.	1497.	α, αii, αiii, αιιιι. b, bii, βιιι, βιιιι. γ, γii, γιιι, γιιιι. δ, διι, διιι, διιιι.
ARISTOTEL. Vol. 2.	1497.	aa αα, aa αα ιι, aa αα 3, aa αα 4, aa αα 5, bb ββ, bb ββ ιι, bb ββ ιιι, bb ββ ιιιι, bb ββ ιιιιι. &c. AA &c. BB &c. ΓΓ &c.
ARISTOTEL. Vol. 3.	1497.	*, *II &c. ※, ※ II &c. ✠I, ✠II &c. ☉ι, ☉ιι &c. aα, &c. A &c. B &c. CΓ &c.
ARISTOTEL. Vol. 4.	1497.	✠. aaa ααα &c. AAA &c. BBB &c. CCC ΓΓΓ &c. AAA aaa &c. BBB bbb &c. ΓΓΓ ccc &c. ά a, ά a 2 &c. β' b &c. AAA ααα &c.
Dictionar. Gr. Lat.	1497.	a &c. b &c. I &c. K &c. L &c. A. &c. B &c. C &c. O &c. P &c.
ARISTOTEL. Vol. 5.	1498.	αααα &c. AAAA &c.
ARISTOPHAN.	1498.	1, 2, 3, 4, α, αii &c. A &c. B &c. Γ &c.
PHALARID. *Epistol.*	1498.	αα, αα ii &c.
Epistol. Varior.	1499.	*, * ii &c. α, αιι &c. A &c. B &c. Γ &c.
DIOSCORID.	1499.	*, *ii &c. α, αii, αiii &c.
NICAND.	1499.	A, A ii, A iii, A iiii. B, B II, B 3, B 4. Γ, Γ II, Γ III, Γ IIII &c.
ARAT.	1499.	N, N II, N III, N IIII, N 5 &c.
SUID.	1499.	αi, α ii &c. αααi &c. A &c. B &c. Γ &c. AA i &c.
Etymolog. & SIMPLIC.	1499.	Aα, Aβ, Aγ, Aδ, Aε. Bα, Bβ, Bγ, Bδ. Γα &c. AAα, AAβ, AAγ, AAδ.
HERMIÆ *comment.*	1500.	
ORPH.	1500.	αi, αii, αiii, αiiii, &c.

• Biblio-

[a] Bibliopegis plurimùm proderat [aa] Registrum aut Regestum; quod etiam [b] ſeries chartarum, & alicubi [c] Speculum, [d] Græcè Ἰθυτὴς vocabatur. Illud in Libri fine omnes ſuo ordine, quæ Signaturis ſerviebant, litteras, unà cum initialibus priorum [e] aliquot in unâquâque ſignaturâ foliorum vocibus, collectas exhibebat. Quoniam verò id ſæpè in grandioribus Voluminibus adeò excreſcebat, ut plures [f] paginas occuparet, viſum eſt in compendium redigere.

Signaturis igitur ſolis in unam pluréſve lineam aggregatis, ſubnotare mos erat, quoties ſingulæ multiplicabantur: ſi enim ſemel, vocabantur [g] *unerniones*; bis, [h] *duerni*, [i] διάδια vel (quod malim) [k] δυάδια; ter, [l] *terni*, [m] τεράδια vel [n] τεράδοια; quater, [o] *quaterni* [p] τετράδια vel [q] τετράδοια; quinquies, [r] *quinterni* [s] πεντάδια vel [t] πεντάδοια; ſexties, [v] *ſexterni* [x] ἑξάδια; ſive [y] *duernones*, *terniones*, *quaterniones*, *quinterniones*; vel [z] *quadernones*, *quinternones*.

Brevem hujuſmodi ſignaturarum σύλλαβον in Græco Aldi *Pſalterio* habemus.

α, β, γ, δ, ε, ζ, η, ϑ, ι, κ, λ, μ, ν, ο, π, ρ, σ, τ, υ.

Ἅπαντα τετράδοια, πλὴν τοῦ ι, ἐκεῖνο γὰρ τεράδειον. Eodem modo etiam in * aliis.

[a] In nonnullis Libris adduntur Registrum & Syllabus; [b] eſt, ubi, neglectis Registro & Syllabo, ſola fit mentio multiplicationum. Illìc aliquid abundare, hìc nimium deeſſe mihi videtur. [c] Alibi Registro ſubjicitur, non Syllabus ſignaturarum, ſed tantùm multiplicium ratio. [d] Registrum aliquando occurrit; ubi mendoſè deeſt aliquot foliorum ſignatura. Hactenus de Signaturis & earum Registris: jam de Recla-

a Cheviller. pag. 39.
aa De his vocibus lege Dausq. *Orthograph.* Vol. 2. ann. 1632. pag. 269.
b Joseph. Gr. *Baſil.* 1544. Ald. *Orthograph. Venet.* 1566.
c Enarrat Juvenal. per *Georg.* Merul. ann. 1478. *Junian.* Mai. *de priſcor. proprietate verbor.* ann. 1480.
d *Etymologic.* & Simplic. ann. 1499.
e Duorum in duernis, trium in ternis, quatuor in quaternis, quinque in quinternis, ſex in ſexternis. Vide Aristotel. 1. vol. 1495. *Hort.* Adonid. 1496. Aristotel. 5. vol. 1498.
f Aristotel. 2. vol. 1497.
g *Icones* Philostrat. &c. Ald. 1522.
h, i, l, m, o, p, r, s. Aristophan. 1498.
k Aristot. 5. vol. 1498. Epistol. varior. 1499.
n Aristot. 3. vol. 1497.
q, t. Aristot. 4. vol. 1497.
u, x. Aristot. 5. vol. 1498.
y Demosthen. apud *Ald.* 1504. & Æsop. apud Eund. 1505.
z *Jun.* Mai. *de propriet.* 1480.
* Aristotel. vol. 4. 1497. Dioscorid. & Nicand. 1499. Suid. 1499. Negligitur hic Syllabus in Æsop. 1497. *Etymologic.* & Simplic. 1499. uti & Registrum in Phalarid. *Epistol.* 1498.
a *Lexic. Gr. Lat.* 1497. Aristot. 5. vol. 1498. Aristophan. 1498. Politian. 1498.
b Aristotel. 3. vol. 1497. Ἅπαντα τετράδοιά ἐστι πλὴν τοῦ * καὶ CΓ. καὶ K. ἐκεῖνα γὰρ τριάδοια.
c Aristotel. 2. vol. 1497.
d *Hort.* Adonid. 1496. ubi omittitur * primus quinternio.

Reclamantibus & Ciphris dicendum. [a] Regiſtrum recentiores omnino neglexerunt Typographi; nam Signaturæ, Reclamantes & Ciphræ Bibliopegis ſufficiunt.

Voces (quas dicunt) *Reclamantes* anno 1495. in [b] *Aldinis* Editionibus frequentari cœptæ; in ARISTOTELIS Volumine primo nullæ. In *Hortis* ADONIDIS ann. 1496. infra ultimam ſignaturæ cujuslibet paginam, in *Pſalterio* infra alias etiam paginas, infra penè omnes in reliquis ARISTOTELIS Voluminibus [c] aliiſque ſitæ occurrunt. Hæ autem *Reclamantes* ſemper posteriori paginæ, nunquam anteriori, ſolebant ſupponi. Utrique has ſupponere mos erat paulò [d] recentior.

Ciphras ſuperiori paginarum anteriorum oræ affixit ALDUS [e] anno 1496: poſtea autem [f] ipſe & [g] alii neglexerunt. Has tandem [h] utrique foliorum paginæ cœperunt imprimere. *Thomas* ANSHELMUS (utì [i] obſervavit CHEVILLERIUS) in ſuâ [k] HESYCHII editione in binis columnis excuſâ ciphras infrâ in utrâque paginâ ſub ſingulis columnis in parte mediâ diſpoſuit.

Signaturas primùm & [l] *Ciphras* celebres centuriæ ſequentis Typographi,

a Lege CHEVILLER. pag. 39. „ Mais „ pour être tout-à-fait ſeur, il faut encore „ lire quelquefois les deux dernieres lignes „ d'un feuillet, & les deux premieres du „ ſuivant avec réfléxion, s'il y a de la ſuite „ & du ſens.

b THEODOR. *de menſib. ann.* 1495. THEOCRIT. HESIOD. 1495.

c ARISTOPHAN. 1498. POLITIAN. 1498. DIOSCORID. & NICAND. 1499. ARAT. 1499. *Epiſtol. Varior.* 1499. &c.

d *Theodor.* GAZ. *Gramm. Gr.* lib. 1. apud FROBEN. ann. 1516.

e *Hort.* ADONID. Sic ARISTOTEL. vol. 2. 3. 4. 1497. 5. 1498.

f *Dictionar. Gr. Lat.* 1497. ARISTOPHAN. POLITIAN. 1498. DIOSCORID. NICAND. *Aſtronom. Epiſtol.* 1499.

g SUID. apud CALLIERG. 1499. Reclamantes & Ciphræ omittuntur in LUCIAN. 1496. ÆSOP. 1497. PHALARID. *Epiſt.* 1498. *Etymolog.* & SIMPLIC. 1499. HERM. & ORPH. 1500.

h ALD. in DEMOSTH. 1504.

i Pag. 38.

k Ann. 1514.

l Signaturis & ciphris uſi ſunt *Henr.* STEPHANUS 1504. in ARISTOTEL. *Phyſic. & Metaph. Lat. Franc.* REGNAULT & *Ægid.* GOURMONT 1510. in PLIN. *Epiſt. Sim.* COLINÆUS 1520. in CLICTOV. *doctrin. moriend.* Ciphras omiſerunt aliquando GOURMONT 1508. in TISSARD. *Opuſc. Grammat.* & 1528. in ARISTOPHAN. *Græc.* BADIUS 1505. in HORAT. *Rob.* STEPHANUS 1526. in PRISCIAN. *de Accent.* & 1527. in MONES. *de Accent.* VASCOSANUS 1532. in *Thom.* MAG. *&c. Græc. Andr.* BOUCARDUS 1531. in VIRGIL. *Conr.* NEOBARIUS 1539. in *Ocell.* LUCAN. *Græc.* Ciphras in mediâ paginarum omnium fronte poſuit *Phil.* JUNTA 1516. in *Enchirid. Grammat. Græc.* uti etiam *Aldus* in ſuâ editione *Lucianeâ* 1503. qui in Græcâ Proverbiorum collectione (1505. ad calcem *Æſop.* Fabul.), ubi ſingulæ paginæ binis columnis imprimuntur, ciphras ſuprà in mediâ ſingularum columnarum parte diſtribuit. Has FROBENIUS neglexit 1515. in *Epiſtol. quorund. Viror.* & paginis omnibus affixit 1518. in *Epiſtolis* ERASM. *Rob.* STEPHANUS paginæ ſolùm anteriori affigebat 1526. in *Præcept. Theodidact.* Denique etiam poſteriori 1530. in CICER. *Topic.* *Jo. Lodoic.* TILETANUS paginæ utrique 1536. in ASCON. *Commens.* & 1545. in ARISTOPHAN. *Theſmoph. Græc.* Sed tantùm anteriori 1542. in PLIN. *de Vir. Illuſt.* & 1544. in OVID. *Epiſt.*

Digitized by Google

praphi, priorum exemplo ducti, ac tandem (licèt aliquàntulo parciùs ſeriùſque) a *Reclamantes* in ſuis Editionibus obſervârunt.

In his Artis Typographicæ minutiis, neſcio an fuerim paulo occupatior. Multum autem abeſt, ut hanc exhauſerim materiam. Quot enim Libri eſſent attentiùs evolvendi! ſed Lector hôc meo interim labore erit contentus, & forſan non minùs, quàm ego, defatigatus; præſertim cùm hæc typographica adminicula in Bibliopegorum potiùs quàm Lectorum uſum excogitata ad exteriorem Libri habitum potiùs quàm ſenſum pertineant. Ciphrarum tamen uſum nunquam meliùs ſenſimus, quàm cùm Librorum Indices (res, incertum, magíſne laborioſa an neceſſaria) componi cœperint.

Aggrediar jam id, quod antea promiſeram, præſtare, & Græcarum Capitalium uſum in antiquis Editionibus explicare.

Anno 1494. *Joannes* LASCARIS litterarum Græcarum Capitalium uſum *Florentiæ*, *Laurentio Francisci de* ALOPÂ *Veneto* Impreſſore, induxit. Eâ characterum ſpecie excuſi prodierunt Libri ſequentes; in 4to.

ANTHOLOGIA *diverſorum Epigrammatum*; *Florentiæ*, per *Laurentium Franciſci de* ALOPÂ *Venetum*. III. Idus *Auguſti*. M. CCCC. LXXXXIIII.

APOLLONII *Rhodii Argonauticon Libri quatuor*, *cum Scholiis Græcis*; *Florentiæ*, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſexto.

EURIPIDIS *Medea*, *Hippolytus*, *Alceſtis*, *Andromacha*.

CALLIMACHI *Hymni*.

GNOMÆ *Monoſtichoi ex diverſis Poetis ſecundùm ordinem Alphabeticum*: *&* *Poëmatium* MUSÆI.

His plures, qui capitalibus excuſi ſint, Libros nondum vidi. Audivi tamen, qui affirmaret HOMERUM à ſe aliquando viſum. In re nihilo-

a CHEVILLER. p. 38. *Les Imprimeurs ne les ont employées que fort tard, vers l'année* 1520. Sic *Chriſtian.* WECHELUS 1528. in GALEN. *de plenitud.* VASCOSANUS 1533. in *Tuſcul. Quæſt. Sim.* COLINÆUS 1534. in *Nov. Teſtam. Græc. Franc.* GRYPHIUS 1536. in HEGHENDORPH. *Method. Epiſtol. Andoen.* PARVUS 1543. in PLIN. *Nat. Hiſt. Franc.* STEPHANUS 1543. in *Gr. Pſalter. Guil.* MORELIUS 1549. in PHALARID. *Epiſt.* Reclamantes aliquando adhibitæ ſunt, & ciphræ neglectæ apud ARISTOPHAN. *Gr.* per GOURMONT. 1528. VIRGIL. per *Andr.* BOUCARD. 1531. ADAMANT. *Phyſiognom. Gr.* per NEOBAR. 1540. Dubito, an TILETANUS & *Joannes* ROIGNY reclamantibus unquam uſi ſint. *Rob.* STEPHANUS ſignaturas, ciphras & reclamantes in *Hebr. Prophet.* 1539. aliíſque *Hebræorum Bibliorum* partibus; uti & in *Græcis* Editionibus EUSEB. 1544. *Nov. Teſt.* 1546. 1549. &c. Has VASCOSANUS omnibus paginis appoſuit in *Meditat. Græc.* CLENARD. 1534.

Apud quoſdam Typographos, in *Græcis* magis quàm *Latinis*, Reclamantes reperiri obſervo; uti apud *Franc.* STEPHANUM, qui neſcio an unquam has, præterquam *Pſalterio Græco*, appoſuerit.

Hæc libuit obſervare de Typographis *Pariſienſibus*. Nimis longum eſſet de aliis ſigillatim dicere.

nihilominus tam rarâ, ſunt rari, quibus meam fidem adſtringerem.

Capitalis character mihi videtur Textui præcipuè Authorum deſtinatus, cùm minuſculus ſcholiis potiùs inſerviat. Par enim eſt partem Libri nobiliorem nobiliori typo impreſſam conſpici. Sic videmus APOLLONII Textum typo capitali, ſcholia minuſculo imprimi. Quinimo, ubi ſcholia alicujus Authoris ſola imprimuntur, voces ipſæ è textu citatæ, quæ in ſchollis explicantur, capitalibus litteris diſtingui ſolent. Quod in vetuſto *Homericæ Iliadis* interprete anno 1517. & antiquis in SOPHOCLIS Tragœdias ſcholiis anno 1518. *Romæ* editis obſervatum eſt. Illis & his carmina aliquot LASCARIS præeunt *Græcis* majuſculis excuſa. Eandem quoque majuſculorum rationem ſecuti ſunt *Gerardus* MORRHIUS ann. 1530. & *Wendelinus* RICHELIUS ann. 1539. in *Græco* HOMERI Interprete excudendo, quoties una pluresve *Homerici* Textus voces inſerendæ occurrunt. Hæc quidem litterarum varietas legenti perutilis eſt, quo faciliùs & citiùs Textus ſecerni à ſcholiis & internoſci poſſit.

Anthologia ſuprà dicta à [a] *Leone* ALLATIO ſcribitur anno 1484. *Florentiæ* edita, toto decennio antequam noſtra. [b] Vitium puto numeris ſubeſſe typographicum. Illam enim Editionem à viro eruditiſſimo antiquitatis indagatore ignorari vix credibile eſt, neque ullam anno 1494. extitiſſe vetuſtiorem veriſimile; cùm præterea ante annum 1488, quo HOMERI opera prodierunt, *Florentiæ* nil *Græcè* excuſum fuiſſe ex HOMERI illius Præfationibus antea memoratis Lector facilè conjiciet. R. P. D. *Bernardus de* MONTFAUCON tradit in [c] Bibliothecâ S. Salvatoris *Bononiæ* aſſervari *Anthologiam primò cuſam ſinè nomine Typographi & Loci*; & in [d] Bibliothecâ S. *Joannis de Carbonariâ Editionem Anthologiæ vetuſtiſſimam elegantibus typis*. Annum non adjecit vir clariſſimus; quem tamen in aliis rarioribus Libris omittere non ſolet, E. G. [e] *Grammatica Græca Conſtantini* LASCARIS *cuſa Mediolani anno* 1476. HOMERI *Iliados editio anno* 1488. [f] *Ejuſdem Odyſſea cuſa Florentiæ anno* 1488. [cujus Editionis bina Volumina cùm diſtracta ſint nec in eâdem Bibliothecâ occurrant, Hoc in *Ambroſianâ Mediolanenſi*, illud in B. MAR. *Florentin.* conjicio utrumque ſimul junctum [g] rariſſimè fieri obvium] [h] *Editio prima Græco-Latina Pſalmorum Mediolani anno* 1481. *Biblia Moguntina anno* 1462. ARISTOTELIS. *prima editio*

a *Animadverſ. in Antiquit.* Etruſc. *Fragm.* Paris 1640. 4to. pag. 61. 62.

b Lege FABRIC. *Bibl. Gr.* lib. 3. p. 698.

c *Diar. Italic. Paris* 1702. 4to. p. 410.

d Pag. 312.

e Pag. 369.

f Pag. 17.

g Haud pauca tamen in publicis & privatis *Angliæ* Bibliothecis videre mihi contigit; ubi jamdiu apud eruditos revixit laudanda veterum bonorum Librorum aviditas.

h *Diar. Ital.* p. 410.

tio in membranâ; quam, licèt annum non adſcripſerit, *Aldinam* (de quâ antea) fuiſſe non dubito.

Sed ut ad *Anthologiam* redeam, ſiqui ejus codices [a] anni indicio careant, id cauſæ eſſe crediderim, quòd LASCARIS Epigramma Græcum & Latina ad *Petrum* MEDICEN Epiſtola (*quam vidiſſe operæ pretium eſſe ſcribit* [b] ALLATIUS, ideóque mox deſcribam) à calce Libri avulſa & à quibusdam litterariæ antiquitatis ſtudioſis ſeorſim (eruditionis alibi raræ, quæ ibi diffunditur, gratiâ) fuerint ſervata. Hanc in poſterioribus Editionibus per Typographorum avaritiam omiſſam eſſe dolet COLOMESIUS: verùm non patiar hoc κειμήλιον diutius, tanquam pro deperdito, præ magnâ Exemplarium paucitate haberi, & in omnium, quotquot ſunt doctrinæ reconditioris ſtudioſi, manibus non frequentari. Apage vilem illam, invidam, & nunquam ſatìs exibilandam exagitandámque quorundam anguſtioribus animis hominum [c] φιλαυτίαν, qui modis omnibus, quicquid uſpiam eſt pretioſioris litterariæ ſupellectilis, per ſordidam & inſatiabilem orexin corradunt, non tam ut ipſi, quàm ut ſoli, congeſtis theſauris incubent; qui, quod ſibi cum aliis commune eſt, perinde habent, ac ſi eodem carerent; qui omnia in ſuum unicè privatum jus concedere cogentes vetant * *Bibliothecam* eſſe *ingeniorum rempublicam.*

En ergo, Lector, tibi † LASCARIS Epigramma & Epiſtolam in omnibus, quæ illam primam rariſſimam ſecutæ ſunt, *Anthologiæ* Editionibus hactenus deſideratam.

ΧΑΛΚΟ-

a Qualem vidi in Biblioth. *Bodleianâ* & alibi alterum.

b *Animadv. in Antiq.* Etruſc. *Fragm.* pag. 62..

c Lege FABRIC. *Biblioth. Gr.* lib. 3. pag. 698.

* PLIN. *Nat. Hiſtor.* Lib. 34. cap. 2. *Aſinius Pollio* primus Bibliothecam dicando ingenia hominum rempublicam fecit.

† Ea, ut ſpecimen habeat Lector, majuſculis litteris imprimenda curavi, ſingulis paginis lineiſque antiquæ illi editioni per omnia reſpondentibus.

ΧΑΛΚΟΤΎΠΟΙΣ ΣΕΛΊΣΙ ΜΟΥΣΩ͂Ν ἌΓΟΣ ἜΔΡΑΚΕ ΔΏΡΩΝ
 ὨΓΥΓΊΩΝ ΔΑΝΑΌΣ ΤῸΝ ΠΟΤ᾽ ἜΔΕΙΞΕ ΤΎΠΟΝ.
Κ᾽ ἩΦ᾽ ἙΛΙΚΩΝΙΆΔΕΣΣΙ. ΤΊ ΜΈΛΛΟΜΕΝ. ἘΣ ΠΆΤΟΝ ἈΤΘΊΣ
 ἘΛΘΟΜΕΝ ἩΜΕΡΊΩΝ. ἙΛΛᾺΣ ἼΔ᾽ ΑὖΤ ΘΑΛΈΘΕΙ.
ΟὔΤΙ ΔΟΛΟΦΡΟΝΈΩΝ ΖΗΝῸΣ ΦΡΈΝΑ ΠΕΙ͂ΣΕ ΠΡΟΜΗΘΕΎΣ
 ἮΔΟΣ ἜΜΕΝ ΜΕΡΌΠΩΝ ΜΗΔῈΝ ἌΝΕΥ ΣΟΦΊΗΣ.
ἩΦΑΊΣΤΟΥ ΠΡΑΠΊΔΕΣΣΙ ΚΑῚ ἘΝΝΕΣΊΗΣΙΝ ἈΘΉΝΗΣ
 ἌΦΘΙΤ᾽ ἈΚΙΔΝΟΤΈΡΩΝ ΦΆΡΜΑΚ᾽ ἘΔΈΚΤΟ ΝΌΟΣ.
ΓΡΆΜΜΑ ΛΊΘΩΝ ΓΑΊΗΣ ΠΑΝΑΛΗΘΈΟΣ. ὭΣΤΊΣ ἈΠΟΡΡΏΞ
 ἘΣΤΌΡΕΣ᾽ ὙΜΝΟΠΌΛΩΝ ΔΑΦΝΟΚΌΜΟΥΣ ΤΡΟΧΙΆΣ.
ἩΜΕΤΈΡΟΥ ΛΕΙΜΩ͂ΝΟΣ ἼΔ᾽ ἌΝΘΕΑ. ΕἸΡΕΣΙΏΝΗΝ
 ΚΉΠΟΥ ἘΝῚ ΠΡΟΘΎΡΟΙΣ ἈΕΝΆΩΝ ΣΕΛΊΔΩΝ.
ἹΛΑΔῸΝ ὙΜΝΑΓΌΡΑΙ ΘΕΊΗΝ ΚΑΛΈΟΥΣΙΝ ἈΡΩΓΉΝ.
 ΣΏΣΑΤΕ ΠΙΕΡΊΔΕΣ ΠΑΤΡΊΔΟΣ ἈΓΛΑΐΗΝ.
ἜΝΝΕΠΕ ΛΗΤΟΐΔΗΣ. ὨΚΎΣ ΘΕῸΣ ἜΡΓΟΝ ἈΝΎΣΑΙ.
 ἬΓΕΝ ἘΦ᾽ ἙΣΠΕΡΊΗΝ. ΝΕΥ͂ΣΕ Δ᾽ ἌΝΑΞ ΚΡΟΝΊΔΗΣ.
ΣΤΗ͂ΣΕΤ᾽ ἘΛΕΥΘΕΡΊΗΣ ΘᾶΣΣΟΝ ΧΟΡῸΝ ἈΓΛΑᾺ ΤΈΚΝΑ
 ἙΛΛΆΔΟΣ ἩΓΑΘΈΗΣ ἬΘΕΑ ΜΑΙΌΜΕΝΑΙ.

ΛΑΣΚΆΡΕΩΣ.

JO.

IO. LASCARIS RHYNDACENUS PETRO MEDICI. S.

VM GRAECAS LITTERAS QUAE PER MVLTAS IAM AETATES SOPITAE NON MINUS PROFONDA QVAM LATINAE DORMITATIONE OBTORPVERANT. EXPERRECTAS SENSIMQUE AB INTERITV SESE RECIPIENTES INSPICEREM. VT EAS ALIQUANDO A FEDISSIMA BARBARIE QVA DIV IAM ET INIQUISSIME OPPRIMVNTVR IN PRISTINVM NITOREM ET DIGNITATEM REMEARE POSSE CONFIDEREM. NON ALIENVM AB OFFICIO MEO ESSE EXISTIMAVI. VT SI QVID ESSET IN QVO HIS OPITVLARI POSSEM. QVICQVID FORET ID TANDEM PRAESTARE ENITERER. ATQVE ADEO MONITVS EPICTETI SENTENTIA. QVI NEC MINIMA IN QVOVIS STVDIO PRAECIPIT ESSE DESPICIENDA. NOVAM HANC ET LITTERARVM STVDIOSIS PERVTILEM IMPRIMENDI OCCASIONEM NACTVS LITTERARVM GRAECARVM ELEMENTA A DEFORMI ET INDECENTI ADMODVM DEPRAVATIONE VINDICARE CONSTITVI. CVMQVE ANIMADVERTEREM EARVM NOTAS. QVAE INPRAESENTIA SVNT IN VSV IMPRESSIONI ADHIBITAS NEC EXCVDI COMMODE NEC APTE INVICEM COHAERERE POSSE. QVOD PERPLEXAE NIMIVM ET CIRCVMVOLVTAE SINT PRISCAS LITTERARVM FIGVRAS IAM DIV OBSOLETAS DILIGENTIVS INQVISIVI ATQVE HVIC IMPRIMENDI ARTIFICIO PER EXCVSORES ATQVE ID GENVS OPIFICES ACCOMMODATAS IMPRESSORIBVS TRADIDI. CVRAVIQVE VT HIS EPIGRAMMATVM ANTE OMNIA RARISSIMVM ET EGREGIVM OPVS IN QVAM PLVRIMA EDITVM EXEMPLARIA LITTERARVM STVDIOSIS POSSIM LEGENDVM EXHIBERETVR. QVO EX HAC RE LIBRORVM QVOQVE PENVRIAE PRO

VI-

VIRILI MEA CONSVLEREM. ID AVTEM QVODCVNQVE EST STVDII ET LABORIS MEI TIBI PETRE MEDICES DEDICARE CONSTITVI. NON SOLVM QVOD MEA TIBI OMNIA DEBEO. VERVM ETIAM QVONIAM QVICQVID AD ANTIQVITATEM QVOVIS MODO AVT AD REM LITTERARIAM PERTINET TIBI PRAETER CAETEROS DEBERI EXISTIMO. TV ENIM ES MEDICVM FAMILIAE COLVMEN. QVAE AD ANTIQUITATEM REPARANDAM TANTAM CVRAM SVSCEPERIT. TANTVMQVE ANTE ALIOS STVDIVM ADHIBVERIT. VT SOLI FERE OMNIVM HIS TEMPORIBVS MAIORES TVI PERSPEXISSE VIDEANTVR QVANTVM VTILITATIS ET DECORIS PRAECLARISSIMA ANTIQVORVM EXEMPLA AFFERRE POSSINT POSTERIORIBVS SAECVLIS. NEC VERO EA NVNC TVORVM FACTA MIHI COMMEMORANDA SVNT. QVAE ANTE ACTAE AETATIS PRAESTANTIVM VIRORVM INGENIA INGENTI PRAECONIO CELEBRANT. QVAE BIBLIOTHECAE PVBLICAE ATTESTANTVR TVORVM EXTRVCTAE SVMPTIBVS. ET LIBRORVM VARIETATE MVLTIPLICI REFERTAE. LAVRENTII CERTE PARENTIS TVI PRAESTANTISSIMI VIRI INCOEPTVM AD MAGNAM ANTIQVITATIS PARTEM REPARANDAM TV FACILIVS PERFECTVM REDDES. QVAM EGO PRO MERITIS LAVDARE QVEAM. ILLE .N. CVM ANTIQVITATIS VSQVE STVDIOSISSIMVS FVERIT. ET ALIORVM OPIFICVM INGENIA NON VVLGARIBVS PREMIIS EXCITAVERAT. ET AD DISCIPLINAS REVOCANDAS DVCENTA NVPERRIME ANTIQVORVM VOLVMINA E GRAECIA ET FINITIMIS REGIONIBVS COLLECTA IN HANC PRAECLARISSIMAM CIVITATEM MAGNA DILIGENTIA ET SVMPTIBVS TRANSFERENDA CVRAVERAT. INTER QVAE NON MI

NVS

Digitized by Google

NVS QVAM OCTOGINTA OPERA HAC TEMPESTATE INCOGNITA. NONNVLLA ETIAM QVORVM VEL AVTORVM NOMEN IGNORABATVR IAMDIV NEGLECTA. SI QVIDEM ΤᾺ ΧΕΡΈΙΟΝΑ ΝΙΚΑῚ POETA AIT AB INTERITV SVNT RECVPERATA. QVAE TV MOX OMNIA PETRE MEDICES. ET PERMVLTA ALIA IAMDIV CONQVISITA IN PVLCHERRIMAM ILLAM BIBLIOTHECAM TVAM. QVAE IAM SEMISTRVCTA CONSPICITVR AD COMMVNEM STVDIOSORVM VTILITATEM SOLITA BENIGNITATE FAMILIAE COLLOCABIS. VT TVVM QVOQVE NOMEN NON AB VNO ἘΊΣ ΓᾺΡ ἈΝῊΡ ὈΥΔΕῚΣ ἈΝῊΡ. ΚΑῚ ΜΙ͂Α ΧΕΛΙΔΏΝ ἜΑΡ ὈΥ ΠΟΙΕῖ. VERVM A QVAM PLVRIMORVM INGENIIS HOC BENEFICIO EXCVLTIS ET AVCTIS APVD POSTEROS ILLVSTRETVR. NON MINORE LAVDE QVAM PTOLEMAEI REGIS. ILLE ENIM CELEBRATISSIMIS ILLIS BIBLIOTHECIS FLORENTIBVS EA TEMPESTATE FAVIT DISCIPLINIS. TV AVTEM EX HAC TANTA AC TAM RARA VETERVM AVTORVM COPIA DISCIPLINAS OMNES A COLLVVIE QVA NIMIO IAMDVDVM DEDECORE OBRVVNTVR EMERGERE TENTANTES VIRILITER EXIMES. PVRGABISQVE. ET IN PRISTINVM NITOREM DIGNITATEMQVE RESTITVES. VT NOSTRVM ETIAM HOC CIRCA ANTIQVITATEM STVDIVM AD QVANTVLAMCVNQVE EIVS PARTICVLAM REPARANDAM ATTINEAT. MERITO TIBI CENSVERIMVS ESSE DEDICANDVM QVANDO ET IVRE FAMILIAE AD TE PERTINET. ET DEBETVR ID QVIDEM BENEFICIO QVOD EXPECTANT A TE LITTERARVM STVDIA. ET GRAECARVM PRAECIPVE. IN QVIBVS ETIAM A PVERITIA NON SINE MAGNA INGENII TVI LAVDE VERSATVS ES. HAS ITAQVE LITTERARVM FIGVRAS VT VEL AB ELEMENTIS IPSIS BARBARIES ABSTERGATVR. ATQVE EXTERMI

NETVR. PROBABIS TV QVIDEM QVALE TVVM EGO NOVI IVDICIVM. ET PRODEVNTES IAM IN MEDIVM TVO PATROCINIO ALIOS QVOQVE PROBARE COMPVLERIS SI QVAM PLVRIMI ANTIQVORVM CODICES TVO IVSSV ET BENEFICIO HIS ELEMENTORVM FIGVRIS IMPRIMANTVR. EGO VERO NEQVID IN HAC RE TEMERE VIDEAR INNOVASSE VEL EORVM CAVSA QVI NON FACILE ADMITTVNT HANC LITTERARVM INSTAVRATIONEM BREVIBVS OSTENDERE TENTABO HIS ELEMENTORVM FIGVRIS. QVAE MODO A NOBIS TRADITAE SVNT IMPRESSORIBVS ANTIQVISSIMOS ESSE VSOS. NEC TAMEN CREDIDERIT QVISPIAM QVOD EGO EXISTIMARI VELIM SOLVM ME. AVT PRIMVM LITTERARVM ADVERTISSE FIGVRAS QVIBVS ANTIQVITAS VTERETVR. QVANDO EX NVMISMATVM. MARMORVMQVE. ATQVE ID GENVS INSCRIPTIONIBVS VEL CVIVIS SESE OFFERAT. VERVM QVOD OPVS FVIT PRAESTITI. VT ILLAM POTISSIMVM FORMAM ELIGEREM HVIC IMPRIMENDI MVNERI ACCOMMODANDAM. QVAE VETVSTISSIMA ET INPRIMIS VERA ESSE VIDERETVR. QVAE RES EO EXTITIT FACTV DIFFICILIOR. QVO PLVRIBVS MODIS HAE LITTERARVM NOTAE ET VARIE ADMODVM EXPRESSAE INVENIVNTVR. ADEO VT QVIDAM ETIAM TALIVM ANTIQVITATVM INVESTIGATORES HINC AFFIRMARE AVSI FVERINT. QVOT LINGVIS GRAECOS TOT ETIAM VSOS LITTERARVM EIGVRIS. QVIBVS HAVD QVAQVAM ASSENTIOR. QVI MINIME PVTEM PRISCOS ILLOS GRAECOS SIVE CADMO ET DANAO SIVE ORPHEO ADMONENTE. MODIS ADEO VARIIS LITTERARVM EXARASSE FIGVRAS SED VNAM ET EANDEM PRIMVM CONSTITVTAM. AC VVLGO DEINDE CORRVPTAM VETVSTATIS INIVRIA IN VA-

RIAS,

Digitized by Google

RIAS RECESSISSE. QVOD ETIAM IN HIS QVIBVS ROMANI A PRINCIPIO VSI SVNT ELEMENTIS CONTIGISSE VIDEMVS. IDEM ENIM FIGVRARVM MODVS CVM AD VARIAS NATIONES VELVT IN COLONIAS TRANSMIGRAVERAT. VARIVS APVD SINGVLAS. ATQVE AB ARCHETYPO ADMODVM DISSIMILIS CORRVPTVS INSPICITVR. NAM QVIS ASSEVERAVERIT ALIAS ESSE THEVTONVM. ALIAS HISPANORVM. AVT IPSORVM QVOQVE IN ITALIA LYGVRVM ELEMENTORVM FIGVRAS. NISI QVI ET MERCATORVM INDISCRETAS NOTAS INTER LITTERARVM FORMAS CONTENDERIT ESSE CONNVMERANDAS. QVOD CERTE ABSVRDVM ESSET. OMNES .N. HAE FIGVRAE LATINAE VOLVNT ESSE. ET CVM A ROMANIS VNIS DEFLVXERINT EXCRIBENTIVM VITIO MAGIS ATQVE MAGIS IN INCERTAS. AC MVLTIPLICES TEMPORE ABIERVNT. IDEM ETIAM IN GRAECIS CONTIGISSE EXISTIMANDVM EST. SI DEDERIMVS HIS VARIE ANTIQVOS ESSE VSOS. NON TAMEN QVOD CESSIT VITIO SEQVENDVM EST. NEQVE IDCIRCO FIGVRAS OMNES DILIGENTER CONSERVARE DEBEMVS. SED ANTIQVISSIMAM ET AB OMNI PARTE AEQVALEM. ATQVE PVLCHERRIMAM. NAM IN LINGVIS ALIA RATIO EST. CVM .N. MVLTA EXTENT ANTIQVORVM OPERA AVT ARTIORIBVS. AVT MAGIS SOLVTIS COMPOSITA NVMERIS. NEQVE EADEM LINGVA OMNIA. VERVM VT CVMQVE VEL SOLO NATI ET GENERE AVTORES. VEL DISCIPLINAE PARTICIPES EXTITERE. VEL MAIESTATIS ET EXCELLENTIAE CVPIDI IN ELOCVTIONE. QVAE FACILE IN POEMATE EX VARIETATE ETIAM LINGVARVM COMPARATVR. CVM IS SIT LINGVARVM VSVS. AD AVCTORVM INTELLIGENTIAM. ET METRICE SCRIBENDI COMMODITATEM OMNES

Digitized by Google

AMPLECTAMVR NECESSE EST. CVM IN IPSIS AVTORIBVS PRAE SCRIPTAE CASTIGATAEQVE. AC RATIONIBVS NONNVLLIS. ET METHODIS PER ANTIQVOS GRAMMATICOS IN BREVEM QVANDAM DIFFERENTIAM REDACTAE SINT. IN LITTERIS AVTEM VTINAM LIBRARIORVM QVOQVE MANVS COHERCE RIET AD SIMPLICIOREM FORMAM DIRIGI POTVISSENT. NON .N. ITA MAIORI EX PARTE ET LATINI. ET NOSTRI CODI CES CORRVPTISSIMI LEGERENTVR. SED LIBRARIORVM IL LVD VITIVM QVOD CELERITATI CONSVLERETVR. AEQVIO RI FERENDVM EST ANIMO. IN IMPRIMENDO AVTEM INCON SVLTI VIDETVR ESSE HOMINIS. ITA CORRVPTAS ET INDI SCRETAS NOTAS. CONFVSASQVE ET INTER SE COMPLICA TAS AC PRO INDOCTISSIMORVM QVORVM QVE ARBITRIO DEFORMATAS NVLLO ELEGANTIORE STVDIO OPERAQVE FVISSE PERSECVTVM. CVM VERAE ET SIMPLICES FIGVRAE FACILIVS EXCVDANTVR. ET APTIVS PROPTER PARILITA TEM COHAEREANT. ET QVAE CVM PVLCHERRIMAE SINT MAIESTATEM QVANDAM PRAE SE FERRE VIDEANTVR. VT SOLAE QVODAM MODO DIGNAE APPAREANT. QVIBVS PRAE CLARISSIMA ANTIQVORVM MEMORIA RENOVETVR. DIF FICVLTATEM VERO LEGENDI OBIICIENTIBVS IN HIS TAM SIMPLICIBVS NIHIL RESPONDENDVM EST. NAM EORVM QVO QVE INEPTVDINEM VSVS. CERTO SCIO. NON MVLTO NEGO TIO REDARGVET. QVOD AVTEM HIS FIGVRIS ANTIQVISSI MI VSI SVNT ET ANTIQVA VT DICTVM EST NVMISMATA AD ALEXANDRI VSQVE ET PHILIPPI TEMPORA SATIS IDONE VM TESTIMONIVM PERHIBENT. VERVM CERTIORIBVS ETI AM INDICIIS DILIGENTIVS INVESTIGANTES ID DEPRAEHEN DERE POSSVMVS.

ET

Digitized by Google

ET ALPHA PRIMVM ELEMENTI FORMA EX PENTAGONO FIGU A
RA DIGNOSCITVR. EAM ENIM QVOD EX QVINQVE ἌΛΦΑ TA
LIS FIGVRAE QVALEM APPROBAMVS INVICEM IMPLICITIS
CONNEXA SIT. HOC MODO ΠΕΝΤΆΛΦΑ APPELLATAM IN
RELIQVIIS MAGICORVM LIBRORVM QVI SVB HERMETIS
ET PYTHAGORICORVM FERVNTVR NOMINE INVENIRE LI
CET. ΓΆΜΜΑ VERO FIGVRAM ΔΊΓΑΜΜΑ. QVO VETVSTISSI Γ
MI VTEBANTVR IN PRINCIPIIS DICTIONVM A VOCALI INCI
PIENTIBVS RECTE SIGNATVM INDICAVERIT. SI .N. ΔΊΓΑΜ
MA EX DVABVS EST LATERALIBVS LINEIS. VT AIT DIONYSI
VS VNI RECTAE CONIVGATIS. HOC MODO F. VNA VNI CONIV
GATA MONÓΓΑΜΜΑ CONFICIET. VERVM HVIVS ELEMENTI
TALEM FIGVRAM ET PROPORTIONEM EX QVARTO ETIAM
JAMBLICHI DE SECTA PYTHAGORICA. VBI DE HABITV ET
PROPORTIONE NVMERORVM DOCENS QVI AD ALIQVID
CONSIDERANTVR ΓΑΜΜΟΕΙΔΩ͂Σ VOCE VTITVR EXACTISSIME
POSSVMVS DEPREHENDERE. ΔΈΛΤΑ TRIANGVLAREM APVD Δ
ANTIQVOS HABVISSE FIGVRAM ET AEGYPTVS IPSA PRO
PTER TRIANGVLAREM FORMAM ΔΈΛΤΑ APPELLATA. ET
PARS IN AEGYPTI MEDIO EIVSDEM NOMINIS. ET LIBELLI
ΔΈΛΤΟΙ NOMINATI QVOD EPISTOLAE ETIAM ANTIQVITVS
TRIANGVLARI FIGVRA PLICARENTVR. ET ἘΜΒΟΛΟΝ ACIES
AD CVNEI SPETIEM STRVCTA. ET MEDIA PARS FIGVRAE
ROMBI. ET DEMVM ΔΕΛΤΩΤῸΝ SYDVS HANC ΔΈΛΤΑ FIGVRAM
MANIFESTISSIME APPROBANT. QVIN ET GALENVS IN LI
BELLO QVI MEDICVS INSCRIBITVR FIGVRAS QVASDAM
FRONTI ACCIDENTES TRIANGVLARES AIT ET DELTA SIMI
LES. DE HTA QVOQVE LEGERE

 EST

EST IN COMMENTARIIS. QVAE IN THRACEM DIONYSIVM DIOMEDI ET PORPHYRIO ASCRIBVNTVR. QVOD HTA NVNC APPELLATVR DVM HELLENES SEXDECIM AD HVC LITTERIS VTERENTVR SPIRITVS LOCVM TENVISSE. ADDI TVMQVE VEL DETRACTVM VOCALIBVS ASPIRATIONEM AVT LEVIGATIONEM SIGNIFICASSE. EX QVO VERO INTER LITTERAS CONNVMERATVM LONGE LOCVM OBTINVIT. EADEM FIGVRA IN DVAS PERPENDICVLARITER PARTES DISECTA. ALTERVM SEMISECTVM ASPIRATVM PRAEBVIT SPIRITVM. ALTERVM VERO TENVEM. LEGITVR PRAETEREA APVD EOSDEM GRAMMATICOS LATERALEM LINEOLAM RECTAE EXTERIVS. ID EST A PARTE ADIVNCTAM DEXTERA HOC MODO ˙ ASPIRATVM ACCENTVM REDDERE. INTERIVS VERO ˙ TENVEM. TALES IGITVR SPIRITVS INVICEM CONIVNCTI ἩΤΑ LITTERAE FIGVRAM DEMONSTRABVNT. ΛΆΜΒΔΑ FIGVRA EX Λ
ACVTO ET GRAVI ACCENTV QVOS DISECTVM FACIT. VT IIDEM DICVNT GRAMMATICI CONSTARE POTEST. DE ACCENTIBVS AVTEM NIHIL NECESSE IN PRAESENTIA DICERE.

CVM A GRAMMATICIS FIGVRENTVR. ΛΆΜΒΔΑ TAMEN FORMA ET A SVTVRA OCCIPITIS. QVAM ΛΑΜΒΔΟΕΙΔῆ VOCANT MEDICI ET A MONANGVLO. QVI AD ΛΆΜΒΔΑ SPETIEM ΛΆΜΒΔΩΜΑ APPELLATVR APVD ARITHMETICOS FACILE DIGNOSCITVR. ΚΆΠΠΑ QVOQVE. ET ΣΙ͂ΓΜΑ. QVAE ΚΟΠΠΑΤῖ Κ
ΑΣ. ET ΣΑΜΠΦΟΡΆΣ EQVOS ANTIQVITVS NVNCVPARANT NON Σ
AD AVTORIS ID APVD SVIDAM REFERENTIS SOLVM MODO TEMPORA. SED QVOD MIRVM FORTE VIDEBITVR AD HANC HVSQVE AETATEM IN ASIA EQVIS INHVSTA FIGVRAM SVAM LIQVIDO PATEFACIVNT. ΤΑΥ͂ ET Υ. ALTERIVS FIGVRA Τ

APVD

Digitized by Google

APVD LVCIANVM IN LIBELLO CVI ΔΊΚΗΦΩΝΗΈΝΤΩΝ EST
TITVLVS EX EA POENA. QVAM ΣΊΓΜΑ ELEMENTVM TAΫ
LITTERAE PVTAT ESSE STATVENDAM QVOD EIVS LOCVM
SVBRIPIAT MANIFESTA EST. Υ. AVTEM NEMINEM LATET. Υ
NAMQVE ET HYACINTHVS FLOS CELEBERRIMVS. ET VVL
GO FERVNTVR VERSICVLI. LITTERA PYTHAGORAE DISCRI
MINE SECTA BICORNI. SED Φ QVOQVE FORMAM NOS EDO Φ
CVIT QVI CADVCEVM SCRIBIT BACVLVM ESSE MEDIOCRIS
MENSVRAE.ANGVIBVS VTRINQVE SVPRA EIVS MEDIVM COM
PLICATIS IN CIRCVLI MODVM. VT BACVLVS SIT DIAMETER.
AD SIMILITVDINEM ΦΙ LITTERAE. ΧΙ AVTEM EX DIAGONIO Χ
SIVE DIALELLO FIGVRA. QVAM ET ΧΙΑΣΤÒΝ. ET ΧΙ APPEL
LANT RHETORES DISCERNIMVS. ET ASTERISMVM IN HVNC
MODVM ※ SIGNATVM INVENIMVS. SCRIBIT AVTEM EVSTA ※
THIVS ΧΙ LITTERAM QVATVOR PVNCTIS INTER LINEAS. AD
IPSAM CONIVNCTIONEM DISTINCTAM ASTERISCI PRAEBE
RE SIGNVM. QVIN ETIAM EX TIMAEO PLATONIS. VBI
HARMONICAM ANIMAE CONSTITVTIONEM QVASI PRODV
CIT IN LONGVM. MOX PER LONGITVDINEM DIVIDIT. LINEIS
QVE DVABVS EFFECTIS ALTERAM PER MEDIVM ADMOVET
ALTERI. ATQVE EIVSMODI INTERSECTIONEM ΧΙ LITTERAE
SIMILEM DICIT. HINC ETIAM HVIVS ELEMENTI FIGVRAM DI
GNOSCIMVS. SIQVIDEM AXIVM INTER SESE. ET ZODIACI
CVM AEQVINOCTIO INTERSECTIONES AVTORE PROCLO
HOC LOCO ALLEGORICE PONIT PLATO. ΧΙ LITTERAE FOR
MAM PRAE SE FERENTES. ΠΙ DVPLICI FIGVRA SIGNAVIMVS Π
QVOD PASSIM VTRAQVE INVENTA SIT. VT MINIME POTVE
RIM ANTIQVIOREM DISCERNERE. CVM PRAESERTIM ALTE

RVM

RVM PILATINVM INDE DEDVCTVM PARVA DECLINATIONE
REFERRE VIDEATVR. ALTERIVS AVTEM FIGVRA QVOD LE
VAE DEXTERAM LINEAE DEMITTIT AEQVALEM. EX NOTIS IL
LIS CONSTARE POSSIT. QVIBVS ETIAM ANTIQVISSIME NV
MERI SIGNABANTVR. VT IN DECRETIS ET IN ANTIQVIS MO
NVMENTIS INVENTVM EST. QVIBVS ETIAM NOTIS SOLO
NIS LEGES MEMORIA PRODITVM EST POENAS PECVNIARIAS
SIGNATAS HABVISSE. IN ILLIS .N. COMPERIO IN ANTI
QVIS ADHVC VOLVMINIBVS IN CALCE OPERVM QVANDO
QVE SIGNATIS Πἰ ΔΈΛΤΑ MEDIVM IN SE CONTINENS. HOC
MODO. |Δ|. QVINQVAGINTA SIGNIFICARE. ITEM Πἰ HTA
MEDIVM IN SE CONTINENS. HOC MODO. |H|. QVINGENTA. I' |H|
TEM Πἰ Xἰ MEDIVM IN SE CONTINENS. HOC MODO. |X|. |X|
QVINQVE MILLIA. Πἰ ENIM QVINQVE SIGNIFICAT. ΔΈΛ Π
TA DECEM. HTA CENTVM. Xἰ MILLE. QVAE Πἰ CONTENTA Δ
ID EST QVINQVIES REPETITA PRAEDICTOS REDDVNT NV H
MEROS. SED HAEC SIC HABENT. NON OMNINO PRAETER X
REM HOC LOCO INTERPRETATA. QVANDOQVIDEM ET NO
TAE SVNT ANTIQVISSIMAE. ET EAS ADMODVM PAVCIS EXI
STIMEM ESSE COGNITAS. ΠI AVTEM TVNC FORTE DICETVR
APTIVS ΔΕΛΤΑ. ET HTA. ET XI IN SE MEDIAS
CONTINERE. SI LEVAE LINEAE PAREM HABVERIT DEXTE
RAM. QVID QVOD ET ΘHTA FIGVRAM LVGVBRIS
LITTERAE EX FABARVM FLORIBVS AVTORE VARRONE
VT PEFERT PLYNIVS

POSSE-

Digitized by Google

POSSEMVS ASSERERE. ET DE ΜΥ͂ ET ΝΥ͂ ALIQVID IN ME M
DIVM AFFERRE EX FRAGMENTIS FLORENTII DE PONDERI N
BVS ET NVMERIS. NEC NON ET DE ΙΩ͂ΤΑ. ET Ω. PER NO I
MEN ΙΩ EX OVIDII VERSV LITTERA PRO VERBIS QVAM Ω
PES IN PVLVERE DVXIT. ET DE ΨΙ͂ FIGVRA EX TRIFISSILI Ψ
EPITHETO. IMMO ET ΡΩ͂ FIGVRAM ET VTRIVSQVE. O. QVEM P
ADMODVM ET ΑΛΦΑ EX EARVM PROLATIONE. QVAM DIO O
NYSIVS ALICARNASSEVS DISTINGVERE DOCVIT CONIICERE
POSSET ALIQVIS. ET ΖΗ͂ΤΑ FIGVRAM A ZETA PARTE AE Z
DIVM. NON .N. ἈΠῸ ΤΟΥ͂ ΖΗ͂Ν. NEQVE ἈΠΟ ΤΟΥ͂ ΖΈΕΙΝ ZETAM
ET ZETECVLAM. VT QVIDAM ETYMOLOGIAE RATIONE MINVS
HABITA. SED A ΖΗ͂ΤΑ LITTERAE FIGVRA. QVEMADMODVM
ET ΣΙ͂ΓΜΑ SEDILE APVD MARTIALEM AB ELEMENTI FOR
MA DENOMINATVM EXISTIMO. ET ΒΗ͂ΤΑ SANE FORMAM B
MEDIAE LITTERAE EX PARTIBVS QVARVM SIT MEDIA FIGV
RARE TENTAREM. VERVM IN ἈΠΕΙΡΟΚΑΛΪΑΝ INCIDISSE
VIDEAR DE HIS. AC DE RELIQVIS ALIIS. SI CVI CVRAE FVE
RIT INVESTIGANDVM RELINQVO. PRAESERTIM CVM DE
QVIBVS DISSERVIMVS LIQVIDO FERE CONSTET. VT SIT
EXISTIMANDVM RELIQVAS ETIAM QVAS CVM HIS INVENTAS
VT APTISSIME COHAERENTES APPROBAVIMVS VERAS ESSE
ELEMENTORVM FIGVRAS. QVIBVS ANTIQVITAS VTERETVR.
ET HAEC QVIDEM ATTIGISSE DE VETERRIMIS LITTERA
RVM FIGVRIS NON ABS RE MIHI VISVM EST PETRE ME
DICES. CVM TIBI ANTE OMNIA REM GRATAM FACTVRVM ME

Digitized by Google

ESSE EXISTIMAVERIM ANTIQVITATI SVMMOPERE DEDITO. QVOD ME HERCVLES EXCELLENTIS PVTO JVDICII. CVM IN OMNI ANTIQVORVM CONATV OMNIQVE OPERE MAGNA SEMPER ALIQVA ET OCCVLTA DEPREHENDATVR RATIO VN DE ET HAE QVOQVE LITTERARVM FIGVRAE TAMEN DIMEN SIONEM ET RESPONSIONEM INVICEM HABERE VIDENTVR. VT DEMONSTRARE FACILE QVIS POSSIT NVLLAS ALIAS FI GVRAS TAM VARIAS INTER SE EX TANTA LINEARVM QVAN TITATE TANTAM PROPORTIONEM CONVENIENTIAMQVE SERVARE POTVISSE. VT NON IMMERITO SIT FIDES HISTORI AE PRAEBITA CADMVM SECESSVM SIBI DELEGISSE EPI GRAMMEAM FONTEM ERE DENOMINATVM AD EARVM EX COGITATIONEM. AD TAM PVLCHRAM .N. TAM INSIGNEM TAM DENIQVE ARTIFICIOSAM FIGVRARVM DISPOSITIO NEM ET LOCO OPPORTVNO ET TEMPORE OPVS FVIT. QVAN DOQVIDEM ET FORMA. ET VOX. ET NOMEN EARVM SYMBO LVM ALIQVOD PRAE SE FERAT PLVTARCHI TESTIMONIO. QVOD .N. GRAVISSIMVS. ET SAPIENTISSIMVS AVTOR IN EO LIBELLO QVEM DE EI QVOD ERAT IN DELPHIS COMPOSV IT DE VNA AFFIRMAT LITTERA. DE RELIQVIS ETIAM CON IECTARI LICET. HACTENVS DE LITTERIS. DE LIBRO AV TEM EPIGRAMMATVM NIHIL DVCIMVS IN PRAESENTIA DIS SERENDVM. IPSA ENIM PASSIM IAM EDITA APVD EGREGIA STVDIOSORVM INGENIA SVAM SIBI GLORIAM VENDICABVNT. ILLVD VNVM NON PRAETERMITTAM HOC EPIGRAMMATVM ἈΝΘΟΛΌΓΙΟΝ AB AGATHIA CONCINNATVM ESSE PRAES TANTISSIMO HISTORICO ET POETA SVI TEMPORIS. NON A PLANVDE. VT NONNVLLIS EST TEMERE PERSVASVM.

PLANV-

PLANVDES. ENIM MONACHVS. VT EOS APPELLANT NON MAGIS DISPOSVIT QVAM MVTILAVIT. ET VT ITA DICAM CASTRAVIT HVNC LIBRVM DETRACTIS * LASCIVIORIBVS EPIGRAMMATIS VT IPSE GLORIATVR. QVID TAMEN INDE SIT MERITVS ALIORVM SIT IVDICIVM. EGO HOC VNVM SCIO NON EX SOLO SENSV EPIGRAMMATIS AVT CVIVSLIBET SCRIPTI IVVARI NOS POSSE. SED ANTIQVORVM SALEM ET ACVMEN IN SIMILIBVS ADMIRARI ARTEM QVOQVE ET DICTIONEM AVT HISTORIAM IN QVALIBET MATERIA DVCIMVS EXPETENDAM. SIQVA VERO PLANVDES HIS EPIGRAMMATIS INTERPOSVIT. EA CERTE SVNT QVAE VT INEPTIORA LIBENTISSIME ABSTVLERIM. SED NE CVIPIAM NOSTRO ETIAM EXEMPLO MELIORA FORTE ALIQVA SVBTRAHENDI DETVR OCCASIO. CVM EA PAVCA SINT NEQVE OMNINO VTILITATE CAREANT. NIHIL FERE QVICQVAM ATTIGIMVS. VERVM DE HIS IAM SATIS SVPERQVE. TV AVTEM PETRE MEDICES LVCVBRATIVNCVLAM HANC NOSTRAM. QVAE TVA EST HVMANITAS GRATO ANIMO ACCIPIAS. QVODQVE TIBI HAEREDITARIO IVRE CESSIT MORE PARENTVM GRAECIS LITTERIS PRAECIPVE FAVEAS. VT NON IMMERITO ET SPES ET RATIO HORVM STVDIORVM IN TE VNO MAXIMA EX PARTE POSITA ESSE VIDEATVR. VALE.

F I N I S.

IMPRESSVM FLORENTIAE PER LAVRENTIVM FRANCISCI DE ALOPA VENETVM. III. IDVS AVGVSTI. M. CCCC LXXXXIIII.

Non

* Remarques ſur l'*Anthologie* Manuscrite dans la Bibliotheque du Roi. 2. Vol. des *Memoires de Litterature*, p. 279. 282. —— *Le recueil eſt diviſé en cinq parties. La premiere & la ſeconde ſont compoſées d'Epigrammes la plûpart licentieuſes ; & qui, ſi l'on en excepte un très-petit nombre, ne doivent jamais voir le jour.* VAVASSOR in Libr. *de Epigramm.* Cap. 16. *Planuda* partes contra ejus criminatores agit.

Non tantùm *Græcum* LASCARIS Epigramma ſed & *Latina* ejus Epistola capitalibus litteris excuditur. Nullum aliud *Latinarum* majuscularum in Typographiâ ſpecimen hujusmodi, præter monumenta aut inſcriptiones, vidi. In hisce *Græcis* per capitales litteras editionibus pauca hæc adnotabo; accentuum ſcilicet [a] notas imprimi; pro utroque ſpiritu [b] diſſectas litteræ H partes (· ·) uſurpari; [c] circumflexi eandem, quæ in *Latinis*, figuram, ex acuti & gravis conjunctione effictam (^) adhiberi.

Litterarum certè (quod obſervat [d] *Leo* ALLATIUS) *Romanarum forma* [e] *Græcarum ſimillima nonniſi capitalis eſſe potuit; nomen ſortita à quantitate vel modulo: modò maxima à* [f] CICERONE; *grandis Triſt. cubitum longa ab* OVID. *Lib.* 3. PLAUT. [g] *Pœnul.* & [h] *Rudent. minuta & minutiſſima à* PLAUT. [i] *Bacchid.* CICER. *apud* PLIN. *Lib.* 7. *cap.* 21. SENEC. *Epistol.* 95. *modò rotunda ab aliis, modò quadrata à* [k] PETRONIO. Quin etiam idem [l] ALLATIUS capitalium uſum fuiſſe antiquum probat eò quòd [m] *ab illis errata corrivârint.* Pluribus hoc explicat argumentum [n] vir doctiſſimus, ad quem lectorem refero.

Ante LASCAREM is capitalium uſus in Typographiâ ignorabatur, qui licèt in antiquis Numismatum Marmorúmque inſcriptionibus locum [o] potiſſimum habeat, in manuſcriptis tamen Codicibus characteres minusculos ſive (quos vocant, & [p] quibus nunc utimur) curſivos ſæpius, expeditioris ſcriptionis gratiâ, adhibebant Scribæ: quales characteres cernimus in Libris, qui ante 1494. *Græcè* excuſi ſunt. In horum tamen antiquioribus quædam litteræ ſunt tantùm aut ſæpius capitales, [q] Γ, M, [r] H, N, C.

[d] *Leo*

a Has (quoties in Capitum titulis majuscularum uſus eſt) habet ALDUS in ſuis primis Editionibus; negligit HOMERI Editio *Florentina*, utì & CALLIERGUS in *Etymologico*, ac SIMPLICIO, & BISSOLUS in SUIDÂ 1499. Aliquando omittit, aliquando admittit Editio HOMER. *Iliad.* Schol. *Romana* 1517. (conſule pag. 4. lin. quinq. ultim. & pag. 5. lin. du prim.) utì & *Henr.* STEPHANUS in Edit. *Heroïc. Poet.* 1566.

b, c Sic ALDUS plerumque in primis Editionibus, & *Henr.* STEPHANUS in *Heroïc. Poet.*

d *Animadv. in Antiq.* Etrusc. *Fragm.* pag. 57.

e PLIN. *Nat. Hist.* lib. 7. cap. 58. TACIT. *Annal.* lib. 11. pag. 171. Edit. *Lipſ.*

f Epist. ad *Quint.* Lib. 3. Epist. 1.

g Act. 4. Sc. 2. ℣. 15.

h Act. 5. Sc. 2. ℣. 7.

i Act. 4. Sc. 9. ℣. 67.

k Cap. 29.

l Ibid. pag. 55.

m L in D. lege SCALIG. in VARR. *de re Rust.* lib. 2. D & T. lege STEWECH. in APUL. lib. 1. B, P & R. Idem. lib. 5.

n Lege *Leon.* ALLAT. in *Anim. ad Ant.* Etrusc. *Frag.* p. 55. usque ad pag. 81. Lege etiam *Joſ.* SCALIG. digreſſ. de litterarum *Ionicarum* origine in ejus *Animadv. ad* Euſeb. *Chron.* pag. 110. usque ad pag. 122. Edit. *Amstel.* 1658.

o *Leo* ALLAT. p. 48. notat, quòd *litterarum* etiam *minuscularum fidem faciant veteres inſcriptiones apud* GRUTERUM. Quin & alibi paſſim in vetustis Inſcriptionibus minusculæ occurrunt capitalibus immistæ.

p ALLAT. pag. 45.

q AUL. GELL. 1469.

r *Batrachom.* 1486. *Græcos Authores.* c. 6.

Digitized by Google

[a] *Leo* ALLATIUS *Guil.* CANTERO productо teste *probat*, *tum ex vetuſtis codicibus*, *tum ex Scholiaſtis*, *veteres Græcos nudas litteras absque apicibus ullis pingere ſolitos fuiſſe*; *quod ſæpius aſſerit* POLITIANUS, *ſed potiſſimùm Miſcellan. cap.* 58. & 80. Apices itaque illos omnino rejecerunt Typographi [b] *Conradus* SWEYNHEYM & *Arnoldus* PANNARTZ &c. [c] LEONARDUS *de Arigis* in POLITIANI Operibus, [d] *Badius* ASCENSIUS in ejusdem Miſcellaneis. At ALDUS in [e] ſuâ POLITIANI editione proſodica illa vocum faſtigia noluit negligere, niſi in duobus locis, ubi citantur [f] Sibyllini verſus & [g] CALLIMACHI Hymnus in PALLADIS lavacra; quia ſcilicet POLITIANUS ibi diſertis verbis eorum abſentiam in vetuſtis codicibus confirmat. Nihilominus tamen LASCARIS in ſuis, quas *Græcis* capitalibus vulgavit, Editionibus accentuum & ſpirituum notas diligentiſſimè adjecit tanquam neceſſarias; quibus, ſi omnino fuiſſent ablegandæ, [h] capitales meliùs quàm minuſculæ carere potuiſſent.

A' pronunciationis notis ad diſtinctionis notas, de harum uſu in *Græcis* Editionibus paucula dicturus, tranſeo. Punctum tantùm [i] antiqui noverant; quod triplex fuiſſe obſervat [k] ALLATIUS, τελείαν στιγμὴν, μέσην & ὑποστιγμὴν; [l] recentiorum uſus induxit lineolas curvas, quas virgulas vocamus. LASCARIS in ſuprà laudatis Editionibus non tantùm punctum ſed & [m] virgulam ad ſenſum ſententiarum dirimendum vocibus inſecit.

Satìs ſupérque jam de litterarum figurâ, vocum proſodiis, & ſententiarum diſtinctionibus, quæ in vetuſtis illis raríſque Typographiæ monumentis obſervantur, dictum eſt. Antequam hos libros capitalibus exaratos mittam, id reſtat animadvertendùm, quòd ex his una

* *Antho-*

a Pag. 77. ex CANTER. *Syntag. de rat. emend.*

b AUL. GELL. 1469. At tamen hos *Nicolaus* JENSON in ſuâ *Aul.* GELLII 1472. Editione rejicere noluit.

c *Florent.* 1499.

d Ann. 1511.

e Anno 1498. quæ Editio continet etiam miſcellaneorum centurias, quas omiſit *Leonardina* ann. 1499.

f Cap. 58. ——— *Sibyllinos verſus, qui nunc quoque apud* Zoſimum *vetuſtiſſimis codicibus citra ulla faſtigia, qualéſque de induſtriâ ſubjecimus, inveniuntur.*

g Cap. 80. ——— CALLIMACHI *verſiculos ſubſcriptos veteri more ſinè ullis accentiunculis* ——— In Sibyllinis verſibus (℣. 10. & 13.) duæ voces reperiuntur accentu notatæ, ſed id per Typothetæ feſtinantis oſcitationem.

POLITIANI verba hæc [*de induſtriâ*] innuere mihi videntur, quod antiqua illa in codicibus ſcribendi conſuetudo non ſatis deinceps apud eruditos valuerit, ut Proſodiarum notæ prorſus exularent. De his lege nonnihil in *Hiſtor.* STEPHANOR. p. 437.

h Capitales enim, quarum in Numiſmatibus & Marmoribus uſus crebrior, lineis omnibus proſodicis cernuntur deſtitutæ.

i Sicut in *Aul.* GELL. 1469.

k Pag. 77. ex *Conſtant.* LASCAR. *Gramm. Græc.*

l Pag. 81.

m Virgularum & interrogationis ex puncto virgulâque factæ uſus in HOMER. 1488. Virgulæ in *Batrachom.* 1486.

[a] *Anthologia* nomen Urbis, & Typographi, anníque numerum gerat; [b] Apollonius urbem & annum indicet; [c] Euripidis *Tragœdiæ* quatuor, [d] Callimachus & [e] *Gnomæ*, cum [f] Musæo, typographicis illis tribus circumſtantiis careant. A' vero tamen longiſſimè non forſan abero, ſi ibidem & ab eàdem officinâ cenſeam omnes exiiſſe. Ad tempus quod attinet, *Anthologiam* reliquis præiviſſe ſatis indicat ei adjuncta Lascaris Epiſtola, quâ novi illius, qui omnibus communis eſt, characteris adhibendi ratio aperitur. Omnes certè non longo temporis ſpatio inter ſe diſtare conjicio. *Anthologiæ*, uti & *Gnomis*, præmittitur Alphabeti *Græci* cum diphthongis propriis & impropriis παράδειγμα majuſculis litteris excuſum. Dubitandi non locus eſt, quin omnium Editionibus præfuerit Lascaris primus hôc charactere utendi hortator; qui Callimacho ſubjunxit hoc * Epigramma.

Εἰς Καλλίμαχον.

Ἴχνια μαστεύων, ῥυθμίσατο σῶμα πέλωρον
  Πάνσοφος Ἡρακλέως πρίν ποτε Πυθαγόρης.
Δῶρος Ἀλεξάνδρου δ' Ἱππεῦς παρὰ πίονι νηῷ
  Δηρὸν ἔην, μεγάλης μνημόσυνον παλάμης.
Καὶ σέο δ' οἷα λέοντος ὄνυξ, τόδε, Καλλίμαχ' ἥρως,
  Λείψανον εὐΰμνων λαμπρὸν ἔδειξε νέον.
Ὡς γόνιμον, σοφίην πιστούμενον, εἴσιδε τέχνην,
  Ἀέναον φωνὴν, ἔνθεον ἁρμονίην.
Ὀκτάκις εἰ δ' ἑκατὸν σίχα βίβλων ὤλεσεν αἰὼν
  Δευγαλίος, βαιὸν Ζεὺς τόδ' ἔνευσε μέλος.

'Αρ-

a Hujus Editionis *Henricus* Stephanus non meminit in ſuâ 1566.

b Idem in ſuis ad Apollonium (anno 1574.) annotationibus hanc editionem *Florentinam* citat.

c Fabric. in *Biblioth. Gr.* has *Florentiæ* cuſas ex ratione litterarum conjicit.

d Hanc Callimachi editionem majuſculis litteris vocat *Florentinam Henricus* Stephanus in *Poet. Heroic.* 1566. 2 Tom. p. 487. Et Callimach. 1577. p. 106.

e Has *Gnomas* inſeruit *Henr.* Stephanus in ſuâ editione anni 1569. p. 182. uſque ad pag. 365. Non invenio ullam hujus mentionem ab eo factam. Eaſdem Aldus ad calcem Theocriti & Hesiodi anno 1495. impreſſerat. Cui editioni forſan hæc anteceſſit litteris majuſculis edita.

f Hoc Poemation ad calcem *Gnomarum* rejicitur cum hôc titulo, *Μουσαίου τὰ καθ' Ἡρὼ καὶ Λέανδρον.* Hanc ejus Editionem an viderit *Henricus* Stephanus, dubito. De eâ altum ſilentium in ejus edit. *Poet. Heroïc.* 1566. 2 Tom. p. 487. ubi hæc leguntur. *Affirmavit mihi olim* Michael Sophianus *coram aliis plurimis ſe vidiſſe* Genuæ *Librum veterem, qui inter alia Poëmata haberet istud, ita inſcriptum Μουσαίου γραμματικοῦ τὰ καθ'* Ἡρὼ καὶ Λέανδρον.

* Idem recuſum eſt in editionibus *Aldinâ* 1513. *Frobenianâ* 1532. *Stephanaâ* 1577. *Cramoſianâ* 1675. & *Pariſinâ Benenati* 1574. ubi Latina *Gulonii* interpretatio additur hæc.

Epigramma Jani Lascaris *in* Callimachum *è Græco Latinum factum ab eodem interprete.*

Corporis Herculei, veſtigia recta ſecutus;
Quanta eſſet moles Pythagoras docuit.

Hastá-

Ἀρχέτυπον τελέθειν, θεῖον γένος ἥντις ἀείδῃ,
Μορφῆς ὡς πλάσαις κυάνεον βλέφαρον.
Μήποτε δ' ἐξάρχοντος ἔοι σπάνις ὑμνοπόλοισι
Μολπῆς, χαλκογράφων ξυνὸν ἔθηκε τέχνη.

Λασκάρεως.

Forſan etiam LASCARIS aliquatenus curam geſſit *Homerici* & *Sophoclei* interpretum, quorum Editiones *Romæ* ann. 1517. & 1518. prodierunt, ejus Epigrammatibus *Græcis* (ut antè jam à me notatum eſt) ornatæ. Alia, quare id credam, ea cauſa eſt, quòd hæ in Gymnaſio *Mediceo Quirinalis* collis à [*Joanne* MEDICEO] LEONE X. conſtituto typis mandatæ fuerint. Et quidni putem, LASCAREM *Mediceæ* familiæ ſemper adeò, ut vix quiſquam magis, addictum illius Gymnaſii Typographeo operam ſuam commodâſſe? Hìc obiter obſervo *Joannem* hunc LASCAREM *Rhyndacenum* [a] tanto in pretio habitum fuiſſe, ut [b] à Rege *Galliæ* LUDOVICO XII. accitus ad *Venetos* ſæpius legaretur; & [c] *poſthæc* Romam *abiens*, *ibidem amicitiâ fretus* LEONIS X. Laurentii de MEDICES *fratris*, *poſtquam ex* Græciâ *juvenes eruditos & bene moratos ſecum eduxerat*, *hujus Collegii*, *ad conſervandam Linguæ* Græcæ *puritatem instituti*, *moderator factus*, *ingentibus Pontificiis beneficiis ſit gavisus. Ab hinc denuo in* Galliam *à* FRANCISCO *I. citatus eſt*, *ut ei à Bibliothêca eſſet.*

Joannes hìc LASCARIS, [d] *vir* Græcus, *utrâque Linguâ pereruditus*, Romæ Græcorum *Scholæ præfectus à Pontifice*, [e] *multum laboravit in correctorio opere*, *imò plura feciſſet* (inquit ERASMUS) *ni crebræ legationes & Regum negotia eum revocâſſent.* Florentiis *autem quàm* maxi-

Haſtáque Alexandri templo viſenda Dianæ,
Testis erat, Regis quàm generoſa manus.
Noſcitur ungue Leo: hymnorum ſic, Callimache heros,
Hoc reliquum oſtendit, mens tua quanta fuit.
Quámque ferax & quàm ſapiens artem inſpice doctam,
Divinam harmoniam, melliflúosque ſonos.
Tempus edax rerum octingenta Volumina trivit.
Annuit exiguum Jupiter istud opus
Archetypum eſſe, Deos ſi quis celebraverit hymno:
Forma ut pictori nigra ſupercilia.
Néve hymni cupidis penuria principis eſſet,
Commune hoc fecit Chalcographeia bonum.

a Lege clariſſ. ZELTNER. in *Corrector. centur.* pag. 318.

b BEMB. *Ven. Hiſt.* apud VASC. 1551. pag. 144. & 152.

c ZELTNER. *Centur. Corrector.* pag. 319. Vir clariſſ. pag. 320. habet hæc, *Mortuus tandem eſt* Romæ, *ætatis nonageſimo*, Chriſt. 1489. *morbo articulari constanter laborans.* Quæ non ſatis intelligo; LASCAREM enim ex ſupra dictis constat ultra ann. 1489. vixiſſe.

BAYLE, *Diction.*] *Il retourna en* France *ſous le regne de* François *I. & après s'y être arrêté quelque tems, il repaſſa en* Italie, *& mourût à* Rome *perdu de goutes à l'âge d'environ* 90. *ans.*

d BUDÆUS *Tonstallo* hæc ſcribit anno 1517. Lege *Eraſm.* Epistol. p. 245. ERASMUS *Lascarem* adhuc eſſe in vivis anno 1524. ſcribebat. Lege ejus Epistol. ad *Gaverum.* p. 788.

e ZELTNER. *Centur. Corrector.* p. 321.

maximè & Venetiis *id factum credibile eſt*, *illic apud* Juntas, *hic apud* Aldum: imò & *Lugduni*, ut conjicit [a] Chevillerius. Eodem circiter tempore, quo Lascaris, [b] *Marcus* Musurus munere correctorio fungebatur.

Munus certè illud, quo nullum Arti Typographicæ magis neceſſarium, viris nonniſi pereruditis deferri ſolebat. Id curabant viri omnium ordinum in loco quocunque primarii; nec quâ aſpergi maculâ honorem ſuum credebant, ſi litterarum promovendarum gratiâ tam laborioſum, ſed præclarum, opus tractarent. Non igitur potui, dum Annales Typographicos texo, his quam plurima de typographicis Correctoribus non intexere. Gaudeo tamen me hujus laboris curâ levatum, aliûmque eâ longè meliùs, quàm ego pro modulo meo potuiſſem, perfunctum fuiſſe; virum doctiſſimum *Johannem Conradum* Zeltnerum, qui nuper Correctorum in typographiis eruditorum [c] centuriam ſpeciminis loco collegit. Eam quicumque attentè perlegerit, non ſolùm quicquid in eâ materiâ ſciri opus ſit, ſed uberrimam

a Pag. 194. „ *Jean Lascaris* étoit ſorti
„ de l'illuſtre Famille, qui donna trois Sou-
„ verains à l'Empire *Grec*. Il ſe retira en
„ *Italie* après la priſe de *Constantinople*, &
„ vint en *France*, d'où il fut envoyé par
„ *Louïs* XII. Ambaſſadeur à *Veniſe*. Il avoit
„ fort étudié les anciens Auteurs de ſa Na-
„ tion, dont il rechercha les Manuſcrits,
„ & corrigea les fautes pour les rendre plus
„ faciles à traduire. *Genebrard* dit, que ce
„ fut par ſon conſeil & celui de *Guillaume*
„ *Budé*, que le Roi *François* I. forma le
„ deſſein de dreſſer une Bibliotheque dans
„ ſa Maiſon Royale de *Fontainebleau*, & de
„ fonder à *Paris* le College des Profeſſeurs
„ Royaux pour les Langues: Lascari *&*
„ Budæo *Auctoribus Franciscus I. Biblio-*
„ *thecam Fontanablæam instruxit*, *indéque*
„ *anno* 1530. *Linguarum & Mathematum*
„ *Profeſſores*. Je crois que ce fut *Lascaris*
„ qui ſervit de Correcteur à l'*Avicenne* im-
„ primé à *Lyon* en trois Volumes *in fol.*
„ avec les Commentaires de *Jaques de Par-*
„ *tibus*, par *Jean Trechſel* & *Jean Cleyn*
„ l'année 1498. comme je conjecture de
„ l'Epitre dédicatoire adreſſée au Medecin
„ du Roi *Jean Ponceau*, qu'il mit à la tête
„ de ce Livre. Ces deux ſçavans *Grecs*
„ [*Lascaris* & *Muſurus*] étoient auſſi fort
„ habiles dans la Langue *Latine*. *Erasme*
„ dit, dans ſes Epitres (ſcil. *ad Gaverum*
„ pag. 788.) *Latinæ Linguæ ad miraculum*
„ *doctus* (Muſurus): *quod vix ulli* Græco
„ *contigit*, *præter Theodorum* Gazam *&*
„ *Joannem* Lascarem.

b Lege *Henr.* Steph. *Querimon. Art. Typogr.* & Cheviller. p. 194. „ *Marc*
„ *Muſurus* étoit de l'Iſle de *Candie*, & de-
„ vint Archevêque de *Raguſe*, après avoir
„ expliqué long-tems à *Padouë* les Auteurs
„ *Grecs* avec reputation. *Beatus Rhenanus*
„ a écrit qu'il étoit homme de grande lec-
„ ture, & d'une profonde erudition; qu'il
„ n'y avoit rien de ſi obſcur qu'il ne rendît
„ clair par ſon éloquence: *Nihil erat tam*
„ *reconditum*, *quod non aperiret*, *nec tam*
„ *involutum*, *quod non expediret. Omnia le-*
„ *gerat*, *excuſſerat omnia*. Et auparavant
„ lui *Alde Manuce*, avec qui il travailloit à
„ corriger les Manuſcrits *Grecs*, & revoyoit
„ les feuilles des Impreſſions, fit ſon Eloge
„ en ces termes ſur le Platon *Grec* de
„ 1513. Musurus Cretenſis, *magno*
„ *Vir judicio*, *magnâ doctrinâ*, *qui hos* Pla-
„ tonis *Libros accuratè recognovit*, *cum*
„ *antiquiſſimis conferens Exemplaribus*, *ut*
„ *unà mecum*, *quod ſemper facit*, *multum*
„ *adjumenti afferret & Græcis & nostris ho-*
„ *minibus*. Ce fut lui, qui corrigea le grand
„ *Etymologicon*, qui fut imprimé à *Veniſe*
„ in fol. l'année 1499. par *Zacharie Callier-*
„ *gus* aux dépens de *Nicolas Blastus*.

c *Norimberg.* ſumptibus & typis *Adami Jonathan.* Felseckeri. Anno 1716. in 8o.

rimam inſuper variæ eruditionis frugem ex diverſis Scriptoribus confertam percipiet. Eruditiſſimi interim [a] viri veniâ liceat mihi hìc brevem manipulum ex illius meſſe auctum ſubjicere.

Hanc ergo, Lector, tibi habe Correctorum, cum Typographis, quibus ſuam operam commodaverunt, nomenclaturam.

Correctores	in *Officinis Typographicis.*
[b] *Johan.* ANDREAS Episc. *Alerienſis*;	*Conr.* SWEYNHEYM & *Arn.* PANNARTZ:
[c] *Joh. Anton.* CAMPANUS Episc. *Teramenſis*; & [d] *Carolus de* ALEXANDRIS *de Peruſio*;	*Udalrici* HAN:
[e] *Omnibonus* LEONICENUS;	*Nicolai* JENSON:
[f] GEORGIUS *Alexandrinus*; [g] *Christophorus* BERARDUS *Piſaurenſis*;	*Vindelini de* SPIRÂ:
[h] *Joan.* LAPIDANUS;	*Ulrici* GERING, *Martini* CRANTZ & *Michaelis* FRIBURGER:
[i] *Ludovicus* CARBO;	*Christophori* BALDARFER:
[k] CŒLESTINUS; & [l] POMPONIUS;	*Georgii* LAVER:

Cor-

a Illi equidem plurimas haberi à me gratias agnosco, quod nomen meum meique Opusculi mentionem ſuis chartis inſerere dignatus fuerit. Lubens etiam ſateor in meâ illâ *Stephanorum* historia *multa* (uti me vir Doctiſſ. monuit p. 27.) *vitia ex typographiâ ſupereſſe, quorum ille vel viginti in perlustrando istum Librum obſervavit excuſa.* Quin & ipſe istius Libri initio erratorum graviorum (ferè centum) Catalogum appoſueram. Pudet ſanè; & quamvis in multis Typographi, qui magnam oneris partem in filium adoleſcentem à ſe rejecerat, negligentiam jure cauſari poſſem, malo tamen (quod Lector in istius Libri Præfatione p. VIII. leget) *meis crebris & graviſſimis erratis ab ignorantiâ aut incuriâ profectis veniam deprecari, quàm audacter expoſtulare.* Vehementiſſimè doleo me huic operi, quod mihi nunc in manibus eſt, corrigendo (ob loci, ubi imprimitur, distantiam) adeſſe præſentem non poſſe; vereórque, ut abſentia mea (cùm vel præſens nequeam eſſe ſatis oculatus) erratis frequentiſſimis locum dederit.

b De hôc vide priùs. Lege *Zeltner.* pag. 65. usque ad 69. *Obiit ſeptuagenarius ferè. Ipſe edidit Commentaria in Lib.* IV. V. *&* VI. *Decretalium* & alia, ad jus ſpectantia. *Extat etiam Volumen Epistolarum, quod rariſſimum eſt, ad diverſos ſcriptarum,* Venetiis *excuſum.*

c De hôc vide priùs. Lege *Zeltner.* pag. 101. usque ad 106. *mortuus eſt, Ann. at.* 50. Sienæ *d.* 15. *Julii* 1477. Fertur *tantâ diligentiâ & alacritate excudiſſe Libros* Gallum, *ut* Campano *Correctori per ſingulas noctes ne quidem trium horarum continua quies conceſſa fuerit.*

d Lege JUSTINIAN. *Institut.* 1475.

e De hoc priùs. Lege *Quintilian.* 1471.

f Lege *Martial.* per *Vindelin. Spir.* & *Plaut.* 1472.

g Lege *Dante.* 1477.

h De hôc priùs multa ann. 1470.

i Lege *Serv.* Comment. in *Virgil.* 1471.

k Lege *Institut. Confeſſor.* 1472.

l *Q. Curt.* ſine anno. & VARR. *de Lat. Ling.* ſinè ann. typogr. & loc.

Correctores	in *Officinis Typographicis.*
[a] PLATYNA;	*Arnoldi* PANNARTZ:
[b] *Æneas* VULPES;	*Hermanni* LIECHTENSTEIN:
[c] *Junianus* MAIUS;	*Matthiæ* MORAVI:
[d] *Petrus* LOSLEIN;	*Bernardi* PICTORIS & *Erhardi* RATDOLT:
[e] *Pet. Juſtinus* PHILELFUS;	*Antonii* ZAROTHI:
[f] *Hieronymus* BONONIUS;	*Michaelis* MANZOLINI:
[g] *Bartholomæus* PARTHENIUS;	*Bartholomæi* GONFALONERII:
[h] *Marcus Scaramucinus de* PALATIOLO *Brixianus*;	*Bonini de* BONINIS:
[i] VICTOR *Piſanus*;	*Antonii de* STRATÂ:
[k] *Demetrius* CHALCONDYLES;	*Bernardi* & *Nerii* NERILII:
[l] *Hieronymus* CENTO *Paduanus*;	PETRI *Veronenſis*:
[m] *Fridericus* PISTORIUS;	*Antonii* KOBURGER:
[n] *Johannes* CONO;	*Johannis* AMERBACHII:

[o] *Augus-*

a Lege JOSEPH. *Hiſtor.* 1475.

b Lege OROS. *Hiſtor.* ſine anno.

c Fuit recognitor PLIN. *Epiſtol.* 1476.

d Vide ann. 1477.

e Recognovit LIVII *Decadas* 1480.

f Recognovit CÆSAR. *Comment.* 1480. & TORTELLII *Comment.* uti ex Epiſtol. his præfixâ conſtat. 1480.

g Recognovit *Jun.* MAI. *de Verbor. propriet.* 1480.

h Lege *Aul. Gell.* 1485.

i Recognovit AVIEN. *Interpretat.* ARAT. 1488.

k Recognovit Græcam *Homeri* editionem 1488. De eo lege *Zeltner.* pag. 155. usque ad 157. *Apud* Aldum *Græcos codices ſub prælo ſudantes diu correxit* —— *Non antequam Princeps* Florentiæ *obierat* —— *Poſthæc* Mediolanum à Ludovico Sfortiâ *accerſitus unà cum uxore & liberis eò commigravit, ac non multò pòſt Grammaticæ ſuæ rudimenta luci publicæ expoſuit.* —— *Ejus filia* Jano Parrhaſio —— *in matrimonium conceſſa fuit.* —— *Denique noster octogenario major* Mediolani *ſpiritum exhalavit. Epiſtol.* ERASM. pag. 294. ſub *Chalcondylâ* profecerunt *Gulielmus Latimerus, Linacer,* & *Grocinus.*

l Lege PETRARCH. *Capitul.* 1490.

m Lege *Zeltner.* p. 424. *natus ann.* 1486. —— *aliquibus officinis*, Antonio *præcipuè* Koburgero *operam locabat ſuam, ut à vitiis Typothetarum pagellas purgaret* —— *obiit ann.* 1554. 24. *Mart.*

n Lege *Zeltner.* pag. 122. *ſusceptus eſt in hunc mundum ann.* 1463. —— Johannes Amerbachius *totum ſe comparaverat ad caſtigationem Voluminum* Hieronymi *conquiſitis undique vetuſtis exemplaribus, & doctis viris conductis, qui Græcas dictiones paſſim reſtituerent; de quorum numero fuit* Johannes Reuchlinus *Jctus, qui ex Lexicis vacuas lacunas explere conabatur: cui ſucceſſit feliciter caſtigator* Joannes Cono Norimbergenſis —— *qui* —— *è veſtigiis antiquorum codicum ea quæ vel deerant, vel erant depravata, diligenter reparabat* —— *homo propemodum Græcè quàm Latinè doctior, verſatus nimirum in optimis Auctoribus aliquot annis, excellentiſſimorum in* Italiâ *Profeſſorum* Muſuri & Scipionis *atque* Joh. Cretenſis *non pœnitendus auditor.* —— *tempus ab his laboribus relictum* —— *impendebat, ut* Bonifacium Amerbachium & B. Rhenanum *pueros adhuc ſcientiis augeret* —— *obiit ann.* 1513. 9. *Cal. Mart.* Lege ADAM. in *Vit. B.* RHENAN. & ERASM. *Epiſtol.* pag. 154.

Correctores	in *Officinis Typographicis.*
[a] *Auguſtinus* DODO; [b] *Franciſcus* WYLER; [c] *Conradus* PELLICANUS; & [d] *Beatus* RHENANUS;	*Johannis* AMERBACHII:
[1] *Benedictus* BRUGNOLUS;	*Philippi* PINZII:
[2] *Dominicus de* CANALI;	*Bernardi* RICII:
[3] BENEDICTUS *Rhetor*;	*Leonardi* PACHEL:
[4] *Michael* FERNUS;	*Eucharii* SILBER:
[5] *Angelus de* MONTE ULMI;	*Jacobi* & *Angeli* BRITANNICORUM:
[6] *Gaſpar* GROSSCH & *Sthephanus* ROEMER;	*Johannis* HERTZOG:
[7] *Petrus* CASTELLANUS;	*Johannis* FROBENII:
[8] *Sigiſmundus* GELENIUS;	

[9] *Mar-*

a Lege *Zeltner.* pag. 163. & ADAM. in *Vit. Theolog. German.* pag. 272. *Anno* 1502. ——— Joannes Amerbachius *ſenior cœpit imprimere omnia Opera* D. Auguſtini, *ad quam editionem contulit operam ſuam* Auguſtinus Dodo, *Canonicus ad* D. Leonardum. *Cœperat enim ſcribere argumenta in ſingulos Libros: ſed cùm peſte deceſſiſſet, Typographus operâ* Franciſci Wyler Baſilienſis *Minoritæ uſus eſt.*

b Lege *Zeltner.* pag. 564.

c Lege *Zeltner.* p. 416. & TEISSIER. *Elog.* (Ann. 1696.) pag. 91. & ADAM. in *Vit. Theolog.* pag. 262. *Natus eſt anno* 1478. ——— *rogatu fideliſſimi Typographi* [Joannis Amerbachii] *centum quinquaginta libros reſiduos* [Operum *Auguſtini*, poſt abitum *Franciſci* WYLER] *abſolvit* ——— *Aliis quoque Typographis toto ſexennio pro virili fuit ſubſidio; maximè* Jacobo à Pfortzen, *qui primus* Baſileæ *impreſſit Opera* Chryſoſtomi; *&* Stephan. Brulifer. ——— Joannes Frobenius *cupiens quadruplex Pſalterium imprimere, opus in* Germaniâ *non tentatum, exoravit* Caſparum Sazgerum *provincialem* Pellicani, *ut tres menſes pateretur ipſum* Baſileæ *commorari, quo correctiùs opus ederetur.* ——— *Obiit ann.* 1556. *ætat.* 78.

d Lege *Zeltner.* p. 464. & TEISSIER. *Elog.* pag. 4. & ADAM. in *Vit. Philoſ.* pag. 132. *Natus ann.* 1485. ——— *Officia in tollendis codicum erratis* Joanni Amerbachio *obtulit* ——— *Obiit* 13. *Cal. Jun. ann.* 1547. *ætat.* 62. Recognitor fuit cum *Petro* PORTA in *Henrici* STEPHANI primi officinâ, cùm excuderet ARISTOTEL. *Politic.* Latinè anno 1506. utì ad ejus editionis calcem legitur cum Latino ejuſdem tetraſticho Epigrammate. Hic igitur obiter moneo Lectorem, PORTÆ illius nomen fuiſſe *Petrum*, non *Philippum*; neque ullam à me nominis tranſmutationem factam; utì ſuſpicatur Clariſſ. *Zeltner.* pag. 443.

1 Recognovit *Priſciani* Opera 1492.

2 Lege Lib. *de Venen.* 1492.

3 Lege *Rhetoric.* TRAPEZUNT. 1493.

4 Lege *Campan.* Oper. 1495.

5 Emendavit *Bibl. Lat.* 1496.

6 Emendaverunt *Epitem. in Almag.* PTOLEM. 1496.

7 Lege *Zeltner.* pag. 111. ERASMI *famâ* Baſileam *invitatus* ——— *qui ſuppetias eâ tempeſtate ferebat* Frobenio *in emendationibus quorundam Librorum, qui ſub prælis ſudabant.* ——— *Par munus ut ſubiret,* Caſtellano *perſuaſit ille,* Frobenioque *eum commendavit, ac ampliſſimas conditiones non abnuenti impetravit.* ——— *Ex antiquâ typographici laboris procuratione fuit, quod* Stephanorum *Typographorum* [*Roberti* ſcilicet primi; Vide STEPHANOR. *Histor.* p. 49. 144. 145.] *patronus extitit.*

8 Lege ZELTNER. pag. 219. *Natus* Pragæ ——— *attritus opibus apud* Frobenium

Correctores in *Officinis Typographicis.*

[a] *Marcus* HEILAND; [b] *Deſiderius* ERASMUS; [c] *Wolfgangus* MUSCULUS; [d] *Johannes* OECOLAMPADIUS; [e] *Wolfgangus* LACHNERUS;

Johannis FROBENII:

[a] *Petrus*

nium —— *victum ſibi amicitiamque paravit, in ejus officinam receptus typographicam* —— *Nemo extitit, qui de hiſtoria* Marcellini *melius meritus ſit.* (lege *H.* VALES. *Præfat. ad* MARCELLIN. & HUET. *de Clar. Interpr.* pag. 168.) Phil. Melanchthon *ad officium publicum invitavit in Scholâ* Noribergæ *annuo centum aureorum pretio* —— *ſic enim in Epiſtolâ quâdam* (lege Epiſtol. ad *Camerar.* edit. *Lipſ.* apud *Vœgelin.* 8. p. 49.) *ille ſcripſit: ſed addixi, inquies, biennii operas* Frobenio —— *aget cum* Frobenio *Senatus, ut fidem tuam liberet* &c. Gelenio *præter ea, quæ à* Frobenio *accipiebat*, Johannes Rudolphus STOËR, *antiſtes* Murbacenſis & Ludrenſis *annuum conceſſit ſtipendium.* —— *Ingenioſiſſimus* (teſte BARTHIO in *Adverſar.* l. 44. c. 1. Lege etiam præfat. ARNOB. *Lugd.* 1651.) *ſed audaciſſimus & prorſus nihil ſibi negans* Arnobii *corrector fuit* —— *eandémque licentiam conqueſti ſunt eruditi, illum ſibi ſumpſiſſe in editione* Plinii *certiùm ab illo caſtigatâ* —— *In unam cum his ſententiam mihi viſus eſt iviſſe* Huetius —— *Fatis conceſſit ultimis* Gelenius Baſileæ, *ubi etiam uxorem duxerat, anno* 1554. *ætat.* 77. Lege TEISSIER. *Elog.* pag. 86. & ADAM. in *Vit. Juris-conſ.* in *Vit.* ZUICHEMII, p. m. 228. *ubi ille cum* Gelenio Baſileæ *amicitiam contraxiſſe legitur eo tempore, quo libris ibidem corrigendis noſter præeſſet.*

a Lege ZELTNER. p. 254. & ADAM. *Vit Philoſoph.* pag. 373. —— *Scripta* Eraſmi, Lutheri & Philippi —— *ut ſuis ſumtibus poſſet luſtrare, à* Frobenio *petiit, ut iiſdem emendandis præficeretur.* —— *Fatis concedit ann.* 1549.

b Lege ZELTNER. p. 164. & ADAM. *Vit. Philoſoph.* pag. 86. & MALLINKROT. pag. 96. 97. & ERASM. *Epiſtol.* pag. 194. *Natus ann.* 1466. 28. *Octob. Non tantùm* Lovanii, *apud* Theodoricum Martinum; *ſed etiam* Venetiis, *apud* Aldum *ſeniorem* (*teſte* Julio Scaligero; *quod tamen ipſe non niſi de ſuis ſcriptis factum concedit.* Lege CHEVILL. p. 196. 197.) *Correctoris officio functus eſt.* —— Baſileæ *in ædibus* Frobenianis *caſtigando & corrigendo* Hieronymi, Ambroſii, Hilarii & *aliorum Latinorum Patrum Volumina, tempus haud breve conſumpſit.* —— *mortuus eſt jam ſeptuagenarius* 6. *Id. Jul. ann.* 1536. Bonifacio Amerbachio *harede nominato*, Frobenium & Epiſcopium *ultimæ voluntatis executores conſtituit.*

c Lege ZELTNER. pag. 370. ADAM. in *Vit. Theolog.* pag. 377. & TEISSIER. *Elog.* pag. 219. *Natus ann.* 1497. 6. *Id. Septemb.* —— Baſileæ (*uti jam antea in variis locis fecerat*) *per longum tempus correctioni plagularum à* Frobenio *excuſarum vacavit; quæ ſervitia etiam* Hervagiis *pari alacritate præſtitit, ita ut per ſingulas horas non rarò vel viginti plagulas, re feſtinationem poſcente, inſpectas abſolverit.* —— *In* Hieronymi *Operibus reſtituendis repurgandiſque cum ſocio* Sigiſmundo Galenio *diu multumque ſudavit.* Hervagio *verò in edendis* Chryſoſtomi *Operibus occupato ſuppetias tulit, cui editioni ann.* 1539. *abſolutæ V. tomis, ut & priori* Hieronymianæ, *præfationem præmiſit.* —— *Obiit ann.* 1563. 3. *Cal. Sept. ætat.* 66.

d Lege CHEVILLER. pag. 196. *Hic etiam ab* Andreâ Cratandro *in officinam publicam typographicam receptus eſt. Natus ann.* 1482. *Moritur Cal. Decemb. ann.* 1531. *ætat.* 49. ADAM. *Vit. Philoſ.* p. 45. ZELTNER. pag. 384.

e Lege ZELTNER. p. 206. 207. ERASM. *Epiſtol.* pag. 1625. 307. Frobenii *ſocer &* Frobenianæ *officinæ princeps, vir utriuſque litteraturæ doctiſſimus, & pari cum* Eraſmo *fide præditus; qui ſolus primùm, poſtea ſimul cum* Eraſmo *muneri correctorio præfectus eſt. Obiit peſte ann. circiter* 1518. Vide etiam Reverend. CAVE in *Prolegom. ad Scriptores Eccleſiaſticos.*

Correctores in *Officinis Typographicis.*

[a] *Petrus* ALCYONIUS; [b] *Demetrius* CHALCONDYLES; [c] *Marcus* MUSURUS; [d] *Alexander* BONDINUS; — *Aldi* MANUTII:

[e] *Benedictus* TYRRHENUS; — *Andreæ* ASULANI:

[f] *Johannes* LASCARIS; — *Laurentii Franciſci* DE ALOPÂ: *Aldi* MANUTII: JUNTARUM:

[g] MAURITIUS *de Hiberniâ* Archiepiſcopus *Tuamenſis*; — *Boneti* LOCATELLI:

[h] *Johannes* CHAPPUIS; — *Ulrici* GERING & *Bertholdi* REMBOLT.

In

a Lege ZELTNER. pag. 50. *Apud* Aldum Manutium *officinæ chalcographicæ corrigendis typorum erroribus operam navavit, mercede menſtruâ conſtitutâ, & cùm* Galeni *librum de Animal. partib. ex Græco in Latinum tranſtuliſſet ſermonem, præter fixum præmium, decem amplius in ſingulos menſes aureos obtinuit nummos, ex liberali donatione Cardinalis* Medicei.

b De eo paulò antè dictum eſt.

c Lege ZELTNER. p. 376. & ERASM. *Epiſtol.* pag. 289. 788. 274. 307. *Gente Græcus, eruditione Græciſſimus, natione* Cretenſis, *ſed Lingua Latina usque ad miraculum doctus, quod vix ulli Græco contigit, præter* Theodorum Gazam & Joannem Laſcarem. —— Ariſtophanem & Athenæum *primus correctiſſimos protraxit in lucem & correxit apud* Aldum * Zachariæ Calliergi *typographiæ, uti in Etymologici opere, ſic in aliis variorum doctorum ſcriptis emaculandis operam ſuam epanorthoticam per longum tempus conſecraverat.* —— *Autumno anni* 1517. *cùm paulò antè* Monavienſis *Archiepiſcopus eſſe cœperat, in communem locum abiit;* —— *poſtquam paulò antè, cum triginta aliis, à Papa pileo rubro fuerat condecoratus, teſte* Jovio.

d De quo vide prius ARISTOTEL. *Organ.* 1495.

e Lege CHEVILLER. pag. 122. 195. in præfatione *Strabonis* Græc. apud *Ald.* 1516. *Emendavimus quæ corruperant librarii, homines conſilii præcipites. Quis poſſet unquam vitare hanc communem tempeſtatem ac calamitatem librorum?*

f De eo antea dictum eſt. Lege ZELTNER. pag. 316. *Mortuus eſt* Romæ *ann.* 1489. *ætat.* 90. *Morbo articulari conſtanter laborans.*

g Lege CHEVILLER. pag. 125. Ad calcem Quotlibet. Quæſtion. *correcta atque decoratæ ſummâ curâ ac ſolertiâ patris fratris* Mauritii de Hiberniâ, *ejuſdem religionis digniſſimi Archiepiſcopi* Tuamenſis —— Venetiis *per* Bonetum Locatellum *Presbyterum* Bergomenſ. 1507. *Bonetus* LOCATELLUS ſe Presbyterum ſcribit in omnibus editionibus (quas vidit *Chevillerius*) ab ann. 1502. usque ad 1509.

h Lege CHEVILLER. p. 116. 117. 110. 167. 195. Nomen Correctoris ſumit in verſibus, quos GRATIANI *Decreto* appoſuit ann. 1501. Inter antiquiſſimos Correctores *memorabile & ſuſpiciendum eſt* Pauli Trecii *Juriſconſulti nomen, de quo* Sabellicus *refert, gloriari ſolitum,* triginta voluminum millia à ſe reviſa & recognita è prælis produiſſe. *At is ita intelligendus eſt, ut non ſingulorum librorum Archetypi, ſed cujusque operis*

* *Baius* in Dictionar. in Not. ex *Gesneri* Bibliothecâ affert hunc locum; *Marcus Muſurus Cretenſis ſcripſit Epigrammata aliquot, præcipuè in Græcos libros per Nicolaum Blaſtum Venetiis impreſſos circa ann. 1500. (quibus ipſe, opinor, corrigendis præfuit) item præfationes aliquas proſâ, ut in Etymologic. Græc.* &c.

In Correctorum claſſem multos quoque neque tamen * omnes editionum Recognitores conjeci. At ſi in Correctorum albo cenſendi ſint non ii tantùm, qui in Typographeo quodam conducti mercedis annuæ menstruæ've gratiâ Librorum plagulis emaculandis ſuam operam elocant; ſed & alii omnes, quorum curâ non mercenariâ ſed aut neceſſariâ aut ſpontaneâ factum eſt, ut ullius Libri editio correctior in manus veniret; in magnam nimis iste Catalogus excreſcet molem, cujus improbo labori exantlando vix quisquam unus ſufficiat, niſi cui ſingulæ omnium, quotquot emiſſi fuerunt, Librorum editiones perfectè innotuerint. In Correctorum numerum oportet concedant è Typographis melioris notæ complures, qui antequam ipſi officinam instruerent, in alienâ ſe exercebant, ibique prima ponebant Artis, cujus aliquando evaderent magistri, tyrocinia. Sic *Johannes* [a] FROBENIUS cum *Adamo* PETRI *Johanni* AMERBACHIO & *Johanni* PETRI Typographis *Baſileenſibus* præclaram navavit operam; *Jodocus* [b] BADIUS *Joanni* TRECHSELIO; [c] *Robertus* STEPHANUS vitrico ſuo COLINÆO; [d] *Henricus* STEPHANUS patri *Roberto*; [e] *Paulus* MANUTIUS patri *Aldo*; [f] *Federicus* MORELLUS *Carolæ* GUILLARD; [g] *Gulielmus* MORELIUS *Joanni* TILETANO. Eo neceſſitudinis & cognationis nexu parique officii ratione ſibi invicem cohærebant corrigendi & imprimendi munera, ut hôc dignior putaretur, qui illud administrâſſet; neque illud penitus deponeret, poſtquam hoc ſuscepiſſet. Huc non incommodè transferri poteſt Romani [h] Historici ſententia: *utrumque per ſe indigens; alterum alterius auxilio eget.* Celebriores itaque Typographi oneris ἐπανορθωτικοῦ partem, quoties à prelo urgendo operisque typographicis instigandis aliquantulum otii fuerit, lubentiſſimè ſubierunt. Sic *Robertus* STEPHANUS, quo vix ullum occupatiorem fuiſſe accepimus, nonnunquam [i] ipſe plagulas relegere ſolebat, [k] *licèt decemviratum quendam literarium domi haberet, quorum quidam correctorio munere fungebantur.* Correctorum numerum

operis universa excuſa exemplaria in computationem illam veniant. MALLINKROT. pag. 97. CHEVILL. pag. 202. ZELTNER. p. 531. Adnumerantur quoque à ZELTNERO (pag. 45.) Hieronymus Salius Faventinus & Georgius de Rusconibus, *quorum ille* Bononiæ *anno* 1488. *alter verò* Venetiis *hujusmodi curas ſusceperunt.*

Sed ſatis hactenus de Correctoribus antiquioribus dictum eſt; ne fines huic Volumini constitutos transgredi videar. Reliquorum mentionem in ſuum deinceps tempus locumque rejicio.

* Plures in Librorum Catalogis Lectori occurrunt.

a ZELTNER. p. 202. ADAM. *Vit. Philoſ.* pag. 65.

b ZELTNER. pag. 76. CHEVILL. pag. 195.

c *Histor.* STEPHANOR. pag. 14.

d ZELTNER. pag. 517. *Histor.* STEPHAN. pag. 228.

e ZELTNER. pag. 331.

f *Histor. Typograph.* Pariſienſ. pag. 82.

g Ibid. pag. 34.

h SALLUST. *Catilin.* in initio.

i Lege *Histor.* STEPHAN. pag. 116.

k Lege *Epistol.* H. STEPHANI ad P. STEPHAN. præfix. AUL. GELL. 1585. pag. 13.

rum augebunt eruditi, quicunque aut ſua aut veterum ſcripta emiſerint in lucem, aut antea vulgata & à ſe recenſita meliori luce donaverint. Vix enim puto Editorem (niſi prorſus inſipientem eóque nomine indignum) reperiri poſſe ſui Operis adeò incurioſum, de ſuâ famâ tam minimè ſollicitum, ut ſui fœtûs, poſtquam Typographo & ipſius Correctori commendaverit, omnem interim abjiciat curam, nec (modò cauſa graviſſima non intervenerit, loci putà diſtantia aut valetudo infirmior) in erratis, quæ vel attentiſſimo Typothetæ elabi poſſunt vel inter abacum *Compoſitoris* & prelum (quod ipſe ſæpe novi) intercidere, amovendis extremam cenſuram peragat.

Correctoribus antiquiſſimis mos erat, qui à primâ Artis origine deductus diu poſtea apud poſteros invaluit, carmina in laudem Typographi, cujus officinæ præerant, aut Operis, cujus edendi curam geſſerant, aut utriusque conſcribere. Sic [a] CAMPANI verſus legimus in *Udalricum* GALLUM notiſſimos: ſic [b] Epigrammata à *Roberti* STEPHANI [c] Correctoribus poſtremæ ejus editioni *Theſauri Latini* præfixa. Verſuum editionibus *Conradi* SWEYNHEYM & *Arnoldi* PANNARTZ ſubjunctorum Authorem *Joannem* ANDREAM fuiſſe probabile eſt.

An omnes, quorum Verſus Libris additos habemus, fuerint in Typographeis, unde Libri exierunt, Correctores, incertum. Horum plurimos, (quorum [d] alii Authoris nomen gerunt, [e] alii omittunt) præcipuè ubi Typographi Ars laudatur & induſtria, Lectori impertire & in ſuis paſſim locis inſerere operæ pretium duxi.

Correctorium munus (utì jam antea notavi) non ſecus ac typographicum profiteri neutiquam erubeſcebant viri inter litteratos ex omni [f] ordine [g] Theologorum [h] Medicorum & [i] Juriſconſultorum clariſſimi. [k] ERASMO quidem objecerunt *Albertus* PIUS & *Julius* SCALIGER, ipſum ALDI *heri ſui officinæ miniſtráſſe*, & ibidem *quæſtum feciſſe corrigendis exemplaribus.* Is factum, quod objiciebatur, negabat & diluebat his verbis, *An ille miniſter eſt officinæ, qui proprio adeſt operi?*

a Vide priùs ann. 1469.

b Lege Epiſtol. ante AUL. GELL. ſuprà citat.

c *Andreâ* GRUNTLERO, *Gerardo* CLERICO, & *Adamo* MODIO. Vide *Theſaur. Lat. Ling.* 1543.

d Sic *Raphael* ZOVENZONIUS *Iſter* in editione MARTIALIS apud VINDELINUM, & CICER. *de Divinat. Fat. Legib.* apud eundem.

e Horum exempla plurima occurrunt in ſubſcriptionibus veterum editionum.

f Quod ſtatim apparebit *Zeltneri* centuriam perlegenti.

g *Joannes* ANDREAS & *Antonius* CAMPANUS Epiſcopi, Correctores *Sixtus* RUSSINGER & *Bonetus* LOCATELLUS Presbyteri, Typographi.

h *Carolus* STEPHANUS ex Medico Typographus (lege *Hiſtor.* STEPHAN. p. 164.) *Victor* GESELINUS Medicus apud *Chriſtophorum* PLANTINUM Corrector. (ZELTNER. pag. 237.)

i *Johannes* CHAPPUIS, de quo priùs. *Æmarus* RANCONETUS; de quo conſule *Hiſtor.* STEPHAN. p. 168.

k CHEVILL. pag. 196. 197.

ri ? Neque enim aliam operam ALDO *addixeram. Officina mihi potiùs erat miniſtra.* ERASMUS igitur eo (ut mihi videtur) reſponſo, tantum abeſt, ut à ſe amoliatur Correctoris officium, ut potiùs hoc typographico anteponendum cenſeat; & id ſolum agat, ut probet huic illud magìs quàm illi hoc famulari. Nolo interim diſſimulare, quòd [a] multi in eruditorum claſſe non ignobiles, ut ſuam inopiam levarent, hujusmodi quæſtum litterarium, non pudendum, non illiberalem & ſordidum, feciſſe. Quenquámne litterarum pudebit, quòd litteratos (nimio multos) videat pannis obſitos tenuem victum litterario ludore vix quæritare? Denique ſi noſtris Correctoribus dedecori aut ludibrio vertatur, quòd plerique hanc operam non gratìs polliceantur, nec niſi certo pretio conſtituto elocent, rogo, an viri in ſummo Reipublicæ gradu conſtituti ſuæ quicquam dignitati detrahi arbitrentur, ſi honeſtum (quod ſanè non adeo multis contigit) lucrum ex illâ faciant. Nec præmium neque officium quodcunque ſordet, modò utrumque ſit non turpe, ſed liberale & honeſtum.

Correctoris eruditi conſuetudo Typographis quibusdam viſa eſt adeò neceſſaria, ut illum aliquando ſibi in ſocietatem & lucri partem adſciſcerent, nonnunquam in eandem familiam per conjugium cooptarent. Sic [b] *Bernardus* PICTOR & *Erhardus* RATDOLT *Petrum* LOSLEIN Correctorem & Socium habuerunt. Sic [c] *Johannes* TRECHSEL *Johanni* BADIO in matrimonium filiam collocavit.

Haud igitur injuriâ graviſſimas virorum doctorum querelas [d] legimus adverſùs Typographos ignaros, qui ut impenſis parcant, Correctore aut nullo aut indocto utuntur. Hinc in Libros manavit ingens & turpis erratorum ſeges, quorum fœda ſpecimina affatim protulit [e] CHEVILLERIUS.

In

a *Johannes Ludovicus* APIN, *Marcus* HEILAND, *Franciscus* MODIUS, *Jacobus Ludovicus* STREBÆUS, *Georgius Wolfgangus* WEDELIUS, &c. Lege ZELTNER. pag. 71. 255. 367. 513. 550.

b Vide ann. 1477.

c Vide poſtea, ubi BADII fiet mentio. Hujusmodi affinitates inter Typographos & Correctores, *Paulum* EGENOLPHUM & *Casparum* FINK, *Andream* CRATANDRUM & *Hieronymum* GEMUSÆUM, &c. commemorat ZELTNERUS p. 182. 231.

d Lege, quæ de his fuſè diſſerit CHEVILLERIUS pag. 185. usque ad pag. 193. & pag. 184. 185. Affert locum ERASMI Typographos *Venetos*, *Romanos* & præſertim *Germanos* vehementer accuſantis. ZELTNERUS pag. 18. invehitur in *Genevenſes*, *qui primi operas corruperunt*, & *rudibus in omni doctrinæ genere Correctoribus uſi ſunt.* Eorum chartam, qua Libros imprimunt, minimè probat *Joſephus* SCALIGER. *Conradus* GESNERUS ſcribit ſe maluiſſe *externos claros & bene meritos de communibus ſtudiis Typographos quàm* Germanos, *concelebrare* —— *cùm multi eorum avaritiâ capti, mendoſos prorſus Libros excudere, quàm ſumptus etiam mediocres facere malint.* Lege CHEVILL. pag. 160. 161. Idem pag. 192. queritur in *Pariſienſibus* nonnullis editionibus reperiri quasdam vacantes lineas, quæ Græcè excudi debuerant, quòd Compoſitores aut Correctores, qui Græcè ſcirent, deſiderarentur.

e Lege pag. 169. usque ad 173. p. 184. 189. 190. 191.

In [a] primævis editionibus errores præli (qui tunc erant pauciores) *ſinguli ſuis locis calami cuſpide transfodiebantur*. Neque defuerunt, qui hunc morem & [b] ſervarent & [c] laudarent; quod nempe *multo commodius ac expeditius id Lectori fore licèt emendatori oneroſius impenſioríſque opera, exiſtimaverint*. [d] Pluribus tamen poſtea placuit errata omnia in unum Indicem congeſta [e] calci plerumque Librorum ſubjicere.

Inter errata typographica mihi videntur vix ignoſcenda, quæ in [f] anno editionis deſignando admittuntur. Exempla horum nonnulla in Libris veteribus occurrunt.

Quam-

a Lege CHEVILL. pag. 154.

b CHEVILL. p 155. „ *Louis Laſſeré*
„ Proviſeur du College de *Navarre*, fit
„ imprimer l'année 1534. les Sermons de
„ *Joſſe Clictou* ſon ami, pendant le tems
„ que ce Docteur s'acquittoit à *Chartres* des
„ fonctions de ſa Charge de Théologal. Il
„ ne fit point d'*Errata*, mais, ſuivant la plus
„ ancienne maniere, il corrigea avec la plu-
„ me les fautes d'Impreſſion par tous les
„ Exemplaires.

c Id. p. 155. „ Cette maniere ne de-
„ plaiſoit point à *Eraſme*. &c.

d Vide paginarum binarum Errata in Edit. JUVENAL. cum not. MERUL. *Venet.* per *Gabrielem* PETRI 1478. ubi hæc leguntur: *Lector, ne te offendant Errata, quæ operariorum indiligentia fecit, neque enim omnibus horis diligentes eſſe poſſumus. Recognito Volumine ea corrigere placuit.* HORAT. *Florent.* apud MISCOMIN. 1482. *Hæc ſunt, quæ in codice* HORATII *errore Librarii mendoſa emendanda fuerant. Tu igitur, Lector, numeris indicibus cuncta aſſequeris.* Subſequnntur Errata, quæ totam implent paginam; utì & aliam ex adverſo *Emendata in Commmentariis, quæ invenies indice numero chartarum. Jov.* PONTAN. *de Fortitud. bellicâ & heroicâ; Neapol.* per MORAVUM. 1490. ubi habetur quatuor erratorum index, cum verſibus anteà ſuo loco in Catalogo ann. 1490. citatis.

SUETON. cum Comment. BEROALDI. *Bonon.* 1493.

AD LECTOREM.

Lector candide, offendes, opinor, interdum offendicula & moramenta quædam in Commentariis noſtris ex immutatione transmutationéve litterarum ac ſyllabarum, non nunquam ex inverſione dictionum, quos errores minutulos quidem & cognobiles non conditori adſcribas, quæſo; ſed impreſſori. Vix enim fieri poteſt, ut opere in magno non interveniant hujuſmodi labeculæ. Præfuerunt recognitioni Scholaſtici duo eruditi, qui elaboraverunt, ut emendati ſincerique Commentarii ex officinâ Impreſſoris depromerentur. Siquid erit mendoſum, id Impreſſor ſubnotabit ex ordine chartarum, critque in calce operis collocatum. Vale & perlege. Nullum tamen erratorum Indicem in calce exemplaris, quod conſului, reperio.

e *Sebaſtianus* GRYPHIUS hunc Indicem poſuit in initio *Biblior. Latinor.* ann. 1550. Lege CHEVILL. pag. 151. „ On
„ mettoit ordinairement l'*Errata* dans l'en-
„ droit le plus caché du Livre. *Gryphe* le
„ mit à la plus belle place, où on ne man-
„ que jamais de jetter les yeux. La pre-
„ miere page c'eſt le titre du Livre, la mar-
„ que de l'Imprimeur, & l'année de l'Im-
„ preſſion. La ſeconde, c'eſt l'*Errata*; &
„ la troiſiéme c'eſt l'Epitre dédicatoire.

f CHEVILL. p. 10. 11. „ On voit
„ dans la Bibliotheque de *Sorbonne* deux
„ Imprimez *in fol.* d'une datte extraordi-
„ naire, mais fauſſe. L'une finit par ces
„ termes, *Flores de diverſis Sermonibus &*
„ *Epiſtolis B. Bernardi per me Joann. Koel-*
„ *hof de Lubech Colonienſem civem impreſſi*
„ *an. M. CCCC. feliciter finiunt.* Il y a er-
„ reur manifeſte dans cette datte: premie-
„ rement, parce que le deſſein de l'Impri-
„ merie n'a été formé qu'environ l'année
„ 1440. & n'a été réduit en pratique, que
„ vers l'année 1450. Secondement, parce
„ que cet Imprimeur *Jean Koelhof* n'étoit
„ point encore né en l'année 1400. Il im-
„ prima à *Cologne* l'année 1483. le *Gerſon*
„ *in fol.* en quatre Volumes, qui ſont de

„ même

Quamvìs [a] opera quædam ſint typographica, in quibus nulla eſſe errata jactantiùs quàm veriùs perhibentur; malo tamen cum [b] viris eruditis ſentire, quòd *fieri haud quaquam poſſit, ut Liber ullus abſque mendis in lucem prodeat.* Et ut [c] Poetæ verbis utar; nullus *vitiis ſinè naſcitur; optimus ille, qui minimis urgetur.* Laudanda eſt itaque eorum modeſtia, qui poſtquam omnem, quâ valent, diligentiam adhibuerint, humani nihil à ſe alienum putant; cùmque humanum ſit errare, malunt [d] *pudore ſuo fatendo plecti, quàm tacendo Reſpublica litteraria ſuo damno*

„ même fabrique que ce *Flores.* Sans doute l'erreur vient d'une omiſſion de cet autre chiffre lxxxij. qui devoit être ajoûté après M. CCCC. L'autre eſt le * *Præceptorium divinum* de *Gotſchal Hollen* Religieux *Auguſtin*, où on lit à la fin, *Impreſſum per me Joan. Guldenſchaef civem Colonienſ. ipſo die S. Küberti Epiſcopi anni Domini Octogeſimi quarti.* Il y a ici une omiſſion de ces mots qui doivent préceder, *milleſimi quadringenteſimi.* J'ai vû dans la Bibliotheque *Mazarine* un *Manipulus Curatorum*, que *Guy de Mont-Rocher* compoſa l'année 1333. c'eſt une Edition faite à *Paris in* 4to. où on lit ces termes écrits en cette maniere, *Completus Pariſius anno Domini milleſimo CCCC viceſimo tertio. amen.* L'erreur dans la datte eſt bien certaine, puiſque l'Imprimerie n'a commencé à *Paris* qu'en l'année 1470. comme nous ferons voir dans la ſuite. Il faut que le cinquiéme *C*, qui faiſoit l'année 1523. ſoit échapé des Formes."

Sic QUINTILIAN. *Venetiis* per LOCATELLUM. M. CCCCLXCIII. ubi L mendoſe inſeritur. Sic ARISTOTEL. *Animal. Græcè*; apud *Aldum.* M. IIID. X. HHHH. ΔΔΔΔΠΙΙ. ubi omittitur in Græcis numeralibus |Δ| nota quinquagenaria poſt centenarias.

a CHEVILL. p. 120.] In fine Epigrammatis *Joannis* AUBER in VIRGIL. apud GERING & REMBOLT. 1498.

Hoc eme, quiſquis amas terſum ſinè labe Volumen;
Nulla equidem toto corpore menda latet.

Et *Dominic.* MANCINI de Editione GREGOR. *Rimin. Pariſ.* 1482. quam *Gulielmus* MILITIS Doctor *Sorbonicus* correxit:

Integer eſt, omni ſublatâ è corpore mendâ,
Wilelmi *eximio* Militis *officio.*

CHEVILL. p. 123.] GRAPALD. *de partib. ædium*; apud *Jo.* PARVUM 1517. *Eâ fide eâque diligentiâ excuſſum, ut vix errorem offendas.*

Id. p. 138.] DIONYS. *Carthuſ. in* 4. *Evangel. ſub prelo Aſcenſiano* 1542 *Joan.* TILETANUS hæc verba addidit, *extremâ & infaillibili diligentiâ.*

b *Angel.* ROCCHA in Lib. *de Bibliotb. Vatic.* Lege CHEVILL. p. 121. 122. 123. Lege querelam *Michael.* FERNI in ſuâ CAMPANI Operum editione. Conſule Catalog. ann. 1495.

c HORAT. Lib. I. Satyr. III. ℣. 68.

d Verba hæc *Matthiæ* SCHURERII in *Baptiſt.* MANTUAN. Lib. *de patient.* ann. 1510. Lege CHEVILL. p. 163. 164. VASCOSANUS ad finem ſuæ editionis *Tho.* MAGISTRI &c. 1532. Lectorem veniam orat, quod *poſtquam errata collegiſſet in calce operis adjecturus, coactus fuerit, cùm nulla charta relicta eſſet integra, invitus ea omittere*: & ibidem queritur, quòd *excuſores litterarum omnis moræ impatientes improbè urgeant, ut momento abſolvas, quod in manibus habes; nihili facientes, an Liber emendatus an depravatus in lucem prodeat, modò ipſi ſuum penſum abſolvant.* CHEVILLERIUS de erratorum Indicibus multa diſſerens (pag. 141. 142.

* Hunc Librum vide in Catalogo ann. 1484. Neſcio tamen, an hic (quem notat *Chevillerius*) error. conſulto non admiſſus fuerit. Sunt enim Libri, ubi millenariis & centenariis omiſſis minores tantùm indicantur numeri. De illis enim certa eſt, de his nulla niſi incerta & dubia inſtitui poteſt conjectura. Sic in editione AUGUSTIN. *de Trinitat.* per *Joann. de Weſtfal. anno nonageſimo quinto*, ubi majores numeri, quia facilè conjiciendi, omittuntur. Vide poſtea in Catalog. ann. 1495.

Digitized by Google

damno ipſorum peccata luat. Vetus ſanè aliquando invaluerat (& eadem utinam teneretur) conſuetudo, ut Librorum editio quælibet * Correctoris nomine ſignaretur. Laus aut infamia, quâ palâm affici neceſſe eſt,

142. 148. 151. 155. usque ad 160. 162. 163.) notat ſe non breviorem hujusmodi Indicem vidiſſe quàm erratorum duorum in *Element.* EUCLID. apud COLIN. 1536. licèt opus 174. in fol. paginas contineat; (Vid. *Histor. Pariſienſ. Typograph.* pag. 10.) quæ etiam errata in aliquibus abſunt Exemplaribus (quorum unum inſpicere inter ſelectiſſimos Clariſſ. viri *Roberti* GRAY M. D. ob doctrinam & integritatem digniſſimi Libros mihi contigit) Errata itidem duo in *Comment. Franc.* BURAN. in ARISTOT. *Analyt.* prior. apud *Christian.* WECHEL. 1539. Errata octo in DOLET. *Comment.* prim. Vol. apud *Sebaſt.* GRYPH. 1536. Errata, quæ PIC. MIRANDUL. Operum editionem *Joannem* KNOBLOUCH impenſis *Matthiæ* SCHURERII 1507. deturpant, excreſcunt in quindecim paginas in fol. & Voluminis quidem ſatis parvi. In nullo Libro plura vidiſſe ſe meminit CHEVILLERIUS. De erratorum multitudine per Typographorum incuriam lege querelas *Roberti* GUAGUINI in ſuo *de Gestis Francor.* Libro. *Pariſ.* 1497. & ejusd. Epistol. 1498. *Michaelis* FERNI in CAMPAN. Oper. *Romæ* 1495. *Petri* GALATINI in ſuo tractatu *de Arcan. Cathol. Verit. Ortonæ* 1518. *Raviſii* TEXTORIS in *Epithet. Pariſ.* 1524. Et Cardinalis BELLARMINI in *Recognit.* ſuorum Librorum. *Ingolſtad.* 1608.

Nicolaus GERBELIUS (in *Nov. Testament. Græc.* apud ANSHELM. *Hagenoæ* 1521. 4.) ſcribit ſe *mendas minimi momenti in castigando non tam ſeverum ac religioſum pio Lectori ad emendandum reliquiſſe.* Quem de punctorum, ſpirituum & accentuum erroribus loqui notat CHEVILLERIUS (p. 142.) ſeverior tamen & religioſior in his minutiis fuit *Robertus* STEPHANUS in Indice erratorum *Nov. Test. Gr.* 1546. Idem erratorum Græcorum Indicem editioni *Euſebianorum* Operum ann. 1544. adjecit. Ante *Robertum* STEPHANUM *Simon* COLINÆUS ejus vitricus in Græcis * aliquando Indicem erratorum adjecit, utì & † *Jodocus* BADIUS ejusdem ſocer. ‡ Pauciſſimos adhuc erratorum Indices in Libris Græcis vetustis ante 1500. (licèt & in magnis & in multis Voluminibus impreſſis) vidi; cujus rei à Typographis alioqui eruditiſſimis & accuratiſſimis (qualis *Aldus* fuit &c.) neglectæ nullam invenire poſſum cauſam præter magnûm in Exemplaribus, qui Linguâ illâ excuduntur, recognoſcendis laborem.

Aldus in eo *Aristotelicorum* Operum Volumine, quod Animalium continet, in posteriore folii centeſimi paginâ cum hæc verba [τελῶν οἶον ἔχοντος τοῦ σίγμα ἐν τῷ βραχίονι, ὁ μὲν ἴδης ὤν] ad ejusdem paginæ calcem omiſſa ab operis ſuis typographicis animadvertiſſet, eam, quæ neglecta fuerat, lineam curavit in chartulâ imprimi, & ibidem in ſingulis exemplaribus agglutinari.

Aldus linearum in ſingulis paginis numerum æqualem non ſemper obſervavit. Sic in ſupra-dicto Volumine, folii quinti pagina prior lineas triginta, posterior ejusdem & ſexti utraque lineas viginti octo, ſeptimi prior triginta, posterior viginti novem, octavi & noni paginæ omnes lineas triginta unam continent.

* CHEVILL. pag. 166.] „ *Jean Ravis. Textor* donna ſon attestation, qu'il avoit „ corrigé les fautes d'Impreſſion dans le „ Dialogue d'*Ulric Hutten* intitulé, *Aula*, „ imprimé à *Paris in 4to*, l'année 1519. par „ *Antoine Auſſurd.* Et ce Libraire mit au „ bas de la premiere page du Livre, TEXTOR *emaculavit*, pour aſſûrer le Public „ par l'autorité de cet habile homme, que „ l'Imprimé étoit correct. Sur le *Pimander* „ attribué à *Mercure Triſmegiste*, que *Jaques Fabry d'Estaples* fit imprimer par „ *Henry* le pere des *Etiennes*, on lit les „ noms de deux Correcteurs de cet Ouvrage

* *Galen. ad Patrophil.* 8. Sed *Colinæus* ſuis Novi Testamenti & *Sophoclis* editionibus Græcis nullum Indicem appoſuit.

† *Antholog. Græc.* Ann. 1531. 8.

‡ Unum duntaxat, de quo postea dicetur in CHALCONDYL. *Erotem.* inter Libros anni, loci & typographi indicio destitutos.

eſt, Typographum & Correctorem hortarentur, ut rei ſuæ uterque magis invigilarent: illum puderet Correctorem peritiſſimum non habuiſſe, hunc ſuo officio defuiſſe.

Sub

„ vrage en ces termes: Pariſiis *in Officinâ* „ Henrici Stephani, *recognitoribus mendáſque ex officinâ eluentibus* † Jacobo Solido „ Cracovienſi *&* Volgatio Pratenſi *ann.* „ 1505. *Calend.* April. *Oronce Fine*, Cor„ recteur du Livre de *George* PURBACH „ (*Theorica Planetarum in fol.* aux depens „ de *Jean Petit*) mit à la fin de cette Im„ preſſion des Vers dont les premieres let„ tres aſſemblées compoſent ſon nom, & „ ajoûta ce Diſtique:

Si petis, hoc mendis quis terſerit; arte figuris
Hinc decorâris opus, prima Elementa dabunt.

„ Le Juriſconſulte *Jean Chappuis* avoit „ fait la même choſe l'année 1500. au *Sex„ te des Decretales*, & aux *Extravagantes* „ de JEAN XXII. imprimées par *Gering*; „ où ayant marqué ſou nom par les pre„ mieres lettres de quelques Vers, il écrit „ ſur le premier feuillet des *Extravagantes*:

Si quid purgatum, ſi quid legis utile, ſundas
Pro Correctore ſupplicat ipſe preces.

Code du Roi HENRY. *Paris.* 1601. liv. II. tiltre II. 6.] „ Si les maiſtres impri„ meurs de Livres en Latin ou autre lan„ gue ne ſont ſçavans & ſuffiſans pour corri„ ger les livres, qu'ils imprimerout; ſeront „ tenus avoir Correcteurs ſuffiſans: ſur pei„ ne d'amende arbitraire. Auſquels Correc„ teurs enjoignons bien & ſoigneuſement „ corriger les livres, rendre leurs corrections „ aux heures accouſtumées d'ancienneté, & „ en faire tout leur devoir, à peine de tous „ deſpens, dommages & intereſts, que les „ imprimeurs encourront par leur faute & „ coulpe.

Lector ſi hujus undecimi tituli (in hôc codicis libro) ſeptem priores regulas perlegerit, facilè percipiet typographicæ Arti per hæc ſtatuta optimè tunc conſultum fuiſſe. Haud igitur injuriâ *Angel.* ROCCHA (*Biblioth. Vatican.* p. 412.) ſic deplorat calamitatem illi ab imperitis artificibus illatam.

Hâc tempeſtate, in quâ per totum ferè terrarum orbem Typographia exercetur, viliſſimus quiſque, perpaucis exceptis, egenus præterea, nulliuſque eruditionis homunculus eam illotis tractat manibus, ſpe tantùm lucri aut mercatura exercenda gratiâ ductus. Hinc factum eſt, ut ſoli ferè mercatores, quarum multi nullum nôrunt litterarum elementum pauperrimis hanc artem hominibus exercendam committant, quæſtum indè omnem deſumentes, & nonniſi labores litterarum Concinnatoribus, qui & Compoſitores dicuntur, necnon iis, qui prælo præſunt, & Torculares vocitantur, relinquentes. Correctores inſuper vel ſatis mediocriter eruditi ob tenuiſſimam mercedem ad corrigendi artem eliguntur; vel, ſi eruditi ſint, accurati eſſe non poſſunt, ob ingentem ſarcinam humeris imparem, quam tamen ſponte ſuſceperunt, ut die noctéque adlaborantes victum quotidianum ſibi comparare queant. Id quod etiam Compoſitoribus, Torcularibus ac proto, cæteriſque hujuſce Artis Operariis evenire ſolet. Dira igitur lucri cupido, pace bonorum dixerim, hanc nobiliſſimam Artem & omni laude dignam deturpavit, viliſſimámque reddidit.

CHEVILLERIUS (p. 165. 166.) ſcribit Cenſores in *Hiſpaniâ* aliquando conſtitutos, qui poſt impreſſum Exemplare cum Manuſcripto collatum & erratorum Catalogum confectum fidem faciant Librum in reliquis fideliter imprimi. Idem (pag. 167.) addit anno 1649. *Pariſiis* Articulos triginta ſex publicatos, quibus Typographorum in Librorum correctione incuria coerceretur.

Idem tamen (p. 203. 204.) obſervat erratorum culpam non ſemper in Typographum & Correctorem ſed aliquando in Authoris indiligentiam aut imperitiam debere transferri; profértque *Cornelii Kiliani*, qui *Plantini* Typographeo præerat, Epigramma, quo miſerum Correctorum fatum gemit, quoties cum Authoribus ineruditis eóque iniquioribus, & eorum incorrectis Manuſcriptis oportet conflictari. *Chevillerius* denique (p. 211. uſque ad p. 220. p. 230. ad p. 232.) Librariorum quorundam, vel potiùs,

† Hic lapſus eſt *Chevillerius*; cùm illius nomen fuerit *Johannes*.

Sub hujus Centuriæ finem ſe in plures paſſim ſparſerat Typographiæ notitia, quam in variis jam orbis litterati partibus celebres multi exercebant Artifices:

Anno 1490. *Daventriæ*; JACOBUS *de Breda*:

Anno 1491. *Noribergæ*; *Caspar* HOCHFEDER:
Venetiis; *Simon de* GARÂ, [a] *Joannes* RIGARIUS *de Monteferrato*, *Lazarus* [b] ISOARDA *de Saviliano*, [c] *Joannes Baptista de* SESSA *Mediolanenſis*, *Maximus de* BUTRICIS *Papienſis*, *Thomas de* BLANCIS *de Alexandriâ*:
Vicentiæ; [d] LEONARDUS *de Baſileâ* & GULIELMUS *de Papiâ* Socii:
Pariſiis; [e] *Simon* VOSTRE, *Nicolaus* SOLDAT, *Georgius* WOLFF [f] *Badenſis*:
Lugduni; *Engelbardus* SCHULTIS *Almanus*, *Matthæus* HUTZ, [g] *Antonius* LABILLONIS cum *Marino* SARACENI:
Hispali; *Joannes* PEGNICZER *de Nuremberg*, LE GRAND & THOMAS:
Ulyſſipone ——
—— [h] CHRISTOFOLUS *de Cremonâ*:

Anno 1492. *Venetiis*; *Antonius* LAMBILLIO impenſis [i] *Francisci de* GERARDENGHIS, *Joannes de Cereto de Tridino* aliàs [k] TACUINUS, *Petrus Joannes de* QUARENGIS [l] *da* PALAZOGO *Bergamasco*:
Florentiæ; BARTHOLOMÆUS p. *Florentinus*:
Mediolani; *Leonardus* [m] PACHEL operâ *Petri de* LOMACIO:

Anno

potiùs falſariorum, infidelitatem, aliorum (pag. 221. usque ad pag. 230.) inhoneſtam libertatem increpat; quorum illi de induſtriâ Libros fraude malâ corrumpebant, hi turpis lucri gratiâ imprimere Libellos ſpurcos & obſcœnos non erubescebant. Utriusque generis exempla affert in locis modò indicatis *Chevillerius*, ad quem Lectorem remitto.

a An idem, qui *Joannes* de *Monteferrato* de *Tridino* ann. 1492.

b Vide ann. 1492. in Catalog.

c Vide ann. 1499. in Catalog.

d Hic antea imprimebat 1482. *Vicentiæ*.

e CAILLE pag. 67. Il épouſa *Geneviève Poillevert*.

f Vide ann. 1494. in Catalog.

g Sic CAILLE p. 41. At *Antonius* LAMBILIO imprimebat *Venetiis* 1492. uti ibidem *Marinus* SARACENUS 1478.

h Forſan *Venetiis*, ſi modò idem ſit qui ann. 1493. *Christophorus de Antignato Cremonenſis*.

i Neſcio, an affinis fuerit *Nicolai* GIRARDENGI ann. 1479.

k Vide ann. 1493. in Catalog.

l Ann. 1497.

m Qui antea imprimebat ann. 1490.

Anno 1492. *Paduæ*; *Moſes de* CASTELLO *Comenſis*:
Briniæ; *Rabbi* GHERSON:
Taurini; *Nicolaus de* BENEDICTIS & *Jacobinus* SUIGUS de *Sanctogermano*:
Pariſiis; [a] *Ægidius* COUSTEAU & *Joannes* [b] MENARD pro *Antonio* VERARD:
Dolæ; *Joannes* HEBERTIN:
Ingolſtadii ——

Anno 1493. *Lubecæ*; [c] *Stephanus* ARNDES:
Luneburgi; *Joannes* LUCE:
Friburgi; [d] KILIANUS:
Lipſiæ; *Gregorius* BOETTICHER:
Venetiis; *Vincentius* BENALIUS, DAMIANUS *de Mediolano*, *Martinus de Ronado de* LAZARONIBUS & *Christophorus de qūetis* ANTIGNATO *Cremonenſis* ſocii, *Simon* BEVILAQUA *Papienſis*, *Joannes* PRECIBUS *Lucæantonii* JUNTÆ, [e] T. Z. P. & [f] *Petrus Jo. Q. Perga*:
Papiæ; *Bernardinus* & *Ambroſius* fratres *de* ROUELLIS:
Paduæ; *Hieronymus de* DURANTIS:
Parmæ; *Angelus* UGOLETUS:
Pariſiis; [g] *Felix* BALLIGAUT, [h] *Joannes* LAMBERT:

Anno

a CAILLE. p. 89. „ Il avoit pour marque un grand couteau, dont la pointe „ étoit rompuë, & deux autres plus petits, „ avec ces mots, faiſant alluſion à ſon nom: „ *Du grand aux petits*, voulant dire que „ d'un grand couteau l'on en peut faire de „ petits. Il eut un fils nommé *Nicolas*.

b Suspicor hunc eundem eſſe qui apud CAILLE pag. 67. „ *Jean Maurand*, ou „ *Marard*, imprima avec *Antoine Verard* „ les grandes Chroniques de *France*, *in fol.* „ en 1493. & avec *Gerlier*, les Expoſitions „ des Epitres & Evangiles avec celles des „ Festes, par *Pierre d'Esrey*, *in folio* deux „ Volumes en 1497. Ce *Marard* avoit pour „ marque un Arbre d'où pendoit un flacon „ avec ces lettres *A M.* & ces mots: *Dieu* „ *ſoit en mon commencement & à ma fin*, „ comme on le voit au commencement du „ Livre de *Conſolatorium timorata Conſcientia in octavo* en 1494. imprimé pour *Pierre le Dru*.

c Anno 1484. mentio facta eſt *Stephani* ARNOLDI; quem ferè ſuſpicor eundem cum hôc fuiſſe.

d An affinis fuit *Cornelii* KILIANI, qui erat in *Plantiniana* officina Corrector. CHEVILL. pag. 203.

e Cujus nomen hæ litteræ ſignificent, ignoro.

f *Petrus Joannes de* QUARENGIS *Pergamenſis*; cujus mentio ann. 1493. & 1497. & 1498.

g CAILLE pag. 70. „ Il fit imprimer „ *Textus abbreviatus* ARISTOTELIS en „ 1498. PARDI *Medulla Dialectica*, *in folio* en 1510. Il mettoit au bas de ſes Livres: *Miro caractere*; & quelquefois ces „ Vers, qui ſont alluſion à ſon nom:

Felix, quem faciunt pericula cautum.
Eſt fortunatus Felix, divesque beatus.
Ingratus ne ſis, Juvenis, quem pectore toto,
Felix gratus huic, qui tibi preſſit, agas
Felici monumenta dio ſolicia Felix
Preſſit, & hæc vitii dans, retinentve nihil.

h CAILLE p. 67. „ Il fit imprimer *de* „ *Imitatione* TH. à KEMPIS, où l'on voit

„ à

Anno 1493. *Londini*; *Richardus* PYNSON:
Hagenoæ —— ——
Angoliſmi —— ——

Anno 1494. *Venetiis*; *Perrinus* LATHOMI & *Bonifacius* JOANNIS & *Joannes de* VILLÂ VETERI ſocii, BERNARDINUS *Venetus* expenſis *Hieronymi* DURANTI, [a] *Benedictus* HECTOR *Bononienſis*:
Papiæ; *Antonius de* CALCANO impenſis [b] *Gabrielis* CRASSI:
Pariſiis; *Claudius* JAMMAR, *Joannes* PHILIPPI *de Cruczennach* & *Georgius* [c] WOLFF:
Rothomagi; [d] *Martinus* MORIN:
Hiſpali; *Meynardus* UNGUT *Alemanus* & STANISLAUS *Polonus* ſocii:
[e] *Weſtmonaſterii*; *Winandus de* WORD in ædibus CAXTONI:
[f] *Piſauri* —— —— ——
[g] *Leiriæ* —— —— ——

Anno 1495. *Lipſiæ*; *Baccalarius* WOLFGANGUS *de Monacho*:
Venetiis; [h] BERNARDINUS *Vercellenſis* Juſſu *Andreæ* TORRESANO *de Aſſulâ*:
Antwerpiæ; *Adrianus de* LIESVELT:
Brixiæ; *Bernardinus de* MISINTIS *de Papiâ*:
Mediolani; [i] *Uldaric.* SCINZENZELLER impenſis *Alexandri* MINUTIANI:
Pariſiis; *Petrus* POUILLAC pro [k] *Dionyſio* ROCE, *Stephanus* JEHANNOT, *Joannes* TREPEREL:
Lugduni; [l] *Jodocus* BADIUS *Aſcenſius*:
Barcelonæ —— —— ——

Anno

„ à la fin un petit traité *de Contempeu mundi*, le tout traduit en *François*, *in* 4°. en „ 1493. *Histoire de la Paſſion de N. S. preschée par Olivier* MAILLARD *Cordelier*, „ *in quarto* en 1493.

a Imprimebat *Bononiæ* 1488.

b De quo priùs 1490.

c De quo priùs 1491.

d CAILLE. p. 39. *Martin* MORIN demeurant devant *Saint Lo*.

e Sic conjicio, quamvìs loci nomen non adjiciatur.

f. g Non dubito, quin Typographi fuerint *Judæi Soncinates*. Lege CHEVILL. p. 264. 265.

h Nomen inter Typographos frequentatum: adeò ut eos distinguere non ita facile eſt.

i De quo priùs 1497.

k CAILLE p. 72. „ Il mettoit ordinairement au bas de ſes Livres cette deviſe, „ *à l'avanture, tout vient à point qui peut* „ *attendre*.

l De hôc dicetur in initio proximi Voluminis.

Anno 1495. *Barcelonæ*; [a] *Antonius* MORETUS *Briſienſis* & *Hieronymus* ALEXANDRINUS:

Anno 1496. *Venetiis*; [b] *Gregorius de* GREGORIIS, expenſis *Benedicti* FONTANÆ:
Brixiæ; [c] *Jacobus* & *Angelus* BRITANNICI fratres:
Regii; *Dionyſius* BERTOCHUS *Regienſis*:
Florentiæ; *Laurentius* MORGIANI & *Joannes de* MAGANZA, [d] *Laurentius* VIVUOLI:
Pariſiis; [e] *Joannes* BOUYER & *Gulielmus* BOUCHER pro [f] *Engelberto de* MARNEF:
Turone; *Johannes du* LIEGE, cui imprimebat *Matthæus* LATERON:
Lugduni; *Johannes de* WINGLE:
Lipſiæ; *Wolfgangus* MOLITOR:
Pampelunæ; *Gulielmus de* BROCARIO:
Monteferrato; M. MANFREDUS:
Granatæ ——— ——— ———

Anno 1497. *Baſileæ*; [g] *Joannes* BERGMAN *de Olpe*:
Auguſtæ; *Johannes* SCHENSPERGER:
Hagenoæ; *Johannes* RYMAN & *Henricus* GRAN:
Venetiis; [h] *Hieronymus de* PAGANINIS, OTINUS *Papienſis*, ANTONIUS *Bergomenſis de Zanchis*:
Ferrariæ; *Laurentius de* RUBEIS *de Valentiâ*:
Florentiæ; Societas COLUBRI:
Paduæ; ALOIS *Comenſis* & *Bartholomæus de* TROSSIS:
Pariſiis; *Joannes de* CONBELENS & [i] *Petrus* LEVET, [k] *Wolfgangus* HOPYL & [l] *Joannes* HIGMAN,
Anno

a Hujus MORETI mentio fit ann. 1500. *Venetiis*. *Antonium* quendam MORETUM memoravi antea *Joannis Antonii* CAMPANI familiarem. pag. 53.

b Cujus mentio 1481.

c *Jacobi* mentio 1485.

d Ejus juſſu Liber impreſſus eſt.

e CAILLE pag. 68. „ Ils avoient pour „ marque deux Bœufs qui paiſſent, avec „ ces Vers autour:

En la parſin de l'œuvre loüer Dieu,
Chacun de nous doit pour avoir ſa grace,
A lui donc ſoit puis qu'il lui a plû,
Nous donner temps de ce faire & eſpace.

f De fratribus MARNEFIIS prius 1490.

g Sic anno 1498. quamvis anno 1497. tantùm *Jo. de Olpe*. & ſinè loco.

h Affinis forſan fuit *Paganini de* PAGANINIS, cujus mentio 1485.

i Hujus mentio 1487.

k Hujus mentio 1489.

l CAILLE p. 69. „ Cet *Higman* imprima en la maiſon de *Sorbonne* en 1484. un „ Livre compoſé par *Dominique* MANCINI, intitulé *de Quatuor virtutibus*. p. 70. „ Il mettoit ordinairement au bas de ſes „ Livres, *Apud litterarum Artis formularia ſocios*.

Anno 1497. [a] *Antonius de* NIDEL, *Andreas* BOCARD impenſis [b] *Durandi* GERLERII & *Johannis* RICHART & [c] *Johannis* PETIT, & *Johannis* ALEXANDRI:

Avinione; *Nicolaus* LEPE civis *Avinionenſis*:

Provini; *Gulielmus* TAVERNIER:

——— *Joannes* [d] BACHELIER & *Petrus* BARCHELOT:

——— Presbyter *Baptista* FARSENGUS impenſâ *Franciſci* LAURINI civis *Brixiani*:

——— *Franciſcus* FRADIN & [e] *Joannes* PIVARD:

Anno 1498. *Lipſiæ*; *Jacobus* THANNER:

Venetiis; *Joannes* ALUYSIUS *de Variſio Mediolanenſis*, [f] BERNARDINUS & MATTHÆUS *Veneti*, *Antonius de* GUZAGO *Brixienſis*:

Mediolani; [g] *Uldericus* SCINZENZELLER impenſis Presbyteri *Hieronymi de* ASULÂ & *Joannis de* ABBATIBUS *Placentini*:

Regii; *Franciſcus de* MAZALIS:

Florentiæ; GERARDUS *de Harlem*:

Pariſiis; [h] *Georgius* WOLF & [i] *Thielman* KERVER, *Joannes* DRIART, *Joannes* POITEVIN:

Lugduni; *Claudius* GIBOLETI, [k] *Nicolaus* WOLF *Alemanus* [l] *Lutrienſis* pro *Stephano* BAYNARDO Bibliopolâ *Lugdunenſi*:

Anno

a CAILLE p. 69. „ Il imprima *Conſe-* „ *quentia Martini* MAGISTRI, à la fin „ duquel Livre eſt ce diction:

Has conſequentias Antonius de Nidel
In Artibus Magiſter, nec-non civis
Pariſienſis in monte Sancti Hilarii
Primâ concurrente cauſâ, miro caractere
Exaravit anno 1501.

b Hujus mentio 1489.
c De hôc dicetur in ſecundo Volumine.
d Hic imprimebat *Lugduni* 1500.
e Hujus mentio 1500. etiam ſinè loco.
f BERNARDINI *Veneti* mentio 1494.
g Hujus mentio anno 1490.
h Hujus mentio 1491.
i CAILLE p. 76. „ Libraire juré, *Al-* „ *lemand* de nation, épouſa *Yolande Bon-* „ *homme*, fille de Libraire. Il a fait plu- „ ſieurs fondations, & c'eſt lui qui a fait „ faire la grande vitre, qui eſt ſur la porte „ de l'Egliſe de Saint *Benoiſt* du côté des „ Charniers en 1525. où l'on voit cette „ marque T✠K ſoutenuë de Licornes; el- „ le eſt remarquable, pour être une des plus „ belles vitres de *Paris*. Il a fait faire auſſi „ celle qui eſt au deſſus du maître-Autel „ de l'Egliſe des RR. PP. *Mathurins*, où „ l'on voit la même marque; comme auſſi „ ſur pluſieurs autres ornemens, qu'il a „ donné à ces deux Egliſes, dans l'une deſ- „ quelles il a été enterré. Il laiſſa pluſieurs „ enfans, entr'autres *Jean*, *Jaques* & „ *Thielman*.

k An hic *Georgii* WOLF, qui *Pariſiis* ann. 1491. imprimebat, affinis fuit? *Nicolaus* WOLF poſtea *Pariſiis* excudit anno 1500.

l Vide ann. 1499. in Catalog.

Anno 1499. *Venetiis*; [a] BERNARDINUS *Venetus de Vitalibus*:
Florentiæ; LEONARDUS de *Arigis* de *Geſoriaco*:
Bononiæ; *Joannes Antonius* [b] PLATONIDES *Benedictorum*.
Delphis; *Henricus* ECKERT *de Homberch*:
Pariſiis; *Michael* TOLOSA, [c] *Thielman* KERVER *impenſis* [d] *Joannis* PARVI & JOANNIS *Confluentini*:
Bemberg; *Joannes* PFEIL:
Burgis; *Joannes de* REY:

Anno 1500. *Venetiis*; ALBERTINUS *Vercellenſis*:
Pariſiis; [e] *Alexander* ALIATE, [f] *Philippus* PIGOUCHET pro *Nicolao* WAULTIER:
Lugduni; *Joannes* DYAMANTIER, [g] *Simon* BEVILAQUA impenſis *Bartholomæi* TROT Bibliopolæ, *Gaspar* ORTUM & *Petrus* [h] SCHENCK:
Rothomagi; [i] *Martinus* MORIN impendio *Jo. le* FORESTIER & *Jo.* HUUYN & G. BENARD, [k] *Petrus* REGNAULT *Cadomenſis* Univerſitatis Bibliopola:
Viennæ; *Conradus* CELTES.

Bibl.

a An hic eſt diverſus ab eo, qui antea 1494. BERNARDINUS *Venetus* vocatur?

b Si hic *Platonides* non idem ſit, qui ante anno 1488. vocabatur *Plato* & 1491. *Plato de Benedictis*; poterit forſan eſſe ejus filius: vox enim *Platonides* eſt Patronymica.

c Hujus mentio 1491.

d Hujus mentio 1497.

e CAILLE p. 76. „ Il avoit pour déviſe, autour d'un A au pied d'un Arbre, „ ces mots, *à fructibus eorum cognoscetis eos*.

f Hujus mentio 1489.

g Hic antea *Venetiis* imprimebat 1493, 1494.

h Hic imprimebat *Vienna* 1484.

i Hujus mentio 1497.

k CAILLE pag. 49.] „ Il ſit imprimer „ à *Rouen*.

Bibl. Latin. *per Simonem de GARA.* (a) fol.	Venet.	1491.
Eadem. (b) 4to.	Venet.	1491.
Eadem. (c) 4to.	Baſil.	1491.
Ead. minimo charactere: *per Joannem FROBEN.* (d) 8°.	Baſil.	1491.
Pentateuch. Hebr. cum Paraphraſ. Chald. & punctis. fol.	ULISSIPONE.	1491.
Libri Sapientiales Latinè: *per Georg. WOLF.* (e) 4to.	Pariſ.	1491.
Epiſtolæ D. Pauli cum breviſſ. notis Ægidii Delphi: *per Ulric. Gering.* (f) 4to.	Pariſ.	1491.
Pſalmi Belgicè. (g) 8°.	Zwolæ.	1491.
HEURES à l'uſage de Rome. (h) 4to. *par Philippe Pigouchet pour Simon VOSTRE libraire demourant à*	Paris.	1491.
Petri Dorbelli Andegavenſis QUADRAGESIMALE ſuper epiſtolas: *per Engelhardum SCHULTIS Almanum.* (i) 4to.	Lugduni.	1491.
Caſſiodor. in Pſalmos: *per Joannem de Amerbach.* fol.	Baſil.	1491.
Expoſitio *REGULÆ* S^ti. *BENEDICTI* per Joannem de Turrecrematâ Cardinalem: *per Petrum Levet pro Nicolao SOLDAT.* (k) fol.	Pariſ.	1491.
ANSELMI Archiep. Cant. *OPERA* & Tractatus: *per Caspar HOCHFEDER.* (l) fol.	Nuremberg.	1491.

Alphonſi

(a. b. c. d. e. f. g) LONG. *Biblioth. Sacr.*

(h) *Vingtiéme jour de Janvier, l'an Mil CCCC. IIII XX. & XI.*

(i) *In arte hâc impreſſure, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo primo. XXIIII. Novemb.*

(k) CAILLE. pag. 66.

(l) 27. *Mart.*

Alphonſi *TOSTATI* Opera: *per PAULUM de Coloniâ*, *Joannem PEGNICZER de Nuremberg*, *LE GRAND*, *& THOMAM.* (a) fol. . . . . . . HISPALI. 1491.

Albert. Magn. de Arte vivendi, loquendi & tacendi. (b) 4to. . . . . Pariſ. 1491.

Bartholom. Anglic. de Proprietat. rerum. (c) fol. . . . . . . Argentin. 1491.

Traité des proprietés de chaque ſubſtance traduit de Latin en François par frere Jean Corbichon: *par Matthieu HUTS maitre en l'art d'impreſſion.* fol. . . . . . . à. Lion. 1491.

Medicin. *BERNARDI* de Bordoniò: *per* Antonium *LABILLONIS & Martin. Saraceni.* (d) fol. . . . . . . Lugd. 1491.

EUCLIDIS elementa Latinè; cum comment. Campani: *per Leonardum de Baſileâ & GULIELMUM de Papiâ ſocios.* (e) fol. . Vicent. 1491.

PLATO Latinè, interprete Ficino; & Ficini Theologia Platonica: *per Bernardum de Choris de Cremonâ & Simonem de Luero impenſis Andreæ Toreſani de Aſulâ.* (f) fol. .. . . Venet. 1491.

Plin.

(a) CAILLE. pag. 48.

(b) CHEVILL. pag 98. hunc Librum *Ulrico* GERING & *Bertholdo* REMBOLT attribuit. *In ædibus Sorbonæ Solis aurei* 1491. *Aprilis* 7.

(c) Biblioth. *Adr.* PAUW.

(d) CAILLE. pag. 41.

(e) 20. *Cal. Jun.*

(f) 13. *Augusti.* Hæc PLATONIS editio præceſſit PLOTINUM, qui *Florentiæ* prodiit ann. 1492. interprete eodem FICINO. FABRIC. in *Biblioth. Græc.* ex MENAG. *Antibaillet.* affert, FICINUM *Verſionis ſuæ primum ſpecimen oſtendiſſe* Marco Muſuro, *& ejus cenſuram rogâſſe; hunc inſpecto* Ficini *labore digitos atramento protinus immerſiſſe, eiſque primâ* Ficinianæ *verſionis paginâ obliteratâ demonſtrâſſe aliâ verſione opus eſſe, hanc nonniſi unâ liturâ poſſe emendari.*

Libet hic quædam excerpere ex FICINI Epiſtolâ ad *Laurentium* MEDICEM dedicatoriâ, quæ PLOTINI editioni ann. 1492. præfigitur; quoniam in eâ multa ad hanc, de quâ nunc agitur, PLATONIS Editionem & ad *Marſilium* FICINUM utriusque interpretem pertinent.

Magnus COSMUS —— *quo tempore Concilium inter Græcos atque Latinos ſub* Eugenio *Pontifice* Florentiæ *tractabatur, Philoſophum Græcum nomine* Gemiſtum *cognomine* Plethonem —— *frequenter audivit. E cujus ore* —— *ſic afflatus eſt* —— *ut indè Academiam conceperit* —— *Deinde dum conceptum* —— *parturiret, me* —— *medici ſui* Ficini *filium adhuc puerum tanto operi.*

Plin. Natur. Hiſtor. liber 37 & Ultimus: *impreſſ. operâ & impenſâ Thomæ de* **BLANCIS** *de Alexandriâ.* (a) fol.	Venet.	1491.
Plutarchæ Vitæ Latinè, Lapo Florentino interprete: ***per Joannem RIGARIUM de Monteferrato.*** (b) fol.	Venet.	1491.
Valer. Maxim. cum comment. Oliverii Arziganenſis: ***operâ Gulielmi Tridinenſis cognomento anima mia.*** fol.	Venet.	1491.
Tit. Liv. cum Sabellici annotat. (c) fol.	Venet.	1491.
Q. Curtius. fol.	Veron.	1491.
Plin. de Viris Illuſtribus: ***per Eucharium Silber aliàs Franck.*** (d) 4to.	Romæ.	1491.
Sixti RUFI viri conſularis Valentiniano Auguſto de Hiſtoriâ Romanâ libellus: ***per Eucharium Silber aliàs Franck.*** (e) 4to.	Romæ.	1491.
Saluſt. cum comment. Laurentii Vallenſis in Bell. Catilin. *arte* ***Philippi Pincii de Caneto.*** (f) fol.	Venet.	1491.
Cicer. Tuſculan. Quæſtion. cum comment. (g) fol.	Venet.	1491.

Cicer.

operi deſtinavit. ——— *educavit in dies. Operam dedit, ut omnes* Platonis *&* Plotini *Libros Græcos haberem. Poſt hæc anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo tertio, quo ego * trigeſimum agebam ætatis annum, mihi* Mercurium *primò* Termaximum, *mox* Platonem *mandavit interpretandum.* Mercurium *paucis menſibus eo vivente abſolvi.* Platonem *tunc etiam ſum aggreſſus.* ——— Johannes Picus † MIRANDULA ——— *quo anno* Platonem *aggreſſus fueram, natus, deinde quo die & ferme quâ horâ* Platonem *edidi*, Florentiam *veniens, me ſtatim* ——— *de* Platone *rogat. Huic equidem*, Plato *noster, inquam, hodie liminibus nostris eſt egreſſus. Tunc ille* ——— *ad* Plotinum *interpretandum me non adduxit quidem, ſed potiùs concitavit.* ——— Platonem *ipſum miſimus ad te jam diu, ut apud eum aliquando reviviſceret, in quo revixit* COSMUS ——— Plotinum *verò nunc* —— *mittimus* ——— Porphyrius *pius ejus diſcipulus tibi auſcultandus erit, vitam, mores, geſta magiſtri & breviſſimè ſimul & veriſſimè narrans: cujus hiſtoriam* Angelus Politianus *noster, alumnus tuus, tam oratoriam quàm philoſophicam eſſe cenſet.* &c.

(a) *Die III. menſis Novembris.*
(b) *Die ſeptimo Decembris.*
(c) FABRIC. *Biblioth. Lat.*
(d) *Auguſti die decimâ octavâ.*
(e) *Auguſti XXIII.*
(f) *Maii undecimo.*
(g) *Decemb. quintâ.*

* Igitur Marſilius Ficinus natus 1434. † Natus eſt 1461.

Cicer. Offic. cum comment. Marſi; Paradox. Amicit. Seneſt. cum comment. variorum. (a) fol.	Venet.	1491.
Lucret. cum comment. Omniboni Vicentini: *per Uldaric. Scinzenzeller.* fol.	Mediolan.	1491.
Virgil. cum comment. Servii, Landini & Calderini: *curâ LAZARI de Saviliano.* fol.	Venet.	1491.
Catull. cum comment. Parthenii, Tibull. cum comment. Bernardini, Propert. cum comment. Beroaldi: *impreſſ. à Boneto Locatello Bergomenſi, cui neceſſaria exhibuit vir nobilis Octavianus Scotus Modoctienſis.* (b) fol.	Venet.	1491.
Ovid. Epistol. cum comment. Ant. Volsci: *per Barthol. de Zanis de Porteſio.* (c) fol.	Venet.	1491.
Martial. Epigr. cum comm. Calderini: *per Philippum Pincium de Caneto.* (d) fol.	Venet.	1491.
Perſ. cum comment. Joan. Britannici: *per Bernardinum Benalium Pergomenſem & Matthæum Capcaſam Parmenſem.* (e) fol.	Venet.	1491.
Lucan. cum comment. Omniboni Vicentini: *per Uldar. Scinzenzeller.* (f) fol.	Mediola.	1491.
Senecæ Tragœdiæ cum comment. Bernardini Marmitæ: *impreſſ. per Anthonium Lambillon & Marinum Sarazin ſocios.* (g) 4to.	Lugd.	1491.
Calphurnii Bucolica: *per Jacobum de Bredâ.* (h) 4to.	Davent.	1491.
Aul. Gell. (i) fol.	Venet.	1491.
Comment. di Christof. Landin. ſopra la Comedia di Dante: *per Petro Cremoneſe dito Veroneſe.* fol.	Venet.	1491.

Andreæ

(a) Biblioth. *Adr.* PAUW.
(b) *Quinto Idus Decembris.*
(c) *XVII. Madii.* (d) 29. *Mart.*
(e) *III. August.* (f) *Die decimo Novembris.*
(g) *Die Novembris XXVIII.*
(h) *Impreſſa* Daventriæ *Anno milleſimo quadringenteſimo nongenteſimo primo per me* Jacobum de Bredâ *juxta Scholas.* Nota vocem *Nongenteſimo* mendoſè pro *nonageſimo.*
(i) FABRIC. *Biblioth. Latin.*

Andreæ *GATERRII* Ceraſiani Sudores; ſcil. Caton. Diſtich. Æſop. Fabul. metris Latinis &c. (a) 4to.	Venet.	1491.
Franc. Philelſi Orationes: *per Bartol. de Zanis de Porteſio.* (b) 4to.	Venet.	1491.
DATTI Scribæ Senenſis elegantiolæ : per Baptiſtam de *SESSA* Mediolanenſem. (c) 4to.	Venet.	1491.
Phil. Beroaldi Orationes & Appendiculæ Verſuum : *in commune à Benedicto Hectoris librario & Platone de Benedictis impreſſore ſolertiſſimo civibus Bononienſibus.* (d) 4to. . . .	Bonon.	1491.
FOENIX magiſtri Petri memoriæ Ravennatis : *per Bernardinum de Choris de Cremonâ.* 4to.	Venetiis.	1491.
Franc. Maturantii Peruſini de componendis carminibus *OPUSCULUM*; Nicol. Perot. de generibus metrorum, ac de Horatii & Boetii metris; Omnibon. Vicentin. de arte metricâ; Servii centimetrum : *per Maximum de BUTRICIS Papienſem.* (e) 4to.	Venet.	1491.
Dialogus de ſene & juvene de amore diſputantibus : *per me Gerardum Leeu.* (f) 8°. . . .	Antv.	1491.
Le Songe du Vergier qui parle de la diſputation du Clerc & du Chevalier : *par Jaques Maillet.* (g) fol.	. .	1491.
Ælii Antonii Nebriſſenſis Grammatica Latina; ſecunda editio : *per Christofolum de Cremonâ.* (h) 4to.	. . .	1491.
Laur. Vall. Elegant. *per Bernardinum de Novariâ.* (i) fol.	Venet.	1491.

Voca-

(a) *Vigeſim. tert. Martii.*
(b) *XXVIII. Martii.*
(c) *Menſ. April.*
(d) *Bernardinus de Choris de Cremonâ Impreſſor delectus impreſſis Venetiis X. Januar. M. CCCC. XCI.* Privilegium *Eleonoræ de Aragoniâ* Duciſſæ *Ferrariæ* datum eſt *Ferrariæ* anno 1491.
(e) *XVIIII. Auguſti.*
(f) *Quinto die Julii.*
(g) *L'an mil CCCC. quatre vingt & onze. Vingtieme jour de Mars. Pariſiis* impreſſ. quamvis loci nomen non adjiciatur. CAILLE pag. 66.
(h) *Tertio Martii.*
(i) *Ultimo Maii.*

Vocabularius Breviloquus. (a) fol. .	Argentin.	1491.
Matthæi *BOSSI* Veronenſis *DIALOGUS* de veris ac ſalutaribus animi gaudiis : (b) 4to. *impreſſit Ser Franciscus Bonaccurſius.* . .	Florent.	1491.
Mafei *VEGII* Laudenſis de *EDUCATIONE* liberorum & eorum claris moribus libri ſex : *per Leonard. Pachel.* (c) 4to. . . .	Mediola.	1491.
Bibl. Latin. cum poſtillis Nicol. de Lyr. 4. Vol. (d) fol.	Argenti.	1492.
MECHABERITH Rabb. Immanuelis : *per Rabbi GHERSON.* (e) . .	Brixiæ.	1492.
Sancti *AMBROSII* opera : *per Johannem de Amerbach.* (f) fol.	Baſil.	1492.
Breviar. Eccleſ. Pariſienſ. *per Gul. Caron, Jo. Belin, & Jo. Dupré.* (g) fol. . . .	Pariſ.	1492.
Breviar. Eccleſ. Pariſ. *per Georg. Wolf.* (h) fol. & 8vo.	Pariſ.	1492.

Traité

(a) *Alterâ die poſt feſtum Jacobi.*
(b) *Sexto Id. Febr.*
(c) *XVIII. Octob.*
(d) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(e) CHEVILL. pag. 265.
(f) Epistol. ad Impreſſorem : *Præstanti viro dño* Joanni de Amerbach *in Artibus Liberalibus* Pariſienſi *magistro frater* Joannes de Lapide *Monachus* Carthuſienſis. ——— *Admoneri te oportet, ut vigilem curam apponas, quâ rectè castigentur, emendentur & accuratiùs elaborentur : hoc enim pro more tuo circa omnes, quos uſque hodie tuis labore & impenſis impreſſiſti, Libros diligenter obſervâsti* ——— *patronum potentem apud Dominum* Jeſum *habebis* Ambroſium *tuum, qui aſſiduo patrocinio ſuo labores tuos compenſabit.* ——— & ad calcem 3æ. partis ; *Præclariſſimum opus Epistolarum Sancti* Ambroſii *ad laudem Dei in Urbe* Baſilienſium *per magistrum* Joannem de Amerbach *impreſſum, anno nonageſimo ſecundo ſuper milleſimum quaterque centeſimum.*
(g) CAILLE p. 66. CHEVILL. p. 111.
(h) CHEVILL. p. 113.] „ On le réimprima deux fois en l'année 1492. l'une „ *in fol.* en rubriques noires, l'autre en plus „ petite forme *in 8o.* en rubriques rouges. „ *George* WOLF *Allemand* en fit l'impreſ„ ſion : il ſe ſervit des Caractéres de *Gering* „ & de ſon Imprimerie, qui étoit alors rue „ de *Sorbonne* au *Soleil d'Or.* J'ai vû cette „ Edition à S. *Germain des Prez* : on y lit „ ces paroles : *Impreſſum Pariſiis ad Solem* „ *auratum vici Sorbonici operâ M. Georgii* „ *Wolf. V. Id. Maii. ann.* 1492.
CAILLE pag. 67.] „ *Simon Vostre* fit „ imprimer par *Ulric Rembolt Miſſale Pariſienſe* &c. *in fol.* 1492. rouge & noir. Il „ y en a auſſi d'imprimez ſur du velin, que „ l'on voit en la Bibliotheque de *Sorbonne.* At *Ulricus* non erat cognomen *Rembolt*, ſed *Gering*; itaque errorem hìc eſſe ſuſpicor.

Traité des peines d'Enfer & de Purgatoire : *imprimé par Gillet COUSTEAU & Jean MENARD.* (a) fol.	Paris.	1492.
Traité de l'avenement de l'Antichriſt : *pour Ant. Verard.* (b) fol.	Paris.	1492.
Petrus *MONTIS* de dignoſcendis hominibus interprete G. Ayora Cordubenſi : *per Anton. Zarotum.* (c) fol.	Mediol.	1492.
Franc. *ZABARELLÆ* lectura ſuper Clementinis : *impreſſa per NICOLAUM de Benedictis & Jacobinum SUIGUM de Sanctogermano.* (d) fol.	Taurini.	1492.
STEPHANI philoſophiæ diſcipuli Artis medicinæ Theoricæ & Practicæ liber, quem ex Arabico in Latinum convertit : *operâ Bernardi Ricii de Novariâ.* (e) fol.	Venet.	1492.
Libri de *VENENIS* editi à Sante de Ardoynis de Penſauro phyſico : *operâ Bernardi Ricii de Novariâ.* (f) fol.	Venet.	1492.
Joann. *HADESDEN* Anglici Roſa Anglica dict. quatuor libris diſtincta, de morbis, de febribus, de chirurgiâ, de pharmacopiâ : *per MOSEN de Caſtello Comenſem.* (g) fol.	Paduæ.	1492.
HARNMUNDIENSIS lectio declarativa ſuper epidemiæ morbo : *per Joannem HEBERTIN.* (h) 4to.	DOLÆ.	1492.
Boetii opera : *per Joannem & Gregorium de Gregoriis fratres.* (i) fol.	Venet.	1492.

STATU-

(a) *Le dix huitième de Juillet, pour Antoine Verard.*

(b) *XXVIII. d'Octobre, mil CCCC. Nonante & deux.*

(c) *Sexto decimo Calendas Januarii.*

(d) *XXIII. August.*

(e) 25. *Septemb. impenſâ Artium & Medicinæ Doctoris Joannis Dñici de Nigro.*

(f) *Emendat. per Dñicum de Canali Feltrenſem, impenſis Joannis Dominici de Nigro, cum privilegio in decennium. M. CCCC. LXXXXII. XIX. Julii, regnante Auguſtino Barbadico Venetorum principe.*

(g) CAILLE. pag. 31.

(h) CAILLE. pag. 48.

(i) 18. *August.*

STATUTA Venetorum Latinè & Italicè: *per Dionyſ. Bertochum.* fol.	Venet.	1492.
Tabulæ Aſtronomicæ Alphonſi Regis: *operâ & arte mirificâ Johannis Hamman de Landoia dicti Hertzog.* (a) 4to.	Venet.	1492.
Tractato vulgare de *CANTO FIGURATO* de Franceſco Caza: *operâ magiſtri Joannis PETRI de LOMACIO Leonardus Pachel impreſſit.* 4to.	Mediolan.	1492.
PLOTINUS Latinè, Ficino interprete: *per Antonium Miſcominum.* (b) fol.	Florent.	1492.
Ariſtotel. Hiſtor. Animal. Latinè, Theod. Gazâ interprete; recognovit Sebaſtianus Manilius: *per Johan. & Gregor. de Gregoriis fratres.* (c) fol.	Venet.	1492.
Senecæ Philoſ. opera: *per Bernardinum de Coris de Cremonâ.* (d) fol.	Venet.	1492.
Porphyrii Iſagoge. (e) fol.	INGOLSTADII.	1492.
Appian. Latinè, Candido interprete. (f) fol.	Venet.	1492.
Tit. Liv. (g) fol.	Venet.	1492.
Ruff. Sext. Geſtor. Rom. liber: *per Stephanum Planck.* 4to.	Romæ.	1492.
Hermolai Barbari *CASTIGATIONES PRIORES* in Plinianam hiſtoriam: *per Eucharium Argenteum.* fol.	Romæ.	1492.
LIBRO Extracto da Saluſtio e Lucano e Suetonio con Juliano e altri grandi hiſtoriographi e ſummi poeti. (h) fol.		1492.

Hiſto-

(a) *Anno à primâ rerum æterearum circuitione* 8476. *Sole in parte* 18. *gradiente Scorpii ſub cœlo Veneto. Anno ſalutis* 1492. *currente. Prid. Cal. Nov. Venetiis.*

(b) *Magnifico ſumptu Laurentii Medicis patriæ ſuæ ſervatoris impreſſit ex archetypo Antonius Miſcominus Florentiæ, anno M.CCCC. LXXXXII. Nonis Maii.*

(c) *Quarto decimo Kalendas Decembris. Auguſto Barbadico Sereniſſimo Venetiarum Principe rempublicam tenente.*

(d) FABRIC. *Biblioth. Latin.*

(e) CAILLE. pag. 48.

(f) FABRIC. *Biblioth. Græc.*

(g) *Biblioth. Adr.* PAUW.

(h) Sinè Typographo & loco.

Historia Fiorentina di Poggio tradoct. in Ling. Toscan. da Iacopo ſuo figlivolo: impreſſ. per BARTOLOMEO p. Fiorentino. (a) fol.	Firenze.	1492.
Cicer. Orator. De fato. Topic. & de Univerſitate, cum comment. Georg. Vallæ Placentini in Lib. de Univerſ. *per Bonetum Locatellum.* (b) fol.	Venet.	1492.
Cicer. pro lege Manil. Arch. Ligar. Marcell. & Deiotaro: *per Antonium Cayllaut.* (c) 4to.	Pariſ.	1492.
Virgil. cum comment. Landini & Servii: *impenſis Franciſci de GERARDENGHIS de Papiâ, labore & induſtriâ Antonii Lambillionis.* fol.	Venet.	1492.
Virgil. cum comment. Serv. Donat. Landin. & Calderini: *impenſis Anton. Koberger.* fol.	Noriberg.	1492.
Terent. cum comment. Donati: *per Peregrinum de Paſqualibus de Bononiâ.* fol.	Venet.	1492.
Terent. cum comment. Guid. Juvenal: *operâ Georgii Wolff.* (d) fol.	Pariſ.	1492.
Ovid. opera: *per Lazarum de Saviliano.* (e) fol.	Venet.	1492.
Ovid. Faſt. cum comment. Marſi. fol.	Venet.	1492.
Horat. cum comment. Acronis & aliorum: *per Petrum Joannem de QUARENGIS.* fol.	Venet.	1492.
Senec. Tragæd. cum comment. Gellii Bernardini Marmitæ Parmenſis: *per Lazarum Iſoarda de Saviliano.* (f) fol.	Venet.	1492.

Lucan.

(a) *A di III. di Septembre.*

(b) *Cui pecunias cæteráque neceſſaria ſuggeſſit nobilis vir D. Octavianus Scotus civis Modoetienſis; cujus character hic eſt. XVII. Cal. Aug.*

(c) *Die XXI. April.*

(d) *PP. Philippe Pigouchet. Impreſſum eſt hoc opus Pariſiis operâ M. Georgii Wolff Badenſis pro Philippo Pigouchet & Engelberto de Marnef librariis Pariſiis morantibus; unus in vico cithara prope Eccleſiam beatorum Coſmæ & Damiani, alter verò in vico Sti. Jacobi ad ſignum Pelicani circa Eccleſiam Sti. Ivonis. Anno Dominicæ incarnationis 1492. 20. Octobris.*

(e) *Calendis Aprilibus.*

(f) *Die XII. Decembris.*

Lucan. cum comment. Omniboni : *impenſis Octaviani Scoti, necnon arte Bartholomæi de Zanis de Porteſio.* (a) fol.	Venet.	1492.
Sil. Italic. cum comment. Marſi : *opera Boneti Locatelli ſumptibus Octaviani Scoti.* (b) fol.	Venet.	1492.
Juvenal. cum comment. Calderin. & Georg. Vall. *per Bonetum Locatellum.* fol.		1492.
Idem cum comment. Calderin. Mancin. Vall. *per JOANNEM de CERETO de Tridino.* (c) fol.	Venet.	1492.
SYLVAE Morales cum interpretat. Badii, ex Virgil. Horat. Perſ. Juvenal. Ennio, Mantuan. Sulpit. Caton. Alani Parabol. *induſtriâ Johannis Trechſel.* (d) 4to.	Lugdun.	1492.
Macrobii opera. (e) fol.	Venet.	1492.
Priſciani opera, cum expoſitione Joannis de Aingre in opus de partibus orationis; omnia recognovit Benedictus Brugnolus vir Latinâ & Græcâ Linguâ eruditiſſimus : *Hæc poſtmodum Philippus Pinzius Mantuanus accuratè imprimere adnixus eſt.* (f) fol.	Venet.	1492.
Orationes Franc. Philelfi cum aliis opuſculis : *per Philippum de Pinzis Mantuanum.* (g) fol.	Venet.	1492.
Les Paraboles de Maistre Alain en Francois : *par Ant. Verard.* (h) fol.	Paris.	1492.
Marii Philelfi Epiſtolæ : *per Joannem de Monteferrato de Tridino.* (i) 4to.	Venet.	1492.
Perotti Cornu copia : *per Bernardinum de Coris de Cremonâ.* (k) fol.	Venet.	1492.

Bartho-

(a) *Ultim. Mart.*
(b) *15. Cal. Jun.*
(c) *Die ſecundo Decembris.*
(d) *XVIII. Calend. Decemb.*
(e) *Die XXVIIII. Junii.*
(f) *XII. Cal. Jul.*
(g) *XIIII. Octob.*
(h) *XX. de Mars, Mil CCCC. quatre-vingt & douze.*
(i) *VI. Octob.*
(k) *XXV. Maii.*

Bartholom. *PAGANELLI* Prignani Mutinenſis opuſculum Poeticum : *per Dominicum Rocociolam.* (a) 4to.	Mutinæ.	1492.
Bibl. Latin. cum gloſſâ ordinariâ. 6. Vol. (b) fol.	Noriberg.	1493.
Prophetæ priores cum comment. R. Iſaac. Abarbanel Hebraïce. (c) fol.	Neapol.	1493.
Biblia *SAXONICA*: *per Stephanum ARNDES.* (d) fol.	Lubecæ.	1493.
Pſalter. Saxonic. (e) 4to.	Lubecæ.	1493.
Lactantius: *per VINCENTIUM BENALIUM.* (f) fol.	Venet.	1493.
Hieron. Presbyter. Expoſit. Hymnor. (g) fol.	HAGENOÆ.	1493.
Guidonis de Monte-rocherii Manipulus Curatorum : *exaratus per Felicem BALLIGAULT.* (h) 4to.	Pariſ.	1493.
Manipulus curatorum officia Sacerdotum ſecundùm ordinem ſeptem Sacramentorum perbreviter complectens. 4to. *Hæc exarata ſunt in famoſâ civitate.*	Argen.	1493.
Vite de Sancti Padri: *per GIOANNE dicho de cada Parma ad instantia di Luckantonio di GIUNTA Florentino.* fol.	Venet.	1493.

HOMI-

(a) *X. Cal. Jun.*
(b. c) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(d) LONG. *Biblioth. Sacr.*] *Biblia dialecto inferioris Saxoniæ cum Nicolai de Lyrâ aliorúmque gloſſis* : in quorum fine ſic legitur; *Omni cœlesti militia dicimus gratias, cujus cum auxilio & interceſſione hoc ſanctum opus in aliquem uſum ſanctæ Eccleſiæ catholicæ cum magnâ curâ & diligentiâ emendatum & fundamentaliter reviſum, & his aneis literis impreſſum & feliciter abſolutum per Stephanum Arndes in Imperiali Urbe Lubecâ, anno nostri Domini M. CCCC. XCIII. ipſâ die Sanctæ viduæ Elizabeth, quæ erat dies 19. menſis Novembris.*
(e) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(f) *XXII. Martii.*
(g) CAILLE. pag. 49.
(h) *Die XVIII. Junii,*

HOMILIARIUS Doctorum Hieron. Ambroſ. Auguſtin. Gregor. Origen. Chryſoſtom. & Bedæ: *per Nicolaum Keſler.* (a) fol. . . .	Baſil.	1493.
DIALOGUE of Dives & Pauper upon the X. Commandments: *emprinted by Richard PYNSON.* (b) fol. *at temple-barr of* . . .	*LONDON.*	1493.
Tho. à Kemp. de Imitat. Chriſti: *per Joannem LUCE.* (c) 8vo.	*LUNEBURGI.*	1493.
Idem Gallicè: *apud Joannem LAMBERT.* (d) 4to.	Pariſ.	1493.
Bonaventur. in Sentent. *per KILIANUM.* (e) fol.	*FRIBURGI.*	1493.
CONFESSIO Amantis of Jehan Golver: *by Will. Caxton.* (f) fol.	Weſtminſt.	1493.
Corp. Canonic. (g) fol.	Venet.	1493.
Jcti cujuſdam Prælectiones Publicæ: *per Gregorium BOETTICHER.* (h) fol. . .	Lipſiæ.	1493.
Franciſci de Accoltis de Aretio Juriſconſulti commentaria: *per BERNARDINUM & AMBROSIUM fratres de Rouellis.* (i) fol.	Papiæ.	1493.
Corn. Celſ. de Medicin. *per Joan. Rubeum Vercellenſ.* (k) fol.	Venet.	1493.

Ptolo-

(a) *Factore Nicolao Keſler in inclytâ Baſileenſium urbe, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo tertio, Prid. Cal. Octob. Edente Johanne Volrico Surgant Artium & Decretorum doctore*, cujus ib. legitur epiſtola dedicatoria *Nicolao* KESSLER *accuratiſſimo librorum impreſſori Baſilienſi* —— *Inveni nuper in Eccleſiæ Baſilienſis bibliothecâ opus Omeliarum & Poſtillarum* —— *Te qui reipublicæ tuâ induſtriâ ſemper prodeſſe conaris* &c.

(b) *V. Day of July.*

(c) CAILLE. pag. 48.

(d) CAILLE pag. 67.

(e) CAILLE. pag. 49.

(f) *Confeſſio Amantis, the confeſſion of the Lover made by Johan Golver born in Walys in the time of King Richard the 2d. Enprinted at Weſtmeſtre by me William Caxton, and finiſhed the 2d. of September the 1ſt. Year of Richard the third, in the year a thouſand CCCC. XXXVIII.* Obſervandum eſt in hôc annorum computo denarios duplicari oportere.

(g) FABRIC. *Biblioth. Lat.* pag. 847.

(h) Lege *Biblioth. Lipſ.* per *Gottfrid. Chriſt.* GOETZIUM.

(i) *XXIIII. Decemb.*

(k) *Die VIII. menſis Julii.*

Ptolomæi liber quadripartitus & centiloquium cum quibusdam hujus generis aliis : *per Bonetum Locatellum impenſis Octaviani Scoti.* (a) fol.	Venet.	1493.
Marſilii Ficini liber de Sole : *impreſſit ex Archetypo Antonius Miſchominus.* (b) 4to. . .	Florent.	1493.
Propoſitiones ex omnibus Ariſtotelis libris collectæ per Theophilum de Ferrariis Cremonenſem : *per Joannem & Gregorium de Gregoriis.* (c) 4to.	Venet.	1493.
Thom. Aquin. Comment. in Ariſtot. Parva Naturalia : *Impreſſ. per Hieronymum de DURANTIS.* (d) fol.	Paduæ.	1493.
Boet. de Conſol. Philoſ. cum comment. Tho. Aquin. *per Joan. Dupré.* (e) 8°. . .	Lugd.	1493.
Mercur. Trisgemiſt Marſilio Ficino interprete : *per DAMIANUM de Mediolano.* (f) 4to.	Venet.	1493.
Chronicon Chronicorum : *per Anton. Koberger.* (g) fol.	Noriberg.	1493.
CHRONIQUES de France, 3 Vol. *pour Ant. Verard.* (h) fol.	Paris.	1493.
Herodiani historia Politiano interprete : *Plato de Benedictis quampulcherrimis his characteribus impreſſit.* (i) fol.	Bonon.	1493.
Eadem : *Bazalerius de Bazaleriis accuratiſſimè quàm pulcherrimis his characteribus opus impreſſit.* (k) 4to.	Bonon.	1493.

Justi-

(a) 13. *Cal. Januar.*
(b) *Prid. Cal. Febr.*
(c) *III. Augusti.*
(d) *XXIIII. Maii.*
(e) CAILLE. pag. 41.
(f) *Die X. Maii.*
(g) *Ad intuitum & preces Sebaldi Schreyer & Sebastiani Kamermaister impreſſit Antonius Koberger Nuremberga, adhibitis viris mathematicis & pingendi arte peritiſſimis Michaele Woldemut & Wilhelmo Pleydenwurff.*
(h) *M. CCCC. Quatre vings & treze.*
(i) *Prid. Cal. Sept.*
(k) *Prid. Cal. Octob.*

Juſtini Hiſtorici epitoma; Lucii Flori epitoma; Luciani de veris narrationibus libri duo Latinè, Lilio Caſtellano interprete; Diodor. Sicul. Libri ſex Latinè, Pogio interprete: *per Philippum Pincium Mantuanum.* (a) fol. . .	Venet.	1493.
Hermolai Barbari caſtigationes *SECUNDÆ* in Plinianam hiſtoriam: *per Eucharium Argenteum.* fol.	Romæ.	1493.
Sueton. cum comment. Beroald. *per Benedictum Hectoris.* (b) fol.	Bonon.	1493.
Salluſt. cum comment. Laur. Vall. & Joh. Chryſoſt. Sold. (c) fol.	Venet.	1493.
ISOCRATES, Græcè, curante Demetrio Chalcondylâ: *per Henricum GERMANUM, & Sebaſtianum EX PONTREMULO, ſumptibus Bartholomæi Scyaſi, Vicentii Haliprantii, Bartholomæi Rozoni.* (d) fol. . . .	Mediol.	1493.
Aſcon. Comment. in Cicer. (e) fol. .	Patav.	1493.
Cicer. Rhetoric. cum comment. Victorini: *impreſſ. T. Z. P. & Petrus Jo. Q. Perga.* fol. .	Venet.	1493.
Georgii Trapezuntii Rhetorica: *in librariâ officinâ Leonardi Pachel.* (f) fol.	Mediol.	1493.

Quinti-

(a) *Die Vigeſimâ Decembris.*

(b) *Benedictus Hectoris Bononienſis adhibitâ pro viribus ſolertiâ & diligentiâ, ne ab archetypo aberraret: impreſſ. Bononiæ M.CCCC. LXXXXIII. Nonis Aprilibus. Illuſtriſſimo Io. Bentivolo reip. Bononienſis habenas feliciter moderante.*

Ad Lectorem.

Lector candide, offendes, opinor, interdum offendicula & moramenta quædam in commentariis noſtris &c. Hujus excuſatoriæ monitionis mentio antea facta eſt.

(c) Fabric. *Biblioth. Lat.*

(d) 24. *Januar.* Id præterea notandum eſt, in calce deſcribi typographicum Symbolum cum litteris V.S. quo ſymbolo uſum fuiſſe *Uldericum Scinzenzeler* obſervo.

(e) Fabric. *Supplem. Biblioth. Lat.*

(f) Cum his Verſibus;

Quæ ſuperat rèliquas artes, eſt facta, Georgi,
Ars bene dicendi munere noſtra tuo.
Correxit Veneta rhetor benedictus in urbe:
Hunc emat, Orator qui bonus eſſe velit.
Si neſcis, ubi ſit venalis, quære lemanum
Spiram, qui precii Codicis author erit.
Coradinus.

III. Cal. Aug. Lud. Mariâ SF. Jo. Gal. Nep. aureum regnum feliciter gubernante.

Digitized by Google

Quintilian. Inſtitut. cum annot. Raphaël. Regii: *per Bonetum Locatellum, mandato ac ſumptibus Octaviani Scoti.* (a) fol.	Venet.	1493.
Dion. Chryſoſt. Orat. de Regno, Latinè Franciſco de Picolhominciis. Senenſ. Card. interprete: *per Platonem de Benedictis.* 8°.	Bonon.	1493
Terent. ſinè diſtinctione verſuum, cum figuris & Guidonis Juvenalis interpretatione: *curà atque impenſis Joannis Trechſel.* (b) 4to. *in Civitate*	Lugdun.	1493.
Ovid. Epiſtol. cum expoſitionibus Anton. Volſci, Ubertiníque Clerici Creſcentinatis; ejuſdémque Ovid. Sappho, & carmen in Ibin cum expoſition. Calderini: *per MARTINUM de Rouado de Lazoröibus & CHRISTOPHORUM de qietis Antignato Cremonenſem Socios.* (c) fol.	Venet.	1493.
Ovid. de arte amandi, & remedio amoris cum comment. Bartholom. Merulæ: *per Joannem de Tridino aliàs Tacuinum.* (d) fol.	Venet.	1493.
Ovid. Metamorph. cum comment. Raphael. Regii: *per Bonetum Locatellum impenſis Octaviani Scoti.* fol.		1493.
Metamorphoſe d'Ovide moraliſée par Thomas Waleys, appellée la Bible des Poëtes: *par Ant. Verard.* (e) fol.	Paris.	1493.
Horat. cum comment. Landin. fol.	Venet.	1493.
Senec. Tragæd. cum comment. Bernardi & Danielis Gaietani. fol.	Venet.	1493.
Tibull. Catull. & Propert. cum comment. *per Simonem BEVILAQUA Papienſem.* fol.	Venet.	1493.

Lucan.

(a) *Anno ab incarnatione Redemptoris noſtri Chriſti Jeſu Optimi Maximique M. CCCC. LXCIII. XVI. Kalendas Sextiles.* Notandum eſt hìc mendoſè numeralibus litteram L inſeri.

(b) *Ad quart. Cal. Septembr.*

(c) *XIX. Cal. Januar.*

(d) *Tertio Non. Maias.*

(e) *Ce premier de Mars.*

Lucan. cum comment. Sulpic. *per Simon Bevilaq. Papienſ.* (a) fol.	Venet.	1493.
Sil. Italic. cum comment. Petri marſi. (b) fol.	Venet.	1493.
Claudianus: *per Angelum UGOLETUM.* 4to.	Parm.	1493.
Epigrammata *CANTALYCII* & aliquorum diſcipulorum ejus: *per Matheum Capcaſam Parmenſem.* (c) 4to.	Venet.	1493.
Matthæi *BOSSI* Veronenſis dialogi, orationes & epiſtolæ: *impreſſit Baſalerus de Baſaleris civis Bononienſis.* (d) 4to. *in Civitate*	Bonon.	1493.
Iſidor. Etymolog. & de ſummo bono: *per Bonetum Locatellum ſumptib. Octav. Scot.* (e) fol.	Venet.	1493.
Joannis Tortelii Aretini Orthographia; Joannis Tortelii lima quædam per Ant. Mancinellum: *per Philip. de Pinciis Mantuanum.* (f) fol.	Venet.	1493.
Bocace des Nobles & Cleres femmes: *par Antoine Verard.* (g) fol.	Paris.	1493.
L'ARBRE des Batailles: *par Ant. Verard.* (h) fol.	Paris.	1493.
L'ORLOGE de Sapience, tranſlaté de Latin en François: *par Ant. Verard.* (i) fol.	Paris.	1493.
Le *JOUVENCEL*: *par Ant. Verard.* (k) fol.	Paris.	1493.
Græcismus. (l)	ANGOLISMI.	1493.

Biblia

(a) *Ultim. Januar.*
(b) 12. *Cal. Oct.*
(c) *XX. Januar.*
(d) *Vigeſimo Octavo Calendas Octobris.* Notanda eſt hæc inſolita Calendarum notatio: non enim mos eſt procedere ultra 18. *Cal. Octob.* i. e. diem 14. Sept. Hic verò fit regreſſio usque ad 28. *Cal. Octob.* i. e. diem 4. Sept. qui ſolito more dicitur *Prid. Non. Sept.*
(e) CAILLE pag. 22.
(f) *Prid. Id. April. Licèt in fronte hujus Operis Anto. Mancinelli limæ extet inſcriptio, eam tamen omiſimus, loco cujus appoſuimus Georg. Valla tractatum de Orthographiâ.*

(g) *Ce XXVIII. d'Avril, mil quatre cens quatre vingt & treize, par Antoine Verard libraire demeurans à Paris ſur le pont Nostre Dame à l'image St. Jean l'Evangeliste, ou au Palais au premier pillier devant la chapelle, où on chante la Meſſe de Meſſeigneurs les Preſidens.*
(h) *VIII. de Juing.* Manu quidam adſcripſit hæc, *compoſée par M. Honnoré Honneur Prieur de Salon de Crau natif de Provence ſoubs le Roy Charles V.*
(i) *Diziesme de Mars.*
(k) *XXVII. de Mars, Mil quatre Cens IIII. vingz & treze.* (l) CAILLE. p. 48.

Biblia Hebræa. (a) fol. 4to. & 8o.	Piſauri,	1494.
Eadem: *per Gerſonem f. Moſis Soncinatem.* (b) 8o.	Brixiæ.	1494.
Prophetæ priores, cum comment. Rab. Dav. Kimhi, Hebraicè. (c) fol.	LEIRIÆ.	1494.
Bibl. Latin. *typis Matthiæ Hus Alemanni.* (d) fol.	. . .	1494.
Eadem: *per Simonem Bevilaqua Papienſem.* (e) 4to.	Venetiis.	1494.
Eadem, Gothicè: *per Franc. de Hailbrun.* (f) 4to.	Venetiis.	1494.
Biblia Italica: *per Joannem Roſſo Vercellenſem, precibus Lucæ Antonii Juntæ.* (g) fol.	Venetiis.	1494.
Biblia Germanica. (h) 4to.	Aug. Vind.	1494.
S. Baſilii Opuſcula varia. (i) 4to.	Baſil.	1494.
S. Auguſtin. in Pſalm. (k) fol.	Venet.	1494.
S. Auguſtin. *SERMONES 76.* ad fratres in eremo; 35. de Verbis Apoſtoli; 10. in Epiſt. 1. Johannis; Homiliæ quinquaginta: *per Johannem de Amerbach.* fol.	Baſil.	1494.
S. Auguſtin. de Civit. Dei, cum comment. fol.	Friburgi.	1494.
Libri *DEFLORATIONUM* ſive excerptionum ex Patrum Auguſtin. Hieron. Ambroſ. Gregor. Hilar. Chryſoſtom. Maxim. Origen. Remig. Caſſiodor. Bed. Alcuin. aliorúmque doctrinâ ſuper Evangelia. (l) fol.	Baſil.	1494.

Duran-

(a. b. c. d) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(e) 22. *Novemb.*
(f) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(g) LONG. *Biblioth. Sacr:*] *menſ. Jan. Alexandro VI. Pont. Max. regnante Auguſtino Barbadigo inclyto Venetiarum duce.*
(h) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(i. k) *Biblioth. Adr.* PAUW.

(l) Hic Liber mihi videtur à *Nicolao* KESLER excuſus, quod eodem ſit charactere, quo Homiliarius, cujus mentio ann. 1493. Nota etiam in hujus Libri initio imaginem ſenis tricipitis conſpici cum his verbis ſuprà poſitis, *Sancta Trinitas*: libertate ſane nimis (ut ne dicam pejus) profanâ.

Durandi Rationale, Divinorum officiorum: *quod antea mille locis depravatum, elucubratione Boneti de Locatellis Bergomenſis correctum, eſt impreſſum per Perrinum* LATHOMI, *Bonifacium* JOANNIS, *& Joannem de* VILLA VETERI *Socios.* (a) fol.	Venet.	1494.
Thom. à Kemp. opera: *per Gaspar. Hochfeder.* (b) fol.	Noriberg.	1494.
Pſalter. ad uſum Pariſienſ. cum cantu: *impreſſ. operâ Udalr. Gering & Berthold Rembolt Sociorum.* (c) 4to.	Pariſ.	1494.
Profectus Religioſorum: *per Martinum* MORIN. (d) 8°.	Rothomagi.	1494.
Joannis Ferrarienſis *LIBER* de cœleſti vitâ: *per Matheum Capcaſam Parmenſem.* (e) fol.	.	1494.
L'ORDINAIRE des Chrêtiens: *pour Ant. Verard.* (f) fol.	Paris.	1494.
Joan. Nyder. conſolatorium timoratæ conſcientiæ: *per Joannem* MERARD *pro Petro* DRU. (g) 8°.	Pariſ.	1494.
Vincentii Speculum: *per Herman. Liechtenſtein.* (h) fol.	Venet.	1494.

Fran-

(a) CAILLE. pag. 24.
(b) CAILLE. pag. 28.
(c) CHEVILL. p. 99.] *Die* 18. *Januar.*
(d) CAILLE. pag. 39.
(e) *Editus per artium & medicinæ Doctorem Antonium de Cauchorio, qui dum eſſet pro Pandulfo Malateſtâ Ariminenſium principe apud Venetorum dominium orator, obtinuit, ne aliquis per decennium eum librum imprimere poſſet, præterquam ab Hieronymo Blongio cive Florentino, qui omni ſtudio, curâ & diligentiâ ſuâque impenſâ curavit, ut emendatiſſimè imprimeretur per Egregium virum Matheum Capcaſam Parmenſem, qui etiam correctiſſimè impreſſit M. CCCC. LXXXXIIII. XIX. Decemb. regnante Auguſtino Barbadico duce Venetiarum.*
(f) *Mil CCCC. Nonante quatre.*

(g) CAILLE. pag. 67.
(h) *Impenſis non mediocribus & curâ ſolertiſſimâ Hermanni Liechtenſtein Colonienſis Agrippinæ Coloniæ, necnon emendatione diligentiſſimâ eſt impreſſione completum anno Salutis M. CCCC. XCIIII. Nonis Septemb. in inclitâ urbe Venetiarum. Cujus Hermanni bonæ memoriæ heredibus (è vitâ enim paulò ante abſolutionem operis diſceſſerat) Illu. Dominium Venet. ex gratiâ ſpeciali conceſſit, ut nemo alius per decennium id, quoad ejus partes quattuor viz. Naturale, doctrinale, morale & hiſtoriale, imprimere aut imprimi facere audeat ſub pœnâ pro unoquoque libro ita impreſſo invento decem ducatorum ad mulctandum in terris ipſi dominio ſubjacentibus, ſicut in eorum gratiâ clariùs continetur anno & die uti S. data ſedente Divo Alexandro VI. Pontifice*

Franciſci de Acoltis de Aretio juriſconſultorum principis conſilia : *Impreſſa per Antonium de* CALCANO *impreſſorem peritum expenſis Gabrielis Graſſi.* (a) fol.	Papiæ.	1494.
LUDOVICI Bolognini interpretationes novæ : *per Platonem de Benedictis.* — fol. .	. .	1494.
HIPPOCRATIS Sententiæ, & in eas *GALENI* commentationes, Laurentio Laurentiano Florentino interprete : *quas Antonius Miscominus ex archetypo Laurentii diligenter formulis imprimi curavit.* (b) 4to.	Florent.	1494.
EGIDII tractatulus de cognoſcendis *URINIS* cum commento Gentilis de Fulgineo : *per BERNARDINUM Venetum expenſis Jeronymi DURANTI.* (c) 4to. . . .	Venet.	1494.
Anatomia *MUNDINI* : *per Bernardinum Venetum expenſis Hieronymi Duranti.* (d) 4to. .	Venet.	1494.
Malleus maleficarum. (e) fol. *per Johannem Koelhoff incolam civitatis*	Colon.	1494.
Triſmegiſt. Ficino interprete : *impreſſore Wolffgango Hopyl in pago Divi Jacobi & apud inſigne S. Georgii.* (f) 4to.	Pariſ.	1494.
Boece de Conſolation en François : *pour Ant. Verard.* (g) fol.	Paris.	1494.
Egidii liber de *REGIMINE* Principum, Italicè, Tranſladar de Latin en Romãce dõ Bernardo Obiſpo de Osma : *impreſſo por Meynardo UNGUT Alemano & Stanislao POLONO Compãneros.* (h) fol. *e la cibdad de* . . .	Sevilla.	1494.

Petri

ſifice Maximo regnantèque Maximiliano primo Romanorum rege &c. invicto feliciſſimóque ſemper Augusto.

(a) *Die XI. Augusti.*

(b) *Decimo ſeptimo Kal. Nov.*

(c) 16. *Febr.*

(d) *M. CCCC.* 94. *die* 20. *Febr.*

(e) *In vigilia Sanct. Katherinæ Reginæ Virginis ac Martyris.*

(f) *Pridie Cal. Aug.*

(g) *XIX. d'Aouſt. M. CCCC. IIII. XX. & XIIII*

(h) *A eſpenſas de Conrrado Aleman & Melchior Gurrizo mercadores de libros Acaberonſe a Veynte dias de Octubre Año de mil & quatro cientos & noventa & quatro.*

Digitized by Google

Petri Pauli Vergerii de ingenuis moribus; *TRADUCTIO* de tyrannide ex Xenophonte; in Plutarchum de liberis educandis præfatio; Hieronymi Presbyteri de Officio liberorum erga parentes: *per Guidonem Mercatoris.* (a) 4to.	Pariſ.	1494.
Plin. Natur. Hiſtor. *impreſſ. operâ & impenſâ Rainoldi de Noviomago Alamani.* (b) fol.	Venet.	1494.
Trithem. de Scriptorib. Ecclcſiaſticis. fol.	Baſil.	1494.
Columell. Varr. Cat. Pallad. cum interpretat. Jul. Pomponii Fortunati in carmin. Columell. & Codri grammatici Bononienſis in Carm. Pallad. *impenſis Benedicti Hectoris Bononienſis.* (c) fol.	Venet.	1494.
Strabo Latinè: *apud Joannem Vercellenſem.* (d) fol.		1494.
Herodot. Halicarn. Latinè, Laur. Vallâ interprete: *per Joannem & Gregorium de Gregoriis fratres.* (e) fol.	Venet.	1494.
Lucian. de Veris narrat. Aſino aur. philoſophor. vitis; Scipio; tyrannus; Scaphidium; Palinurus; Charon; Diogenes; Terpſion; Hercules; Virtus Dea; in Amorem; Timon; Latinè: *per Simonem Bevilaquam Papienſem.* (f) 4to.	Venet.	1494.

Cæſar.

(a) *XXI. Nov.*
(b) *Die ſextâ menſis Junii.*
(c) *XIII. Calen. Octob. Joāne B°tivo. II. reip. bono habenas fœliciter moderante.* Cum hoc Epigrammate:

D. Ugerii Pontremulenſis legum Scholastici ad Benedictum impreſſorem Carmen.

Quas tibi nunc grates referat, Benedicte, juventus,
Nocte die ſtudiis quam vigilare juvat.
Hoc mendoſa tenet quòd littera nulla Volumen:
Impreſſum mirâ nec minùs arte fuit.
Dii tibi dent Pylios annos longámque ſalutem;
Efficiant, votis ut potiare tuis.
Semper in eratâ nummus tibi pullulet areâ,
Mercibus aſpiret Mercuriúſque tuis.
Siquis enim juſti vivit ſervator & æqui,
Dispeream, ſi non hic Benedictus erit.

Et in Phil. Beroaldi epistola leguntur hæc; —— *Hosce uno Volumine connexos nuperrimè impreſſit Benedictus Bibliopola Bononienſis caſtigatiùs limatiúſque quàm priores impreſſores factitaverint: additis non paucis appendiculis; quod veluti illicium emptori ſit, eúmque faciat empturientem magìs.* ——
(d) 24. *April.*
(e) *VIII. Martii.*
(f) *XXV. Aug.* cum his Verſibus:

Hæc lege plena jocis immistáque ſeria ludo;
Quando relaxandi cura tibi eſt Animi.
Luciano ex Græco plures fecere Latinè
Collecta hinc illinc: preſſáque Bordo dedit.

Cæſar. comment. *per Philip. de Pinciis Mantuanum.* (a) fol.	Venet.	1494.
Salluſtii opera : *per Nicolaum de Benedictis & Jacob. Suigum.* (b) fol.	Taurini.	1494.
Valer. Maxim. cum comment. Oliverii Arzignanenſis. (c) fol.	Venet.	1494.
Juſtinus. fol.	Venet.	1494.
Q. Curt. edente Bartholom. Merulâ. (d) fol.	Venet.	1494.
Vegetius de re militari : *per Eucharium Silber Alemanum.* (e) 4to.	Romæ.	1494.
Frontini Stratagemata : *per Eucharium Silber*; (f) & Modeſtus de re militari. 4to.	Romæ.	1494.
Senecæ epiſtolæ : *per Claudium* JAMMAR. (g) 8vo.	Pariſ.	1494.
Cicer. Epiſtol. Familiar. cum comment. Cleric. & Philetic. —— fol.	Venet.	1494.
Quintilian. cum comment. Laur. Vall. (h) fol.	Venet.	1494.
Quintiliani declamationes CXXXVI. Thadæo Ugoleto recognitore: *per Angelum Ugoletum Parmenſem.* (i) fol.	Parmæ.	1494.

MU-

(a) *XXV. Octob.*
(b) CAILLE. pag. 48.
(c) *Die XVI. Julii.*
(d) FABRIC. *Biblioth. Lat.*] Hunc *Merulam Barthius* ſcripſit primum optimo authori corrumpendo audaciæ ſignum ſuſtuliſſe.
(e) *XXIIII. Octob.*
(f) *Tertio Novemb.*
(g) CAILLE. pag. 67.
(h) *Biblioth Adr.* PAUW.
(i) *Olympiade quingenteſimâ ſexageſimâ octavâ, qui eſt annus à ſalute Christianâ M. CCCC. XCIIII. quinto. Non. Jul.*
Huic editioni præfixa eſt Thadæi Ugoleti epiſtola.

Thadæus Ugoletus Anſelmo Nepoti S. P. D.

M. Valerium Probum grammaticum acutum & diligentem quampluribus contractis exemplaribus veteres libros mendoſos & ob id propè neglectos emendare, distinguere, adnotare ſolitum accepimus, nec ulli præterea grammatices parti deditum. Hunc morem ſive temporum incuriâ ſeu doctorum penuriâ diu intermiſſum & penè abolitum paulò antè Laurentius Valla vir eloquens & eruditus, cùm in aliis tum in Livianâ emendatione revocavit. —— *correximus nonnulla librariorum vitia, temporum nequaquam; multa intacta omiſimus, fortè magis depravaremus* &c.

MUSÆUS de Herone & Leandro, Græcè & Latinè: *per* *ALDUM MANUTIUM.* (a) 4to. . . . . Venet. . . . .

ANTHOLOGIA Græc. Litteris capitalibus: *per* *LAURENTIUM FRANCISCI de Alopâ Venetum.* (b) 4to. . . . . Florent. 1494.

Virgil. cum comment. Serv. *per Damianum de Mediolano.* fol. . . . . . . Venet. 1494.

Virgil. Bucolic. cum comment. *per Jacobum de Bredâ.* (c) fol. . . . . . . Davent. 1494.

Terent. cum comment. Donat. Calphurn. & Guid. Juvenal. *per Simonem Papienſem dictum Bevilaqua impenſis Lazari de Iſoardis de Savilià.* (d) fol. . . . . . . Venet. 1494.

Terent. cum comment. Italicis. (e) 4to. . Venet. 1494.

Horat. cum comment. Acron. Porphyr. Mancinell. & Landini. (f) fol. . . . Venet. 1494.

Ovid. Amor. cum comment. Bartholom. Merulæ Mantuani: *per Joannem de Tridino aliàs Tacuinum.* (g) fol. . . . . Venet. 1494.

Perſ. cum comment. Joan. Britannici Brixiani & Barthol. Fontii, à Barthol. Merulâ recognit. *ſumptu Joannis de Tridino.* fol. . . Venet. 1494.

Juvenal. cum comment. Calderini & Georg. Vallæ: *impreſſ. per Nicolaum de Benedictis & Jacobinum Suigum impreſſores.* (h) fol. . . Taurini. 1494.

Juvenal. cum comment. Mancinelli, Georg. Merulæ, & Calderini: *per Joannem de Cereto de Tridino.* (i) fol. . . . . 1494.

Statius

(a) De hôc Libro dictum eſt priùs.
(b) *III. Id. August.*
(c) *In profesto Sci Willebrordi epi Trajecten.*
(d) Sinè distinctione verſuum. *Decimo Kal. Martii.*
(e) *Biblioth. Adr.* PAUW.
(f) FABRIC. *Biblioth. Latin.*
(g) 3. *Non. Jul.*
(h) *Octavo Idus Octobres.*
(i) *XXVIII. Januar.*

Statius cum comment. Calderini in Sylv. Lactant. in Thebaid. & Matarac. in Achilleid. *per Bartholom. de Zanis de Porteſio.* (a) fol. .	Venet.	1494.
Auſonii Pæonii poetæ epigrammata : *per Johannem de Cereto, aliàs Tacuinum de Tridino.* (b) fol.	Venet.	1494.
Mantuani Parthenice & Votum ad virginem : *operâ Georgii Wolff Badenſis & JOHANNIS PHILIPPI de Cruczennach.* (c) 4to. .	Pariſ.	1494.
Ejuſd. ſecunda Parthenice, ſive martyr. S^tæ^ Catharinæ : *in vico S^ti^. Jacobi in ſigno S^tæ^. Barbaræ.* (d) 4to.	Pariſ.	1494.
Aul. Gell. *ſumptibus Octaviani Scoti civis Modoetienſis, per Bonetum Locatellum.* (e) fol. .	Venet.	1494.
Guidonis Juvenalis Cenomani interpretat. in Lat. Ling. Eleg. Laur. Vallæ : *per Udal. Gering & Bertold. Rembolt ſocios.* (f) 4to. . .	Pariſ.	1494.
Iſidor. Etymolog. *per Bonetum Locatellum expenſis Octav. Scoti.* fol. . . . . :	Venet.	1494.
Lancelot du Lac : *pour Ant. Verard.* (g) fol.	Paris.	1494.
Walter *HYLTON's SCALE* of perfeccion : *prynted by Wynkin de WORD in Willyam Caxton's houſe.* 4to.	: :	1494.
Lascar. compend. 8 Oration. partium, Joanne monacho Placentino interprete. 4to. .	Venet.	1494.
Constant. Lascaris erotemata cum interpretatione Latinâ : *per Aldum Manucium Romanum.* (h) 4to.	Venet.	1494.

Bibl.

(a) *XV. Martii.*
(b) *XI. August.*
(c) *Die quintâ Januarii.* Ad calcem *Parthenices* habentur hæc, *Bononia editum III. Id. Feb. M. CCCC. LXXXI.*
(d) Hujus Typographum fuiſſe conjicio *Johannem* PHILIPPI, cujus ſignum hoc fuiſſe liquet ex anno 1495.

(e) *Idib. Novemb.*
(f) CHEVILL. pag. 98.] 18. *Augusti.*
(g) Premier Volume ; *mil quatro cens quatre vingt quatorze, premier jour de Juillet* : Second, Troizieme, *dernier jour d'Avril, mil quatre CCCC. quatre vingts & quatorze.*
(h) *Constantini Lascaris Erotemata cum inter-*

Bibl. Lat. Gothicè cum concordantiis : *per Joannem Frobenium de Hamelburgh.* (a) 8vo.	Baſil.	1495.
Ead. cum gloſſ. ordinar. & poſtill. Nicol. de Lyrâ : *per Paganinum de Paganinis.* (b) fol.	Venet.	1495.
Aur. Auguſtin. in libr. de Trinitate : *per Joannem Padelboern de Weſtfaliâ.* (c) fol.	Lovanii.	1495.
Ejuſd. Sermones 256. de Tempore ; 51. de Sanctis : *per Johannem de Amerbach.* fol.	Baſil.	1495.
Ejuſd. *OPERA* 6. Vol. *per Johan. de Amerbach.* (d) fol. & 4to.	Baſil.	1495.
BERNARDI Opuſcula caſtigata per V. P. de Brixiâ : *per Simonem Bevilaqua.* (e) 8vo.	Venet.	1495.

Ejuſd.

interpretatione Latinâ. De litteris Græcis ac diphthongis, & quemadmodum ad nos veniant. Abbreviationis Græca. Oratio Dominica & duplex ſalutatio Virginis. Symbolum Apoſtolorum. Evangelium Divi Joannis (uſque ad χάριτος καὶ ἀληθείας). *Carmina aurea Pythagoræ. Phocylidis moralia. Omnia habent è regione interpretationem Latinam.* [Hic titulus continet etiam ea, quæ habentur anno proximo. Vide Alphabet. Græc. ann. 1495.]

Ald. Manut. Roman. Studioſis
S. D.

Conſtantini Laſcaris inſtitutiones Grammaticas —— quoddam quaſi præludium ſummis noſtris laboribus —— (nulla enim extabant impreſſa * *venales, & petebantur à nobis frequenter) —— accipite —— Laſcareos rudimenta —— longè correctiora iis, quæ impreſſa viſuntur ; nam ea Conſtantinus ipſe in locis circiter centum & quinquaginta emendavit —— ita verò emendatum manu ipſius Conſtantini librum nobis dedere commodo Petrus Bembus & Angelus Gabriel patritii Veneti —— juvenes, qui nuper in Siciliâ Græcas litteras ab eo ipſo Laſcari didicerunt, & nunc Patavii incumbunt unà liberalibus disciplinis* &c.

Compendium octo orationis partium editum à Conſtantino Laſcare. Paſſiones dictionum ex Tryphone. De Anomalis verbis Alphabeticè. De ſpiritibus.

Impreſſ. Venetiis ſummo ſtudio ; litteris ac impenſis Aldi Manucii Romani. M. CCCC. *LXXXXIIII. Ultim. Febr.*

Aldus Manu. Rom. Studioſis
S. P. D.

—— Habeo longè meliora majoráque, quæ poſtea Deo favente condonabuntur. Omnem enim vitam decrevimus ad hominum utilitatem conſumere. —— nam etſi quietam ac tranquillam agere vitam poſſumus, negotioſam tamen eligimus & plenam laboribus &c.

Hæc deinde ſequitur Alphabetum Græcum, de quo anno proximo dicetur.

(a) *Sexto. Cal. Nov.*

(b) LONG. *Biblioth. Sacr.*] *edita & emendata per Bernardum Eadolum D. Michaelis Murani Priorem.*

(c) In fine poſt novem diſticha legitur hoc ;

Numine ſancte tuo Pater ô tueare Johannem
Padelborn, præſens qui tibi preſſit opus.

Lovanii, per Johannem Padelboern de Weſtfaliâ in profeſto nativitatis Christi finiente anno nonageſimo quinto.

(d) CAILLE pag. 32.

(e) CAILLE. pag. 24.

* Hinc licet conjicere Conſtantin. Laſcaris editionem 1476. Mediolanenſem tunc fuiſſe rariſſimam.

Ejuſd. Sermones. (a) fol. . . . . Baſil. 1495.

Div. Gregorii Opus Moralium in Job. *per Udalric. Gering Conſtant. & Berchtold. Rembolt Argentin. Socios in ſole aureo vici Sorbonici commorantes.* (b) fol. . . . . Pariſ. 1495.

Orarium : *per Adrianum de LIESVELT.* (c) 8vo. . . . . Antv. 1495.

Breviarium Moguntinum : *per Bernardinum de Tridino de Monteferrato.* 8vo. . . . . Venet. 1495.

Antidotarium animæ : *per Petrum POVILLAC pro Dionyſio ROCE.* (d) 8vo. . . Pariſ. 1495.

Vita & proceſſus Sti. Thomæ Cantuar. Martyris ſuper Libertate Eccleſiaſticâ : ſive Quadripartita Hiſtoria continens paſſionem ſanctiſſimi Thomæ martyris archipræſulis Cantuaren. *impreſſ. per Johannem Philippi Alemanum in vico Sti. Jacobi ad interſignium Sta. Barbaræ.* (e) 4to. Pariſ. 1495.

Franc. Ximenii *PASTORALE.* (f) fol. BARCELONÆ. 1495.

Iſidor. de ſummo bono : *per Stephanum JEHANNOT.* (g) 8o. . . . . Pariſ. 1495.

Opera Gulielmi Okam : *per Jodocum BADIUM Aſcenſium.* (h) fol. . . . Lugdun. 1495.

Gulielmi de Ockam in quatuor libros ſententiarum annotationes : *per Johannem Trechſel Alemanum:* (i) fol. . . . . Lugdun. 1495.

Alexand. Alphrodis. *ENARRATIO* de animâ, interprete Hieronymo Donato patritio Veneto : *Impreſſ. ſolerti Bernardini de MISINTIS de Pap. impreſſoris operâ.* (k) 4to. . . Brixiæ. 1495.

Avicen-

(a) *Biblioth. Adr.* PAUW.
(b) *Ultim. Octob.*
(c) *XIII. Ydus iunii.* Notandum eſt, quòd hic dies rectiùs appellandus eſſet *Kalend. Jun.*
(d) CAILLE. pag. 68.
(e) *Secundâ April.* manu adſcripſit quidam, *concinnatore Stephano Langtone Cantuar. Archiep.*
(f) CAILLE. pag. 49.
(g) *In vico Sancti Jacobi. XXVII. Auguſti.*
(h) *Biblioth.* MAZARIN.
(i) *Nono Novemb.*
(k) *M. CCCC. LXXXXV. Idib. Septemb.*

Avicennæ opera in lucem redacta: *per Bernardinum Venetum.* (a) fol.	Venet.	1495.
Ludovici Bolognini Tabula in jus utrumque: *per Ugonem de Rugeriis.* (b) fol. . . .	: :	1495.
Repertorium aureum, continens titulos quinque librorum Decretalium: *apud Henricum Quentel.* 4to.	Colon.	1495.
Libellus Petri BERTRANDI tunc Epiſcopi Eduenſis, nunc Cardinalis adverſùs Petrum de Cugneriis ſuper facto prælatorum eccleſiæ Gallicanæ 1329 *Impreſſus per Johannem Philippi Alemanum.* (c) 4to.	Pariſ.	1495.
Tabulæ Johannis *BLANCHINI*: *ſolertiâ & curâ Symonis Bivilaque Papienſis.* (d) 4to. .	Venet.	1495.
Guill. de *SALICETO* tractatus de ſalute corporis: *per Baccalarium WOLFGANGUM de Monacho.* (e) 4to.	Lyptzik.	1495.
Jo. Pici Mirandulæ *DISPUTATIONES* adversùs Aſtrologos: *impreſſit Benedictus Hectoris Bononienſis.* (f) fol.	Bonon.	1495.
Matthæi Boſſi Veronenſis diſputationes de inſtituendo Sapientiâ animo: *impreſſ. ſano diſtinctóque charactere à Platone de Benedictis.* (g) 4to.	Bonon.	1495.
Fleurs & manieres des tems paſſés. (h) fol.	Geneve.	1495.
Frontin. Stratagemat. ex caſtigatione Beroaldi. (i)	Bonon.	1495.
Tacit. Hiſtor. (k)	Rom.	1495.
Tit. Liv. *per Uldaric. Scinzenzeller. impenſis Alexandri MINUTIANI.* fol. . . .	Mediol.	1495.

Tit.

(a) 26. *Martii.*
(b) *XXIIII. Martii.* Hic *Ugo de Rugeriis* imprimebat *Bononiæ* 1474.
(c) *Secund. April.*
(d) *Die* 10. *Junii.*
(e) *Biblioth.* MAZARIN.
(f) *Die XVI. Jul.*
(g) *Octavo Idus Novembres.*
(h) *XXVIII. d'Avril.*
(i. k) FABRIC. *Biblioth. Lat.*

Tit. Liv. *per Philippum Pincium Mantuanum.* (a) fol.	Venet.	1495.
CRONICA del Rey Dom Pedro Rey de Castille y Leon : *por Maynardo Ungut Alemano.* (b) fol.	Seville.	1495.
ARISTOTELIS ORGANUM Græcè : *dexteritate Aldi Manucii Romani.* (c) fol.	Venet.	1495.
Cicer. de Oratore cum comment. Omniboni Leoniceni ; de perfecto Oratore ; Topica ; Partitiones ; de claris Oratoribus ; de opt. gener. Oratorum ; Demosthen. & Æchin. orationes contrariæ, Latinè. (d) fol.	:	1495.
HESIOD. THEOCRIT. THEOGN. PYTHAGOR. aur. carm. PHOCYLID. CATONIS Gnom. Græcè: per Aldum. (e) fol.	Venet.	1495.
Plauti Comœdiæ. (f) 4to.	Venet.	1495.
Lucretius : *impreſſ. per Theodorum de Ragazonibus de Azula dictum Breſanum.* (g) 4to.	Venet.	1495.
Sil. Italic. cum comment. Pii. (h) fol.	Venet.	1495.
Ægidii *DELPHI* commentarius in Ovid. de Remed. amoris. (i) 4to.	Pariſ.	1495.
Martial. cum not. Calderin. & Georg. Merul. fol.	Venet.	1495.
Claudian. Emendat. per Thadæum Ugoletum Parmenſem: *impreſſit Joannes de Tridino aliàs Tacuinus.* (k) 4to.	: :	1495.
Tortellii Comment. cum limâ Georg. Vallæ: *per Johan. de Tridino.* (l) fol.	Venet.	1495.

Leonar-

(a) *III. Non. Novemb.*
(b) Caille. pag. 48.
(c) *Calendis Novembris.*
(d) Sinè Loco & Typographo.
(e) *Menſe Februario.*
(f) *XXIII. Novemb.*
(g) *Die IIII. Septemb.*
(h) *Biblioth.* Barberin.
(i) *Biblioth. Belgic. Val.* Andr. p. 25.
(k) *VI. Junii.*
(l) 19. *Decemb.*

Leonardi Arretini Epiſtolæ familiares : *per Antonium MORETUM Briſienſem & HIERONYMUM Alexandrinum.* (a) fol. . .		1495.
Marſil. Ficin. Epiſtolar. lib. 12. fol. . .	Venet.	1495.
Alberti de Eyb Margarita Poetica; Opus in ſe continens omnium ferè Oratorum, Poetarum ac Philoſophorum auctoritates : *impreſſum per Johannem de Amerbach.*	Baſileæ.	1495.
Jo. Ant. *CAMPANI OPERA* omnia : *per Bernardinum Vercellenſem juſſu domini Andreæ Torreſano de Aſſulâ.* (b) fol. . . .	Venet.	1495.
Jo. Ant. Campani Opera omnia : *per Eucharium Silber aliàs Franck.* (c) fol. . .	Rom.	1495.

Gram-

(a) *XV. Jun.* Hanc editionem ſic dedicant Typographi, *Jacobo Zeno epiſcopo Patavino Antonius Moretus Briſienſis & Hieronymus Alexandrinus S. P. In emendandis imprimendiſque Leonardi Arretini Epiſtolis libenter tibi paruimus* ——

(b) Litteræ Decretales gerunt annum 1495.

(c) MALINKROT. p. 85.] *Characteribus Venetis impreſſum Romæ per Eucharium Silber, aliàs Franck, unius ipſius Michaelis Ferni Mediolanenſis curâ, correctione & impenſa anno chriſtianæ ſalutis M CCCC. XCV. prid. Kalend. Novembr.* De hâc duplici *Campani* Operum editione ſic CHEVILLERIUS. pag. 156.

„ On imprima en ſix mois de tems deux „ fois les Ouvrages d'*Antoine Campanus* E- „ vêque de *Teramo*. La premiere à *Veniſe* en „ 1495. La ſeconde à *Rome* la même an- „ née. Ce fut *Michel Fernus*, homme doc- „ te, qui fit faire ces Editions *in fol.* & „ prit ſoin d'aſſembler les Manuſcrits de cet „ Auteur après ſa mort, de les mettre en „ ordre, & d'en fournir des copies aux „ Imprimeurs, qui laiſſerent beaucoup de „ fautes dans ce Livre. Il mit dans l'edition „ de *Rome* un *Errata*. On ſera ſurpris du „ titre qu'il lui donna. Il étoit chagrin de la „ grande peine qu'il avoit euë à faire pa- „ roitre cet Auteur en public, & de voir „ cependant tant de fautes. Le voici : *Vis* „ *ex ſtulto demens, idémque ex demente in-* „ *ſanus fieri? Libros* Romæ *primus imprima.* „ *Corruptorum recognitio.* Enſuite il fait ſon „ *Errata*, qui eſt de quatre pages. Il le „ commence par des paroles d'humilité, „ avoüant, de bonne-foi, qu'il eſt la cauſe „ de quelques fautes, & tâchant d'excuſer „ les Imprimeurs ſur les autres : *Lector, ho-* „ *mo ſum ego, non Deus; atque is homo, qui* „ *binoculus, non Argus, & quem multa* „ *prætereant, ipſe per me plurima ignorem.* „ *Egi enixè, quod potui, ut caſtigata eſſet im-* „ *preſſio. Litum exemplar, ſtigmatoſum, in-* „ *conditum, & quod undique contractum eſ-* „ *ſet ſummum attulit mihi laborem . . . ad-* „ *hibui tamen maximam diligentiam. Verùm* „ *ex periculo compertum mihi eſt, nihil tam* „ *ocularitèr deſpici, in quo mendum omne* „ *poſſis evadere; & Impreſſores ipſi partem ef-* „ *ficiunt, quibus jam longâ compoſitione feſ-* „ *ſis gravis ſubinde eſt correctionis labor, &* „ *ſæpe ipſi, quæ annotaveris, non corrigant,* „ *interdum non advertant, ſæpiſſime negli-* „ *gant, & pro factis infecta ſequuntur. Tu neque* „ *ſemper, ubi ſemel atque iterum, intendere* „ *potes; quarè ne mireris, ſi minùs rectè im-* „ *preſſa quæpiam deprehenderis; nam occurri,* „ *quantum potui.*

Grammat. GAZÆ, & de Menſib. Syntax. APOLLONII , & HERODIAN. de Metr. Græcè: *per Aldum.* (a) fol. . . .	Venet.	1495.
Diomed. de Arte Grammaticâ ; Phocas de Nomine & Verbo, & Epitoma Prisciani ; Caper de Latinitate ; Agrætius de Orthographiâ ; Donatus de Barbarismo & octo partibus orationis ; Servius & Sergius in Donatum. (b) fol.	Venet.	1495.
Joannis Januenſis Catholicon : *per Bonetum Locatellum, mandante Octaviano Scoto.* (c) fol.	Venet.	1495.
Augustini Datti Scribæ Senenſis elegantiolæ : *per Joannem de Tridino aliàs Tacuinum.* (d) 4to.	Venet.	1495.
Priscian. de 8. partib. Orat. cum expoſit. Johannis de Aingre : *per Philippum Pincium Mantuanum.* (e)	Venet.	1495.
ALPHABETUM GRÆCUM cum multiplicibus litteris: *per Aldum.* (f) 4to. .	Venet.	1495.
Le *VERGER* d'Honneur par André de la Vigne: *par Jean TREPEREL.* (g) .	Paris.	1495.

Bibl.

(a) *Octavo Calendas Januarias.*
(b) *XII. Junii.*
(c) *12. Calendas Decembres.*
(d) *XXII. Augusti.*
(e) *XX. Octob.*
(f) *De potestate litterarum omnium & diphthongorum ; abbreviationes perpulchræ ; Oratio Dominica ; duæ ſalutationes ; ſymbolum ; initium Evangelii S. Johannis ; carmina Pythagoræ , & Phocylidis. Venetiis M.CCCC. LXXXXV. Octavo Martii.*
(g) CAILLE. pag. 67.

Bibl. Lat. *per Jacob. & ANGELUM Britannicos.* (a) 4to.	Brixiæ.	1496.
Ead. cum gloſſ. ordinar. & poſtill. 6. Vol. (b) fol.	Noriberg.	1496.
CONCORDANT. Bibl. *per Joannem Frobenium.* (c) fol.	Baſil.	1496.
Diurnale Eccleſ. Pariſienſ. *per Udalr. Gering & Berthold. Rembolt Socios.* (d) 8°.	Pariſ.	1496.
Meditations of Saynt Bernard translated from Latyn into Englyſhe by a devoute ſtudent of the Univerſité of Cambridge : *and has been put to be emprynted by Wynkyn de Word.* (e) 4to. at	Weſtmestre.	1496.
Franc. Ximen. de Vitâ Chriſtianâ. (f)	GRANATÆ.	1496.
La *VIE* & miracles de Monſeigneur S^t. Martin translatée de Latin en François : *imprimée par Mathieu LATERON.* (g) fol. *pour Jean du LIEGE libraire à*	Tours.	1496.
PREDICHE raccolte per Ser Lorenzo Violi da la viva voce del reverendo Padre Frate Hieronymo da Ferrara : *impreſſo ad instantia di Ser Lorenzo VIVUOLI.* (h) fol.	Firenze.	1496.
INTERROGHATORIO composto del Antonino Archivescovo Fiorentino ſopra le confeſſioni : *Impreſſ. bavuta la copia di optimi exemplarii a petitione di Ser Piero Pacini da Pescia per Ser Lorenzo MORGIANI & Giovanni di MAGANZA.* (i) 4to. *in*	Firenze.	1496.
Dialogue of Dives and Pauper upon the X. commandments : *emprynted by me Wyken de Word.* (k) fol. at	Weſtmonstre.	1496.

Dialogus

(a) LONG. *Biblioth. Sacr.*] *emendata per* Angelum de Monte Ulmi *Ordinis S.* Franciſci.

(b) LONG. *Biblioth. Sacr.*

(c) CHEVILL. pag. 129.

(d) CHEVILL. p. 99.] *die nonâ menſis Augusti.*

(e) *The IX. of March.*

(f) CAILLE. pag. 49.

(g) *7me. de May, Mil CCCC. IIII. XX. & XVI.*

(h) *A di otto di Febraio.*

(i) *A di XXII. di Febraio.*

(k) *Finiſhed the III. of December.*

Digitized by Google

Dialogus ſeu Quæſtiones Guillermi de Ockam: *per Joan. Trechſel Alemanum.* (a) fol.	Lugdun.	1496.
Petri *TARTARETI* expoſitio in Summulas Petri Hiſpani: *per Joannem BOUYER & Gulielmum BOUCHER pro ENGELBERTO de Marnef.* (b) 4to.	Pariſ.	1496.
Corn. Celſ. de Medicin. —— fol.	Venet.	1496.
Johannis *BANIVETI* amicus medicorum: *per Johannem Trechſel Alemanum.* (c) 4to.	Lugd.	1496.
Ariſtotel. OPERA, Latinè: *per Gregorium de Gregoriis, expenſis Benedicti FONTANÆ.* (d) fol.	Venet.	1496.
PETRI de Caſtrovol. Ord. Minor. comment. ſuper OEconomic. & Politic. Ariſtot. *per Gulielmum de BROCARIO.* (e) fol.	PAMPELUNÆ.	1496.
Chronicon Univerſale, Germanicè. fol.	Augſpurg.	1496.
Miroir Hiſtorial de Vincent, 5. Volum. *par Antoine Verard.* (f) fol.	Paris.	1496.
DIARIA de bello Carolino, Alexandro Benedicto Phyſico authore. (g) 4to.	Venet.	1496.
VIAGGIO de Mandavilla. *per M. MANFREDO.* (h) 4to.	MONTFERRAT.	1496.
Guil. Caourſin *STABILIMENTA* militum Hieroſolymitanorum: *per Joannem Reger de Kemnat.* fol.	Ulmæ.	1496.
Guillelmi Caourſin Rhodiorum Vicecancellarii *DESCRIPTIO* obſidionis Rhodiæ urbis cum figuris: *per Johannem Reger.* (i) fol.	Ulmæ.	1496.

Fron-

(a) 8°. *Octob.*
(b) CAILLE pag. 68.
(c) 14. *Octob.*
(d) FABRIC. *Biblioth. Græc.*
(e) CAILLE pag. 49.
(f) Vol. 1. *M. CCCC. quatre vingt & quinze.* Vol. 5. *Mil CCCC. quatre vingt & ſeize.*
(g) *M. IIII. D. 6. Cal. Sept.*
(h) CAILLE pag. 49.
(i) *XXIIII. Octob.*

Frontin. Veget. Ælian. Modeſt. de re militari : *authores penitus divinos impreſſit quàm caſtigatiſſimè omni ſolertiâ Plato de Benedictis Bononienſis.* (a) fol. *in almâ civitate* . .	Bononiæ.	1496.
Liber de Regibus &c. de ſtationibus urbis : *impreſſ. per Stephanum Planck de Patavià.* (b) 8°.	Romæ.	1496.
Epitoma Johannis de Monte Regio in Almagestum Ptolomæi : *per Joannem Hamman de Landoia dictum Hertzog* (c) fol.	Venet.	1496.
TREATYSES pertaynynge to hawkynge and huntynge and a treatiſe of Cotarmours : *emprynted by Wynkyn de Word.* 4to. . . . at	Weſtmeſtre.	1496.
DECISIONES collectæ per Ægidium de Bellamera utriusque juris doctorem : *per Joannem & Gregorium de Gregoriis de Forli.* (d) fol.	Venet.	1496.
PRACTICA Joannis Petri Ferrarii Papieñ. *impenſâ Joannis de Lignano, per Ulderichum Scinzenzeler.* (e) fol.	Mediol.	1496.
Bernardi de Gordonio LILIUM Medicinæ : *impreſſum per Joannem & Gregorium de Gregoriis fratres.* (f) 4to.	Venet.	1496.
VITRUVIUS. (g)	Florent.	1496.

Plin.

(a) *Decimo ſexto Cal. Febr.*

(b) *XIIII. Mars. Alexandr. VI. anno quarto.*

(c) *Impenſis non minimis curâque & emendatione non mediocri virorum præſtantium* Gasparis Grofſch & Stephani Roemer, *operâ quoque & arte impreſſionis mirificâ viri ſolertis* Joannis Hamman *de* Landoia, *dicti* Hertzog. *Anno à primâ rerum ætherearum circuitione* 8480. *ſole in parte ſextâ decima Virginis gradiente in hemiſphærio* Veneto. *Anno ſalutis* 1496. *currente. Prid. Cal. Septemb.* Venetiis, Maximiliano *Romanorum Rege fauſtiſſimè imperante.*

(d) 29. *Auguſt.*

(e) *XXVI. Maii.*

(f) *Die* 16. *Januarii; ad laudem omnipotentis Dei totiúſque curia cœleſtis.* Hic Liber gerit inſigne Fontis cum litteris B. F. id eſt *Benedicti* FONTANA.

(g) VITRUVII *Architectura.* Florentiæ *impreſſ. M. CCCC. LXXXXVI. Angel. Politiani Panepiſtemon : Lamia. Frontin. de Aquaductibus* —— *qui cùm eſſet mendoſiſſimus,* Pomponius & Sulpitius *tanto ſtudio ſic emendârunt, ut perpaucorum in eo lectorum correctio deſideretur. Perquam rara ſunt, quæ Librarius corrupit, aut prætermiſit. In ſpatiis enim in ordine paſſim relictis, ubinam aliquando verba aliquando* —— *figura deſint, facile quisque poterit judicare. Vale, candide lector; & ſiquis ingratus eſſe voluerit, librum ſuum depromat, & cum hoc cygno noctuam conferat.*

Plin. Natur. Hiſtor. *operâ & impenſâ Angeli & Jacobi de Britannicorum fratrum.* (a) fol. .	Brixiæ.	1496.
Eadem : *per Bartholom. de Zanis de Porteſio.* (b) fol.	Venet.	1496.
Opera Agricolationum Columell. Varron. Caton. & Pallad. cum exſcriptionibus & commentariis Beroaldi : *impenſis Dionyſ.* BERTOCHI *Regieñ.* (c) fol.	Rêgii.	1496.
Diod. Sicul. libri ſex Latinè, Pogio interprete emendati à Bartholom. Merulâ : *per Joannem de Cereto de Tridino aliàs Tacuinum.* (d) fol. .	Venetiis.	1496.
Salluſt. Bell. Catilin. cum comment. Laur. Vall. & Bell. Jugurth. & variæ orationes : *per Johannem de* WINGLE *impreſſorem inſignem.* (e) 4to.	Lugdun.	1496.
Q. Curt. *per Johan. de Tridino aliàs Tacuinum.* fol.	Venet.	1496.
Salluſt. ex Læti recognitione cum Laur. comment. in Catilin. & Jo. Chryſ. Sold. in Jugurth. *per Philippum Pincium.* (f) fol.	Venet.	1496.
Cicer. Orationes ; & ejuſd. Accuſation. in Verrem : *per Bartholom. de Zanis de Porteſio.* (g) fol.	Venet.	1496.
Cicer. Epiſtol. Famil. cum comment. Clerici, Philetici & Merulæ : *per Johannem Vingle.* fol.	. .	1496.

Cicer.

(a) *XX. April.*
(b) *XII. Decemb.*
(c) *XIIII. Cal. Octob. imperante divo Herculo Estê.*
(d) *XII. Cal. Octob.*
(e) *Anno milleſimo quadringenteſimo XCVI. alterâ die Epiphaniæ Domini, quæ eſt ſeptima dies Januarii.*

(f) Fabric. *Supplem. Biblioth. Lat.*
(g) Ad calcem Orationum ; *Venet. per Bartholom de Zanis de Porteſio : die V. Januar. currente M. CCCC. LXXXXV.* Et ad calcem Verrinarum ; *Venet. per Bartholom. de Zanis de Porteſio, M. CCCC. LXXXXVI. 26. Januar.*

Cicer. de Naturâ Deorum, Divinatione, Legibus, Academic. Quæſt. finib. petition. conſulat. Fat. Univerſit. & Somn. Scip. *per Simonem Papienſem dictum Bivilaqua.* (a) fol. . .	Venet.	1496.
Quintilian. Institut. (b)	Rom.	1496.
LUCIANI opera Græcè. (c) fol. .	Florent.	1496.
APOLLON. ARGONAUTIC. Græcè, litteris capitalibus, cum *SCHOLIIS* Græcis. (d) 4to.	Florent.	1496.
Terent. cum Directorio, gloſſâ interlineari, commentariis & figuris: *per Johannem Grunninger.* (e) fol.	Argentin.	1496.
Catull. cum comment. Palladii Fusci Patavini: *per Joannem Tacuinum de Tridino.* (f) fol.	Venet.	1496.
Auſonii Pæonii poëtæ diſertiſſimi epigrammata: *per Joannem de Cereto de Tridino aliàs Tacuinum.* (g) fol.	Venet.	1496.
Franc. Philelfi Orationes cum aliis opusculis: *per Philippum de Pinzis Mantuanum.* (h) fol. .	Venet.	1496.
Bapt. Guarini Veronenſis *POEMATA* Latina: *impreſſ. pulcherrimis characteribus à diligentiſſimo calchographorum Dominico Rocociolo.* (i) 8o.	Mutinæ.	1496.
Scribendi Orandíque *MODUS* Antonii Mancinelli: *per Christoferum de Penſis.* (k) 4to. .	Venet.	1496.
Jo. Pici Mirandulæ opuscula: *impreſſit Benedictus Hectoris Bononienſis.* (l) fol. . .	Bonon.	1496.
Franc. Petrarchæ Opuscula: *per Johan. de Amerbach.* fol.	Baſil.	1496.

Non.

(a) *Decimo Octavo Septembris.*
(b) FABRIC. *Biblioth. Latin.*
(c. d) Sine Typographi nomine.
(e) *Cal. Nov.*
(f) 28. *April.*
(g) *Prid. Id. Octob.*
(h) *Primo Kal. Junii.*
(i) *Decimo quarto Cal. Octob.*
(k) *IIII. Junii.*
(l) *Die XX. Mart.*

Non. Marcell. & Feſt. Pomp. & Varr. de Ling. Latin. *per Philip. de Pinzis Mantuanum.* (a) fol.	Venet.	1496.
Papiæ Vocabularium : *per Philip. de Pinzis Mantuanum.* (b) fol.	Venet.	1496.
Neſtoris Dionyſii Novarienſis Vocabuliſtæ Opus: *per Philip. Pinzium Mantuanum.* fol.	Venet.	1496.
Priſciani opera: *per Wolffgangum MOLITOREM.* (c) 4to.	Lipſiæ.	1496.
Priſciani opera cum expoſitionibus clariſſimi philoſophi Joannis de Aingre & viri eloquentiſſimi Danielis Caietani : *per Bonetum Locatellum impenſis Octaviani Scoti Modoetienſis.* (d) fol.	Venet.	1496.
Aul. Gell. *per Johan. de Tridin. al. Tacuin.* fol.	Venet.	1496.
HORTI ADONIDIS, Græcè : per Aldum. (e) fol.	Venet.	1496.
Synonyma Johannis de Garlandiâ cum expoſitione Galfridi ; & æquivoca juxta Ordin. Alphabeti : *per Richardum Pynſon.* 4to.	Londin.	1496.

Bibl.

(a) 17. *Maii.*
(b) *XIX. April.*
(c) *Bibliothec. Lipſ.* Gottfrid. Christian. Goetz.
(d) 9. *Cal. Mart. Auguſtino Barbadico Venetiarum duce.*
(e) *Menſe Auguſto. M. IIII. D.*

Bibl. Latin. (a) fol.	Colon.	1497.
Eadem. (b) fol.	Argentor.	1497.
Eadem Gothicè cum Summariis &c. *typis Franc. FRADIN & Joannis PIVARD.* (c) 4to.		1497.
Eadem emendata per Angelum de Monte Ulmi: *per HIERONYMUM de Paganinis.* (d) 8°.	Venet.	1497.
Iſai. & Hierem. cum comment. R. Dav. Kimhi, Hebraicè. (e) fol.	Ulyſſipone.	1497.
Lactant. Opera: *per Simonem Bevilaquam.* (f) fol.	Venet.	1497.
S. Baſil. de liberalibus ſtudiis & ingenuis moribus, Leonardo Aretino interprete; & de invidiâ, Nic. Perotto interprete: *per Benedictum Hectoris Bononienſem.* fol.	Bonon.	1497.
Euſeb. Eccleſiaſt. Histor. Latinè: *diligentiâ Petri Levet impreſſa expenſis Joannis de CONBELENS & præfati Levet.* (g) 4to.	Pariſ.	1497.
Breviarium Eccleſiæ Cameracenſis; *operâ Udalr. Gering & Berthold. Rembolt.* (h) 8°.	Pariſ.	1497.
Breviarium Romanum: *per ANTONIUM Bergomenſem de Zanchis.* (i) 4to.	Venet.	1497.
Pſalterium beati Brunonis Episcopi Herbipolenſis: *impreſſ. per Anton. Koberger.* 4to.		1497.
Pontificale Romanum, diligentiâ Jacobi de Lutiis: *per Stephanum Planuck.* (k) fol.	Romæ.	1497.
Miſſale ad uſum Eccleſ. Pariſienſis: *per Udalr. Gering & Berthold. Rembolt expenſis Simonis Voſtre.* (l) 8°.	Pariſ.	1497.

Miſſa-

(a. b. c. d. e) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(f) *Quarto April.*
(g) *Prid. Cal. Sept.*
(h) CHEVILL. p. 99.] *Ultimâ die Martii.*
(i) *XXII. Martii.*
(k) *XVI. August.*
(l) CHEVILL. pag. 89.] 24. *Decemb.*

Digitized by Google

Miſſale inſignis Eccleſiæ Trajectenſis : *per Wolfgang. Hopyl. & Joannem HIGMAN.* (a) fol.	Pariſ.	1497.
Johannis Gritſch *QUADRAGESIMALE: per Joannem BACHELIER & Petrum BARTHELOT.* (b) 4to.	. . .	1497.
Nicol. de Lyr. Poſtillæ : *per Martinum Morin.* (c) 8°.	Rothomagi.	1497.
Jacob. *LUPII* liber de Aſſertionibus Catholicis: *per Antonium de NIDEL.* (d) 8°. .	Pariſ.	1497.
Bigæ Sermones de Sanctis: *per Johannem RYMAN & Henricum GRAN.* (e) . . .	Hagenoæ.	1497.
Boet. de Philoſ. conſolat. cum comment. Tho. Aquin. *per Jacobum de Bredà.* (f) 4to. . . .	Davent.	1497.
Boetii Opera; & de conſolat. Philoſoph. cum comment. Tho. Aquin. *per Joannem de Forlivio & Gregorium fratres.* (g) fol.	Venet.	1497.
JAMBLICHUS de myſteriis; Proclus in Platonicum Alcibiadem, & de Sacrificio & magiâ; Porphyrius de dæmonibus; Syneſius de ſomniis; Pſellus de dæmonibus; expoſitio Prisciani & Marſilii de Senſu, phantaſiâ & intellectu; Alcinous de doctrinâ Platonis; Speuſippus de Platonis definitionibus; Pythagoræ aurea verba & ſymbola; Xenocrates de morte; Marſilius Ficinus de voluptate; omnia Latinè. *in ædib. Aldi.* (h) fol.	Venet. .	1497.
CLEONID. Harmonic. introductorium interprete Georg. Vallâ Placentino; Vitruvii Pollionis de Architecturâ libri decem : *per Simonem Papienſem dictum Bevilaquam.* (i) fol. . . .	Venet.	1497.

Aurea

(a) Caille. pag. 69. 70.] *Curavit libenter quà voluit diligentiâ* Wolffgangus Hopilius *ex vitiato exemplari hoc opus reddere caſtigatum, maximè amore patriæ permotus; Impreſſum* Pariſiis *in pago Divi* Jacobi, *ad inſigne Sancti* Georgii, *per* Joannem Higmanum *an.* 1497.

(b) *Ultim. Jul.* ſinè loco.

(c) Caille. pag. 39.

(d) Caille. pag. 69.

(e) Caille. pag. 49.

(f) *Die Sabbatian. Laurentii martyris.*

(g) *X. Februar.*

(h) *Menſe Septembri. M. III. D.*

(i) *Tertio August.*

Aurea Joannis Duns Scoti in quartum ſententiarum expoſitio : *per Andream Bocard*, *impenſis Johannis RICHART*, *Johannis PETIT & Durandi Gerlerii Pariſienſium civium*. (a) fol. .	Parif.	1497.
Roberti Holkot ſuper quatuor libros ſententiarum quæſtiones : *impreſſ. à Johanne Trechſel Alemanno*. (b) fol.	Lugdun.	1497.
Corn. Celſ. de Medic. *per Philippum Pinzi ſumptibus dñi Benedicti Fontana*. (c) fol. .	Venet.	1497.
JOANN. MATH. de grad. practicæ medicæ : *per ALOIS Comenſem & Bartholomæum de TROSSIS*. (d) fol. . . .	Paduæ.	1497.
SERAPIONIS Breviarium & Practica *PLATEARII* : *per Bonetum Locatellum expenſis Octaviani Scoti*. (e) fol.	Venet.	1497.
Vita Scholaſtica : *in Campo Gaillardo à Guidone Mercatore*. (f) 4to. . . .	Pariſ.	1497.
Johan. *NESII* Florentini oraculum de novo ſæculo : *impreſſit ex archetypo Ser Laurentius de Morgianis*. (g) 4to.	Florent.	1497.
Julii Firmici MATERNI matheſeos libri : *per Sim. Bivilaq*. (h) fol. . . .	Venet.	1497.
APOLLINARIS Cremonenſis Quæſtiones in librum primum Poſteriorum Ariſtotelis : *Impreſſ. per OTINUM Papienſem*. (i) fol. .	Venet.	1497.
Ariſtotel. PHYSIC. PHILO. de MUNDO. THEOPHRAST. de IGN. VENT. & LAPID. Græcè : *in domo Aldi*. (k) fol. . .	Venet.	1497.
Ariſtotel. Hiſtor. ANIMAL. de ANIMA. &c. Theophraſt. de PISCIB. &c. Græcè : *in domo Aldi*. (l) fol.	Venet.	1497.

Ariſto-

(a) *Die XXIII. Novemb.*
(b) *Ad Nonas Apriles.*
(c) *Die VI. Maii.*
(d) CAILLE, pag. 31.
(e) 17. *Cal. Jan.*
(f) *XIIII. Martii.*
(g) *Octavo Id. Mai.*
(h) FABRIC. *Bibliothec. Latin.*
(i) *XIX. Cal. Febr.*
(k) *Menſe Februario. M. III. D.*
(l) *Menſe Januario M. III. D.*

Digitized by Google

Ariſtotel. PROBLEM. MECHANIC. METAPHYS. Theophraſt. de PLANT. & METAPHYS. Græcè : *in domo Aldi.* (a) fol.	Venet.	1497.
CENSORIN. & Epictet. Enchirid. interprete Ang. Politiano, & Cebet. Tabul. interprete Ludovico Odaxio Patavino : *per Benedictum Hectoris Bononienſ.* fol.	Bonon.	1497.
Opus libri Chronicarum cum figuris & imaginibus : *impreſſ. ac finit. à Johanne SCHENSPERGER.* (b) fol. *in imperiali urbe*	Auguſtâ.	1497.
Guill. Caornſin deſcriptio obſidionis Rhod. cum figuris: *per Joannem Reger.* fol.	Ulmæ.	1497.
Opus de Claris mulieribus à Ja. Philippo Bergomenſe editum : *operâ & impenſâ LAURENTII de Rubeis de Valentiâ.* (c) fol.	Ferrariæ.	1497.
Le Treſor de la cité des Dames ſelon dame Christine : *pour Ant. Verard.* (d) fol.	Paris.	1497.
Robert. Gaguin. de Orig. & Geſt. Francor. *impenſis Durandi Gerlerii , accuratione Andreæ Bocard.* (e) fol.	Pariſ.	1497.
Plin. Natur. Hiſtor. cum caſtigationibus Hermolai Barbari : *per Bernardinum Benalium.* fol.	Venet.	1497.
Senec. Philoſ. opera. fol.	Venet.	1497.
Diogen. Laert. Latinè , Benedicto Brognolo recognoſcente ; Ambroſio interprete : *per Philippum Pinzi , ſumptibus Benedicti Fontana.* (f) fol.	Venet.	1497.
Corn. Tacit. Hiſtoriæ Auguſtæ lib. 11. usque ad lib. 21. *ſumptibus Benedicti Fontana per Philippum Pinci.* (g) fol.	Venet.	1497.

Valer.

(a) *Calendis Junii. M. III. D.*
(b) *In Vigiliâ purificationis Mariæ.*
(c) *3. Cal. Mai.*
(d) *VIII. d'Aouſt , mil quatre cens quatre vings & XVII.*
(e) *Ad II. Kal. April.* ſignificat idem ac *Prid. Cal. April.*
(f) *Die XXII. Junii.*
(g) *Venetiis fideliter impreſſi ac diligenter emendati per Philippum Pinci &c. die XII. Marcii.*

Valer. Maxim. cum comment. Oliver. Arzignan. fol.	Venet.	1497.
Juſtin. Epitom. Trogi.	Venet.	1497.
Salluſt. cum commentariis: *operâ Andreæ Bocard*, *impenſâ Johannis* ALEXANDRI *& Johannis Petit Librariorum.* (a) fol.	Pariſ.	1497.
Florus.	Venet.	1497.
Cicer. de Oratore cum comment. Omniboni Leoniceni; de perfecto Oratore; Topica; Partitiones; de claris oratoribus; de petitione conſulatûs; de optimo genere oratorum; orationes Æſchin. & Demoſthen. contrariæ Latinè, Leonard. Aretin. interprete: *per Ant. Koberger.* (b) fol.		1497.
Luciani Palinurus, Scipio Romanus, Carmina Heroica in Amorem; Aſinus aureus; Bruti & Diogenis epiſtolæ, Latinè: *impenſâ Nicolai* LEPE *civis Avinionenſis.* (c) 4to.	AVINIONE.	1497.
Æſopi Fabulæ electiores Græcè & Latinè: *per Dionyſ. Bertochum.* 4to.	Regii.	1497.

Martii. Imperante ſapientiſſimo dño Auguſtino Barbadico prudentiſſimi ac invictiſſimi Senatûs Venetiarum Duce ſereniſſimo. Et *Julii Agricolæ vita per Cornelium Tacitum ejus generum caſtiſſimè compoſita.* Et ad calcem, *Venetiis per Philippum Pinci ſumptibus dñi Benedicti Fontana. Anno dñi M. CCCC. XCVII. die XXII. Martii.*

Franciſcus PUTEOLANUS *Jacobo* ANTIQUARIO *ducali Secretario. Sal.*

——— *Ego tibi* ——— *munuſculum affero*, Cor. Taciti *equitis Ro. hiſtoricorum omnium graviſſimi diſertiſſimique quicquid incurioſa vetuſtati ſuperfuit. j. fragmenta ex actionibus diurnalibus Auguſta hiſtoria, de moribus & ſitu* Germaniæ; *de genere eloquentia non corrupta, cui operi à quibuſdam titulus* [*de claris Oratoribus*] *inſcribitur; vitam* Julii Agricolæ *ſoceri: multis vigiliis intentiſſimòque ſtudio recognita adjuvante* Berardino Lanterio *omnium* Mediolanenſium *erudiſiſſimo* (*ut eum parciſſimè laudem*): *ſub tuo nomine noſtris Impreſſoribus tradidimus* ——— *Veters* [repone *Veteres* aut potiùs *Veneti*, uti legitur in *Taciti* editione, quæ anni, typographi & loci indicio caret] *enim Impreſſores adèo inculcaverant ac fœdaverant hoc divinum opus, ut non modò* Cornelianæ *facundia majeſtas inquinaretur, ſed vix ſenſus ullus conjectari poſſet. Quid ego effecerim, judicent docti; ſed collatis exemplaribus* ——— *hiſtoriam ſcripſiſſe ab* Auguſto *ad principatum* Adriani: *ſed major & melior pars* ——— *temporum incuriâ abolita eſt* &c.

(a) *Idib. Jan.*

(b) 26. *Mart.*

(c) *Idib. Octob.* Hæc *Gellius Bernardinus* MARMITA *Parmenſis* dedicat *Clementi de* RUNERE Episcopo & Comiti *Mimaten*, ac *Avenionis* Vicelegato.

Homeri.

Homeri Ilias per Laurent. Vallen. in Latinum ſermonem [PROS.] traducta: *Accuratiſſimè ac ſolerti curâ impreſſum ac emendatum hoc opus per venerabilem d. presbyterum Baptistam Farſengum; impenſâ verò d. Franciſci LAURINI civis Brixiani.* (a) fol. . . . . 1497.

Terent. cum comment. Donati, Guid. Juvenal. & Calphurnii: *per Simonem dictum Bevilaqua.* fol. . . . . Venet. 1497.

Idem cum comment. Guid. Juvenal. *per Johannem de Vingle.* (b) 4to. . . . . . . Lugd. 1497.

Ovid. Metamorphoſ. cum comment. Raphaël. Regii: *per Simon. Ticinenſem cognomento Bivilaquam.* (c) fol. . . . . . . Venet. 1497.

Ovid. de Remed. Amor. cum comment. Barthol. Merulæ. (d) 4to. . . . . Lugd. 1497.

Tibull. Catull. Propert. cum comment. Beroaldi in Propertium: *à Boneto Locatello Bergomenſi, cui neceſſaria exhibuit nobilis vir Octavianus Scotus.* (e) fol. . . . . . . Venet. 1497.

Juvenal. cum comment. Mancin. Calder. & Georg. Vallæ: *per Anton. Koberger.* (f) fol. . Noriberg. 1497.

TERENTIANUS de litteris, ſyllabis & metris Horatii: *impreſſus per Ulderic. Scinzenzeler.* (g) fol. . . . . . . Mediolan. 1497.

Franciſci Philelfi Odæ: *impreſſit Angelus Britannicus.* (h) 4to. . . . . 1497.

Marſi-

(a) *Sexto Septemb.* ſinè loco. Neſcio an *Brixiæ.*
(b) *Die XIIII. Julii.*
(c) 8. *Id. Julii.*
(d) FABRIC. *Biblioth. Lat.*
(e) *Anno nonageſimo ſeptimo ſupra milleſimum ac quadringenteſimum.* 5to. *Id. Decemb.*
Sit, Christe rex piiſſime,
Tibi Patrique gloria,
Cum Spiritu paraclito,
In ſempiterna ſæcula.
(f) *VI. Decemb.*
(g) *Pridie Nonas Februarii.*
(h) *IIII. Julii.*

Marſilii Ficini Epiſtolæ: *per Anton. Koberger.* (a) 4to.		1497.
Phil. Beroaldi declamatio philoſophi, medici, oratoris; & libellus de optimo ſtatu & principe: *per Benedictum Hectoris.* (b) 4to.	Bonon.	1497.
CONSILIA inedita Bartholomæi Montagnane: *mandato & ſumptibus Octaviani Scoti per Bonetum Locatellum Bergomenſem.* (c) fol.		1497.
Hymni & Epigrammata Michaelis Tarchaniotæ Marulli Conſtantinopolitani: *Impreſſit SOCIETAS COLUBRI.* (d) 4to.	Florent.	1497.
Felicis *HEMMERLIN* (i. e. Malleoli) variæ oblectationis opuſcula & tractatus. fol.	Baſil.	1497.
Dant. con comment. Landin. *per Piero de Zuanne di Quarengii da Palazogo Bergamasco.* fol.	Venet.	1497.
Poggii Florentini oratoris opera. (e) fol.	Lugdun.	1497.
Sebaſt. Brant *STULTIFERA NAVIS* Latinè; per Jacobum Locher: *operâ Jo. de OLPE.* (f) 4to.		1497.
La *REGLE* des Marchands de Jean le Liſeur de l'ordre des freres prêcheurs: *par Guillaume TAVERNIER.* (g)	à *PROVINS.*	1497.
ZENOLII epitome Tarræi & Didymi parœmiarum Græcè: *impenſis ac curâ PHILIPPI de JUNTA, Florentini.* 4to.	Florent.	1497.
Joannis Carmelitani Lexicon Latino-Græcum. (h) 4to.		1497.
Lexic. Græcolat. & AMMON. de Vocib. Simil. & Differ. Græcè: *in ædibus Aldi.* (i) fol.	Venet.	1497.

URBA-

(a) *XXIIII. Februarii.*
(b) *M. III. D. Eid. Decemb.*
(c) *Quarto Non. Aug.*
(d) *VI. Kal. Decemb.*
(e) *Biblioth. Adr.* PAUW.

(f) *Baſileæ; Jo. Bergman de* OLPE imprimebat ann. 1498.
(g) CAILLE, pag. 49.
(h) MONTFAUC. *Diar. Italic.* p. 311. Nomen Authoris manu ſcriptum eſt.
(i) *Decembri menſe. M. III. D.*

Digitized by Google

URBANI Grammatica Græca: *per Aldum.* (a) 4to.	Venet.	1497.
Bibl. Latin. cum poſtill. Nic. de Lyrâ, 6 Vol. (b) fol.	Baſil.	1498.
Bibl. Latin. per Simon. Bevilaq. (c) 4to.	Venet.	1498.
DIONYS. Areopagit. opera & *IGNAT.* & *POLYCARP.* Epiſtol. Latinè: *in almâ Parbiſiorum Scholâ per Joannem Higmanum & Volfgangum Hopylum artis formulariæ ſocios.* (d) fol.	Pariſ.	1498.
S. Auguſtin. Sermones: *nuper curâ & diligentiâ Udalr. Gering & Berchtold. Rembolt ſociorum quàm emendatiſſimè impreſſi, apud ſolem aureum in vico Sorbon.* (e) fol.	Pariſ.	
Hieron. comment. in Bibl. *per fratres Johannem & Gregorium de Gregorio.* (f) fol.	Venet.	1498.
Expoſitio Hymnorum ſecundùm uſum Sarum: & ſequentiarum: *per Richard. Pynſon.* (g) 4to.		1498.
Horæ B. Mariæ ad uſum Pariſ. *in ſole aureo vici Sorbon. operâ Udalr. Gering & Bertbold. Rembolt ſociorum.* (h) 8°.	Pariſ.	1498.
Heures a l'uſage de Rome: *Jean POITEVIN.* (i)	Paris.	1498.

S. Gre-

(a) *M. III D. menſe Januario.* Hæc Grammatica anno 1499. erat rara, nam ERASMUS in Epiſtolâ ad *Jacobum* TUTOREM anno 1499. datâ ſic ſcribit; *Grammaticen Græcam ſummo ſtudio veſtigavi, ut emptam tibi mitterem. Sed jam utraque divendita fuerat, & CONSTANTINI quæ dicitur, quæque* URBANI. Conſule ERASM. Epiſtol. edit. 1706. pag. 52.

(b, c) LONG. *Biblioth. Sacr.*

(d) 6. *Februarii.*

(e) CHEVILL. p. 99. hunc Librum annumerat aliis ann. 1498. impreſſis.

(f) 25. *Auguſt.*

(g) *Anno Milleſimo CCCC. XCVIII.*

(h) CHEVILL. p. 99.] *die 7. Martii.*

(i) *Imprimées à Paris le XV. d'Octobre, mil quatre cens quatre vingt dixhuit. I. P. Jehan Poitevin.*

S. Gregor. Expoſit. ſuper Cantica: *in ſole aureo vici Sorbon. per Udalr. Gering & Berthold. Rembolt ſocios.* (a) 4to.	Pariſ.	1498.
Guillelm. *PERALDI* Lugdunenſis Sermones de Tempore & de Sanctis : *apud Udalr. Gering & Berthold. Rembolt.* (b) 8°.	Pariſ.	1498.
Alberti Magni *SERMONES* de Euchariſt. & perfectis Virtutibus : *per Martinum Flach Argentinæ concivem.*	Argentin.	1498.
Joan. Gerſon. Cancell. Pariſienſ. de Imitatione Chriſti : *per Joannem Higman Alemanum.* (c) 8°.	Pariſ.	1498.
L'IMITATION de Jeſus Chriſt traduit de Latin en François : *imprimé par Jean le Bourgeois.* (d) 4to. à	Rouen.	1498.
ENARRATIONES Allegoricæ fabularum Fulgentii Placiadis cum comment. Jo. Bapt. Pii. *per Ulderic. de Scinzenzeler.* (e) fol.	Mediolan.	1498.
Digeſtum Vetus : *per Bapt. de Tortis.* fol.	Venet.	1498.
Modus Legendi Abbreviaturas in utroque Jure : *per Joannem Petit.* (f) 8vo.	Pariſ.	1498.
Nelli de S. Geminiano civis Florentini tractatus de *BANNITIS* : *per Paganinum de Paganinis.* (g) 4to.		1498.
ALEXANDRI de Sancto Elipidio tractatus de Eccleſiaſticâ poteſtate : *impreſſ. per Claudium GIBOLETI.* 4to.	Lugdun.	1498.
Egidii liber de regimine Principium : *per Simonem Bevilaquam Papienſem.* (h) fol.	Venet.	1498.

Summa

(a) CHEVILL. pag. 99.
(b) CHEVILL. pag. 110.
(c) CAILLE, pag. 69.] „ C'eſt la premiere edition de ce Livre , laquelle eſt „ très-conſiderable à cauſe du nom de *Gerſon*, ce qui a donné lieu à pluſieurs conteſtations entre les Sçavans. Ce Livre a „ été donné à Meſſieurs de *Sorbonne* par M. „ *Jean Marie de la* MURE, Chanoine de „ l'Egliſe de N. D. de *Montbriſon*, à condition de le conſerver en leur Bibliotheque. Mentio hujus libri antea fit anno 1493. ſed non ſub *Gerſoni* nomine.
(d) CAILLE. pag. 39.
(e) *XXIII. April.*
(f) CAILLE, p.71. CHEVILL. p.110.
(g) 10. *Octob.*
(h) *Nonâ Julii.*

Summa totius Logicæ Guilielmi de Occham: *impreſſ. non parvo ære Benedicti Hectoris Bononienſis.* (a) fol. . . . . Bonon. 1498.

Pauli Veneti expoſitio in Ariſtotel. de Generatione & Corruptione ; & ejuſd. de compoſitione mundi cum figuris : *per Bonetum Locatellum expenſis Octaviani Scoti.* (b) fol. . . . Venet. 1498.

Jacobi Magni Sophologium: *per Joannem Richard pro Felice Baligaut.* (c) 4to. . . . Pariſ. 1498.

Boet. Philoſ. Conſol. cum comment. Tho: Aquin. 4to. . . . . 1498.

Ariſtotel. ETHIC. POLITIC. OECONOMIC. Græcè: *apud Aldum.* (d) fol. . . Venet. 1498.

Ariſtotel. Animal. Latinè, Gazâ interprete: *per Barthol. de Zanis de Porteſio expenſis Octav. Scoti.* (e) fol. . . . . Venet. 1498.

Boccace de la Genealogie des Dieux : *pour Ant. Verard.* (f) fol. . . . . Paris. 1498.

Lucii *BELLANTII* Senenſis liber de Aſtrologicâ veritate & in diſputationes Joannis Pici adverſùs Aſtrologos reſponſiones : *impreſſit GERARDUS de Harlem.* (g) fol. . . Florent. 1498.

La

(a) *Sexto April.*
(b) 12. *Cal. Jun.*
(c) CAILLE, pag. 70.
(d) *M. II. D. menſe Junio.* Hoc eſt Volumen ultimum *Ariſtotelis* Operum ab *Aldo* excuſorum : de quibus lege *Eraſmi* ad *Joannem* MORUM epiſtolam anno 1531. datam (pag. 1358, edit. 1706.) —— *De OEconomicis* Laertius *non recenſet niſi unum Librum*, *quum* Leonardus Aretinus *verterit duos, quorum poſterior non invenitur. In hujus locum* * Aldus *ſuppoſuit fragmentum ſtrategematum, nihil faciens ad rem œconomicam.* —— *fateor plurimum gratiæ deberi* Aldo, *qui primus omnium ſuâ induſtriâ typis Græcè evulgârit Authorem, quo vix alius lectu dignior; nam antehac illum habebamus, ſed ita verſum, ut ad intelligendum Delio, quod aiunt, natatore eſſet opus, ſi modò excipias, quæ vertit* Theodorus Gaza *in hòc genere feliciſſimus, & * Leonardus Aretinus. *Nam* Argyropilum *arbitror poſt editionem* Aldinam *eam provinciam aggreſſum. Sed* Aldina *volumina, quoniam magno emebantur, ſubmovebant tenues philoſophiæ candidatos ; nec ferè inveniebantur niſi in* Italiâ: *poſt vix unquam reperiri cœperunt, divenditis omnibus, aut certè pleriſque.*
(e) *VIIII. August.*
(f) *Mil CCCC. quatre vingt & Dixhuit, 9me. de Fevr.*
(g) *VIIII. Maii.*

* Lege ejus Epiſtol. ad *Albert.* PIUM.

La vie des trois Roys, Jaspar, Melchior & Balthazar, tranſlatée de Latin en Francois: *imprimée par Jehan Treperel*. (a) 4to.	Paris.	1498.
Philip. Beroaldi Heptalogos ſive ſeptem Sapientes: *per Benedictum Hectoris*. (b) 4to.	Venet.	1498.
Solin. de Memorabilibus mundi: *per Jacobum Britannicum*. (c) fol.	Brixiæ.	1498.
Solin. de Memoralibus mundi. (d) 4to.	Venet.	1498.
Dionyſ. de Situ Orbis, Latinè, Anton. Becharià interprete: *per Chriſtoferum de Penſis dictum Mandella*. 4to.	Venet.	1498.
COMMENTARIA fratris Joannis Annii *VITERBII* ſuper Opera diverſorum authorum de antiquitatibus loquentium: *impreſſ. in campo Floræ per Eucharium Silber aliàs Franck*. (e) fol.	Romæ.	1498.
Plin. Natur. Hiſtor. ex caſtigatione Hermolai Barbari: *per Bernardinum Benalium*. (f) fol.	Venet.	1498.
Dion. Halicarn. Antiquit. Latinè, Lappo Birago interprete: *per FRANCISCUM de MAZALIS*. (g) fol.	Regii.	1498.
Polybii Hiſtoriarum libri quinque Latinè, Nicolao Perotto interprete: *per Bernardinum Venetum*. fol.	Venet.	1498.
Polybius Hiſtoricus de primo bello Punico Latinè, Leonardo Aretino interprete; Guarini Veronenſis Paralelia ex Plutarcho in Latinum converſa: *per Jacobum Britannicum*. (h) fol.	Brixiæ.	1498.

Georgio

(a) *Par Jehan Treperel demourant ſur le pont Noſtre Dame à l'image St. Laurent. VI. de Fevr. l'an mil CCCC. IIII XX. & XVIII.*
(b) *XVIII. Decemb.*
(c) *M. CCCC. IIC. Vigeſimo Novemb.*
(d) *X. Martii.*
(e) *Die III. Auguſti.*

(f) 1497. *Operi ſupremo manus impoſita eſt anno M. II. D.* FABRICIUS in *Biblioth. Latin.* editionem *Brixienſem* memorat ann. 1498.
(g) *Die XII. Novembris.*
(h) *Die Vigeſimo quarte Octobris.*

Georgio Vallâ interprete. Nicephori logica. Georg. Vallæ libell. de argumentis. Euclidis elementorum 14us. cum Hypſiclis interpretatione. Nicephorus & Proclus de Astrolabo. Ariſtarch. Sam. de magnitudinib. & distant. ſolis & lunæ. Timæus de mundo. Cleonidis muſica. Euſeb. Pamphil. de Theologic. ambiguitatibus. Cleomedes de mundo. Athenagor. de reſurrectione. Aristotel. de mundo, magna ethica & poëtica. Rhaz. de pestilentiâ. Galen. de bono corporis habitu, confirmatione corporis, præſagiturâ, præſagio, introductorium, de ſuccidaneis. Alexand. Aphrodiſ. de febrium cauſis. Pſell. de victu humano: *per Simonem Papienſem dictum Bevilaquam.* (a) fol.	Venet.	1498.
PHALARIDIS Epistolæ Græcè: *ex ædibus BARTHOLOMÆI Justinopolitani, GABRIELIS Braſichellenſis, Joannis BISSOLI & Benedicti MANGII Carpenſium.* (b) 4to.	:	1498.
Plinii Epistolæ per Beroaldum correctæ: *impreſſæ per Benedictum Hectoris Bononienſem.* (c) 4to.	Bonon.	1498.
Epistolæ Gasparini: *in campo Gaillardo à Guidone Mercatore.* (d) 4to. . . .	Pariſ.	1498.
Rob. Gaguini Epistolæ, orationes & opuſcula varia: *per Andr. Bocard, pro Durand. Gerlier.* (e) 4to.	Pariſ.	1498.
Tit. Liv. ſinè notis: *per Bartholom. de Zanis de Porteſio.* (f) fol.	Venet.	1498.
Familiares & ſecundæ Matthæi Boſſi epistolæ: *per Vincentium Bertochum Regienſem.* (g) fol. ..	Mantuæ.	1498.

Cicer.

(a) *Ultim. Septemb.*

(b) *M. IID. XIIII. Cal. Julias.* cum privilegio Senatûs *Veneti* ad decem annos. BARTHOLOMÆUS *Justinopolitanus* in ſuâ dedicatoriâ ad *Petrum* CONTARENUM *Venetum* patritium Epistolâ deplorat *rei litterariæ calamitatem, quæ Librariorum Impreſſorúmque incuriâ indies latiùs diffundebatur.*

(c) *XIV. Cal. Nov.*

(d) *16. Febr.*

(e) CAILLE, pag. 68.

(f) FABRIC. *Biblioth. Lat.* & *Biblioth. Adr.* PAUW.

(g) *Quinto Id. Nov. Franciſco Gonzagâ IIII. Marchione dominii habenas gubernante.*

Y y

Cicer. de Senectut. & Paradox. cum not. Philetici. (a) fol.	Venet.	1498.
Ejusd. Offic. cum comment. Marſi. (b) fol.	Venet.	1498.
Ejusd. Læl. cum comment. Omniboni. (c) fol.	Venet.	1498.
ARISTOPHAN. cum Schol. Græcè : *apud Aldum.* (d) fol.	Venet.	1498.
Virgil. opus per Paulum Malleolum Andelacenſem iteratâ diligentiâ planè recognitum : *per Udalr. Gering & Bertbold. Rembolt ſocios in vico Sorbon. quàm terſiſſime impreſſum.* (e) fol. .	Pariſ.	1498.
Horatii opera cum quibusdam annotationibus imaginibúsque pulcherrimis aptísque ad odarum concentus & ſententias per Jacobum Locher poetam : *operâ & impenſis Johannis Reinbardi cognomento Grunninger civis Argentinenſis.* (f) fol. .	Argentin.	1498.
Horat. cum comment. Mancinelli, Acronis, Porphyrionis & Landini : *per Johannem ALUYSIUM de Variſio Mediolanenſem.* (g) fol. .	Venet.	1498.
Horat. Odæ cum argumentis & tabulâ legum carminis. (h) 4to.	Pariſ.	1498.
Lucan. cum comment. Sulpicii Verulani & Omniboni Vicentini : *per Simonem Bevilaquam Papienſem.* (i) fol.	Venet.	1498.
Valer. Flacc. Argonautic. *per Benedictum Hectoreum bibliopolam.* (k) fol.	Bononiæ.	1498.
Senecæ Tragœd. cum comment. Bernardin. & Danielis Gaietani. fol.	Venet.	1498.

Statii

(a. b. c) *Bibliothec.* BARBERIN.
(d) *M. II D. Idib. Quintil.*
(e) *9. Calend. Julii.*
(f) *Quinto Idus Martii.*
(g) *XXIII. Julii.* Vidi editionem eodem anno, *XIII. Jul.* finè nomine Typographi.
(h) *Bibliothec.* BIGOT.
(i) *Vigeſimâ Octobris.*
(k) *Die XII. Aprilis. Jo. Bentivolo urbem feliciter illustrante.*

Statii Sylvæ cum comment. Domitii & emendation. Avantii. Thebaïs cum comment. Lactantii. Achilleïs cum comment. Maturantii : *per Johannem Petrum de Quarengis Bergomenſem.* (a) fol.	Venet.	1498.
Ovidii opera : *per Chriſtophorum de Penſis de Mandello.* (b) fol.	Venet.	1498.
Ovid. de remed. amoris: *per Jacobum THANNER.* (c)	Lipſiæ.	1498.
Juvenal. cum comment. Mancin. Calderin. Georg. Vallæ & Georg. Merulæ: *per Jo. de Tridino de Cereto.* (d) fol.	Venet.	1498.
Juvenal. *operâ Georgii Wolff Thielmannique KERVER.* (e) 4to.	Pariſ.	1498.
Juvenal. cum comment. Mancin. & Bad. *pro bibliopolâ Stephano BAYNARDO Lugdunenſi induſtriâ NICOLAI Wolf Alemani, ipſo Aſcenſio Vitiorum expunctore.* (f) 4to.	Lugdun.	1498.
Claudian. (g) fol.	Vicent.	1498.
Martial. cum comment. Calderin. & Georg. Merulæ. fol.	Venet.	1498.

SIDO-

Petri Nicolai Caſtellani Faventini in Valerii Flacci editionem Hypogramma.

Quiſquis Palladiæ vis ſcire meacula navis,
Per freta quæ ignotum prima cucurrit iter;
Heroâſque ſimul vectos duce Iaſone; raptum
Belligerâ Martis vellera fulva manu;
Hocce poëmation Setini nobile vatis,
Et lege correctum nunc age, lector, opus:
Cui nec Apollonius præſtat nec & Orpheus, iſtam
Græcanico hiſtoriam qui cecinere ſtylo.

Ad venerabilem Antonium Galeaz. BENTIVOLUM *protonotarium Apoſtolicum* Benedicti *Bibliopolæ* Bononienſis *Epiſtola.*

—— *Solent homines ordinis mei non inamabiles videri, neque obſcuri ſordeſcere. Teſtis eſt* Tryphon; *teſtes* Soſii, *qui Bibliopolæ famigerati extitere; quorum nomina ad hoc ævi vigent, & clariſſimis conditoribus celebrantur. Sed ne ſutor ſupra crepidam; ne Bibliopola ſupra inſtitutum efferatur* &c.

(a) *XV. Januar.*

(b) *XXIII. Calendas Decemb.*

(c) *Bibliothec.* Lipſ. *Gottfrid. Chriſtian.* GOETZ.

(d) FABRIC. *Supplem. Biblioth. Lat.*

(e) *Tertie Idus Februarii.*

(f) *Ad* 14. *Cal. Decemb.*

(g) FABRIC. *Biblioth. Lat.*

SIDONII Apollinaris Poem. & Epiſtol. cum comment. Joh. Baptiſtæ Pii : *per Ulderic. Szinzenzeler impenſis presbyteri HIERONYMI de Aſulâ & JOANNIS de Abbatibus Placentini.* (a) fol. . . . . . . Mediolan. 1498.

Ludovici *BIGI PICTORII* Ferrarienſis libri tres opuſculorum Christianorum : *per Dominicum Rocociolam.* (b) 4to. . . . Mutinæ. 1498.

Publii Gregorii Tiferni poetæ opuſcula ; Joviani Pontani umbra & epigrammata quædam, Franciſci Octavii elegiæ & de amoribus epiſtolæ ; Sulpitiæ carmina LXX. per Georgium Merulam in lucem edita : *per Bernardinum Venetum.* (c) 4to. . . . . Venet. 1498.

Angel. Politiani OPERA : *apud Aldum.* (d) fol. . . . . Venet. 1498.

Pici Mirandulæ opera : *per Bernardinum Venetum.* (e) fol. . . . . . . Venet. 1498.

La Destruction de la grande Troye, traduit par Millet : *imprimé par Jean DRIART.* (f) fol. . . . . Paris. 1498.

Enneades Marci Antonii Sabellici ab orbe condito ad inclinationem Romani Imperii : *per Bernardinum & MATHEUM Venetos, qui vulgò dicuntur li Albaneſoti.* (g) fol. . . . Venet. 1498.

Non. Marcell. Feſt. Pomp. & Varr. *per Antonium de GUZAGO Brixienſem.* (h) fol . Venet. 1498.

Auguſtini Dati Præcepta eloquentiæ ; Franciſci Nigri Regulæ elegantiarum ; & nomina magiſtratuum dignitatúmque veterum Romanorum, cum Iudoci Clictovei commentariis. (i) Pariſ. 1498.

Les

(a) *Quarto Nonas Maii.*
(b) *VII. Auguſt.*
(c) *Junii undecimo.*
(d) *Menſe Julio M. II D.*
(e) *XIIII. Auguſti.*
(f) Caille, pag. 69.
(g) *Prid. Cal. April.*
(h) *12. Febr.*
(i) Hanc editionem, quamvis non viderim, extitiſſe tamen comperio ex editione.

Digitized by Google

Les Prophecies Merlin : *pour Ant. Verard.* (a) fol.	Paris.	1498.
Sebaſtiani Brant Stultifera navis in Latinum per Jacobum Locher cognomento Philomuſum Suevum traducta : *operâ Gofridi de Marnef.* (b) 4to.	Pariſ.	1498.
Eadem : *operâ Johannis Bergman de Olpe. in urbe* (c) 4to.	Baſil.	1498.
Breviarium Romanum : *per Joannem PFEIL.* (d)	*BEMBERG.*	1499.
Venerab. Bed. expoſitio in Epiſtolas Pauli ex S. Auguſtino collecta : *impreſſ. operâ & impenſâ Udalr. Gering & Berchtold. Rembolt Sociorum, in ſole aureo vici Sorbon.* (e) fol.	Pariſ.	1499.
REMUNDI eremitæ libri quatuor: *per Guidonem Mercatorem.* (f) fol.	Pariſ.	1499.
Le Pelerinaige de l'Ame : *par Ant. Verard.* (g) fol.	Paris.	1499.
Petri Pauli Vergerii opus de ingenuis moribus: *per Jo. Bap. Seſſa Mediolanenſem.* (h) 4to.	Venet.	1499.

Platinæ

ne per *Simonem Colinæum* anno 1521. cui præfigitur *Judoci Clictovei* ad *Theobaldum Parvum* apud *Lutetiam Pariſiorum* anno nonageſimo octavo ſupra milleſimum & quadringenteſimum datâ; ubi etiam ad Lectorem hæc habentur: —— *jam ſecundus ſupra viceſimum volvitur annus, ex quo hic liber primùm in lucem prodiit, ut epiſtola liminaris & nuncupatoria ſatis indicat.*

(a) *L'an mil IIII CCCC. IIII XX. XVIII.*

(b) *VIII. Martii.*

(c) *Kl. Martii.* cum hôc Epigrammate:

Thomæ Beccadelli Cymbri adoleſcentuli Epigramma.

O cui poſteritas nunquam debere negabit,
Olpe, hominum qui non ſcripta perire ſinis:
Imprime conſpicua divina Poëmata fama
Branti; divinâ hæc condere mente ſolet.

(d) CAILLE, pag. 49.

(e) CHEVILL. p. 100.] 28. *Novemb.*

(f) 6. *Aprilis.*

(g) *XXVII. d'Avril, Mil CCCC. IIII XX. XIX.*

(h) *XVI. Octob.*

Platinæ opuſculum de Opſoniis, honeſtâ voluptate, ac valetudine : *per Joannem Antonium PLATONIDEM Benedictorum bibliopolam necnon civem Bononenſem.* (a) 4to. . . .	Bononiæ.	1499.
Libellus aggregator ſententiarum Doctorum de præſervatione & curatione peſtilentiæ intitulatus: *per Eucharium Silber.* (b) . . .	Rom.	1499.
Jacob. Fabri Stapulenſ. *ARS MORALIS*: *pro Dionyſio Roce per Guid. Mercatorem.* (c) 4to.	Pariſ.	1499.
Boet. Conſol. Philoſ. cum comment. Tho. Aquin. fol.	Venet.	1499.
Rei Ruſticæ Scriptores: *impenſis Franciſci Mazali Regienſis.* (d) fol.	Regii.	1499.
Dionyſ. de ſitu Orbis Latinè, interprete Anton. Bacchariâ : *per Georg. Wolf & Thielmannum Kerver.* (e) 4to.	Pariſ.	1499.
Dictys Cretenſis & Dares Phrygius: *per Chriſtoferum Mandellum de Penſis.* (f) 4to. . .	Venet.	1499.
Lucian. de Vitis omnis generis variarúmque ſectarum philoſophorum : *per Jacobum Thanner.* (g)	Lipſiæ.	1499.
SPHÆRA mundi cum tribus commentis nuper editis; viz. Cicchi Æſculani, Franſciſci Capuani de Manfredoniâ, Jacobi Fabri Stapulenſis: *per Simonem Papienſem dictum Bivilaquam.* (h) fol.	Venet.	1499.
EPISTOLÆ diverſorum Græcè : *apud Aldum.* (i) 4to.	Venet.	1499.

Epiſtolæ

(a) *XI. Maii, Joanne Bentivolo feliciter Illustrante.*

(b) *XX. Febr.*

(c) CAILLE, pag. 72.

(d) *XX. Novemb.*

(e) *Viceſimâ ſecundâ Junii.* Frons Libri gerit nomen & inſignia *Johannis* PETIT. *Venales inveniuntur Pariſius: in vico divi Jacobi apud ſignum leonis argentei.* Habeo etiam aliud ejuſdem hujus editionis exemplar illi per omnia ſimillimum ; niſi quòd ibi legatur *apud ſignum lilii aurei*, & in fine *pro Joanne Parvo*, ſinè anni notâ ac omiſſis *Wolf* & *Kerver* nominibus.

(f) *Kalendis Martii.*

(g) *Bibliothec.* Lipſ. *Gotefrid. Chriſtian.* GOETZ.

(h) *MCDXCIX. Decimo Calendas Novembres.*

(i) *Menſe Martio. M. I D.*

Epiſtolæ illuſtrium virorum: *in officinâ Nicolai Wolf Lutrieñ.* (a) fol.	. . .	1499.
Centon Epiſtolas del Bachiller: *por Jean de REY.* (b) 4to.	*BURGIS.*	1499.
Paul. Oroſii hiſtoriarum libri ſeptem: *per Chriſtophorum de Pěſis de Mandello operâ & impenſis Octaviani Scoti.* (c) fol.	Venet.	1499.
Pompon. Læti compendium Hiſtoriæ Romanæ: *per Bernardinum Venetum.* (d) 4to. . .	Venet.	1499.
Æmil. Prob. Vitæ. (e)	Venet.	1499.
Cæſar. Comment. *Sumptibus Benedicti Fontana.* fol.	Venet.	1499.
SIMPLIC. in Categor. Ariſtotel. Græcè: *impenſis Nicolai BLASTI Cretenſis, opera Zachariæ CALLIERGI Cretenſis.* (f) fol. .	Venet.	1499.
Liber Paraphraſeos Themiſtii in Ariſtotel. Poſteriora, Phyſica; de animâ, memoriâ, ſomnio, Vigiliâ, inſomniis, divinatione per ſomnum, interprete Hermolao Barbaro: *expenſis Octaviani Scoti, per Bartholomeum de Zanis de Porteſio.* fol.	Venet.	1499.
Cicer. Tuſcul. Quæſt. cum comment. Beroald. & Omnibon. (g)	Venet.	1499.
Orationes M. Tullii Ciceronis per Philippum Beroaldum recognitæ additâ in calce Oratione adverſùs Valerium, quæ hactenus incognita fuit: *per Benedictum Hectoris Bononienſem.* (h) fol. .	. . .	1499.
Ciceronis opera omnia: *per Alexandrum Minutianum.* (i) fol.	Mediolan.	1499.

DIOS-

(a) *Ad Id. Febr.* Hic *Nicolaus* imprimebat *Pariſiis* ann. 1500.
(b) CAILLE, pag. 49.
(c) *XV. Cal. Aug.*
(d) *XXIII. April.*
(e) FABRIC. *Biblioth. Latin.*
(f) 26. *Octob.*
(g) FABRIC. *Biblioth. Latin.*
(h) *Impreſſit Benedictus Hectoris Bononienſis eâ diligentiâ, quâ ſi omnes operibus formandis uterentur, bene cum litteris ageretur. Anno M.CCCC.LXXXXIX. Idibus Aprilis.*
(i) In fine Rhetoricorum ſic, *Horum operum Alexandri Minutiani oblocatio fuit, redemp-*

DIOSCORID. Græcè; & *NICANDRI* Theriac. & Alexipharmac. Græcè cum Scholiis Græcis: *apud Aldum.* (a) fol. . .	Venet.	1499.
ARATUS Græcè cum Scholiis Græcis, & interpretationibus Latinis Germanici, Ciceronis & Avieni; *PROCLI* Sphæra Gr. & Lat. Linacro interprete; Jul. Firmici & Manilii Astronomic. (b) fol. *apud Aldum.* . .	Venet.	1499.
Manilius: *impreſſ. per Anton. Zarotum Parmenſem.* (c) fol.	Mediolan.	1499.
Lucretius. (d) 4to. . . .	Venet.	1499.
Virgil. cum comment. Servii: *à Philippo Pincio Mantuano.* fol.	Venet.	1499.
Plauti Comœdiæ cum Petri Vallæ Placentini & Bernardi Saraceni enarrationibus: *per Simonem Papienſem dictum Bivilaqua.* (e) fol. . .	Venet.	1499.
Terent. cum directorio, gloſſâ interlineari, & comment. fol.	Argentin.	1499.

Ovid.

redemptura Guielmorum fratrum. Librarii opifices perfecerunt Mediolani M. CCCC. LXXXXVIII. In fine totius libri ſic; *Mediolani M. CCCC. LXXXXVIIII. Idib. Octob. Alexander Minutianus. Joanne Trivultio Regio locumtenenti in Inſubriá Univerſali.*

(a) *Menſe Julio. M. ID.*

(b) *Menſe Junio. M. ID.*

(c) *Quinto Idus Novembris; ſub illuſtriſſimo principe Joanne Galeazio Duce Mediolani ſexto feliciſſimo. P. Stephanus Dulcinius elegantiſſimum hoc Manilii opus pro ingenii imbecillitate trecentis locis emendavit; quæ autem ambigua videbantur, intacta reliquit. Doctores reliquum addant: & nihil deinceps, candide lector, deſiderabis.* Hanc editionem dedicavit *P. Stephanus Dulcinius Scala Canonicus M. Rolando Palavicino Marchioni Equiti & Senatori illuſtri. —— Hoc opus —— à barbarie & erratis correctione noſtrâ penè vindicatum, quantum ex unico & quidem mendoſo exemplari licuit, emendavimus, emendatumque trecentis ferme locis chalcographo tuo nomine imprimendum tradidimus.* &c. *Dat. Mediolani, octavo Calendas Novembres. M. CCCC. LXXXXVIIII.*

(d) *Biblioth.* Heins.

(e) *XIV. Cal. Octob. M. CD. XCIX.*

Domici Palladii Sorani epigramma de Marco Firmano.

Ut fuit ille ſui Magnus ſtudioſus Homeri,
Sic Marcus Plauti ſemper amavit opus:
Cudere quod fecit lucri non captus amore,
Sed quò ſit facies vatis honeſta ſui;
Utque per Auſonias facili pede curſitet oras,
Gloria ſit linguæ, Romule, læta tuæ.
Pro meritis debet Marco Romana juventus,
Cujus in ingenio pectore muſa nitet.

Et poſt *Joannis Petri* Vallæ commentationes;

Impreſſ. Venetiis ære & impenſâ eruditi viri Marci Firmani.

Et ad calcem Libri poſt Regiſtrum;

Paucis

Ovid. Heroid. cum comment. Volſci & Clerici. fol.	Venet.	1499.
Ovid. de Triſtib. cum comment. Barthol. Merulæ: *per Joan. de Cereto de Tridino aliàs Tacuinum.* (a) fol.	Venet.	1499.
Horat. cum not. Mancinel. Acron. Porphyrion. & Landini: *ſumptu Johannis de Tridino.* (b) fol.	Venet.	1499.
Propertius: *apud Mich. TOLOSAM.* (c) 4to.	Pariſ.	1499.
Perſius cum comment. Cornuti, Britannici, & Foncii: *ſumptibus Johannis de Tridino.* (d) fol.	Venet.	1499.
PETRONII Satyrici Fragmenta, quæ extant: *per Bernardinum Ventum de Vitalibus.* 4to.	Venet.	1499.
Martial. cum comment. Nic. Perotti. fol.	Venet.	1499.
Auſonii Pæonii poetæ opuſcula à Thadæo Ugoleto recognita: *per Angelum Ugoletum Parmenſem.* (e) 4to.	Parmæ.	1499.
Martian. CAPELLA: *per Henricum de Sancto Urſo.* (f) fol.	Vicent.	1499.
Mantuani poëma de Calamitatibus temporum, cum not. Badii: *operâ Thielmanni Kerver, impenſis Joannis Parvi & Joannis CONFLUENTINI.* (g) 4to.	Pariſ.	1499.

JUVEN-

Paucis prætermiſſis, in quibus deeſt aut ſupereſt diphthongus, vel interpunctis non erit commodè lectio ſignata, errata reliqua ſic emendentur; & ſi, ſolertiam & diligentiam impreſſoris, nullus ſit, qui poſſit improbare: quæ tamen errata in aliquibus fuerunt emendata. Habes deinceps erratorum paginam unam & dimidiam.

(a) *XXVI. Martii, Augustino Barbadico duce inclyto ac feliciſſimo regnante.* cum privilegio *Barthol. Merulæ* à Senatu in decennium indulto.

(b) 4. *Novemb.*

(c) FABRIC. *Biblioth. Lat.*

(d) *IIII. Die Novemb.*

(e) *X. Julii.*

(f) Curâ *Francisci Vitalis Bodiani*, qui in epiſtolâ ad *Joannem Charegatum* Epiſcopum *Catharenſem* ſupra duo millia errorum emendâſſe ſe testatur. Conſule *Alb.* FABRIC. *Bibliothec. Latin.*

(g) *Prid. Non. Sept.*

JUVENCUS cum *SEDULIO* & P. Barri pæanibus quinque feſtorum B. Virginis. (a) fol.	Pariſ.	1499.
Phil. Beroaldi de felicitate opuſculum : *à Benedicto Hectoris.* (b) 4to.	Bonon.	1499.
Ejuſd. Declamatio Ebrioſi, Scortatoris, aleatoris : *apud eund.* 4to.	Bonon.	1499.
Ejuſd. Oratio Proverbialis : *apud eund.* (c) 4to.	Bonon.	1499.
Ejuſd. Orationes : *pro Dionyſio Roce.* (d) 4to.	Pariſ.	1499.
Iſidori Hiſpalenſis Etymologiæ : *operâ Georgii Wolff & Thielmanni Kerver.* (e) fol. . .	Pariſ.	1499.
Ang. Politiani opera : *per Leonardum de ARIGIS de Geſoriaco.* (f) fol. . . .	Florent.	1499.
Vocabularium Juris : *per Joannem de Vingle.* (g) fol.	Lugdun.	1499.
ETYMOLOGIC. Magn. Græc. *ſumptibus Nicolai Blasti, hortatu ANNÆ filiæ Lucæ notarii magni Ducis Constantinop. operâ Zachar. Calliergi.* (h) fol.	Venet.	1499.
SUIDÆ Lexicon Græcè : *impenſâ & dexteritate Demetrii Chalcondylæ, Johannis Biſſoli, Benedicti Mangii Carpenſium.* (i) fol. . .	Mediol.	1499.

Joan.

(a) FABRIC. *Supplem. Bibliothec. Lat.* pag. 294.

(b) *Milleſimo Undequingenteſimo.*

(c) *M. undequingenteſimo. XVII. Decemb.*

(d) *Exaratum Parrhiſii pro Dioniſio Roce in vico beati Jacobi incolentis, cujus ædes divi Martini ymago perſignat ; anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono, die duodecimâ Octobris.*

Epigramma Aſcenſii ad Lectores.

Nunc Beroaldinas ſtudioſi quærite merces,
Lugdunum appulſum dexteritate novâ.
Vix rostra optatum pulſabant area portum,
Cùm pater è puppi talia Trechſel ait.
Jam ſatis egregiam mecum navâstis opellam,
Dædalei focis, ſtringite vela citi.
Solvite vota Deo, lætique reſumite vires ;
Cras vento & remis magna iteranda via eſt.

(e) 25. *Maii. I. P. Iehan Petit. Venalis in vico Sancti Jacobi apud leonem argenteum.*

(f) *Die decimo Auguſti. M. ID.*

(g) CAILLE, pag. 41.

(h) 8. *Julii.*

(i) *Die XV. Novemb.*

Joan. Craſtonus Placentinus Carmelitanus author Lexici Gr. Lat. quod edidit Bonus Accurſius Piſanus dicavítque Joanni Franciſco Turriano ducali quæſtori: *impreſſum in ædibus Dionyſii Bertochi Bonoñ. ſubterraneis.* (a) fol. . .	Mutinæ.	1499.
Laurent. Vall. Elegant. & de Pronomine *ſui*; & Lima per Anton. Mancinell. *impreſſ. per Jo. Baptiſtam Seſſa.* (b) fol.	Venet.	1499.
HYPNEROTOMACHIA Poliphili: *in ædibus Aldi Manucii.* (c) fol.	Venet.	1499.
Paſſionael Winter Stuck Datmen hier die gulden Legende: *gheprent by my Heynrick ECKERT van Homberch.* fol.	te Delff in Hollant.	1499.
Bibl. Latin. *typis Joannis Pivard.* (d) 4to. .	. .	1500.
Eadem: *per Simonem Voſtrè.* (e) fol. .	Pariſ.	1500.
Eadem. (f) fol.	Norimberg.	1500.
Eadem: *per Joannem Frobenium.* (g) .	Baſil.	1500.
Eadem. (h) 8vo.	Lugdun.	1500.
Liber B. Auguſtini de Vitâ Chriſtianâ: *per Alexandrum ALIATE.* (i) 8vo. . . .	Pariſ.	1500.
Joannis Baptiſtæ confutatio Hebraicæ Sectæ: *per Martinum Flach civem Argentinenſem.* 4to. .	. . .	1500.
Manuale ad uſum Eccleſ. Rothomagenſis: *per Martinum Morin impendio Jo. le FORESTIER, Jo. HUUYN, & G. BENARD, anno Jubileo.* 4to.	Rothomag.	1500.
Breviarium ad uſum Eccleſ. Pariſienſis: *per Thielmannum Kerver pro Simone Voſtre.* (k) 16°.	Pariſ.	1500.

Compen-

(a) *Tertio decimo Kalendas Novembres.*
(b) *Die 8. Febr.*
(c) *Menſe Decembri. M. ID.*
(d. e. f. g. h) LONG. *Biblioth. Sacr.*
(i) CAILLE, pag. 76.
(k) CAILLE, p. 76. CHEVILL. p. 113.

Compendium Theologicæ Veritatis : *per Petrum REGNAULT Cadomenſis Univerſitatis Bibliopolam.* (a) 8vo. . . . . . . Rothomag. 1500.

Regulæ Sti. Benedicti , Sti. Baſilii , Sti. Auguſtini & Franciſci ; collect. atque ordinat. per D. Jo. Fran. Brixianum monachum congregationis S. Juſtinæ ordinis S. Benedicti de obſervantiâ : *curâ & impenſis nobilis viri Luc. Antonii de Giunta Florentini , arte & ſolerti ingenio magiſtri Johannis de Spirâ.* (b) 4to. . . . . Venet. 1500.

Le Proprietaire des choſes traduit de Latin en Francois par frere Jean Corbichon de l'ordre de St. Auguſtin : *par Jean DYAMANTIER.* (c) . . . . à Lyon. 1500.

Septenaria ſodalitas litteraria Germaniæ ; Auſonii Sententiæ ſeptem Sapientum , & de ludo Sapientum ; epiſtola Sancti Hieronymi ad magnum oratorem Urbis de legendis & audiendis poetis : *impreſſ. ductu Conradi CELTIS.* (d) 4to. Viennæ. 1500.

Quæſtiones Magiſtri Petri de Alliaco Card. Cameracenſis ſuper libros ſententiarum : *per Nicolaum Wolff.* (e). 4to. . . . . . Pariſ. 1500.

Guillelmi Altiſſiodorenſis ſumma aurea in quatuor libros ſententiarum : *per Philippum Pigouchet pro Nicolao. WAULTIER.* (f) fol. . Pariſ. 1500.

Concilii Conſtantienſis Acta & Decreta ſtud. & operâ Hieronymi de Croatio : *per Johannem Ryman & Henricum Gran.* (g) 4to. . . Hagenoæ. 1500.

Liber Avicenn. Latinè , interprete Gerardo Cremonenſi in Toleto : *per Simonem Papienſem dictum Bivilaquam.* (h) 4to. . . . . . Venet. 1500.

Medi-

(a) Caille, pag. 40.
(b) *Idibus Aprilis.* Neſcio an hic *Joannes de Spirâ* idem ſit , ac ille , cujus mentio pag. 56. & cujus nulli Libri ultra 1477. excuſi mihi tunc innotuerant.

(c) Caille, pag. 41.
(d) *Anno M. quingenteſimo ſæculari.*
(e. f) Caille, pag. 76.
(g) Caille, pag. 49.
(h) 21. Nov.

Medicinæ faſciculus compoſitus per Joannem de Ketham Alamanum : *per Joannem & Gregorium de Gregoriis fratres.* (a) fol. . .	Venet.	1500.
GUAINERII Papienſis artium & medicinæ doctoris practica : *mandato & expenſis Antonii Moretti per Joannem Hertzog.* (b) fol. . .	Venet.	1500.
Libro chiamato *TESORO* de *POVERI* facto per Piero Spano. (c) 4to. . .	Venet.	1500.
Antonii Gazii Patavini medici Florida Corona : *impreſſ. in officin. Simonis Bevilaqua impenſis Bartholomæi TROT bibliopolæ.* (d) 4to. *in præclaro emporio*	Lugdun.	1500.
Joan. de Tornamira Tractatus de febribus : *per Joannem Bachelier.* (e) 4to.	Lugdun.	1500.
L'Hiſtoire de *LUSIGNAN* ou de Meluſine, de Jean d'Arras : *par Gaspard ORTUM & Pierre SCHENCK.* (f) . . . à	Lyon.	1500.
Caſſiodor. de ratione animæ. (g) . .	Pariſ.	1500.
Ammon. Parvi *HERMIÆ* comment. in quinque voces Porphyrii, Græcè : *impenſis Nicolai Blaſti.* (h) fol.	Venet.	1500.
Pauli Oroſii Hiſtoriæ : *operâ & expenſis Bernardini Veneti de Vitalibus.* (i) fol. . .	Venet.	1500.
Sueton. cum not. Beroaldi & Sabellici : *per Bartholomæum de Zanis de Porteſio.* fol. . .	Venet.	1500.

Sal-

(a) *XXVIII. Mart.*
(b) 27. *Maii.*
(c) *Stampata in Venecia nel mille cinque cento a duo de Novembrio.*
(d) *Decemb. XX.*
(e) Caille, pag. 42.
(f) Caille, pag. 41.
(g) Fabric. *Biblioth. Lat.* pag. 657.
(h) 23. *Maii.*

(i) *XII. Octob.* cum his Verſibus ;

Ut ipſe titulus margine in primo docet,
Oroſio nomen mihi eſt.
Librariorum quicquid erroris fuit,
Exemit Æneas mihi.

Hoc tetraſtichon pars eſt ultima epigrammatis dodecaſtichi, quod in *Oroſii* editione ſinè anno poſtea habebitur.

Salluſt. cum comment. Laur. Vall. & Omnib. Leonic. in Catilin. & Jo. Chryſoſt. Soldi in Jugurth. *operâ & impenſâ Joannis Tacuini de Tridino.* (a) fol.	Venet.	1500.
Valer. maxim. cum comment. Oliver. Arzignanenſ. *per ALBERTINUM Vercellenſem.* (b) fol.	Venet.	1500.
Lucan, Suetone & Saluſt en Francois : *pour Antoine Verard.* (c) fol.	Paris.	1500.
Cicer. Epiſtol. Familiar. cum comment. Cleric. Philetic. & Merul. fol.	Venet.	1500.
Cicer. Offic. Amicit. Seneɛt. Paradox. operâ Benedicti Brugnoli, cum comment. Marſi, Omniboni & Philetici : *per Barthol. de Zanis de Porteſio.* fol.	Venet.	1500.
Cicer. de Offic. cum comment. Marſi ; de Amicit. cum comment. Omniboni Leoniceni ; de Seneɛt. cum comment. Philetici ; Paradox. cum comment. (d) fol.	Venet.	1500.
ORPHEI Argonaut. & Hymn. & *PROCLI* Lycii Hymn. Græcè : *impenſâ Philippi Juntæ bibliopolæ.* (e) 4to.	Florent.	1500.
Lucretius : *per Theodorum de Ragazonibus de Azulâ.* fol.	Venet.	1500.
Lucretius, Hieronymi Avantii Veronenſis ingenio & labore : *apud Aldum.* 4to.	Venet.	1500.
Virgil. cum comment. Servii. *apud Jo. Parvum & Jo. de Confluentiâ.* (f) fol.	Pariſ.	1500.
Plaut. cum comment. Bapt. Pii : *per Uldericum Scinzenzeler.* (g) fol.	Mediolan.	1500.

(a) *Die XX. Iui* (mendoſè, forſan pro *Jul.*) *regnante inclyto principe Auguſtino Barbadico.*

(b) *Die V. menſis Julii.*

(c) *XVII. de Sept.*

(d) *X. Decemb.*

(e) *Die XIX. Sept.*

(f) Fabric *Supplem. Biblioth. Latin.* pag. 74. 82.

(g) *XVIII. Januar.*

Catull. cum comment. Palladii Fuſci Patavini, Alexandri Guarini Ferrarienſis, & emendation. Hieronymi Avantii. (a) fol. . .	Venet.	1500.
Claudian. emendat. per Thadæum Ugoletum Parmenſem: *impreſſ. per Chriſtophorum de Penſis.* (b) 4to.	Venet.	1500.
Valer. Flacc. Argonautic. *per Chriſtoferum de Penſis.* 4to.	Venet.	1500.
Martian. Capell. de nuptiis Philologiæ & Mercurii: *per Dionyſium Bertochum.* (c) fol. .	Mutinæ.	1500.
Varr. de Ling. Latin. (d)	Mediolan.	1500.
Aul. Gell. *per Philippum Pincium.* (e) fol.	Venet.	1500.
Georgii *SIBUTI* Daripini poëtæ Laureati Panegyricus de Maximiliani in Coloniam adventu cum variis epigrammatibus: *in ædibus Quentel.* (f) 4to.	Colon.	1500.
Nicol. Perotti Cornu-copia: *per Udalr. Gering & Berthold. Rembolt Socios.* (g) fol. . .	Pariſ.	1500.

Libris

(a) Fabric. *Biblioth. Lat.*
(b) *XXIII. Mai.*
(c) *XV. Maii.*
(d) Fabric. *Biblioth. Lat.*
(e) *XV. Jul.*
(f) *Anno M. D. poſt principium Sextilis aliàs Auguſti.*
(g) *Ultim. April.* Bayle, Diction.] *Mr.* du Cange, *dans ſa preface du* Gloſſ. Latin. *pag. XLI, dit que l'Eveſque de* Siponto *publia ſon* Cornu-copiæ *en* 1470. —— Perot *a veſcu juſqu'a* 1480. * Geſner *remarque l'edition de* Alde, *&* de Baſle *par* Curion *&* Valderus. —— *Il avoit été brouillé avec* Domitius † Calderinus. —— *On accuſe* Calderin *d'avoir été plagiaire de* Perot.

De primo *Cornu-copiæ* editionis anno cùm nihil certi adhuc aſſequi potuerim, nonnulla ex variis epiſtolis huic editioni præfixis excerpta placuit lectori hic proponere.

Ludovicus Odaxius *Illuſtriſſimo Principi* ‡ Guido Urbini *Duci Salutem.*

—— *tibi ſemper debebunt ſtudioſiſſimi viri* —— *quòd hòc tempore* Nicolai Perotti *Epiſcopi* Sipontini *Commentarios Linguæ Latinæ imprimendos & publicandos curaveris* —— *honeſtiſſimum hujus authoris laborem ab interitûs periculo vendicâſti, qui ſanè paucos poſt annos fuit interiturus, niſi pluribus exemplaribus effigiatus hic Liber in lucem per te prodiiſſet.* —— *Hos autem Commentarios ex dimidio abſolutos, ut* § *ipſe in calce operis teſtatur, Illuſtriſſimo*

* *Geſnerus* nullam facit mentionem editionis Pariſienſis 1500.

† Lege Alex. *ab* Alex. *Genial. Dier.* Lib. 4. cap. 21. ubi notatus *Perottum* & *Calderinum* in Scholis *Romæ* eodem tempore *Martialis* apophoreta publicè lectitâſſe.

‡ Ricciol. *Chronol. Reformat.* Tom. 3. (*Bonon.* 1669. pag. 109.) *Federicus Ubaldinus Dux Urbini obiit* 1482. *Guido Ubald. fil. Federici Ubaldini Dux Urbini II. ſucceſſit patri, & obiit ſinè liberis* 1486.

§ *Ad* Federicum *Principem. Habes,* Federice *Princeps, interpretationem primi libri, quod eſt univerſi operis & totius ferè Latinæ Linguæ dimidium.* &c.

triſſimo Principi patri tuo, cui erat inprimis deditiſſimus, attitulavit. Huic igitur alteri commentariorum parti, quam præ manibus habemus, ſupremam ipſe manum impoſuit —— alteram verò partem, cui propè continuis vigiliis & lucubrationibus inſiſtebat, ut compertum habeo, morte præventus abſolvere non potuit —— Hoc opus —— ego proximis menſibus juſſu & auſpicio tuo diligentiſſimè lectitavi, & quoad per me fieri licuit, emendatiſſimum reddidi &c.

PYRRHI PEROTTI *in Cornu-copiæ ſive commentarios Linguæ Latinæ ad illuſtrem principem* FEDERICUM *ducem & eccleſiaſtici exercitûs imperatorem invictiſſimum:* PROŒMIUM.

—— *Cùm jam ſupra quintum annum* Pomponius Fortunatus *vir noſtro ſæculo doctiſſimus &* Romanæ *academiæ princeps, ac plerique alii ſtudioſi viri* Nicolaum Perottum Siponti *pontificem patruum meum hortati eſſent, ut* M. Valerium Martialem *optimum quidem poëtam, ſed vitio librariorum infinitis penè erroribus plenum —— emendandum ſuſciperet, aggreſſus eſt ille hanc provinciam libens* &c. *Verùm nullis unquam precibus, nullis amicorum illecebris, quin etiam nullis conviciis adduci potuit, ut lucubrationes ſuas in lucem proferret. Emendari duntaxat à ſuo cæteros codices paſſus eſt; plura etiam loca cognitu difficilia quærentibus aperuit; edere commentarios noluit. —— non defuturos, qui ſe reprehenderent, quòd jam & ætate grandior & dignitate pontifex ad ſtudia poëtarum —— videretur reverſus —— tum multa eſſe apud hunc poëtam vulgi judicio obſcæna* &c. *Non deerant, qui eas rationes refringerent* &c. *At ſurdo fabula canebatur. Inter hæc plerique adoleſcentes ardentiſſimo mecum amore conjuncti certatim me adeunt —— hortantes —— ederem ipſe commentarios vel nolente patruo vel invito* &c. *Subreptis itaque mox ex Bibliothecâ patrui commentariis cœpi clàm legere, quæ notaverat —— Accinxi me ſtatim operi; & quanto potui ſtudio, labore, vigilantiâ, ab illo ubicunque notata excerpſi; in ordinem redegi. Nihil autem ferè de meo addidi; præterquam quòd loca quædam, quæ ille, quoniam impuritate quâdam atque obſcœnitate verborum caſtis ac pudicis auribus execrabilia viderentur, curſim breviterque tetigerit, ipſe latiùs expoſui;* * *nihil tam fœdum eſſe exiſtimans, quod non turpiſſimum ſit ignorare.* —— *ubi* † *rubræ ſunt ac grandiuſculæ litteræ, vis vocabuli ſive fabula ſive hiſtoria ad cognitionem auctoris neceſſaria ſuccinctè oſtenditur —— Neſcio quem* ‡ *pædagogum non puduit nuper (ut eſt omnium impudentiſſimus) pleraſque ſententias è ſacrario patrui mei ſumptas (hunc enim humaniſſimè ſemper omnibus expoſitum adire frequens multitudo diſcendi gratiâ ſolebat) tanquam ſuas promere, & tam præclaris inventis impudentiſſimè gloriari. —— Recognoſci furta facilè potuerunt ex errorum multitudine, cujus commentarii ejus undique ſcatent., quorum bonam partem patruus meus duobus epiſtolarum* Romanarum *ſ. ac* Peruſinarum *præclaris voluminibus oſtendit —— ſubire optimi pontificis qualemcunque indignationem malo, quàm aut hanc injuriam facere lucubrationibus ejus, & diutius in tenebris jaceant, aut hanc gloriam relinquere ſordidiſſimo pædagogo, ut aliorum inventa ſibi aſcribat —— Sed inveniſſe me modum opinor; quo patrui indignationem evitare facilè poſſum. Nam ——* Federice *princeps —— ſtatui hoc opus tuo ſacratiſſimo nomini dedicare —— Feret certè æquo animo patruus me abs te benignè invitatum lucubrationes ſuas tibi uni feciſſe communes. Tuo verò nutu prodiiſſe in lucem, & in eruditorum manus tandem deſcendiſſe pro ſuâ in te obſervantiâ iraſci non poterit, aut, ſi poterit, nolet. En igitur librum ipſum —— tibi —— mitto, ut tuo juſſu auſpiciiſque edatur —— fœlix futurus —— ubi —— in bibliothecâ illâ pulcherrimâ collocabitur —— o fœlix atque iterum fœlix liber! Sed utinam mihi,* Federice *princeps, unà cum ſuaviſſimo patruo meo fœlicitate iſtâ perfrui aliquando liceret! Vale, Princeps mitiſſime.*

Polydorus VIRGILIUS *presbyter* Urbinas *Liberali* THOMASIO Veneto *philoſopho ac medico S. P. D.*

—— *In omnibus ſanè codicibus locum quendam librariorum inſcitiâ vel incuriâ potiùs mutilatum ac depravatum penitus, nec ulli (ut puto) antè perſpectum ipſe deprehendi —— Qua-*

* Huic licentiæ patrocinatur *Ramireſius*, *Raderus* autem adverſatur, in ſuis ad *Martialem* commentariis ſeſe invicem dicteriis impetentes.

† Sic in *Aldin.* Edit. Sed in *Pariſienſ. ubi depicta ſunt ac.*

‡ *Geſner.* in *Bibliothec.* monet hic *Domitium Calderinum* ſuppreſſo nomine notari.

—— *Quare ſubinde me ſæpius hortatus es, ut hunc locum —— integrum ac emendatum lectoribus præstarem.* ——— *Itaque raptim ad exemplar, quod eſt in nobiliſſimâ illâ bibliothecâ illustriſſimi mei* Guidi *ducis* Urbini, *qui utriusque linguæ peritiſſimus longè ſemper præstantius eſſe litteris antecellere quàm imperio atque divitiis arbitrans ſummâ diligentiâ hos primus publicandos curaverit, meipſum contuli: ibique hoc, quod deerat, inventum fragmentum accuratiſſimè quidem (ut lectitantibus perbellè patebit ad indicem i. iiii. per ordinem quaternionum) tanquam nobiliſſimum membrum ſuo corpori restituimus* &c.

Deinde ſubſequuntur Epigrammata, *Domici Palladii Sorani* in fragmentum à *Polydoro* restitutum; *Joannis Francisci Philomuſi Piſaurenſis* & *Antonii Constantii Fanenſis* in *Perottei* operis laudem; item *Marcelli Philoxeni*, *L. Poutici Tarviſani*, *Danielis Caietani* in typographum.

Marcell. PHILOXEN.

Mittit & in Latias te nunc Antonius *oras,*
Ut tanto poſſit munere quisque frui.

L. Pontic. TARVIS.

Præmia debentur ſolerti magna Perotto,
Dum pandis nodos, Bilbilitane, *tuos.*
Præſul Amalthias ſolum Kiges attulit: sed
Millia pro ſolo multa Moretus *habet.*
Auctori grates igitur debentur utrique;
Quòd prior ingenium, quòd dedit alter opus.

Daniel. CAIETAN.

Hactenus quisquis ſibi comparavit
Copiæ cornu, laterem lavâſſe
Et ſciat nunquam facili dediſſe
Semen arenæ:
Quòd fidem nullam faciat legenti
Ordo confuſus tabulæ, nec ullum
Stet ſuâ verbum ſerie notatum
Nec bene junctum.
Obvius tanto vitio Moretus,
Et gravem certè ratus eſſe culpam,
Conſulens lassis animis, benignâ
Mente reponit:
Indè jam terſum, nitidum, politum,
Et carens mendâ maledisque nugis,
Jam libens, quæſo, facilisque lector,
Accipe cornu.

Ioannes Pompeius Cornianus Brixianus magnifico Sebastiano Badoario patritio Veneto clariſſimo equiti doctiſſimo ac ſapientiſſimo Fœlicitatem.

—— *Commentarii* Perotti *in primum* Martialis *librum —— etſi antea ſæpe impreſſi ac ſatis emendati videbantur, adhuc tamen impreſſorum incuriâ ita erroribus referti erant, perperàmque legebantur, ut difficile eſſet ullum verbum reperire.* —— *Excogitato igitur nuper novo hujus operis ordine ac ſerie, non dubitavi hunc laborem ſuscipere* —— *Singula primigenia in margine columnarum continentur* —— *has vigilias* —— *offero ſperans, ut brevì nepotibus tuis, qui mihi erudiendi gratiâ traditi ſunt, ſim profuturus* &c.

Ejusdem Sapphicum ad lectorem.

Plaude nunc multum, ſtudioſe lector,
Copiæ cornu quòd habes politum;
Quum ſit hæc libro ſeries reperta
Lumine fuſo.
Non priùs cuiquam facilè dabatur
Poſſe, quod vellet, reperire nomen:
Dictio rectum caput & negabat
Ordine mixto.
Ergo fac grates habeas utrique:
Alter eſt, qui Democritus *vocatur;*
Hic dedit cauſam: Udalricus *alter,*
Qui bene preſſit.

Ex modò allatis constat *Nicolai* PEROTTI *Cornu-copiæ* ante editionem *Pariſienſem* anni 1500. ſæpe impreſſum; à *Perotto* ipſo FEDERICO *Urbini* duci inſcriptum, at nunquam editum; ſed à *Pyrrho* PEROTTO ejus nepote clàm exſcriptum & *Federico* miſſum; poſt *Nicolai* PEROTTI (a) mortem ab *Odaxio* juſſu (b) GUIDI *Urbini* ducis *Federici* filii publicatum; deinde *Polydori* VIRGILII curâ (c) *Antonii* MORETI typis excuſum; denique *Joannis Pompeii Corniani* diligentiâ ab erroribus multis, quibus priores editiones erant refertæ, liberatum, ex *Udalrici* GERING & *Bertoldi* REMBOLT ſociorum prælo *Pariſiis* anno 1500. prodiiſſe, (d) *ex univerſis præcedentibus exemplaribus castigatum, & nonnunquam ex originalibus, ſiquid (quod frequentius*

(a) Ann. 1480.
(b) Non vixit ultra annum 1486.
(c) Hujus prima (quam novi) mentio incidit anno 1495. ſed ſinè loci nomine. At anno 1500. impreſſit *Venetiis.*
(d) Hæc in ipſo libri titulo leguntur.

tius accidit) deerat, diligentiſſimè perfectum, & ab omni mendâ purgatum, cum textu Martialis *opportunè ſuis in locis adjecto, unà cum pulcherrimâ & utiliſſimâ tabulâ dictiones & res primarias omnes diligentiſſimè demonſtrante.*

In Catalog. ann. 1492. mentio facta eſt *Cornu-copiæ* editæ *Venetiis* per *Bernard. de* Coris.

Ad editionis *Pariſienſis* ann. 1500. calcem habetur *Nicolai* Perotti *Ponti. Sipontini in C.* Plinii *Secundi proœmium commentariolus, in quo* Joannem Andream *Epiſcopum* Alerienſem *duobus & viginti erroribus taxat; ad Antonium* Moretum. At verò in editione (a) *Venetâ* 1517. ſic legitur titulus, *Nicolaus Perottus Pontifex Sipontinus Franciſco Guarnerio Salutem.* In toto commentariolo *Johannes Andreas* neutiquam nominatur; ſed in *Plinii* correctorem, nomine ſuppreſſo, acerrimè invehitur. Patietur lector indè ſibi pauca hic proponi. *Solebam nuper ætati meæ gratulari, quaſi magnum quoddam ac verè divinum beneficium hâc tempeſtate adepti eſſemus ob novum ſcribendi genus è* Germaniâ *nuper ad nos delatum. Videbam enim tantum* (b) *uno menſe ab uno homine hôc tempore imprimi litterarum poſſe, quantum vix toto anno ſcribi aliàs à pluribus potuiſſet. Quod uno verſu* Campanus *noster* Aprutinus *pontifex elegantiſſimè ſcripſit:* (c) *Imprimit ille die, quantum non ſcribitur anno.* (d) *Ex quâ re tantam brevi tempore librorum copiam ſperabam, ut nullum ſuperfuturum eſſet opus, quod vel ab inope atque egeno homine poſſet ampliùs deſiderari. —— Jam verò — cùm liceat unicuique pro libidine animi ſui, quæcunque velit, imprimere, fit, ut —— ea ſcribant —— quæ obliterari —— deberent: & ſiquid ſcribunt boni, ita pervertant ac corrumpant, ut melius ſit his libris carere* &c. *Hujus autem rei cauſa eſt non tam inſcitia eorum, qui imprimunt, quàm negligentia quorundam, qui ſe correctores ac magiſtros veterum librorum conſtituunt. —— eorum —— laude laborem —— quatenus nihil addunt de ſuo; ſed vel ab aliis exemplaribus, vel ſententiâ ipſius authoris alibi clariùs expreſſâ, vel ejus ſcriptoris, à quo id ſumptum eſt, authoritate, vel explicata alicujus imitatione vel alterius linguæ veritate aliquem locum emendas; quod nos nuper in* Marco & Papinio *fecimus. —— Quis autem eorum, qui in præſentiâ vivunt, tam temerarius ſit, ut auſit ſcripta ſua etiam cum infimis veterum conferre? Equidem in libris, quos redemi, omnibus tantam deformitatem non potui pati: ſed vel abraſi proœmia, vel ſuſtuli; exceptâ* Campani *epiſtolâ, quæ & gravitate & facundiâ & brevitate digna viſa eſt, quæ* Plutarchi *Vitis præponeretur. Sed cur iſta ad me ſcribis, inquies: ut —— unus aut alter huic muneri præficiatur, qui & imprimendorum librorum legem impreſſoribus præſcribat, & adhibeat aliquem mediocriter peritum, qui ſingulas quaſque tabellas ante impreſſionem examinet, atque emendet: ſummo præterea ſtudio curet, ne primi iſti correctores augurari aliquid temere auſint, ſed modum —— ſervent. In iis acre ſit ingenium, ſingularis eruditio, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. Hoc ſi fiet, & multos habebimus libros & integros.* &c. *Ut autem manifeſtiùs oſtendere —— poſſis correctorum noſtrorum errores, recognoſce, quæſo, mecum parumper, quàm multis in locis* Plinianum *proœmium depravârint —— Quanquam ſcio multa illic & intellecta acutè & emendata diligenter à* Theodoro Gaza Beſſarioneæ *Academiæ principe, cujus* (e) *præſidio uſi ſunt correctores: quem ſi pari modò ſecuti in omnibus fuiſſent, non modò proœmium, ſed totum opus integrum haberemus,* &c. *Ferant hæc æquo animo correctores, nec nobis ſuccenſeant, ſed agant potiùs gratias, quòd hôc brevi opuſculo viam eis, quam tenere debeant, velut intento digito demonſtravimus: ſeque ad reliquos errores, quos toto libro penè infinitos vel dimiſerunt, vel fecerunt, emendandos accingant; in quo non deerit eis* Beſſarioneæ *Academiæ opera, ſi eâ uti voluerint* &c.

Attende jam, Lector, quid *Cornelius* Vitellius in ſuâ ad Parthenium *Benacenſem* (f) epiſtolâ ſcripſerit. —— *Data eſt mihi —— facultas* Sipuntini *libellum perlegendi —— Viſus eſt mihi magnâ diligentiâ,*

majori

(a) In aliis etiam, præterquam in titulo *Venetam* à *Pariſienſi* differre reperiet, cui utramque conferre vacaverit.
(b) *Polydor.* Vergil. habet *uno die.* Vide priùs pag. 3. lin. 9.
(c) Vide priùs pag. 72. c
(d) Sic *Polydor.* Vergil. Vide priùs pag. 3. lin. 12.
(e) Lege priùs pag. 48. lin. 5.
(f) Hæc in *Venetâ* Cornu-copiæ editione *Perotti* commentariolum proximè ſequitur.

majori ingenio tanti operis initium multis in locis caſtigâſſe. Quod profectò à titulo ipſo uſque ad calcem, correctorum pariter & impreſſorum incuriâ adeò depravatum erat &c. *Verùm dum in* Alarienſem *episcopum, qui primus omnium impreſſoribus* Romanis PLINIUM *recognovit, vehemens fertur, cæcus, ne aliter dicam, quædam meo judicio parum animadvertit, ac frigidè interpretatus eſt.* &c. *Non poſſum non mirari, acre ingenium hominis, alioquin docti & diligentis, in has nugas cecidiſſe. Sed, ut in principio dixi, dum in* Alarienſem *invehitur, cæcus obtrectandi hominis vehementiâ effectus eſt.* &c.

Quòd in his paulo diutius immoratus fuerim, non cauſa erat, ut illas nimio acriores (quibus olim & nunc nihil frequentius) inter litteratos contentiones exagitem (quum ad meum hoc minimè pertineat institutum); ſed ut correctorum munus in arte typographicâ apprime eſſe neceſſarium comprobem. Quæ quidem res, licèt jam antea fuſè & copioſè dicta ſit, ſæpius tamen repeti & typographorum animis inculcari non poteſt.

Libris hísce, qui à primâ imprimendi origine ad milleſimum quingenteſimum usque annum excuſi ſunt , in Chronologicum ordinem redactis aliquot alios libet adnumerare, qui, quòd temporis notam incertam aut nullam gerant, illis inſeri non poterant; &, quòd vel ex typorum formâ conjicerentur, vel ex Typographorum nominibus deprehenderentur intrà tempus istud prodiiſſe , nequaquam debebant omitti. Huc igitur ejusmodi Libros in tres claſſes conjeci; in primam, qui Anni ſolius indicio; in ſecundam, qui Anni & Typographi etiam notâ; in tertiam, qui omnibus, Anni, Typographi & Loci circumstantiis destituuntur, nullámque ſui dignoscendi niſi ex characterum figurâ & antea obſervatâ imprimendi ratione copiam faciunt.

LIBRI ANNI INDICIO DESTITUTI.

Biblia Latina cum figuris & deſcript. Chorographicis: *per Claudium de HUSCHIA.* (a) 8°.	Lugduni.
Eadem cum concordantiis: *per Thielman. Kerver.* (b) 8°.	Pariſ.
Biblia Gallica gloſſata: *per Michaelem le Noir.* (c) 4to.	Pariſ.
Eadem; 2. Vol. *per Anton. Verard.* (d) fol.	Pariſ.
Pſalter. Gallic. *typis Petri le Rouge.* (e) 4to.	Pariſ.
Idem: *per Anton. Verard.* (f) 8°.	Pariſ.
Pſalterium Græcè: *apud Aldum.* (g) 4to.	Venet.
Pſalterium Latinum: *quod omni ſedulitate Mgr. Gabriel Pierio impreſſit.* (h) 16°.	Venet.
Novum Teſtamentum Gallicè ex Verſione Guiarti des Moulins, recognitum & emendatum ſtudio Juliani Macho & Petri Farget: *per Bartholom. Buyer.* (i)	Lugdun.
Le Miſtere de la Paſſion: *pour Antoine Verard.* (k) fol.	Paris.
Tractatus Joannis Andreæ ſuper arboribus conſanguinitatis: *per Joannem de Weſtfalià.* (l) fol.	Lovanii.
Fratris Suilliberti Tornacen. Sermones: *quos ſummâ cum diligentiâ correctos abraſis aliorum vitiis impreſſit Johannes de Weſtfaliâ.* fol. *Almâ in univerſitate*	Lovanienſi.

The

(a. b. c. d) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(e) LONG, *Biblioth. Sacr.*] cum gloſſis *Nicolai de* LYRÂ *Gallicè* redditis ab eo, qui hanc editionem curavit, cum ejus Epiſtolâ ad *Carolum* VIII. *Galliæ* Regem. circa ann. 1487.

(f) LONG, *Biblioth. Sacr.*

(g) De hôc Pſalterio dictum eſt priùs.

(h) LONG, *Biblioth. Sacr.*] Hic Biblia Italica edidit anno 1477. Impreſſit etiam ann. 1472.

(i) LONG, *Biblioth. Sacr.* obſervat eundem eſſe Characterem, quo idem ille *Julianus* Novorum Sanctorum Legendam Gallicè edidit per *Bartholom.* BUYER, *Lugdun.* 1477. At verò *Johannes la* CAILLE p. 41. hoc Novum Teſtamentum rejicit in ann. 1500.

(k) *Joué à Paris ceſt an mil quatre cens quatre vings & dix, imprimé pour Antoine Verard.*

(l) Hic imprimebat *Lovanii* 1473.

The Book of the life of our Lady : *by William Caxton*. (a) fol. . . . .

Hiſtories of Jaſon or the Golden Fleece tranſlated by Caxton under the reign of King Edward for the uſe of the Prince of Wales. fol. . . . .

Platonis opera Latinè ; Ficino interprete : *per Laurentium Venetum*. (b) fol. . . . . . Florent.

Euſebii Chronicon Latinè : *per Philip. de Lavagnia*. (c) fol. . . . . Mediolan.

La

(a) „ This book was compyled by dan „ John Lydgate monke of Burye at the „ excitacion and ſtyryng of the noble and „ victoryous prynce Kyng Harry the fyfthe „ in thonour glorye and reverence of the „ byrth of our moſte bleſſyd Lady mayde „ wyf and moder of our Lord Jheſu Cryſt.

„ Here endeth the book of the lyf of „ our Lady made by dan John Lydgate „ monke of Bury at the ynſtance of the „ moſte Crysten Kynge Kyng Harry the „ fyfth.

„ Goo lityl book and ſubmytte the
„ Unto al them that the ſhal rede
„ Or here prayeng hem for charite
„ To pardon me of the rudehede
„ Of myn empryntyng not takyng hede
„ And yf ought be doon to theyr pleſyng
„ Say they thyſe balades folowyng.

„ Sancte & individue trinitati | Jheſu „ Criſti crucifixi humanitati glorioſe beate „ Marie Virgini ſit ſempiterna gloria ab „ omni creaturâ per infinita ſeculorum ſe- „ cula Amen.

„ Unto the holy and undevyded trynyte
„ Thre perſones in one veray godhede
„ To Jheſu Criſt crucefyed humanyte
„ And to our bleſſyd Ladyes maydenhede
„ Be gevyn laude and glorye in veray dede
„ Of every creature what ſomever he be
„ World withouten ende amen ſay al we.

„ Benedictum ſit dulciſſimū nomen „ Jheſu Crysti & glorioſiſſime Marie matris „ ejus in eternū & ultra nos cum prole pia „ benedicat virgo Maria Amen.

„ Bleſſed be the ſwetteſt name of our Lord
„ Jheſu Criſt and moſt glorious Marie
„ His bleſſyd moder with eternal accord
„ More than ever tendure in glorye
„ And with his meke ſon for memorye
„ Bleſſe us Marie the moſt holy virgyne
„ That we regne in heven with the ordres
„ nyne.

„ Enprynted by Wylliam Caxton.

At *Anglicorum* Typographorum hiſtoriam *Thomæ* RAWLINSON armigero adornandam permitto. Ille locuplete bibliothecâ omnibúſque adjumentis ad id negotii neceſſariis instructus, *Gulielmi* CAXTONI aliorúmque (qui & ſub hôc typographiæ fundamentis apud *Anglos* jaciendis & poſt hunc eidem promovendæ & continuandæ utilem operam navaverunt) ampliorem dabit notitiam. Opus inchoatum jam vidi; nec aliud quàm limatum & terſum à viro in his rebus adeò verſato expectare par eſt.

(b) Hic (ut opinor) idem eſt, qui *Laurentius Franciſci de Alopâ Venetus* dictus fuit, & imprimebat ann. 1494.

(c) Cum his *Bonini* MOMARITII ad Lectorem Verſibus;

Omnibus ut pateant, tabulis impreſſit ahenis
Utile Lavaniâ gente Philippus opus.
Hactenus hoc toto rarum fuit orbe Volumen,
Quòd vix, qui ferret tædia, Scriptor erat.
Nunc ope Lavaniæ numeroſa Volumina noſtri
Ære perexiguo qualibet Urbe legunt.

Hic *Philippus de* LAVAGNIÂ *Mediolani* artem exercebat anno 1474.

Digitized by Google

La Mer des Hiſtoires: *pour Antoine Verard.* (a) fol.	Paris.
Æmil. Prob. Vitæ excellentium Imperatorum : *per Bernardinum Venetum.* (b) 4to.	Venet.
Luc. Florus de Geſtis Romanorum, ex emendatione Philip. Beroaldi: *per me Sigiſmandum ROT impreſſorem.* (c) 4to. . . . . in	Senis.
Salluſt. Bell. Catilin. & Jugurth. & variæ Orationes cum comment. Laur. Vall. in Catilin : *per Bernardinum Benalium.* (d) fol.	Venetiis.
Quint. Curt. *per Georgium Laver.* (e) fol. . .	Romæ.
Libro de re militari in materno compoſto per meſſer Paris de Puteo: *per Sixtum Rieſſinger.* (f) fol. . .	Neapol.
Plinii Epiſtolæ: *per Antonium Moretum.* (g) .	. . . .
Gaſparini Parmenſis Epiſtolæ: *per Mich. Wenkler & Frid. BIEL.* (h) 4to.	Baſil.
Epiſtolares formulæ, quas correctoria vocant, lectæ in pædagogio ~~Lilii per magiſtrum Karolum~~ Viruli: *impreſſæ que ibidem per me Johannem de Weſtfaliâ.* 8°. .	. . . .
Apicii Cœlii Libri decem de re coquinariâ; Sueton. de Claris Grammatic. & Rhetorib. *per Bernardinum Venetum.* 4to.	Venetiis.

Cicer.

(a) *Verardus* florebat *Pariſiis* anno 1480.

(b) BERNARDINUS *Venetus* imprimebat anno 1494.

(c) At in Epiſtolâ *Beroaldi* ad Comitem *Petrum Mariam* RUBEUM *Parmenſem* HENRICUS *Colonienſis Senis* impreſſor. *Sigiſmundus* ROT, neſcio, an affinis fuerit *Adami* ROT, qui imprimebat ann. 1471. & 1474. *Romæ.* Erat aliquis (idémne an alter) *Sigiſmundus de libris* impreſſor *Bononiæ* 1476.

(d) *Bernardinus* BENALIUS imprimebat anno 1491.

(e) *Pomponius noſtro tempore correxit. Ac Georgius Laver impreſſit.* Hic *Romæ* imprimebat 1472.

(f) Hic imprimebat *Neapoli* 1471.

(g) Hujus ſit mentio anno 1495. & imprimebat *Venetiis* anno 1500.

(h) Cum aliquot Verſibus;

—— *preſſos dat* Baſilea ——
Artem preſſura quamvis Moguncia *finxit*,
Ex imo traxit hanc Baſilea *tamen.*
Nomina ſi cupias, Mihahel *cognomine* Wenkler,
Huic Operis ſocius Biel Fridericus *erat.*

Michaelis WENKLER *Baſileenſis* Typographi mentio ſit anno 1477.

Cicer. de Finibus : *per Philippum Condam Petri.* (a) fol. . . . . Venetiis.

Cicer. Topic. cum comment. Georg. Vallæ: *per Antonium de Stratá Cremonenſem.* (b) fol. . . . .

Pauli Oroſii Historia. (c) fol. . . . .

Æſopi vita & Fabulæ Græcè ; *impreſſæ ſumptibus Bartholomæi Peluſii Juſtinopolitani, Gabrielis Bracii Braſichellenſis, Joannis Biſſoli & Benedicti Mangii Carpenſium.* (d) 4to. . . . .

THEOCRITI Idyllia quædam, Philetico interprete: *per Eucharium Argyrion.* (e) 4to. . . . .

Virgil.

(a) *Regnante Johanne Mozenico inclyto duce.* Hic Typographus floruit *Venetiis* 1477.

(b) Hic *Venetiis* imprimebat 1483.

(c) Hæc leguntur in præfatione ad lectorem. *Scias velim, humaniſſime lector, Æneam Vulpem Vicentinum Priorem Sanctæ Crucis adjutore Laurentio Brixienſi historias Pauli Oroſii, quæ continentur hôc Codice, quàm accuratiſſimè potuit, caſtigâſſe; cui non improbando ſanè labori ſiquid ex ingenio tuo vel melius vel aptius addendum putabis, id honore ejus integro facias, obſecro, quod eſt non ingrati animi officium. Bartholomæus Paiellus eques Vicentinus in P. Oroſium.*

Ut ipſe titulus margine in primo docet,
Oroſio nomen mihi eſt.
Librariorum quicquid erroris fuit,
Exemit Æneas mihi:
Méque imprimendum tradidit non alteri,
Hermanne, quàm ſoli tibi;
Hermanne, nomen hujus artis & decus,
Tuæque laus Coloniæ.
Quondam ſitum orbis, ſique noſtra ad tempora
Ab orbis ipſâ origine,
Quiſquam tumultus, belláque & cædes velit
Cladésque noſſe, me legat.

Hic HERMANNUS *Colonienſis Vicentiæ* imprimebat 1475. cognominatus *Lichtenſtein.*

(d) Cum privilegio Senatûs *Veneti* ad decem annos. Horum mentio fit anno 1498.

(e) *Theocritus ſcripſit, Phileticus Latinum fecit : Bucolicum carmen res acta Syracuſis. Æpolus Thyrſis. Simeta Theſtilis. Comos oda Crotica. Ægon Battus Corydon. Lacon comatas. Damætas & Daphnis. Thalyſia.*

In initio. *Philetícus Federico Duci Urbinat.*

In fine. *Philetícus ad Eucharium Argirion impreſſorem.*

Dignus es, Euchari, *memorent te ſæpe Camœnæ,*
Et celebret numeris quiſque poeta ſuis.
*Diſpeream, ni tu, mediis qui * fulxit* Athenis,
Dædalon *exuperas artibus, ingenio.*
Non tam præcipiti rapidus fluit æquore Tybris,
Quàm celeri chartas imprimis ipſe manu.
Sic etiam dextrâ veniunt compôſta fideli
Cuncta tuâ, ut mendæ poſſit ineſſe nihil.
Mille aliæ tibi ſunt artes : cælaret in auro
Te meliùs nemo fortia facta ducum.
Finxiſſes lethum Androgeo tu doctiùs ære;
Laudâſſet Phœbus *te magis artificem.*
Di tibi dent longos Cumæi *pulveris annos:*
Debebunt manibus plurima facta tuis.

Hic *Eucharius Argyrios* ſive *Silber*, qui hîc laudatur, *Romæ* imprimebat anno 1480.

* Sic, ſed mendoſè pro *fulſit.*

Digitized by Google

Virgil. cum comment. Servii & Landini: *per Ligam Boariam.* (a) fol. . . . . . . Venet.

Terent. ſinè diſtinctione Verſuum: *per IOHANNEM HUGONIS de Gengenbach.* fol. . . . .

Terent. Latinè; tranſlaté en François Proſe & Vers: *pour Antoine Verard.* fol. . . . . . . Paris.

Catull. cum comment. *per Andream de Paraſciſchis Catarenſem.* (b) fol. . . . .

Valer. Flacc. Argonautica: *apud Sanctum IACOBUM de Ripoli.* (c) 4to. . . . . Florent.

SENECÆ TRAGOEDIÆ: per Andream Gallicum. (d) fol. . . . .

Bucolica Calphurnii & Nemeſiani: *per Angelum Ugoletum.* (e) fol. . . . . Parmæ.

DIOMEDES, PHOCAS, CAPER, AGROETIUS, DONATUS, SERVIUS & *SERGIUS: per Nicolaum Jenſon Gallicum.* fol. . . . .

De arte dictandi Libri Magiſtri Engbarti de Leydis, & tractatus Enghelberti de Elegantiâ: *per Gerardum Leuu.* (f) fol. . . . .

LIBRI

(a) *Decimo Kalendas Junias.*

(b) Hic *Andreas* imprimebat *Venetiis* anno 1476.

(c) Signaturæ (quas vocant) in hujus libri editione apponuntur non infrà, ſed ad exteriorem ultimæ lineæ marginem.

(d) Cum his Verſibus:

Longa iterum Senecæ *tribuiſti ſæcula; regum*
Cùm premis, Andrea *Gallice*, *mortis opus.*
Hercule *ſunt formis impreſſa Volumina rege*,
Victor ab Adriacis *cùm redit ille feris.*

Hic ANDREAS *Gallus Ferrariæ* ann. 1474. imprimebat. Et bellum inter *Venetos* & HERCULEM *Ferrariæ* ducem anno * 1481. evenit.

(e) *è vetuſtiſſimo atque emendatiſſimo Thadei Ugoleti codice è Germaniâ ablato, in quo Calphurnii & Nemeſiani, uti impreſſi ſunt, tituli leguntur.* Hic UGOLETUS imprimebat *Parmæ* ann. 1493.

(f) De hôc libro dictum eſt priùs p. 25. Hic *Gerardus* LEUU imprimebat *Goudæ* 1480. & *Antuerpiæ* 1485.

* CALVIS. *Chronol.*

Libri Anni et Typographi indicio destituti.

Biblia Saxonica cum gloſſis ex Nicolao de Lirâ petitis. (a)	Coloniæ.
Proverbia Salomonis cum commentario R. Emmanuel. F. Salomonis Hebraïcè. (b) fol. . .	Neapoli.
Cornel. Nep.	Mediolani.
Virgil. cum not. Servii. fol.	Venet.
Aul. Gell. fol.	Brixiæ.
Sulpitianum opusculum Grammaticæ. 4to. . .	Neapoli.

Libri

(a) Long. *Biblioth. Sacr.* pag. 189. & 247.] Hanc editionem *Lubecenſi* (quæ ann. 1493. prodiit) antiquiorem eſſe ex certis indiciis conjicit *Kortholtus.*

(b) Long. *Biblioth. Sacr.*

LIBRI ANNI, LOCI & TYPOGRAPHI INDICIO DESTITUTI.

Biblia Latina Gothicè. (a) fol.

Eadem cum gloſſâ ordinariâ. 4. Vol. (b) fol.

Biblia Italica. (c) fol.

Pſalter. Hiſpanicum. (d) 4to.

Rationale Divinorum Officiorum. fol.

Vitæ Sanctorum, authore Bonino Mombritio, 2. Vol. fol.

L'incarnation & nativité de noſtre Seigneur. (e) fol.

Le mirouer des pecheurs & pechereſſes par frere Jehan de Caſtel, fait à la requeſte de Jehan de Bellay Eveſque de Poictiers. (f) 4to.

Tertulliani Apologeticus. (g) fol.

Defenſorium Fidei contra Judæos hæreticos & Saracenos. Tractatus de ſalute animæ Dialogus Conſtantii Imperatoris & Liberii Papæ pro defenſione Athanaſii Alexandriæ Epiſcopi. Dialogus è Græco in Latinum per Caſſiodorum tranſlatus. (h) fol.

Opus magiſtri Willhelmi Lyndewood ſuper conſtitutiones Provinciales. (i) fol.

Ann. Luc. Senec. de 4. Virtutibus, de remediis fortuitorum. Ejuſdem Proverbia in ordinem Alphabeti. Senec. de moribus. Columellæ Ortuli Commentarium. 4to.

Colu-

(a) LONG. in *Biblioth. Sacr.* duas horum Bibliorum Editiones diverſas memorat.

(b. c) LONG. *Biblioth. Sacr.*

(d) LONG. *Biblioth. Sacr.*] *Pſalterium linguâ Caſtellanâ cum Litaniis Sanctorum in* 4to. Vetuſtiſſima editio charactere Gothico, forſan *Toleti* typis exarata.

(e) *Laquelle fut monſtrée par perſonnaiges ainſi que cy apres eſt eſcripte l'an mil CCCC. LXXIIII. Ses feſtes de Noel en la Ville de Rouen dedans le neuf marchiè.* Character *Verardum* referre mihi videtur.

(f) *Verardi* eſſe hæc etiam videtur editio.

(g) Idem eſt Character, quo *Matthæus* CAPCASA *Parmenſis* librum JOAN. *Ferrarienſ. de cœleſti vitâ* ann. 1484. impreſſit.

(h) Hujus editionis typi typis *Joannis* PADERBORN *de Weſtfalia* ſunt non longè abſimiles.

(i) *Operi finis impoſitus eſt anno M.CCCC. triceſimo. Tabula compendioſa compilata per Willelmum de Tylia nemore completa in feſto converſationis Sancti Pauli, anno Domini milleſimo CCCC. XXXIII.*

Columellæ de cultu hortorum libri XI. (a) 4to.

Columellæ carmina de cultu hortorum, cum interpretatione Julii Pomponii Fortunati. fol.

Cenſorinus de die natali. Tabula Cebetis Ludovico Odaxio interprete. Plutarch. de invidiâ & odio. Baſil. de invidiâ interprete Nic. Perotto, & de vitâ ſolitariâ interprete Franc. Philelfo. 4to.

Senecæ epiſtolæ ad Lucilium. Ejuſdem ad Paulum, & Pauli ad eum Epiſtolæ. fol.

Cicer. de Finib. & Tuscul. Quæſtion. (b) fol.

Cicer. de Oratore. (c) fol.

Cicer. Rhetoric. ad Herennium. fol.

Cicer. Paradox. cum comment. fol.

Hubert. Clerici Commentar. in Cicer. Epiſtol. famil. fol.

Quintiliani Inſtitutiones. (d) fol.

Bartholom. Fontii Orationes. (e) 4to.

Vitruvius, edente Jo. Sulpicio. (f) fol.

Fenes-

(a) In fine ſic; *D. FINIS. S.*

(b) De hâc editione: vide priùs inter libros anni 1477.

(c) Ad calcem hujus, quam vidi, editionis manu quidam adſcripſerat, *Liber impreſſus Venetiis per Bartholomæum Alexandrinum & Andream de Aſcolis an.* 1485. Antiquiorem tamen puto, quia ciſris, reclamantibus litteris ac ſignaturis deſtituitur.

(d) Charactere pulcherrimo.

(e) Cum ipſius epiſtolâ ad *Laurentium* MEDICEM.

(f) Cum hôc epigrammate;

Lector, habes tandem veneranda Volumina docti
Victruvii, quorum copia rara fuit.
Hac lege; nam disces nova, magna, recondita, pulchra,
Et quæ ſint in re ſæpe futura tuâ.
Emendata vides; ſed peccat littera ſiqua,
Corrige; nemo ſatis Lynceus eſſe poteſt.

Io. Sulpicius Lectori ſalutem.

——— *Quod ſi fidelis (ut puto) librarius fuerit, & cum his impreſſu ſcripti calamis conferentur, facilè fides noſtra & diligentia apparebit. Nec tamen illud commiſerim, quin complura ex iis, quæ ille perverterit (neque enim aliter fieri poteſt), in poſtremâ paginâ annotanda non congeram.* ——— *Figurarum deſcriptionibus, quoniam earum exempla habere nequivimus, & ſunt rationis difficilis & artificibus laborioſa, ſua in marginibus ſpatio ſervabuntur; ut, quom vel noſtro vel aliorum ſtudio edentur in lucem, ſuis locis poſſint affigi* &c.

Raphaeli Riario Cardinali ſanctæ'que Romanæ Eccleſiæ Camerario Jo. Sulpicius felicitatem.

Quicquid curæ, ſtudii, vigiliarum & operæ in emendando & vulgando Victruvio *poſui* —— *tuæ dedico amplitudini,* ——— *cui* ———

Victru-

Feneſtell. de Romanor. magiſtatibus; Albric. de imaginib. Deorum. 4to.

Diogen. Laert. Latinè. fol.

Valer. Maximus. (a) fol.

Declaratio Valerii Maximi à fratre Dionyſio de Burgo ſancti ſepulchrii ordinis fratrum eremitarum Sancti Auguſtini edita, domino Johanni de Coluña Sancti Angeli Diacono Cardinali dicata. fol.

Salluſt. cum comment. Laur. Vall. & Jo. Chryſ. Soldi. fol.

Æmyl. Probus de Vitis excellentium, recognitus per Petrum Cornerum. 4to.

Luc. Ann. Flori epitome; & Libellus de commendatione Romani Imperii. fol.

Eadem. (b) fol.

Hiſtor. Auguſt. Scriptores. fol.

Sueton. de præclaris geſtis Romanorum. 4to.

Idem de Rhetoribus & Grammaticis clariſſimis. 4to.

Corn. Tacit. Hiſtoriæ Auguſtæ Lib XI. usque ad XXI. actionum diurnalium. Jul. Agricolæ Vita. Dialog. de Oratorib. antiquis. Libellus de moribus & populis Germaniæ. (c) fol.

Gulielmi Caorſin Rhodiorum Vice-cancellarii obſidionis Rhodiæ urbis deſcriptio. 4to.

Æſopi

Victruvium *in deliciis haberi intelligo* —— *Tu primus Tragœdiæ, quam nos juventutem excitandi gratiâ & agere & cantare primi hoc ævo docuimus (nam ejus actionem jam multis ſæculis* Roma *non viderat) in medio foro pulpitum ad quinque pedum altitudinem erectum pulcherrimè exornaſti.* &c. Sixtus *pon. max. compluribus ſacris ædibus inſtauratis pontem refecit, vias direxit & ſtravit* &c. Innocentius *verò ad illum &* Paulum *ſuperandum erectus omnia præclara & popularia cogitat* &c. *Nunc Theatrum quin vel inſtaures, vel novum conſtruas, cave ne differas* &c. *Interim verò noſtrum hoc munuſculum quæſo ne aſperneris* —— *Vale.*

Innocentius VIII. qui hic nominatur, poſt *Paulum* II. & *Sixtum* IV. ſedem *Romanam* tenuit ab ann. 1484. usque ad 1492. Intrà illud igitur intervallum hanc oportet editionem prodiiſſe.

(a) Hæc & proxima antiquiſſimæ editiones videntur.

(b) Charactere magis ad Gothicum accedente.

(c) Huic editioni præfigitur *Franciſci Puteolani* dedicatoria ad *Jacobum* Antiquarium epiſtola, quæ *Veneta* editioni 1497.

Æſopi Fabulæ Latinè; Vita Æſopi fabulatoris clariſſimi è Græco Latina per Rimicium facta ad Reverendum patrem dominum Anthonium tituli Sancti Chryſogoni Presbyterum Cardinalem : cum fabulis Aviani. fol.

Eædem Latinè, cum figuris Ligneis: Rinucio interprete. (a) fol.

GNOMÆ & MUSÆUS. Græcè. (b) 4to.

CEBETIS tabula. &c. Græcè. (c) 8vo.

Xenophont. Cyropæd. Latinè, Franc. Philelſo interprete. fol.

Homeri Iliadis Epitoma, per Pindarum Thebanum. (d) 4to.

Homeri Batrachomuomachia per Carolum Aretinum Latinis Heroicis traducta. 4to.

Theocrit. Bucolic. Lat. per Philеticum; Heſiod. Georgic. per Nicol. de Valle, & Theogon. per Bonin. Mombritium. (e) 4to.

Phalarid. Epiſtolæ Latinè, Franciſco Aretino interprete. 4to.

CALLIMACHUS Græcè. (f) 4to.

EURIPIDIS Med. Hippolyt. Alceſt. Andromach. Græcè. (g) 4to.

Terentii Comœdiæ. fol.

Donati Comment. in Terentium. (h) fol.

Servii Comment. in Virgilium. (i) fol.

Horat. Odæ, Epod. & Ars Poetic. cum comment. Acronis & Porphyrionis. (k) fol.

Horatii

(a) Hic libet obſervare duplicem *Rimicii* & *Rinucii* appellationem.

(b) De hac editione dictum eſt prius.

(c) Κέβητος πίναξ. Βασιλείου τοῦ μεγάλου λόγος πρὸς τοὺς νέους, πῶς ἂν Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων. Πλουτάρχου περὶ παίδων ἀγωγῆς. Ξενοφῶντος Ἱέρων. Eodem (quantum conjicere poſſum) charactere, quo uti ſolebat *Zacharias* CALLIERGUS.

(d) Cum hôc diſticho;

Pyndarus hunc librum fecit ſectatus Homerum;
Græcus Homerus erat, ſum Pyndarus ipſe Latinus.

(e) Hæc *Theogonia* per *Mombritium* verſio etiam impreſſa eſt *Ferrariæ* 1474.

(f. g) De his dictum eſt prius.

(h) Cum his Verſibus;

Qui cupit obtruſam frugem guſtâſſe Terenti,
Donatum quærat noſcere grammaticum.

(i) Hæc editio ſigna omnia antiquitatis gerit.

(k) Veteri charactere & nitido.

Horatii Sermones. fol.

Catullus. (a) fol.

Ovid. Metamorph. fol.

Calderini Commentarioli in Ibin Ovidii ad Falconem Sinibaldum. (b) fol.

Manilius. 4to.

Juvenalis & Perſius. 4to.

Idem. (c) fol.

Idem. (d) fol.

Juvenal. fol.

Claudiani Siculi viri imprimis doctiſſimi de raptu Proſerpinæ Tragœdiæ duæ heroicæ. (e) fol.

Clau-

(a) Charactere optimo.

(b) In fine hæc:

——— *Nos Commentarios in Juvenalem, quos viro principi indicavimus, cum reliquo opere librariis nuper tradidimus imprimendos ——— duo quinquagenarii homines, quorum uterque induſtria noſtra vel invidet vel pie adverſatur, ab eo, qui vigeſimum nonum nondum complevit annum, diſcere malint quàm ignorare.* Hæc ſatis glorioſè *Calderinus.*

(c. d) Duæ ſunt editiones diverſæ.

(e) Hujus editionis character *Johannis de Weſtphaliâ* characterem ferme refert. *Claudiani* tres de *Proſerpina* raptu libros in duas Heroicas Tragœdias, conſtautes tribus Actibus ſingulas, vir quidam neſcio quis artificioſè diſtribuit, Poetæ'que ipſa verba integra ordinémque inviolatum ſervavit. Libet hic lectori curioſo totum opus rarum certè nec ubivis obvium deſcribere. Hunc vidi librum in lectiſſimâ illuſtriſſimi Ducis *Devoniæ* Bibliothecâ, cujus adeundæ copiam mihi ſæpe dat vir ille prænobilis & perhumanus.

Tragœdia prima Heroica incipit feliciter.
Argumentum.

Dii, quibus innumerum tetri famulantur Averni
Vulgus iners &c. usque ad
Ceſſerit innumeris Dodonea quercus ariſtis.

POËTA. LACHESIS. PLUTO.
CERES. JUPITER. *Actus I.*

Dux Erebi quondam &c. usque ad
Incultas diſperſa comas. ———

LACHESIS PLUTONI.

——— *ô maxime noctis*
Arbiter &c. usque ad
Poſce Jovem, dabitur conjux. ———

POËTA.

——— *Vix ille pepercit,*
Erubuitque preces &c. usque ad
Quamvis indocilis flecti. ——— deinde omiſſa ſimilitudine,
Tum Maiâ genitum &c. usque ad
Et Phlegethontea requiêrunt murmure ripa.

PLUTO MERCURIO.

Atlantis Tegeæ nepos &c. usque ad
Lucidus umbroſo miſcebitur axis Averno.

POËTA.

Vix ea fatus erat &c. usque ad
Parváque cognatas prohibent diſcrimina terras.
Deinde omiſſis ſex Verſibus,
In medio ſcopulis &c. usque ad
——— *nullo teritur cultore cacumen.*

Dein-

Deinde omiſſis ſedecim Verſibus,
Hic ubi ſervandum &c. usque ad
Turrigerámque pecit Cybelen —— deinde
omiſſis novem,
—— *jam linquitur Ætna*
Usque ad *Talia voce movens* ——

CERES TRINACRIÆ.

—— *ſalve gratiſſima tellus*
Usque ad *Ditior oblacas mirabitur incola meſſes.*

POËTA.

Sic ait. &c. usque ad
—— *ac Veneri mentis penetralia nudat.*

JUPITER VENERI.

Curarum ſecreta &c. usque ad
Ferrea laſcivis mollescant cerda ſagittis.

POËTA.

Accelerat pracepta Venus &c. usque ad
—— *actollit litora gemmis.*
Deinde omiſſis decem,
Necnon & patrui &c. usque ad
Lydia Sidonio quod femina cinxerat oscre.
Deinde omiſſis duobus tranſitur ad Actum ſecundum.

POËTA. ÆTNA. VENUS. *Actus II.*

Jámque viam Pluto ſuperas &c. usque ad
Crastina venturæ ſpectantes gaudia præda.
Deinde tranſitur ad ſecundum Librum, & omiſſis tribus primis Verſibus,
Jámque audax animi &c. usque ad
Prodigio, comites greſſus junxere ſorores.
Postea omiſſis viginti quinque,
Quas inter Cereris proles &c. usque ad
—— *ſi ſpicula, Phœbe.*
Tum omiſſis triginta & uno,
Viderat herboſo &c. usque ad
Compellat Zephyrum. ——

ÆTNA ZEPHYRO.

—— *Pacer ò gratiſſime Veris,*
Usque ad —— *Ornari numina ſertis.*

POËTA.

Dixerat. &c. usque ad
—— *& dulci violas ferrugine pingit.*
Et omiſſis viginti quatuor,
Huc elapſa cohors gaudet per florida rura,
Hortatur Cytherea legant ——

VENUS PALLADI & DIANÆ *ſororibus.*

At verò Venus hic non alloquitur Palladem & Dianam, ſed puellas, quas ad legendos flores hortatur.
—— *nunc ite, ſorores,*
Usque ad *Roranti prævectus equo.* ——

POËTA.

—— *ſic fata, doloris*
Usque ad
Injectâ voluit tandem frænare coronâ.

POCTA. PALLAS. DIANA.
PROSERPINA. PLUTO. *Actus III.*

Talia virginee &c. usque ad
Sub terris quærebat iter. —— Dein omiſſis decem,
—— *jam tertius hæres*
Saturni latebroſa &c. usque ad
Tybri natat, miſſámque Pado qui remigat alnum.
Et omiſſis decem,
Poſtquam victa manu &c. usque ad
Excutit, & viles paſcorum deſpicit iras.

PALLAS PLUTONI.

Ignavi demiter vulgi, deterrime fratrum,
[* *Proh nefas! &*] *qua te ſtimulis facibúsque profanis.*
Usque ad —— *advena mundum.*

POËTA.

Talia vociferans &c. usque ad *Latonia voces.*

DIANA PROSERPINÆ.

Sis memor &c. usque ad —— *delubra cacebunt.*

POËTA.

Interea volucri &c. usque ad —— *ad nubila rumpit inanes.*

PROSERPINA JOVI.

Cur non terſiſti &c. usque ad —— *prædonis habenas.*

POËTA.

Talibus ille &c. usque ad —— *voce dolorem.*

PLUTO PROSERPINÆ.

Deſine funestis &c. usque ad
Sit fatum, quod cumque voles. ——

POËTA.

—— *hac fatus, ovantes*
Exhortatur equos &c. usque ad finem ſecundi Libri.
Finit raptus Proſerpinæ Tragœdia prima Heroica. Incipit ſecunda.
Et Liber tertius.

POËTA. JUPITER. *Actus I.*

Jupiter interea cinctam &c. usque ad
Naiades, & taciti mirantur ſidera Fauni.

JUPITER Deorum cœtui.

Adduxere meas iterum &c. usque ad
Dixit, & horrendo concuſſit ſidera motu.

POËTA. CERES. PROSERPINA.
CYBELE. ELECTRA. *Actus II.*

Ae

* Hæc [*Proh nefas! &*] loco illorum [*Pallas ait*] repoſuit hujus tragœdiæ concinnator, malè correptâ ultimâ in voce *nefas.*

Digitized by Google

At procul armiſoni &c. usque ad
Evaluit [* genitrix in talia verba prorupit

CERES PROSERPINÆ.

Proh dolor ! &] *cujus tot pœna criminis* [hæc ſunt]
Unde hæc informis macies? &c. usque ad
—— *an vanâ fallimur umbrâ?*

PROSERPINA CERERI.

Illa refert. Heu dira parens &c. usque ad
Vel tantum viſura veni. ——

POËTA

—— *Sic fata trementes*
Tendere &c. usque ad —— *compellat voce Cybelem.*

CERES CYBELE.

Jam non ulteriùs &c. usque ad
Heu longa necnere moræ. ——

CYBELE CERERI.

—— *ne tanta tonanti*
Segnities &c. usque ad —— *revertere caſu.*

POËTA.

Hæc ubi &c. usque ad —— *oblectamina ludo.*

Tum omiſſis ſeptem Verſibus
[Interea obſcurâ] *tectorum in parte jacentem*
Conſpicit Electram &c. usque ad
Laxavit frenóſque dolor ——

CERES ELECTRÆ.

—— *Quod cernimus, inquit,*
Excidium? &c. usque ad
Haccine veſtra fides? —— Tum omiſſis quatuor,

ELECTRA CERERI.

—— [ſoboles] *utinam veſana gigantum*
Usque ad —— *mandaverat aſtris.*
Tum omiſſis quinque,
Prima Venus &c. usque ad —— *velut inſcia quærit.*
Tum omiſſis tribus,
Dum loca miratur &c. usque ad —— *tractura relinquor.*

POËTA.

Hæret adhuc &c. usque ad —— *pectore fertur.*
Tum omiſſis ſex,
[Factáque jam] *toto* [demens] *bacchatur Olympo.*

CERES VENERI, PALLADI & DIANÆ.

Reddite [cœlicolæ]: *non me* &c. usque ad
Nulla poteſt placare quies. ——

POËTA

—— *his increpat omnes*
Vocibus &c. usque ad
Inque humiles dilapſa preces [his talia fatur]

CERES PALLADI & DIANÆ.

—— *ignoſcite ſiquid*
Usque ad —— *Cereris de ſtirpe triumphum.*

POËTA. CERES. *Actus III.*

Hæc fatur, notiſque jugis &c. usque ad
—— *& certo prætentat brachia niſu.*
Tum omiſſis ſex,
Poſtquam perventum eſt &c. usque ad —— *profatur.*

CERES.

Non tales geſtare &c. usque ad —— *qualem per ſomnia vidi.*

POËTA.

Sic ait &c. usque ad —— *pars nondum exterrita latrat.*

Raptûs Proſerpinæ Tragœdia ſecunda heroica explicit feliciter.

Deinde Tragœdiarum concinnator addit ea, quæ ſequuntur.

Ex tragico poëmate ſupradicto Proſerpinam à Venere ſurreptam ac deceptam conſtat. Quòd verò ipſa eadem Venus pleroſque alios (proh dolor!) arripiat fallátque, ex ſequentibus non minùs venuſtis quàm elegantibus verſiculis mox luce clariùs apparebit.

Tres Deæ ad PARIDEM.

Tres ſummæ ecce Deæ formâ ſe qualibet effert;
Hôc in diſcidio, volumus, Paris, arbiter eſto.
Cui pomum dederis: titulum ſimul ipſe referto.

VENUS.

Plectra ſonora, joci, plauſus, laſciva voluptas,
Hæc mea. Si reliquis me præfers, ipſa puellam
Pro mercede dabo, quâ non formoſior ulla.

JUNO.

Sceptrorum ſublimis honor, faſcêſque tremendi,
Divitiæque mei juris. Te judice palmam
Si tulerim, regno per me donabere ſummo.

PALLAS.

Quæ cœlum, quæ terra tegit, quæ pontus & orbis,
Legibus aſtringo certis; nil me ſine rectum.
Te, ſi me ſequeris, non abſtrahet invius error.

Judicium PARIDIS.

Grata mihi tua forma, Venus, tua munera grata;
Plùs aliis mihi mente ſedes. Certaminis ecce
Pignus habe victrix auri ſpectabile malum.

POË-

* Uncinis incluſa à tragœdiæ concinnatore adduntur.

Claudian. de raptu Proſerpinæ cum comment. A. Jani Parrhaſii. (a) fol.

Ludicrum Drama Plautino more fictum à Jacobo Locher philomuſo, de ſene amatore, filio corruptore, & dotatâ muliere. 4to.

Varronis Libri de Linguâ Latinâ. (b) fol.

Varron. Lib. de Ling. Lat. 4to.

Δημητρίυ Χαλκονδύλυ ἘΡΩΤΗΜΑΤΑ συνοπτικὰ τῶν ὀκτὼ τῦ λόγυ μερῶν μετά τινων χρησίμων κανόνων. Τῦ σοφωτάτυ καὶ λογιωτάτυ κυρῦ Μανυὴλ τῦ ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ, διορθωθέντων ἐρωτημάτων. Περὶ διαλέκτων τῶν παρὰ ΚΟΡΙΝΘΟΥ παρεκβληθεισῶν. (c) fol.

Aurea

P o ë t a.

Hâc in lite triplex hominum mellita poëſis
Depinxit ſtudium, quorum datur optio cunctis.
Falluntur tamen optando plerique ſequaces:
Luxus habet multos; honor & ſapientia paucos.

Epitaphium illuſtriſſimi Ladislai Bohemiæ *atque* Hungariæ *Regis.*

Huic teneras, lector, lachrymas impende ſepulchro,
Ingenium pietas ſi movet ulla tuum.
Nam jaces in primo defunctus flore juventa
Rex idem quondam Pannoniæ*que decus.*
Dura Ladislaus *in* Perſas *bella parabat*
Robore militia divitiiſque potens:
Ut validum fidei trans Pontum *pelleret hostem,*
Demeret è Græcis *exitiale jugum.*
Sed bis undenos nondum compleverat annos,
Cùm rapuit juvenem præcipitata dies.
Jam populos in ſpem vincendi traxerat omnes,
Additus & Perſis *jam metus acer erat.*
Jámque gener poterat Gallorum *ab Rege vocari,*
* *Mors niſi turbâſſet invida conjugium.*
Explicit.

(a) Epiſtola dedicatoria ad *Cottam* data eſt VII. Cal. Jan. M. D.

(b) Correxit *Pomponius* monitu *Lælii Vallenſis*, & *Platyna* dedicavit. Pomponius Platinæ *ſalutem.* —— *Eos monitu* Lælii Vallenſis *magna & ſingularis doctrinæ legi ſummâ curâ ac diligentiâ. Ubi librarii litteras mutaverunt, correxi. In his, quæ inſcitia penitus corrupit, non auſus ſum manum imponere, ne fortè magìs depravarem. Addidi tamen Indicem per ordinem litterarum* —— In fine hæc leguntur: *Parce, qui legeris, ſi aliqua minùs polita inveneris. Nam ita ex omni parte, ſive ſæculum ſeterit ſive librarii, Volumen quodvis corruptum erat, ut neceſſe fuerit aucupari hinc indè ſententias. Ideo ſine rubore veniam dabis, & errori veniam imponas* Pomponius *tuus orat. Vale.*

(c) Unum hujus rariſſimæ editionis exemplar vidi in præſigniſſimâ nobiliſſimi Comitis de *Sunderland* Bibliothecâ, quam (quod contingit pauciſſimis) Librorum ingens numerus ſimul & ſingularis commendat bonitas; quorum multis hos Annales locupletavi, & (ſi per varia, ac perpetua, quibus Poſſeſſor Illuſtriſſimus oneratur, negotia adire frequentiùs ac liberiùs liceret) pluribus adhuc locupletarem.

Hic *Chalcondyle*, *Moschopuli* & *Corinthi* codex Grammaticus charactere optimo impreſſus nullas reclamantes, ſed ſolas ſignaturas (αι, αιι, αιιι, αιιιι &c.) gerit. Habet autem in *Moschopuli* fine (quod in Libris Græcis ante 1500. excuſis perrarò occurrit) erratorum indicem: cujus ſpecimen hìc ſubjiciam.

Τὰ ἐν τῇ γραμματικῇ εὑρισκόμενα σφάλματα ἐν ταύτῃ παρέχονται τῇ σελίδι καὶ τινες ἐπισημειώσεις.

Ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ τῦ πρώτυ τετραδίυ ἐπὶ τῦ δευτέρυ καταβατῦ ἐν τῷ δωδεκάτῳ στίχῳ

* Hic *Ladislaus* mortuus eſt anno 1458. lege *Chronolog.* Riccioli.

Digitized by Google

Aurea Grammatica puerorum dictis fulcita ferè omnium majorum, & præſertim Priſciani & Nicolai Perotti ſuper textu irrefragabilis doctoris Alexandri. fol.

Guarini Veronenſis regulæ Grammaticæ. Inſtitutiones Grammat. per Bartholom. Philalitem. 4to.

Differentiæ vocum exceptæ ex Laur. Vall. Non. Marcell. & Serv. ab Antonio Nebriſſenſi. (a) 4to.

Marini Becichemi Scodrenſis variarum obſervationum collectanea. (b) fol.

Andreæ Guarnæ Salernitani Bellum Grammaticale. 4to.

Vocabularius ex ſummâ Januenſis *Catholicon* dictâ & Huguitione & Papiâ præſertim excerptus. fol.

Boni Accurſii Piſani index locorum in commentar. Cæſar. Bell. Gallic. & nominum, quæ ei priſca noſtráque ætas indidit. (c) 4to.

Octavii Cleophili Fanenſis libellus, de cœtu poëtarum; & Epiſtol. 4to.

Franciſci Philelfi conviviorum Mediolanenſium libri. 4to.

Baptiſt. Guarin. ad Maffeum Gambaram Brixianum diſcipulum ſuum de ordine docendi ac ſtudendi. 4to.

Bartholom. Platynæ dialogus de floſculis Linguæ Latinæ. 4to.

Laur. Vallæ Dialecticæ Libri tres. Logica Beat. Auguſtini. 4to.

Anton. Sabellici Annotationes in Plinium. Phil. Beroaldi Annotationes contra Servium. Angel. Politiani Miſcellanea. fol.

Nic. Perotti ad Franciſcum Guarinum Epiſtola de Plinii in Nat. Hiſt. ad Veſpaſian. Epiſtolâ. Cornelii Vitellii ad Parthenium Benacenſem Epiſtola. (d) fol.

Nic. Perot. de generibus metrorum. Omnib. Leoniceni de Vincentiâ Libellus de arte metricâ. Marii Servii Centimetrum. 4to.

Primo

χῳ τὸ ἑξῆς ἐναντίον. Ἐν δὲ τῷ τρὶς καὶ δεκάτῳ τὸ καταπιεσμοῦ ἀπεσπασίοις μέσον.

Ἐν τῷ ἑβδόμῳ φύλλῳ τοῦ πρώτου ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι κατὰ τὸ τέλος λείπει ὁ Δημοσθένης καὶ Δημοσθένους. &c. &c.

(a) Eodem Charactere, quo *Chriſtof. de Cremonâ* ÆL. ANTON. *Nebriſſ.* Grammaticam Latinam impreſſit ann. 1471. 4to.

(b) Dedicatur *Antonio* CONTARENO.

(c) Hunc Librum *Accurſius* dicat Comiti *Johanni Franciſco* TURRIANO Ducali Quæſtori.

(d) De hâc *Vitellii* Epiſtolâ priùs dictum eſt ad ann. 1500. ubi PEROTTI *Cornucopiæ* fit mentio.

Primo mearum in typographicis Annalibus deſcribendis lucubrationum Volumini finem jam imponit Centuria decima quinta. Neceſſarios Indices cum Appendice duxi, ad operis univerſi calcem commodiùs reſervandos. Vale interim, Lector; quámque in Operis hujus limine te rogavi, veniam mendis plurimis non ſolùm typographicis (quibus tum mea à prelo abſentia, tum obrepens in autographo præparando oſcitatio locum dedit) ſed & aliis gravioribus erratis, aut quædam perperàm affirmando, aut alia omittendo, ex merâ ignorantiâ ortis (quæ tandem in Appendice promiſſâ recognoſcam) indulgeas oro; quò tua meæ in poſterum diligentiæ, ad horum Annalium quod adhuc reſtat perficiendum, calcar & animos addat benevolentia.

F I N I S.

VB 1 1208683

Digitized by Google

Digitized by Google